

**ВПРОВАДЖЕННЯ
СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**IMPLEMENTATION OF MODERN
TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF
ENSURING QUALITY TRAINING OF FUTURE
SPECIALISTS IN PRESCHOOL EDUCATION**

**збірник наукових праць за матеріалами
Міжнародної (заочної) науково-практичної
конференції**

21-22 лютого 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА ФАХОВИХ МЕТОДИК

**ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGIES
IN THE PROCESS OF ENSURING QUALITY TRAINING
OF FUTURE SPECIALISTS IN PRESCHOOL EDUCATION**

Збірник наукових праць

Хмельницький – 2024

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

**УДК 371.134/373.21:005.342(063)
В 82**

Рекомендовано до друку рішенням кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик (протокол № 7 від 26 лютого 2024 року) та вченої ради (протокол № 2 від 28 лютого 2024 року) Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Рецензенти:

Атрощенко Тетяна Олександрівна, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, доктор педагогічних наук, професор, м. Мукачево;

Галус Олександр Мар'янович, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, заслужений діяч науки і техніки України, доктор педагогічних наук, професор, м. Хмельницький;

Гнізділова Олена Анатоліївна, завідувач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор, м. Полтава.

В 82 Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць / укладачі: Мисик О.С., Миськова Н.М., Онофрійчук Л.О., Пісоцька Л.С., Розгон В.В.; За заг.ред. проф. Зданевич Л.В. Хмельницький : ХГПА, 2024. 778 с.

У збірнику наукових праць представлено матеріали Міжнародної (заочної) науково-практичної конференції «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти» (21-22 лютого 2024 року), які включають статті відомих учених України та закордонних країн, викладачів закладів вищої освіти, докторантів, аспірантів, здобувачів, практичних працівників закладів освіти з таких напрямів: сучасні підходи до забезпечення якості управління в системі дошкільної освіти; психолого-педагогічний супровід дітей раннього та дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти; орієнтири освіти для сталого розвитку у професійній діяльності педагогів-дошкільників; формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до створення інклюзивного середовища у ЗДО; впровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗДО; національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах сьогодення» актуальні проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Збірник наукових праць адресований науковцям, магістрам освіти, педагогам-практикам, фахівцям у галузі дошкільної та професійної освіти, майбутнім вихователям та вихователям ЗДО.

За достовірність фактів, дат, назв, посилань на літературні джерела тощо відповідальність несуть автори матеріалів

УДК 371.134/373.21:005.342(063)

© Л.В.Зданевич, О.С.Мисик, Н.М.Миськова,
Л.О.Онофрійчук, Л.С.Пісоцька, В.В.Розгон, 2024

© Кафедра дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, 2024

© Факультет дошкільної освіти та психології, 2024

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2024

Borawska Iwona,

Wyższa Szkoła Społeczno – Ekonomiczna
w Gdańsku

Dyrektor Przedszkola Językowo –
Artystycznego

«Akademia Przedszkolaka» w Łomży

iwonalomza@poczta.onet.pl

<https://orcid.org/0000-0002-8571-6301>

NOWOCZESNE TECHNOLOGIE INFORMACYJNE W POLSKICH PRZEDSZKOLACH

Abstrakt. Żyjemy w świecie, który nieustannie się zmienia, a szczególnie dostrzegamy szybkie zmiany technologiczne w różnych dziedzinach naszego życia, w tym także i te, które powodują potrzebę zmian także w obszarze edukacji. Dostrzegalne zmiany następują nie tylko w obszarze infrastruktury placówek oświatowych, gdyż technologia zmienia się w takim tempie, że urządzenia szybko stają się przestarzałe i wymagają wymiany, ale bardzo ważne w tym kontekście jest to, aby to nauczyciele – osoby korzystające z technologii, nauczające za jej pomocą i uczące o niej dzieci, potrafili i chcieli posługiwać się nią na co dzień, a także aby robili to kompetentnie, w odniesieniu do wiedzy dzieci. W artykule autorka pracy przedstawiła refleksje praktyczne dotyczące wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjnych przez nauczycieli w polskich przedszkolach, a więc w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym.

Słowa kluczowe: nowoczesne technologie informacyjne, edukacja przedszkolna, nauczyciele

Wprowadzenie

Nowoczesne technologie są przyszłością nauczania. Wielu dyrektorów przedszkoli i nauczycieli wychowania przedszkolnego korzysta z TIK, które znacząco wpływają na jakość i efektywność kształcenia.

Dzieci urodzone w czasach, w których dostęp do technologii cyfrowych, komputerów i Internetu jest powszechny, nazywa się «cyfrowymi tubylcami». Dla przedszkolaków nowoczesne

technologie są czymś naturalnym i oczywistym, gdyż spotykają je na co dzień i niemal w każdym miejscu. W Podstawie programowej wychowania przedszkolnego brak jest zapisów odnoszących się do wykorzystywania przez nauczycieli w procesie dydaktyczno-wychowawczym nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych jednak w dokumencie tym znajdziemy zapisy odnoszące się do wspomagania rozwoju umysłowego dzieci poprzez organizowanie zabaw konstrukcyjnych, budzenie zainteresowań technicznych i wprowadzanie dzieci w świat urządzeń technicznych. W IV. Poznawczym obszarze rozwoju dziecka czytamy, że «Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole: 19) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd» (Dz. U. z 2017 r. poz. 356, Załącznik 1).

Wyjaśnienia terminologiczne

«Nowe media charakteryzują trzy cechy: integracja, interaktywność i kod binarny. Zintegrowanie oznacza połączenie w jednym medium telekomunikacji, komunikacji masowej i wymiany danych. Kod binarny jest cechą techniczną, polegającą na przekształcaniu komunikatów na kod zero-jedynkowy, co skutkuje standaryzacją technologiczną mediów. Najważniejszą cechą dla edukacji jest interaktywność mediów, która przejawia się w kilku wymiarach: przestrzennym (wielostronna komunikacja), czasowym (synchronizacja wymiany informacji), behawioralnym (możliwość oddziaływania na medium) oraz na poziomie rozumienia znaczeń i kontekstów działań innych użytkowników» (Van Dijk 2010, s. 18-19) [5].

Terminu *nowe media* często używa się zamiennie z terminem *multimedia*, który to oznacza połączenie kilku urządzeń bądź pojedyncze urządzenie, które łączy w sobie wiele funkcji (Czekajewski, Przyjemski 2000, s. 156) [1].

Technologie informacyjne natomiast to połączenie technologii informatycznej z technologiami pokrewnymi, takimi jak komunikacja, informacja, komputery, informatyka oraz funkcjonowanie tych części składowych w społeczeństwie. Jest to pojęcie szersze od technologii informatycznych i funkcjonujące obok pojęcia technologii informacyjno-komunikacyjnej, w którym kładzie

się nacisk na aspekt wytwarzania i przetwarzania danych w celach komunikacyjnych (Kinal M. 2015, s. 27) [3].

Z tego rozróżnienia wynikają różne kompetencje jakie nauczyciel powinien posiadać: kompetencje informatyczne, dotyczące obsługi komputera oraz informacyjne, odnoszące się do intelektualnej działalności człowieka z wykorzystaniem komputera. Są to kompetencje silnie ze sobą skorelowane, ze względu na fakt, że nie zawsze «wiedzieć czym» oznacza «wiedzieć jak» (Piecuch 2011, s. 115- 132) [4].

Mając powyższe na uwadze zasadne wydaje się postulowanie zmian dotyczących wykorzystania TIK w edukacji. Nowoczesne technologie informatyczne to użyteczne narzędzia, które wykorzystać może nauczyciel i uczeń w pogłębianiu, weryfikowaniu i uatrakcyjnianiu treści zawartych w podstawach programowych i programach nauczania.

Wykorzystanie nowoczesnych technologii w przedszkolu

Motto Przedszkola Językowo – Artystycznego «Akademia Przedszkolaka» w Łomży brzmi: Naukę w zabawie przemycamy zawodowo. Oznacza ono, że zadaniem nauczycieli jest takie organizowanie pobytu dziecka w przedszkolu, by miało ono okazję dzięki zabawie w efektywny sposób przyswajać wiedzę z różnych dziedzin, a więc w zabawie w naturalny sposób nauczyciele przybliżają dzieciom także zagadnienia, które są z nowoczesnymi technologiami związane. Niejednokrotnie wprost wykorzystują TIK, innym razem bawią się z przedszkolakami w kodowanie na dywanie wprowadzając je w świat **programowania** bez użycia komputera, laptopa czy tabletu. Tablica interaktywna, Magiczna ściana, Magiczny dywan, robot edukacyjny PHOTON, pianino Kolorowe dźwięki to tylko niektóre przykłady narzędzi, które uatrakcyjnają zajęcia językowe, matematyczne czy umuzykalniające. Stwarzając dzieciom okazję do poznania nowych dziedzin wiedzy, w ramach których mogą zacząć rozwijać swoje zainteresowania wspieramy ich zdolności poznawcze, pokazujemy nowe możliwości i poszerzamy horyzonty. Zabawa w kodowanie pozwala na **eksperymentowanie** – dane działanie dziecko może cofnąć, naprawić, zmodyfikować, rozszerzyć. Obrany cel można osiągnąć poprzez napisanie kodu na wiele różnych sposobów, co z kolei rozwija **kreatywność**. Tworzenie

algorytmów w zróżnicowany sposób to doskonała droga do rozwijania dziecięcej wyobraźni.

Świat nowych technologii możemy pokazywać dzieciom na wiele różnych sposobów, uwzględniając różne obszary edukacji, m.in. matematyczną, językową czy ruchową. Zdecydowana większość zabaw edukacyjnych wdrażających dzieci np. do świata programowania wcale nie wymaga żadnego sprzętu. Zamiast tego liczy się atmosfera, dobra zabawa i kreatywnie spędzony czas.

Przykłady nowoczesnych technologii w polskich przedszkolach:

1. Tablice interaktywne – pozwalają urozmaicić zajęcia prezentacjami multimedialnymi, muzyką, grami edukacyjnymi, filmami.

2. Roboty edukacyjne, np. PHOTON, Bee-Bot, Dash i Dot, – rozwijają myślenie logiczne, pobudzają kreatywność i ciekawość dzieci.

3. Programy komputerowe, interaktywne gry i zabawy – utrwalają wiedzę, uczą programowania i tworzenia.

4. Magiczna ściana – Zestaw urządzenia zawiera wiele ciekawych gier, które dzieci mogą wykonywać razem. Wbudowane Wi-Fi i system Windows pozwala na poruszanie się po systemie i sieci za pomocą dołączonej klawiatury bezprzewodowej i uruchamianie poszczególnych programów. System nagłośnienia z działaniem podobnym do dobrej klasy kina domowego zapewni odpowiednią głośność oraz wyrazisty dźwięk.

5. Magiczny dywan – Zabawa i nauka z wykorzystaniem interaktywnej podłogi rozwija u dzieci dużą motorykę, koordynację wzrokowo-ruchową, spostrzegawczość i szybkość reakcji. Magiczny Dywan zawiera w sobie zintegrowany system czujników ruchu, projektor i komputer. Jego funkcjonalność umożliwia szerokie spektrum zastosowania w każdym pomieszczeniu, na jasnym, jednolitym podłożu.

Nowoczesne technologie w dużym stopniu wzbogacają edukację przedszkolaków. Wykorzystując naturalną ciekawość dziecka urządzeniami cyfrowymi uatrakcyjniają zajęcia i podnoszą aktywność dzieci. Tablice interaktywne prezentujące kolorowe obrazy, filmy czy dźwięki lepiej przykuwają uwagę dziecka niż pomoce tradycyjne. Nowe TIK rozwijają kreatywność najmłodszych,

wszelkie programy graficzne i animacyjne umożliwiają im tworzenie i eksperymentowanie. Odpowiednio dobrane i wykorzystane w procesie edukacyjnym mogą stymulować rozwój poznawczy i motoryczny dziecka. Technologie niewątpliwie przygotowują przedszkolaki do funkcjonowania w cyfrowym świecie i zdobywania kompetencji przyszłości, uczą współpracy i komunikacji przy realizacji prac grupowych z wykorzystaniem nowych mediów.

Korzyści płynące z wykorzystywania nowoczesnych technologii w edukacji przedszkolnej:

1. Pomoce multimedialne aktywizują dzieci, angażują je i ułatwiają przyswajanie treści poprzez interakcję.
2. TIK rozwijają kreatywność dzieci, pozwalają na swobodną ekspresję i eksperymentowanie dzięki wykorzystaniu np. programów do tworzenia grafik, animacji czy muzyki.
3. Obsługa nowych technologii, programowanie i kompetencje cyfrowe przygotowują dzieci do dorosłego życia.

Wprowadzanie nowoczesnych technologii do przedszkola jest dla nauczycieli wielkim wyzwaniem:

1. Bardzo ważne jest zapewnienie dzieciom bezpieczeństwa w kontakcie z urządzeniami cyfrowymi. Każdy nauczyciel powinien mieć świadomość zagrożeń związanych z nadmiernym lub niewłaściwym korzystaniem przez dzieci z tych urządzeń, a zatem priorytetem w pracy z TIK powinny stać się odpowiednie zasady i nadzór ze strony nauczycieli.
2. Dla wielu nauczycieli wyzwaniem jest wybór odpowiednich programów i aplikacji, które powinny być dostosowane do możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci. Należy pamiętać, że nowoczesne pomoce dydaktyczne są uzupełnieniem tradycyjnej zabawy i zajęć edukacyjnych, co znaczy że nie mogą zastępować ani zabawy ani zajęć.
3. Nowoczesne technologie wiążą się z koniecznością zakupu przez przedszkole odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, co wiąże się z wysokimi kosztami ich zakupu. Dodatkowo należy pamiętać, że aby właściwie wykorzystywać zakupione TIK nauczycieli powinni odbyć specjalistyczne szkolenia, co stanowi wyzwanie organizacyjne i wiąże się z dodatkowymi finansami.

Nowoczesne technologie należy łączyć z różnymi aktywnościami rozwijającymi zmysły, motorykę, emocje i interakcje społeczne, bo tylko takie zrównoważone podejście będzie wzbogacać doświadczenia przedszkolaków, rozwijać ich umiejętności społeczne i kompetencje kluczowe z myślą o przyszłości, zapewni dzieciom harmonijny rozwój i radość z nauki przez zabawę.

Wnioski dla praktyki w przedszkolu:

1. Nowe technologie rozwijają kreatywność, myślenie logiczne i przyczynowo-skutkowe dzieci, koordynację wzrokowo-ruchową, umiejętności społeczne i cyfrowe.

2. Należy zadbać o odpowiedni sprzęt, licencjonowane oprogramowanie, jasne zasady korzystania oraz przeszkolenie nauczycieli w zakresie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni.

3. Warto organizować specjalne zajęcia komputerowe, ale też wykorzystywać technologię podczas codziennych aktywności przedszkolnych w zrównoważony sposób.

4. W przedszkolu sprawdzają się m.in. tablice interaktywne, roboty edukacyjne, aplikacje i gry komputerowe, zestawy do nauki programowania.

5. Wyzwaniem we wdrażaniu nowoczesnych technologii w przedszkolu są m.in. koszty sprzętu i oprogramowania, przeszkolenie kadry, dbałość o bezpieczeństwo i higienę korzystania z urządzeń przez dzieci.

Bibliografia

1. Czekański Ł., Przyjemska T. (2000) *Encyklopedia wiedzy komputerowej*. Wydawnictwo Komputer Świat, Warszawa

2. Muchacki M. (2013) *Przygotowanie młodzieży licealnej do korzystania z metod i technik informatycznych. Badania porównawcze polsko-amerykańskie*, OW Impuls, Kraków.

3. Kinal M., Wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej [W:] Muchacki M. (red. 2015), *Media i technologia informacyjna w wychowaniu i edukacji dzieci*, Kraków

4. Piecuch A. (2011) *Multimedialne kompetencje nauczycieli*. Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów

5. Van Dijk J. (2010) *Społeczne aspekty nowych mediów. Analiza społeczeństw sieci*. PWN, Warszawa

Fáyiné prof. dr. Dombi Alice,

egyetemi tanár, Szegedi

Tudományegyetem

Bölcsészet -és Társadalomtudományi
Kar,

Neveléstudományi Doktori Iskola,

Szeged, Magyarország /

Файне Домбі Аліса,

завідувач кафедри педагогіки

Сегедського університету,

доктор (habil) педагогічних наук,

CSc, м. Сегед, Угорщина

Dr. Reho Anna,

Kárpátaljai Pedagógus-Továbbképző

Intézet, Óvodai-, Elemi és Inkluzív

Oktatás Tanszékének a tanszékvezetője,

Ungvár, Kárpátalja, Ukrajna

Реґо Анна Іванівна,

завідувач кафедри дошкільної,

початкової та інклюзивної освіти,

Закарпатський педагогічний інститут,

Унгвар, Закарпаття, Україна

A LEENDŐ ÓVODAPEDAGÓGUSOK SZAKMAI KOMPETENCIÁJÁNAK KIALAKÍTÁSA

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Magyarországon az óvodapedagógus képzésben a pedagógiai kompetenciák szakma-specifikus jellemzőit alakítottuk ki. Előadásunkban az óvodapedagógus szerepek eredményes ellátásához szükséges kompetenciákat, és az óvodapedagógus személyiségének jellemzőit vesszük górcső alá.

Az óvodapedagógus személyiségének jellemzője, hogy könnyen ismerkedik és barátkozik, képes jó kapcsolatokat kialakítani és fenntartani a gyerekekkel, a kollégákkal, a szülőkkel. Az óvodai nevelés minden szereplőjével adekvátan, hatékonyan, jól

kommunikál. Képes a megfelelő kommunikációs formák megtalálására (stílus, hangnem, formai-, tartalmi keretek stb.).

A hivatás szempontjából lényeges tulajdonsága, hogy érdeklődik a szakma fortélyai iránt, azonosul a hivatásával. Vidámságot, optimizmust sugároz, tud és szeret játszani. Érvényesíti a játék mindenek felett álló jelentőségét. Játékban erősíti meg a tanulási diszpozíciókat. Kreatív, alkotó személyiség, aki meg- és átéli az alkotás örömét, és ezt a gyerekekre is képes átszármasztani.

A gyerekekkel kapcsolatos attitűdje támogató, pozitív visszajelzésekkel erősíti a gyermekek tevékenységeit, megadja a tévesztés, a hibázás lehetőségét. Tisztában van az értékelési funkciók és módok alkalmazásának a személyiségre ható következményeivel, a formatív, fejlesztő, gyakori visszajelző értékelés jellemző a napi gyakorlatára.

Mindennapi tevékenysége során az élményszerű tevékenykedtetést helyezi nevelői módszerei középpontjába, biztosítja a gyermekek sokoldalú személyiségfejlesztésének feltételeit, és segíti őket abban, hogy mindenki megtalálja a számára örömet és sikert jelentő tevékenységeket.

Módszertani kompetenciái között fontos szerepet játszik, hogy belátja, hogy az egyes tevékenységek végzése során a csapat tagjai együtt többre képesek, mint ő egyedül. Képes azonosulni a csoport közösen megfogalmazott céljával, és tevékeny részt vállal a megvalósításban. Együtt érző, empátikus viselkedésével képes a bizalomteljes légkör kialakítására és fenntartására. Teret és lehetőséget ad másoknak is a csoportos tevékenységben való részvételre – finoman bevonva a bátortalanokat. Képes motiváló légkört és érzelmi biztonságot adó környezetet kialakítani a csoportjában, ugyanakkor figyelembe veszi a gyerekek egyéni sajátosságait.

Az óvodapedagógus, gyerek kommunikáció szempontjából ismeri a hatékony gyermek-megismerési technikákat, és ezeket tudatosan alkalmazza az egyéni fejlesztés megalapozásaként.

Személyiségét illetően bízik a saját képességeiben, gyakran kezdeményez, szakmai magabiztosságot sugároz. Képes rugalmasan reagálni, alkalmazkodni a változó körülményekhez, megoldás-orientált szemléletét közvetíti a gyerekeknek és a felnőtteknek is.

Rendelkezik önérvényesítő és önmenedzselő képességgel. Nyitott új kompetenciák elsajátítására önálló tanulással és/vagy szervezett továbbképzésekkel.

Szakszerűen és folyamatosan értékeli a pedagógiai folyamatok megvalósulásának sikerességét és a gyerekek személyiségfejlődését. Erős önértékelést végez. Rendszeresen felülvizsgálja, értékeli saját teljesítményét is, és ezt elvárja a gyerekektől is.

Igazságos, nem ragadtatja el magát érzelmeitől, nyugodt, nem veszíti el a fejét.

A gyerekeknek – amikor csak erre lehetőség van – átadja a döntés és a felelősségvállalás jogát és szabadságát.

Az óvodapedagógus nevelési stílusának alapvető jellemzője, hogy eredményorientált, a tevékenységekbe ágyazott tanulásban érvényesíti az óvodáskori életkori sajátosságokat. Szakmailag felkészült. Munkáját tudatosság és tervszerűség, következetesség jellemezi. Pedagógiai reakciói kiszámíthatók, nem a pillanatnyi hangulata, állapota, a gyerek személye által befolyásoltak.

Az óvodapedagógus kompetenciái kiemelt szerepfeladataiban összpontosulnak, amelyeknek kulcs elemei: a szakmai szerepvállalás és elkötelezettség, a reális szakmai önismeret, értékelkötelezettség és szakmai attitűdök, a gyermekek egyéni sajátosságainak figyelembevétele és tisztelete, új nevelési módszerek és eljárások kidolgozása, elsajátítása, együttműködés pedagógusokkal, szülőkkel, gyerekekkel, személyes példamutatás, értékközvetítés.

Irodalom

Kovács Krisztina (2015) Mentori kompetenciák, szerepek, tevékenységek egy vizsgálat tükrében. In.: Horizontok II: a pedagógusképzés reformjának folytatása pp. 87–99.

Dr. Kovács Krisztina,

docens, Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,
Alkalmazott Pedagógiai Intézet
Óvodapedagógus-képző Tanszék, Szeged,
Magyarország /

Ковач Кристина,

доцент кафедри педагогіки
Сегедського університету, доктор
філософії (PhD),
м. Сегед, Угорщина

AZ INTEGRÁCIÓ ÉS INKLÚZIÓ FOGALMÁNAK PEDAGÓGIAI SZEMPONTÚ TARTALMI ELEMZÉSE

ІНТЕГРАЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ЗМІСТОВОГО АНАЛІЗУ

Az integráció, illetve inklúzió a gyógypedagógia tudományának aktuális és központi kérdése. Az integráció és az inklúzió fogalma mára már széles körben elterjedt a nemzetközi és a magyar szóhasználatban. A két terminológia jelentése azonban sem a nemzetközi, sem a magyar fogalomhasználatban nem egységes. A széleskörű fogalomhasználat mögött különböző tartalmi háttér húzódik meg. Ez teszi indokolttá a fogalmak tartalmi elemzését. Előadásomban a két fogalom tartalmi elemzésének eredményeit mutatom be. Az előadás hozzájárul ahhoz, hogy közelebb kerüljünk az ép és a sajátos nevelési igényű gyermekek integrált, inkluzív nevelése témakörének mélyebb megértéséhez.

Az Európai Unió a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók integrált nevelését, oktatását, valamint a társadalmi esélykülönbségeinek csökkentését kiemelt feladatként kezeli. Az Európai Bizottság (2012) jelentése szerint a tagállamok között egyetértés mutatkozik abban, hogy a társadalmi szintű elfogadáshoz az inkluzív nevelésen keresztül vezet az út, így az integrációs törekvés mára már oktatáspolitikai szándékká vált. Cél, a mindenkire kiterjedő teljes befogadás. Napjainkban az integráció alapvető

jogként jelenik meg, nem csupán szakmai kérdésként vetődik fel (Stefanik és Havasi, 2016).

A gyógypedagógiai értelmezés szerint az integráció kifejezést kezdetben a fogyatékos személyek társadalomba való beilleszkedéseként értelmezték, a gyógypedagógiai nevelés céljának megfelelően (Tóth, 1933). A fogalmat a 20. század második felétől az USA-ban és Európában, a pedagógiában főként az iskolai nevelés terén, már bővebb tartalommal kezdték alkalmazni, a nem fogyatékos társakkal való együttnevelés megjelenítésére vonatkozóan. A fogalomhasználatban kiinduló szemlélet volt, hogy a korábban elkülönített részeket egységesítsék. A fogyatékos és nem fogyatékos emberek életterét, tanulási környezetét újra összeillesszék azzal a céllal, hogy abból mindenki profitálhasson. Ez az alapelv a korábbi elkülönülésen, szegregáción, vagy, ahogy az amerikai irodalom használja, szeparáción nyugszik. Előbb el kell különíteni, szegregálni kell ahhoz, hogy aztán integrálni lehessen. Ennek értelmében az integráció és szegregáció egymást kiegészítő fogalmak, egymást kiegészítő halmazrészek (Papp, 2012).

Az integráció terminus része a magyar szóhasználatnak is. Használjuk magyarul együttnevelés alakban is, ugyan nem szószerinti fordításban, de szinonimaként (Papp, 2012). A Magyar Értelmező Kéziszótára értelmében az integráció meghatározásának kiindulópontja, hogy a folyamat során több különálló rész, valamely nagyobb egészbe, egységbe illeszkedik, beolvad, egységesül (Juhász, 1989). Pedagógiai megközelítésben pedig a fogyatékos gyerekek óvodai nevelésének és iskoláztatásának egyik formáját foglalja magába. A 21. század elején elterjedt hazai közismert definíció szerint az integráció «a fogyatékos, akadályozott, azaz speciális nevelési szükségletű gyermekeknek vagy fiataloknak a nem fogyatékosok közé való beillesztésére vonatkozik» (Illyés, 2000). A nevelési-oktatási folyamatban a fogyatékkal élő és az ép fejlődésű egyének közös élet- és tanulási térben végbemenő együttnevelését, oktatását és képzését állítja a fókuszba, melynek célja, hogy minden résztvevőnek optimális fejlődési lehetőséget biztosítson (Dombi, 2014; Réthy, 2002).

Az inklúzió ennek a folyamatnak egy magasabb szintjére utal, ami az elmúlt években az integráció társfogalmaként a mai közoktatás szakterminológiájává vált. Az inklúzió kifejezés először

politikai tartalommal jelent meg szociálpolitikai terminusként. Célja egy társadalompolitikai célkitűzés volt, amelyben felülről kezdeményezetten, közvetlen avatkoztak be a fragmentálódás csökkentése érdekében (Papp, 2012). A terminológiai változásban kiemelkedő szerepet kapott az UNESCO (1994) által szervezett Salamancai világkonferencia, melynek záróhatározata a világ valamennyi kormányához felszólítással fordult az inkluzív oktatás elvének törvénybe foglalásával. Ez volt az első olyan nemzetközi szintűen megjelent dokumentum, amely pedagógiai értelemben használta és értelmezte az inklúzió terminust, különösen az inkluzív nevelés szószerkezetet, a politikai célkitűzés egyik lehetséges válaszaként (Csányi és Zsoldos, 1994).

Az inklúzió kifejezés Magyarországon a Salamancai tézisekkel egyidejűleg honosodott meg. Magyarra fordításban a befogadó iskola, befogadás kifejezések honosodtak meg. Az inklúzió a hazai szakirodalomban (pl. Illyés, 2000; Réthy, 2002) az együttnevelés befogadó gyakorlatát jelenti, ami olyan szemléletváltást eredményez, melynek során az intézmény szervezeti átalakuláson megy keresztül. Abból a szemléletből indul ki, hogy minden gyermek más, és ebből adódóan minden gyermeknek sajátos szükségletei vannak. Senkit nem lehet negatívan megkülönböztetni, kirekeszteni. Réthy (2002) meghatározása szerint az inklúzió az integráció teljes megvalósulásaként értelmezhető. Ebben az értelemben az inklúzió mint optimalizált, kibővített integráció jelenik meg.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a nemzetközi dokumentumokban sokoldalúan megjelenő antropológiai és emberjogi alapelvekre épülő (mint emberjog, esélyegyenlőség, diszkrimináció-ellenesség) integráció és inklúzió kifejezés a különböző jelentésárnyalatok ellenére a «befoglalás/befogadás koncepcióval» foglalható össze. Lényeges az értelmezésben, hogy nem egyszerűen valakik által előírt, elérendő állapotról van szó, hanem folyamatos törekvésről a gondolkodásban és cselekvésben az elérendő ideál felé. A köznevelésben elsőként olyan gyermekeket és fiatalokat céloz meg, akik fogyatékkal élnek, aztán olyanokat, akiknek más különleges szükségletük van, és végül valamennyi tanulót. Az integráció és inklúzió tehát két egymással rokonságban lévő, de nem azonos fogalom. Mindkét fogalom mögött egy hosszú

folyamat áll, aminek több közös eleme van, de a kiinduló állapot eltérő. A mögöttes emberkép, szemlélet, iskolarendszer, tanulásirányítási eszköztár különböző.

Felhasznált irodalom

Csányi Yvonne és Zsoldos Márta (1994): Világkonferencia a speciális szükségletűek neveléséről. *Új Pedagógiai Szemle*, 44. 12. sz. 41–50.

Dombi Alice (2014): Kompetens óvodás – kompetens kisiskolás. In: Czékus Géza és Major Lenke (szerk.): *A módszertan oktatásának hatékonysága az óvodapedagógusok és tanítók jobb minőségű képzésében*. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.

Illyés Sándor (2000, szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.

Juhász József (1989): Magyar Értelmező Kéziszótár I. kötet. Akadémia Kiadó, Budapest.

Papp Gabriella (2012): Az integráció, inklúzió fogalmak tartalmi elemzése gyógypedagógiai megközelítésben nemzetközi és magyar szinten. *Gyógypedagógiai Szemle*, 40. 4. sz. 295–304.

Réthy Endréné (2002): A speciális szükségletű gyermekek nevelése, oktatása Európában. Az integráció és inklúzió elméleti és gyakorlati kérdései. *Magyar Pedagógia*, 102. 3. sz. 281–299.

Stefanik Krisztina és Havasi Ágnes (2016). Kivitelezhető? Kihívások és sikerek az autizmussal élő gyermekek integrációjában. In: *«Tudós tanárok – tanár tudósok»: Fókuszban a tanulás és a tanítás értékelése: Konferenciaprogram az előadások tartalmi összefoglalóival*. ELTE Tanárképző Központ, Budapest. 68–69.

Tóth Zoltán (1933): *Általános Gyógypedagógia. A gyógypedagógia fogalma*. Magyar Gyógypedagógiai Társaság, Budapest.

UNESCO (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Adopted by the World Conference on Special Needs Education: Access and Quality. Salamanca, Spain, 7-10 June.

Dr. Torgyik Judit-Emese,

professzor, pedagógiai csoportvezető
Kodolányi János Egyetem,
Humánfejlesztési Tanszék,
(Székesfehérvár, Magyarország);

Karlovitz János Tibor,

PhD, egyetemi docens,
Nemzeti Közzolgálati Egyetem,
Budapest, Magyarország

Тордік Юдіт-Емеше,

професор кафедри розвитку людини
Університету імені Кодолані Янош,
доктор педагогічних наук, професор
(м. Секешфегервар, Угорщина);

Карловиц Янош-Тібор,

доцент Національного університету
державної служби, доктор PhD,
доцент (м. Будапешт, Угорщина)

**A PEDAGÓGIAI MENTORÁLÁS NÉHÁNY TAPASZTALATA
MAGYARORSZÁGON**

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-НАСТАВНИКА В УГОРЩИНІ

Magyarországon általános tapasztalat, hogy annak ellenére, hogy a tanárképzésben egyre több a gyakorlatias képzési elem, és egyre szorosabb a kapcsolat a köznevelési intézményekkel (iskolákkal), a pályakezdő pedagógusok körében mégis igen nagy a pályaelhagyók aránya. Vannak, akik csak néhány napot töltenek abban az iskolában, amelybe felvételt nyertek, mások heteken, hónapokon belül távoznak. A pályakezdők pályaelhagyásának nem csak anyagi okai vannak, hanem a döntést befolyásolja az információk hiánya, vagy az, hogy elmarad a tanári pálya nehézségeinek és szépségeinek együttes mérlegelése, az átsegítés a kritikus szakaszokon.

A mentori rendszerek kiépítése ugyanakkor a vállalatok világában igen fontos: ott a toborzás hatékonyságát segíti, ha a több fordulóban kiválasztott jelöltek ténylegesen helytállnak a pályázott pozíciókban. A mentorálás szerepe olyannyira fontos az Európai Unióban, hogy magukat a programokat is mentorok segítik, illetve a

pályázati programok egy részében is benne van a mentorképzés és mentorok továbbképzése. A mentorálás fontos lenne a pályakezdő pedagógusok pályaszocializációjában, megtartásában.

Magyarországon a tanárképzős hallgatókat mentorok segítik. A publikációkban és vizsgálatokban elsősorban a testnevelés szakosok, a művészeti képzési területen tanulók, a mérnöktanárképzés hallgatóinak mentorai, mentori foglalkozásai jelennek meg. Tartalmi oldalról gyakoriak a mentortanárok informatikai és prezentációs képességeinek vizsgálatai, amit a módszertani kultúra és az önreflexiós képességek egészítenek ki.

A gyakornoki rendszer kötelező eleme mentor kijelölése a pályakezdő pedagógus mellé, amely megbízatás két évre szól. A mentori feladatokról a 326/2013. (VIII. 30.) Kormányrendelet rendelkezik. A pályakezdő pedagógusokat a gyakornoki rendszer bevezetésével összefüggésben vizsgálta empirikus kutatás 2016-ban.

A termelő vállalatok és az iskolai mentorok közötti alapvető különbség az, hogy míg a vállalatnál a mentor, mint olyan kísérő jelenik meg, aki mint kvázi «barát» bevezet a vállalati szervezeti kultúrába is (használt nyelv, szleng, ágazatra jellemző tréfák, viselkedéskultúra, vállalati történetek és legendák stb.), addig az iskolai mentor, ha a jogszabály szerint jár el, tevékenysége kizárólag a tanárképzésben egyszer már megtanultak ismétlésére és adott iskolai alkalmazására korlátozódik. A vállalati mentor általában lehet bármelyik régebben ott dolgozó munkatárs (aki erre sok esetben speciális kiképzést is kap), de a mentor semmiképpen az újonnan belépett dolgozó vezetője. Az iskolai mentor vagy a gyakornokkal egyazon munkakörben dolgozik, vagy azonos szaktárgyat tanít, vagy az intézményvezető maga, vagy a gyakornok közvetlen szakmai felettese. Továbbá, az iskolai mentorprogram csak a gyakornokok segítésére szolgál. Az iskolaváltás útján érkező pedagógus másféleképpen oldja meg a saját beilleszkedését.

Tartalmában a jogszabályi kötelezettség negyed évente határozza meg legalább egy, és legfeljebb négy tanóra látogatását, amit óramegbeszélés követ. Ha a gyakornok igényli, hetente egyszer lehet tartani konzultációt. A mentor minden fél évben értékeli a gyakornokot. A program zárásakor – vagy, ha a gyakornoki program félbeszakad – a kijelölt mentor záró értékelést készít. Mentorok foglalkoznak a pedagógus jelöltekkel is – a publikált kutatási eredmények elsősorban ebből a körből származnak. A mentor részt vehet a gyakornok minősítő vizsgáján.

Összefoglalva: a magyarországi iskolai mentori rendszer hatékonyságát segíti a tanárképzés céljait, ugyanakkor a pályakezdő pedagógusok hatékony beillesztéséhez (megtartásához a tanári pályán) további módszertani ajánlások kidolgozására van szükség, amelyhez mintául szolgálhatnak egyes vállalati mentori programok.

Sharlovych Zoia,

Kandydat nauk pedagogicznych,
Międzynarodowa Akademia Nauk
Stosowanych w Łomży, Rzeczpospolita
Polska

**ROLA I ZNACZENIE DZIAŁALNOŚCI SPECJALISTÓW
PIELĘGNIARSTWA W PROCESIE WYCHOWAWCZYM PŁACÓWEK
WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO**

Шарлович Зоя Павлівна,

кандидат педагогічних наук,
Міжнародна Академія Прикладних
Наук в Ломжі,
м. Ломжа, Республіка Польща

**РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА
МЕДСЕСТРИНСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Kształcenie ustawiczne w Ukrainie rozpoczyna się od jego podstawowego elementu – edukacji przedszkolnej, która ma na celu wszechstronny rozwój dziecka; adaptację i socjalizację w środowisku dziecka; wpajanie norm moralnych i edukację behawioralną; kształtowanie zdolności i umiejętności dziecka do zaspokajania potrzeb fizjologicznych, umiejętności komunikacyjnych, tworzenie warunków do rozwoju fizycznego i promocji zdrowia wychowanków edukacji przedszkolnej itp. [1, 2].

Pracownicy medyczni odgrywają istotną rolę w działalności placówek wychowania przedszkolnego. Opiekę medyczną nad dziećmi w placówkach wychowania przedszkolnego reguluje art. 34. Ustawy Ukrainy «O edukacji przedszkolnej», który przewiduje stałą bezpłatną opiekę medyczną; badania lekarskie dzieci, monitorowanie

i korygowanie ich stanu zdrowia; kontrolę zgodności z normami sanitarno-higienicznymi we wszystkich pomieszczeniach i przyległym terytorium przedszkolnych placówek oświatowych [1], ponieważ ich stan sanitarny musi spełniać wymagania przepisów sanitarnych w przedszkolnych placówkach oświatowych. Ponadto pielęgniarka oddziałowa stale monitoruje reżim higieniczny sprzątanania i wentylacji oraz badania lekarskie pracowników.

Przy ocenie jakości usług edukacyjnych świadczonych na rzecz przedszkolaków i organizacji procesu edukacyjnego uwzględnia się opinię pracowników służby zdrowia uzyskaną w drodze badań i kwestionariuszy, na przykład na temat przydatności sprzętu używanego przez dzieci do ich wzrostu i wieku; zgodności z wymogami sanitarno-higienicznymi i reżimem przeciwepidemicznym pomieszczeń; przestrzeganie potrzeb wszystkich kandydatów do wychowania przedszkolnego w zakresie urozmaiconej, bezpiecznej, zdrowej i zbilansowanej diety; prowadzenie pracy sanitarno-oświatowej ze wszystkimi uczestnikami procesu edukacyjnego w zakresie zdrowego stylu życia, hartowania, racjonalnego żywienia, wychowania fizycznego i pracy nad zdrowiem w różnych formach organizacyjnych; kontrola medyczno-pedagogiczna nad organizacją wychowania fizycznego; czy dyrektor i pracownicy placówki wychowania przedszkolnego przestrzegają wymagań zawartych w dokumentów regulacyjnych i prawnych dotyczących wykrywania oznak znęcania się i innej przemocy oraz zapobiegania im; czy środowisko edukacyjne jest bezpieczne i komfortowe pod względem psychologicznym; czy praca nad edukacją dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest ustanowiona, czy instytucja angażuje rodziców w opracowywanie planu pracy instytucji; czy prawa pracowników i dzieci nie są naruszane; czy istnieje samorząd publiczny; czy dyrektor instytucji wychowania przedszkolnego podejmuje środki w celu utrzymania budynków, pomieszczeń, sprzętu w odpowiednim stanie, aby stworzyć wysokiej jakości warunki dla działalności instytucji oraz zapewnia działania edukacyjne i informacyjne mające na celu kształtowanie negatywnego nastawienia do edukacji przedszkolnej wśród pracowników i rodziców uczniów edukacji przedszkolnej. Ponadto placówki wychowania przedszkolnego monitorują, czy dzieci mają zapewnioną właściwą opiekę medyczną i czy w razie potrzeby udzielana jest pierwsza pomoc w nagłych wypadkach [2, 4].

Kwestie te są ważne i powinny znajdować się w centrum uwagi

pracowników służby zdrowia pracujących w placówkach wychowania przedszkolnego. Zgodnie ze standardami kadrowymi dla placówek wychowania przedszkolnego, oprócz pediatrów, istnieją stanowiska pielęgniarek dietetycznych w wymiarze 0,25 etatu dla 2-4 grup; 0,5 etatu dla 5-9 grup; 1 etat dla 10 lub więcej grup (od 01. 09. 2011 r.); oddziałowa pielęgniarka (Tabela 1); dodatkowo 0,5 etatu pielęgniarki w żłobkach i przedszkolach z czterema lub więcej grupami dla dzieci poniżej 3 roku życia [3].

Tabela. 1.

Liczba jednostek personelu pielęgniarek oddziałowych

Tytuły stanowisk	Liczba pracowników (maksymalnie) w zależności od liczby grup			
	1-2 grupy	3-7 grup	8-12 grup	13-14 grupy
pielęgniarka oddziałowa	0,5 etatu	1 etat	1,5 etatu	2 etaty

Źródło: fragment Modelowych Standardów Kadrowych dla Przedszkolnych Instytucji Edukacyjnych [3].

Jeśli placówki wychowania przedszkolnego mają kryte stacjonarne baseny, instruktorzy wychowania fizycznego są zatrudniani w wymiarze 0,25 etatu na każde 2 grupy, z którymi prowadzone są zajęcia z pływania. W specjalnych i łączonych placówkach wychowania przedszkolnego dla dzieci z wadami wzroku, jeśli istnieje gabinet zabiegowy, wprowadza się stanowisko pielęgniarki medycznej gabinetu zabiegowego, dla dzieci z zaburzeniami układu mięśniowo-szkieletowego wprowadza się stanowisko pielęgniarki masażu oraz pielęgniarki fizykoterapii do wykonywania prac medycznych i prozdrowotnych. Wszystkie te stanowiska są wprowadzane w wymiarze 0,125 etatu na grupę, ale nie więcej niż 1 etat na placówkę [3].

Pielęgniarka robi codzienne obchody dzieci we wszystkich grupach dziecięcych i wizualnie ocenia stan zdrowia dzieci, okresowo bada skórę głowy w celu wykrycia wszy, mierzy temperaturę ciała i ciśnienie krwi, bada skórę, uszy, błony śluzowe oczu, nosa i jamy ustnej.

W przypadku wykrycia choroby dziecka ma prawo wysłać dziecko do przychodni lekarskiej. Po chorobie dziecko wraca do przedszkola tylko wtedy, gdy posiada zaświadczenie od pediatry stwierdzające, że dziecko jest zdrowe [5].

W trakcie i po szczepieniu pielęgniarka monitoruje dzieci. W przypadku powikłań lub reakcji alergicznych zapewnia dziecku opiekę medyczną.

Hartowanie grup rekreacyjnych i zabiegi wodne w przedszkolnym basenie powinny być przeprowadzane pod nadzorem pielęgniarki.

Pielęgniarka monitoruje wzrost i rozwój dzieci, waży i mierzy ich wzrost oraz prowadzi dokumentację medyczną (karty dzieci, rejestr odwiedzających itp.).

Pielęgniarka w przedszkolu to nie tylko profesjonalista medyczny, ale także osoba, która musi znaleźć podejście do dzieci. Dzieci nie powinny bać się «cioci w białym fartuchu», wręcz przeciwnie, dobrze jest, jeśli uważają ją za dobrą przyjaciółkę. W takim przypadku dziecko rozwija właściwe podejście do medycyny, a także do swojego zdrowia i higieny [5].

Pracownicy służby zdrowia są aktywnie zaangażowani w proces edukacyjny placówek przedszkolnych, są obowiązkowymi członkami rady pedagogicznej placówki przedszkolnej i są pełnoprawnymi uczestnikami procesu edukacyjnego w zakresie edukacji przedszkolnej [1].

Pielęgniarka uczestniczy w procesie edukacyjnym, oferuje nauczycielom tematy zajęć, podczas których dzieci mogą nauczyć się ścielić łóżka; myć twarz, zęby, ręce, czyścić uszy i nos; przestrzegać zasad higieny osobistej; prawidłowo się odżywiać, myć warzywa i owoce przed jedzeniem; przestrzegać zasad bezpieczeństwa na drodze itp.

Ponadto pielęgniarka prowadzi rozmowy edukacyjno-profilaktyczne z rodzicami, uczy ich podstawowych zasad profilaktyki chorób oraz budowania opartych na zaufaniu relacji z dziećmi.

Wnioski. Specjaliści pielęgniarstwa są zatem integralnymi i aktywnymi uczestnikami procesu edukacyjnego, nośnikami informacji o zdrowym stylu życia. Skupiają uwagę personelu przedszkolnego, rodziców i społeczeństwa oraz zachęcają ich do ścisłej współpracy i troski o rozwój i zdrowie dzieci.

Bibliografia

1. Освіта. UA. Законодавство. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2234/>
2. Наказ Державна служба якості освіти України від 30.11.2020р. № 01-11/71 Про затвердження Методичних

рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/Nakaz-Derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-Ukraini-vid-30.11.2020-N-01-11_71.pdf

3. Наказ МОН України від 04.11.2010 N 1055 Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів. Документ z1157-10, чинний, поточна редакція від 29.06.2016, підстава – z0821-16.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10#Text>

4. Освіта.UA. Законодавство. Дошкільна освіта. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році. Лист МОН України №1/12490-23 від 21.08.2023р. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/89818/>

5. Школа радості. Дитячий садок Олени Чернявської. Роль медсестри у дитячому садку. Опубліковано: 27.02.2018. URL: <https://shkolaradosti.ua/ua/novini/rol-medsestri-u-dityachomu-sadku/>

Андрощук Наталія Олександрівна,
вихователь, ЗДО № 9
м. Нетішин Хмельницька область

КАЗКА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Соціалізація людини починає відбуватися ще в дошкільному віці, тому, що саме в цей період починають закладатися основи емоційного, вольового, інтелектуального, пізнавального, розумового, фізичного, психічного розвитку дошкільника, основні норми та правила поведінки особистості в колективі. Казка, гра, мультфільм, іграшка належать до основних засобів соціалізації дітей в дошкільному навчальному закладі, у якому існують певні норми та правила поведінки, належні умови для розвитку та навчання дітей старшого дошкільного віку. [1, с. 417] На мою думку, саме казка має найбільш соціалізуючий вплив на становлення та розвиток особистості, як в дошкільному навчальному закладі так і в суспільному середовищі. «На жаль, –

писав великий український педагог В. О. Сухомлинський, – педагогічний аспект соціалізації дотепер не тільки не вивчається з належною глибиною і всебічністю, але й не розглядається. А тим часом саме процес соціалізації є однією з найважливіших передумов формування виховної сили колективу».

Аналізуючи, у Базовому компоненті дошкільної освіти [1, с. 30], освітню лінію «Дитина у світі культури» варто звернути увагу на те, що дитина дошкільного віку повинна цілісно відтворювати зміст поетичного та прозового твору, висловлювати свою позицію, переказувати та робити продовження казки, виявляти зацікавленість до улюблених літературних та казкових героїв

На думку видатного українського педагога В.О. Сухомлинського: «Діти знаходять глибоке задоволення в тому, що їхня думка живе в світі казкових образів. П'ять, десять разів дитина може переказувати одну й ту саму казку і щоразу відкриває в ній щось нове. В казкових образах – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного». Під час читання казок дорослими, дошкільники розвиваються, виховуються, навчаються, вчать переказувати, мріють, фантазують, закладаються особистісні риси характеру та моральні норми поведінки з однолітками, батьками, вихователями, відбувається соціалізація дітей в суспільстві. Саме в цей період розвитку соціалізація особистості набуває особливого значення. Завдяки соціалізації відбуваються зміни у психіці та відбувається формування особистості дошкільника. У дитячій свідомості вже сформоване певне уявлення про світ, а казка виступає основним соціалізуючим засобом, за допомогою якого відбувається подолання адаптаційних труднощів, скутості, напруги, інтенсивніше відбувається процес навчання та виховання, засвоюються соціальні норми та правила перебування в дошкільному навчальному закладі. Проблема соціалізації особистості, на думку В. О. Сухомлинського, є важливою передумовою формування виховної сили колективу. [4, с. 671]. «З першого подиху свого життя вона (людина) – істота суспільна. Суспільна сутність людини виявляється в її відносинах, стосунках, взаєминах з іншими людьми. Пізнаючи світ і себе як

частину світу, вступаючи в стосунки з людьми, які задовольняють її матеріальні і духовні потреби, дитина включається в суспільство, стає його членом. Це – процес залученні особистості до суспільства, який вчені називають соціалізацією».

Українські народні казки за жанровими ознаками поділяються на три види: соціально-побутові («Лінива дівчина», «Наймит і пан»), чарівні («Чарівний кінь», «Телесик») та казки про тварин («Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Журавель і лисиця», «Рукавичка»), але в сюжетних лініях вони переплітаються між собою за змістом та художньо-образною специфікою. Найцікавіші для дітей – це казки про тварин, у яких вони набувають людських рис характеру, борються зі злом, несправедливістю, підступністю, жорстокістю. Казка має соціалізуючий вплив у підготовці дитини до сприйняття навколишнього середовища, рослинного та тваринного світу та загалом всього світу. Слухаючи казку дошкільники стають більш впевненими в собі, сміливішими, вони вчаться дружити з однолітками, хлопчики хочуть бути схожими на та в усьому захищають дівчаток.

Казка належить до найпопулярнішого жанру фольклору, в якому поєднуються твори, які мають різне походження, стиль і зміст. Вона складалася протягом багатьох віків, супроводжує нас на протязі всього життя, є найдоступнішим засобом соціалізації, за допомогою якого відбувається всебічний розвиток дошкільника, формується світогляд та соціальна адаптація дитини в соціумі. Казка має величезний вплив на соціальне та морально-естетичне виховання підростаючого покоління. У казках відображені загальнолюдські та культурні цінності українського народу, вони лаконічні і написані доступною та зрозумілою мовою для дітей дошкільного віку. За допомогою казки дитина вчиться розрізняти такі поняття, як добро і зло, справедливість і несправедливість («Півник і двоє мишенят», «Кривенька качечка»). Любов, милосердя, співпереживання, співчуття, чуйність, порядність, чесність – це ті позитивні риси характеру, які прищеплюються дитині починаючи від народження та відбувається, як моральне, так і соціальне збагачення особистості дошкільника. Завдяки казці формуються

духовні цінності, які в подальшому житті впливають на становлення особистості дорослої людини. Слухаючи українську народну казку діти дошкільного віку також знайомляться з фольклорними, міфологічними та етнічними особливостями, з усною народною творчістю, побутом, обрядами та культурними цінностями нашого народу. Прислів'я, приказки, порівняння, алегоричність, гіперболізація – все це наповнює неповторний колорит казки. В казках гармонійно поєднуються реальне і фантастичне, які тісно переплітаються між собою, відображені морально-етичні принципи існування всього людства. Дорослий, розповідаючи казку, знайомить дитину з усною народною творчістю нашого народу, його багатотисялітньою історією. Граючись з однолітками діти в усьому наслідують своїх улюблених казкових героїв. Дошкільники хочуть бути схожими на позитивних персонажів казок.

Нині розвиток креативності як здатності до творчості набуває особливої значущості, бо вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Так, Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання й навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних особливостей націлює науковців і практиків на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності, неповторного життєвого шляху дитини, на розвиток у дітей таких особистісних властивостей, як допитливість, ініціативність, самостійність, креативність. Закладений у дошкільному віці потенціал до формування творчої індивідуальності дитини зумовлює забезпечення відповідної підготовки вихователів закладу дошкільної освіти.

Дитяча творчість, як правило, пов'язана з ігровою діяльністю, яка є провідною у форматі соціалізації «Гаявина казок» [3, с. 280] Діти, пояснюючи та відтворюючи певні події чи явища, що відбуваються в казках, наділяють неживі предмети духовністю; самостійно намагаються створити свої казки. Саме так діти активно включаються у творчу діяльність.

Мистецтво – невидимий місток, що поєднує два протилежні світи: світ фантазії та реальності. Часто таємні бажання, підсвідомі почуття та емоції легше викласти у творчості, ніж виразити у словесній формі.

Реалізація казки на «Галявині казок» відкриває простір для творчих пошуків дитини адже сприйняття і переробка образної інформації мають рівнозначну цінність і доповнюють одна одну. Кращого інструменту, ніж казка, гра, розповідь, людство ще не вигадало. Формат соціалізації «Галявина казок» допомагає формувати особистість, її світогляд, життєві стратегії та сценарії, навчаючи дитину бути творцем власного життя.

«Галявина казок» – це засіб вільного самовираження і самопізнання.

Такою формою соціалізації ми пропонуємо дитині висловити свої емоції, почуття за допомогою складання казок. Переживаючи образи, індивід знаходить свою цілісність та неповторність.

Формат соціалізації «Галявина казок» допомагає:

- розвивати соціальні й комунікативні навички;
- спостерігати результати своїх дій і їхній вплив на інших;
- засвоювати нові ролі і виявляти латентні (приховані) якості особистості, спостерігати, як модифікація рольової поведінки впливає на взаємини з іншими;
- підвищувати самооцінку і веде до зміцнення особистої ідентичності;
- розвивати навички прийняття рішень.

Для маленьких дітей будь-яке заняття творчістю – це завжди весело, приємно та корисно для розвитку як дрібної моторики, так і вищих психічних функцій, але «Галявина казок» – це не тільки все те що назвали. Цей метод дозволяє знизити рівень тривожності, агресивності, імпульсивності, допомагає гармонізувати психічний стан, зняти психосоматичну напругу, підняти рівень самооцінки, подолати дитячі страхи та інші труднощі. Формат «Галявина казок» можна застосовувати в корекції міжособистісних стосунків у дитячому колективі, сім'ї і ін.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Соціальна психологія. М.: Наука, 1994. 417 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). К., 2021. Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». 30 с.
3. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг. ред. О. Рейпольської. К. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / Редкол.: Дзевєрін О. Г та ін. / В. О. Сухомлинський // Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. К.: Рад. шк., 1977. Т. 3. 671 с.

Атрощенко Тетяна Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та
освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет
Попович Оксана Михайлівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
декан педагогічного факультету,
Мукачівський державний університет

**ТОЛЕРАНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ДЕФІНІЦІЯ ТА
ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Сучасне суспільство є багатонаціональним, а його громадяни є носіями різних мов, мають ті чи інші релігійні уподобання та ін. Щоб співіснувати та взаємодіяти в таких умовах необхідно бути толерантним та терпимим до «Іншого», поважати його погляди, життєвий вибір тощо. Толерантність як якість особистості формується в дошкільному віці, а отже, актуальним постає питання професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи

в умовах поліетнічного регіону. Переконані, що тільки толерантний вихователь здатний виховати толерантне підростаюче покоління і здійснювати ефективну професійну діяльність у закладах дошкільної освіти з урахуванням сучасних тенденцій.

Проблема професійного становлення педагога та його діяльності в умовах поліетнічного регіону, як вважає І. Дичківська, потребує особливої уваги, адже сучасні політичні реалії вимагають толерантної взаємодії з багатонаціональними дитячими і батьківським колективами, що є можливим лише за умови сформованості полікультурної компетентності фахівця, яка включає: культурологічні, етноісторичні знання, вміння виокремлювати і привносити до змісту загальної освіти ідеї, що відображають культурне різноманіття світу; уміння організувати педагогічний процес як діалог носіїв різних культур у часі та просторі. Це передбачає: усвідомлення своїх спонукань до полікультурної діяльності у багатонаціональному середовищі – потреб та інтересів, прагнень, ціннісних орієнтацій, мотивів; оцінку своїх особистісних властивостей і якостей як майбутнього фахівця, готового до здійснення своєї професійної діяльності у полікультурному освітньому просторі [4, с.190]. Тобто, вихователь повинен бути максимально толерантним.

Толерантність є міжнародним терміном, найважливішою дефініцією, що наповнюється особливим змістом, оскільки у Декларації принципів толерантності цей термін розглядається як основа, що передбачає визнання єдності й різноманіття людства, взаємозалежності всіх від кожного і кожного від усіх, поваги прав іншого, а також утримання від заподіяння шкоди іншому, що означає шкоду для всіх і для самого себе. У документі зазначено, що «виховання у дусі толерантності слід розглядати як невідкладний імператив; у зв'язку з цим необхідно заохочувати методи систематичного й раціонального навчання толерантності, що розкривають культурні, соціальні, економічні, політичні та релігійні джерела нетерпимості, які лежать в основі насильства і відчуження. Політика і програми у сфері освіти повинні сприяти поліпшенню взаєморозуміння, зміцненню солідарності й терпимості в стосунках як між окремими людьми, так і між

етнічними, соціальними, культурними, релігійними і мовними групами, а також націями» [3].

Як стверджує І. Бех, толерантність – це «духовно-моральна властивість особистості, яка в своєму поведінковому розгортанні трансформується у вміння глибоко усвідомлювати себе і оточуючих, налагоджувати комунікацію, вільно взаємодіяти, виявляти милосердя та віру в людину» [2, с.3]. В. Ляпунова трактує толерантність як інтегральну якість особистості, що відображає активну моральну позицію і готовність до конструктивної взаємодії з людьми і групами людей незалежно від їх національної, соціальної, релігійної приналежності, поглядів, світогляду, стилю мислення і типу поведінки (виключаючи асоціальні прояви свідомості і поведінки). Толерантна особистість, як вважає дослідниця, повинна мати морально-правову культуру життєдіяльності та толерантну свідомість, культуру толерантної поведінки і спілкування, культуру самоствердження і самореалізації [5, с.181].

Погоджуємося з С. Сиваш та Г. Чорною, що гармонійне співіснування кожної особистості в полікультурному соціумі можливе за певних умов: толерантного ставлення один до одного, розвитку умінь та навичок продуктивної взаємодії з представниками інших національностей та культур, виховання громадян у системі загальнолюдських цінностей, де першочерговим є опанування власної історії та культури [5]. Автори переконані, що від рівня полікультурної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти насамперед залежить успішність реалізації виховних завдань щодо полікультурного виховання дошкільників, тому «особлива роль відведена саме фахівцям з дошкільної освіти, які займаються процесом формування світогляду дітей дошкільного віку і є помічниками у перших кроках полікультурного спілкування та взаємодії» [5, с.134].

Отже, зважаючи на вимоги сучасної полікультурної освіти та виклики сьогодення толерантність вважаємо вагомою передумовою ефективної професійної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах полікультурного регіону, позаяк «полікультурне середовище є об'єктивним тлом

для прояву толерантності кожної особистості, незалежно від того, до якої національної культури вона належить і яку роль виконує в системі соціальних відносин» [1].

Толерантність розуміємо як якість особистості, що передбачає наявність певної життєвої позиції, сприйняття іншого як самого себе, вміння взаємодіяти на основі партнерства, рівності та злагоди. Усвідомлення толерантності як професійно значущої якості відкриває нові можливості для особистісного та професійного зростання, саморозвитку, формує основи культури миру та полікультурну компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Відповідно, толерантність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти визначаємо як важливу особистісно-професійну якість, яка дозволяє не тільки здійснювати ефективну професійну діяльність відповідно до вимог сучасної полікультурної освіти, а й долати несприятливі фактори впливу.

Список використаних джерел

1. Бахіча Е.Е. Толерантність як якість професійного та особистого розвитку майбутніх вихователів у полікультурному середовищі Криму. URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2012/NiO_5_2012/ped/Vah.htm
2. Бех І. Основоположник науки про вищі духовні переживання і цінності: принцип міжособистісної спільномірності В. Сухомлинського у вирішення проблеми толерантності. Освіта. 8 жовтня, 2014. С. 3.
3. Декларація принципів толерантності. Шлях освіти. 1999. № 2. С. 2–4.
4. Дичківська І.М. Формування міжетнічної толерантності майбутніх вихователів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2. Бердянськ : БДПУ, 2019. С. 189-197.
5. Ляпунова В. Система професійної підготовки майбутнього вихователя до формування у дітей основ етнічної толерантності. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 2013. № 2 (11). С. 179-186.

6. Сиваш С.В., Чорна Г.В. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в полікультурному просторі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2023. № 88. С. 133-137.

Бабій Ольга Володимирівна,
директор,
Хмельницький заклад дошкільної
освіти № 57
«Перлінка» Хмельницької міської ради

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття розглядає конкретний аспект професійної компетентності керівника, а саме управління комунікаціями в організації під час адаптаційних змін, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності керівника закладу дошкільної освіти. Сучасний керівник освітнього закладу повинен не лише користуватися сучасними засобами комунікації, але й вміти створювати комунікаційні мережі, спрямовані на забезпечення ефективності освітнього процесу та оптимального рівня управління навчальним закладом.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікації в організації, адаптивні процеси.

Останні роки відзначаються значущими змінами у нормативно-правових засадах сфери освіти, що викликає необхідність вдосконалення управлінської діяльності. Особливу увагу приділяється розвитку комунікативної компетентності керівників освітніх установ у зв'язку із процесами діджиталізації суспільного життя. Ці зміни впливають на організацію освітньої діяльності та вимагають перегляду комунікаційних процесів в системі управління освітнім закладом. Однією з актуальних

проблем стає розгляд комунікативної компетентності керівників закладів дошкільної освіти.

Отже, очевидною є необхідність розвитку комунікативної компетентності керівників закладів дошкільної освіти в нових умовах.

Поняття «комунікативна компетентність» спочатку з'явилося в сфері психології. Олександр Бодальов [2] розглядав комунікативну компетентність як здатність успішно встановлювати та підтримувати ефективний контакт з іншими особами за наявності внутрішніх ресурсів, таких як знання і вміння. Він відзначав, що ця компетентність переважно формується на основі досвіду взаємодії та спілкування між людьми.

Управління освітнім процесом за змішаною формою передбачає нові форми комунікації адміністрації закладу освіти й педагогів, зумовлює вдосконалення комунікативної компетентності керівника освітньої установи.

Аналіз робіт різних авторів, які вивчають комунікативну компетентність, дозволив виокремити такі компоненти:

- комунікативні знання;
- комунікативні вміння;
- комунікативні здібності.

До форм формальної (ділової) комунікації відносять ділові зустрічі, бесіди, наради, засідання, переговори, брифінги, прес-конференції, презентації, прийом з особистих питань, телефонні розмови, ділове листування. В умовах змішаної форми освітнього процесу особливого значення набуває ділове листування [3].

Ділове листування в сучасних умовах – основний засіб спілкування. Діловий лист має практичне призначення, передбачає відповідне смислове навантаження, переслідує конкретну мету, тобто виконує своє функціональне завдання. Діловий лист містить інформацію, може висловлювати прохання або нагадування, бути угодою, запрошенням, відповіддю на претензію. Діловий лист являє собою офіційний документ і, відповідно, розв'язує юридичні проблеми. Ступінь правової значущості залежить від призначення, змісту листа.

Найпоширенішим ситуативним контактним методом комунікацій є ділова розмова. У сучасних умовах обмін

інформацією з конкретної проблеми найчастіше відбувається за допомогою електронного зв'язку. Заклади освіти використовують Viber, Zoom, Classroom тощо для організації ділових переговорів і зустрічей. Віртуальні платформи накладають певні обмеження на спілкування, проте елементи комунікаційного процесу залишаються незмінними: звернення, запит, відповідь, узгоджені дії, очікуваний результат.

Ділова бесіда являє собою своєрідну психологічну п'єсу, що включає монологи і діалоги, певний набір ролей.

Ділова нарада – загальноприйнята форма ділового спілкування з обговорення виробничих питань і проблем, що потребують колективного осмислення й розв'язання. Типи наради можна класифікувати залежно від управлінських функцій:

- наради з планування, на яких обговорюють питання стратегії і тактики діяльності організації, ресурси, необхідні для реалізації планів;

- наради щодо мотивації праці, де обговорюють проблеми продуктивності та якості, задоволеності персоналу, причини низької мотивації, можливості її зміни, питання морального й матеріального стимулювання;

- наради щодо внутрішньої організації освітнього процесу, де предметом обговорення стають питання структурування організації, координації дії структурних підрозділів, делегування повноважень;

- наради з контролю за діяльністю працівників, присвячені обговоренню результатів діяльності – досягненню поставлених цілей, проблем зривів, низької продуктивності;

- наради, специфічні для організації, на яких обговорюють оперативні питання управління у зв'язку із ситуацією в організації, інновації та можливості їх упровадження, проблеми виживання, конкурентоспроможності, іміджу, стилю.

Прес-конференція – захід, спрямований на інформаційну й рекламну підтримку іміджу закладу дошкільної освіти. Цей вид ділових контактів насамперед забезпечує ефективність взаємодії ЗДО із зовнішнім середовищем.

Ділові переговори – інструмент як внутрішніх, так і зовнішніх комунікацій [4]. Науковці виділяють два підходи до ведення ділових переговорів – конфронтаційний і партнерський.

Конфронтаційний підхід до переговорів – це протистояння сторін, своєрідне поле битви, коли кожна зі сторін упевнена, що метою переговорів є перемога, а відмова від повної перемоги означає поразку. Партнерський підхід реалізується на основі спільного з партнером аналізу проблем і пошуку взаємоприйняттого рішення, за якого у вигравшій виявляються обидва учасники. Мета переговорів може полягати в налагодженні зв'язків, прийнятті рішень, укладанні різних договорів, координації спільних умов, узгодженні заходів. Ефективність ведення переговорів визначають двома критеріями:

– переговори мають привести до розумної угоди (максимально відповідає інтересам кожної зі сторін), якщо таке можливо в принципі;

– переговори мають поліпшити або хоча б не зіпсувати відносини між сторонами. Цілі учасників переговорів можуть не збігатися або навіть бути протилежними, тому важливо правильно їх формулювати.

Після проведення переговорів необхідно проаналізувати результати і, підбиваючи підсумки, з'ясувати, які дії сприяли досягненню успіху, які труднощі виникали, що не було враховано під час підготовки до переговорів, чому не вдалося діагностувати особливості партнера, які уроки можна витягти на майбутнє.

Неформальна комунікація виникає в закладі освіти спонтанно, не контролюється керівниками і переважно породжується індивідуальними інтересами. На відміну від формальної, для неформальної комунікації характерні відносно висока швидкість поширення інформації та високий ризик. Неформальні комунікації в організації можуть охоплювати цілий набір зв'язків – від побутових до тих, які стосуються виробничих процесів, кадрових перестановок та ін. Часто ці відносини називають «чутками», вони мають, як правило, неточний характер.

Усі комунікації об'єднує загальна ознака – індивідуальний характер безпосереднього контакту партнерів організаційної взаємодії.

Взаємодії в професійній діяльності здійснюються за каналами формальних і неформальних комунікацій. Формальні канали

задає структура управління організацією, а неформальні комунікації реалізуються, крім формальних комунікаційних каналів, засобами неформальних зв'язків: по відношенню об'єкта управління до суб'єкта – між фірмою і зовнішнім середовищем, між підрозділами всередині фірми по вертикалі й горизонталі, між керівником та підлеглими [4].

Неформальні комунікації в основному функціонують як канал поширення чуток, проте вони можуть бути важливим джерелом інформації для керівника, оскільки для них характерно більше швидке розповсюдження інформації, ніж у формальних комунікаціях, вони нерідко можуть бути джерелом інформації, важливої з точки зору швидкого прийняття рішень.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що комунікативна компетентність – це комплексна особистісна риса, яка забезпечує навичне володіння засобами спілкування, здатність адекватно відображати психічні стани та особистісний характер іншої людини, правильно оцінювати її дії та передбачати поведінкові реакції. Процес розвитку комунікативної компетентності керівника закладу дошкільної освіти відбувається в ході формування загальної моделі взаємодії учасників організації – комунікаційної мережі.

Список використаних джерел

1. Дикань Н. В., Борисенко І. І. Менеджмент : навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. Київ : Знання, 2008. 389 с.
2. Григораш О. В. Акмеологічна оцінка управлінської культури керівника закладу освіти. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи. / за ред. Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенко Київ, Харків: Інститут освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 255–260.
3. Коваль А. П. Ділове спілкування: навч. посіб. Київ: Либідь, 1992. 279 с.
4. Марчук А. Особливості застосування стилів комунікації в процесі управління педагогічною взаємодією. Адаптивне управління: теорія і практика. Сер.: Педагогіка. 2018. № 4 (7). URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-4\(7\)](https://doi.org/10.33296/2707-0255-4(7)).

Балагір Галина Миколаївна,
вихователь вищої категорії,
навчально-виховне об'єднання №23
м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНО ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ МЕТОДОМ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Дошкільне дитинство є активним майданчиком дослідження мовлення дітей дошкільного віку. Оволодіння мовленням як засобом пізнання і способом людського спілкування є найвагомішими досягненнями дітей дошкільного віку. Мови потрібно навчати, і таке навчання має бути спрямоване на формування мовної особистості – людини, яка є носієм мови зі своїми індивідуальними рисами мовотворчості. Серед доречних для дітей дошкільного віку методів розвитку мовлення у значній кількості досліджень визначається моделювання.

Метод наочного моделювання (схеми-моделі) ефективно впливає на пізнавальну активність дітей, розвиток логічного мислення, підвищення інтересу до краси власної мови та виникнення захвату від більш повноцінного сприйняття оточуючого світу та на розвиток пам'яті, уяви, виховання самостійності й впевненості в собі.

Наочне моделювання – це метод, що відтворює істотні властивості досліджуваного об'єкта за допомогою схем, рисунків, моделей.

Даний метод допомагає дошкільнику уявити абстрактні поняття (речення, звук, слово, текст), навчитися працювати з ними. Це є важливим для дітей дошкільного віку, адже розумові завдання вони вирішують, віддаючи перевагу зовнішнім чинникам, де краще вербального засвоюється наочний матеріал [4].

На практиці підтверджено, що доступною для здобувачів дошкільної освіти формою на позначення і виділення відносин є саме наочні моделі.

Отже, актуальність використання наочного моделювання в роботі з дітьми полягає в тому, що:

- по-перше, дитина дошкільного віку дуже пластична і легко навчається, але для більшості дітей характерною є швидка стомлюваність і втрата інтересу до заняття. Використання наочного моделювання викликає інтерес і допомагає розв'язати цю проблему;

- по-друге, використання символічної аналогії полегшує і прискорює процес запам'ятовування і засвоєння матеріалу, формує прийоми роботи з пам'яттю;

- по-третє, застосовуючи графічну аналогію, діти бачать головне, систематизують здобуті знання.

При цьому необхідно враховувати загальнопедагогічні принципи дидактики, зокрема, поетапність засвоєння дітьми рідної мови:

- збагачення словникового запасу;

- побудова простих речень;

- складання зв'язної розповіді, спираючись на низку символів, доцільних у кожному конкретному випадку;

- складання творчої розповіді з опорою на певні моделі.

Метод наочного моделювання допомагає дітям дошкільного віку:

- удосконалити вміння використовувати різні конструкції речень;

- описувати предмет і складати розповідь, казку, вивчати поетичні твори;

- узагальнити розрізнені уявлення про оточуючий світ;

- аналізувати: виділяти істотне, знаходити спільне і відмінне, відшукувати протиріччя;

- стати спостережливими і допитливими;

- підвищити інтерес до вивчення рідної мови.

Питання реалізації сучасних підходів у розвитку мовлення дітей в дошкільній педагогіці висвітлювали А. Богуш, Н. Гавриш, О. Гончаренко, К. Крутій, А. Омеляненко та інші науковці. Оволодіння мовленням як засобом пізнання і способом людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників займає використання наочності, за допомогою якої педагог має можливість перетворити мовленнєву діяльність дошкільників у цікавий та доступний дітям вид діяльності. Так,

Л. Венгер виявив, що засобом мислення дітей дошкільного віку є наочні моделі, в яких дитина відбиває структуру об'єктів. Цей метод є одним із перспективних методів реалізації розумового виховання та розвитку мовлення дошкільників, так як мислення малюків відрізняється предметною образністю та наочною конкретністю [2, с.313].

На думку психологів, педагогів та логопедів, використання предметно-схематичних моделей полегшує процес розвитку зв'язного мовлення (О. Д'яченко, В. Воробйова, В. Глухов, Л. Єфіменкова, Т. Ткаченко та ін.). Моделі, передаючи структуру розповіді та її послідовність, слугують своєрідним наочним «планом» для створення монологів, тому вони успішно використовуються в практиці [3, с. 5]. На сучасному етапі розвитку освіти використання методу наочного моделювання є актуальним для різних сфер пізнавальної діяльності дітей, оскільки доведено його ефективний вплив на пізнавальну активність дітей, розвиток логічного мислення, підвищення інтересу власної мови, на розвиток пам'яті, уяви, виховання самостійності й впевненості в собі [3, с. 5].

В Базовому компоненті дошкільної освіти сказано, що мовленнєва компетенція – це розуміння дітьми зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання і звертатися із запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати різні види розповідей, описів. Цього можна навчити, використовуючи метод наочного моделювання.

Завдання методу:

- вчити дітей граматично правильно, зв'язно та послідовно висловлювати свою думку;
- вчити переказувати невеликі твори;
- удосконалювати діалогічну мову;
- формувати вміння вільно, невимушено вступати в розмову, підтримувати діалог;
- вчити описувати предмет, картину;
- виховувати бажання говорити як дорослий.

Навчати дітей дошкільного віку складанню описових розповідей є дуже важливим для їх розвитку. Вміння дитини точно, лаконічно й образно описувати предмет сприяє вдосконаленню її мови, мислення, полегшує процес обміну

інформацією. Наочні опорні схеми помітно спрощують завдання, роблять висловлювання чіткими, зв'язними та послідовними. Основу описової розповіді складають конкретні уявлення, які накопичуються в процесі обстеження об'єкту опису. Елементами моделі описової розповіді стають символи-замінники якісних характеристик об'єкту: належність до родового поняття, величина, колір, форма, деталі, якість поверхні, матеріал, з якого виготовлений предмет, як використовується, за що подобається. За цією моделлю можна описати будь-який окремий предмет [4, с.192].

На практиці «розповіді», самостійно складені дітьми – це, в основному, просте перерахування діючих осіб або об'єктів картини.

Одним із видів зв'язного монологічного мовлення є переказ. Навчання переказу розпочинається із розповідання знайомих коротких казок, типу «Ріпка», «Колобок». Для того щоб навчити дитину послідовно переказувати сюжет казки використовуються наочні моделі казки:

- ілюстрації до епізодів казки;
- силуетні зображення героїв казки;
- символи-замінники.

Досить часто наочна модель стає засобом подолання страху дитини перед складанням творчих зв'язних розповідей. Цей вид розповіді передбачає вміння дитини створювати особливий задум і розгортати його в розповідь з різними деталями та подіями. Дитині пропонується модель розповіді, а вона має наділити елементи моделі змістовими якостями і скласти розповідь.

На початку використання наочного моделювання варто навчити дитину розуміти схематичні моделі, вміти зіставляти ілюстрацію з реальним предметом. Адже, ілюстрація – замітник предмета на підготовчому етапі. Далі варто знайомити дитину з умовно-реальним зображенням предмета (деталі та яскраві ознаки предмета ще зберігаються, але представлені вже схематично); і тільки після засвоєння таких зв'язків дитині пропонують зображення з високим ступенем узагальнення й абстрагування [5, с.13-23].

Застосування схем-моделей є одним з ефективних способів сприяння розвитку мовлення, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку. Цей вид роботи повністю відповідає особистісно-орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини, допомагає педагогові встановити з вихованцями оптимальні – партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкутості. Використання методу моделювання при навчанні дошкільників мовленню:

- дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовність подій, робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми;

- покращує розуміння дитиною структури та взаємозв'язків складових частин об'єктів та явищ;

- формує цілісне уявлення про предмети та явища оточуючого світу;

- унаочнює процес навчання монологічному мовленню;

- позитивно впливає на розвиток мовлення взагалі та вміння планувати мовлення.

Таким чином важливість використання моделювання обумовлюється психолого-педагогічним аспектом своєї діяльності, направленої на пізнання дійсності, а також його практичним значенням, оскільки це – загальний метод наукового пізнання.

Список використаних джерел

1. Богуш А. , Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.

2. Зайченко Н. Картина запрошує до розмови. Використання методу багатоканальної діяльності в роботі з дітьми. *Дошкільне виховання. 2017. № 7. С. 20-22.*

3. Калмикова О.Л. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності : навч-метод. посіб.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 384 с.

4. Омеляненко А. Розповіді-роздуми за моделями. *Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 3. С. 8-11.*

5. Трифонова О.С. Формування мовленнєвої особистості дітей: Одеса : Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2012. 467 с.

Балан Лілія Михайлівна,

магістрантка,

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

МНЕМОТЕХНІКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Пізнавальний розвиток дітей старшого дошкільного віку є важливою проблемою психолого-педагогічної науки та дошкільної освіти, оскільки від закладених у дитинстві основ залежить подальша успішність навчання дитини у школі, засвоєння нею знань про навколишній світ, адаптація особистості в суспільстві, яке постійно висуває зростаючі вимоги до компетентності і вмільності людини.

Важливість всебічного та повноцінного розумового розвитку дошкільників є пріоритетним завданням дошкільної освіти, що вказується у Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, в освітніх програмах «Дитина», «Українське дошкілля», «Я у Світі» тощо. Водночас важливим завданням роботи вихователів у закладі дошкільної освіти виступає пошук ефективних засобів і методів роботи з дітьми для вдосконалення стану їх пізнавальної сфери, розвитку їх розумових здібностей, покращення показників уваги, мислення, пам'яті, уяви та ін.

Одним із ефективних засобів покращення навичок запам'ятовування у дітей дошкільного віку є мнемотехніка, під якою прийнято розуміти систему методів і прийомів, котрі забезпечують успішне запам'ятовування, зберігання і відтворення інформації чи знань про об'єкти навколишньої дійсності, розвиток асоціативного мислення, побудови логічних ланцюжків [1, с. 179].

А. Клименко визначає мнемотехніку як систему внутрішнього письма, що дозволяє послідовно записувати в мозок інформацію, перетворену на комбінації зорових образів; це спосіб покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого

утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів [2, с. 132].

Г. Чепурний, автор проєкту «Освітня мнемотехніка», вважає, що «Мнемотехніка дає змогу вільного вибору способів засвоєння нової інформації. Враховуючи особливості сприймання, обробки та відтворення, пропонуються різноманітні методи та прийоми мнемотехніки, що дозволяє індивідуальний підхід до розвитку мнемічних процесів» [3, с. 23].

Найбільш ефективними прийомами мнемотехніки, на наше переконання, є:

1. Асоціативні картинки. Діти в цьому віці часто мають живу уяву. Використовуючи яскраві, веселі картинки для асоціації з поняттями або предметами, які потрібно запам'ятати, можна значно полегшити процес запам'ятовування.

2. Рими та вірші. Створення римованих речень або віршів, в яких містяться дані, що потрібно запам'ятати, також може бути ефективним методом. Діти часто запам'ятовують речення або вірші легше, ніж прості списки слів.

3. Розповіді та історії. Створення вигаданих історій або розповідей, в яких використовується інформація, яку потрібно запам'ятати, може бути веселою та ефективною стратегією. Діти краще запам'ятовують, коли необхідна інформація вбудована в контекст цікавої історії.

4. Мнемонічні засоби. Використання спеціальних мнемонічних засобів, таких як акроніми або аббревіатури, може допомогти дітям запам'ятати послідовність певних даних або понять.

5. Групування інформації. Розбиття інформації на невеликі групи або категорії й використання асоціацій між ними може теж суттєво полегшити запам'ятовування. Таким чином, відбувається перетворення складної для сприйняття інформації в просту.

6. Використання рухів та дій. Передбачає пов'язування інформації з рухами або діями. Наприклад, дитина може виконати певний рух або дію під час навчання нової інформації, що допоможе їй легше її запам'ятати.

Варто відмітити, що важливо комбінувати методи мнемотехніки, аби надавати дітям можливість експериментувати

і щоб вони могли знайти той, який найбільше підходить саме їм. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та створювати адаптовані стратегії для кожної з них.

Відтак, серед переваг використання мнемотехніки як засобу формування навичок ефективного запам'ятовування у старших дошкільників можна виділити такі:

- підвищення ефективності навчання;
- розвиток когнітивних навичок;
- залучення та підвищений інтерес з боку дітей до навчання;
- сприяння розвитку творчого потенціалу дітей;
- підвищення самостійності навчання тощо.

Отже, використання мнемотехніки у дошкільній освіті має великий потенціал для підвищення ефективності навчання та розвитку когнітивних навичок у дітей. Методи мнемотехніки допомагають дітям з легкістю запам'ятовувати інформацію, сприяють їхньому розвитку, створюють цікаве навчальне середовище, а відтак, є важливим компонентом ефективного навчання у дошкільній освіті.

Список використаних джерел

1. Бобровська Х. В., Самсонова О. О., Чорна Г. В. Методи і прийоми мнемотехніки як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53. Т. 1. С. 177–182.
2. Клименко А. І. Використання прийомів мнемотехніки в роботі вчителя-логопеда дошкільного навчального закладу. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2 (58). С. 130–135.
3. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 208 с.

Баранюк Наталія Володимирівна,
директор,
Дунаєвецький заклад дошкільної освіти
№ 4 «Теремок»

МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Модернізація – це гарно організована, раціональна і систематична робота.

П.Друкер

Розвиток сучасної освіти висуває до керівника більш значущі вимоги, тому модернізація освітнього процесу вимагає модернізації управління. Основним завдання керівника освіти є – оновлення змісту його управлінської діяльності і ефективного функціонування сучасного закладу освіти залежить значною мірою від професійної компетентності керівника. Керівники закладів освіти, які прагнуть розвиватися та розвивати заклад освіти, перебувають у безпечному процесі впровадження змін, які можуть перевести заклад на якісно інший рівень розвитку. Сьогодні Україна прагне інтегруватися в єдиний європейський освітній простір, модернізувати та привести освіту у відповідність до європейських стандартів з урахуванням національних особливостей.

Модернізація освітнього процесу – це нові універсальні вимоги до професійної компетентності керівників, забезпечення якісної управлінської діяльності дошкільними навчальними закладами шляхом правильної організації внутрішнього контролю. Сучасний керівник повинен бути компетентним як у питаннях методології навчання, виховання і розвитку дошкільників, так і в системному управлінні дошкільним навчальним закладом, має виявляти високий рівень управлінської компетентності.

Управління колективом називають мистецтвом, успіху в якому досягають природжені управлінці або ті, хто постійно

працює над удосконаленням управлінської діяльності, вивчаючи теорію педагогічного менеджменту.

Сучасний управлінець має бути мобільним, конкурентоздатним, презентувати себе на ринку праці, уміти використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем, уміти здобувати, аналізувати та використовувати інформацію, генерувати нові ідеї на основі:

- усвідомлення завдань реформування освіти;
- творчого осмислення мети й завдань функціонування закладу освіти й управління ним, перспективи його розвитку, сутність інноваційних теорій, ідей, сучасних технологій;
- знань з теорії управління соціальними системами, філософії освіти, соціології та психології управління, менеджменту фінансів, комп'ютерної грамоти.

Управлінська культура керівника в сфері освіти – це комплекс управлінських знань, умінь, навичок і досвіду, а також професійно значущих особистісних якостей лідерської і творчої спрямованості. Майстерність управління полягає в умінні вибирати найбільш ефективні для конкретного моменту і обставин, що склалися, методи управлінської діяльності [1].

Від професіоналізму керівника багато в чому залежить успішний розвиток навчального закладу, його конкурентоспроможність і авторитет. Професіоналізм керівника є запорукою працездатності педагогічного колективу, добробуту вихованців, спокою батьків, задоволеності соціальних замовників.

28 вересня 2021 року було затверджено професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та внесено його до Реєстру професійних стандартів. У Законі України «Про освіту» професійний стандарт визначено, як затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. На основі професійних стандартів розробляють стандарти вищої та фахової передвищої освіти, що використовують для розроблення та вдосконалення освітніх програм підготовки майбутніх фахівців.

Упровадження Професійного стандарту є тривалим процесом і відбувається поетапно через розроблення методичних рекомендацій, програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, проведення вебінарів, тренінгів, семінарів, конференцій, забезпечення інформаційного супроводу цього процесу.

У методичних рекомендаціях щодо впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти основну увагу приділено професійним компетентностям фахівця. Професійні компетентності становлять сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують здатність виконувати на певному рівні трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом.

Необхідними професійними компетентностями для керівника ЗДО визначено такі:

- здоров'язберезувальна;
- проєктувальна;
- операційне управління закладом дошкільної освіти;
- організаційно-методична;
- комунікативна;
- здатність до навчання протягом життя;
- інформаційно-комунікаційна;
- лідерська;
- емоційно-етична;
- стратегічне управління та розвиток закладу дошкільної освіти;
- стратегічна комунікація;
- нормативно-правова.

Необхідно зазначити, що у повоєнний період перед керівником ЗДО поставлено такі завдання, що вимагають від фахівця розвиненості низки компетентностей, які є необхідними саме для цього періоду і обумовлені обставинами. Так, керівник/директор ЗДО сьогодні має вміти організувати безпечне освітнє середовище для дітей, налагоджувати освітній процес дистанційно, мобільно приймати необхідні рішення в кризових ситуаціях тощо. Ці та інші компетентності відображені

у Професійному стандарті, проте актуалізується потреба у розробленні подальших методичних матеріалів з урахуванням реалій повоєнного періоду. [2].

У науковій літературі існує чимало визначень поняття управлінська культура, що свідчить про його складність і важливість. Із огляду на це, Н. Лізіна на перше місце ставить буття культури, що містить у собі всі аспекти людської предметної діяльності і, отже, буття управління виступає різновидом культуротворчості. Однак дослідниця також використовує поняття культури як якісного показника управлінської діяльності, розглядаючи культуру в іншому, більш вузькому сенсі, як рівень уміння і володіння навичками управлінської діяльності. Культура соціального управління, з погляду авторки, – це «сукупність цінностей, установок, переконань, ціннісних орієнтирів і символів, які їх відображають, а також способів впливу, що слугують для впорядкування управлінського досвіду, регулювання поведінки всіх членів суспільства» [3]. Як зазначає Л. Москаленко, сучасний управлінець має бути мобільним, конкурентноздатним, презентувати себе на ринку праці; вміти використовувати знання як інструмент для розв'язання управлінських проблем; вміти здобувати, аналізувати та використовувати інформацію; генерувати нові ідеї [4].

Список використаних джерел

1. Бойко. І.І. Професійна компетентність керівника закладу освіти як складова його професійної культури 2008.
2. Методичні рекомендації щодо впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти.
3. Лізіна Н.В. Управлінська культура як якісний показник управлінської діяльності. *Ползунівський вісник*. 2006. № 1. С. 23
4. Москаленко Л. А. Розвиток управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу.

Барчук Наталія Володимирівна,
директор ХЗДО № 1 «Капітошка»
м. Хмельницький

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ

Забезпечення якісної дошкільної освіти, виховання компетентної особистості є визначальним пріоритетом роботи Хмельницького закладу дошкільної освіти (ЗДО) №1 «Капітошка». Для досягнення високої якості освітнього процесу та його результативності розроблено внутрішню систему забезпечення якості освіти, вибудовану освітню програму.

Освітній процес в ЗДО №1 «Капітошка» сприяє формуванню у дітей життєвих компетентностей відповідно до освітніх напрямів Базового компонента дошкільної освіти України у контексті роботи за програмами «Дитина» і «Впевнений старт». Організуючи роботу з дітьми за програмою «Впевнений старт» педагоги реалізують нові підходи та принципи, сучасні теми, цікаві проєкти, забезпечують пріоритетність партнерства та максимальну активність дітей. Вважаємо, що підвищенню якості освітнього процесу в ЗДО сприяє ефективне використання парціальних програм, інноваційних освітніх практик, методик та сучасних технологій.

Аналіз надання якісних освітніх послуг у ЗДО доводить ефективність роботи з коректурними таблицями, інтелектуальними картами, блоками З. Дьенеша, а також використання авторської технології Л. Шелестової «Світ у картинах художників» (вихователі О. Сабайдаш, О. Ференчук), LEGO – технологія, упровадження елементів біоенергопластики, нейрогімнастики, ейдетики, мнемотехніки, казкотерапії, кінезіології, піскової терапії, інформаційно-комунікативні технології тощо.

Акцентуємо увагу на використанні інших технологій у ЗДО «Капітошка».

Технологію «Стіни, стеля та підлога, що говорять» використовують педагоги Бесага Н.С., Наружна І.С., Ференчук О.П., Терехівська О.А., Коростіль Ю.О., Рибак Т.В., Сусла І.В.,

Григорчук Н.С, Скакун О.І.). Саме ця технологія – це методи та прийоми, що активізують взаємодію дітей та дорослих.

Інноваційну технологію «Кольорові палички Кюізенера» використовують вихователі Холодюк Т.М., Цимбалюк К.В.

Інструктор з фізкультури Паюк С. С. використовує здоров'язбережувальні технології: елементи фітболгімнастики, йоги, стретчинг – занять, у корекційно-освітній діяльності з дітьми з особливими освітніми проблемами – Су-Джок терапію.

Музичні керівники Матковська О. О. та Квасниця К. М. системно запровадили використання елементів ритмопластики, релаксаційних ігор та вправ, ігрового масажу.

Колектив ХЗДО «Капітошка» вважає одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу – національно-патріотичне виховання дошкільників, котре є на часі боротьби з руською навалюю. З метою формування таких компетентностей, як : виховання любові до України, до рідного краю; поваги і шани до символів, звичаїв і обрядів українського народу, у групах ЗДО, відповідно до розуміння змісту заходів, з дітьми різного віку проводяться Дні вишиванки, Дні козацтва, читання віршів до дня народження Тараса Шевченка та Лесі Українки, Тематичні дні (до прикладу: «День української мови і письменництва»), Андріївські вечорниці, Свято Стрітення та інш. Вважаємо, що проведений конкурс у 2023 році на кращий осередок національно-патріотичного виховання, дав можливість систематизувати роботу з дітьми у кожній групі щодо національно-патріотичного виховання.

Акцентуємо увагу на залученні вихователями ЗДО дітей та їхніх родин до волонтерського руху, що, у свою чергу, формує свідому громадянську позицію українця. Зокрема, проведено акції: «Русську літературу на макулатуру», «Подарунок воїну», «Збір кормів для безпритульних тварин», «Донат на потреби ЗСУ», Благодійні ярмарки, «Великодній дар», «Колядки, щедрівки на користь ЗСУ» тощо.

Нині актуальним у дошкільній освіті є активна участь педагогів ЗДО і дітей в різноманітних конкурсах у закладі, а також поза його межами на рівні регіону. Така участь нашого закладу є постійна і у 2023 році отримали нагороди та призові місця. Зокрема, конкурс «Весняне сузір'я» (II місце); конкурс на

кращу групову кімнату (III місце); конкурс на кращу кімнату для гурткової роботи (I місце).

Аналіз освітньої діяльності ХЗДО «Капітошка» переконує нас, що у ньому створено належні умови для реалізації варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти України, як Державного стандарту, запроваджуються додаткові форми організації освітнього процесу. Заслуговує на увагу, вважаємо, урахування в ЗДО індивідуальних особливостей здобувачів освіти через призму організації роботи гуртків з вивчення логіко-математичного напрямку «Інтелектуальна мозаїка»; «Читайлик» – навчання читання; «Хореографія», «Словознайки» – мовно-риторний напрямок.

Нині ключовим завданням в ЗДО є збереження життя і здоров'я усіх учасників освітнього процесу. У контексті умов воєнного стану та пандемії це набуло особливого значення і змісту. Усі процеси життєдіяльності в ЗДО №1 здійснювалися і здійснюються відповідно до постанов та листів МОН про роботу під час воєнного стану. У закладі створені умови найпростішого укриття завдяки злагодженій роботі колективу, батьків та виділених коштів з бюджету міської ради.

Виходячи з того, трактуємо, щоб виконати пріоритетне завдання, намагаємося забезпечувати фізкультурно-оздоровчу роботи з дітьми в кожній віковій групі: методично проведені заняття з фізкультури, різні види ігор, спортивні свята та розваги, змагання, ранкова гімнастика, Дні здоров'я, спортивні свята та розваги – це далеко не весь перелік форм роботи з дітьми, який постійно проводиться. ЗДО чітко дотримується в умовах воєнного стану алгоритму дій повітряної тривоги: «Увага всім! Повітряна тривога!». Використовуємо у фізкультурно-оздоровчій роботі з дітьми сучасні оздоровчі технології, активно залучаємо до спортивних заходів батьків вихованців. З метою підвищення інтересу до занять з фізкультури, підтримки бажання займатись фізичними вправами використовуємо фізкультурне обладнання та яскраві атрибути, виготовлені власноруч педагогами, а також батьками.

Вважаємо за необхідність констатувати, що у ЗДО створено необхідні умови для харчування дітей, що нам доводить постійний контроль, моніторинг і відгуки батьків. Технологічне

обладнання харчоблоку знаходиться в робочому стані, групи забезпечено у достатній кількості посудом. Організація харчування здійснюється з дотриманням норм харчування, санітарних вимог і законодавства про безпечність та якість харчових продуктів. Забезпечення дітей дієтичним харчуванням організовується на підставі медичних довідок та заяв батьків. Закупівля продуктів харчування проводиться відповідно до нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі». Застосування системи електронних державних закупівель сприяє значній економії бюджетних коштів та підвищенню показників виконання норм харчування.

Для дітей, які потребують соціальної підтримки та допомоги, організовується безоплатне харчування або встановлюється для батьків пільгова плата за харчування. Такими пільговими категоріями є: діти з малозабезпечених та багатодітних родин; діти, батьки яких є учасниками бойових дій; родин, що прибули на тимчасове проживання із Автономної республіки Крим, Донецької та Луганської областей; діти з освітніми особливими потребами тощо.

Фінансова політика ЗДО спрямована на максимальне освоєння бюджетних коштів та економне споживання енергоносіїв. Таке ведення фінансової діяльності сприяє покращенню матеріально-технічної бази. Заклад має достатнє фінансове забезпечення у вирішенні нагальних питань функціонування та розвитку.

Повноцінне виконання завдань розвитку, навчання і виховання дошкільників значною мірою визначається налагодженням взаємодії дітей і дорослих: «педагоги – діти – батьки». Діяльність ХЗДО «Капітошка» спрямована на партнерську взаємодію колективу з громадськістю, з батьками для реалізації основних завдань розвитку і модернізації закладу.

Список використаних джерел

1. Звіт про роботу закладу дошкільної освіти №1 «Капітошка» у 2022-2023 н.р. [укл. Барчук Н.В.] Хмельницький, 2023. 19с.

Бевз Валентина Василівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист, викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Важливою інтерактивною технологією підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти є менторинг. Саме поняття «менторинг» має вітчизняний аналог «наставництво» і є технологією навчання шляхом організації передачі соціального досвіду від педагога (наставника) вихованцям. При цьому наставник не лише передає знання та вміння, а й впливає на ціннісну сферу особистості, залучає до певної галузі діяльності, стимулює до вчинків, допомагає в загальному розвитку, ділиться ідеями, мотивує підтримкою, порадами та особистим прикладом тощо. Упровадження цієї технології в роботу з дітьми з особливими освітніми потребами та систему підготовки фахівців, які працюють з ними, є поширеною практикою за рубежом й потребує реалізації на вітчизняних теренах [2, с.5-7].

Найбільш відомою світовою інновацією в інклюзивній освіті є тьюторинг – процес супроводу дитини під час отримання нею нового соціального досвіду, засвоєння нових способів розв'язання проблемних ситуацій, створення умов для успішної соціалізації, самореалізації та саморозвитку. У вітчизняній науці та практиці поняття «тьюторинг» сьогодні все частіше використовують для опису певного виду персоніфікованої педагогічної діяльності педагогів закладів дошкільної освіти з дітьми з особливими освітніми потребами. Так, О. Рассказова зазначає, що поряд зі звичними шляхами розширення соціального досвіду дітей, умови інклюзивного навчання надають особливі можливості розвитку суб'єктності вихованця через включення до системи тьюторської допомоги [3, с. 378]. Тож педагог має володіти технологією тьюторингу, щоб грамотно організувати педагогічну підтримку дитини з особливими освітніми потребами.

Зауважимо, що тьюторинг є технологією, що може

безпосередньо реалізуватися у процесі підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, оскільки в умовах поширення інтегрованого та інклюзивного підходів у вищій школі, у закладі вищої освіти можуть навчатися студенти з інвалідністю, яким самим необхідна тьюторська допомога кураторів академічної групи, психологів, батьків, представників громадських організацій та інших фахівців, а також однокурсників. Отже, сьогодні майбутні педагоги закладів дошкільної освіти вже в процесі професійної підготовки можуть залучатися до технології тьюторингу в інклюзивному освітньому середовищі закладів вищої освіти [1, с. 168].

Важливим аспектом у роботі та професійній діяльності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти є застосування коучингу – технології інтерактивного консультування і соціальної корекції, терапевтичної роботи із дитиною. Коучинг – один з найефективніших способів розкриття потенціалу професійної молоді, а також підтримки особистісного зростання кожної дитини, оскільки процес, створюваний у тандемі з коучем, дає змогу кожному проявити себе, досягти максимальної самореалізації.

Таким чином, комплексний підхід до організації освітнього процесу за участі дітей з особливими освітніми потребами в умовах сьогодення передбачає використання широкого спектру психолого-педагогічних технологій. Серед них такі: арт-терапевтичні технології (музикотерапія, ароматерапія, ізотерапія, імаготерапія, казкотерапія, лялькотерапія, пісочна терапія, сміхотерапія); техніки розвитку моторики (кінезітерапія, літотерапія, японська методика масажу пальців рук, Су-Джок терапія); інформаційні технології (мультимедійні засоби корекції та розвитку); анімалотерапевтичні технології (дельфінотерапія, іпотерапія, фелінотерапія); апаратні методики та фізіотерапевтичні технології; поведінкові технології (модифікація проблемної поведінки) [4, с. 378].

Серед інтерактивних технологій, необхідних для реалізації новітнього підходу до професійної діяльності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти є тренінг, менторинг, тьюторинг, коучинг, що уможливають набуття й реалізацію майбутніми фахівцями вміння створювати нові сенси в освітній діяльності, формувати й закріплювати у дітей соціальні навички кооперації і роботи в команді; розвивають у майбутнього педагога

толерантне ставлення до дітей різних категорій, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами, високі організаційні здібності, стратегічне мислення, педагогічну майстерність, креативність, здатність усвідомлювати та інтегрувати в освітню діяльність інновації з різних галузей.

Наголосимо, що дослідження проблеми не є вичерпаним і потребує подальшої розробки пов'язаних питань. Зокрема, на забезпечення процесу підготовки викладачів закладів вищої освіти до формування в майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти здатності реалізовувати освітні інновації в умовах інклюзивної освіти, підвищення кваліфікації фахівців-практиків у напрямі формування компетентностей тренера, тьютора, коучера, ментора.

Отже, сучасні інтерактивні технології – це докладно продумані технології для впровадження нових методів та прийомів в інклюзивне освітнє середовище, що спрямовані на результативність.

Список використаних джерел

1. Андреева М. О. Налагодження взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ у подоланні соціально-педагогічних проблем студентів з особливими потребами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 1 (290). С. 165-170.
2. Гавриш Н. В. Болонські освітні ініціативи щодо професійної підготовки фахівців з дошкільної та початкової освіти. *Освіта Донбасу*. 2005. № 24. С. 5-7.
3. Григоренко В. А., Рассказова О. І., Рассказова П. І. Інноваційні засоби розвитку соціальності дошкільників в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 24 (II том). С. 25-33.*
4. Мартинчук О. В. Підготовка фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі: монографія. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. 430 с.

Безсонова Ольга Костянтинівна,
кандидат педагогічних наук,
м. Краматорськ, Україна

ЕТАПИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАТРОНАЖУ РОДИН З ДІТЬМИ ПЕРЕДДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Алгоритм послідовності операції для досягнення результату педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини передбачає етапи його реалізації [1]. Ми виділили наступні етапи патронажу з сім'єю (рисунок 1.):

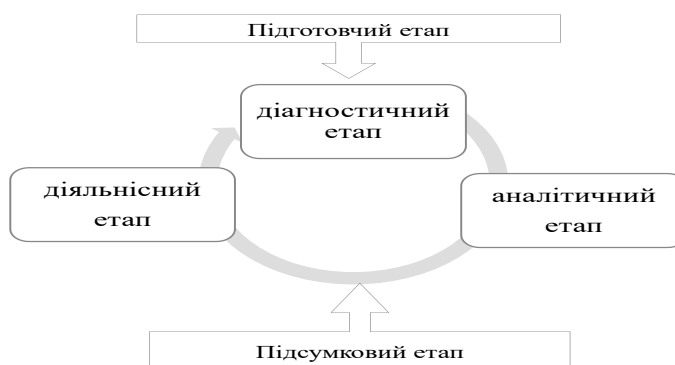

Рисунок 1. Етапи педагогічного патронажу

З рисунка 1. Ми бачимо, що здійснення педагогічного патронажу мають 2 рамкові етапи: підготовчий та підсумковий. А всі інші етапи (діагностичний, аналітичний, діяльнісний) це процесуальні етапи, відбуваються у циклічному порядку у певному часовому періоді (найменший часовий період - 1 місяць, інший часовий період – за визначенням та бажанням батьків). Детально опишемо етапи роботи педагогічного консультанта з сім'єю в рамках педагогічного патронажу.

1. Підготовчий. На цьому етапі, передбачається укладання двостороннього договору між педагогічним консультантом та сім'єю, у якому визначено коло взаємних зобов'язань і прав для досягнення спільної мети. Під час цього етапу педагогічний консультант збирає інформацію про організаційно-педагогічні умови виховання в родині, інформацію про родину (склад сім'ї, норми, цінності, правила даної сім'ї, особливості організації побуту, стан здоров'я, спосіб життя та звички членів сім'ї, характеристику контактів сім'ї); інформацію про переваги та можливості здійснення виховання у сім'ї (здібності та можливості

членів сім'ї). Для збору інформації консультант користується такими методами: бесіди, конструктивне інтерв'ю/відеоінтерв'ю або бесіда у розширеному складі (з залученням інших фахівців, особливо важливих для даної сім'ї персон), анкетування, діагностичні методи.

2. Діагностичний. Метою цього етапу роботи є визначення оперативної інформації про реальний стан та динаміку розвитку дитини переддошкільного віку. Для збору інформації використовують спеціальні методики, які відповідають показникам розвитку дітей цього віку та спрямовані на їх визначення, складаються з 4 частин: рутинні справи, рухаюсь, граюсь, пізнаю та досліджую світ. В основу покладено діяльнісну форму взаємодії з дитиною у різних видах діяльності. Під час цього етапу педагогічний консультант здійснює перегляд та аналіз відеозаписів взаємодії дорослих та дитини в умовах родини, співвідносить свої висновки з визначеними показниками нормотипового розвитку дитини, визначає утруднення та/або відхилення розвитку, проводить кількісний та якісний аналіз отриманої інформації, формулює педагогічний висновок про стан розвитку і його причини, унаочнює отриману інформацію за допомогою графічних засобів, визначає особливості взаємодії дорослих з дітьми, формулює та оформляє висновки щодо динаміки розвитку дитини у порівнянні з попередніми висновками та результатами. Основним методом для проведення оцінки динаміки розвитку дитини переддошкільного віку є *спостереження*. Під час кількісного аналізу даних педагогічний консультант використовує такий метод як шкалування, за допомогою якого реальні якісні педагогічні явища одержують свій числовий вираз у формі кількісних оцінок (1 – повністю сформований показник, 0.75 – частково сформований показник, який проявляється після показу способу дій, 0.5 – показник проявляється тільки після стимулювання, 0.25 – показник практично не сформований, проявляється у взаємодії з дорослим, 0 – показник не сформований). Для графічного представлення даних використовують гістограми (стовпчикові діаграми), кругові діаграми, полігони (лінійні діаграми).

3. Аналітичний. Метою цього етапу роботи є формулювання педагогічного прогнозу розвитку дитини переддошкільного віку, розроблення корегувальних заходів у формі певного плану педагогічних (а також психологічних, соціальних) впливів для

приведення його до бажаного стану (з точки зору цілей та завдань педагогічного процесу). Педагогічний консультант і сім'я спільно виробляють план найближчого етапу (індивідуальну програму розвитку, далі ІПР). Індивідуальна програма розвитку складається з урахування індивідуальних особливостей дитини, наявного стану її розвитку та у відповідності до її потреб. Вона містить конкретні кроки для вирішення задач, терміни їх здійснення та контрольно-діагностичні тести, для відстеження результативності розроблених заходів. Тож узагальнення закономірностей і тенденцій у вивченні дітей зі схожим індивідуальним розвитком дає можливість прогнозувати ці впливи. Модель індивідуального розвитку дитини – це засіб визначення, пояснення або поліпшення характеристик його складових, їх взаємозв'язків, раціоналізації способів їх побудови, управління ними і передбачення їх вдосконалення на майбутнє, тобто проектування подальшого розвитку дитини [2]. У ІПР дитини визначаються форми взаємодії з дитиною за всіма напрямками її розвитку (пізнавальний, фізичний, мовленнєвий, художньо-естетичний та особистісний). Особлива увага приділяється тим напрямкам роботи, у яких динаміка розвитку найнижча та найвища. У першому випадку слід надолужувати освітні втрати, у другому – забезпечувати розвиток тих здібностей, які найбільше проявляються у дитини. Контроль за здійсненням цих кроків в намічені терміни проводить педагогічний консультант. Відповідальність за виконання поточних планів покладається на сім'ю. Для допомоги родині педагогічний консультант користується такими методами як пояснення, переконання, методи утвердження, схвалення, зауваження, приклади з життя, усвідомлення проблеми чи ситуації, вселення надії. На підставі отриманих результатів складається портфоліо розвитку дитини. Портфоліо – це накопичувальна система, що передбачає збір різної інформації, яка засвідчує рух в індивідуальному розвитку. Особливу увагу слід приділити організаційній допомозі, яка розрахована на організацію сімейного життя, координацію спільних зусиль родини та інформування, що передбачає залучення сім'ї до різноманітних консультаційних заходів [3, с. 252].

4. Діяльнісний. Метою цього етапу роботи є створення умов та реалізація індивідуальної програми розвитку дитини переддошкільного віку батьками в умовах родини. На цьому етапі

відбувається виконання рекомендованих вправ, ігор та різних форм взаємодії батьків з дитиною. Педагогічний патронаж не припускає пасивного використання батьками послуг, він спрямований на активне освоєння, а потім і повсякденне застосування знань, умінь і навичок, прийомів самодопомоги, самоорганізації виховання та розвитку дитини в умовах родини. Протягом 3 тижнів кожного місяця батьки здійснюють свою педагогічну взаємодію з дитиною відповідно до складеного плану: *ранкові справи* (щоденні рутини та впливи, спрямовані на фізичний та особистісний розвиток дитини), *денні справи* (у кожного дня тижня визначається певний пріоритет: пізнавальний розвиток, художньо-естетичний розвиток, фізичний розвиток, особистісний розвиток, мовленнєвий розвиток та їх різноманітні поєднання та інтеграції), *вечірні справи* (щоденні рутинні справи (гігієнічні процедури) та справи, спрямовані на встановлення та укріплення емоційних зв'язків між батьками та дитиною), *особливі справи* (які відбуваються час від часу, та спрямовані на емоційне проживання особливих моментів). Під час 4 тижня батьки проводять діагностичні вправи та ігри, для визначення динаміки розвитку дитини та результативності обраних видів взаємодії з дитиною. Для допомоги родині педагогічний консультант користується такими методами як бесіда, консультування, порада, спостереження, надання інформації, залучення в соціально активну діяльність, діагностична діяльність.

5. Підсумковий. Метою цього етапу роботи є підведення підсумків і визначення подальших перспектив розвитку дітей або в умовах родинного виховання, або в умовах суспільного виховання. На підставі матеріалів, що містяться у портфоліо, педагогічний консультант складає випускний альбо/фільм, у якому відображаються основні етапи розвитку дитини та його особистісні досягнення, акцентує увагу на більш дієвих педагогічних впливах, на важливість спеціалізованих умов, які сприяли досягненню позитивних результатів розвитку дитини. Для допомоги родині педагогічний консультант користується такими методами як аналіз, рекомендації, моделювання, консультування, рефлексія, посередництво, розвиток у батьків соціальних і особистісних навичок, створення ситуацій, які допомагають знизити почуття тривожності у батьків. Особливу увагу слід приділити процесу переходу від

розвитку дитини в умовах родинного виховання до умов суспільного виховання. Для вирішення цього завдання розробляється дорожня карта адаптації дитини до змінюваних умов її виховання та розвитку. *Дорожня карта адаптації дитини* це визначена послідовність дій, що сприятиме переходу від виховання в умовах сім'ї до виховання в умовах ЗДО. Дорожня карта адаптації дитини до умов суспільного виховання складається з таких блоків: умови (приспособлення до нового режиму дня, до нових умов, особливостей взаємодії дорослих та дітей), рутини (опанування елементарними навичками самообслуговування), спільна діяльність з дорослими та однолітками (за всіма напрямками розвитку дитини).

Список використаних джерел

1. Безсонова, О. К. Педагогічний патронаж родин з дітьми переддошкільного віку. *Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти*, 2023, 44.
2. Компанець Н.М. Модель індивідуального розвитку як складова моделі інклюзивного навчання. К., 2018
3. Соціальна педагогіка: теорія і технології: [підручник] / ред. І.Д. Зверева]. К.: Центр навчальної літератури, 2006, 316 с.

Білей Євгенія Василівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ

Сьогодні культура і мова, як стверджує М. Русанівський, виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства. Автор переконаний – «ніхто не буде заперечувати, що в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності...» [4, с.4].

Так, сучасне глобалізоване суспільство потребує освіченої та вихованої особистості, яка вміє налагоджувати контакти з оточенням, толерантно взаємодіяти та спілкуватись. Усі ці якості формуються в період дошкільного дитинства, який, як доводять

науковці і практики, є особливо сензитивним до засвоєння мови. Як заявлено в освітньому напрямі Базового компоненту дошкільної освіти «Мовлення дитини», мовленнєва компетентність дитини передбачає сформованість «елементарних знань норм культури мовлення (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент тощо)» [5].

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження показав, що разом із поняттям «культура мовлення» часто використовуються терміни «мовленнєва культура» та «комунікативна культура». Так, у довіднику з культури української мови відзначено, що культура мовлення – це «загальноприйнятий мовний етикет: типові формули вітання, прощання, побажання, запрошення, які змінюються залежно від ситуації спілкування, від соціального стану, освітнього, вікового рівня тих, хто спілкується. Культура мови починається з самоусвідомлення мовної особистості» [4, с. 8]. Словник-довідник з української лінгводидактики поняття «комунікативна культура» логічно пов'язує визначення сутності спілкування (взаємодія, стосунки, відносини, контакти, обміни) в певну систему, визначає спілкування як цілісне суспільне і духовне, зокрема психологічне і моральне утворення. У цьому значенні комунікативна культура близька за змістовим визначенням до комунікативної етики, системи моральних принципів, норм і цінностей, які покликані надавати як міжособистісним, так і загальносуспільним взаєминам гуманістичного значення. Отже, комунікативна культура – це культура людських взаємовідношень, основу яких складає комунікабельність – риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми. Комунікабельність не є вродженою, вона формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі [6, с.115].

Згідно з позицією В. Кизилової, культура мовлення передбачає, по-перше, безумовне дотримання (усно й на письмі) норм літературної мови, а по-друге, мовленнєву майстерність того, хто говорить або пише [3, с.8]. У свою чергу, С. Вербещук розглядає мовленнєву культуру в контексті культури особистості та передбачає, на думку авторки, «не тільки наслідування норм, але й уміння свідомо вибирати найбільш доцільні варіанти мовленнєвої поведінки, знаходити адекватну щодо ситуації нову мовленнєву форму. А це вже особистісна риса, що відбиває рівень загальної культури, мислення особистості» [1, с.27]. Дослідниця

вважає, що поняття «мовленнєва культура» ширше за поняття «культура мовлення», оскільки «відображає не тільки нормативний мовленнєвий аспект, а й особистісні, індивідуальні, загальнокультурні властивості людини» [1, с.27].

А. Богуш, Н. Гавриш переконані, що кінцевою метою навчання дошкільників рідної мови є формування культури рідного мовлення. У підручнику «Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах» автори зазначають, що «у лінгвістиці розрізняють поняття «культура мови» і «культура мовлення». Культура мови – це унормованість мови: орфоепічні, лексичні, словотворчі, правописні та стилістичні норми. Культуру мови досліджують, розробляють і пропагують мовознавці, письменники, словники, засоби масової інформації. Культура мовлення – це вміння правильно говорити (й писати), добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети та ситуації спілкування, це система вимог до використання мови у мовленнєвій діяльності. Культура рідної мови має як соціальне, так і національне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, облагороджує стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства загалом; через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення. Культура мовлення виявляється в таких його характеристиках: правильність, нормативність, адекватність, логічність, різноманітність, естетичність, чистота, доречність» [2, с.60]. Автори зауважують, що культура мовлення «формується, розвивається і виявляється у процесі спілкування в мовленнєвій діяльності. Вчити культурі рідного мовлення потрібно з дитинства у процесі навчально-мовленнєвої діяльності» [2, с.61].

Отже, на основі вищезазначеного, мовленнєва культура дітей дошкільного віку розуміється нами як особистісна якість, яка відображає рівень загальної культури, мислення дитини. Мовленнєва культура, на наш погляд, проявляється не тільки в наслідуванні відповідних норм, але і в умінні дитиною свідомо обирати найбільш доцільні варіанти мовленнєвої поведінки.

Список використаних джерел

1. Вербецук С.В. Формування мовленнєвої культури учнів початкової школи в процесі літературного читання: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук:

13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова). Івано-Франківськ, 2016. 244 с.

2. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богуш, Н.В.Гавриш; заред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

3. Кизилова В. В. Основи культури й техніки мовлення: навч. посіб. Луганськ, 2007. 126 с.

4. Культура української мови: довідник / за ред. В. М. Русанівського. К. : Либідь, 1990. 301 с.

5. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

6. Словник-довідник з української лінгводидактики: [навчальний посібник] / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2015. 320 с.

Богомаз Катерина Олександрівна,
студентка бакалаврату Хмельницької
гуманітарно-педагогічної академії

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ Л.ШЕЛЕСТОВОЇ НА ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГРАМОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сьогодні одним із важливих напрямів діяльності вихователя є розвиток мовлення дітей дошкільного віку, а особливо навчання елементів грамоти. Адже існують певні вимоги наступності між двома ланками освіти – дошкільною та початковою.

Процес навчання дітей грамоти був предметом дослідження науковців різних галузей: психології (Л. Виготський, Д. Ельконін, Т. Єгоров та ін.), лінгвістів (О. Гвоздев, О. Реформатський, А. Салахов), класиків дошкільної педагогіки (Є. Водовозова,

С. Русова, Є. Тихєєва та ін.), сучасних педагогів і методистів (А. Богуш, Л. Журова, Н. Варенцова, М. Вашуленко, Л. Невська, Н. Скрипченко, К. Стрюк та ін.).

В реаліях сьогодення актуальність даного питання є незмінним. Адже погляди педагогів та батьків є діаметрально протилежними: від цілковитого схвалення до повного заперечення. Особливо це стосується навчання читанню дітей дошкільного віку. Нерідко батьки вимагають від вихователів навчити їхню дитину читати, адже це є вимогою до вступу у початкову школу. Що ж стосується педагогів-практиків, то їх думки тут розділилися.

Разом з тим, школа зацікавлена в тому, щоб дитина, яка приходить до першого класу, була добре підготовленою до навчання грамоти, а саме: мала б хороше усне мовлення; розвинений фонематичний слух; сформовані елементарні уявлення про основні мовні одиниці, а також початкові навички аналітико-синтетичного характеру у роботі з реченнями, словами і звуками; була підготовлена до оволодіння графікою письма [2].

Тому цілком логічним є виокремлення в Базовому компоненті дошкільної освіти, практично в усіх чинних програмах, за якими працюють заклади дошкільної освіти відповідного завдання щодо навчання дітей старшого дошкільного віку елементам грамоти [4].

Окрім того ще одним питанням постає пошук ефективних методів навчання грамоти дітей. На сьогодні ефективними є: методика М. Монтессорі, евристично-програмовий метод навчання, методика раннього читання М. Зайцева, методика читання цілих слів О. де Кролі тощо. Також, на нашу думку, не можна оминати увагою методику розвивального читання Л. Шелестової.

Методика Л. Шелестової відзначається індивідуалізацією навчання, що є важливим аспектом в освіті зараз. Індивідуалізований підхід дозволяє краще враховувати особливості розвитку кожної дитини, що сприяє більш ефективному засвоєнню елементів грамоти.

Також, така методика не лише вчить правилам грамоти, а й сприяє розвитку критичного мислення та творчим задаткам

дітей. Це особливо важливо в сучасному світі, де вимагається від людей не лише знань, але й здатності оцінювати інформацію та творчо розв'язувати побутові проблеми.

Ця методика може легко адаптуватися для використання сучасних технологій у навчальному процесі, завдяки чому її ефект може стати вразі ефективнішим. Інтерактивні платформи та навчальні ігри можуть робити процес навчання більш захоплюючим для дітей, а отже стати для них якісною мотивацією, формуючи правильні нейронні зв'язки.

Даний метод представляє сучасний підхід до навчання грамоти, орієнтований на розвиток мовленнєвих здібностей та формування позитивного ставлення до читання на самому початковому етапі освіти. Зміст методики визначається специфікою розвивального підходу, що акцентує увагу на ігрових та творчих елементах.

Для ефективного впровадження методики Л. Шелестової у закладах дошкільної освіти пропонується розробити систему роботи, яка враховує індивідуальні особливості дітей та сприяє їхньому гармонійному розвитку. Додатково надаються практичні поради для педагогів та вихователів, спрямовані на оптимальне використання методики в навчальному процесі.

Система роботи складається із різноманітних ігор, розроблених авторкою. Наприклад, на заняттях з навчання елементів грамоти вихователь може використати таку гру, як: «Магічні Звуки». Її мета полягає в навчанні дітей звуків та їх графічних представлень. Діти, слухаючи веселі звуки, пов'язані з певними літерами, повинні вгадати, яка літера представлена. Це не лише розвиває навички розрізнення звуків, але й створює позитивний емоційний фон.

На закріплення уже знайомих літер, дітям пропонується створити «Абетковий Сад». Таким чином, кожна дитина отримує завдання обрати свою улюблену літеру та створити ілюстрацію до неї. Використовуючи методику Л. Шелестової, вихователь акцентує увагу на звуках, пов'язаних із кожною літерою, і розвиває уяву та креативність дітей.

Дані приклади ілюструють, як методика Л. Шелестової може бути вдало використана не тільки на заняттях з навчання

елементів грамоти, а й у повсякденному житті в закладах дошкільної освіти.

Отже, проблема навчання грамоти дітей дошкільного віку є досить актуальною в умовах сучасного освітнього простору, де формування мовленнєвих та граматичних навичок у дітей визначає їхній успіх у навчанні та подальшому розвитку. Також методика Л. Шелестової «Розвивальне читання» виявляється не лише теоретично обґрунтованою, але й практично ефективною у реалізації навчальних завдань з навчання грамоти у дошкільних умовах. Її впровадження в педагогічну практику обіцяє позитивні результати, сприяючи гармонійному розвитку дітей та формуванню стійкого інтересу до світу мови та літератури.

Список використаних джерел

1. Піроженко Т. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей. Дошкільне виховання. 2001. №1, С.10 – 11.
2. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Офіційний вісник України*. 2018. № 19. ст. 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#top>
3. Шелестова Л.В. Розвивальне читання. *Палітра педагога*. 2000. № 4. С. 8 – 11.
4. Піроженко Т. О. Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. №33. С. 38.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: Монографія. К.: Видавничий Дім Слово, 2004. С. 18 – 31.
6. Г. В. Беленька, О. А. Богініч, В. М. Вертугіна та ін. «Дитина» Освітня програма для дітей від 2 до 7 років: К.: ун-т ім. Б. Грінченка. 2021. 440 с.

Бондар Евеліна Олександрівна,

студентка групи ДО-61

факультету дошкільної освіти та психології,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

науковий керівник:

Фроленкова Надія Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СУСПІЛЬНОГО І СІМЕЙНОГО ІНСТИТУТІВ

Взаємозв'язок суспільного і сімейного інститутів полягає в узгодженні інтересів дитини, вимог, практичних дій суспільного закладу освіти (дошкільного) із сім'єю, як суб'єктів її виховання, в активному залученні батьків до педагогічного процесу, у наданні їм допомоги з питань просвіти.

В останні роки все більше приділяється уваги проблемі зміцнення сім'ї і створення сприятливих умов для виконання нею завдань всебічного розвитку дітей. Сучасна педагогіка – гуманістична, у центрі якої стоїть дитина. Провідні ідеї цієї концепції: усвідомлення дитиною своєї унікальності, адекватний рівень самооцінки, емоційна стабільність, високий рівень соціальної адаптації. У ній передбачено формування емоційної чуйності дорослих, що передбачає здатність до емпатії, позитивного бачення своєї дитини, усвідомлення унікальності дитячого сприйняття світу [1; 2].

Аналіз наукових розвідок засвідчує, що у процесі взаємодії з батьками вихователю необхідно використовувати індивідуальний підхід до кожної сім'ї, в якій ростуть і виховуються дошкільнята. Не варто забувати, що на відносини між дітьми і дорослими в сім'ї впливають різні чинники: склад сім'ї, матеріальна забезпеченість, традиції виховання.

Основні напрями у роботі з батьками, у тому числі й ті, що стосуються формування у дітей елементарних математичних уявлень, передбачають у річному плані закладу дошкільної освіти. При його складанні беруть до уваги конкретні умови

життя й виховання дітей у сім'ях, їхні вікові й індивідуальні особливості. План роботи обговорюється і затверджується на педагогічній раді. Докладніше роботу з батьками відображено в календарних планах вихователів, які щодня спостерігають за дітьми, можуть надати практичні поради. Крім того, систематичне спілкування з батьками дає змогу вихователю поповнити відомості про дитину, знайти справжні причини певних труднощів у її математичному розвитку [3, с. 67].

Для того, щоб забезпечити всебічний гармонійний розвиток дитини-дошкільника, формування логіко-математичної компетентності необхідна взаємодія педагога з сім'єю, яка передбачає вміння дитини самостійно здійснювати (у межах вікового періоду):

- класифікацію геометричних фігур, предметів множин;
- серіацію, тобто впорядкування за величиною, масою, об'ємом, розташування у просторі і часі;
- обчислення та вимірювання кількості відстані, довжини, ширини, висоти, об'єму, маси, часу [3, с. 66].

Основними формами спільної роботи ЗДО і сім'ї з питань логіко-математичного розвитку дітей є доповіді й повідомлення на батьківських зборах і конференціях; організація виставок наочних посібників з описанням використання їх; відкриті заняття з математики для батьків; групові та індивідуальні консультації, бесіди, пересувні папки тощо.

У розмові з батьками педагог з'ясовує, з ким із членів сім'ї дитина буває найчастіше, які методи використовуються в сімейному вихованні, зокрема, з формування елементарних математичних уявлень. Ненав'язливо педагог повинен дати свої конкретні рекомендації, як ефективніше ознайомлювати дітей з такими поняттями як кількість, розмір, простір, час. Отож, розмовляючи з батьками, педагог уважно прислухається до того, що їх турбує, хвилює [6, с. 228].

Спільній роботі ЗДО й сім'ї сприяє відвідання батьками занять і різних режимних моментів у закладі. На заняттях з математики педагог дає змогу батькам побачити досягнення своєї дитини, її знання і вміння, а також оволодіти окремими методичними прийомами формування у дітей елементарних математичних уявлень. Після заняття треба обговорити з батьками, що слід перенести в практику сімейного виховання, які

ще методи можна використовувати в індивідуальній роботі з дитиною вдома.

Логіко-математична підготовка дитини в сім'ї здійснюється під керівництвом дорослих поступово, в процесі систематичних занять з нею, спрямованих на ознайомлення з кількісними, просторовими, часовими відношеннями. Заняття можуть проходити у формі гри, бесіди, розповіді і пояснень дорослого, а також організації практичних дій самих дітей (накладання, прикладання, вимірювання, вирізування, спорудження, перелічування, письма, штриховки тощо). В результаті цього у дитини формуються знання про те, що довкілля сповнене безліччю звуків, рухів, предметів. Усі ці множини відрізняються за своєю природою, кількістю, формою, розміром, розміщенням у просторі. Чим точніші, повніші у дітей ці знання, тим глибше вони розуміють навколишню дійсність.

Водночас з набуттям знань у дитини розвиваються уміння порівнювати окремі предмети і множини, виділяти їхні основні властивості і якості, узагальнювати (об'єднувати) за цими ознаками. Оперуючи різними множинами (предметами, іграшками), дитина навчається виявляти рівність і нерівність множин, називати кількість певними словами: більше, менше, порівну. Порівняння конкретних множин готує дитину до засвоєння у майбутньому понять числа.

Зміст і методика проведення занять залежать насамперед від віку і рівня розвитку дитини. Основні принципи організації занять з дитиною в сім'ї – це доступність пропонованого матеріалу, послідовність, систематичність у роботі, широке застосування наочності [6].

К. Щербакова вказує, що ситуацій, в яких батькам дається змога виявити рівень математичних знань і умінь, багато. Наприклад, мама (бабуся) на кухні, готує обід. Дитина поруч з нею. «Подай мені найбільшу морквину..., і ще одну маленьку морквиночку. От дякую!» При цьому дорослий голосом, інтонацією виділяє слова «одну велику», «маленьку». Дитині подобається така спільна діяльність з дорослим. Ось так, ненав'язливо, батьки допомагають дитині здобути знання про розміри предметів. Або: збираючись на прогулянку, можна запропонувати дитині підібрати одяг для ляльки відповідно до її розміру. Гуляючи по доріжках, дорослий говорить про їхню довжину й ширину: широкою доріжкою зручно йти поруч і при

цьому не заважати зустрічним людям, а вузькою – краще йти один за одним, по одному [6].

Розглядаючи на вулиці або на малюнку будинки, дитина дає характеристику розмірів вікон, дверей. У магазині вікна й двері широкі, а в житловому будинку – вузькі [4, с. 31]. Щодня батьки можуть знайти різні можливості для розвитку у дітей орієнтування в часі і просторі. Для цього й не треба багато часу, головне у тому, щоб батьки розуміли значення таких занять, а в цьому їм мають допомогти вихователі [4, с. 32].

Дитина старшого дошкільного віку обов'язково має володіти елементарними навичками самоорганізації. Ці навички надалі стануть її «помічниками» у навчальній діяльності, розумному використанні часу, вмінні чергувати працю, навчання, гру, відпочинок. Важливо, щоб батьки спонукали дитину до самостійної розумової діяльності, вчили її логічно мислити. А для цього зовсім не обов'язково спеціальні вправи. Можна використати будь-які спостереження, різноманітні ігри, бесіди з дитиною [6, с. 228].

Щодня батьки можуть знайти різні можливості для розвитку у дітей орієнтування в часі і просторі. Для цього й не треба багато часу, головне у тому, щоб батьки розуміли значення таких занять, а в цьому їм мають допомогти вихователі, педагоги. Під час опрацювання матеріалу з логіко-математичного розвитку, батькам слід дотримуватись порад педагога. Нижче розглянемо деякі з них.

Мета і завдання логіко-математичного розвитку дитини: розвиток пізнавальної активності й елементів навчальної діяльності: самостійності; самооцінки; самоконтролю тощо; розвиток доказового та логічного мислення дитини через взаємодію з предметно-ігровим середовищем; розвиток конструктивного мислення; розширення спектру пізнавальних дій; виховання інтересу до логіко-математичної діяльності [5].

Спільна діяльність дитини і дорослого ґрунтується на засадах особистісно орієнтованої моделі взаємодії, в основу якої покладено такі принципи побудови спілкування з дитиною:

- вільний розвиток дитини як основа формування її індивідуальності;
- вилучення наказової форми з освітнього процесу;
- надання дитині свободи вибору діяльності.

– звернення дитини до дорослого «Допоможи мені зробити це самому».

Навчальна діяльність дитини старшого віку (5-6-ти років) базується на ігрових технологіях, різноманітності наочності й комунікацій. Тому важливо розпочинати освітній процес із формування логіко-математичних уявлень, дотримуючись основних принципів: від відчуття до знання: «У розумі немає нічого такого, чого раніше не було б у відчутті»; наочності; систематичності, послідовності засвоєння знань, умінь і навичок; від простого до складного; паралельних вправ (реалізація програмових завдань у змінених формах організації діяльності).

Правильна побудова системи індивідуального навчання з урахуванням особливостей психічного розвитку дитини старшого дошкільного віку – важлива умова забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

Отже, заклад дошкільної освіти, як суспільний інститут, має тісно співпрацювати із сімейним. Для цього використовують індивідуальні, наочні, групові та колективні форми взаємодії. Створюють відповідний куточок для батьків, де чітко видно результати кожної дитини. В основі взаємодії між педагогічним та батьківським колективом має бути закладено довіру, взаємоповагу, любов до дитини, увагу до її індивідуальних особливостей, турботу про її гармонійний розвиток та ін.

Список використаних джерел

1. Гришко О. І. Взаємодія та співпраця сім'ї і закладу дошкільної освіти у навчанні дітей елементам математики URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15478/1/12.pdf>

2. Долинна О. П. Батьки в закладі дошкільної освіти: споживачі та гості чи партнери-однодумці? *Дошкільне виховання*. 2007. № 1. С. 6-8.

3. Кіт Г. І. Взаємодія педагога з сім'єю у формуванні логіко-математичної компетентності старших дошкільників. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: Шості педагогічні читання пам'яті М. М. Дарманського: Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку*. Хмельницький, 2011. С. 65-67.

4. Терещенко І. Цікава математика надворі і вдома. Поради батькам щодо розвитку логіко-математичного мислення дітей.

Дошкільне виховання. 2011. № 6. С. 30–31.

5. Щербакова К. Й. Брежнєва О. Г. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2015. 200 с.

6. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч. посіб. Київ, 1996. 240 с.

Борин Галина Василівна,

доктор педагогічних наук, професор,
Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Спонування до творчості дітей дошкільного віку не є суто новим явищем в сучасному освітньому просторі ЗДО. Згідно з підсумками світового економічного форуму у Давосі (2021 р.) майбутнє потребуватиме людей саме творчих професій. Ігрова та художньо-продуктивна діяльність дітей дошкільного віку є важливим чинником творчого розвитку дошкільників. Означені діяльності вважаємо фактичною грою творчої уяви, яка має конкретне втілення в предметно-практичному середовищі.

В усі кризові періоди освіта ніколи не залишалась осторонь, навпаки ж – була поряд та здійснювала успішні реформації відповідно до потреб часу, спрямованих у напрямі «до дитини». Підтвердження цьому знаходимо в історії європейської педагогічної думки та працях видатних учених, педагогічна діяльність яких припадала на воєнний та післявоєнний періоди: педагогіка дитиноцентризму Жан-Жака Руссо та природо відповідності Йогана Песталоцці; масштабні реформації української просвітительки Софії Русової (заснування українських дитячих садків, підвищення культурного та освітнього рівня педагогів, наполягання на створенні товариств

для матерів з метою набуття ними знань для виховання власних дітей тощо); педагогіка любові Януша Корчака, продовжена у педагогіці гуманізму видатного Василя Сухомлинського.

Художньо-продуктивну діяльність дітей дошкільного віку К. Крутій характеризує як «діяльність, що забезпечується інтеграційним підходом, є процесом створення кінцевого матеріального (образотворчого, конструктивного) продукту: зіп'яка, малюнка, аплікації, споруди (з великогабаритних модулів чи деталей конструкторів), іграшок (з паперу, картону, природних та залишкових матеріалів) тощо; прагненням та здатністю реалізувати на практиці власний художньо-естетичний потенціал для отримання нового неповторного результату художньо-творчої діяльності, що зумовлено розвитком почуттів дитини, її емоційного сприйняття» [6, с. 44].

Згідно з міркуваннями І. Білої, введення дітей у творчу діяльність відбувається через гру. Усі етапи такої діяльності, а саме: зародження задуму, практичне втілення задуму, за міркувань ученої, містять творчу задачу - компонент творчої діяльності [1, с. 56]. Аналіз розвитку творчості дошкільнят, за міркувань Л. Зданевич свідчать про те, що гра допомагає формувати відповідні умінні й навички шляхом своєрідного «оживлення», «опредмечування» об'єкта [4, с. 56]; діти використовують предмети-замінники, створюють конкретні вироби на основі графічного, частково зображення, словесних образів, послуговуються уявними образами багатомірних об'єктів, формуючи просторову уяву; проєктують уявні образи на конкретний задум, створюють та послідовно реалізують план власного задуму. Учений В. Москалець гру дошкільників вбачає за психосоціальний розвиток особистості. Її розвивальне завдання, на думку науковця, полягає у формуванні дитячої ініціативи [7, с. 203]. Розвиток великої і малої моторики рук, мовлення під час формування художньо-продуктивної діяльності дошкільників сприяє підготовці дитини до навчання у школі, забезпечує можливості спілкування з однолітками.

Художньо-продуктивна діяльність дошкільнят містить трудову, художньо-естетичну складові, є чинником розвитку творчого потенціалу через розвиток уяви, створення вихованцями оригінальних предметів. Органічно та легко художньо-продуктивна діяльність допомагає дошкільням

перейти від діяльності ігрової до діяльності навчальної, зберігаючи основні ігрові елементи.

При цьому зображувальна технологія має бути цікавою та захопливою, відповідати зоні найближчого розвитку дошкільника. Оскільки чимало дітей покинули рідні домівки, і, на жаль, мають обмежений доступ до різноманітних матеріалів для творчості, слід використовувати для виготовлення поробок доступні й мінімально затратні матеріали (кольорові олівці, фарби, крейду, папір, серветки, вирізки з журналів, пластилін, викидні матеріали) Варто добирати такі технології, які можуть допомогти запобігти наслідкам стресу та слугувати поштовхом до творчості. При цьому важливими є налагодження взаємного контакту з вихованцями та емоційна підтримка. Зауважимо, що діти дошкільного віку ще не можуть вольовим зусиллям контролювати свій внутрішній емоційний стан. «Дорослим – батькам, педагогам, які є сильною та важливою опорою для вихованців у цей складний час, слід частіше створювати ситуації, за яких діти могли б встановлювати контроль над певними моментами свого життя, відчувати себе в безпеці. Виготовлення нескладних виробів, нетрадиційне малювання, пластилінографія та інші види посиленої творчості допоможуть опинитись дитині у моменті: «я створюю власний світ», «я у безпеці тут і зараз» тощо» [3, с. 40]. Занурення у процес творчості захоплює увагу дітей, розвантажує психіку, розвиває уяву та фантазію.

Аналізуючи шляхи розвитку творчості дітей засобами художньо-продуктивної діяльності виокремлюємо такі її особливості: первинне хвилювання (переживання), прагнення, яке слугує стимулом для створення нового; конкретну діяльність з матеріалом, володіння певними засобами; естетичне оформлення виробу, впорядкування результатів творчої діяльності, окреслення її суспільної значимості. Творчість дитини дошкільного віку є передусім процесом, який характеризується дієвістю, активністю.

Гру, яку пов'язано з художньо-продуктивною діяльністю дітей, спрямовано перш за все на зміну внутрішнього світобачення дитини. Сутність означеного полягає в можливості самовияву, імпровізування, творення, отримання насолоди від прояву власних духовних, фізичних зусиль. Художнє конструювання в закладі дошкільної освіти передбачає розвиток творчих здібностей дошкільнят, забезпечує умови щодо

формування важливих якостей особистості, закладає основи проектного мислення. У дітей дошкільного віку здатність до установки на творчість формується в процесі предметно-практичної діяльності через виконання конкретних посильних завдань, за умови застосування вихователем ЗДО елементів творчого підходу під час виготовлення вихованцем певного виробу. Художньо-продуктивна діяльність вихованців дошкільного віку формується з активізацією таких характеристик як цілісність і субсенсорність сприйняття світу, образність, синергія, асоціативність, здатність до анімізму, чутливість мислення.

Інноваційні процеси в ЗДО в умовах сучасних освітніх реалій засобами художньо-продуктивної діяльності є ефективним засобом подолання дитячої тривожності, оскільки вже сам процес образотворення є арт-терапевтичним актом, а застосування нетрадиційних технік роботи з різними зображувальними матеріалами вносить в художньо-продуктивну діяльність дошкільників вносить елемент гри, розваги, формує впевненість у власних силах. Отож під час організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти важливо застосовувати ті традиційні, інноваційні методи навчання дітей, які сприятимуть успішному впровадженню технологій розвитку індивідуальних творчих здібностей вихованців. Означеному сприяє створення відповідного морально-психологічного середовища, вдалиї підбір методів, прийомів і засобів освітньої роботи з дітьми, які б сприяли формуванню естетичного, емоційно-ціннісного досвіду вихованців, його відображенню у власній творчій художньо-продуктивній діяльності.

Список використаних джерел

1. Біла І.М. Психологія дитячої творчості Київ : Фенік, 2014. 137 с.
2. Борин Г.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування м'яких навичок у дітей дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності. *Педагогічний альманах*. Вип. 52. 2022. С. 105-112.
3. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до організації майстер-класів з художньо-конструктивної діяльності в умовах воєнних реалій. *Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій* : матеріали всеукраїнського

науково-педагогічного підвищення кваліфікації. (м. Одеса, 10 травня – 21 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 38–42.

4. Зданевич Л.В., Новак О.М. Формування творчого потенціалу майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 69. Т. 2. С. 146–149.

5. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. 322 с.

6. Крутій К.Л. Підготовка майбутніх вихователів до художньо-продуктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Педагогічний альманах*. Вип. 52. 2022. С. 39-46.

7. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ : «Центр учбової літератури», 2013, 262 с.

Борова Валентина Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
м.Рівне

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НАВИЧОК ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Динамічний розвиток світового інформаційного простору потребує швидкої кваліфікованої відповіді на виклики, що виникають на всіх ланках системи освіти. Педагоги мають враховувати той факт, що збільшення відсотку електронних засобів інформації серед інших, вимагає змін технологій освіти. Серед великого обсягу інформації необхідно виділяти ту, яку

можна реалізувати у власній педагогічній практиці з найбільшою ефективністю. Професійна компетентність майбутніх педагогів будь-якої ланки освіти передбачає формування у них навичок педагогічного аналізу з тим, щоб критично оцінити інформацію, визначити корисні надбання колег (вітчизняних і зарубіжних), порівняти інноваційні технології освіти та визначити чи є вони такими. Педагогічний аналіз – розуміємо як «функцію, спрямовану на вивчення фактичного стану та обґрунтованості застосування сукупності способів, засобів, впливів щодо досягнення мети, результатів педагогічного процесу і вироблення регулятивних механізмів [2, с. 2].

Проблема професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти висвітлювалася в дослідженнях В. Бенери, О. Богіч, І. Богданової, А. Богуш, Г. Беленької, Н. Гавриш, Л. Зданевич, К. Крутій, І. Княжевої, Т. Поніманської, М. Роганової, Т. Танько, Н. Лисенко, Н. Маліновської та інших.

Одним із засобів вирішення завдання формування інформаційно-комунікативної компетенції вихователів закладів дошкільної освіти є використання в освітньому процесі мультимедійних презентацій. Окреслене питання досліджували: Ю. Авсюкевич, Л. Гаврилова, М. Жолдак, І. Захарова, В. Клочко, А. Коломієць, Ю. Машбиць, І. Підласий, О. Співаковський та інші. «Мультимедійна презентація – це інформаційний засіб, який дозволяє передавати інформацію у візуальному, схематичному вигляді, що покращує її сприймання та підвищує цінність» [1, с. 85]. Питання використання педагогічного аналізу в процесі створення мультимедійних презентацій не досліджувалось.

У зв'язку з воєнним станом, що діє у нашій країні, повітряними тривогами, ускладнилася можливість систематичного відвідування майбутніми фахівцями занять, свят та інших режимних моментів у закладі дошкільної освіти з метою їх педагогічного аналізу. Саме тому було вирішено збільшити обсяг перегляду відео контенту (вебінарів, відео занять і т. п.) під час лабораторних занять та засідань гуртка «Школа педагогічної майстерності». Як засвідчують результати творчих робіт майбутніх вихователів, приблизно 18% здобувачів вищої педагогічної освіти володіють навичками педагогічного аналізу освітнього відео контенту. Щоб створювати авторські мультимедійні презентації потрібно знати, яких помилок та недоліків необхідно уникати. Аналізуючи зміст вебінарів з

дошкільної освіти, переглядаючи відеозаписи занять з розвитку мовлення та організації ігрової діяльності дітей дошкільного віку в ютубі, майбутні вихователі вчилися виділяти помилки педагога організаційного, методичного чи іншого характеру або операторської роботи. Педагогічний аналіз освітнього відео контенту дозволяв чіткіше структурувати матеріал для мультимедійної презентації. Важливо, щоб він стимулював майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до наукового обґрунтування особистої думки, дискусії щодо вирішення педагогічної чи психологічної проблеми або моделювання заняття, наприклад, з розвитку мовлення дітей за темою, якій було присвячене відео заняття.

Виникає питання, що спільного між педагогічним аналізом студентами відео контенту і процесом створення ними мультимедійної презентації? Під час педагогічного аналізу, до прикладу, відео заняття з розвитку мовлення дітей, майбутні вихователі мають звернути увагу на те, яким чином педагог групи закладу дошкільної освіти не тільки стимулює увагу, мислення, пам'ять дітей, а й активізує при цьому мовлення дошкільників. Створюючи слайди з певної теми, наприклад, «Дошкільної лінгводидактики», автор має прагнути забезпечити їх інтерактивну спрямованість – передбачити можливість або необхідність висловлювання глядачів, майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, з питання змісту слайдів. Важливо не тільки дивитись, але і бачити, не тільки сприймати зміст слайдів, а й критично оцінювати їх зміст. Таким чином, можемо дійти висновку, що педагогічний аналіз освітнього відео контенту є підґрунтям до формування педагогічної творчості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в розробленні мультимедійних презентацій.

Список використаних джерел

1. Борова В. Є. Використання мультимедійних презентацій у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку мовлення дітей. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка* / за заг. Ред. А. М. Ломаковича, В. Є. Бенери. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. Вип. 12. С. 83–93.

2. Примакова Т. В. Аналітична діяльність учителя історії. *Історія і правознавство*, 2014. № 9 (361). С. 2–3.

Бурбела Людмила Броніславівна,

вихователька-методистка

Хмельницького

закладу дошкільної освіти № 29

Кулик Світлана Володимирівна,

вихователька Хмельницького

закладу дошкільної освіти № 29

**ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ НАВИЧОК,
ОРІЄНТОВАНИХ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ
В РЕАЛІЗАЦІЇ МІСЬКОГО ПРОЄКТУ
«РОЗУМНЕ ДОВКІЛЛЯ. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ»**

Дошкільна освіта – перша ланка системи безперервної освіти, що закладає підґрунтя розвитку особистості дитини, є передумовою її самореалізації в подальшому навчанні та розвитку впродовж життя. Доступна якісна дошкільна освіта у світі розглядається як інвестиція держави у людський капітал та суспільство сталого розвитку.

Організація дошкільної освіти в Україні на засадах сталого розвитку як глобальної стратегії еволюції сучасного глобалізованого суспільства сприятиме вихованню нового покоління суспільно активних і екологічно свідомих громадян, які визнають свою відповідальність і за сталий соціально справедливий розвиток українського суспільства, і за екологічно сталий розвиток довкілля, спрямований на відновлення і подальше збереження біологічного розмаїття й екологічних систем, і за інтелектуально й етично вільний сталий розвиток особистості в контексті підтримки й процвітання існуючого культурного розмаїття, збереження культурної спадщини минулих поколінь і розвитку сучасної української науки та культури в умовах глобалізації культурного середовища.

Головною метою освіти сталого розвитку є створення умов для ефективного вирішення існуючих навчально-виховних проблем у галузі виховання і становлення екологічно свідомої особистості, що живе в гармонії з природою, опікується навколишнім середовищем, створюючи належні умови для збереження і примноження біорозмаїття та існуючих екосистем,

формує екологічно безпечне довкілля для сталого розвитку суспільства й особистості.

У статті 7 «Закону про дошкільну освіту» одним з завдань дошкільної освіти визначено виховання у дітей свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. У статті 23 вказано, що зміст освітньої програми повинен передбачати виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля.

Зміст освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Базового компонента дошкільної освіти визначає сформованість у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, що виявляються у сформованості у дітей початкових уявлень про сталі дії та поведінку, усвідомленні необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього [1].

У 2016 році у місті Хмельницькому розроблено концепцію проєкту «Розумне довкілля. Хмельницький», що є одним із перших проєктів подібного роду серед муніципалітетів України та має на меті зменшення надходження відходів на міський полігон на 60-70% та, як наслідок, збільшення терміну його експлуатації на 10-15 років.

Ключові елементи Проєкту включають: створення системи окремого збору небезпечних побутових відходів та передача їх ліцензованому оператору; відкриття центрів збору негабаритних та будівельних відходів; встановлення та промоція освітньої системи поводження з відходами [3].

З червня 2018 року у Хмельницькому діє міська програма збору небезпечних відходів від мешканців міста. Раз на місяць впродовж дня (з 9.00 до 19.00) у кожному мікрорайоні міста Екобус збирає небезпечні відходи за графіком. Усі зібрані небезпечні відходи Хмельницьке комунальне підприємство «Спецкомунтранс» передає ліцензійним організаціям ДП «Бондарівка» (м. Львів) та підприємству «Екологічні інвестиції» (м. Київ). Також заключено договір з ДСНС на зберігання ртутьвмісних небезпечних відходів. Підприємство має діючу Ліцензію Міністерства екології та природних ресурсів України.

З 2021 року у Хмельницькому працює навчальний центр поводження з відходами «Гуфі-центр». Це єдиний в Україні креативний простір, де дітей та дорослих навчають, як сортувати

сміття, як грамотно вдома сформувати відро з відходами. Навчальна екскурсія стартує із захоплюючого фільму про історію продукування сміття та засмічення планети. Потім – відвідини музею, де відвідувачам у формі ігор та креативних завдань доносять завдання на екологічну тематику. При вході в музей є напис: «Сміття в довкіллі починається зі сміття в голові» [2].

Візитною карткою центру є собака Гуфі. Він є на логотипі центру, а також фігурує серед експонатів. Голос Гуфі звучить по всьому музею, вчить дітей правильно сортувати сміття. Гуфі озвучив український актор Євген Малуха, який свого часу став україномовним голосом знаменитого героя Гомера Сімпсона при дубляжі мультсеріалу. Пес Гуфі не випадково став амбасадором чистого Хмельницького. Собаку знайшли покинутим на міському сміттєзвалищі. Гуфі врятували життя, вилікували і пристосували до навчальних програм. Зараз пес Гуфі прилаштований до сім'ї в Хмельницькому, яка займається збереженням довкілля. Гуфі є чотирилапим блогером та своєрідним інформаційним каналом «Розумного довкілля».

Педагогині Хмельницького закладу дошкільної освіти № 29 «Ранкова зірка» активно долучаються до проведення просвітницьких кампаній серед родин вихованців та жителів мікрорайону Озерна щодо екологічно доцільного поводження з відходами.

У рамках реалізації міського проекту «Розумне довкілля. Хмельницький» з жовтня 2020 року фойє закладу обладнано комплектом для сортування відходів та інформаційним плакатом про сортування з зображенням пса-амбасадора Гуфі. Педагоги закладу проводять різнопланові навчальні заходи та за допомогою ігор, розповідей, казок, мультфільмів тощо навчають дітей особливостей сортування відходів. Вивчаючи тему «Сміття», увага дошкільників акцентується на таких проблемах: сортування сміття; збирання макулатури; компостування; екосумки як заміна поліетиленових пакетів; ремонт і нове життя старих речей.

Упродовж року з дошкільниками проводяться цікаві, пізнавальні заходи та акції під час тематичних днів: «Всесвітній день прибирання» (вересень), «Сортуємо небезпечні відходи в Екобус» (вересень), «День народження ГУФІ-ЦЕНТРУ» (вересень),

«Міжнародний день бережливості» (жовтень), «День вторинної переробки» (листопад), «День екологічної освіти» (січень), «День батарейки» (лютий), «Всесвітній день переробки» (березень), «Український день навколишнього середовища» (квітень), «Всесвітній день Землі» (квітень), «День екологічної освіти» (травень), «День без поліетилену» (червень), «День народження ЕКОБУСУ» (червень).

В ХЗДО № 29 організовано роботу гурту охоронців природи (керівник – вихователька Кулик С.В.). Мета роботи гурту: формувати у дошкільників навички, орієнтовані та сталий розвиток. Гуртківці активно долучаються до екологічних акцій, організовують просвітницькі виступи на екологічну тематику у форматі «діти для дітей».

Щорічно до Міжнародного дня Землі в ХЗДО № 29 проводиться Олімпіада з основ освіти для сталого розвитку серед дітей старших груп. Дошкільнята вирішують цікаві завдання на індивідуальних картках, демонструючи сформованість знань про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток, знання правил економного використання паперу та води, уміння сортувати сміття, переробляти старі непотрібні речі у нові та необхідні, виготовляти подарунки.

Просвітницька робота з сортування відходів також проводиться з батьками вихованців закладу. Педагогині та родини вихованців долучаються до акції «Екобус» по безпечній утилізації відходів, колективно відвідують «Гуфі-центр». На сторінці закладу у Facebook щомісяця розміщується графік роботи Екобуса та перелік небезпечних відходів, які можна здати. Щорічно у вересні місяці педагогині закладу та родини вихованців збираються на спільну еко-акцію до Екобуса.

16 вересня до Всесвітнього дня прибирання World Cleanup Day дорослі та малеча ХЗДО № 29 активно приймають участь у Всеукраїнському марафоні роздільного збору вторинної сировини, ініційованому Всеукраїнським молодіжним рухом «Let`s do it Ukraine». У 2021, 2022 та 2023 роках заклад відзначено Подяками та Дипломом за вагомий внесок у формування національної культури чистоти, правильного поводження з відходами та дбайливого ставлення до довкілля, активну громадянську діяльність.

Адміністрація та педагоги постійно комунікують у соціальних мережах та у форматі Zoom-зустрічей з представниками офісу реалізації проекту «Розумне доккілля. Хмельницький», з колегами для обміну досвідом, поширення цікавих методик навчання. На сторінці закладу у Facebook систематично поширюються інформаційно-просвітницькі дописи зі сторінок «Гуфі-центр» та «Розумне доккілля».

Отже, просвітницька участь педагогинь ХЗДО № 29 в реалізації міського проекту «Розумне доккілля. Хмельницький» сприяє засвоєнню дітьми, а через дітей їхніми батьками надзвичайно важливих навичок екологічно-, економічно- й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе створення та існування суспільства стійкого благополуччя, суспільства, яке засобами комфортного існування сьогодні з любов'ю створює таке ж комфортне майбутнє для наступних поколінь.

Формування мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідні смисложиттєві цінності і пріоритети – ключова мета освіти для сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Гуфі-центр
<https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjHi82j462EAXWvRvEDHY-CCcAQFnoECCwQAQ&url=https%3A%2F%2Fguficenter.com%2F&usg=AOvVaw235MR3ItIVYF-CoqTG2p7t&opi=89978449>

3. Розумне доккілля Хмельницький. Короткий опис концепції
<https://uamap.org.ua/storage/uploads/admin/SEK%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%20v3.pdf>

Бурсова Світлана Сергіївна,

старший викладач кафедри дошкільної освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному житті, коли з'являються загрози зі сторони різних країн на дружнє співіснування, виникає потреба підбору доцільних форм, методів та засобів освітньої роботи у закладах дошкільної освіти, направлених на формування патріотизму та національної свідомості у підростаючого покоління, що в майбутньому будуть здатні захищати свою країну, її незалежність, відстоюватимуть інтереси, права і свободи українського народу, сприяючи громадянському миру і злагоді в суспільстві.

Ознайомлення дітей з рідною мовою, історією, піснею рідного краю у закладах дошкільної освіти відбувається під час занять, свят, екскурсій, ігор та у повсякденній діяльності. Сучасні вихователі забезпечують єдність педагогічних, естетичних і психологічних вимог до дитячого розвитку на основі етнопедагогіки. Саме фольклорні твори відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування та закладають фундамент для розвитку особистості.

Термін «фольклор» (усна народна творчість) увів англієць В. Томс, котрий 1846 р. надрукував у часопису «Атенеум» статтю «The Folklore». «Folk» означало народ, «lore» – мудрість, а їх поєднання вчений визначив як «неписану історію, що фіксує залишки давніх вірувань, звичаїв і подібного в сучасній цивілізації» [5, с. 13]. Так, він дав ім'я явищу, яке вивчали в Європі вже впродовж століть, але називали по-різному, розпливчато й описово. Проте, навіть на сучасному етапі, у визначенні терміна «фольклор» й досі немає єдиного підходу.

Найвидатніші дослідження творів української усної творчості в Україні належать І. Франку, який з великою увагою ставився до народної творчості, свято оберігав її від антинародних тлумачень і фальсифікацій. Народну творчість І. Франко розглядав як суспільне явище, досліджував у зв'язку з конкретною дійсністю, вказував на її роль у суспільному житті, відзначав її високий художній рівень [7, с. 6-8].

Фольклорна спадщина – це художньо-словесна творчість народу в сукупності її видів і форм, в якій глибоко закладена сила наших предків. Це – найбільше духовне багатство народу, скарбниця його традицій і звичаїв, у якій віддзеркалені бачення навколишнього світу, подій, що відбувалися упродовж віків. Дитячий фольклор – найцікавіший, найдоступніший, багатофункціональний матеріал для виховання дошкільників, суть якого полягає в наданні дитині перших відомостей про оточуючий світ природи та світ речей, передачі суспільних моральних цінностей і культури українського народу. За своєю природою дитячий фольклор скерований на вдосконалення потреб дитини у спілкуванні з батьками, ровесниками, іншими людьми, на саморозвиток та виховання, набуття практичного життєвого досвіду особистості [1].

Потужним засобом національного виховання дошкільників, за словами К. Ушинського, є усна народна творчість, зокрема приказки, промовки, скоромовки, загадки, утішки, колискові пісні тощо. У книзі «Рідне слово» К. Ушинський вмістив народний фольклор у 366 прислів'їв, 62 загадки, 51 баєчку і жарт, 32 народні казки, 22 народні пісні, 7 скоромовок, кілька власних оповідань, які є близькими до народних.

На думку С. Русової, народний фольклор (казки, приказки, загадки, легенди) – все це багатий матеріал для ілюстрації початкового навчання, вони низкою яскравих перлинок обгорнуть перші кроки виховання дітей у закладі дошкільної освіти, викличуть до роботи її фантазію, утворять національно-естетичну атмосферу, природно прив'язуючи дитину до рідного терену. С. Русова наголошувала на постійному використанні народної літератури (казки, пісні, старовинні оповідання, поеми,

легенди, історичні пісні) у вихованні дітей дошкільного віку [6, с.112-113].

Прислів'я і приказки є ефективним засобом національно-патріотичного виховання, якщо уміло з ним поводитися і доречно користуватися. У маленьких за розміром творах дуже багато виховного матеріалу. Вони вчать дітей любити рідний край, прославляти героїзм і стійкість у боротьбі за свою землю. Наприклад: «Нема на світі другої України, немає другого Дніпра», «Наша слава – Українська держава», «Всюди на світі добре, а вдома найкраще», «Людина без Вітчизни як соловей без пісні», «Людина без рідної землі, як соловей без гнізда» та ін.

На особливу увагу заслуговують колискові пісні, які є чи не першими зразками народної творчості, що формують у дитини уявлення про добро, ніжність, турботу, милосердя. Тематична різноманітність колискових пісень є свідченням духовного та інтелектуального багатства нашого народу, моральної чистоти, педагогічної мудрості сімейного виховання. Дослідниця українського дитячого фольклору Н. Комарівська назвала їх «тим зерном, що пізніше сходить буйним колоссям поетичності в уже дорослої людини» [3, с.178]. Мамині колисанки знайомлять малюка з навколишнім світом, вливають в душу дитинки любов до рідного слова, наповнюють казковими уявленнями, створюючи чарівні образи ночі, сну, дрімоти: «Ой ходить сон коло вікон», «Тиха нічка теплесенька», «Заколишу дитиноньку».

У національному фольклорі чільне місце займають народні пісні, адже кожна подія і кожне почуття озивається в душі українця щирою піснею – ліричною й ніжною, тужливою й надривною, бойовою й звитяжною, веселою й жартівливою. Пісенна творчість українського народу, особливо сьогодні, надає людям силу, очищає їх душу, лікує емоційно-почуттєві травми. І вже зараз, українці співають не про минуле, а про болюче сьогодення України та її перемогу. Вагомої значущості набула пісня «Ой у лузі червона калина...», що за дослідженнями є українською народною піснею авторського походження, гімн Українських січових стрільців. В 2022 році пісня набула нової хвилі популярності після виконання Андрія Хливнюка у перші дні

російського вторгнення. Вона формує дух, думки, мотивує до діяльності [2].

До пісенної творчості українського народу варто також віднести і обрядові пісні. Відповідно до своєї функціональності, обрядові пісні поділяються на календарно-обрядові (наприклад, колядки, щедрівки, гаївки тощо) і родинно-обрядові, що відображають три моменти людського життєвого циклу: народження (хрестини), одруження (весілля) і смерть (поховання).

Отже, використання творів українського фольклору з дітьми дошкільного віку має вагоме значення у формуванні духовної міцї, народної єдності, сили, глибинної віри та переконань у дошкільників. У процесі вивчення прислів'їв та приказок, співу та прослуховування народних пісень, інсценізації та проживання змісту народних пісень відбувається пробудження генетичної пам'яті дитини та зароджуються національно-патріотичні почуття.

Список використаних джерел

1. Ватаманюк Г. П. Музика в країні дошкілля: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 260с.
2. Гагаріна Н. Національно-патріотичне виховання дошкільників засобами фольклору. URL: file:///C:/Users/Димася/Downloads/pv_2022_1-2-78-80.pdf (дата звернення: 14.02.2024).
3. Комарівська Н. Особливості вивчення малих фольклорних жанрів у початковій школі. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця, 2012. С. 178-182.
4. Лозко Г. С. Українське народознавство: навч. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 322 с.
5. Марчун О. Матеріали до вивчення дитячого фольклору: навчальний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. Ч. 1. 201 с.
6. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2-х кн. / за ред. Є. І. Коваленко. Київ : Либідь, 1997. Кн. 2. 320 с.
7. Український фольклор : хрестоматія / упоряд. : О. Ю. Бріцина, Г. В. Довженок, Н. С. Шумада. К. : Освіта, 1997.

Ватаманюк Галина Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОЛОГІЙ

Виховання поколінь гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно-державних інтересів завжди було, є і буде найголовнішим завданням будь-якого суспільства. Враховуючи сучасну суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в зростаючих поколінь почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції щодо встановлення миру й злагоди в суспільстві. Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави [2, с. 6]. Формуванню такої свідомості сприятиме цілісна система національно-патріотичного виховання починаючи з дошкільного віку. Тому одним із найважливіших педагогічних завдань, визначених Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022р.), Державною цільовою програмою та Стратегією національно-патріотичного виховання, Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Показники дитини-патріота закладено в Базовому компоненті дошкільної освіти, у змісті освітніх ліній «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина у природному довкіллі», «Мовлення дитини».

У термінологічних словниках патріотизм трактується як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання

національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. На думку О. Каплуновської, «патріотизм – це моральне почуття, а тому його формування вимагає глибокого емоційного переживання, усвідомлення і прийняття його дитиною як цінності. Якщо пробуджувати патріотизм лише за допомогою зовнішніх засобів, він може набути хибного спрямування, стати поверховим, показним» [4, с.5]. Патріотизм формується крізь призму національної приналежності.

Проблему національно-патріотичного виховання висвітлено у працях видатних класиків вітчизняної педагогіки Г. Ващенко, М. Драгоманова, О. Духновича, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Я. Чепіги та ін., де акцентовано увагу на ідеї народності у вихованні патріота своєї Батьківщини, пріоритетом якої є рідна мова, народні традиції, звичаї, обряди, любов до рідного краю. Психологічні аспекти проблеми висвітлено у працях І. Беха, М. Боришевського, П. Гнатенка та ін. І. Бех розглядає патріотизм, як «особливе, безумовне і високо смислове почуття-цінність, що характеризує ставлення особистості до народу, Батьківщини, держави та до самої себе» [8, с. 6]. Вчені психологи зазначають і той факт, що у старшому дошкільному віці з'являються новоутворення, які свідчать про можливість і необхідність спеціальної роботи з патріотичного виховання. До них насамперед належить формування в дошкільників моральних почуттів на основі збагачення змісту, зростання усвідомленості, глибини та стійкості емоційних переживань [2]. Отже, патріотизм – це одне з найглибших почуттів, яке необхідно формувати саме в дошкільному віці.

Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку – цілеспрямований, організований процес передавання і засвоєння дітьми старшого дошкільного віку культурно-історичного досвіду українського народу, почуттєво-ціннісного ставлення до родини, рідного краю, усвідомлення власної приналежності до української нації; активізацію патріотичних вчинків і дій в інтегрованій діяльності. Результатом національно-патріотичного виховання є національно-

патріотична вихованість, яку розглядаємо як інтегративну властивість, що характеризується наявністю

Основними напрямками національно-патріотичного виховання дошкільників є: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід (дітей ознайомлюють з культурними і матеріальними родинними цінностями, формують розуміння смислу життя, погляди, смаки, переконання); краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя (вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу); формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу (форми виявлення вітання, гостювання, прощання тощо); формування знань про людство [4]. Цілеспрямоване національно-патріотичне виховання повинно поєднувати любов до найближчих людей з формуванням такого ж ставлення і до певних феноменів суспільного буття. З цією метою факти життя країни, з якими ознайомлюють дошкільників, ілюструють прикладами з діяльності близьких їм дорослих, батьків залучають до оцінки суспільних явищ, спільної участі з дітьми у громадських справах.

Одним із ефективних чинників національно-патріотичного виховання дошкільників є інноваційні технології – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний освітній процес від визначення його мети до очікуваних результатів [1; 4]. Інноваційні технології пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Вони забезпечують умови розвитку особистості.

Міцний пласт педагогічних інновацій створили творчі пошуки науковців і практиків Н. Дернович, Н. Гавриш, О. Дронової, М. Єфименка, К. Крутій, Т. Піроженко, Л. Шульги, Є. Шумейка та ін. До інноваційних технологій належать технології, побудовані на принципах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісно-орієнтованого навчання і виховання, толерантності, мультикультурності, розвивальної освіти, здоров'язбереження та інших принципах, реалізація яких забезпечує гармонійний

розвиток особистості, патріотичне виховання зокрема. Виходячи із загальноприйнятої класифікації педагогічних інновацій у дошкільній, за рівнем застосування, виокремлюють інновації загально-педагогічні (стосуються загальних засад освітніх процесів), предметні (призначені для вдосконалення викладання окремих дисциплін), модульні та локальні (передбачають часткові зміни педагогічних явищ) [18; 33]. До загальних відносимо: інтегровану, ігрову, інтерактивну, проектну та інформаційно-комунікативно технології.

Найбільш поширеними у практиці дошкільця є *ігрові технології*, використання яких може бути реалізовано в різних формах: рольові та імітаційні ігри; використання певних ігрових завдань: заняття-мандрівка, заняття-змагання; заняття-конкурс, заняття-квест тощо; ігровий підхід до звичайних традиційних дидактичних завдань заняття; ігрові види роботи поза заняттями: екскурсії, відвідування виставок, атракціонів, музеїв. Ігри – це не тільки розваги, а й ефективний метод взаємодії дітей між собою та дорослими з метою успішного досягнення поставлених цілей. Так, у гри-подорожі діти можуть мандрувати стежками рідного краю, вулицями міста чи села, ознайомлюватися з пам'ятками архітектури, рослинним чи тваринним світом рідного краю. Під час заняття-змагання з фізичного спрямування («козацькі забави») – діти ознайомлюються з діями козаків, їхніми забавами намагаються бути такими сильними і спритними як вони. Якщо змагання має інтелектуальний характер – демонструватимуть знання з історії рідного краю, його славетних людей, визначних пам'яток. Змагання естетичного спрямування може перетворитися в шоу з популярних українських народних пісень, танків, хороводів. Ігрові заняття-конкурси спонукатимуть дошкільників до читання віршів, індивідуального й групового виконання пісень національно-патріотичного змісту. Під час гри-квесту діти дізнаються про цікаві факти з життя і побуту українців, ознайомлюються із ландшафтами, рельєфами, ріками й озерами рідного краю. Екскурсії, виставки, атракціони розширюють уявлення дитини про рідний край, його економіку, велич і красу.

Мета *інтерактивного* навчання (технологій) – розвивати комунікативні навички, створювати комфортні умови та сприятливе емоційне середовище для всіх учасників заняття, формувати навички роботи в команді та вміння висловлювати свої думки, викликати інтерес до навчання та внутрішню мотивацію, розкривати творчий потенціал. Перебуваючи в інтеракції діти вчаться поважати один одного, уступати, допомагати, домовлятися, прощати, тобто у них формуються такі моральні якості як взаємоповага, перцепція, співчуття, доброзичливість, працелюбність, гордість за Україну її природу, людей тощо. Прикладом інтерактивних форм роботи, що мають патріотичне спрямування можуть бути інтелектуальні ігри: «Найрозумніший», брейн-ринг «Я люблю свою країну», заочні подорожі «Подорож Дніпром», виставки дитячої творчості «Відпочиваємо в Україні», «Майбутнє мого міста»; флеш-моб «Ми – діти твої, Україно» тощо.

Поширеною у дошкільній освіті є й *інтегроване навчання* як технологія. Чинні освітні програми розвитку дітей дошкільного віку спрямовані саме на цілісне подання дітям знань про об'єкт ознайомлення. Багатоканальність сприйняття забезпечує вичерпні знання про явища чи предмет. Наприклад, щоб діти краще зрозуміли, що таке державні і природні символи і навіть якщо вони існують, варто запропонувати їм не лише розповідь про них, а й продемонструвати зображення, відеосюжети, де зустрічаються ці символи, провести екскурсії у природу, в музеї, слухати і вивчати вірші, співати пісні про них, відтворювати їх у зображувальній діяльності. Паралельно закріплюються математичні поняття – форми і кількості, знання про рослинний світ України тощо. Інтегрований підхід, як правило використовують під час інтегрованих занять, свят і розваг. Ефективним способом формування системності знань на основі інтеграції змісту дошкільної освіти є застосування інтелектуальних карт та коректурних таблиць. Наприклад, щоб ознайомити дошкільників із творчістю Т. Шевченка, як відомого українського митця і патріота, можна створити разом із дітьми інтелектуальну карту, або попередньо підготувати її. На карті – від портрета Т. Шевченка відходять розгалуження в таких

напрямах: патріот (носив національне вбрання, писав і говорив українською мовою, описував рідну природу, соціальний устрій тодішньої України, закликав до боротьби за свободу); письменник (у яких літературних жанрах творив – вірші, поеми, оповідання); художник (малював портрети, автопортрети, пейзажі); Шевченко у літературі (де пишуть про нього). Далі на кожному етапі (розгалуженні) діти читають вірші Т. Шевченка, співають пісні на його слова обговорюють красу української природи; розглядають картини, написані митцем, закріплюють назви національного вбрання тощо.

Розглянуті вище технології – далеко не всі ті, що мають виховний потенціал патріотичного змісту. Результати використання цих та інших технологій залежатимуть від усвідомлення педагогом їх виховного змісту та потреби у реалізації в роботі з дітьми конкретної вікової групи, від творчого підходу до виконання професійних обов'язків. Лише за таких умов будь-які інноваційні технології стануть дієвим інструментом освітньо-виховної роботи з дошкільниками.

Список використаних джерел

1. Березюк В. С. Інноваційні технології в ДНЗ. Харків : Основа», 2017. 224 с.
2. Бех І. Д. Патріотизм як цінність. 7 наукових позицій у національно-патріотичному вихованні. Управління освітою. №6, 2018. С. 6–12.
3. Виховуємо патріотів змалку. Нові форми роботи з національно-патріотичного виховання / автор-упор. І.І. Нікітіна. Харків : Основа. 2023. 160 с.
4. Каплуновська О. М. Кичата І.І., Палець Ю. М. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 72 с.

Ватаманюк Галина Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Вишня Валерія Валеріївна,

здобувачка 2 курсу

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності «Дошкільна освіта»,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ МЕДІА ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Реалії сьогодення в країні і світі актуалізують проблему якісної освіти зростаючих поколінь, що передбачає формування активної життєвої позиції особистості, здатної до самоорганізації, прийняття рішень, ініціативності, реалізації власних творчих здібностей у різних видах людської діяльності. Вирішенню цієї проблеми сприятиме оновлення змісту освіти і засобів його реалізації на всіх рівнях, дошкільному зокрема, оскільки саме в цей період закладаються основи життєтворчості людини. Важливим змістовим компонентом, що має потенційні можливості для розвитку сучасної дитини є театральна-ігрова діяльність. Закладена у ній природа творчої гри і синтез мистецтв, за умови систематичного занурення дитини у творчий процес, позитивно впливає на розвиток різних граней дитячої особистості – художньо-естетичну, комунікативну, морально-ціннісну, творчу, відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, можливостей і потреб.

Різноманітні форми та багатогранність театральна-ігрової діяльності виступають домінантою в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти. При педагогічно розумній організації та раціональному підборі сучасних методів виховного впливу, театральна-ігрова діяльність може бути дієвим чинником розвитку емоційної культури особистості.

Про роль театральна-ігрової діяльності, її педагогічну цінність у формуванні дитячої особистості йдеться у працях

педагогів і психологів – Л. Артемої, Р. Жуковської, О. Кононко, О. Козлюк, А. Макаренко, Г. Марчук, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Шутя та ін. Учені і практики розглядають театральну-ігрову діяльність як повноцінний та ефективний засіб педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Водночас відзначають потребу в модернізації театральну-ігрового простору, упорядкуванні осередків, діяльність у яких сприятиме емоційному насиченню життя дошкільників та забезпеченню умов для вдосконалення життєвого досвіду, формування емоційної сфери й розвитку креативних здібностей [1; 2].].

Одним із кроків модернізації дошкільної освіти є впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і відповідних ресурсів.

Про це та інші аспекти проблеми йдеться у працях Ю Горвіц, О. Даценко, Н. Кириченко, О. Кореганова, Г. Лаврентьєва, Т. Марковська, О. Петрунько та ін. Використання мультимедійних технологій у дошкільній освіті, медіасоціалізуючий вплив комп'ютерних технологій на дітей дошкільного віку досліджували В. Коваленко, С. Радиш, Л. Шинкарецька, Ж. Яценко та ін. Дослідники зазначають, що використання ІКТ в дошкільній освіті дозволяє створити умови для підвищення якості освіти та її доступності, ефективної навчальної і професійної комунікації. Наразі знаковою світовою тенденцією є поширення мультимедійних технологій (МТ) у навчанні, вихованні й розвитку дошкільнят, створення інтегрованого розвивального предметного середовища, де МТ найбільш гармонійно поєднуються з іншими дидактичними засобами [2, с. 3]. Сьогодні сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа. Медіа надають різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки певного стилю життя і діяльності людини, формують життєві цінності дитини дошкільного віку [2, с. 4]. Основна ідея використання мультимедіа-ресурсів полягає у гармонійному поєднанні сучасних технологій з традиційними засобами розвитку дитини, що дає змогу постійно взаємодіяти з дітьми; передавати інформацію швидше, ніж при використанні традиційних засобів; підвищувати ефективність сприйняття

матеріалу за рахунок збільшення обсягу наочного матеріалу; здійснювати інтерактивний взаємозв'язок у комунікативній системі «дитина-педагог»; використовувати мультимедійні презентації, що дуже важливо з огляду на наочно-образне мислення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку; одночасно використовувати графічну, текстову, аудіовізуальну інформацію; моделювати життєві ситуації, які не можна, чи складно показати на занятті або побачити у повсякденному житті, скажімо, роботу транспорту, відтворення звуків, які видають тварини тощо; підвищувати динаміку заняття, що сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу, розвитку пам'яті, уяви, творчих здібностей дітей [3, с. 5].

Особливо значущим застосування інформаційних технологій є в художньо-естетичному розвитку, що забезпечує розвиток основ візуальної культури, демонстрацію інформації за рахунок добре продуманих медіа-ефектів (в поєднанні «звук-колір-дія-образи») в звичній для сучасних дітей формі, пізнання через експериментування і гру, перенесення акцентів з інформаційних методів на демонстраційні, що відповідає суті мистецтва, а також ідеї естетичного розвитку і віковим можливостям дошкільників [2, с. 6].

Для успішного стимулювання театральної-ігрової діяльності дошкільників необхідно модернізувати театральну-ігровий простір групи, закладу в цілому, обладнати осередки, діяльність у яких сприятиме емоційному насиченню життя дитини та допоможе максимально забезпечити умови для формування життєвого досвіду і всебічного розвитку. Медіа-проектори, електронні дошки, електронні іграшки забезпечують можливість формування своєрідного «інформаційно насиченого поля» – різноманітної структурованої медіа-інформації, «віртуального світу», що вивчає, «споглядає» й естетично оцінює дитина. Мультимедіа-ресурси для дошкільників мають відповідати певним вимогам, а саме: носити виховний і розвивальний характер; бути спрямовані на освоєння дошкільниками нових способів дій, розширення і поглиблення уявлень, збагачення пізнавального і творчого досвіду; гармонійно поєднувати інформаційний та оцінний компоненти з урахуванням віку дітей;

відповідати естетичним вимогам, бути доступними для сприйняття дошкільників; гармонійно й доцільно використовуватися в організації їх життєдіяльності.

У сучасному театральній-ігровому осередку доцільно розмістити фотографії відомих акторів у різних ролях, фотоальбом «акторів-дітей», відеозаписи на відповідних носіях фрагментів вистав та фільмів за участю відомих дітей-акторів, відеозаписи виступів дітей тощо. Також тут мають бути ігрові атрибути (козубок, булава, палиця тощо), маски (бажано, щоб були виготовлені дітьми та їх батьками, комп'ютерні ескізи масок), костюми казкових персонажів чи їх елементи, що може оптимізувати та урізноманітнити роботу в цьому напрямку.

Важливою складовою театралізовано-ігрового осередку є забезпечення звукового супроводу театралізованих ігор та інсценізації – дитячі музичні інструменти, інструменти-іграшки, фонотека інструментальної музики та запису звуків природи, звучання різних музичних інструментів, звуки, які утворюються при користуванні знарядь праці тощо.

Формуванню умінь дітей маніпулювати різними театральними ляльками сприятимуть міні-відео заняття «Оживи ляльку», спрямовані на оволодіння дитиною мистецтвом сценічних рухів ляльки, їх узгодження з мовленням та рухами інших персонажів. Такі заняття обов'язково повинні супроводжуватися безпосереднім прикладним навчанням дорослого та дітей. Для таких занять потрібні ляльки різних видів театрів – рукавичок, естрадної ляльки, лільки-тупотушки тощо. По можливості або умовно театральній-ігровий осередок можна поділити на зони: каса, гардероб, гримерна, музична студія, зала перегляду. Якщо такої можливості немає, то у процесі організації того чи іншого виду театралізованої діяльності педагог створює ці зони, використовуючи інші осередки. Наприклад, осередок сюжетно-рольових ігор («перукарня») може слугувати як гардеробна, групова кімнати чи музична зала зі сценою – для репетицій і перегляду вистав.

У процесі ознайомлення старших дошкільників із театром як із закладом культури доцільно використовувати віртуальні екскурсії, за допомогою яких діти ознайомляться зі специфікою

деяких приміщень у театрі, а саме: касою, гардеробом, балконом, костюмерною, гримерною, сценою, залом, ложею, партером, різними видами театрив, театральними будівлями світу. Також мультимедійні презентації можуть бути корисними при ознайомленні дітей із різноманітними театральними професіями, такими як: актор, режисер, костюмер, гример, художник; дозвільними й заборонними знаками в театрі. У роботі з дошкільниками можна також використовувати доречні серії короткометражних мультиплікаційних фільмів, серед яких «Лунтик» (а саме серії: «Роль», «Спектакль», «Конкурс читців»), які стануть у нагоді під час ознайомлення з театральними термінами та ознаками акторської діяльності.

Оскільки театральна-ігрова діяльність дитини тісно пов'язана зі світом її емоцій та переживань, то невід'ємною складовою роботи зі старшими дошкільниками є вправлення у відображенні та балансуванні особистих емоцій і почуттів літературних героїв. З метою створення яскравого казкового образу, поглиблення бачень та сприймань засобів виразності, формування естетичних і креативних здібностей, дітям можна запропонувати електронні ігрові завдання на вправлення у пластичному обіграванні образів та емоційних станів. В основу таких ігор-вправ закладено принцип активності та самовираження молодших школярів, позиція емоційного самоконтролю старших дошкільників; ціннісно-орієнтований принцип, в якому емоція виступає як особистісна цінність; принцип симпатії та активності дитини.

Спеціальні комп'ютерні ігри та вправи («Азбука емоцій», «Кольоровий настрій», «Відгадай емоцію», «Як підняти собі настрій», «Малюємо емоції», «Смішинка», «Кричалки-шепотіли-мовчалки», «Читаємо настрій літературного героя», «Тренуємо емоції», «Справжній актор», «Граємося в театр») стимулюватимуть бажання дітей до театральна-ігрової діяльності. Така робота допоможе їм скоординувати правильну поведінку та розкрити позитивні й негативні почуття.

Інтегруючи мультимедіа ресурси в освітній процес сучасного закладу освіти, варто враховувати такі організаційно-педагогічні умови: орієнтованість на розширення пізнавального та

естетичного кругозору дітей, а не дублювання змісту, що засвоюється традиційними засобами і методами; використання мультимедіа ресурсів, логічно інтегрованих освітній процес; застосування спеціально розроблених комп'ютерних технологій, що дозволяють реалізувати освітні завдання та враховують вікові можливості дітей; забезпечення активного пізнання і творчого віддзеркалення дітьми довкілля, накопичення та вдосконалення досвіду пізнання, розвитку творчої і пізнавальної діяльності; організація змістовної та емоційно насиченої взаємодії дорослого і дитини в процесі засвоєння змісту за допомогою комп'ютера» [3].

Отже, театральна-ігрова діяльність, як структурний компонент освітнього процесу в ЗДО, завдяки інтеграції різних видів мистецької діяльності, полегшує процес оволодіння дітьми вміннями і навичками різного спрямування. Використання інтерактивних комп'ютерних ігор та медіа ресурсів робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу і соціалізації особистості, поліпшує якість освітнього процесу загалом.

Список використаних джерел

1. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI. 2011. 211с.
2. Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти: навч. метод. посіб / За ред О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Г. А. Дегтярєва. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 79 с.
3. Телячук В. П., О. В. Лесіна. Інноваційні технології навчання в початковій школі. Харків : Основа, 2016. 240 с.

Венгер Ірина Євгенівна,

вчитель вищої категорії,

Комунальний заклад загальної

середньої освіти початкова школа №5

Хмельницької міської ради

РОЗВИТОК НАВИЧКИ ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Тема розвитку навички читання дітей дошкільного віку є актуальною. Завдяки вчасному розвитку навичок читання відбувається соціалізація та адаптація дитини у освітньому процесі. Саме у дошкільному та молодшому шкільному віці закладається фундамент культури мислення, мовлення і спілкування, розвиваються комунікативні здібності, пізнавальна активність, образне творче мислення. Заклад дошкільної освіти та початкова школа покликана сформувати в дітей інтерес до краси і мудрості живого слова, його значущості у житті людини.

З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання, актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними рівнями освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти [1] у варіативному складнику представлено освітній напрям «Мовлення дитини. Основи грамоти». Результатом освітньої роботи за вказаним напрямом є сформованість мовленнєвої компетентності у площині оволодіння основами грамоти, а саме здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів. Зміст цієї компетентності представлено у емоційно-ціннісному ставленні, знаннях та навичках. У Державному стандарті початкової освіти [3] зазначено, що мовно-літературна галузь передбачає формування читацької компетентності. Аналіз змісту державних стандартів дошкільної та початкової освіти спрямовує на дотримання наступності між цими освітніми рівнями, зокрема у площині оволодіння навичками читання.

Успішність осолодіння навичками читання можлива лише за умови систематичної і цілеспрямованої роботи вихователя з дітьми, раціонального поєднання фронтальної, групової та індивідуально-групової та індивідуальної форм роботи, використання інноваційних методів та прийомів. Щоб зацікавити дітей на заняттях, варто здійснювати діяльнісний підхід до кожної дитини, потрібно знаходити такі форми подачі та засвоєння матеріалу, які б викликали у вихованців інтерес до засвоєння знань. Готуючись до заняття, потрібно продумувати, яку б мовленнєву проблему, ігрову ситуацію створити, як мотивувати необхідність опанування нового матеріалу, щоб діти мимовільно спрямували свою увагу, активізували пам'ять, мислення на засвоєння знань. Важливим у підготовці до занять є підбір предметних та сюжетних картинок, дидактичного матеріалу, різної наочності за власним задумом, тренувальних карток та індивідуальних роздаткових завдань, підбір відеороликів за темами занять.

Процес навчання читанню цікавий, але складний і відповідальний. Якщо діти не будуть правильно, швидко, виразно та свідомо читати, вони не зможуть опанувати навички грамотного письма, не навчаться вирішувати завдання. Навчити дітей читати – означає підготувати їх до самостійної роботи з текстом, прищепити любов до читання. Отже, оволодіння навичками читання це і засіб, і одна з умов загального розвитку дітей. У процесі читання беруть участь мислення, мовлення, сприйняття, пам'ять, уява, слухові та звукові аналізатори.

Науковці вважають, що в 4–5 років дитині легше вчитися читати, ніж в 7–8, пояснюючи це тим, що в п'ятирічних дітей формується стійкий інтерес до звукової сторони мови, вони охоче експериментують з звуками та словами, легко запам'ятовують цілі слова, а потім починають розрізняти в них букви, тому дорослому залишається тільки додати до цього інтересу відповідний напрям, необхідний для оволодіння навичкою читання. У зрілому віці слова і звуки стають для дитини чимось звичним і експериментаторський інтерес зникає [2].

Інтелектуальний розвиток дошкільника найбільш успішно проходить у процесі ігрової діяльності. Результативне навчання читання безпосередньо залежить від розвитку пізнавальних здібностей дітей. У 4–5 років діти вже можуть аналізувати властивості оточуючих їх предметів. Саме в цьому віці у дітей

з'являється інтерес до букв, тому можна починати підготовку до навчання дитини читанню. Підготовка до формування навички читання у дітей дошкільного віку, повинна включати в себе ігри, які сприяють освоєнню навичок читання. Вони спрямовані на засвоєння дитиною звукової сторони мови, елементарний звуковий аналіз слів, розвиток пам'яті, уваги, мислення і дрібної моторики.

Дитина, яка почала читати в дошкільному віці, безумовно, має перевагу перед однолітками, які не вміють читати: читаючи, дитина розвиває своє мовлення, оскільки читання – це є різновид мовлення (письма); читаючи і запам'ятовуючи нові слова, дитина розвиває мислення, збільшує словниковий запас; читання за допомогою малюнків допомагає запам'ятати еталони побудови речень, тоді уже дитина сама починає будувати свої висловлювання правильно; багаторазово прочитуючи одне і те ж слово, дитина візуально запам'ятовує його написання, це допоможе дитині у майбутньому правильно писати; читання це новий вид отримання інформації, тепер вихованець може самостійно дізнаватися, про те, що його цікавить.

Виходячи з викладених вище позицій, пропонуємо розроблений зміст курсу занять розрахований на дворічний термін навчання (1-й рік навчання – для дітей 4–5 років; 2-й рік навчання для дітей 5–6 років) читання в ігровій формі [4]. Метою таких занять є навчання дітей читанню в ігровій формі та створення умов для усвідомленого і свідомого читання. Робота з дітьми 4–5 років передбачає підготовку до навчання читання. Адже навчання читання безпосередньо залежить від розвитку пізнавальних здібностей дитини, уваги, пам'яті, мислення, дрібної моторики. Наступним кроком є вчення літери: корисним для запам'ятовування літер є їх викладання з паличок, кубиків, мозаїки, гудзиків, горошин, камінців, моделювання букви з пластиліну (з ковбасок/джгутиків) або дроту, обведення і розфарбовування об'ємних букв, їх штрихування. Крім того, для оволодіння буквеними позначеннями звуків можна використовувати вправи М. Монтессорі: обведення пальцями контуру випуклих букв (можна вирізати букви із випуклих шпалер); «малювання» на долоні дитини букви з наступним впізнаванням її дитиною; тактильне впізнавання «наждачних» букв.

Подальша робота з складами вимагає вироблення у дітей вміння зливати звуки при поєднанні букв, тобто читати склади. Склад є другою, після букви мінімальною одиницею читання, яку дитина повинна впізнати в слові одночасно. Для навчання дітей 5–6 років після засвоєння достатньої кількості складів, для складання слів, необхідно цілеспрямовано займатися навчанням осмисленого читання. Від словосполучення до речення: головне завдання цього етапу дати дитині можливість навчитися повною мірою осмислювати прочитане. Читаємо короткі тексти: при роботі з текстом з'являється ще один рівень осмислення прочитаного – розуміння послідовності та причинно-наслідкових зв'язків описаних в тексті подій. Вчимо «читати» розділові знаки: дитина навчається усвідомлювати не тільки самі слова, але і граматичні форми, в яких вони знаходяться, сполучники і прийменники, що входять до складу речень, розділові знаки, послідовність і причинно-наслідкові зв'язки описуваних подій.

Таким чином, розвиток навички у дітей дошкільного віку у контексті дотримання наступності між першими освітніми рівнями передбачає доцільність використання учителями під час першого (адаптаційно-ігрового) циклу початкової освіти досвіду роботи педагогів закладів дошкільної освіти зі старшими дошкільниками.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня А. П. та ін. 2021. 37 с. / URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних початкових закладах: Підручник / За ред. А.М. Богуш. К.: Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.
3. Державний стандарт початкової освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87). *Учитель початкової школи*, 2018, №4 (вкладка). С.1–16.
4. Програма «Раннє навчання читанню дітей дошкільного періоду» / URL: <https://vihovateli.com.ua/programmy-v-dou/4513-ranee-obuchenie-chteniyu-detej-doshkolnogo-perioda.html>

Вершигора Іванна Віталіївна,
музичний керівник,
Дунаєвецький заклад дошкільної
освіти №4 «Теремок»

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Дошкільне дитинство є періодом первинного фактичного становлення особистості, отже є найкращим для виховання в дітей моральності, культури. Музика, зокрема українська, в силу своєї почуттєвої та ефектної сутності, є дієвим засобом формування основ громадянськості, невичерпним джерелом пізнання історії рідного народу, скарбницею його духовності.

Виокремлюються головні завдання виховання духовного світу людини третього тисячоліття, серед них:

- формування національної свідомості на засадах культурних традицій українського народу;
- збереження етнічної пам'яті, яка відтворює досвід поколінь на міфологічному, фольклорному та історичному рівнях;
- набуття вмінь подальшого розвитку рідної культури в сучасних умовах, тощо.

Актуальність проблеми формування національної свідомості дітей засобами музичного виховання полягає в можливості і необхідності забезпечення комплексного підходу, інтеграції завдань з різних ліній розвитку дитини, поєднанні (використанні) різних форм, методів і прийомів в роботі з дітьми.

В музичному вихованні дошкільників широко використовується український фольклор, українські народні мелодії, елементи національних танців, в той же час методичне забезпечення потребує осучаснення, є можливість використання ІКТ при підготовці та проведенні занять, свят, розваг; є потреба в інтегруванні завдань з різних ліній розвитку дитини, згідно Базового компонента дошкільної освіти для досягнення поставленої мети – формування національної свідомості підростаючого покоління. Тому в дошкільному закладі було розроблено і апробовано систему роботи по вихованню національної свідомості дітей засобами музичного виховання, що і зумовило вибір теми досвіду[1].

Музичні заняття – форма роботи з дітьми, що забезпечує системний вплив на розвиток всіх психічних процесів дитини. Заняття проводяться двічі на тиждень в кожній віковій групі, включають слухання, співи, танці, гру на музичних інструментах, ігри.

Методи і прийоми формування національної свідомості:

Знайомство з українськими музичними традиціями починаємо в атмосфері комфорту. Для цього більш за все підходять забавлянки та ігри. Оскільки одним із найважливіших елементів народної гри є спів, художньо-переконаливо доносимо дітям музичні твори, даємо яскраві звукові враження, викликаємо інтерес до музикування. Часто дитині легше висловити свої почуття і думки співом, аніж конкретним словом. При цьому діти нерідко варіюють мелодію, і важливо цей момент підтримати, а не критикувати за творчість. Але перед тим, як дитина заспіває сама, вона має почути мелодію у досконалому виконанні. Звертаємо особливу увагу на діапазон пісенного репертуару, який пропонується до виконання дітям. Для проведення музичних занять важливим є добір відповідного пісенного репертуару з автентичної спадщини українського народу. Враховуємо, що смаки нинішніх дітей визначатимуть рівень культури завтра.

Добираючи необхідний для занять репертуар та укладаючи методичку навчання, спираємось на принципи доцільності та доступності музичного репертуару для дітей дошкільного віку.

Під час слухання на заняттях знайомимо з музичними творами світової класики, музикою українських композиторів, народними піснями, обрядовими.

У вихованні національної свідомості велике значення для слухання мають твори українських композиторів, а саме: К. Стеценко, Я. Степового, Л. Ревуцького, М. Лисенко, М. Леонтовича, В. Верховинця, покладені на слова великих поетів України Л. Українки, Т. Г. Шевченка, М. Підгір'янки, тощо. Наприклад: «Зоре моя вечірняя», « На зеленому горбочку», «Зацвіла в долині червона калина» та ін.

Діти люблять слухати казки з музичним супроводом та приймати участь у театралізації, а тому використовуємо у роботі з малятами дитячі опери, інсценізації, драматизації.

Українські народні таночки є невід'ємною частиною музичних занять. Саме у таночку передається неповторна

індивідуальність українського народу. З дітьми на заняттях та в індивідуальній роботі розучуємо елементи українських таночків. На святах та розвагах діти виконують невеличкі фрагменти гопака, козачка, польки, метелиці. У розділі слухання музики знайомимо дітей з іншими, більш складними музично-хореографічними творами: гуцулки, верховини, тощо [2].

На музичних заняттях знайомимо дітей з музичними інструментами, зокрема українськими народними. Розповідаємо про історію виникнення, сучасне життя народних інструментів, слухаємо їх звучання у музичних творах, розучуємо нескладні партії для виконання у оркестрі. Одним з найулюбленіших видів діяльності дітей на занятті є гра в оркестрі народних інструментів.

Невід'ємною частиною музичного заняття є гра.

Народні дитячі музичні ігри зародилися дуже давно. Значна їх частина перейнята з репертуару дорослих, особливо з обрядового фольклору. Теми працездатності, здоров'я, розуму, дружби, доброти, чесності, цнотливості звучать у багатьох народних піснях. Ігрові приспиви ілюструють дії дорослих, дають найбільш повний вихід емоційної енергії дітей, їх темпераменту. Народом створено безліч музичних ігор, ігрових пісеньок, музичних вставок до ігор. Серед українських народних ігор можна виділити ігри-праці, ігри-дозвілля, ігри-змагання, ігри-свята, ігри-розваги, ігри-розрядки, ігри-тренінги, тощо і в цьому полягає їх незамінна корисність у навчально-виховному процесі з дітьми дошкільного віку. Їх музично-рухова мета така: створювати веселий настрій відповідно до музики; формувати вміння ритмічно і виразно виконувати рухи; учити передавати зміст пісні виражальними рухами; заохочувати дітей до імітації музично-ігрових образів відповідно до змісту; виховувати у дітей уміння взаємодіяти в музично-ігровій ситуації [3].

Тобто у природній для дошкільнят музично-ігровій діяльності, через емоційний, фізичний і психологічний контакт з дорослими і дітьми, малята пізнають світ, навчаються, розважаються, забавляються, проявляють творчість, насичуються звичаями та традиціями свого рідного краю. Традиційні дитячі музичні ігри, які використовуємо на музичних заняттях виконуються, як правило, гуртом, одноголосо, у жвавих темпах, що дозволяє працювати над унісонним співом, розвивати музичний слух та відношення й координацію музичного слуху й

голосу дошкільнят. В цих музичних іграх, як правило, має місце синтез слова, руху і музики, які сприяють фізичному, трудовому, моральному й розумовому вихованню дітей. Це своєрідні ігри-змагання з танцювальними рухами, з імпровізацією. У них найбільш яскраво відбиті національні риси і комплексність вираження національного характеру: слово, музика. При доборі музичних творів включаємо до репертуару зразки дитячих народних рухливих ігор, розваг: («Залізний ключ або вовк», «Коровай»), «Ми збудуєм хатку вам, нашим славним малюкам» (більше відома як «Злови в коло»), «Чижику, чижику, пташку маленький», а також відомі музичні ігри-веснянки «Ходить Жучок по долині, а Жучиха по ялині», «Зайчику, зайчику, та милесенький голубе», «А вже весна скресла, скресла. Що ти нам принесла?», «Подоляночка», «Ой у полі жито, сидить зайчик», «Пішли діти в поле квіточки збирати», «Труби, Грицю, в рукавицю», «Ой на горі мак», ігор-хороводів («Подоляночка», «Женчичок-бренчичок»), музичних вставок до ігор («Ой до нори, Мишко, до нори», «Якщо весело живеться, зробим так»), осінні співанки («Диби, диби, диби би, пішла баба по гриби», «Ой у полі жито, сидить зайчик», «Печу, печу хлібчик дітям на обідчик», «Ходить гарбуз по городу, питається свого роду»), пісні зимового календарного циклу (колядки, щедрівки, масляничні, водіння Кози, вертеп), пісні весняного циклу (дитячі веснянки, гаївки, пастуші ладкання - примовки), пісні весняно-літнього циклу та літні календарні пісні, побутові танці («Що на нашій вулиці», «Кривий танець», «Дрібушечки», «Ой на горі мак», «Дощик»), а також заклички до Сонця, Вітру, Вогню, Дощу з відповідними елементами хореографічних та пантомімічних рухів (кругові та змійкові кроковірухи, імітація руками росту дерев та злакових і городніх культур, показ сонячних променів) тощо. Використовуємо не тільки музичний матеріал: народні пісні, танці, хороводи, а й яскраві народні іграшки, барвисті предмети декоративно-прикладного мистецтва, костюми [4].

Результатом виховання дошкільнят засобами українських народних казок, пісень - казок, музичних вставок з казок, тощо, є сформованість у малят музичних здібностей, національної свідомості, таких особистісних якостей, як автономність, активність, соціальна компетентність, які дозволяють дітям не соромлячись, виказувати особисту думку, спонукають дітей до ініціативної, творчої поведінки, прояву по відношенню до інших

дітей уваги, співчуття, доброзичливості; вибору дітьми адекватної поведінки в різних ситуаціях, ефективних способів спілкування [5].

Якісна дитяча пісня (в тому числі народна, патріотичного спрямування) має звучати не тільки на музичних заняттях, розвагах, святах, а й у повсякденному житті дитини (під час ігор, на прогулянках), наповнювати музичний простір дитини.

В кожній віковій групі створено розвивальне середовище, елементом якого є музичний куточок. В ньому розміщуються музичні інструменти, музичні дидактичні ігри, музичний центр, фонотека з дисками, на яких записані українські народні пісні, українські дитячі пісні; є диски з записом інструментальної музики, українськими колисковими, музичними казками, є підбірка дитячих відеокліпів.

Організація музичного виховання не обмежується музичними заняттями, розвагами та святами. Музичний керівник допомагає вихователям організувати музичний простір в групі, підбирає музичний матеріал для фонотеки, консультує вихователів, як зацікавити дітей слуханням знайомої мелодії, музики, висловити своє ставлення до неї. Залучаємо дітей до музичних ігор, вправ, проводимо музичні розминки (ранкова пісня - привітання новому дню), організуємо вечори пісень, організуємо засинання дітей, особливо раннього та молодшого віку під українську колискову у виконанні кращих українських співаків, тощо.

Самостійна музична діяльність дітей поза музичними заняттями виникає з ініціативи дітей. Вона яскраво проявляється в музикуванні. Дитяче музикування включає і спів, і ритмічні рухи, гру на музичних інструментах. Спостерігаючи за дітьми, можна помітити, як вони шукають мелодії для своїх забав і розваг: маршів, танців, народних і дидактичних ігор, лялькових вистав, часто імпровізують створюють мелодії. Вихователь обережно спрямовує самостійну музичну діяльність за бажанням і інтересам дітей, допомагає кожному проявити себе, зацікавити малоактивних дітей [6].

Самостійна музична діяльність виховує художній смак, захоплення, творче уяву, формує внутрішній духовний світ дитини, спонукає до творчості. Українська пісня «живе» в дитячому садочку, в кожній групі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Програма та довідковий матеріал вихователям дошкільних закладів. 2001.
3. Грабарєва А. О., Кугуєнко Н. Ф. Народна пісенна творчість у вихованні національної свідомості дошкільників. Парціальна програма, 2014, 192 с.
4. Науменко Т. І. Музичне виховання дошкільників способами українського фольклору. 1996, 63 с.
5. Ластівки: казки, оповідання, скоромовки/ Уклад. Г.Ю. Рогінська. Харків: Ранок НТ, 2000, 320 с.
6. Музичний розвиток дітей від 2 до 7 років в умовах дошкільного закладу. Програма, методичні рекомендації. Укл. Т.Д. Науменко, 1997, 104 с.

Вільхова Оксана Григорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ ЗДО

Одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної системи освіти є необхідність створення умов для її якісного оновлення, що відповідає соціокультурним і економічним запитам суспільства. Саме тому головним завданням сучасної дошкільної освіти є забезпечення умов для повноцінного фізичного, психічного та духовного розвитку кожної дитини, формування її базових життєвих компетентностей. Одним із найактуальніших питань у дошкільному вихованні є питання сенсорного розвитку дітей раннього віку. Це пов'язано з тим, що пізнання оточуючої дійсності базується, перш за все, на відчуттях

та сприйманні. Дитина дізнається про оточуючі її предмети та явища за допомогою дотику, зору, слуху тощо, і у подальшому на основі цих відчуттів у неї виникають більш самостійні процеси, такі як пам'ять, уява, мислення.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021 р.). виділено Окрему освітню лінію «Сенсорно-пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку» [1].

Слід сказати, що забезпечити всебічний і гармонійний розвиток особистості шляхом реалізації завдань сенсорного виховання дітей раннього віку можливо лише за наявності у представників педагогічних професій широкого діапазону професійно-педагогічних та методичних умінь і навичок. Значною мірою це забезпечує саме професія вихователя закладу дошкільної освіти.

Відомі представники вітчизняної дошкільної педагогіки та психології (О. Запорожець, С. Русова, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова, М. Щелованов та ін.), а також провідні зарубіжні вчені в галузі дошкільної педагогіки (Ж. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребель) вважали, що сенсорне виховання спрямоване на забезпечення повноцінного всебічного розвитку дошкільників.

Аналіз практики роботи сучасних закладів дошкільної освіти свідчить, що більшість вихователів необхідною умовою успішної професійної діяльності вважають важливість набуття досвіду організації сенсорного виховання дітей раннього віку. Проте значна кількість фахівців дошкільної освіти визнає, що сам процес сенсорного виховання дітей раннього віку відбувається нецілеспрямовано. У більшості сучасних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку відсутні завдання із сенсорного виховання й розвитку дитини, а їх реалізація відбувається стихійно і не систематизовано.

Сприймання має суттєве значення у різноманітних видах діяльності дитини, регулює різні практичні дії. При здійсненні найпростіших трудових операцій, необхідно враховувати за допомогою зору, дотику властивості предметів, які використовуються: їх розмір, форма, фактура тощо. При цьому властивості предметів орієнтують та регулюють дії людини. Чим складніше трудові операції, тим більше вимог до точного

розрізнення певних властивостей предметів, що сприймаються. Розвинуте сприймання дитини раннього віку є необхідною складовою її подальшого естетичного розвитку, музичної та образотворчої діяльності тощо [5, с. 34].

У ранньому віці чуттєве пізнання відіграє особливу роль, оскільки саме цей вік особливо сприятливий для розвитку і вдосконалення органів чуття і накопичення уявлень про навколишню дійсність. Відображення цієї дійсності забезпечують сенсорні процеси, і саме від рівня їх розвитку буде залежати характер уявлень, їх точність, повнота і ясність. Тому розвиток сприйняття забезпечує як розвиток сенсорних процесів в цілому, так і подальший розвиток пізнавальних процесів.

Проблема сенсорного виховання та сенсорного розвитку наразі є однією з ключових у галузі дошкільної педагогіки. Науковці розмежовують поняття «сенсорний розвиток» і «сенсорне виховання». Сенсорний розвиток – це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків, якостей предметів, створених людством у ході суспільно-історичного розвитку. А. Вегнер зазначає, що сенсорний розвиток – це розвиток відчуттів і сприймання дитини, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо) [2, с. 67].

Сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприйняття. Сенсорне виховання має дуже важливе значення для всебічного розвитку дитини. Н. Тріщун у своїх роботах розглядає сенсорне виховання як цілеспрямоване вдосконалення, розвиток у дітей сенсорних здібностей (відчуттів, сприймань, уявлень) [6, с. 23].

Чуттєвий досвід, накопичення уявлень про навколишній світ має найбільше значення в ранньому віці дитини. Раннім віком визнається період життя дитини від одного до трьох років. У цьому віці швидкими темпами розвиваються фізичні і нервово-психічні процеси дитини. Найважливішими психічними змінами цього періоду є формування мислення, активізація рухової сфери, поява перших стійких якостей особистості [3, с. 48].

Саме у ранньому віці необхідно розвивати сенсорну сферу дітей, оскільки в цей період починають інтенсивно формуватися перцептивні процеси: відчуття і сприйняття, пізнавальна діяльність дітей. Визначальну роль у розвитку дитини відіграє її ознайомлення з властивостями предметів.

Поступове ознайомлення дітей з різними видами сенсорних еталонів та їх систематизація – одне з найважливіших завдань сенсорного виховання у сучасних закладах дошкільної освіти. Його основою має бути організація вихователями дій дітей з обстеження та запам'ятовування основних різновидів кожної властивості, що здійснюється передусім у процесі їх навчання малюванню, конструюванню, ліпленню тощо.

Оволодіння дитиною системою сенсорних еталонів і їх словесними позначеннями має конкретний результат, виражений в отриманні сенсорного досвіду, який представляє накопичений запас відчуттів і сприйнять, одержуваних в ході оволодіння сенсорною культурою в процесі сенсорного виховання. Мало навчитися правильно називати ту чи іншу властивість, важливо сформулювати чіткі уявлення про різновиди кожної з них, вміти застосовувати ці уявлення для проведення аналізу і виділення властивостей різних предметів в різних ситуаціях. Таким чином, засвоєння сенсорних еталонів у сучасних ЗДО – це використання їх при оцінці властивостей речовин в якості «одиниць виміру» [4].

В. Варган виділяє два взаємопов'язані аспекти в сенсорному розвитку. Перший аспект відображає процес засвоєння уявлень про різні властивості і відносини предметів і явищ, другий аспект відображає оволодіння способами обстеження предметів, завдяки яким у дитини формується цілісне сприйняття [2, с. 56].

Сенсорне сприйняття без цілеспрямованого навчання довгий час залишається поверхневим, уривчастим, що перешкоджає розумовому розвитку дитини і оволодіння різними видами діяльності. Найбільш ефективним засобом сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку є дидактична гра і дидактичні вправи. Вони відкривають дітям широкий простір для самостійного пізнання світу, навчають практично застосовувати знання та вміння, креативно мислити.

Таким чином, успішний сенсорний розвиток дітей раннього віку можливий лише при використанні вихователями ЗДО дидактичного матеріалу, дидактичних ігор, застосування методів експериментування, продуктивної діяльності тощо. Найбільш ефективна реалізація сенсорного виховання в ранньому дитинстві можлива за умови правильної організації розвивального середовища у сучасному ЗДО.

Список використаних джерел

1. *Базовий компонент дошкільної освіти* / авт. кол.: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. *Сайт МОН*. 2021. 38 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01.pdf>
2. Вартан В. П. Сенсорний розвиток дошкільнят. К.: Академія, 2017. 195 с.
3. Денисенко Т. А. Сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку як передумова формування обдарованої особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2022. № 11(18). С. 47–52
4. Житкова Л.Л. Доповідь для вихователів «Створення сенсорного розвивального середовища» Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/dopovid-dla-vihovateliv-stvorennja-sensornogo-rozvivalnogo-seredovisa-334755.html>
5. Тригубляк О. І. Сенсорне виховання як засіб корекції психофізичного розвитку дітей дошкільного віку. Київ: Кам'янець-Подільський багатопрофільний навч.-реабілітац. центр, 2011. 46 с.
6. Тріщун Н. А. Сенсорний розвиток дітей дошкільного віку. Ржищів, 2013. 44 с.
7. Федорович А. В. Особливості ознайомлення дітей з кольором у системі сенсорного виховання Марії Монтесорі. Київ: *Молодь і ринок*, 2021. № 9. С. 53–57.

Вільчанська Тетяна Василівна,
вихователь-методист,
Дунаєвецький ЗДО №1 «Ромашка»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

**ІНТЕГРАЦІЯ ДОСВІДУ ДОШКІЛЬНИКА
У СТВОРЕННІ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ**

В дошкільній освіті не настільки важливе оволодіння знаннями та інформацією, як набуття навичок і компетентностей, умінь комунікувати з однолітками, працювати у групах і використовувати ці компетентності для отримання знань у НУШ. Основні позиції, які варто враховувати в організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти повинні базуватися на позиціях та вимогах Базового компоненту дошкільної освіти. В основі освітнього процесу будь-якої вікової групи – пріоритетність досвіду дитини діяльнісний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, інтегрований і соціокультурний підхід [2]. Передусім, у Державному стандарті дошкільної освіти наголошено, що побудова освітнього процесу з дітьми дошкільного віку має здійснюватися за умов пріоритетності досвіду дитини у спілкуванні з дорослими та однолітками в усіх дитячих видах діяльності, в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого, соціокультурного підходів до організації освітнього процесу. Інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти забезпечує формування цілісного реалістичного образу світу дитини. Дошкільна освіта виступає основою набуття дитиною дошкільного віку емоційного та пізнавального досвіду, елементарних достовірних знань, формування життєвої компетентності відповідно віку. Досягнення дошкільного дитинства на етапі переходу до школи та упродовж наступних етапів шкільного життя забезпечують успішність розвитку навчальних навичок та якість навчальної діяльності [1].

Мультфільм – модель навколишнього світу, тому діти схильні наслідувати те, що вони бачать на екрані. Мультфільми, з нашої

точки зору, можна використовувати як засіб налагодження позитивного мікроклімату, зняття напруги у дітей та навчання мови і розвитку мовлення. Анімації притаманна :

- емоційна та мовленнєва насиченість, сюжету мультфільму;
- відповідність структури текстів мультфільму можливостям дитячого сприймання й розуміння, співвіднесеність їх із дитячим досвідом і пережитими подіями;
- динамізм фільму, гострота й експресивний розвиток сюжету, захопливі для дитини події;
- яскравість, оригінальність, та індивідуальність зображення героїв – вони запам'ятовуються;
- зв'язок фільму з реальною життєвою ситуацією дитини, її відносинами з довкіллям;
- пробудження бажання наслідувати позитивного героя, зокрема його благородство й успішність.

Мультиплікація дуже близька до світу дитинства, позаяк у ній завжди є гра, політ фантазії і немає нічого неможливого. Це універсальний багатогранний спосіб розвитку дитини в сучасному візуально насиченому світі. Анімація здатна «перемкнути» увагу дитини з того, що її турбує, на те, що вона може хоча б відносно контролювати.

Випробуваний нашим колективом проект створення коротких анімаційних фільмів з дошкільниками «Анімація – це цікаво» допомагає дитині 5-7 років побувати в ролі сценариста, актора, художника і навіть монтажера, ознайомитися з різними видами творчої діяльності, отримати нову цікаву інформацію.

Перегляд мультфільмів – улюблена розвага для дітей. А якщо створити мультфільм самому, то розвага перетвориться на корисну справу. Насамперед ми підготували програму проекту, яка розрахована на два тижні. Етапи роботи над проектом «Анімація – це цікаво»: розвиток уяви та творчого мислення, формування вміння висловлювати свої думки й почуття; знайомство з основними елементами кіно; поетапна спільна робота з дітьми по створенню власного мультфільму; прем'єра мультфільму.

На першому етапі основну увагу приділяємо розвитку уяви та творчого мислення, формуємо вміння висловлювати свої думки й почуття. Також ознайомлюємо дітей з елементами живопису, графіки, скульптури, літературної та музичної творчості, акторської майстерності тощо. На другому етапі

ознайомлюємо з основними елементами кіно: кадр, план, ракурс, композиція кадру та рух у кадрі, кадрування. Зміст роботи охоплює такі теми:

- «Чарівники мультиплікації» – ознайомлення з професіями сценарист, режисер-мультиплікатор, художник-мультиплікатор, звукорежисер, оператор тощо;

- «Таємниці мультиплікації» – формування уявлень про технологію створення мультфільму;

- «Подорож країною Мульти-Пульти» – ознайомлення з видами мультфільмів.

Щоб розповісти дітям про історію мультиплікації та тематику мультфільмів, ми проводимо заняття: «Як знімають мальований мультфільм», «Які бувають мультфільми», «Подорож у минуле» тощо. Перегляд діафільмів та бесіди за їх змістом дають змогу сформувати в дітей поняття про картинку як кадр мультфільму. Аби створити мультфільм, насамперед потрібно скласти сценарій і виготовити персонажів. Сценарії придумують сценаристи, а персонажів озвучують актори. У кожного віку є своя мова. Мова маленьких дітей дуже проста – це мова історій. Тож можна малювати щось, розповідаючи історії. Зрозуміти, де саме розвиваються події, глядач може, придивившись до предметів навколишньої обстановки – декорацій. Фахівців, що створюють декорації, називають декораторами. Вони можуть виготовити дерева, будинки, різні предмети побуту тощо. Якщо потрібно яскраво розмалювати інтер'єр будинку – на допомогу прийде художник.

Ролі цих фахівців під час створення мультфільму в дошкільному закладі, зазвичай, беруть на себе діти. Однак, обов'язково має бути головна людина, яка керує усім процесом, яку слухають усі – і сценарист, і актори, і декоратори, і художники. Це – режисер. Він наставляє усіх учасників процесу, допомагає їм правильно виконати свої завдання. Цю роль покладаємо на дорослого – педагога або навіть когось із батьків. Адже дітям п'яти-шести років доволі складно самостійно узгоджувати свої дії й керувати таким громіздким процесом, як створення мультфільму.

Процес створення мультфільму можна поділити на кроки. Розглянемо їх детальніше. На першому етапі спільно обираємо тему та шукаємо матеріали для мультфільму. Потім ознайомлюємо дітей із техніками мультиплікації:

- перекладання – вирізаємо персонажів із паперу та рухаємо на площині;
- пластилінова анімація – ліпимо плоских або об'ємних персонажів із пластиліну;
- предметна анімація – використовуємо кубики, конструктори, машинки, іграшкових звірів і людей;
- сипуча анімація – створюємо образи з піску, круп, намистин, кави тощо;
- піксіяція – діти «їздять» на стільці-автомобілі, проходять крізь стіни, літають тощо [3].

Відтак обираємо техніку, яка всім до вподоби, та розробляємо алгоритм роботи над мультфільмом. Найпростіший спосіб, який ми спробували – вибрати невелику за обсягом казку, вірш або байку. Спочатку опрацюємо її з дітьми – розглядаємо ілюстрації, обговорюємо персонажів твору, визначаємо основну думку тощо. Під час роботи в цьому напрямку важливо спонукати дитину висловлювати свої почуття, що виникли коли розглядали художній твір. Цей напрямок забезпечує розвиток і збагачення емоційного світу дитини [4]. Потім ми обрали складніший варіант - написати власний сценарій. Дітлахи із задоволенням допомагають вигадати новий сюжет Це найцікавіший момент створення мультфільму. В основу сюжету можна покласти невеличку сценку, або вирішення проблемної ситуації тривалістю кілька хвилин. Головне, щоб мультфільм ніс у собі завершену ідею, думку. Пропонуємо також технологію створення власних мультфільмів, використовуючи дидактичну розробку «розумний кубик», як засіб навчання мови й розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників. Адже мовленнєвотворча діяльність – «вузол», у якому сходяться мислення, мовлення, уява та пам'ять. Складати історії разом із дітьми цікаво й з користю. Це допомагає формуванню у дітей таких умінь:

- організовано й усвідомлено сприймати інформацію;
- спостерігати, класифікувати, обирати;
- аналізувати й резюмувати отриману інформацію;
- усно висловлювати думки щодо побаченого;
- складати творчу розповідь, спираючись на опорні схеми;
- формувати оцінні судження, адекватних естетичних і моральних оцінок поведінки героїв [3].

Використання цих положень під час спільної роботи над сюжетом допоможе занурити дітей у художньо-мовленнєву

діяльність на цікаву для них тему. Елементом керування колективним сюжетоскладанням є структурно-синтаксична схема. Тут у допомозі стає дидактична розробка «розумний кубик». Це три кубики, які допомагають дітям в складанні цікавих, вигаданих історій про події, яких не може бути в реальному житті. Кожен з кубиків має свої особливості: перший – допомагає вибрати місце події (дно моря чи океану, безлюдний острів, пустеля, космос чи чарівне королівство); другий кубик дає змогу вибрати головного героя чи героїв, другорядного персонажа розповіді (жабеня, Русалонька, Котигорошко, Пес Патрон, Лев, Фея; третій – пригода (можливі дії), яка може трапитися (зустріч із Змієм Горинечем, інопланетянином, піратом, буревій, виверження вулкану, феєрверк).

Можна запропонувати дітям самим зарадити головному героєві у його пригоді, не залучаючи до цього інших персонажів. Фантазуючи, діти вчаться не лише осмислювати нафантазовані події, але і аналізувати певні життєві ситуації, передбачати наслідки конкретних дій та вчинків і можливі реакції на них однолітків та дорослих. Складаючи розповіді, дітям пропонуємо гуманне розв'язання ситуації, виведенням морального правила, яким діти мають користуватися у подальшому житті.

Щоб забезпечити дітям успіх, незалежно від їхнього рівня володіння мовленням пропонуємо до використання схему стимульних слів. Вона дає змогу здійснювати супровід дитячих висловлювань, щоб структурувати розповідь.

Діти складають розповіді долучаються до перевиховання негативних героїв, навчають їх самостійності, наділяють їх над можливостями, допомагають опанувати різні позитивні навички.

Слова-стимули дають змогу створити у дітей враження, що вони складають історію самостійно. Коли кожна дитина додає своє слово-реакцію, то кінцевий результат викликає у них задоволення від групового успіху. А це відчуття надихає та викликає бажання продовжувати складати сюжет. Колективне сюжетоскладання ефективно для роботи з дітьми різного віку.

Це допомагає дітям особистісно зростати, вміти налагоджувати дружні взаємини, розширити основи свого світогляду, та формувати своєрідну картину світу.

Визначившись із сюжетом, переходимо до створення персонажів. Вони можуть бути як пласкими – техніка, близька до перекладання, так і об'ємними – техніка, близька до лялькової

анімації. Якщо використовуємо Lego це зробити доволі просто. Виготовляємо декорації та фон на майданчику для зйомки: великий аркуш паперу певного кольору. Якщо показуватимете в ролик кілька локацій, то відповідно потрібно взяти і кілька аркушів різних кольорів. В декораціях можна використовувати і деталі конструктора. Головне подбати, щоб вони були мобільні та легко переносилися в потрібне місце (приміщення укриття при потребі).

Щоб кадри вдалися яскравими, світлими, чіткими, важливу роль на знімальному майданчику відіграє освітлення. Ми віддаємо перевагу штучному освітленню, адже воно стабільне. Для «зйомки» своїх мультфільмів ми застосовуємо техніку стоп-моушен анімації (від *англ.* stop-motion – стоп-кадр), тобто створюємо покадрову анімацію. Її сутність в тому, що послідовність статичних кадрів, кожен з яких трохи відрізняється від попереднього, створює враження руху. Які технічні засоби потрібні для стоп-моушен анімації? Передусім, це фотоапарат та програми для відеомонтажу. Створюючи мультфільм в умовах непрофесійної студії, замість цифрового фотоапарата можна скористатися смартфоном з якісною камерою. Програм створення мультфільмів існує чимало, обираєте на свій смак. Також знадобиться мікрофон і програма для оброблення звуку. Якщо немає мікрофона, для запису звуку можна застосувати диктофон, який є в кожному сучасному телефоні. Комп'ютер або ноутбук використовуємо безпосередньо для оброблення матеріалів і монтажу мультфільму.

Роль оператора зазвичай виконує хтось із дітей. Оператор займає місце біля фотоапарата, закріпленого на штативі. Інші діти – актори – забезпечують дії в кадрі: рухають персонажів і декорації відповідно до задуманого сюжету. Що більша деталізація руху персонажа, то природніші й плавніші його рухи. Під час зйомки стежимо, щоб статичні предмети, що створюють фон, не рухалися. Аби отримати мультфільм тривалістю дві-три хвилини, слід зробити не менш як 200-300 кадрів. Насамперед, робимо кілька кадрів порожнього тла. Потім мають з'явитися персонажі. Наприкінці вирішуємо разом із дітьми, як виглядатимуть у кадрі титри та назва мультфільму. Коли відзняли все, що запланували, починаємо «збирати» мультфільм із фотографій.

Зазвичай монтаж мультфільму виконує педагог. Спочатку завантажуємо відзняті фотографії на комп'ютер, переглядаємо їх, видаляємо зайві кадри. Підганяємо розмір фото до єдиного формату. Нумеруємо їх відповідно до сценарію та імпортуємо у монтажну програму. Встановлюємо необхідну швидкість «програвання» – найприйнятніше чотири кадри за секунду.

Якщо створюємо звуковий мультфільм, то за допомогою мікрофона або диктофона діти озвучують ролі. Вони по черзі записують голосовий супровід, промовляючи свої репліки на відповідному кадрі. Для запису текст ділимо на короткі відрізки. Формуємо відповідні уміння складників мовленнєвої компетентності: фонетичної, лексичної, граматичної, монологічної. Головне подбати щоб у «студії» під час запису має бути абсолютна тиша – жодних сторонніх звуків. За потреби можна створювати звукові ефекти на кшталт скрипу дверей, шуму прибою тощо.

Останній етап – прем'єра. Спочатку ми з дітьми самі переглядаємо мультфільм, аналізуємо свою роботу та виготовляємо афішу. Відтак, презентуємо свою роботу глядачам. Яскраві враження гарантовані як глядачам, так і мультиплікаторам. Результат нашої роботи ми представили у батьківських вайбер-групах та фейсбук-сторінці закладу та звичайно малюкам інших груп. Наші глядачі, передусім батьки, були приємно вражені, що їхні діти зуміли самостійно створити мультфільм.

Отже, створити просту анімацію під силу навіть дошкільникам. Головне організувати відповідний супровід і не обмежувати дитячу фантазію. І тоді спогади про цікаве життя в дитячому садку можна буде переглядати хоч кожного дня.

Освітню діяльність із створення анімаційних фільмів можна проводити як в індивідуальній, так і в груповій формі. Потенціал самостійно створеного мультфільму в вихованні поведінкової основи моральної поведінки полягає в можливості зіставлення і перенесення моральних ситуацій мультфільму у власну життєдіяльність. У роботі з дітьми метод створення мультфільму, діє досить швидко, є ефективними та не чинить суттєвого втручання у розвиток особистості дитини. Проведені в ігровій формі етапи створення анімації дозволяють швидко впливати на емоційну сферу дитини, при цьому не зачіпаючи її глибинно. Технологія колективного сюжетоскладання та створення на

основі цього мультфільму забезпечує інтеграцію різних видів активності дітей під час реалізації задуму. Спільна робота дає змогу активізувати творчу уяву, мислення і мовлення дітей.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А.Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
3. Зімнухова Л. Як зробити мультфільм власноруч. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. №12. С.11.
4. Гавриш Н. Від предмета до сюжету: складаємо розповідь разом. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. №12
5. Гречишкіна І. Як розвивати зв'язне мовлення молодших дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №1.

Віняр Ольга Анатоліївна,
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»

**УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА
ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Казка – найпопулярніший вид усної творчості серед дітей, вона захоплює й полонить серця не тільки дітей, а й дорослих. Реальне й вигадане, напрочуд гармонійно поєднується в казці, зачаровує дитину на все життя.

В. Сухомлинський вважав казки духовним багатством народної культури. Дитина за змістом казки пізнає серцем життя народу. Він наголошував на необхідності розповідати й читати дітям казки «бо в них не тільки мудра думка, а й найтонше емоційне забарвлення слова... емоційна схвильованість, радість або смуток, захоплення чи порив, викликані повнокровним образом народної казки ті – найтонші духовні порухи, які ми

пробуджуємо в дитині». Сприйняття емоційної серцевини художнього твору чи життєвої історії починається із сприйняття казки.

Найбільша цінність казки, звичайно, в її моралі. А мораль казки – це головна думка, це те, на що націлює вона маленького слухача, які моральні цінності закладає в його душі. Кожна дитина повинна зрозуміти, що все можна змінити на краще, змінити на благо людей. Неможливо не погодитись з думкою про те, що доброта стала найбільшим дефіцитним явищем у навколишньому світі. І знову нам на допомогу приходить казка, яка виховує в дітей добрі почуття [2].

Важлива роль казки у розвитку усного мовлення дітей дошкільного віку. Тексти розширюють словниковий запас, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язне і логічне мовлення, збагачують його образність, емоційність.

Виховання і навчання починається з казки. Кожна казка – це ланцюжок пригод, незвичайних ситуацій, що виникають у житті персонажів, а отже і їхніх дій щодо розв'язання певних завдань. Без казки – живої, яскравої, яка захоплює свідомість і почуття дитини – неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови. Казкові проблеми та способи їх вирішення сприяють вихованню певних рис людини, підготовці дитини до сприймання світу і Всесвіту. Малюки приходять у світ, щоб пізнати його, зробити добрішим і справедливим.

У казках постійно відбуваються різноманітні перетворення часу і простору, що дозволяє дитині знайти їх існування і усвідомити свої взаємини з ними. Образи казок, стосунки персонажів виступають у дітей в якості засобів інтерпретації явищ дійсності, обґрунтування суджень, вимог, аргументації тих чи інших дій. Дійсно, поняття добра, зла, хитрості, часу, простору, заходи і т.д. недоступні дитині-дошкільнику у вимірах логічного мислення, проте ці поняття цілком осмислені і функціональні, коли вони мають образно-символічні позначення всередині простору казки. Казковий персонаж потрапляє в різні ситуації, розв'язує в перебігові подій казки різні проблеми. Вболіваючи за долю улюблених ними персонажів, діти переймаються почуттями персонажів, бажанням допомогти знайти вихід з тієї чи іншої ситуації [3].

Для мовного стилю казок більш характерне вираження дії, ніж якості: широко використовується дієслово і дуже рідко

прикметники. Опис у казці – явище рідке, і якщо має місце, то досягається традиційним засобом і постійними епітетами. Значну роль відіграє звукова організація мови. Найбільш висока її форма – загальний пісенний тон, що досягається постійною ретардацією тексту, римованими фразами, включення у текст оповідей, пісень, наспівок, найпростіших форм звукової організації – звукових повторів та звуконаслідувань. Усі перелічені ознаки, зумовлені найголовнішою особливістю жанру – характером художньої вигадки, яка поєднує у собі дві функції – ідейну та естетичну.

Завдання та зміст ознайомлення дітей з українською казкою визначені на основі знання особливостей сприйняття і розуміння казки і представлені в програмах закладу дошкільної освіти.

Узагальнено ці завдання можна сформулювати наступним чином:

- 1) виховувати інтерес до української казки, розвивати здатність до цілісного сприйняття творів різних жанрів, забезпечити засвоєння змісту творів і емоційну чуйність на нього;
- 2) формувати початкові уявлення про особливості української казки;
- 3) виховувати літературно-художній смак, здатність розуміти і відчувати настрій;
- 4) вловлювати музикальність, звучність, ритмічність, красу і поетичність казок; розвивати поетичний слух [1].

Казка здійснює суттєвий вплив на розвиток дитячого зв'язного мовлення. Дошкільники, слухаючи народну казку вірять всьому, що в ній відбувається, стають ніби співучасниками подій, хвилюються за персонажів, радіють їх успіхам, засмучуються невдачам. Досягти того, щоб сприйняття казки стало «вдумливим» набагато важче.

Дошкільнику властиві образність і конкретність мислення, він оперує не абстрактними, а наочними образними і конкретними поняттями. Казка ніби зіткана з яскравих явних образів і розмовляє із своїми слухачами не абстрактними розміркуваннями про мораль, а демонструє її, за словами. Мораль казки завжди виражена яскраво і виразно, тому зрозуміла дітям.

Характерною рисою сприйняття літератури старшими дошкільниками є тісна залежність розуміння художнього твору та безпосереднього особистого досвіду дитини. Слухаючи літературні твори, діти насамперед встановлюють найбільш легше усвідомлювані зв'язки, коли події чітко слідує одні за

одними і надалі логічно впливають з попередніх. Така побудова сюжету характерна для більшості казок, які читають і розповідають старшим дошкільникам («Рукавичка», «Вовк і козенята», «Колобок», «Ріпка», «Лисиця і вовк», «Котик і Півник», «Коза-дереза», «Терем-теремок», «Троє поросят», «Сестричка Оленка і братик Іванко», «Пан Коцький», «Царівна-жаба» та ін.) [2].

Казка захоплює дитину своїм змістом, збуджує уяву, фантазію, але й водночас розширює її життєвий кругозір, дає її уявлення про мораль, справедливість, про необхідність боротись із злом. Це визначає ідейний зміст казок, характер їх сюжетів, образів, деталей розповідання, мову.

Казка для дитини – це не просто вигадка, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Казка розсовує для дитини рамки звичайного життя. Слухаючи казки, діти глибоко співчують персонажам, у них з'являється внутрішній імпульс до сприяння, до допомоги, до захисту.

Сприймаючи казку, дитина, з одного боку, може порівнювати себе з казковим героєм, і це дозволить йому відчувати, зрозуміти, що не тільки в нього є такі проблеми та переживання, а з іншого боку, за допомогою ненав'язливих казкових образів дитині пропонуються виходи з різних складних ситуацій, шляхи вирішення виниклих конфліктів, позитивна підтримка його можливостей і віри в себе. При цьому дитина ототожнює себе з позитивним героєм. Відбувається це не тому, що дошкільник так добре знається на людських відносинах, а тому, що положення героя більш привабливо в порівнянні з іншими персонажами. Це дозволяє дитині засвоювати правильні моральні норми і цінності, розрізняти добро і зло [3].

Таким чином, казка входить у життя дитини з самого раннього віку, супроводжує протягом усього дошкільного дитинства і залишається з ним на все життя. З казки починається її знайомство зі світом літератури, зі світом людських взаємин і з усім навколишнім світом в цілому.

Список використаних джерел

1. Зав'язун Т. В. Нетрадиційні методи роботи з казкою як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Т. Зав'язун, О.В. Семенюк. Обдарована дитина. 2018. № 7. С. 41-48.
2. Зуй В. М. «Казка – це світ чарівний; це диво, сповнене краси»: заняття в старшій групі. В. М. Зуй. Дошкільний навчальний заклад. 2012. №4. 15-22 с.
3. Пасічник А. М. Казка як засіб розвитку словесної творчості. А.Пасічник, В.Белова. Дошкільне виховання. 2023. № 10. 11-13 с.

Гагаріна Наталія Павлівна,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти
комунального закладу
«Кіровоградський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Широкомасштабна війна, що розв'язана російською федерацією, її наслідки та надзвичайні ситуації спричинили сутнісні зміни у напрямках, формах і методах професійної діяльності педагогів усіх ланок системи освіти, в тому числі і в дошкільній освіті.

Найважливіше завдання дошкільної освіти сьогодні – це визнання пріоритету охорони життя, збереження, зміцнення і формування фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я, навичок конструктивної поведінки в загрозованих ситуаціях, стимулювання виникнення адекватних реакцій на різноманітні чинники ризику.

Психосоціальна підтримка розвитку та навчання дітей, забезпечення їхнього благополуччя в закладі освіти в умовах надзвичайних ситуацій є одним з провідних завдань педагогічної діяльності. Вирішення якого, першочергово, потребує цілеспрямованої, екосистемної, практикозорієнтованої та мета предметної підготовки педагогів закладів дошкільної освіти. Оскільки Державний стандарт дошкільної освіти визначає ігрову діяльність як провідну, а принцип «навчання через гру» як наскрізний у взаємодії з дитиною, це вимагає актуалізації механізмів особистісного та професійного саморозвитку педагогів, створення умов для утвердження їхніх гуманістичних, дитиноцентричних цінностей, подолання професійних стереотипів, профілактики професійних деформацій, розвитку професійного мислення та зміни професійної поведінки. Саме на

вирішення зазначених актуальних завдань і спрямований зміст нашого дослідження [6].

Цілеспрямована педагогічна робота щодо виховання у дітей почуття особистої безпеки, формування елементарних навичок самозахисту в навколишньому середовищі передбачає: ознайомлення з джерелами небезпеки в дошкільній (у природі, поміж людей, серед предметів); з причинами виникнення небезпечних ситуацій; зі шляхами запобігання їм; з негативними наслідками нехтування правилами безпеки. Важливим є навчити дошкільників захистити та врятувати себе, враховуючи їхні вікові можливості [4]. <https://f.osvita.city/file/51/pro-sebe-treba-znati-pro-sebe-treba-dbatilokhvitska.pdf>

Виклики сьогодення стимулювали педагогів забезпечити сучасного педагога певними інструментами, а саме розроблено Програму підвищення кваліфікації «Благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти і практики психосоціальної підтримки», що діє у межах проєктів: «Сприяння освіті» в дошкільній; підтримки Нової української школи; впровадження модулів і спецкурсів із діяльнісних методів навчання в освітній програмі закладів післядипломної педагогічної освіти; підтримки наукових і моніторингових досліджень в Україні, зокрема залучення міжнародних наукових інституцій, що реалізуються відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та The LEGO Foundation щодо співпраці у сфері освіти та науки [6]. (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/proekt-lego-spriyannya-osviti-v-ukrayini>)

Програма є складовою цілісної екосистемної підготовки українських педагогів закладів дошкільної освіти, забезпечує інтеграцію змісту навчальних дисциплін (спецкурсів та модулів): «Педагогіка гри у закладах дошкільної освіти», «Гра по-новому, навчання по-іншому з LEGO», «Навчання через гру» та ін. у процесі підвищення кваліфікації та професійного розвитку педагогічних працівників.

Програма розроблена на основі принципів системного, діяльнісного, особистісного, компетентнісного, андрагогічного й середовищного підходів, а також підходу «Навчання через гру» (The LEGO Foundation, Рена Дейтц, професорка університету Нью-Йорка Ешлі Неміро, докторка наук, виконавча директорка

the MHPSS Collaborative, Королівство Данія) та реалізується з педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти області.

Отже, з метою розвитку соціально-емоційних навичок дошкільника та уміння подолання стресу через гру, ми ставимо перед собою завдання:

- забезпечення розвитку ціннісного ставлення педагогів до здійснення психосоціальної підтримки дітей, в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема засобами навчання через гру;

- поглиблення й розширення знань педагогів з теорії і практики психології надзвичайних ситуацій, педагогіки гри, ефективних стратегій психосоціальної підтримки розвитку та навчання дитини в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема засобами навчання через гру;

- удосконалення вмінь здійснювати різноманітну психосоціальну підтримку розвитку та навчання дітей у закладі дошкільної освіти, зокрема засобами навчання через гру, створювати безпечне ігрове освітнє середовище;

- забезпечення розвитку загальних і професійних компетентностей педагогів закладів дошкільної освіти та учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти;

- активізація розвитку значущих професійних якостей педагогів, у тому числі психологічної стійкості, самоорганізації, рефлексії, агентності, мотивації до професійного самовдосконалення, самоменеджменту в умовах надзвичайних ситуацій.

ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей» пропонує до використання методичний посібник «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для початкової школи, що розроблений у межах проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом формування життєвих компетентностей дітей», та впроваджений ВБО «Український фонд «Благополуччя дітей» у співпраці з Представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за сприяння Міністерства освіти і науки України та фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади. Головними орієнтирами програми є: сприяння самопізнанню, самореалізації, самоствердженню і самовдосконаленню особистості; розвиток навичок безпечної і відповідальної поведінки, уміння адекватно ухвалювати рішення у різноманітних, у тому числі складних, життєвих ситуаціях; визначення та формування громадянської позиції особистості. На

сайті організації також презентована Програма «Навчіть дитину захищатися» (для дітей 4-6 років), що передбачає проведення п'яти інтерактивних бесід, докладні сценарії яких допоможуть дорослим у вихованні дітей. Запропоновані бесіди підходять як для індивідуального спілкування з дитиною, так і для групової роботи в дитячому садку. Крім того, програму можна використовувати для навчання батьків.

Дані теми включені до навчання за програмами підвищення кваліфікації педагогічних працівників у комунальному закладі «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Володимира Сухомлинського». Також запроваджена Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації безпечного освітнього простору в ЗДО. Зазначена програма базується на державній політиці в галузі дошкільної освіти, що спрямовується на створення і підтримку безпеки й комфортності у соціальному та освітньому середовищах ЗДО; розроблена відповідно до стратегій підвищення безпеки освітнього простору, якості дошкільної освіти та професійного рівня педагогів дошкільної освітньої ланки (наказ Міністерства освіти і науки України №619 від 22.05.23р.). Практична складова Програми спрямована на формування у здобувачів здатності до організації безпечного освітнього простору в ЗДО, умінь, до його моделювання, установок на безперервний особистісний та професійний розвиток.

Українські педагоги впевнено тримають свій фронт, дбаючи про те, щоб освітній простір дошкільнят був безпечним і розвивальним. Одним із завдань дошкільної освіти є забезпечення розвитку ціннісного ставлення педагогів до здійснення психосоціальної підтримки дітей, в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема засобами навчання через гру. Гра забезпечує сприятливе середовище для розвитку, навчання, подолання стресу та здатності дітей справлятися з життєвими труднощами. Для вихователя закладу дошкільної освіти важливо розглядати п'ять характеристик ігрового досвіду навчання (значущу, радісну, соціальну, активну та мотивуючу), щоб допомогти підтримати благополуччя дітей.

Психосоціальне благополуччя описує позитивний психологічний стан людини для її розвитку та процвітання. Психосоціальне благополуччя у дітей формується завдяки взаємодії матеріальних, культурних, когнітивних, емоційних,

соціальних і духовних аспектів життя, які впливають на здатність дитини зростати, навчатися, спілкуватися та розвивати свій потенціал сповна [3].

Отже те, як педагоги взаємодіють із дітьми, яке освітнє середовище, вони створюють, впливає на психосоціальне благополуччя дітей та дозволяють подолати стрес через гру. Коли педагоги використовують базові навички підтримки дітей, наприклад: емпатію, неупереджене ставлення до дітей, щирість тощо – це допомагає дітям почуватися в безпеці та комфорті.

Вихователі запроваджують різні форми ігрової діяльності для розвитку соціальної, емоційної, когнітивної, креативної, фізичної сфер, наскрізних умінь, це допомагає дітям отримати життєвий досвід, щоб справлятися зі складними життєвими ситуаціями. Педагоги теж можуть надавати психосоціальну підтримку дітям шляхом адаптації способу взаємодії з ними, створення психологічно безпечного та сприятливого середовища, в якому діти виражатимуть свої емоції та переживання.

Вихователі, музичні керівники, інструктори з фізкультури імплементують ігрові психосоціальні активності в освітній процес. Важливо зазначити, що звертаючи увагу на психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя дітей, педагог не замінює психологів, медичних працівників тощо, але таким чином зміцнює зв'язок і підсилює цілеспрямовану психологічну допомогу.

Під час налагодження системної роботи з питань безпеки в закладі дошкільної освіти також допомагає Дорожня карта безпеки, яку розробили фахівці Державної установи «Український інститут розвитку освіти». В ній зібрано необхідні матеріали для використання в роботі педагогічними працівниками:

- нормативно-правова база;
- орієнтовний перелік документації, яка регламентує питання охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладі дошкільної освіти;
- ресурсна підтримка;
- аудіо та відеотека;
- матеріали Тижня безпеки.

Освітній простір може стати захисним середовищем, яке допомагає відновити «відчуття нормальності», сприяє

поверненню до повсякденного життя та його відновленню, особливо, якщо певні події негативно вплинули на дітей.

Розглянемо приклад дієвих практик самодопомоги і стабілізації емоційного стану дітей. Дійшовши до укриття, можна провести ритуал на новому місці: вправа на єднання (взятися за руки), дихальна вправа, пальчикова вправа, психогімнастика, співи, танці під уявну мелодію, різні вітання, релаксація, практика заземлення тощо. <https://www.unicef.org/ukraine/stories/games-in-the-dark> [2].

Спільне промовляння: «Нас тривога не лякає, ЗСУ нас захищає!», – додає дітям згуртованості думок та радісних емоцій. Юнісеф відкриває доступ до бібліотеки «Спільно» <https://www.unicef.org/ukraine/documents/game-not-just-fun> та надає поради і приклади ігор для дітей дошкільного віку.

Щодо формування у дітей почуття приналежності: заохочуємо дітей до прийняття рішень, наприклад, щодо прикрашання ігрової кімнати або планування свята. Ігрові активності під час освітнього процесу, спрямовані на розвиток соціальних навичок, взаємодії, ролевих функцій допомагають дітям відчувати себе членом великого колективу.

Щодо формування почуття власної цінності: рекомендовано надавати дітям можливості виконувати обов'язки чергового, виконувати головну роль у грі, чи розподіляти ролі між іншими та брати на себе відповідальність.

З метою конструктивного подолання стресу важливо здійснювати соціально-емоційні активності. Створення планів турботи про себе разом з дітьми (наприклад, запитуючи дітей, що вони роблять, щоб подбати про себе, коли їм сумно / страшно тощо). Дошкільники сприймають зорові образи, тому такий план турботи краще зробити у вигляді підказок–картинок.

Гра забезпечує сприятливе середовище, яке допомагає дітям подолати стрес. Ігрова взаємодія – потужний інструмент для підтримки психічного здоров'я дітей та їхнє психосоціального благополуччя. Гра розвиває соціальні та емоційні навички і створює позитивне психологічне середовище для дітей.

Мистецтво також має терапевтичну дію на дітей в будь-який час, але особливо важливим воно стає під час війни. Коли діти переживають стрес, тривогу і страх, мистецтво може стати для них інструментом самовираження та засобом зняття напруги. Дієвими практиками є мистецькі ігри «занурення» та «уявна подорож» картинами сучасних українських художників.

Рекомендовані картини та види роботи з ними можна побачити у наочному посібнику «Дивовижний світ мистецтва» (Наталія Гагаріна)

<https://drive.google.com/file/d/10ZDA69wGK0IWbAb14OijWq-rMh1kaJBb/view> [1]. Марта Пітчук, Катерина Дудник, Олена Полякова, Анна Черненко допомагають осягнути та зрозуміти культурну спадщину України.

Підводячи підсумок, зазначимо, що використання інструментів підтримки психічного здоров'я та психосоціального благополуччя дітей, розвиток соціально-емоційних навичок дошкільника та уміння подолання стресу через гру упродовж освітнього процесу мають бути обов'язковими саме в той в період, коли діти переживають складні життєві ситуації.

Таким чином, сформовані в дітей початкові знання про зміцнення і збереження здоров'я, вміння убезпечити себе стануть регулятором їхньої поведінки у повсякденному житті. Дитина має навчитися поводитися в довіллі, в умовах надзвичайних ситуацій, ризиків, дбати про здоров'я і набути в ньому необхідної життєвої компетенції. Отже, не шкодуємо зусиль для створення безпечного з усіх поглядів освітнього середовища. Закладений фундамент знань і практичних дій про основи здоров'я і безпеку, є надважливим здобутком і ніколи не знеціниться.

Список використаних джерел

1. Гагаріна Н.П. Дивовижний світ МИСТЕЦТВА : наочний посібник. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 76 с.
2. Ігри в темряві. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/games-in-the-dark>
3. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 216 с.
4. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» / Л. В. Лохвицька. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 120 с.) <https://f.osvita.city/file/51/pro-sebe-treba-znati-pro-sebe-treba-dbatilokhvitska.pdf>
5. Психосоціальна підтримка в кризовій ситуації : методичний посібник для педагогів / С. Богданов, О. Залеська. К. : Пульсари. 2018. 76 с.
6. Фонд LEGO <https://learningthroughplay.com/about-us/the-lego-foundation>

Гасюк Наталія Дмитрівна,
вихователь,
Хмельницький заклад дошкільної
освіти №29 «Ранкова зірка»

ЗНАЧЕННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР У ВИХОВАННІ ГУМАННИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У молодшому дошкільному віці розширюються можливості гуманного виховання. Це багато в чому обумовлено як великими змінами, які відбуваються в розумовому та емоційно-вольовому розвитку дошкільників, в мотиваційній сфері, у спілкуванні з дорослими і однолітками, так і досягнутим до 4 років рівнем моральної вихованості. Молодший дошкільний вік є найбільш відповідальним етапом у розвитку механізмів поведінки та діяльності, у становленні особистості дошкільника в цілому.

Нові риси з'являються у дітей у взаєминах з дорослими і однолітками. Діти активно проявляють інтерес до змістовного спілкування з дорослими. Авторитет дорослого, його оціночне судження продовжують відігравати серйозну роль у поведінці. Зростаюча самостійність і усвідомленість поведінки призводять до розвитку здатності керуватися у вчинках засвоєними моральними нормами. Виникають внутрішні «етичні інстанції», які починають визначати вчинки старшого дошкільника.

Діти виявляють активне прагнення до спілкування з однолітками в різних видах діяльності, в результаті якого формується «дитяче суспільство». Це створює певні передумови для виховання колективних взаємин. Змістовне спілкування з однолітками стає важливим фактором повноцінного формування особистості старшого дошкільника [3]. У колективній діяльності (грі, праці, спілкуванні) діти 3-4 років опановують уміння колективного планування, вчать узгоджувати свої дії, справедливо вирішувати суперечки, домагатиметься загальних результатів. Все це сприяє накопиченню гуманного досвіду. Поряд з ігровою і трудовою діяльністю істотну роль в моральному вихованні дітей 3-4 років грає навчальна діяльність. На заняттях дошкільнята освоюють правила навчального поведінки, у них формуються цілеспрямованість, відповідальність, вольові якості. Однак і у дітей старшого дошкільного віку спостерігається

нестійкість поведінки, відсутність у ряді випадків витримки, невміння перенести відомі способи поведінки в нові умови. З'являються та великі індивідуальні відмінності в рівні вихованості дітей. Планомірне моральне виховання дозволяє закріпити позитивні тенденції у розвитку старшого дошкільника і забезпечити необхідну морально-вольову готовність до навчання у школі.

Сюжетно-рольова гра грає провідну роль у формуванні позитивних взаємовідносин дітей та формуванні позитивних морально-етичних якостей особистості молодшого дошкільного віку. У процесі сюжетно-рольових ігор створюються умови для подальшого зміцнення моральних уявлень, взаємин, якостей дітей, які формувалися в побуті. Спільна ігрова діяльність стимулює розвиток організованості і відповідальності кожної дитини: потрібно вибрати місце для гри, зробити атрибути, правильно розподілити ролі. У грі закріплюється вміння вести себе так, як це прийнято: подати стілець ввійшов, подякувати за послугу і т.д. [1].

Вже три-, чотирирічні діти починають розуміти і засвоювати такі правила: не кидати іграшки, класти їх на місце, не вихоплювати іграшку у товариша, а попросити. У старшій групі при систематичній роботі з дітьми ці навички стійкі. Більш того, в цьому віці діти здатні контролювати свої дії, підвищуючи тим самим вимоги до самого себе. З цією метою корисно проводити короткочасні колективні бесіди з дітьми: «Чи все в нашому ігровому куточку в порядку», «Як ми граємо».

У грі проявляються такі вольові якості, як відповідальність, цілеспрямованість, наполегливість і завзятість у подоланні труднощів. Дитина шести років вміє поставити перед собою мету – самостійно підібрати матеріал, терпляче довести розпочату справу до кінця. Гра хороша тоді, коли діти самі її організують, вміють керувати, підкорятися, надавати допомогу. Як і раніше улюбленими залишаються у дітей старшої групи гри в сім'ю, в дитячий сад, у лікарню. У них хлопці відображають різні відносини, які характеризуються любов'ю, гуманізмом, тут формуються такі якості, як доброта, турботливість.

В іграх з ляльками типу «День народження ляльки», «Прихід гостей» ефективно виховання гостинності, чуйності, доброзичливості. Педагог, включаючись в гру, показує приклад привітною зустрічі гостей, вміння їх пригостити. Корисно в гру

включати ляльку-немовляти, супроводжуючи його поява бесідою про те, як за ним доглядати. Це сприяє вихованню ніжності, дбайливого ставлення до маленьких і слабким.

У сюжетно-рольових іграх можливе зближення великих груп дітей, що створює умови для розвитку колективних взаємин. Керуючи сюжетно-рольовою грою дітей молодшої групи, педагог вирішує наступні завдання:

- виховання бажання і вміння спільно грати;
- виховання навичок колективної гри (вміння домовлятися, розподіляти ролі та іграшки, радіти успіхам товариша);
- виховання доброзичливого ставлення до людей, бажання і готовності зробити їм корисне і приємне [1]. При цьому вчить дітей намічати тему гри (у що будемо грати), спільно виробляти певні дії, не заважати, а допомагати один одному, самостійно і справедливо вирішувати конфлікти, що виникають.

Діти мають узагальнені і диференційовані уявлення тільки в тому випадку, якщо вони раніше осмислять конкретні вчинки. Тому педагог повинен залучати дитину до самостійного аналізу відносин з однолітками, різних конфліктних ситуацій, які виникають в житті самих дітей.

Бесіди вихователя з дітьми, в яких використовуються створені в грі ситуації, формують у дітей уявлення про чесне, справедливе ставлення один до одного. Колективні, злагоджені відносини між великими групами грають утворюються тоді, коли з'являється реальна потреба надати допомогу іншому, можливість діяти в загальних інтересах.

Таким чином, гра створює ситуації, в яких є реальна потреба взаємовиручки, залежності один від одного. Систематичне пропозицію дитині таких доручень у грі, які можуть принести користь іншим дітям, підвищує відповідальність дитини, створює дружню атмосферу в групі, передумови до подолання негативних рис поведінки.

Формування правильних взаємин включає розвиток організаторських умінь дітей, ініціативи, елементарного вміння керувати і підкорятися.

Діти молодшої групи мають дуже туманне уявлення про права та обов'язки організатора. Вихователь вчить дітей прийомів організації в грі, допомагає кожному вирішувати певні організаторські завдання: спільно домовлятися про гру, справедливо вирішувати спори, у важких випадках звертатися

до педагога. «Потрібно поважати один одного, вислуховувати думку товариша», – каже вихователь дітям.

У процесі розвитку організаторських умінь діти проявляють себе по-різному: одні не впевнені в собі, воліють індивідуальні ігри, малоактивні, інші активні, захоплюються, досить відповідальні, але не вміють і не люблять підкорятися, з працею поступаються головні ролі в грі, треті – визнані організатори, ватажки, грають цікаво, вони наполегливі, хоча нетерплячі, уперті, частіше інших вступають у конфлікти [2].

Ці особливості вимагають індивідуальних прийомів виховання, щоб всі діти могли організувати гру, були лояльнішими, поступливими, терплячими, що поважають чужу ініціативу.

У сюжетно-рольовій грі яскравіше видно реальні взаємини дітей, тому тут формування організаторських умінь найбільш ефективно, крім того, створюються можливості для поступового їх ускладнення. Перш за все, в умінні створювати умови для гри (місце, матеріал), розподіляти ролі, підкорятися тому, хто виконує головну роль, приймати бажаних, рахуватися з можливостями дітей, в умінні будувати і вести гру. Але слід пам'ятати, що молодші дошкільники ще не завжди самі можуть придумати сюжет гри, тривалий час розвивати його. Тому вихователь допомагає урізноманітнити гру, включати в неї нові сюжетні лінії і нових дійових осіб. Таким чином, створюється великий колектив, який об'єднує хлопців, зайнятих різними справами. І в кожній групі дітей свій організатор.

Чим складніше гра, тим складніше в ній складаються взаємини дітей і яскравіше виступають вміння домовлятися, самостійно і справедливо вирішувати конфлікти, бути цілеспрямованими і дружними, тобто ті якості, без яких неможливий розвиток організаторських здібностей.

Успіх виховання різних моральних якостей – в систематичності, можливе використання будь-якої педагогічної ситуації [1].

Отже, слід постійно мати на увазі, що керівництво рольовими іграми дітей не повинне перетворюватися на «натаскування», коли вихователь не тільки нав'язує тему, сюжет гри, але і дає готових рецептів поведінки. Керуючи грою, потрібно вирішувати і розвиваючи, і виховують завдання.

Список використаних джерел

1. Бурова А. Організація ігрової діяльності (методичні рекомендації) / А.Бурова // Дошкільне виховання. 2007. № 10. С. 8–13.
2. Григоренко Г. Сюжетно-рольова гра. Технологія педагогічного аналізу / Г. Григоренко, А. Михайличенко // Палітра педагога. 2002. №2. С. 22-23.
3. Поніманська Т. Гуманізація педагогічної позиції у просторі дитинства / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. 2002. №12. С. 3-5.

Гончар Наталія Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ
В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В УМОВАХ РІЗНОВІКОВОЇ ГРУПИ ЗДО**

Соціально-економічна ситуація в нашій країні призвела до того, що питання організації освітньо-виховного процесу в різновікових групах на сьогодні є досить актуальною. Цьому сприяє висока демографічна ситуація, перенаселення західних та центральних областей України та скорочення або недостатня кількість закладів дошкільної освіти. Така ситуація суттєво впливає на організацію діяльності вихователя, ускладнює зміст та завдання освітньої діяльності.

Професійна діяльність вихователя різновікової групи вимагає високої педагогічної майстерності, професійної компетентності, обізнаності з віковими особливостями різновікового колективу. Адже від цього буде залежати ефективна взаємодія педагога з дітьми та дітей один з одним.

Проблемами організації взаємодії з дітьми різновікової групи займалися такі педагоги, як: А. Михайлова, Е. Кушнарченко, Н. Губанова, Л. Русан, Г. Колосінська, В. Шаровська, Т. Демченко, І. Підлипняк та ін. [2].

Незважаючи на певну кількість досліджень з даної теми, залишається нез'ясованим питання організації ефективної взаємодії в різновіковому колективі. Адже через велику кількість упереджень, які існують в батьків, неадекватну невідповідність вихователів до роботи у різновіковому колективі, природа самого поводження дітей вказує на те, що досить часто ми можемо стикнутися з окремими проявами зверхності, домінування, недоброчливості, агресивності, задрості тощо. Усе це суттєво порушує загальну атмосферу в групі, робить її тривожною і незатишною, що впливає на розвиток та навчання дітей.

Ефективною вважається взаємодія, яка ґрунтується на співробітництві, взаємній симпатії та прихильності. Окрім того така взаємодія сприяє особистісному зростанню кожної дитини в групі. Тому, на нашу думку, для організації такої взаємодії педагогу варто використати особистісно орієнтовану модель виховання, проводити спеціальну роботу з дітьми, спрямовану на підвищення ефективності взаємодії під час різних видів діяльності.

У різновіковому колективі робота з дітьми проводиться у двох напрямках:

- освітньому – дати уявлення дітям про те, що означає шанувати один одного та у чому переваги партнерських взаємин;
- поведінковому – навчити практично вибудовувати взаємини як з однолітками, так і з дітьми молодшими та старшими за віком [1].

Реалізуючи освітній напрям, варто перш за все провести розмови та бесіди з дітьми на морально-етичну тематику. Так як дані розмови здатні здійснити суттєві зрушення в осмисленні дітьми того або іншого явища. До прикладу, це можуть бути такі теми: «Що означає поважати людей?», «Я і мій друг», «Ми – партнери» тощо [1].

Реалізуючи поведінковий напрям варто використовувати будь-які режимні моменти для постійного вправлення дітей у шанобливому ставленні один до одного, взаємодопомозі, підтримці тощо. Для цього можна використовувати ігри-тренінги, скриньку подяки, оплески, дружні кола, фото колажі, вітання іменинників тощо [2].

Також, на нашу думку, для організації ефективної взаємодії окрім традиційних методів варто використовувати інновації. До прикладу, інтерактивні методи, які спрямовані на досягнення взаємодії, шляхом активної та творчої міжсуб'єктної діяльності учасників освітнього процесу.

Пріоритетами у змісті інтерактивного освітнього процесу є:

- взаємодія одне з одним;
- діалоговий обмін інформацією на паритетній основі (без лідерського домінування);
- моделювання ситуацій;
- розігрування рольових ігор (ділових, організаційних тощо);
- спільне подолання проблем;
- оцінювання дій одне одного та результатів власної поведінки.

інтерактивна модель навчання орієнтує учасників процесу на тотальний прояв активності, відкрите спілкування, колективне напрацювання стратегії та координацію спільних дій.

Для здійснення спеціальної роботи з метою створення ефективної взаємодії у різновіковій групі ЗДО ми пропонуємо використовувати такі інтерактивні методи:

- *«Доброго ранку!»* використовується для пробудження у дітей інтересу, стимулювання їх готовності прислухатися один до одного і, найголовніше, відчути себе в центрі загальної уваги. Під час виконання вправи кожна дитина отримує можливість привітати своїх одногрупників і розповісти, що їй в цей день радує, що вона хоче зробити, який у неї настрій.

Для реалізації даного методу *«Доброго ранку!»* вихователю потрібен іграшковий мікрофон, який допоможе розпочати заняття нетрадиційним, особливим, способом, зміцнить почуття власної гідності дітей і єдність групи. Дітям пропонується узяти мікрофон і розповісти про те, що їй в цей день радує, що вона хоче зробити, який у неї настрій.

Може статися, що деякі з дітей не захочуть нічого говорити. Не наполягайте. Коли Ви будете проводити цей ритуал вперше, почніть говорити в мікрофон самі, а потім передайте його кому-небудь з дітей. Мікрофон можна використовувати в

найрізноманітніших ситуаціях: коли хто-небудь з дітей дає інструкцію групі, співає пісню, розповідає щось смішне чи цікаве.

- *«Знайомство»* спрямований на розвиток партнерських взаємин. Даний метод підкреслює індивідуальність кожної дитини, сприяє розвитку у дітей здатності ясно і розгорнуто формулювати та викладати свої думки. Це прекрасний метод для початку спільної роботи.

Під час його використання вихователь пропонує дітям розбитись на пари та за допомогою інтерв'ю дізнатись якомога більше про свого товариша. Діти повинні з'ясувати, як живе їх співрозмовник, скільки у нього братів чи сестер, з ким він дружить, який у нього характер... Після того як мине п'ять хвилин, вихователь пропонує дітям помінятися ролями. Далі діти сідають в одне велике коло та кожен розповідає все, про що він дізнався із життя свого товариша.

- *«Павутина»* допомагає дітям познайомитися один з одним і в ході веселого і приємного спілкування зайняти своє місце в групі. Тому його добре використовувати на початку спільної роботи. Для цього вихователю потрібний клубок ниток.

Для реалізації методу вихователь разом із дітьми сідає у коло. Дану вправу розпочинає вихователь. Він представляється та розповідає щось про себе. Далі, затиснувши кінець нитки в руці перекидає клубок дитині, що сидить навпроти. Педагог пропонує дитині представитись та розповісти про себе, про свою улюблену іграшку, про те, що в неї найкраще виходить, або про те, чим вона любить займатися у свій вільний час. Таким чином, клубок передається далі і далі, поки всі діти не опиняться частиною однієї павутини. Потім вихователь говорить з дітьми про все, що може сприяти груповій згуртованості. Запитує їх: «Як ви думаєте, чому ми склали таку павутину?»

- *«Турбота про тварин»*, мета якого полягає у наданні дітям можливості ідентифікуватися з існуючими або уявними домашніми тваринами, про яких вони повинні піклуватися. Таке входження в життя іншої істоти розвиває в дітей здатність до співчуття.

Перед тим, як використати даний метод вихователь організовує невеличку бесіду з дітьми такого змісту: «Чи думали ви коли-небудь про те, що для вас у житті найнеобхідніше? А як

ви думаєте, що необхідно для життя рослині? А що – тварині? Ми всі потребуємо один одного. Все, що живе, потребує якихось речовин або живих істот. Рослинам потрібна земля, щоб вони могли харчуватися. Яблуні потрібні бджоли, щоб обпилити квіти. Нам потрібне повітря, щоб ми могли дихати... Назвіть мені ще речі, які необхідні вам для чого-небудь».

Далі дітям пропонується уявити свою домашню тваринку, яка вона на вигляд тощо. Якщо у дитини немає чотирилапого товариша, вона може уявити будь-яку тваринку, яка їй подобається. Потім діти повинні уявити, що вони і є цією тваринкою, як їм живеться у своїх будиночках, клітках. Вихователь настановлює дітей на роздуми за допомогою запитань: «Як ти себе відчуваєш, коли в тебе спрага? Ти із задоволенням попив б води? Іди до своєї миски. Є там вода? Хто її налив для тебе? А корм на місці? Хто тебе годує, коли ти голодний? Нарешті, хтось прийшов, щоб тебе погодувати. Ти потребуєш людину, яка дає тобі їжу. Ти не можеш собі сам знайти їжу і воду. Ти не можеш сам відкрити кран або холодильник. Тепер подумай про те, що ти як домашня тварина робиш для людини, яка про тебе піклується. Як ти показуєш їй, що ти її любиш? Запрошуєш її пограти? Муркочеш їй прекрасні пісні? Даєш їй себе потискати і погладити? Ти хороший друг?».

Таким чином, намагаючись організувати ефективну взаємодію дітей різновікової групи, доцільно звертати увагу на внутрішню мотивацію кожної дитини, на її потреби, інтереси та емоції. А для цього окрім традиційних методів вихователям варто використовувати інтерактивні методи, спрямовані на згуртованість та активну міжособистісну взаємодію учасників освітньо-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Наша група – різновікова. Метод. посібн. / Авт.-упорядн.: Л.С. Русан, Г.І. Колосінська, Г.Ф. Ратовська. Вінниця: ТОВ «Тульчинська друкарня», 2006. 111 с.
2. Паласевич І. Особливості організації життєдіяльності дітей різновікової групи в умовах ДНЗ. URL: https://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2013_6-2/pedagogy/115-121.pdf. (дата звернення: 14.02.2014).

Граб Ольга Володимирівна,
асистент кафедри дошкільної
та спеціальної освіти,
Мукачівський державний університет

ТЕХНОЛОГІЯ «МОРОКА»

Для реалізації завдань другого етапу нами було адаптовано технологію головоломки (інші назви – пазли, мозаїка, в українському варіанті – «ажурна пилка»), яку вперше було представлено у 1978 році Елліотом Аронсоном [1] та ін. В історії становлення народних українських іграшок є головоломки для дітей і дорослих – так звані велика й мала *мороки*. Велика морока складалася з двох довгих і дванадцяти коротких кілочків, що утворювали на основній осі три хрестоподібні конструкції, а мала – із чотирьох однакових кілочків, зв'язаних у хрестик. Дітям треба було виявити винахідливість і кмітливість, щоб їх розібрати, а потім правильно до купи скласти.

Ми використали назву «Морока» для адаптованої нами технології з метою формування спеціальної компетентності (КС-4: здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості «Я» дитини і її місця в довкіллі).

Мозаїчна структура, яку запропонували автори технології, сприяє позитивній взаємозалежності, основною передумовою якої є розділення запропонованої викладачем проблеми на частини, по одній для кожного члена академічної групи. Кожен здобувач вищої освіти отримує методичні ресурси (інструкції, текст тощо) для виконання лише своєї частини. Здобувачі, відповідальні за той самий розділ, об'єднуються і утворюють нову тимчасову фокус-групу, мета якої полягає в тому, щоб освоїти поняття у своєму розділі та розробити стратегію презентації того, чого вони навчилися, іншим членам фокус-групи.

Щоб проілюструвати структуру технології «Морока», ми опишемо чотири групи спільного навчання, у кожній з яких по чотири студенти (використано підходи Clarke J. та Millis B. J., Cottell P. G. [2; 3; 4]):

Група А: Здобувач 1А, Здобувач 2А, Здобувач 3А, Здобувач 4А

Група В: Здобувач 1В, Здобувач 2В, Здобувач 3В, Здобувач 4В

Група С: Здобувач 1С, Здобувач 2С, Здобувач 3С, Здобувач 4С

Група D: Здобувач 1D, Здобувач 2D, Здобувач 3D, Здобувач 4D

Усі студенти з номером 1 утворюють фокус-групу 1, і вони мають освоїти одну й ту саму запропоновано інформацію з дисципліни «Методика ознайомлення з довкіллям дітей раннього та дошкільного віку». Студенти з номером 2 формують фокус-групу 2, їм пропонується освоїти іншу запропоновану інформацію з дисципліни тощо. Ці тимчасові фокус-групи є експертами в заданому розділі та розробляють стратегію, щоб пояснити своє розуміння іншим членам групи. Після того, як фокус-групи завершили свою роботу групи спільного навчання (групи від А до D) збираються заново. Потім здобувачі навчають один одного тієї інформації, над якими вони працювали.

Крім традиційної структури нами було запропоновано обговорення – «головоломку всередині команди», в якій команда спільного навчання ділиться по дві пари здобувачів, які працюють один з одним. Ця пара замінює тимчасову фокус-групу. Кожна пара вивчає іншу частину знань, які необхідні для виконання завдання. Якщо внутрікомандну «мороку» обмежено завданнями, які складаються з двох частин, то її легше реалізувати, ніж головоломку зі структурою із чотирьох частин.

Пропонуємо поетапну структуру технології мороки (мозаїки), включаючи різні розміри груп та різні етапи реалізації. Ці етапи можна резюмувати так:

Етап 1: Ознайомлення з темою в аудиторії.

Етап 2: Цілеспрямоване дослідження. Фокус-пари або групи з чотирьох осіб спочатку працюють із призначеним розділом.

Етап 3: Звітність та зміна форми: студенти повертаються до своїх груп та інструктують своїх товаришів з команди на основі результатів, отриманих у фокус-групах.

Етап 4: Інтеграція та оцінка: команда поєднує різні частини, створені окремими учасниками, вирішує нові проблеми, поставлені викладачем, або оцінює груповий продукт.

За такої структури технологія краще за все використовується наприкінці семестру, коли здобувачі опанують групову роботу. Саме елемент «необхідної» взаємозалежності

серед студентів робить цей метод навчання унікальним, і саме ця взаємозалежність спонукає студентів брати активну участь у своєму навчанні. Ставши своєрідним «викладачем», кожен здобувач стає цінним інформаційним ресурсом для інших.

Навчання одне в одного поступово зменшує необхідність намагатися перевершити один одного, оскільки навчання одного підвищує успішність інших студентів, а не перешкоджає, як це зазвичай буває у більшості конкурентних аудиторій, орієнтованих на педагогів.

У межах цієї співпраці викладач навчається бути помічником і бере участь у процесі навчання та викладання разом зі студентами, а не є єдиним інформаційним ресурсом. Замість того, щоб читати лекції здобувачам, викладач сприяє їхньому взаємному навчанню, оскільки кожен здобувач має бути активним учасником та нести відповідальність за те, що він вивчає. Опишемо *послідовність кроків реалізації технології «Морока»*:

Перший крок. Оголошуємо тему практичного заняття: «Методи безпосереднього ознайомлення з довкіллям дітей раннього та дошкільного віку». Розподіляємо здобувачів на групи по 5 чи 6 осіб. Групи мають бути різноманітними за здібностями та успішністю.

Крок другий. Призначаємо по одному здобувачу від кожної групи ведучими. Спочатку обираємо найбільш активних студентів у групі.

Крок третій. Інформацію для практичного заняття розподіляємо на 5-6 сегментів, а саме:

- 1) Організація спостережень дітей у довкіллі.
- 2) Екскурсії, як метод ознайомлення дітей з довкіллям.
- 3) Розглядання об'єктів/предметів/явищ довкілля і бесіда про них.
- 4) Розглядання та бесіда за змістом дидактичних картин та репродукцій художніх картин.
- 5) Дидактичні ігри – метод ознайомлення з довкіллям.
- 6) Перегляд кінофільмів, телепередач, відеопрограм, комп'ютерні ігри та віртуальна реальність.

Крок четвертий. Доручаємо кожному здобувачу вивчити один сегмент (обов'язково студенти мають прямий доступ до лекційного матеріалу, покликання до свого сегменту, навчально-методичні вказівки).

Крок п'ятий. Надаємо час прочитати свій уривок щонайменше двічі та ознайомитися з ним.

Крок шостий. Формуємо тимчасові «експертні групи», попросивши одного здобувача з кожної групи приєднатися до інших студентів, призначених у той самий сегмент. Пропонуємо здобувачам у цих експертних групах обговорити основні моменти та підібрати опорні матеріали свого сегменту (надається доступ до опорних схем, картотек на різні тематики: спостережень, екскурсій, дидактичних картин, художніх картин, дидактичних ігор, кінофільмів, телепередач, відеопрограм, комп'ютерних ігор, програм віртуальної реальності тощо), фрагменти занять, бесід, екскурсій, спостережень, дидактичних ігор) для його презентації перед групою.

Крок сьомий. Пропонуємо кожному здобувачеві презентувати групі свій уривок та підібраний опорний матеріал. Заохочуємо інших членів групи ставити запитання.

Крок восьмий. Переходимо від групи до групи, спостерігаючи за процесом обміну інформацією про той чи інший метод безпосереднього ознайомлення з довкіллям.

Крок дев'ятий. Наприкінці заняття пропонуємо пройти тестування з пройденого матеріалу за допомогою навчальної платформи Kahoot, яка дозволяє дізнатися як відповідав на запитання кожен студент та будувати діаграми успішності академічної групи.

Отже, досвід показав, що хоч зазвичай реалізація технології «Морока» займає трохи більше часу (до 1 год. 20 хв), більшість здобувачів, які вперше брали участь у пропонованій роботі, демонстрували здатність працювати разом.

Список використаних джерел

1. Aronson E., Blaney N., Stephan C., Sikes J., Snapp M. The jigsaw classroom. *Sage Publications*. 1978.

2. Clarke J. «Pieces of the puzzle: The jigsaw method» In Sharan, S. (Ed.), *Handbook of cooperative learning methods*. Greenwood Press. 1994.

3. Johnson D. W., Johnson R. T., Smith K. A. *Active learning: Cooperation in the college classroom*. Edina, MN: Interaction Book Company. 1998.

4. Millis B. J., Cottell P. G. *Cooperative learning for higher education faculty*, American Council on Education, Series on Higher Education. *The Oryx Press*. Phoenix. AZ. 1994.

Грищенко Людмила Іванівна,

вихователь,

заклад дошкільної освіти

комбінованого типу «Росинка»

Ямпільської селищної ради

ОСВІТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ З ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Земля може нагодувати людину хлібом,
напоїти водою, але захистити сама себе не може
(народна мудрість)*

В умовах сьогодення перед людством гостро постали екологічні проблеми: забруднення ґрунтів, повітря, водою токсичними відходами, вимирання десятків видів рослин та тварин, озонові діри тощо. Головною причиною усіх негараздів природи була і є людина. Не усвідомлюючи свого місця у навколишньому природному середовищі, вона шкодить насамперед собі, своїм нащадкам. Ось чому так гостро перед педагогами постає завдання екологічної освіти і виховання, починаючи з дошкільного віку, враховуючи їхні морально-психологічні особливості. Дошкільний вік сприятливий для екологічного й естетичного виховання дитини, адже самою природою зумовлено соціальне призначення дитинства – адаптація дитини до природи і суспільства. Заклад дошкільної освіти дає можливість сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань для подальшої бази вивчення природознавства, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини в довкіллі, через ознайомлення з рослинним і тваринним світом, розкриття взаємозв'язків та залежностей у природі. Ключову роль у досягненні цілей у сфері сталого розвитку відіграє освіта. Відповідні завдання включаються до національного законодавства у сфері освіти, освітніх стандартів, навчальних програм та планів. Системна робота у цьому напрямку починається з дошкільного віку. Серед важливих освітніх завдань дошкільної освіти окреслені такі, як: охорона та зміцнення здоров'я дитини, формування основ здорового способу життя;

формування у вихованців гуманного ставлення до себе та навколишнього світу, гуманних взаємин з оточуючими; забезпечення різнобічного розвитку особистості дитини, а також створення умов для її ранньої соціалізації та саморозвитку; формування громадянськості та національної самосвідомості, патріотичних почуттів, моральної, естетичної та екологічної культури.

Освітніми стандартами дошкільної освіти в питанні сталого розвитку визначено також вимоги до рівня підготовки випускника ЗДО, а саме: розуміє необхідність дбайливого ставлення до живої природи, енергетичних ресурсів; виявляє гуманне ставлення до живої істоти та природної спільноти; володіє навичками оптимального природокористування; володіє загальномовними вміннями, найпростішими прийомами узагальнення, систематизації, класифікації та ін.

Аналізуючи Державний стандарт дошкільної освіти, засвідчуємо, що основні теми сталого розвитку включені до змісту Базового компоненту дошкільної освіти України через різні змістові лінії, і вони спрямовані на: забезпечення розвитку психічних, пізнавальних процесів та здібностей, оволодіння способами та засобами діяльності; розвиток комунікативних здібностей, формування, розширення та збагачення уявлень про навколишній світ, вміння встановлювати закономірності в навколишньому природному та рукотворному світі, виховання дієвого, дбайливого та відповідального ставлення до нього, таких якостей особистості, як самостійність, цілеспрямованість, ініціативність та ін.

Наприклад, у старшому дошкільному віці передбачено формування уявлень про значущість правильної безпечної поведінки для охорони свого життя та здоров'я; своїх можливостях в охороні життя та здоров'я; предметах рукотворного світу, світі техніки та її значення для людини; вплив продуктів на здоров'я людини; вітамінах, інших речовинах (білках, жирах, вуглеводах, мінералах), їх ролі для збереження здоров'я та підтримки активної життєдіяльності людей, корисних та шкідливих продуктах, умовах, від яких залежить здоров'я людини: якість довкілля, правильність задоволення життєво

важливих потреб; об'єктах і явищах неживої природи, про взаємозв'язки неживої природи, рослин, тварин, про цілісність і унікальність кожної природної спільноти та ін. (співпереживання, співчуття), естетичного, пізнавального ставлення до природи, відповідальності за стан природи найближчого оточення, дбайливого використання світла, тепла, води. Саме з дошкілля ми реалізуємо теми й завдання сталого розвитку різноманітними методами. Наприклад, метод проектів, ігрові методи, метод спостереження, моделювання та ін. Реалізація освіти на користь сталого розвитку на рівні дошкільного освіти здійснюється з допомогою міждисциплінарного підходу. Зокрема, в основу змісту освітньої діяльності покладено принципи: принцип інтеграції, що обумовлює органічне об'єднання змісту кожної освітньої лінії як зі змістом усієї програми, так і з іншими освітніми лініями; принцип інтеграції, що передбачає можливість використання полікультурного змісту в різних видах діяльності (пізнавальної, мовної, ігрової, комунікативної, рухової, театралізованої, конструктивної, музичної тощо); принцип наступності, що відбиває наступність у зв'язках між дошкільною та початковою ланками освіти, що забезпечується ускладненням завдань, ступенем прояву їх самостійності та включенням до різних видів дитячої діяльності. Зміст програми спрямований на розвиток здібностей дітей у різних видах діяльності та створення оптимальних умов стимулювання та підтримки емоційного, морального та інтелектуального розвитку та саморозвитку дитини, прояви самостійності, ініціативності. Наприклад, цілі та завдання освіти з метою сталого розвитку реалізуються в основному в рамках таких напрямів, як соціально-моральний та особистісний, пізнавальний розвиток вихованця. Зміст першого напрямку передбачає формування у вихованця прагнення до самопізнання, позитивного ставлення до себе, дорослих і однолітків, початкових уявлень про основи безпечної життєдіяльності, світі краї, ставлення до них, виховання моральності, патріотичних почуттів, працьовитості, залучення до загальнолюдських цінностей, національних культурних традицій, причетності до сучасних подій. Зміст другого напрямку спрямований на забезпечення розвитку психічних пізнавальних

процесів та здібностей, способами та засобами діяльності; формування та збагачення уявлень про навколишній світ, умінь встановлювати закономірності в навколишньому природному та рукотворному світі; виховання дієвого, дбайливого та відповідального ставлення до навколишнього світу, таких якостей особистості, як самостійність, цілеспрямованість, ініціативність та ін. Особливий акцент робиться на такому найважливішому напрямку, як формування основ економічної культури у дітей дошкільного віку. В рамках експериментального проекту апробуються: зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з елементарними економічними явищами та поняттями; гроші як еквівалент людської праці; людина у світі професій; раціональне використання часу, природних ресурсів тощо.

Констатуємо, що ці завдання активно реалізуються в іграх, на заняттях, розвагах та святах, в самостійній діяльності, екскурсіях тощо.

Таким чином, задоволення потреб у збереженні навколишнього середовища повинно формуватися з народження людини, розповсюджуватися не тільки на теперішні, але й майбутні покоління, передбачаючи ефективне використання та економію ресурсів.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. 2021.

2. Дошкільнтам – освіта для сталого розвитку. [Парціальна програма для закладів дошкільної освіти][Укл. Наталя Гавриш, Олена Пометун]. К., 2019. 32с.

3. Дошкільнятам про сталий розвиток. Маленькі люди великого світу: [навчально-методичний посібник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку] [Н.Гавриш, О.Пометун]. К., 2016. 96 с.

4. Екологічна освіта і «сталий розвиток». URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events>.

Гудзяк Валентина Михайлівна,
вихователь, вихователь-методист,
Дунаєвецький заклад
дошкільної освіти №4 «Теремок»

ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЮЧОЇ ДОШКИ-БІЗІБОРДУ

Базовий компонент дошкільної освіти, Коментар до Базового компонента, програми розвитку дітей дошкільного віку виокремлюють сенсорний розвиток як базову основу формування всіх ключових компетентностей дитини дошкільного віку. Сенсорний розвиток дитини – це розвиток сприйняття й формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування у просторі, а також запах, смак тощо. Значення сенсорного виховання в ранньому та дошкільному віці важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення органів чуттів, накопичення уявлень про навколишній світ. Останнім часом розроблено багато методик виховання дітей, і одна з них належить Марії Монтесорі, педагогу з Італії, доктору медичних наук. Для неї набуття дитиною незалежності - це основна складова дорослішання, а також головна мета методу, який являє собою ланцюжок кроків, що приводять дитину до самообслуговування і функціональної незалежності [1].

Одним з ефективних засобів сенсорного виховання є бізіборд. Але що ж це таке?

Бізіборд (busy – зайнятий, board – дошка) – розвиваюча ігрова панель (дошка) з розвиваючими деталями, призначена для дітей від 7-8 місяців і до 3 років. Це ігрова панель, найчастіше зроблена з дерева, на якій закріплені різні деталі, які допомагають малюку навчитись керувати своїми пальчиками та знайомлять його з навколишнім світом, з тими речами, які зустрічаються в побуті [3].

Головне завдання кожного бізіборда – організація найбільш безпечного ігрового процесу. Тому всі предмети повинні бути жорстко закріплені, але при цьому мали деяку свободу руху. Це необхідно для надання дитині можливості в повній мірі відчутти

розміщений об'єкт. Особливо важливо, щоб всі предмети, які ви використовувате не були з іржею та не мали гострих країв.

Деталі бізіборда знайомлять дитину з цілком дорослими речами: замки, блискавки, шпінгалети, меблева фурнітура, вилки і розетки, дверними або віконними петлями, шнурівки, вкладиші, шестерінки. Ми можемо не помічати, але предметів повсякденного користування так багато, що їх просто не можливо розмістити на одній дошці. Тому бізіборди прийнято розділяти на види:

- Односторонні;
- Двосторонні.

Односторонні – це бізіборди, що зроблені на плоскій дошці. Ззавичай ними можна гратись, закріпивши їх на стіні чи поклавши на підлогу. Вони бувають різних розмірів: малі, середні та великого розміру.

Саме великі бізіборди ідеально підходять для дитячих садків та ігрових кімнат, оскільки вимагають великого простору. З ними можна гратися стоячи, а також цілою компанією. Є також дошки немов цілі декорації: захоплюючі тунелі, дверцята, величезні труби і шнурівки.

Обираючи дитині бізіборд потрібно:

1. Врахувати вік дитини. Розвиваюча дошка буде цікавою для дітей від 5 місяців до 7 років. Для найменших потрібно обирати цілісні предмети на дошці які не від'єднуються, та не є занадто дрібними. Старшим дітям до вподоби багатокomпонентні складні головоломки.

2. Дошка, куб чи стіл? Яку форму та вид обрати залежить від того де дошка буде розташована. Велика настінна дошка підійде для закладів сімейного дозвілля, малу дошку чи бізікуб можна брати з собою на ігрову площадку. Розвиваючий стіл стане чудовим доповненням дитячої площадки.

3. Безпека. Бізіборд це переважно виріб з дерева, тому важливо щоб дошка була відшліфована до гладкості, без загострень та скалок. Елементи теж мають бути надійно прикріплені. Фарби та клей для виготовлення бізіборда має бути лише якісним і не шкідливим для малечі. Звертайте увагу на маркування.

Бізіборд збагачує сенсорний досвід, розширює кругозір дитини. Дитина:

- отримує повну свободу тактильного сприйняття);

- розвивається дрібна моторика (формується здатність брати дрібні предмети, стискати із пальцями, утримувати в руці - таким чином малюк готує руку до письма);
- удосконалюється координація рухів (маля вчиться утримувати об'єкт у полі зору, узгоджує роботу рук і очей);
- розвивається інтелект та тренуються операції мислення (дитина вчиться прогнозувати результат своїх дій, порівнювати, узагальнювати, аналізувати, робити висновки, освоює алгоритм дій).
- покращуються пізнавальні процеси (тренується кольоро- і звукосприйняття, а також опановуються навички поводження з реальними аналогами предметів побуту).
- виховуються терпіння і самостійність (маленькі діти не здатні довго утримувати увагу на одному предметі, а бізіборд дає можливість виконувати і планувати безліч дій) [2].

Використовуючи у роботі бізіборд, діти :

- засвоюють основні математичні поняття та дії (класифікація, серіація, оперування з множинами, орієнтація у просторі та часі, порівняння за розмірами, формою, кольором);
- формують вміння знаходити різні варіанти розв'язання інтелектуальних завдань;
- розвивають мовлення та вміння висловлювати свою думку;
- вчаться творчому розповіданню;
- формують життєву компетентність;
- упорядковують уявлення про навколишній світ, встановлюють зв'язки між предметами і явищами.

Отже, бізіборд – це не просто красива іграшка, яка знайомить дитину з цікавим, але таким складним дорослим світом, але й допомагає розвиватись і вдосконалювати навички, які їй знадобляться у самостійному житті.

Список використаних джерел

1. Малікова Ю. В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського* : зб. наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. № 3-4. С. 151–153.
2. Журнал «Дошкільне виховання» Київ, Світич, 2018. № 5-6. С. 26-27.
3. Бізіборд. Що це? Для чого він потрібен? URL: https://kirovograd.babyservice.ua/staty/navischo_potriben_bizibord.html

Гула Вікторія Андріївна,
вихователь ЗДО № 45 «Ялинка»
м. Хмельницький

ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТОРА LEGO У РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Творча активність – це здатність та готовність виражати свої думки, ідеї та емоції у творчих формах. Це передбачає здатність вигадувати, експериментувати, створювати нове та виражати себе через різноманітні види мистецтва, дослідження, творчі завдання та інші прояви творчості. Творчість відіграє важливу роль у розвитку дитини, особливо у дошкільному віці. Творча активність допомагає розвивати уяву, формує комунікативні навички та сприяє самовираженню.

У науковій літературі зазначається, що дошкільний вік співпадає із періодом ранньої творчості. Адже дошкільне дитинство є найбільш сприятливим періодом розвитку творчості, оскільки дитина уже готова до соціалізації, але ще не соціалізована. У віці близько трьох років у неї з'являється потреба діяти, як дорослий, бути на рівні з дорослим. Особливістю цього вікового періоду є надзвичайна сприятливість дитини до творчості, відмінна спостережливість, уява, фантазія, чутливість до мови, що є «основою для реалізації дитиною дошкільного віку свого природнього потенціалу у різних видах діяльності [5, с. 190].

Дослідниці В. Маршицька та Г. Орлова на основі аналізу наукових досліджень визначають наступні умови формування творчої активності дошкільників:

- зацікавленість дітей творчими завданнями;
- ціннісне ставлення до процесу творчості, характеру творчої діяльності;
- проблематизованість освітнього простору закладу дошкільної освіти, що спонукає дітей творчого вирішувати різноманітні проблеми як на заняттях, так і поза ними;
- сформованість навичок, досвідченість, обізнаність, що дають можливість дитині творчо самовиражатися;
- можливості реалізувати власну творчу активність в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти [3, с. 365].

Важливо стимулювати та підтримувати творчий розвиток дитини, створюючи для неї стимулююче та надихаюче середовище. Адже розвиток дитячої творчої активності відбувається в процесі будь-якої діяльності за допомогою суспільно вироблених засобів. Проте найефективніше це відбувається у процесі практичної дитячої діяльності, у тому числі безпосередньої освітньої діяльності з конструювання. Виготовлення виробів та моделей з різних конструкторів відповідає потребам, можливостям та інтересам дошкільнят. Завдяки своїй доступності конструювання, доцільності та високої результативності дає дитині можливість безпосередньо втілювати задумане, творити та оцінювати кінцевий продукт.

Лего (конструктори Lego) відомі своєю спроможністю сприяти творчому розвитку та творчій активності дітей дошкільного віку. Нині у дошкільній освіті особлива увага приділяється конструюванню. Конструювання у закладі дошкільної освіти як вид освітньої діяльності було завжди. Воно здійснюється з дітьми різного віку, як на заняттях, так і в спільній з дорослим та самостійної діяльності дітей у ігровій формі. Основна ідея впровадження Lego-конструювання у ЗДО полягає в тому, що цей вид діяльності сприяє:

- розвитку фантазії, уяви, вміння спостерігати, аналізувати предмети оточуючого світу;

- формується логічне мислення, творчість, художній смак, особистісні якості такі як: цілеспрямованість, наполегливість у досягненні мети, комунікативні вміння, що дуже важливо для підготовки дитини-дошкільника до життя та навчання у школі.

Lego (від дан. *leg godt* – «грай добре») – серії конструкторів, що являють собою набори деталей для збирання й моделювання різноманітних предметів. Основним продуктом компанії Lego є різнобарвні пластмасові цеглинки, мініфігурки тощо. Асортимент деталей конструктору дозволяє збирати споруди, транспортні засоби, будівлі, зон різного призначення, а також рухомих роботів. Усе, що збудовано, можна потім розібрати на окремі деталі, використавши їх для створення інших об'єктів [6].

Варто відзначити плюси даного засобу у розвитку творчої активності дошкільника: послідовність та систематичність навчання та виховання; доступність, тому можна враховувати

індивідуальні та вікові особливості дітей. Гра в такому форматі не перевантажує дитину на відміну від гаджетів, адже тут дитина сама може змінити сюжет. Яскравий барвистий дизайн, безпечні деталі з легким кріпленням залучають до роботи як педагогів, так і дітей.

Л. Клевака та О. Гришко встановили, що використання Lego-технології у навчанні дітей дошкільного віку дозволяє досягти кращих результатів інтелектуального розвитку в порівнянні із застосуванням класичних методик. Застосування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти Lego-технології дозволяє активізувати розумові процеси дитини, породжує інтерес до творчого вирішення поставлених завдань, формує винахідливість, самостійність, ініціативність, прагнення до пошуку нового і оригінального та ін. [2]. Н. Волощенко та Ю. Коваль вказують на те, що використання цеглинок Lego в ігрових та навчальних цілях дає можливість вирішувати складні пізнавальні, пошукові та творчі завдання в цікавій, доступній, зрозумілій, ігровій формі: адже кожна дитина отримує можливість експериментувати, творити, знаходити нові способи розв'язання поставленої задачі [1, с. 93]. О. Омел'яненко та В. Волкова зазначають, що ігри з використанням конструктора LEGO впливають на розвиток творчих здібностей дітей, покращують знання, формують інтерес. Дитина, яка захоплюється конструюванням, відрізняється добре розвинутою уявою, розвиненим просторовим мисленням, фантазією, технічними навичками, винахідливістю, бажанням творити й експериментувати [4, с. 227].

На основі аналізу та узагальнення наукових джерел та практичного досвіду ми визначили напрями використання Lego як засобу розвитку творчої активності дитини дошкільного віку.

Створення нових об'єктів та форм. Дитина може використовувати Lego для створення своїх унікальних конструкцій і фігурок. Це розвиває уяву та творчість. Наприклад, дітям озвучується завдання, що для лісових мешканців треба побудувати дитячий майданчик. Таке завдання дає можливість створювати щось нове за допомогою Lego, не обмежуючи їх уяви.

Навчання кольорів та форм. Lego надає можливість вивчати кольори та форми через практичну діяльність. Діти можуть

сортувати кубики за кольором чи формою, що сприяє розвитку розуміння базових концепцій. Також можуть повторювати кольори у певній послідовності.

Стимулювання творчого мислення. Завдяки Lego, діти вчаться думати творчо та знаходити різні способи використання доступних елементів для створення об'єктів та історій. Наприклад, завдання створити конкретний об'єкт чи середовище, використовуючи обмежений набір деталей.

Розвиток просторового мислення. Збирання тривимірних структур з конструктором Lego розвиває просторове мислення дітей, що є важливим для розуміння взаєморозміщення між об'єктами в просторі. Дитина може конструювати високі та низькі будівлі або широкий та вузький місток для розвитку просторового мислення.

Налагодження співпраці та комунікації. Гра з конструктором Lego може сприяти співпраці та комунікації, особливо якщо діти граються у групах. Вони можуть обговорювати свої ідеї та спільно творити щось нове. Діти можуть працювати разом, щоб створити велику конструкцію (наприклад, лікарня для тварин, парк розваг для дітей тощо), обговорюючи ідеї та спільно вирішуючи проблеми.

Вирішення проблемних ситуацій. Виготовлення складних конструкцій іноді вимагає вирішення проблем та використання креативних стратегій. Це сприяє розвитку аналітичного та критичного мислення. Наприклад, завдання, які потребують розбирання та перебудови конструкцій, щоб діти розвивали навички вирішення проблем.

Стимуляція творчої уяви. Конструктор Lego може стати засобом для стимулювання уяви та створення нових ідей. Діти можуть вигадувати історії, розповідати про свої конструкції, ділитися емоційними переживаннями, що сприяє розвитку творчого мислення. Діти із задоволенням фантазують при створенні сценаріїв для своїх конструкцій, створюючи власні історії та персонажі.

При і завдання такого типу із конструкторам Lego сприяють різним аспектам розвитку дитини, включаючи творчу активність, фізичний розвиток та соціальну взаємодію.

Таким чином, процес Lego-конструювання являє собою вид продуктивно-творчої діяльності, яка спрямована на розумовий та чуттєвий розвиток дітей. У процесі конструювання у дитини удосконалюються тактильні якості, розвивається дрібна моторика, формується сприйняття кольору, форми та розміру предмета, розвивається діалогічне та монологічне мовлення. Крім того, у дитини активізуються всі психічні процеси, які сприяють розвитку креативності у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Волощенко Н. О., Коваль Ю. О. Освітньо-розвивальний потенціал Lego-технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2019. Вип 11. С. 88-98.

2. Клевака Л. П., Гришко О. І. Освітньо-розвивальний потенціал Lego-технології в інтелектуальному розвитку дитини дошкільного віку. *Технології розвитку інтелекту*. 2020. Том. 4. №2 (27).

3. Маршицька В. В., Орлова Г. В. Теоретичні основи формування креативності у дітей старшого дошкільного віку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2015. Вип. 19 (1). С. 363-372.

4. Омел'яненко О. А., Волкова В. А. Розвиток творчих здібностей дошкільників засобом LEGO у процесі занять у закладі дошкільної освіти. *Наукові записки міжнародного гуманітарного університету*. 2019. С. 224-227.

5. Томашевська І. Творчість дітей дошкільного віку: теоретичний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 10 (114). С. 187-195.

6. Шутко Р. Історія іграшкового бренду LEGO. *Discover – пізнавальний журнал*. 2017. URL: https://discover.in.ua/the_history_of_brands/istorija-igrashkovogo-brendu-lego.html#google_vignette

Гула Наталія Вікторівна,
вихователь ЗДО № 45 «Ялинка»
м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ БЛОКІВ ДЬЕНЕША

Формування логіко-математичної компетентності у дитини дошкільного віку є важливою складовою її загального розвитку. Це забезпечує високий рівень когнітивних, соціальних та особистісних навичок, які є необхідними для успішного навчання та адаптації в сучасному світі. Вивчення математики та логіки сприяє розвитку пізнавальних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення. Ці навички є важливими для вирішення різноманітних завдань у навчанні та в житті. Розвиток математичних навичок у дошкільника сприяє підготовці його до навчання в школі. Також основи математики допомагають дітям розвивати абстрактне мислення, зокрема здатність розуміти та працювати з абстрактними концепціями, які не завжди пов'язані із зовнішніми об'єктами. Формування логіко-математичної компетентності допомагає дітям в оволодінні математичною мовою та термінологією, що полегшує їхнє спілкування та розуміння математичних концепцій. Таким чином, формування логіко-математичної компетентності у дитини дошкільного віку закладає основу для подальшого навчання та сприяє її успішній адаптації до вимог сучасного суспільства.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає логіко-математичну компетентність як здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Результатом компетентності є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань набутих дитиною умінь і навичок, пізнавальний процес, що накопичується і використовується у різних видах дитячої діяльності [2].

Логіко-математичний аспект пізнавального розвитку дошкільників має на меті формування математичної компетентності дітей і реалізується на основі створення й утримання сталого інтересу до логіко-математичної діяльності. Він базується на вікових особливостях пізнавального розвитку

дошкільників, передбачає поступове формування у них умінь мислити, обґрунтовувати і доводити правильність власних міркувань, розв'язувати нестандартні ситуації [3, с. 153]. Т. Сидоренко вказує на те, що для формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку дуже важливо, щоб навколишнє середовище, в якому перебуває дошкільник, було варіативним, різноманітним, комфортним, було відкритим для ознайомлення та вивчення матеріалу, а освітній процес має бути пронизаний ігровими ситуаціями та вправами [4, с. 185]. Ще К. Ушинський зазначав, що дитина мислить образами, звуками, фарбами, і чим більше різноманітних компонентів буде задіяно у процесі запам'ятовування та відтворення, тим глибшим, повнішим і ефективнішим буде засвоєння матеріалу [5, с. 223]. Таким чином, саме від якості наповнення навчально-пізнавального простору відповідними матеріалами для формування логіко-математичної компетентності буде залежати її сформованість у дитини дошкільного віку.

Одним із таких навчальних матеріалів є блоки Дьенеша (або математичні кубики). Блоки Дьенеша – це навчальний ігровий матеріал, розроблений угорським педагогом Золтаном Дьенешем для вивчення математики. Вони мають безліч можливостей використання при роботі з дітьми, особливо в напрямі розвитку математичних навичок та когнітивних функцій.

Для розвитку логічних, аналітико-синтетичних здібностей дітей З. Дьенеш розробив різноманітні захоплюючі логічні ігри. У своїх заняттях він використав спеціальні блоки, які називав «логічними». З їх допомогою дитина могла навчитися кодуванню (класифікації) певної інформації; також дитина вчиться розділяти блоки за властивостями (колір, розмір, форма, об'єм), запам'ятовувати та узагальнювати. Крім того, заняття та ігри з використанням блоків впливають на розвиток мовлення дитини, оскільки під час занять дітям доводиться проговорювати назви геометричних фігур, відповідати на запитання та висловлювати свою думку [1].

Вихователь закладу дошкільної освіти може використовувати блоки Дьенеша у напрямі:

- *вивчення основ арифметики.* Блоки можна використовувати для навчання дітей основам арифметики, таким як додавання, віднімання, множення та ділення. Дитина

може візуалізувати конкретні кількості та операції. Наприклад, дітям пропонується створити два числа за допомогою блоків Дьенеша та потім скласти їх разом: «Відрахуй 4 блоки і 3 блоки. Скільки буде разом?» або «Відрахуй 7 блоків, а тепер 2 прибери. Скільки залишилося?». Такі завдання допоможуть дітям візуалізувати та конкретизувати арифметичні операції, а також розвивати їхні навички рахунку та логічного мислення;

- *створення геометричних конструкцій.* Блоки Дьенеша дозволяють дітям досліджувати форми та їх властивості. Дітям можна запропонувати створити прості геометричні фігури, такі як квадрат, трикутник, коло тощо, використовуючи блоки Дьенеша, а далі обговорити їхні особливості та властивості. Або завдання на конструювання складніших геометричних фігур, наприклад, восьмикутника чи трапеції. Варто пропонувати завдання з симетричної побудови відносно осі об'єкта та обговорювати поняття симетрії та властивості симетричних об'єктів. Захоплюють дітей завдання на створення геометричних візерунків або мозаїки з використанням різнокольорових блоків. Це може сприяти розвитку творчих та художніх навичок. Такі завдання не лише сприяють вивченню геометрії, але й розвивають просторове мислення, увагу до деталей та творчість у дітей.

- *розвитку логічного мислення.* Діти можуть використовувати їх для створення логічних послідовностей, вирішення головоломок та завдань на розвиток креативності. Наприклад, завдання на створення послідовності «Створи послідовність, де кожен наступний елемент буде більшим за попередній» або завдання на порівняння розмірів створених груп блоків «Яка група більша: група з 5 блоків чи група з 8 блоків?». Можна задати головоломку, яку діти повинні розв'язати за допомогою блоків Дьенеша. Наприклад, «Якщо у нас є 12 блоків, як їх можна розподілити порівну між 3 друзями?». Або завдання на створення та продовження шаблону за допомогою блоків Дьенеша: «□▲□▲ – продовж рядок». Такі завдання розвивають логічне мислення, увагу до деталей, а також здатність до аналізу та вирішення проблем;

- *навчання цифр, рахунку, порядку.* За допомогою блоків можна навчати дітей розпізнавати числа і цифри. Вони можуть створювати цифри за допомогою блоків, що сприяє візуальному запам'ятовуванню, а також розвитку моторики. Наприклад,

можна запропонувати дітям скласти числа від 1 до 10, використовуючи блоки Дьенеша. Можна створити гру, де кожен блок відповідає одній цифрі, і діти повинні правильно впорядковувати їх;

- *вивчення концепції об'єму.* Діти можуть використовувати блоки для вивчення концепцій об'єму та об'єктів, вони можуть порівнювати об'єми різних блоків або створювати моделі об'єктів. Діти можуть побудувати куб, використовуючи блоки Дьенеша та обговорити, як об'єм куба пов'язаний зі стороною, а також виміряти довжину сторін за допомогою інших блоків. Важливо навчити порівнювати об'єми двох створених об'єктів та визначити, який об'єм більший чи менший. Або, наприклад, розмістити певну кількість блоків у контейнер, а потім попросити дітей визначити об'єм цього контейнера, використовуючи блоки Дьенеша. Такі завдання не лише допоможуть дітям зрозуміти концепцію об'єму, але і розвиватимуть їхні навички порівняння та роботи з тривимірними об'єктами;

- *розвитку творчості.* Блоки можуть служити інструментом для творчості та будівництва. Діти можуть використовувати їх для створення різних конструкцій, фігур та об'єктів, що сприяє розвитку творчих навичок. Запропонувати дітям створити уявний об'єкт або істоту за допомогою блоків Дьенеша. Наприклад, «Створи фантастичну тварину або літаючий об'єкт». Можна використовувати блоки для створення мозаїчного малюнка чи кольорової композиції. Завдання може бути таким: «Створи картину, використовуючи різні кольори та форми блоків». Можна створювати власне місто або ландшафт із блоків. Діти можуть вигадати вулиці, будинки, парки та інші елементи свого мініатюрного світу. Такі завдання сприятимуть творчому мисленню, фантазії та розвитку уяви у дітей.

Таким чином, блоки Дьенеша забезпечують візуальне представлення математичних концепцій, таких як додавання, віднімання. Вони можуть допомогти дитині «побачити» та зрозуміти абстрактні математичні операції. Використання блоків допомагає розвивати просторове мислення. Діти можуть створювати різні форми та об'єкти, що сприяє їх розвитку у галузі геометрії та конструктивного мислення. Отже, робота з блоками Дьенеша сприяє розвитку різних аспектів логіко-математичної

компетентності та робить навчання математики більш конкретним та захоплюючим для дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Sriraman B., Lesh R. Leaders in Mathematical Thinking & Learning – A conversation with Zoltan P. Dienes. *Mathematical Thinking and Learning: An International Journal*. 2007. Т. 9 (1). Р. 59-75.

2. Базовий компонент дошкільної освіти: Наук. кер. Т. О. Піроженко ; авт. кол.: О. М. Байер, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня, О. Г. Косенчук. Київ : Видавництво, 2021. 26 с.

3. Іщенко Л. В., Підлипняк І. Ю. Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку засобами ейдетики. *Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society : Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. С. 148-194.

4. Сидоренко Т. В. Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. праць*. Полтава: ФОП Цьома С.П., 2019. Вип. 3. С. 181-185.

5. Ушинський К. Д. Посібник до викладання за рідним словом. Вибрані педагогічні твори. Київ, 1949. С. 223-224.

Густав Ірина Петрівна,
інструктор з фізкультури,
Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

**ВПРОВАДЖЕННЯ СТЕП-АЕРОБІКИ В СУЧАСНІЙ
ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ**

Особливе місце у формуванні дитини як цілісної особистості посідає фізичний розвиток. Що слід зробити сучасному педагогу, щоб вирвати дитину з виру комп'ютерних ігор? Відповідь приходить сама собою. «Тільки в русі і через рух дитина розвивається, впізнає світ у його багатогранності, набуває нових умінь, гартує тіло», – стверджує великий дидакт Ян Амос

Каменський. Отже, моє завдання, як педагога небайдужого до фізичного зростання дитини-дошкільника, зробити заняття з фізкультури і інші форми фізичного виховання захоплюючими, неповторними, сучасними.

Глибоко переконана: слід так проводити кожну форму фізичного виховання, щоб у малюка захоплювало подих від виконання рухів, доречного музичного супроводу, сучасного обладнання, вдало підібраних дидактичних методів і прийомів. М.М.Єфименко любив повторювати на своїх численних семінарах, що педагог – це режисер, а діти – актори. Щоправда, як до малюка, так і до наставника, має бути особистісно-орієнтований підхід. Творець не повинен обтяжуватися прискіпливими поглядами, необ'єктивною оцінкою його діяльності. Творити можуть тільки вільні люди, з «чистим» сумлінням і проникливим поглядом на виховання дітей, це люди нової формації, вони відбирають все корисне для повноцінного зростання малюка, а що стоїть цьому на заваді – «відмітають», плачучи маленьку душу, гартуючи тіло.

Одне з сучасних напрямків фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку - заняття аеробікою, спрямовані на збереження здоров'я і розвиток фізичних якостей дошкільнят, активізацію їх рухової діяльності.

Степ-аеробіка – це ритмічні рухи вгору і вниз по спеціальній степ-платформі під ритмічну музику. «Step» у перекладі з англійської мови буквально означає «крок».

Степ-аеробіка стала популярна у всьому світі й з кожним днем набуває все більше і більше послідовників. Це вже далеко не новий вид спорту, він відомий більше десяти років, хоча в Україні про нього, на жаль, дізналися зовсім недавно.

Степ-аеробіка, напевно, один з найбільш простих і ефективних стилів і напрямків аеробіки.

Степ-аеробіка унікальна в своєму роді. Для неї досить самого мінімуму – крокової лавки, яку можна виготовити своїми руками. Висота лавки впливає на інтенсивність тренування. Чим краще підготовка, тим вище можна підніматися.

Однак, використання високої лави, призведе до занадто великого навантаження на колінні суглоби і нижній поперековий відділ. Тому рекомендована висота ступеня – не більше 8 см.

Також є вирішальним моментом постановка ноги. На дошці шириною 25 см і довжиною 40 см цілком зручно розміщуються ноги.

Цей новий вид рухової діяльності сприяє гармонійному розвитку і зміцненню м'язової системи, покращує гнучкість, пластику, відновлює тонус тіла, нормалізує діяльність серцево-судинної системи, допомагає виробити прекрасну поставу, красиві, виразні і точні рухи.

Коллективні заняття дітей під музичний супровід сприймаються набагато краще, підвищують їх емоційність. Виконуючи спільні вправи, діти відчувають себе впевнено, навіть якщо не все виходить.

Аеробіка для дітей повинна носити ігровий характер. Дитячі вправи повинні бути доступними, цікавими і приносити радість. Але при цьому потрібно пам'ятати, що діти швидко втомлюються і не можуть довго робити одноманітні рухи. Значить, необхідно урізноманітнити вправи і положення, поступово змінювати темп їх виконання.

Найлегше дитина освоїть і запам'ятає такі вправи, які в його уяві будуть створювати якийсь конкретний зоровий образ. У дітей дошкільного віку мислення розвинене ще дуже слабо. Тому для більшого інтересу кожної вправи в комплексі дається відповідна назва. Або можна освоювати степ-аеробіку, зображаючи при цьому тварин, які схоже рухаються. Такі моменти доставляють дітям величезну радість. Бадьорість і позитивний емоційний заряд вам будуть забезпечені!

Вправи для степ-аеробіки підбираються переважно циклічного характеру (в основному, це ходьба), що викликають активну діяльність органів кровообігу і дихання, підсилюють обмінні процеси, прості за своєю руховою структурою і доступні дітям.

Комплекс вправ складається з підготовчої, основної та заключної частини. Підготовча частина забезпечує розігрівання організму, підготовку його до головного фізичного навантаження.

Усі вправи основної частини виконуються на степі в легкому танцювальному ритмі з невеликою амплітудою.

Закінчується комплекс аеробіки (заключна частина) вправами на дихання і розслаблення, релаксаційними вправами, які виконуються в повільному темпі.

При розподілі вправ необхідно правильно дозувати фізичне навантаження, тобто частота серцевих скорочень не повинна перевищувати 150-160 уд. / хв. Рухи на степ-платформі досить прості, їх легко вивчити. Базові кроки утворюють, безліч комбінацій. Легкі, ритмічні рухи під музику рівноцінні пробіжці.

Для досягнення ефекту тривалість виконання цих вправ повинна становити не менше 10-20 хвилин, цього часу цілком вистачає для того, щоб отримати необхідне фізичне навантаження.

Спочатку, всі рухи розучуються і виконуються без музичного супроводу в повільному темпі. Після освоєння, пропорованих елементів, додаємо нові вправи, ускладнюємо, підвищуємо темп, збільшуємо амплітуду рухів, елементи з'єднуються в найпростіший ритмічний малюнок.

Колектив нашого закладу активно працює над впровадженням в освітній процес здоров'язбережувальних та здоров'ятворчих технологій. Для дітей старшого дошкільного віку функціонує гурток з степ-аеробіки, на заняттях якого наші вихованці опановують цей вид дитячого фітнесу. Наші вихованці дуже люблять такі заняття, що пояснюється наступними факторами:

- основні рухи прості і цілком доступні дітям дошкільного віку без спеціальної рухової, зокрема танцювальної, підготовки;
- тренінг проводиться в знайомій обстановці, кожен, хто займається, виконує вправи на своєму постійному місці. Платформа виступає «будиночком» - індивідуальним простором дитини і тому стає улюбленим спортивним інвентарем;
- вправи виконуються під сучасну ритмічну музику, темп якої дає змогу реалізувати потреби дитини в русі і одночасно психологічно розслабитися. Загалом, регулярні заняття аеробікою надають оздоровчу та тонізуючу дію на організм дитини, в процесі занять аеробікою поліпшується діяльність серцево-судинної та дихальної систем, підвищується працездатність, укріплюються кісткова та м'язова тканини. Аеробіка вважається однією з ланок у розвитку координаційних здібностей і функціональних сил організму у дітей дошкільного віку і, як наслідок, впливає на зміцнення здоров'я дітей. А якщо глибше розглядати вплив аеробіки на дитячий організм, то можна зазначити, що аеробіка допомагає впоратися з фізичними й емоційними стресами протягом дня, адже служить діючим засобом проти емоційних розладів дітей.

Також аеробіка захищає від ризику серцевих захворювань. З високим рівнем аеробної тренуваності зв'язане збільшення життєвої ємності легенів. Ті, хто регулярно тренується – більш впевненні в собі і енергійніші, самостійніші та сміливіші. Під час занять степ-аеробікою у дітей підвищується настрій, з'являється відчуття радості, задоволення.

Завдання степ-аеробіки:

- формування правильної постави та зміцнення опорно-рухового апарату;
- попередження плоскостопості - зміцнення м'язів стопи і гомілки;
- розвиток і зміцнення всіх м'язових груп;
- підвищення функціональних можливостей вегетативних органів, зміцнення серцево-судинної і дихальної систем, оптимізація травлення і теплорегуляції, поліпшення обмінних процесів і попередження застійних явищ; - поліпшення координації рухів, сили, швидкості, витривалості;
- формування рухових умінь і навичок.

По спостереженням за дітьми по ходу засвоєння ними комплексів вправ з степ-аеробіки можна однозначно зробити висновок, що заняття степ-аеробікою зміцнюють віру у власні сили, надають упевненості в собі. А також, спрямовані на виховання та підтримку у дітей вміння в потрібний момент мобілізувати всі свої сили, а стандартні рухи виконувати з мінімальним зусиллям, напружуючи тільки необхідні групи м'язів, тобто вміння економно і вільно рухатися, раціонально витратити сили у повсякденному житті. Досвід моєї роботи показав, що кожна дитина на заняттях знаходить фізичне і моральне задоволення, отримує заряд енергії та бадьорості, а також море позитивних емоцій, з ентузіазмом освоюючи нові програми з степ-аеробіки.

Таким чином, степ-аеробіка, що є на даний момент інноваційним напрямом у фізичному вихованні і оздоровленні дітей, поєднує в собі усі необхідні компоненти для гармонійного розвитку дитини.

Список використаних джерел:

1. Зайнятість дітей в гуртку «Степ - аеробіка». URL: http://nv-dnz16.zt.sch.in.ua/pedagogichnij_kolektiv/storinka_instruktora_z_fizichnogo_vihovannya/gurtok_step-aerobika/

2. Організація гурткової роботи в дошкільних навчальних закладах/ авт.-укладач. Л.Б. Міщенко. Х.: Вид. група «Основа», 2015.-333, (3)с. Серія» ДНЗ. Вихователь»

3. Раскова Г., Белова Т. Використання степ-платформи в оздоровчій роботі з дітьми. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. № 3. С. 66–71.

4. Степ-аеробіка для дітей дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/step-aerobika-dla-ditej-doskilnogo-viku-114758.html>

Данилюк Олена Віталіївна,
вихователь, закладу
дошкільної освіти №9 «Пролісок»
Нетішинської міської ради,
Хмельницька область, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ СОЦІО-ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Дошкільна дитинство – один з найважливіших етапів в житті дитини. У цей період дитина активно пізнає навколишній світ, накопичує новий досвід і вчиться будувати відносини в різних сферах.

Саме у дошкільні роки дитина стає особистістю, у неї формуються компетентності та цінності, які визначатимуть її ставлення до себе та світу, впливатимуть на її вчинки та поведінку в цілому. І саме дорослим, відводиться важлива роль у формуванні активної соціальної та громадянської позиції, яка полягає у тому, щоб допомогти дітям знайти себе в житті, самовизначитися, прищепити навички, які допомогли б успішно функціонувати у світ [4, с.365].

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Проте автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність [5, с.9].

Формування життєвих компетентностей є фундаментальними частинами базової освіти. Так, у Державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті 2021) визначено, що «соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур» [1, с.16].

Тож, соціально-громадянська компетентність має стати стрижнем майбутнього громадянина України. Суттєвою, на мій погляд, є наукова думка К. Ушинського, який стверджував, що оскільки в реальному житті людина є громадянином свого народу і діячем у суспільстві, то заклад освіти має виховувати людину, і виховувати громадянина. Громадянин не повинен знищувати людину, людина-громадянина. Тому, заклади дошкільної освіти мають стати осередками формування демократії, де всі мають можливість висловлювати свою думку, бути почутими, брати активну участь, мають можливість проживати демократію. Безумовно, в таких умовах діти отримують ціннісний досвід, приймають активну участь, стають активними учасниками, суб'єктами діяльності, а не тільки виконавцями доручень дорослих. Доведено, що формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку сприятиме тому, що діти навчатимуться бути ініціативними, приймати рішення, брати на себе відповідальність, висловлювати свої емоції та думки, відчувати що інші їх поважають і ця повага проявляється в дії [6, с.187].

І тому, на мій погляд, дуже важливо педагогу, який працює з дошкільнятами, серед безлічі інновацій, знайти саме свій педагогічний стиль ефективного навчання і виховання дошкільнят, нового погляду на дитину як на суб'єкт (а не об'єкт) виховання, як на партнера по спільній діяльності.

Тож, оскільки, зазначена компетентність є новою на сьогоднішній день постала необхідність оновлення змісту та методів роботи, вдосконалення та впровадження нових універсальних технологій розвитку особистості в дошкільному віці.

Практика доводить: найкраще малята засвоюють знання про світ і опановують важливі компетенції в ігровій та спільній практичній діяльності. Зазвичай з грою у дітей проблем не виникає, а от налагодження конструктивної взаємодії дається їм нелегко. Дуже важливо змалку навчити хлопчиків і дівчаток уміння домовлятися, узгоджувати свої інтереси з потребами та бажаннями інших, знаходити різні шляхи розв'язання життєвих ситуацій [2, с.10]. Саме через міжособистісні контакти дитини формується соціально-громадянська компетентність майбутнього громадянина. А будь-які складнощі в дошкільному віці найліпше долати у грі.

Саме цьому і сприяє розвивальна педагогічна технологія – соціоігрова, авторами якої є: Є. Шулешко, А. Єршова і В. Букатов, яка розвиває дитину в ігровому спілкуванні з однолітками і пріоритетами для якої є свобода вибору, дій, думок дитини. Акценти зроблено на дитячому Я, колективі – Ми (і Я в ньому) та Грі, що об'єднує Я і Ми [2, с.10].

Наше сьогодні – час нестримних швидкостей. Діти стають більш емоційними, нестандартними й вимогливими до того, щоб задовольнити свою цікавість та бути причетними до важливих для них справ тут і зараз. Тому для виховання сьогодні, як ніколи, актуальне правило «Не надто керувати»: тобто що менше ми керуємо дітьми, то більш активну позицію в житті вони займають [2, с.10]. Тож, у пригоді цьому стане сучасна педагогічна технологія, яка зазначалося вище, соціо-ігра (Є. Шулешко, О. Єршова, В. Букатов). Одне з надзавдань соціо-ігрової педагогіки полягає в тому, щоб педагогам на заняттях захотілося не стільки говорити самим, скільки слухати тих, кого вони навчають: що говорять і про що думають самі діти, що вони самі вважають цікавим.

Автори соці-ігрової технології В.М. Букатов та Є.Є. Шулешко бачать сутність соціо-ігрових підходів у засвоєнні дошкільнятами активних форм життєдіяльності з метою пізнання та утвердження власної особистості. «Надати дитині право

здійснити шлях від неможливого до можливого через здивування, можливість зміцнити віру у власні сили» – закликають автори соціо-ігрового підходу. Необхідно дати дитині зрозуміти, що вона є творцем свого життя, своєї діяльності.

Тож, основна ідея технології – організація власної діяльності дітей. Власна діяльність – це та діяльність, якою дитина хоче займатися і в якій вона: робить, слухає, дивиться і говорить [7, с.14].

В.М. Букатов стверджував, що «ми не навчаємо, а створюємо ситуації коли учасникам хочеться довіряти один одному і своєму власному досвіду, в результаті чого відбувається ефект добровільного навчання і тренування».

А ще мені імponує думка Є. Шулешка про те, що головна турбота вихователя полягає не в тому, щоб навчати дитину, розважати її; значно важливіше формувати таке поза дидактичне поняття як дружба, що надзвичайно актуально в умовах сьогодення.

Проблема використання соціо-ігрової педагогіки у взаємодії з дітьми дошкільного віку відрефлекована у наукових дослідженнях О. Безсонової, В. Букатова, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко, О. Косенчук та ін.

На думку О. Безсонової, соціо-ігрова педагогіка – «система педагогічних впливів, яка базується на взаємодії дітей у мікрогрупах, та мікрогруп між собою за посередництвом гри, де педагог виконує роль порадики, наставника, а дитина утверджується як затребувана особистість» [2, с. 10].

Ольга Косенчук і Леся Кузенко, щоб виховувати майбутнього громадянина, пропонують такі соціо-ігрові ігри, які спрямовані на розвиток усіх складових соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок [5, с.10]. Тож, ігрова технологія забезпечує дитині задоволення від дій, спонукає її до обміну думками, до оцінювання себе та інших, заохочує дитину до імпровізації, висловлюванню власних оцінно-етичних суджень.

До проблеми соціо-ігрової педагогіки звертаються відомі науковці з питань дошкільної освіти К. Крутій, Н. Гавриш, які вважають, що найкраще малята засвоюють знання про світ і опановують важливі компетенції в ігровій та спільній практичній діяльності, а соціо-ігровий підхід дасть змогу освітній процес

перетворити на гру-життя [3, с. 7]. Лінія організації освітнього процесу повинна йти не від зовнішніх чинників до суб'єкта дитячої діяльності, а від суб'єкта до змісту і форм організації освітнього процесу [3, с. 8]. Тож, рекомендують заповнити дитяче життя різноманітними соціо-ігровими заняттями, соціо-іграми, зустрічами, тобто проживати дитяче життя природно.

Отже, фундаментальною основою соціо-ігрової педагогіки є дошкільна манера виховання і навчання дитини, а саме:

- гра - провідний вид діяльності дитини;
- спілкування з дитиною на доступній їй мові, виключаючи терміни та мудровані фрази;
- розвиток дитини в її діяльності через самостійний пошук і створення проблемних ситуацій;
- діяльність передбачає спілкування дітей один з одним, де повинна виникнути власна мова і діалог між дітьми;
- прийняття дитиною програми дорослого відбувається тільки тоді, коли вона приймає її як свою.

«Золоті правила» соціо-ігрової технології (за В.М. Букатовим)

1 правило: використовувати роботу малими групами (в старшому по 5-6 дітей) або як їх ще називають «групи ровесників».

2 правило: «Зміна лідерства».

3 правило: навчання поєднується з руховою активністю і зміною мізансцен.

4 правило: зміна темпу і ритму.

5 правило: інтеграцію різних видів діяльності (соціально-морального розвитку, фізичного, художньо-естетичного та пізнавально-мовного).

6 правило: принцип поліфонії «За 33 зайцями поженешся, дивись, і наловиш з десяток». Всі діти відкривають для себе нові знання, хтось побільше, хтось менше.

Тож, соціо-ігровий підхід у педагогіці ставить перед нами нові цілі і завдання, співзвучні особистісно-орієнтованому підходу: забезпечити відчуття психологічної захищеності, довіру до світу, радість існування (в спілкуванні, в грі), формування начал творчої особистості, розвиток і збереження індивідуальності. З позицій соціо-ігрового підходу знання, вміння і навички, які раніше вважалися метою, завданням, змістом і результатом пізнавальної діяльності, стають матеріалом і

побічним продуктом дитячої діяльності. Предметом виховання і навчання стають налагодження дружніх зв'язків дітей, звернених один до одного, вміння і прагнення грати і діяти разом, формування інтересу до всього що відбувається в дитячому колективі, створення особливого мікроклімату доброзичливих відносин, довіри, поступливості і разом з тим ініціативності, творчих проявів.

Таким чином, впроваджуючи соціо-ігрову технологію в освітній процес дітей старшого дошкільного віку в ЗДО, я ставлю за мету: створити умови для успішного виховання у дітей високого рівня комунікативних навичок, що стане основою для подальшого розвитку дитини як особистості; накопичити і зберегти досвід спілкування між дітьми і педагогами; організувати власну діяльність дітей в атмосфері взаєморозуміння; надати дітям самостійності, права вибору, самовизначення, відповідно до індивідуальних здібностей та інтересів, формувати в них нового стану – стану партнерства.

Для досягнення мети визначила завдання:

- розвивати вміння у дітей елементарного самоконтролю та саморегуляції своїх дій, взаємин з оточуючими;
- сприяти розвитку активної позиції, самостійності, творчості;
- розвивати індивідуальність і кмітливість дітей;
- формувати у дітей навички злагодженої роботи, вміння цілеспрямовано володіти своєю поведінкою, встановлювати добрі стосунки з однолітками і дорослими;
- формувати потребу і здатність планувати свої дії, здійснювати рішення відповідно до заданих правил, перевіряти результати своїх дій;
- зробити освітній процес більш захоплюючим для дітей.

Весь освітній процес за соціо-ігровою технологією я будую за такими *принципами*: принцип ровесництва; інтеграції (єдність всіх видів діяльності); особистісної взаємодії; комунікативності і співпраці; принцип єдності розвитку кожного учасника і всього колективу; робота в мікрогрупах; саморозвитку на основі рефлексії (самооцінки); рухової активності; зміни темпу і ритму; принцип поліфонії: «За 33 зайцями поженешся, дивись і наловиш з десяток»..

Організуючи освітню діяльність у форматі соціо-ігрових технологій, використовую наступні *форми роботи*: ігри з правилами, ігри-змагання, режисерські ігри, сюжетно-рольові ігри, казкотерапію, метод створення проблемних ситуацій з елементами самооцінки, прийоми спрямовані на створення ситуації успіху та комфортності, тренінги, само презентацію тощо.

Форми організації ігрової діяльності: індивідуально-творча діяльність; творча діяльність в малій підгрупі (3-6 чоловік); навчально-ігрова діяльність (пізнавальні ігри, ігрові заняття); ігровий тренінг.

Соціо-ігровий підхід передбачає спільну діяльність з добування нових знань і творчих відкриттів, і виховує довірчі відносини в дитячому колективі: «Роби краще за мене», «Порадься з друзями», «Скажи, що ти думаєш» [3, с.8].

У своїй роботі я намагаюся використовувати різні *методи активізації розумової діяльності*:

I. *Методи, що підвищують пізнавальну активність* – елементарний аналіз - необхідна відправна точка для більш складного причинного аналізу, що дозволяє розглянути причинні зв'язки; порівняння за подібністю чи контрастом: угруповання, класифікація предметів, явищ поєднання словесного пояснення, практичної реалізації та ігрової мотивації.

II. *Методи, що викликають емоційну активність* - ігрові прийоми на уявну ситуацію: сюрпризні моменти, елементи новизни, які налаштовують дитину на пізнання, загострюють бажання розгадати секрет, відгадати загадку; вигадування казок; ігри - драматизації; гумор і жарти.

Сильний вплив на почуття дітей надає поєднання різноманітних засобів на одному занятті.

III. *Методи, які сприяють взаємозв'язку різних видів діяльності і областей* – бесіда; створення предметного середовища, що допомагає вдосконалювати навички, накопичувати чуттєвий досвід, вирішувати пізнавальні завдання.

IV. *Методи корекції та уточнення дитячих уявлень* – повторення; спостереження; експериментування; дослід.

Спілкування дітей в рамках даної технології органіжую в *три етапи*:

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

- на першому етапі навчаю дітей правилам спілкування, культурі спілкування (діти вчаться домовлятися, а значить, слухати і чути партнера, формується власна мова);

- на другому етапі – дитина на практиці усвідомлює, як їй треба організувати своє спілкування в мікрогрупах, щоб виконати навчальне завдання;

- на третьому етапі – це педагогічний засіб, через спілкування я навчаю дошкільнят, тобто створюю умови спілкування дошкільнят.

При виконанні ігрових завдань та вправ дотримуємося наступних умов:

- не використовувати оцінки «кращої», «правильної» відповіді або способу дії, а вибір варіантів відповідей, дій визначати рівноправним;

- створити ситуації для реалізації власних можливостей кожної дитини через ситуації співробітництва;

- ставити дітей в такі умови, при яких вони самі будуть визначати свої дії, планувати їх, без допомоги вихователя домагатися позитивних результатів;

- створити атмосферу емоційного підйому і розкृतості;

- здійснювати гостьовий обмін між групами з рівними можливостями;

- розвинути в дітях впевненість у собі та своїх товаришів;

- проявляти щире зацікавлення у досягненнях дітей; навчати дітей ефективній взаємодії в процесі групової роботи: вмінню слухати, розподіляти роботу, надавати допомогу, обмінюватися інформацією та ін.;

- знімати почуття страху за помилку;

- знімати з себе суддівську роль;

- не акцентувати увагу на недоліки, невдачі дитини.

Під час організації соціо-ігрової взаємодії дітей старшого дошкільного віку, я, намагаюся дотримуватися алгоритму організації соціо-ігрової взаємодії (за О.Безсоною):

- використання вправ на залучення. Основна мета даного етапу полягає у створенні позитивної атмосфери, зорієнтуванні дітей на взаємодію, активізації їхніх психічних процесів. На цьому етапі я пропоную різноманітні ігрові вправи та завдання на встановлення і підтримання контакту, зосередження уваги, сюрпризні моменти, елементи новизни, які налаштовують дітей

на пізнання, загострюють бажання розкрити секрет, відгадати загадку;

- створення інформаційно-проблемного поля. На цьому етапі організовується розігрування та проживання проблемних освітніх ситуацій, з'ясовуються зв'язки та залежності, дивні та невідповідні моменти. Кожен дошкільник має займати активну свідому позицію щодо пошуку інформації, її сприймання та переорієнтування своєї поведінки відповідно до неї;

- спільна діяльність у малих групах – це етап проживання ситуації у взаємодії з іншими учасниками групи. Для цього організовуються спільні дії з метою розв'язання проблемних ситуацій, розробляється план дій, проводяться змагання між групами, будь-яка практична діяльність (художньо-предметна творчість, продуктивна діяльність чи гра);

- завершальне рефлексивне коло – на якому діти формулюють власні наміри та аналізують результати діяльності. Для цього організовуються рефлексивні ігри та вправи, де відбувається аналіз попередньої діяльності.

Розрізняю такі *типи взаємодії дітей дошкільного віку у малих групах*:

- «групова взаємодія» – кожен учасник висловлює якомога більше ідей щодо виконання завдання, а потім усі разом обговорюють дієвість цих способів і готують відповідь «від групи»;

- «конвеєр» – для виконання завдання визначають послідовність необхідних операцій. Кожен учасник групи відповідає за одну з них. Поки не буде виконано одну операцію, інша не може бути розпочата;

- «кооперація» – для пришвидшення виконання завдання учасники групи домовляються між собою, хто й що робитиме. Продукт групової роботи складається з результатів роботи кожного учасника [2, с.11].

Соціо-ігровий підхід до організації занять. Заняття стає не самоціллю, а джерелом радості спілкування, це форма спільної діяльності дитини і дорослого з добування нових знань, засвоєння нових умінь з опорою на інтерес і досвід дитини, де не «починається нова тема, а розкриваються нові можливості дітей».

Які ж особливості проведення занять на основі застосування соціо-ігрового підходу? Це:

- відсутність певної структури заняття;

- постійна зміна видів діяльності від трьох-чотирьох видів діяльності в молодшій і середній групах, до п'яти-шести в старшій групі;

- об'єднання «час справи» і «час потіхи» (використання ігор та ігрових вправ, посібників);

- заняття не обмежене в часі і просторі (використовується весь простір групи і дитячого садка);

- змінюються форми організації дітей (парами, мікрогрупами, підгрупами);

- використовуються методи і прийоми активізації творчого мислення;

- передбачаються різні завдання, теми, з яких дитина вибирає найбільш кращі;

- через систему ігрових занять вихователь рухається «від дітей», а не «від програми» і «конспекту заняття»;

- знімається заборона на рухову активність дітей.

Основними *методичними прийомами* організації заняття соціо - ігрової діяльності є:

- наявність рухів в учасників (якщо ж таки рух відсутній, і діти постійно працюють за столами або на стільчиках, то соціо-ігрового стилю на цьому занятті, звичайно ж, не було);

- варіативність – 2-3 зміни в різних видах діяльності, ролях, в зміні мізансцен, різноманітність завдань і вправ, чергування їх;

- використання малих груп. (якщо по ходу заняття діти не об'єднувалися в малі групи, або ці групи не вступали в спілкування, то можна сказати – соціо-ігрова педагогіка тут відсутня).

На соціо-ігрових заняттях дозволяю дітям вступати зі мною в розмову з місця, відповідати хором, перемовлятися з сусідами по справі, змінювати статичні пози. Тож моє завдання, як вихователя, полягає не в досягненні запланованого результату, а у відтворенні життя дитини. Я намагаюся самотійно вибрати методи і прийоми навчання і виховання, додаючи власні, знімати заборону на розвиток дитини «поза програмою»; не вчити дитину, а направляти її розвиток, виконуючи роль порадирика, друга, партнера; привертати дітей до співпраці, до самотійної діяльності, не інструктувати, не опікуватися, не привчати до комфортних умов (все, що необхідно використовувати на занятті – дитина готує сама). Також, я не вимагаю успіху, а створюю для

нього умови, імпровізуючи в ході проведення занять (змінюючи цілі, завдання і зміст). Цьому сприяють ігри, запропоновані В. М. Букатовим і А.П. Єршовою, які спрямовані на залучення дитини до соціального світу, на розвиток талантів дитини через гру.

Тож, використання соціо-ігрового стилю мають *свої плюси*, а саме: відносини: «дитина-однолітки»; педагог є рівноправним партнером; руйнується бар'єр між педагогом і дитиною; діти орієнтовані на однолітків, а значить не є покірними виконавцями вказівок педагога; діти самостійні і ініціативні, самі встановлюють правила гри, обговорюють проблему, знаходять шляхи її вирішення, домовляються, спілкуються; спілкування дітей відбувається всередині мікрогрупи та між мікрогрупами; діти допомагають один одному, а також контролюють один одного; соціо-ігровий стиль вчить активних дітей визнавати думку товаришів, а боязким і невпевненим дітям дає можливість подолати свої комплекси і нерішучість.

Отже, використання соціо-ігрової взаємодії дозволяє мені, як вихователю: використовувати гру як основну форму організації життя дітей; розвивати потенціал вихованців, спонукати їх до активного пізнання навколишньої дійсності; формувати комунікативну культуру дітей; формувати у дітей уявлення про внутрішній світ людини, її місце у навколишньому світі; навчати дітей володінню аналізу та оцінки поведінки з погляду прийнятих у суспільстві еталонів і зразків; розвивати вміння відчувати і розуміти іншого; підвищувати самооцінку дітей, їхню впевненість у собі; виховувати бажання допомогти, підтримати, поспівчувати, порадіти за іншого; розвивати творчі здібності та уяву, індивідуальне самовираження; розвивати у дітей допитливість, спостережливість.

Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку шляхом впровадження соціо-ігрової технології спрямовано на розвиток усіх складових соціально-громадянської компетентності дошкільників: емоційно-ціннісного ставлення, знань і навичок. За допомогою соціо-ігрового підходу дошкільники легко та природно опановують навички взаємодії одне з одним та суспільством, засвоюють соціальні правила та норми, орієнтуються у своїх правах та обов'язках, вчать емпатії тощо. Також діти навчаються

приймати вимоги соціальної групи, вміють домовлятися, приходять до згоди, слухати і чути один одного, але водночас відстоювати свою позицію, керувати власними емоціями, можуть розумно і доброзичливо заперечувати дорослим. У дітей формується позитивне ставлення до навколишнього світу, інших людей, самого себе, розвивається мовленнєва взаємодія.

Таким чином, теоретичне та практичне дослідження проблеми формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку дає підстави стверджувати про ефективність використання соціо-ігрової педагогіки як необхідної умови формування соціально-громадянської компетенції дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). Київ, 2021. 26 с.
2. Безсонова О. Соціо-ігрова взаємодія: загравання чи природний розвиток? *Дошкільне виховання*. 2018. №9. С.10-13.
3. Гавриш Н. Соціо-ігрова педагогіка як особливе перехрестя поколінь, або Роздуми напередодні нового навчального року. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 8. С. 7–11.
4. Козак Л., Федорова С. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №2. С.362-368.
1. Косенчук О., Куземко Л. Виховуємо соціально-компетентного громадянина у грі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №6. С.9-13.
2. Косенчук О. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць*. Вип. 32. Київ: Міленіум, 2022. 372 с.
3. Крутій К. Що таке соціо-ігрова педагогіка? Чому так важливо позбавитись нав'язаних дорослими ігор для дітей? URL: <https://ukrdeti.com/tag/socio-igrova-pedagogika/>

Дендеберя Тетяна Дмитрівна,
вихователь ЗДО № 49 «Дюймовочка»
м. Хмельницький

ПРИЙОМИ МНЕМОТЕХНІКИ У РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток мовлення дитини дошкільного віку – це процес засвоєння та використання мовних навичок, що включає в себе розуміння та використання мови для вираження думок, почуттів та ідей. Мовлення є ключовим для взаємодії та спілкування. Від дитини очікується можливість ефективно спілкуватися з іншими: взаємодіяти з однолітками та вступати у соціальні групи. Мовлення є провідним елементом когнітивного розвитку, оскільки дитина використовує мову для вираження та організації своїх думок, а також для вираження своїх емоцій та почуттів, що є важливим для самовираження та самоідентифікації.

Показники сформованості мовлення дитини на етапі переходу до шкільного життя визначено Базовим компонентом дошкільної освіти. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти серед основних компетенцій дитини мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку виокремлено в окремий напрям. Освітня лінія «Мовлення дитини» є одним із провідних векторів дошкільного розвитку і визначає рівень сформованості культури мовлення та спілкування дитини на етапі вступу до школи, елементарних правил користування мовленням у різних життєвих ситуаціях [1].

У дітей дошкільного віку вже досить великий словниковий запас, але користуватися ним і вживати слова у правильній формі та у відповідному контексті або узгоджувати різні граматичні ознаки вони ще не вміють. Від цього виникають проблеми з мовленням. Прагнучи щось розповісти, дитина просто не може підібрати слів, або робить це незрозуміло і безладно. У таких випадках доцільно використовувати засоби для розвитку мовлення, одним з яких є мнемотехніка.

Л. Рибалка визначає метод мнемотехніки як один з провідних способів розвитку зв'язного мовлення у дітей. На її думку дана технологія забезпечує успішне засвоєння дітьми знань про особливості об'єктів природи, оточуючого світу, їх структури,

зв'язках і відношеннях, що існують між ними; на її основі діти ефективніше сприймають і переробляють зорову інформацію, зберігають і відтворюють тексти розповідей, казок, віршів; створюють мовленнєві зарисовки, діалоги і різні розповіді за картинками [3, с. 109].

Мнемотехніка (гр. мистецтво запам'ятовувати) – це технологія покращення засвоєння нової інформації через свідоме утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів [5, с. 10].

На думку групи українських дослідників (Х. Бобровська, О. Самсонова, Г. Чорна) під час використання методів та прийомів мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення з дітьми дошкільного віку, ефективно вирішуються наступні завдання:

- розвиток зв'язного і діалогічного мовлення.
- розвиток у дітей вміння за допомогою графічної аналогії, а також за допомогою замісників розуміти і переказувати знайомі казки, зачувати вірші за допомогою мнемотаблиці чи колажу.
- вивчення правильної звуковимови, знайомство з літерами.
- розвиток у дітей розумової активності, спостережливості, вміння порівнювати та виокремлювати суттєві ознаки.
- розвиток психічних процесів: мислення, уваги, уяви, різноманітних видів пам'яті [2, с. 179].

На основі теоретичного аналізу наукових джерел, науковцями виокремлено основні завданнями мнемотехніки серед яких є: розвивати зв'язне та діалогічне мовлення; розвивати вміння розуміти й розповідати знайомі казки, вірші за допомогою графічної аналогії, мнемотаблиці та колажу; навчити дітей правильної звуковимови; стимулювати в дошкільників розумову активність, розвивати кмітливість, спостережливість, уміння порівнювати, виокремлювати істотні ознаки; розвивати у дошкільників психічні процеси такі як: мислення, увага, уява, різні види пам'яті; сприяти вирішенню дошкільниками винахідницьких завдань казкового, ігрового, екологічного, етичного характеру тощо [4, с. 73].

Л. Рибалка визначає, що прикладне значення використання прийомів мнемотехніки у розвитку мовлення дітей дошкільного віку є ефективним для:

- збагачення словникового запасу;

- при навчанні складанню розповідей;
- при переказах художньої літератури;
- відгадуванні та загадуванні загадок;
- заучуванні віршів;
- служать своєрідним зоровим планом для створення монологів;

- допомагають дітям здійснювати: будову розповіді; послідовність розповіді, лексико-граматичну наповнюваність розповіді [3, с. 110].

Дошкільний вік – це час активного розвитку мовлення та вивчення нових слів. Прийоми мнемотехніки можна застосовувати для розвитку мовлення дошкільників. Для роботи з мнемотехнікою можна використовувати такі: мнемоквадрати, мнемодоріжки, мнемотаблиці.

Навчання дітей за допомогою мнемотехніки починається саме з мнемоквадратів. Це картинка із зображенням, яке позначає одне слово або словосполучення, наприклад: грибочок, м'яч, дерево, квітка, дитина тощо.

Коли дитина засвоїла мнемоквадрати, вихователь ускладнює завдання, пропонуючи їй мнемодоріжки. Це є таблиця, що складається з чотирьох картинок. За цими зображеннями дитина може скласти 2-3 простих речення. Менідоріжки полегшують запам'ятовування, опис предметів, явища шляхом утворення додаткових асоціацій.

Мнемотаблиці – це графічне або частково графічне зображення персонажів казки, явищ природи, деяких дій; це схема, в якій закладено певну інформацію. Робота будується у три етапи:

1. Розгляд таблиць та аналіз того, що на ній зображено.
2. Перекодування інформації, тобто перетворення із символів на образи.
3. Упорядкування переказу чи оповідання з опорою на образи (для дітей дошкільного віку кількість квадратів не повинна перевищувати 9).

За допомогою мнемотехніки легко вивчити вірш напам'ять за алгоритмом. Робота з мнемотаблицями будується за принципом від простого до складного: розгляд таблиць і розбір,

зображених у них символів; перетворення символів у образи; переказ за допомогою символів.

Етапи роботи над віршем: виразне читання вірша педагогом; пояснення дітям, що вірш буде завчено напам'ять. Потім знову читання вірша з опорою на мнемотаблицю; задаються питання щодо змісту вірша, які допомагають дітям усвідомити основну думку; з'ясувати які слова незрозумілі дітям, пояснити їх значення у доступній для дітей формі; читання окремо кожного рядка вірша. Діти повторюють її з опорою на мнемотаблицю; діти розповідають вірш із опорою на мнемотаблицю; діти по пам'яті замальовують мнемотаблицю.

Використовуючи мнемотаблиці, також легко розгадувати загадки за алгоритмом: запропонувати дитині мнемотаблицю із зображеннями; розгляд та обговорення мнемотаблиці; відповіді на запитання щодо змісту мнемотаблиці; складання загадки за мнемотаблицею; відгадування загадки. При роботі зі різними видами текстів мнемотаблиці також варто використовувати для розвитку мовлення дитини дошкільного віку: читання дорослим тексту; розгляд та обговорення мнемотаблиці; відповіді на запитання щодо змісту тексту; повторне читання оповідання із встановленням на переказ; переказ тексту дитиною своїми словами по мнемотаблиці; переказування за допомогою мнемотаблиць.

Педагогічна практика засвідчує, що результатом роботи з використання мнемотаблиць для розвитку мовлення дітей дошкільного віку є позитивна динаміка. Практично всі діти розуміють узагальнюючі слова, розрізняють і називають суттєві деталі і частини предметів, діти чітко вимовляють слова, більшість вміє поєднувати прикметники з іменниками у роді, числі, відмінку. Діти з цікавістю можуть розказувати про будь-яку з своїх іграшок, а передаючи зміст художніх творів, більш повно, послідовно, висловлювати свої думки. Вони охоче інсценують уривки із знайомих казок. А достатній рівень розвитку мовлення допомагає спілкуванню, полегшує процес соціалізації [3, с. 112].

Завдяки використанню прийомів мнемотехніки, вихователі ЗДО вирішують такі проблеми у дітей: розвиток пам'яті, збереження та запам'ятовування інформації; розвиток логічного

мислення; розвиток мовлення, зокрема покращення дикції, вимови звуків; правильне формування своїх думок та складання речень; підвищення здібності концентрувати увагу одному занятті; формування можливості складання оповідань та переказування прочитаного тексту, полегшення процесу заучування віршів.

У дітей розширюється коло знань про навколишній світ; з'являється бажання переказувати тексти, вигадувати цікаві історії; з'являється інтерес до заучування віршів та потішок, скоромовок, загадок; словниковий запас значно збільшується; діти долають боязкість, сором'язливість, вчаться вільно триматися перед аудиторією та оволодівають навичками самопредставлення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Затверджено наказом МОН № 33 від 12.01.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf?__cf_chl_rt_tk=bvQK0fSXGGmE6a7hcBASrws_IXlvy1oMY7y0mEnvQMk-1707936434-0.0-4157
2. Бобровська Х. В., Самсонова О. О., Чорна Г. В. Методи і прийоми мнемотехніки як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 53. Том 1. С. 177-182.
3. Рибалка Л. І. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку за допомогою мнемотехніки. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. Суми, 2019. С. 109-113.
4. Сидорчук Т. В., Шадюк О. І. Мнемотехніка - ефективний засіб розвитку мовлення дошкільника. *Наука, освіта, суспільство очима молодих : зб. матеріалів XV Всеукр. наук.-практ. конф. здобув. вищої освіти та молодих учених*. Рівне : РДГУ, 2022. С. 72-73.
5. Чепурний Г. А. Освітня мнемотехніка: навчально-методичний посібник. 3-є вид., оновл. зі змінами та доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 152 с.

Дереш Валентина Станіславівна,
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри теорії й
методики виховання, психології
та інклюзивної освіти,
Комунальний вищий навчальний
заклад «Херсонська академія
неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМЕЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сімейне середовище завжди відіграло провідну роль у формуванні і вихованні дітей. Адже це той соціальний інститут, у якому здійснюється первинна соціалізація особистості. Національно-патріотичне виховання молоді людини розпочинається у сімейному колі від моменту її народження і триває усе життя. Батьки і близькі родичі дитини безпосередньо впливають на виховання особистості і формування української ідентичності. Від позиції, яку займають дорослі члени сім'ї стосовно Батьківщини, залежить рівень національно-патріотичної свідомості і виховання дітей. Саме у сім'ї плекається любов і шана до рідної землі.

Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління є надзвичайно актуальним в умовах збройної агресії російської федерації. Дуже важливим наразі є формування у дітей життєвої стійкості і любові до Батьківщини, гордості за здобутки свого народу і подвиги сучасних воїнів-захисників. У процесі національно-патріотичного виховання у дітей формується почуття любові до Батьківщини, патріотична свідомість, усвідомлена громадянська позиція [3].

Патріотичне виховання є складовою національного виховання, мета якого передбачає «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин» [2]. Патріотизм закладається через коліскову і рідне слово, формується під час знайомства дітей з історією рідного краю, легендами і

переказами. Сімейний мікроклімат впливає на патріотичну свідомість дітей дошкільного віку і їх почуття. Через любов до рідних і близьких у дітей поглиблюється міжпоколінне внутрішньородинне спілкування, формуються почуття нероздільності та ідентичності з українським народом.

Спілкування із дітьми дошкільного віку у сімейному середовищі має відбуватися у доброзичливій і довірливій атмосфері українською мовою, адже «мова – це те, що робить Україну Україною, а українців – українцями» [1, с. 14]. Через спілкування рідною мовою людина усвідомлює свою приналежність до національності і культури народу, у неї формується національна і культурна ідентичність. Кожне слово дорослих членів сім'ї про Батьківщину карбується глибоко у душі дитини і западає у серце. Завдяки використанню таких засобів виховного впливу як звичаї і традиції рідного краю, сімейні свята і традиції відбувається вирішення виховних задач стосовно самоствердження у суспільстві, приналежності до соціальної групи і формування патріотів своєї землі.

Необхідно у родинному колі ознайомлювати дітей із народними і національними символами українців. Це допоможе сформувати у дітей дошкільного віку бережне і шанобливе ставлення до рідної природи; діти розумітимуть і цінуватимуть державні символи, якщо усвідомлюватимуть себе громадянами України і відповідальними за її майбутнє.

Важливим також є відзначення усією родиною національних свят, таких як День Незалежності України, День Прапора, День Соборності України, День пам'яті Небесної Сотні, День українського козацтва тощо. Варто змалку розповідати дітям історію свята, традиції святкування. Також необхідно проводити спостереження за природою і звертати увагу дітей дошкільного віку на відображення прапора України у навколишньому середовищі: синє небо і лан золоті пшениці чи поля з квітучими соняхами, синє море і жовтий пісок тощо.

Велике виховне спрямування на дітей мають сімейні розповіді і бесіди-спогади про патріотичні вчинки близьких родичів дітей. На кожную українську сім'ю прямо чи опосередковано вплинула війна росії з Україною. Адже за десять років збройної агресії у кожній родині є герої, які захищають Батьківщину чи повернулися на щиті. Діти дуже чутливі до несправедливості цієї війни і почуваються єдиним цілим із

героями-патріотами своєї землі. Важливо щодня вшановувати загиблих героїв хвилиною мовчання. Діти зможуть краще осмислити те, що відбувається і відчуття єднання із усім українським народом.

Також національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку відбувається під час подорожей нашою Батьківщиною. Діти мають можливість ознайомитися із скарбами України, побачити багатоманітність природи та історичних пам'яток рідної землі. Наразі велика кількість дітей стали внутрішньо переміщеними особами і перебувають у різних куточках нашої держави; багато дітей виїхали за кордон і знаходяться далеко від Батьківщини. Дорослі допомагають налагоджувати спілкування із місцевим населенням, усвідомлювати те спільне і відмінне, що існує між представниками різних громад і країн. Це змушує молодих українців усвідомити цінність своєї землі, відчуття туги за батьківщиною і повагу до воїнів, які захищають нас. Від батьків залежить те, як діти сприймають нове соціальне середовище і чи прагнуть повернутися додому, наскільки відчують свою ідентичність з українським народом.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку у сімейному середовищі здійснюється також і через засоби українського мистецтва. Варто читати дошкільнятам книги українських авторів, залучати дітей до перегляду мультфільмів і фільмів вітчизняного виробництва, прослуховування і виконання українських народних і сучасних пісень, відвідування мистецьких виставок і театрів тощо. Це допомагає дітям наблизитися до розуміння свого народу і розвиває у них відчуття гордості і приналежності до співвітчизників. Велику роль у цьому відіграє готовність старших членів родини відповідати на запитання дошкільнят, які виникають у них у процесі ознайомлення із творами мистецтва, адже без пояснень діти можуть неправильно трактувати їх зміст.

Хочемо наголосити, що батьки мають бути взірцем для наслідування і показувати приклад патріотизму. Порожні слова без дієвих вчинків не мають ніякого значення для дітей. Батьки повинні своїми патріотичними почуттями і діями показувати, якими мають бути громадяни України. Тому батьки-воїни, батьки-волонтери, батьки, які донатять на ЗСУ є гідним

прикладом для своїх дітей, прикладом, з якого діти переймають найкращі риси, прикладом справжніх патріотів своєї країни.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf> (дата звернення: 10.02.2024).

2. Єрохіна Н.М., Матвієнко В.М. Організація національно-патріотичного виховання в умовах воєнного стану URL: <https://naurok.com.ua/organizaciya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-umovah-voennogo-stanu-323884.html> (дата звернення: 13.02.2024).

3. Шевчук Г.Й. Національно-патріотичне виховання молоді в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»*. 2023. № 5 (19). С. 630–635. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5\(19\)-630-635](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-5(19)-630-635) .

Дзядзін Ольга Юріївна,

директор, Хмельницький заклад дошкільної освіти №29 «Ранкова зірка»

ФУНКЦІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розвивальний життєвий простір виконує різні функції в освітньому процесі дошкільного навчального закладу: як інформативні, так і розвиваючі. Предметно-просторове середовище включає велику кількість різноманітних предметів та об'єктів навколишньої дійсності, де кожний предмет та кожний об'єкт, в свою чергу, несуть певну кількість знань про навколишній світ, стають засобом передачі соціального досвіду.

В наші дні вирішальне значення в будь-якій галузі людської діяльності має можливість оперативного отримання інформації, її відбору, обробки та застосування. Стрімке зростання інформаційного потоку, розвитку нових інформаційних технологій, їх можливості, небачені раніш способи передачі інформації – все це ставить свої вимоги до сучасного життя. Людина ХХІ ст. повинна бути психологічно готова сприймати нове, постійно вчитися, бути гнучким у спілкуванні, виділяти конкретні цілі своїх вчинків, шукати та знаходити ефективні засоби їх досягнення, передбачити кінцевий результат, правильно підходити до прийняття життєво важливих рішень.

Комп'ютер, мультимедійні засоби – інструменти для обробки інформації, які можуть стати важливим технічним засобом навчання, засобом комунікації, необхідним для спільної діяльності педагогів, батьків, дошкільників [4]. Останнім часом розвивальне середовище якісно збагатилося завдяки включенню в нього комп'ютерно-ігрових комплексів. Комп'ютер може увійти в життя дитини тільки через гру, яка забезпечує оволодіння новими способами дій, забезпечує особистісний розвиток дитини. Система комп'ютерної освіти для дошкільників охоплює: комп'ютерні програми та ігри, методичні рекомендації щодо їх включення у зміст освіти; спеціальну науково-пізнавальну літературу для дошкільників про персональний комп'ютер; кваліфікованих спеціалістів, готовність педагогів до роботи з комп'ютерно-ігровими комплексами; методичні рекомендації для батьків [1].

Використання у дошкільному вихованні комп'ютерної техніки в поєднанні з традиційними засобами виховання сприяє підвищенню загальної якості виховання, розвитку творчої особистості. Визначальними щодо цього є компетентність вихователя, розвивальний зміст комп'ютерних програм. Передусім слід виходити з того, що комп'ютер є засобом діяльності дитини. Тому, організовуючи ознайомлення дошкільнят з комп'ютерними технологіями, педагог має орієнтуватися на дитину.

Використання комп'ютерної техніки в навчально-виховному процесі позитивно впливає на загальний розвиток дітей. Як показують дослідження А.Венгера, А.Виготського, П.Гальперіна, В.Давидова, М.Поддякова, у дитини до п'яти років повністю розвивається символічна функція наочно-образного мислення,

що є основним показником рівня розумового розвитку малюка в цьому віці. Саме тому, вже починаючи із середнього дошкільного віку, дитина здатна свідомо обирати спосіб дії, сприймати особливі умови, пропоновані комп'ютерною технологією. Працюючи на комп'ютері, малюк має справу з наочними екранними образами, які він наділяє символічним, ігровим значенням, переходячи в такий спосіб від звичних практичних дій з предметами до дії з ними в образному (модельному, символічному) плані. Застосування в дошкільному вихованні нових інформаційних технологій (НІТ) в органічному поєднанні з традиційними засобами виховання сприяє підвищенню загальної якості виховання, розвитку творчої особистості.

Отже, комп'ютер – це насамперед засіб діяльності дитини. Тому, організовуючи ознайомлення дошкільнят з комп'ютерними технологіями, педагог має ставити в центрі уваги саму дитину та необхідність її гармонійного розвитку. Саме ці орієнтири націлюють педагогів на комплексну реорганізацію умов перебування дитини в закладі дошкільному.

З появою комп'ютерів розвивальне середовище у дошкільних закладах функціонує як комп'ютерно-ігровий комплекс (КІК), складовими якого є: комп'ютерна зала, ігрова зала.

Тривалість перебування дитини перед комп'ютером не повинна перевищувати 15 хв., а загальний час перебування в КІК – 40-45 хв. Під час заняття в залі може перебувати не більше восьми дітей. Тому їх часто доводиться ділити на підгрупи. У кожного вихованця має бути індивідуальне місце за комп'ютером (ІКМД). Неприпустимо, щоб біля одного комп'ютера працювало водночас двоє-трое дітей. Відстань між столами ІКМД повинна бути не меншою 60 см; від столів до стін – 80 см. Відстань між очима дитини та екраном має становити 60-70 см. Яскравість зображення на моніторі мусить бути оптимальною.

Таким чином, комп'ютерна зала є частиною загальної, універсальної інформаційної системи дошкільного закладу. Вона є навчально-ігровим середовищем, де на обмеженому просторі відбувається різноманітна діяльність. Багатоваріантність використання простору комп'ютерної зали дає змогу максимально урізноманітнити дитячу ігрову діяльність, варіювати її, пристосовувати до конкретних умов і оперативно реагувати на зміни в поведінці кожної дитини [1].

Ігрова зала призначена для самодіяльних сюжетно-рольових, режисерських і театралізованих ігор, тому повинна бути просторою, світлою, затишною, не повторювати оформлення групових кімнат. У ній розміщують великі ігрові модулі, подіуми-будиночки для режисерських ігор, подіум-сцену із завісою для театралізованих ігор, а також сюжетно-образні іграшки. В ігровій залі має здійснюватися підготовка дитини до осмисленої гри на комп'ютері. Щоб керувати комп'ютерною грою, необхідно розуміти, що означають знаки та символи, які в ній використовуються. Тому на підготовчих заняттях в ігровій залі малих навчають узагальнювати, тобто абстрагуватися від форми та конкретних ознак предмета, виділяючи загальні риси, притаманні цілому класу предметів. Під час таких занять в ігровій залі не повинно бути конкретних іграшок (посуд, лікарські набори, спеціальні ляльки – кухар, медсестра тощо). Натомість бажано мати різні конструктори, предмети-замінники (мотузки, стрічечки, дротики, клаптики тканини, пакети, коробочки тощо), саморобні ляльки (особливо добре, якщо вони виконані в національному, фольклорному стилі з урахуванням кращих традицій народної іграшки).

Кімната (зона) психологічного розвантаження (релаксації), яка межує з комп'ютерною залом, – це затишне, гарно оформлене приміщення з обов'язковим природним освітленням, її рекомендують обладнувати за типом зимового саду, де можуть бути живі рибки в акваріумах, пташки, черепахи, кошенята та інші тваринки. Ця кімната – місце усамітнення, роздумів та зосередження. Для створення належного настрою, бажано також мати магнітофон і програвач, відповідну фонотеку [3].

Особливо ефективно впливає на дітей, передусім на їхню рухову активність, модульне предметно-ігрове середовище. Прикладами предметів-модулів можуть слугувати легкі куби різного розміру, виготовлені за типом вкладишів, і середні за розміром модулі – «меблі-іграшки». Дитина може перетворювати модулі на корабель, будиночок, казкову печеру тощо. Захопившись предметами-модулями, дитина долає межі традиційного ігрового куточка, легко оволодіває елементами ігрових дій.

Збагачені можливості розвитку специфічних дитячих видів діяльності, до яких в першу чергу відноситься гра, роблять дитинство не тільки щасливим, але і забезпечують старт від

актуального розвитку до його найближчим та більш далеким перспективам [1].

Дійовим засобом збагачення розвитку в дошкільний період життя дитини є розвивальне, предметне, а точніше соціопредметне ігрове середовище, разом з розумними вихователями відкривають кожній дитині багато щасливих можливостей. Одним з важливих умов реалізації системи профільності дошкільних навчальних закладів або окремих груп (естетичного, розвиваючого, екологічного напрямлення) є правильна відповідна організація розвиваючого предметного середовища, яка відповідає меті створення певної системи роботи. Ось, наприклад, для екологічної освіти середовище в дошкільному закладі повинне створювати умови для: пізнавального розвитку дитини (можливість експериментувати, систематично спостерігати за об'єктами живої і неживої природи, шукати відповіді на питання); еколого-естетичного розвитку дошкільнят (вміння бачити красу навколишнього природного світу, різноманітність його кольорів та форм); оздоровлення дітей (використання екологічно безпечних меблів для оформлення інтер'єрів, іграшок, озеленення території); формування моральних якостей (створення умов для щоденного догляду за жителями куточку природи); формування екологічно правильної поведінки (розвиток навичок раціонального природо використання) [2].

Отже, розвивальний життєвий простір в закладі дошкільному повинен сприяти реалізації всіх компонентів змісту освіти: пізнавального, морально-ціннісного, діяльнісного. Будь яке розвивальне середовище складається з різних елементів і кожний з них виконує свою функціональну роль.

Список використаних джерел

1. Нормативні документи. Для завідуючих ДНЗ. Упорядник: Чала Т. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 528с.
2. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. К.: 1998. 386с.
3. Смирнова Е. Современный дошкольник: особенности творческой деятельности. *Дошкільне виховання*. 2022. №4 С. 70-73.

Діденко Ірина Владиславівна,
вихователь ЗДО № 45 «Ялинка»
м. Хмельницький

ГІПЕРАКТИВНА ПОВЕДІНКА ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Чимало дітей, які приходять у заклад дошкільної освіти, характеризується гіперактивністю та підвищеною емоційною збудливістю, які поєднуються з нестійкістю уваги, відволіканням, порушеннями цілеспрямованої діяльності. Даний розлад у Міжнародній класифікації хвороб (МКБ-10) носить назву «розлад дефіциту уваги з гіперактивністю» (РДУГ) [4].

Останнім часом характерною є тенденція збільшення кількості гіперактивних дітей. За даними Клінічної настанови в Україні таких дітей до 19 %, у США – 20 %, Великобританія, Італія – до 10%, У Китаї – до 13%. Хлопчиків у 9 разів більше, ніж дівчат. Такі тенденції, на думку учених, викликані інтенсивністю процесу навчання, навантаженням інформацією, поширенням асоціальних тенденцій у суспільстві, посиленням внутрішньосімейної напруженості та конфліктності. У зв'язку з цим наростають нервово-психічні відхилення та порушення поведінки у дітей [7].

Розлад дефіциту уваги та гіперактивності – це складна асинхронія розвитку, обумовлена безліччю внутрішніх та зовнішніх факторів, що призводять до неспецифічних форм реагування, що виявляється в імпульсивності, неувважності, гіперактивності.

Узагальнення наукових напрацювань із симптоматики та прояві розладу дефіциту уваги та гіперактивності [3; 7] дозволяє визначити найбільш повторювані з них серед дітей дошкільного віку:

А) симптоми неувважності:

- не звертає увагу на деталі або робить помилки у будь-якій діяльності;

- зазнає труднощів з концентрації уваги на заняттях або протягом гри (особливо із дотриманням правил);

- складається враження, що дитина не слухає, коли до неї безпосередньо звертаються (може перепитувати після щойно озвученої інструкції);

- не слідує інструкціям або кінцевим завданням (особливо, якщо інструкція складається із декількох етапів);
 - має труднощі в організації завдань та заходів (виявляє бажання до всіх активностей, проте жодну не доводить до завершення);
 - уникає, не любить чи не хоче займатися активністю, яка потребує постійних розумових зусиль протягом тривалого часу;
 - часто губить речі, забуває переодягнутися/перезутися;
 - легко відволікається (батькам/вихователю іноді потрібні надзусилля, щоб втримати увагу на потрібному об'єкті протягом тривалого часу);
 - забудькувата у повсякденній діяльності;
- Б) симптоми гіперактивності та імпульсивності:
- часто рухає руками чи ногами (крутиться на одному місці);
 - часто залишає своє місце у групі без пояснення своїх дій;
 - часто бігає туди-сюди або встає, коли така активність недоцільна (вскакує, першою «вилітає» з групи);
 - не здатна грати спокійно (наприклад, настільні ігри, складання пазлів, робота з сортерами тощо)
 - часто при ходьбі підстрибує, крутиться тощо;
 - часто говорить надмірно (важко зупинити в розмові, зміст розмови може не відповідати темі тощо);
 - часто зазнає труднощів з очікуванням своєї черги (висувається попереду всіх, очікування дуже втомлює/дратує);
 - часто перериває чи втручається в розмову, яка її не стосується.

І. Сухіна доповнює список ознак гіперактивної дитини наступними: перебуває в постійному русі й просто не може себе контролювати, тобто, навіть стомившись, продовжує рухатися, а знесилившись остаточно, плаче і кричить; швидко й багато говорить, ковтає слова, перебиває, не дослуховує. Ставить мільйон запитань, але рідко вислуховує відповіді на них; їй неможливо вкласти спати, а якщо вона спить, то неспокійно. У неї часто бувають кишкові розлади, не рідкість усілякі алергії; дитина некерована, абсолютно не реагує на заборони й обмеження. І в будь-яких умовах (дім, магазин, дитсадок, дитячий майданчик) поводить однаково активно; часто провокує конфлікти. Не контролює свою агресію – б'ється, кусається, штовхається, причому пускає в хід підручні засоби: палиці, каміння [8, с. 8-9].

Е. Панасенко та О. Ліхно зазначають, що найяскравіше гіперактивність проявляється в дітей у старшому дошкільному й молодшому шкільному віці. У цей період здійснюється перехід до провідної – навчальної діяльності та у зв'язку з цим збільшуються інтелектуальні навантаження: від дітей потрібні вміння концентрувати увагу на тривалішому відрізку часу, доводити розпочату справу до кінця, добиватися певного результату. Саме в умовах тривалої і систематичної діяльності гіперактивність заявляє про себе дуже переконливо [5, с. 83].

Б. Андрейко та А. Біль вказують на те, що дошкільники з РДУГ мають проблеми у взаєминах з людьми, які їх оточують. Адже дітям дошкільного віку з типовим розвитком важко встановити контакт з дітьми, у яких є прояви розладу гіперактивності та дефіциту увагу: такі дошкільники завжди є рухливими, неспокійними, переживають почуття страху, тривожність, напруженість [1, с. 54]. Діти з синдромом гіперактивності мають певну слабкість нервової системи та важко переносять будь-яке напруження, пов'язане зі стресом. Тому у них часто виникає тривога, що може посилити прояви синдрому гіперактивності [2, с. 26]. Дитина дошкільного віку не може поводитися так, як вимагають дорослі, і не тому, що не хоче, а тому, що її фізіологічні можливості не дають їй змоги зробити це. Такій дитині важко довгий час сидіти нерухомо, не вертатися, не розмовляти. Постійні окрики, зауваження, погрози, покарання не поліпшують її поведінку, а часом стають джерелами нових конфліктів. Крім того, такі форми впливу можуть сприяти формуванню в дитини негативних рис характеру. У результаті страждають усі: і дитина, і дорослі, і діти, з якими вона спілкується [6, с. 93].

Таким чином, при роботі із дитиною із гіперактивною поведінкою вихователю варто спрямовувати роботу на розвиток когнітивної сфери, підвищення рівня самооцінки, поліпшення вміння планувати свою діяльність, зниження проявів гіперактивної та імпульсивної поведінки, поліпшення комунікативних навичок.

При організації освітнього процесу при роботі із дошкільниками із РДУГ доцільно змінювати види діяльності залежно від ступеня стомлюваності дитини. Важливо також реалізовувати рухову потребу дитини: пропонувати їй додаткові доручення, що передбачають рухову активність – роздати папір,

перенести стільчик, потримати плакат, зібрати карточки тощо. Добре себе зарекомендували у практичній діяльності вправи на релаксацію й зняття м'язового напруження. Наприклад, вправи «Лимон», «Я – дроворуб», «Черепашка», «Море хвилюється...», які передбачають почерговість м'язового напруження та розслаблення організму. Для розвитку контролю та зосередженості варто використовувати вправи із диханням. Наприклад, струменем повітря спрямувати кульку від пінг понга чи пір'їнку в уявні ворота. Або вправа «Квітка – свічка»: контрольований видих на «свічку» чергується із вдихом – нюхання квітки.

Обов'язково потрібно вчити дитину виражати свої емоції (особливо негативні) прийнятним способом. Інакше вона будь-яку емоцію – чи то радість, чи то роздратування, образу, злість відчуватиме як внутрішнє збудження, що буде шукати вихід. І скільки б часу не стримувала себе дитина, збудження в певний момент знайде вихід і не завжди у прийнятній формі [2, с. 58]. Тому добре впроваджувати у роботу із дошкільниками вправи на розвиток емоційної сфери: «Зобрази емоцію», «Емоційний кубик», «Градусник емоцій», психологічна гра «Я вчусь виражати свої емоції», гра «Мімічна гімнастика» та ін.

Вихователю варто працювати над розвитком соціальних навичок, вчити дитину взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими. Групові завдання та ігри можуть допомагати в цьому. Важливо співпрацювати з батьками для створення єдиної стратегії роботи з гіперактивною дитиною. Враховувати їх думки та досвід, і розробляти план дій разом.

Таким чином, зацікавлений вихователь завжди знайде необхідні матеріали на тему навчання та розвитку дітей, які мають розлад дефіциту уваги та гіперактивності, щоб у своїй практичній роботі не керуватися упередженнями, а бути психологічно підготовленим до грамотної взаємодії з гіперактивними дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Андрейко Б., Біль А. Психологічні особливості міжособистісного спілкування дітей дошкільного віку з гіперактивним розладом із дефіцитом уваги. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21. Т. 2. С. 53-56.

2. Войтко В. В. Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей: психолого-педагогічний супровід : навч.-метод.

посіб. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 76 с.

3. Мельник І., Щербата В. Психолого-педагогічний супровід дітей з рухової розгальмованістю та РДУГ. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 2. С. 13-16.

4. МКХ-10 онлайн-довідник. URL: <https://web.archive.org/web/20170619070810/http://mkh10.com.ua/>

5. Панасенко Е. А., Ліхно О. А. Психологічний супровід гіперактивної дитини-дошкільника: теоретичні й прикладні підходи. *Молодий вчений*. 2018. № 10.1 (62.1). С. 83-86.

6. Підлипняк І. Ю. Особливості психокорекційної роботи з гіперактивними дітьми. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. LXXVIII. Том 1. С. 92-96.

7. Розлад із дефіцитом уваги та гіперактивністю у дітей та молоді. Клінічна настанова, заснована на доказах. Київ, 2019. 66 с.

8. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

Доротюк Тетяна Миколаївна,
вихователь ЗДО № 45 «Ялинка»
м. Хмельницький

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) орієнтований на щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумову її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті [2]. Таким чином, одним із завдань закладу дошкільної освіти є створенням розвиваючого та освітнього середовища та умов для соціального та особистісного розвитку дитини у спільній діяльності з дорослими та однолітками. Пріоритетним, на наш погляд, у процесі соціалізації є реалізація завдань освітньої галузі – соціально-комунікативний розвиток.

У психолого-педагогічній літературі можемо зустрітися із різноманітністю підходів у трактуванні терміну «соціалізація». Соціалізація забезпечує входження людини у соціальні спільноти і колективи, комфортне співіснування в них, усупільнення її діяльності, способу життя і думок, що забезпечує формування особистості як представника певних соціальних спільнот і груп, соціальних прошарків [1, с. 7]. Соціалізація – це складний двосторонній процес включення людини в систему соціальних зв'язків, відносин, її взаємодії навколишнім середовищем: по перше, в процесі соціалізації індивід засвоює соціальний досвід, входячи в соціальне середовище, в систему соціальних зв'язків, по друге – він активно відтворює систему соціальних зв'язків, реалізуючи себе як особистість, впливаючи на життєві обставини [7, с. 87]. Головна мета соціалізації – інтеграція особистості в соціальну систему, її підготовка до повноцінного існування і продуктивного функціонування в різноманітних структурах громадянського суспільства і держави [4].

О. Авраменко на основі аналізу трактування категорії соціалізації у різноманітних наукових джерелах виокремлює істотні її ознаки, які формують дефініцію: тип соціального процесу; процес засвоєння цінностей, норм, правил; оволодіння соціальними ролями і функціями; оволодіння знаннями, навичками соціальної поведінки, соціальної дії, взаємодії; засвоєння правил взаємодії у соціальних відносинах; вироблення соціальних ціннісних орієнтацій; оволодіння системою механізмів, форм і методів функціонування особистості в суспільстві; у сукупності – це процес становлення людини як особистості, здатної здійснювати життєдіяльність у суспільстві [1, с. 11].

Актуальним в рамках нашого дослідження є напрацювання Н. Сайко, яка розробляє та реалізовує цілісну систему професійно-педагогічної підготовки студентів до соціалізації дітей дошкільного віку, яка ґрунтується на поєднанні теоретичного, практичного і професійного компонентів. У публікаціях доведено, що систему підготовки необхідно спрямовувати на формування в майбутніх вихователів професійно-педагогічних знань, практичних умінь і навичок

здійснювати процес соціалізації шляхом виховання гармонійного світосприйняття та розвиток умінь до самостійної наукової діяльності [8, с. 13].

Таким чином, ми виходитимемо з розуміння соціалізації як процесу, результатом якого є засвоєння старшим дошкільником певної системи знань та норм, що дозволяють йому відповідним способом функціонувати у суспільстві.

У дошкільному віці заклад дошкільної освіти поряд із сім'єю є одним з інститутів соціалізації. У процесі втілення в життя завдань соціального та комунікативного розвитку дошкільник через ігрову діяльність засвоює норми та правила соціальної поведінки, моральні та світоглядні цінності, вчиться спілкуватися та взаємодіяти з дорослими та однолітками, розвиває соціальний та емоційний інтелект.

У роботах вітчизняних педагогів та психологів (Т. Дуткевич, В. Іванова, І. Ушакова, Т. Яценко та ін.) гра розглядається як діяльність, завдяки якій дошкільник пізнає складний світ людських стосунків, набуває навичок колективної діяльності, засвоює норми моралі та моральної поведінки. Безумовно, все це свідчить про ефективний вплив ігрової діяльності на соціальний розвиток дитини дошкільного віку.

Гра є основною та ефективною формою соціалізації в дошкільному віці, виходячи з розуміння її як провідної діяльності цього вікового періоду. За твердженням психологів, однією з функцій гри є функція соціалізації. Завдяки цій функції дитина включена до системи суспільних відносин, засвоює загальнолюдські цінності та культуру суспільства [3].

Особливого значення у дошкільному віці має освоєння сюжетно-рольової гри як провідної діяльності цього періоду. Саме в такій грі дитина має можливість максимально повно відображати об'єктивну реальність, приміряти різноманітні соціальні ролі, змодельовати вчинки людей, проникнути у світ людських стосунків.

Гра для дитини дошкільного віку – це спосіб пізнання навколишнього середовища. У грі для дитини відкривається унікальна можливість задовольнити свою потребу бути дорослою, взявши ту чи іншу роль дорослої людини. У ній дошкільник через

моделювання ігрової ситуації пізнає світ людських відносин, освоює різні сфери діяльності, приміряє соціальні ролі та суспільні функції світу дорослих людей, набуває навичок взаємодії з іншими в ігрових ситуаціях [3; 10].

Розкривши характеристику та значення гри для дітей дошкільного віку необхідно розглянути важливі функції гри, запропоновані С. Литвиненко:

- навчальна функція дозволяє вирішити конкретні завдання виховання та навчання, спрямовані на засвоєння певного програмного матеріалу та правил, яким мають слідувати гравці. Важливими є навчальні ігри також для морально-естетичного виховання дітей;

- розважальна функція сприяє підвищенню емоційно-позитивного тону, розвитку рухової активності, збагачує розум дитини несподіваними та яскравими враженнями, створює сприятливий ґрунт для встановлення емоційного контакту між дорослим та дитиною;

- комунікативна функція полягає у розвитку потреби обмінюватися з однолітками знаннями, вміннями у процесі ігор, спілкуватися з ними та встановлювати на цій основі дружні взаємини, проявляти мовну активність;

- виховна функція допомагає виявити індивідуальні особливості дітей, дозволяє усунути небажані прояви у характері;

- розвиваюча функція полягає у розвитку дитини, корекції того, що в ній закладено та виявлено;

- релаксаційна функція полягає у відновленні фізичних та духовних сил;

- психологічна функція полягає у розвитку творчих здібностей дітей [6].

Таким чином, протягом дошкільного дитинства форми та види ігор змінюються та ускладнюються. Спочатку це найпростіші маніпуляції з предметами та ознайомлення з їх функціональними можливостями та соціальним призначенням; потім, починаючи з другого року життя – відображення найпростіших побутових сюжетів; і, нарешті, у старшому дошкільному віці – сюжетно-рольові ігри з правилами, розгорнуті ігри режисерського типу, самостійні дидактичні ігри. Безумовно,

педагогам ЗДО необхідно відкинути нав'язування дітям формальних прийомів і навичок гри, догматичне диктування її теми та умов, розподіл ролей. Необхідне розуміння гри як центральної стратегії розвитку свідомості та особистості дитини, і перебудова умов її організації в дитячому садку. Приходячи до висновку, що соціалізація дошкільника здійснюється через гру, слід акцентувати увагу на тому моменті, що цей процес починається і відбувається в дитсадку в ході цілеспрямованого педагогічно організованого виховання. Тобто іншими словами, «нав'язування» педагогами гри не тільки не створює атмосфери, що розвиває, а й діє негативно на розвиток дитини та її соціалізацію. Педагогічне керівництво грою одна із найважливіших справ, де проявляється як професіоналізм вихователя, а також відбувається розвиток ініціативи і творчості дошкільнят, отже, і процес соціалізації.

В ігровій діяльності відбувається соціальне становлення особистості дитини дошкільного віку. Формуються та розвиваються такі соціальні якості особистості дошкільника як активність, самостійність, ініціативність, відповідальність, цілеспрямованість, колективізм, гуманність, емпатія, тобто, такі особливості особистості, від яких залежатимуть її міжособистісні стосунки з оточуючими у подальшому житті.

Безперечно, ігрова діяльність впливає і на освоєння способів міжособистісної взаємодії і з дорослими та з однолітками. Моделюючи в ігровій ситуації взаємодії дорослих, дошкільник усвідомлює та приймає правила такої взаємодії, у спільній ігровій діяльності з однолітками він вчиться домовлятися з приводу ролей, мотивувати свої дії та вчинки, йти на поступки у неоднозначних ситуаціях, оцінювати ситуацію, в якій відбувається дія, вирішувати конфліктні ситуації, аргументовано відстоювати власну думку тощо.

Отже, ігрова діяльність – це спосіб соціального включення дітей у групову взаємодію, формування у них навичок соціальної поведінки, засвоєння ними соціально-культурного досвіду.

Таким чином, гра – це діяльність, в якій дитина-дошкільник осягає соціальні почуття, опановує соціальну дійсність, оволодіває навичками колективного співробітництва з

однолітками, засвоює норми та правила соціальної взаємодії, накопичує власний досвід суб'єкта соціальних відносин, стає соціалізованою особистістю.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. О. Соціалізація особистості в контексті вітчизняних та зарубіжних науково-педагогічних. *Вісник Черкаського університету*. 2015. № 10. С. 7-13.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження. Харків: Ранок, 2021. 240 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Практикум. Навч. посібн. Київ: ЦНА, 2019. 424 с
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Іванова В. В. Психологія дитяча: навчально-методичний посібник для самостійної роботи. Мукачево: МДУ, 2019. 104 с.
6. Литвиненко С. А. Феномен гри в сутнісно-буттєвому вимірі. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць РДГУ*. Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 11. С. 90-95.
7. Панченко О. А. Соціалізація особистості в умовах інформаційної турбулентності. *Актуальні проблеми психології*. 2019. № 52. Т. 1. С. 87-93.
8. Сайко Н. О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку : автореф. дис. д-ра. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 20 с.
9. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 123 с.
10. Яценко Т. В. Дитяча психологія з психологією дитячої творчості. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів. Кременчук: ПП «Бітарт», 2020. 42 с.

Дронова Ольга Олегівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ-Дніпро;

Огурцова Світлана Василівна,

завідувачка КЗДО № 60 «Журавлик»
Краматорської міської ради,
стейкголдер,
м. Краматорськ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗДО

Аналіз змісту Базового компонента дошкільної освіти, та його осмислення у контексті сучасних соціокультурних викликів та запитів практики, актуалізують проблему забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців цієї важливої у особистісному становленні та соціалізації дитини галузі [1; 6; 7].

Якість професійної педагогічної освіти сьогодні забезпечується як загально-теоретичним, професійно-методичним так і практичним компонентами освітньої програми [2; 3; 5].

На нашу думку, саме практична підготовка потребує сьогодні пошуку нових, більш затребуваних видів, а також змісту, засобів та форм її організації. Ми виходимо з того, що цей компонент професійної освіти позначається низкою особливостей, які потрібно враховувати і адекватно вирішувати.

Насамперед, це організація практичної підготовки в умовах дистанційного навчання; надання пріоритету у її змісті збереженню феномену полімодальності світосприймання та поліхудожності дитини дошкільного віку, педагогічній підтримці її у розвитку художньо-естетичного самовираження, що є умовою емоційного здоров'я і позитивного світоналаштування; потреба у створенні для майбутнього фахівця відповідних умов для набування досвіду активної і творчої, партнерської взаємодії з колегами, дитиною та її родиною у поліхудожньому середовищі закладу дошкільної освіти, створення єдиного художньо-творчого колективу та ін..

У обґрунтуванні теоретичних засад практичної підготовки ми спираємось на основні положення психології середовищного підходу, педагогічної теорії, що розкривають умови і механізми взаємодії середовища і особистості (Л. Божович, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Кононко, Г. Костюк, О. Леонт'єв, М. Монтесорі, В. Петровський, С. Русова, В. Сухомлинський, С. Шацький, С. Френе та ін.). Визначено, що предметно-просторове оточення впливає на глибинні особистісні структури, в тому числі і на творчу активність як інтегральну якість особистості.

У низці наукових публікацій підкреслюється що для гармонійного розвитку діти потребують не тільки уваги дорослих, вираженої в формі доброзичливого, емоційного та змістовного спілкування, але й предметного середовища, обладнання та устаткування, яке сприятиме пробудженню та розвитку творчого потенціалу особистості. При цьому, простір, організований для дітей, може в одному випадку бути могутнім стимулом їхнього розвитку, а в іншому ставати перепорою у виявленні індивідуальності і творчих здібностей (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Піроженко та ін.).

Отже, проблеми у організації, змісті, формі та функціонуванні предметно-просторового середовища, як особистісно-розвивального, у ЗДО існують і умовою їх вирішення є компетентність та активна творча діяльність педагога.

Поліхудожній компонент особистісно-орієнтованого розвивального середовища утворюють цінності мистецтва і художня творчість (Н. Миропольська, Г. Шевченко, О. Рудницька, Б. Юсов та ін.). Організоване на принципах полімодальної педагогіки та взаємодії мистецтв у створенні художнього образу, поліхудожнє середовище утворює простір художньо-творчої активності дитини у пізнаванні способів образного відтворення світу і мови мистецтв, набування нею досвіду культурних форм художньо-естетичного самовираження, реалізації пізнавально-естетичних і культурно-комунікативних потреб у вільному виборі.

Поліхудожнє середовище інтегрує просторово-предметні, діяльнісні та духовно-емоційні (комунікативні) елементи, перебуває у діалектичному взаємозв'язку з культурою сім'ї та соціуму, є поліфункціональним, полікультурним, пробуджує і актуалізує усі сфери особистості, сприяє їхньому розвитку. Організацію і забезпечення адекватного функціонування

поліхудожнього середовища ми вважаємо педагогічною умовою саморозвитку, самореалізації і самоактуалізації дитини, педагога, батьків у культуровідповідних формах життєдіяльності і життєтворчості.

Проектувальними принципами організації поліхудожнього середовища визначено: відкритість до природного і полікультурного простору; функціонального зонування; інтеграція видів художньої діяльності і культурного простору; мобільність; свободи вибору; партнерська творча взаємодія дорослих і дітей та ін..

Осмислення концепції поліхудожнього середовища та запитів практики дошкільної освіти визначило провідну роль педагога у його організації та забезпеченні ефективного функціонування в ЗДО. З метою забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців на педагогічному факультеті ДВНЗ ДДПУ для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за ОП 012 «Дошкільна освіта» запроваджено практичну підготовку «Організація та функціонування поліхудожнього середовища в закладах дошкільної освіти».

Ми розглядаємо цей вид ПП як *форму* активного введення здобувачів у систему естетичного виховання та мистецької освіти дітей дошкільного віку; як *навчально-освітній простір* для здобування базових організаційних та художніх компетенцій, потрібних для подальшого успішного опрацювання компонентів освітньо-професійної програми, пов'язаних з естетичним розвитком особистості, образотворчою діяльністю та мистецькою освітою дитини дошкільного віку в закладах дошкільної освіти; як *засіб* мотивації здобувачів до самоосвіти у галузі мистецтва та образотворчості, усвідомлення поняття «поліхудожнє середовище» та його педагогічної цінності, набування первинного досвіду організації поліхудожнього середовища в закладі дошкільної освіти та усвідомлення принципів його функціонування як особистісно-розвивального.

Даний вид практичної підготовки на першому році навчання є пропедевтичним і передбачає активне входження здобувачів у систему організації естетичного виховання дітей та визначення її складових, а саме: організації поліхудожнього середовища, мистецької освіти; образотворчої, музичної, театралізованої діяльностей у форматах навчальної та самостійної художньої діяльностей; педагогічного супроводу як

спільної образотворчості, партнерської взаємодії дітей і дорослих.

Метою практичної підготовки є формування у здобувачів здібності до аналізу особливостей організації освітнього процесу в ЗДО на підґрунті визначення цінності раннього залучення дітей до мистецтва і художньо-естетичного самовираження відповідно до змісту основних положень особистісно-орієнтованої освіти та парадигм середовищного підходу і педагогічного супроводу.

Набування потрібних компетентностей забезпечує реалізація наступних завдань: формування професійного інтересу до мистецького компонента педагогічної діяльності вихователя; ознайомлення зі структурою поліхудожнього середовища в ЗДО, його змістовими компонентами та принципами функціонування; набування первинного досвіду відбору мистецького матеріалу для створення поліхудожнього середовища у ЗДО; визначення специфіки партнерської художньо-творчої взаємодії дітей і дорослих у поліхудожньому середовищі ЗДО; набування досвіду вибудовування особистої педагогічної стратегії згідно мети, вихідних принципів організації та функціонування поліхудожнього середовища в ЗДО та інші.

За результатами впровадження ми плануємо здійснити моніторинг готовності майбутніх фахівців до організації поліхудожнього середовища в ЗДО та забезпечення ефективної взаємодії у ньому всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/P_ro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.09.2022).
2. Васянович Г.П. Педагогічна естетика: Навчальний посібник. Львів: Норма, 2021. 464 с.
3. Красовська О. О. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до впровадження креативних технологій, нестандартних художніх технік на заняттях зображувальної та декоративної діяльності. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання*: монографія / за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне: О. Зень. 2021. С. 271–307.

4. Миропольська Н. Є. Емоційне підсилення мистецтвом: технологічні прийоми. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 3. С. 41-45.

5. Мкртічян О. А. Система підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку музичних здібностей дітей 4–7 років: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2021. 505 с.

6. Шевчук А. Мистецька освіта дітей: традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. №4. С. 20 - 23

7. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна». 2019. 488 с.

Дудник Надія Зеновіївна,

к.пед.н., доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
ДДПУ ім. Івана Франка;

Банах Ірина Ігорівна,

магістр спеціальності Дошкільна освіта
ДДПУ ім. Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний науково-технічний та інформаційний прогрес провокують процес відокремлення людини від природи, недоцільної експлуатації ресурсів Землі, малорухливий спосіб життя, байдужість до екосистеми. Такі проблеми в урівноваженні природоохоронних заходів, здорового способу життя та раціонального використання цифрових та нанотехнологій ставлять перед педагогами завдання валеологічного характеру.

Термін валеологія означає – «наука про збереження здоров'я людини й створення сприятливих умов для формування світогляду, де домінує гармонія співжиття людини та природи» [1, с. 133]. Базова освітня програма «Я у Світі» (2019) у одній із інваріативних ліній розвитку «Дитина у природному доквілі» виокремлює можливості дітей старшого дошкільного віку: «З одного боку в дитини формується уявлення про різноманітність

властивостей та відношень об'єктів і явищ, з іншого вона володіє новими діями сприймання, які дають їй змогу повно й диференційовано сприймати світ природи» [4, с. 281].

Проблемами виховання дітей на засадах екологічної культури, валеологічних цінностей, здорового способу життя досліджують ряд науковців та педагогів практиків: Т. Андрющенко, О. Білан, В. Бусленко, Г. Беленька, О. Богінч, М. Єфименко, С. Ніколаєв [2], М. Машовець, Т. Піроженко [3], Л. Романчук та ін.

Валеологічна освіта дошкільників має системний підхід, бо виховання здійснюється комплексно з моральним, естетичним, психофізичним розвитком дитини. Діяльнісний підхід передбачає системну співпрацю ЗДО, громадськості, сім'ї вихованців, організацію спільних заходів природоохоронного, спортивно-оздоровчого характеру. Профілактичний підхід має на меті застосування заходів прилучення дитини до спостереження за природою, бережливе ставлення до рідного краю, популяризація здоров'язбережувальних заходів. Гуманістичний підхід відображається у застосуванні педагогіки сприяння, методу особистого прикладу, навіювання, підтримки.

Валеологічні знання діти отримують під час участі у заняттях-іграх, заняттях-бесідах, заняттях на свіжому повітрі, під час спостережень на екскурсіях, прогулянках, іграх-розвагах. Ці заходи валеологічного спрямування органічно вплітаються в режимні моменти ЗДО. Провідний вид діяльності дитини дошкільного віку є гра, в якій моделюється реальність, апробуються різні схеми наслідувальних вправ, знаходяться шляхи реалізації моделей соціальної поведінки. Педагоги повинні володіти вміннями організувати діяльність дітей, створивши розвивальне середовище, яке формує світогляд та виховує відповідальну особистість через освоєння знань про природне довкілля, гармонійного співіснування у ній та способів збереження власного здоров'я.

Для старших дошкільників когнітивні здібності дозволяють фіксувати спогади, яскраві враження, діти їх уточнюють, наповнюють новою інформацією. Наприклад: заняття-розповідь «Перелітні та зимуючі птахи», заняття-бесіда «Які бувають хмари?», заняття-спостереження «Погода весною протягом дня», вправа-експериментування «Вітер дме, човник пливе» [2]. Участь дітей старшого дошкільного віку у різних за організацією

заняттях формують компетенції, активізують мислення, виховують позитивне ставлення до природи. Крім цього діти від перебування на природі, під час експериментування отримують емоційно сильні враження, виникають валеологічного змісту судження: «Я люблю весну, тому що все оживає навколо», «Навесні весело в лісі, бо птахи співають пісні», «Вітер має силу» тощо.

Другим важливим аспектом валеологічного виховання є розвиток здоров'язбережувальних знань та виховання свідомого ставлення до здорового способу життя, вироблення цінностей та світогляду. Знання про корисність фізичної культури, сприяння виробленню санітарно-гігієнічних навичок, розвиток різних форм рухової активності дітей, корисність перебування на свіжому повітрі, профілактичні заходи у збереження зору, постави, прихильного ставлення до занять спортом, перебування на свіжому повітрі та участь у рухливих іграх.

У цьому віці діти починають помічати подібність і відмінність предметів, і хоча часто спостерігається непослідовне використання порівнянь має суб'єктивний характер, показником розвитку є логічне мислення щодо подій сезону, накопичення власного досвіду спостережень, відображене в часовому просторі зіставлень (спогадів, аналізу послідовності подій, відтворення емоцій). Логічне мислення характерне процесом виокремлення характеристик, а потім пошук схожості подій.

Пріоритетний напрямок нових освітніх стандартів освіти становить перед освітянами завдання у оновленні методів, способів та використання новітніх педагогічних засобів для активізації участі в освітньому процесі вихованців, їхніх батьків, щоб валеологічний світогляд набував наступності, забезпечував необхідні умови для формування екологічних знань, а шлях до продуктивної пізнавальної діяльності мав на меті вироблення екологічної компетенції, здорового способу життя.

Вважаємо важливим виховним завданням у валеологічному напрямі роботи педагога з дітьми старшого дошкільного віку поєднувати знання про природу, формувати свідоме ставлення до власного здоров'я, розвивати позитивне мислення щодо гармонії співжиття людини у природному довкіллі. Проведення міні-занять має широку популярність у сучасних педагогів. Вони об'єднуються у спільну тему тижня чи двох, утворюючи цілісну систему діяльності, розмов, розваг, експериментів. Такі теми тижня мають наступність у співпраці з батьками вихованців у

вивченні корисних для організму продуктів, спостережень за явищами природи і милування красою рідного краю тощо. Старші дошкільники мають змогу ставити проблемні запитання, висловлювати судження, проявляти творчість, почуття, вміння слухати інших та робити висновки. Наприкінці тематичного тижня відбувається підбиваються підсумки: залишкові знання про нову інформацію, висловлення вражень, переживань, бажань продовжувати діяльність у наступних напрямках.

Даючи дитині знання про природу та виховуючи свідоме ставлення до збереження власного здоров'я, слід враховувати педагогічні принципи організації взаємодії: доступності та послідовності знань, активної участі дошкільників у процесі спостереження, дослідження, особистої участі у заходах, виховувати бережливе, турботливе ставлення до підтримки сприятливих умов для збереження власного здоров'я. Тому, процес організації валеологічного виховання старших дошкільників передбачає спеціальну підготовку вихователя у систематичності та послідовності впливу на дитину; у вмінні використовувати педагогічні технології, новітні засоби навчання, підібрати індивідуальні та групові методи для якісної організації діяльності дошкільників.

Список використаних джерел

1. Дудник Н. Дошкільна педагогіка. Тексти лекцій: навч.-метод. посіб. Дрогобич: Посвіт, 2016. 276 с.
2. Ніколаєв С. Програма для дітей дошкільного віку «Юний еколог» /<http://detkam.in.ua/dodatкова-osvitnya-programa>
3. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. За заг. ред. Т. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
4. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, А.В. Артемова та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МІЦФЕР Україна», 2019. 488 с.

Заболотна Наталія Миколаївна,

вихователь,

Дунаєвецький заклад дошкільної освіти

№4 «Теремок»

ВИКОРИСТАННЯ STEAM-ЛАБОРАТОРІЇ В СЕРЕДОВИЩІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

«Якщо хочеш виховати в дітях сміливість розуму, самостійність як особистісну рису, то створи такі умови, щоб спалахи їх думок утворювали царство думки, дай їм можливість відчутти себе в ньому володарями»

III. Амонашвілі

Змінюються часи, діти, а отже, має змінюватися й освітній процес у ЗДО. Модернізуючи освітню систему, маємо розуміти, що освіта, насамперед повинна задовольняти потреби суспільства. Вже у найближчому майбутньому суспільство вельми потребуватиме ІТ-фахівців, інженерів, індустріальних дизайнерів, спеціалістів високотехнологічних виробництв на стику з природничими науками (фахівців з біо- та нанотехнологій). Адже ми часто розмірковуємо, як виховати художника, танцівника, співака, навчити грати на різних музичних інструментах... Для цього існує багато відповідних гуртків та студій для дітей різного віку. А от як виховати інженерів? На що потрібно звертати увагу, щоб помітити таку обдарованість? І коли у дитинки з'являється інтерес до техніки? Коли можна говорити, що росте майбутній інженер? Тут більше запитань, ніж відповідей. Та й не так і багато гуртків є сьогодні, які ознайомлюють дітей зі світом техніки та технологій. Культуру інженерного мислення слід формувати з дошкільного віку і немає значення, у що «упакувати» ці знання – в мультфільми чи в інтернет-ігри, важлива суть – розповідати дошкільникам про науку зрозуміло, доступно й цікаво, так, щоб майбутні патони і корольови спочатку запалилися ідеєю пов'язати своє життя з інженерією і космосом, а згодом не проміняли б свою мрію на одномоментні орієнтири. Зараз відповісти на запитання, як виховати інженерів та науковців, що працюватимуть у галузі природничих наук, та математиків, можуть допомогти нові напрями освіти – STEM, STEAM, STREAM. STEM-освіта – педагогічний процес (технологія) формування і розвитку

розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці. STEM - акронім Science, Technology, Engineering, Mathematics, тобто поєднання природничих наук, інженерії, математики і технології для пізнання навколишнього світу. STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності [1].

Важливою умовою є функціонування STEAM-лабораторії, що має розвинути у дитини цікавість до світу, потяг до дослідницької діяльності, сприяти формуванню світогляду.

STEAM-лабораторія – це:

- розширення уявлень дітей про фізичні і хімічні властивості навколишнього середовища, знайомство з основними видами і характеристиками руху;

- розвиток уявлень дітей щодо формування навичок проектування досліджувальних дій під час вивчення тех або інших об'єктів природи;

- розвиток уявлень про основні фізичні явища;

- розвиток уявлень дітей про деякі фактори середовища;

- розширення уявлень про використання людиною навколишнього середовища;

- розвиток емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища.

У ЗДО доцільно створювати такі типи лабораторій (осередків): лабораторія (осередок) в окремому приміщенні, тематичні мінілабораторії, лабораторія на веранді, під частковим захистом [2].

Що таке STREAM-лабораторія? Уточнимо, що термін лабораторія походить від лат. *laboratorium* – працюю. Будемо виходити з цього визначення як робочого, маючи на увазі, що в створеній дорослими лабораторії діти будуть дійсно «працювати» – проводити досліди.

STREAM-лабораторія – це новий елемент предметнорозвивального середовища ЗДО. Вона створюється для розвитку в дітей пізнавального інтересу, інтересу до

дослідницької діяльності і сприяє формуванню наукового світогляду. У той же час лабораторія – це база для специфічної діяльності дитини (робота в лабораторії припускає перетворення дітей у “науковців”, які проводять досліди, експерименти, спостереження). Під лабораторію можна використовувати звичайні підсобні приміщення. Бажано, щоб там були крани з водою і раковини, на дверях лабораторії вивішується табличка з назвою та емблемою, які діти придумують разом з дорослим. Залежно від розміру приміщення в цій кімнаті можуть бути або тільки невеличкі столики, або столики зі стільчиками, розміщуються стелажі (полиці) для устаткування і матеріалів. На окремих полицях можна розставити скляні колби, пробірки, книги, енциклопедії, різні макети; на підвіконнях і поблизу них – ящики з рослинами для спостережень, декілька кімнатних рослин, влаштувати міні-город або міні-теплицю. Прикрасять стіни годинник, барометр, картини (пейзажі), панно з природних матеріалів. Штучних рослин в оформленні лабораторії слід уникати. Для проведення дослідів використовуються негодящі, зокрема пакувальні, матеріали різних розміру і форми: стаканчики різного ступеня прозорості і кольору з-під морозива, йогуртів, сметани та інших молочних продуктів, коробки з-під тортів, пластмасові ложки для сипких матеріалів, палички, трубочки для коктейлів (нові), папір для фільтрування (типу промокальної або серветки), використовується також наявний спеціальний матеріал (глеки, стаканчики для переливання води, циліндри тощо). З метою досліджень у лабораторії і на прогулянках знадобляться лупи, бажано мати мікроскопи (п’ять приладів на підгрупу), термометри (для вимірювання температури повітря і води), пісочний годинник, будильник, великі і маленькі магніти, магнітну дошку, мініпланетарій, миски та інші місткості різних розмірів, терези, лінійки, мотузки і шнури різної довжини для вимірювань, комплекти для ігор з водою, папір, фломастери тощо [2]. У лабораторії також можна розмістити «Шафу знахідок». Видатний польський лікар і педагог Януш Корчак пропонував організувати «Шафу знахідок». До цієї шафи діти (а краще, якщо це робитимуть і батьки групи) приносять і складають усе те незвичайне, що вони знаходять у довкіллі та що може бути цікавим для опису, порівняння, виховання спостережливості. Наприклад: красивий листочок, фантик, камінчик. Надалі відбувається обговорення знайдених

предметів.

Завданнями STREAM-лабораторії є:

- розширення уявлень дітей про фізичні властивості доквілля: знайомство з різними властивостями речовин (твердість, боричність, м'якість, сипкість, в'язкість, плавучість, розчинність); знайомство з основними видами і характеристиками руху (швидкість, напрямок);

- розвиток уявлень про основні фізичні явища (віддзеркалення, заломлення світла, магнітне тяжіння тощо);

- розвиток уявлень дітей про деякі чинники середовища (світло, температура повітря та його мінливість; вода-перехід в різні стани: рідкий, твердий, газоподібний, їх відмінність один від одного; повітря-його тиск і сила; ґрунт – склад, вологість, сухість тощо);

- розширення уявлень про використання людиною доквілля: сонце, земля, повітря, вода, рослини і тварини – для задоволення своїх потреб;

- розширення знань дітей про значущість води і повітря в житті людини;

- знайомство дітей з властивостями ґрунту, (входять до його складу пісок і глина;

- формування досвіду виконання правил техніки безпеки при проведенні фізичних і хімічних експериментів;

- розвиток емоційно-ціннісного ставлення до доквілля. Види лабораторій, які доречні в дитячому садку Доречно створювати такі лабораторії: лабораторія в окремому приміщенні, тематичні міні-лабораторії, лабораторія на веранді, лабораторія на ділянці дитячого садка [3].

Для сюрпризних моментів можна використовувати незнайомих дітям персонажів, або в лабораторії поселити постійних жителів.

Лабораторія в окремому приміщенні Ідеальним варіантом для створення лабораторії є окреме приміщення. Для такої лабораторії може бути виділена невеличка кімната, але можна використовувати й підсобні приміщення. Логічно, коли лабораторія є частиною екологічно комплексу, що охоплює куточок природи, екологічну кімнату, музей природи тощо. Можна використовувати під лабораторію як частину приміщення, так і коридор, або частину групового приміщення або роздягальні, якщо розміри приміщення дозволяють.

Наявність в дитячому саду лабораторії в окремому приміщенні не означає, що в групах не потрібно мати міні-лабораторій. У групових кімнатах дошкільнята проводять досліди, спостереження, які розпочато у великій лабораторії. Такі міні-лабораторії можуть бути й тематичними.

Лабораторія на веранді. Крім шафок з обладнанням і матеріалами, столиками для проведення дослідів, лабораторію можна доповнити календарем природи.

Лабораторія на ділянці дитячого садка. Така лабораторія може функціонувати весь рік, хоча її використання особливо ефективно в теплу пору [3]. Можна розбити поруч з лабораторією клумбу з рослинами - годинами або рослинами барометрами, зробити сонячний годинник. Різноманітні флюгера, вертушки й інші прилади допоможуть стежити за вітром. Зробити дощомір - прилад, за допомогою якого вимірюється кількість опадів. Скільки води натекло в дощомір, можуть визначати самі діти. Специфіка організації досліджень в лабораторії Спільна діяльність вихователя в лабораторії організовується щотижня з дітьми молодшого дошкільного віку 1-2 досліди до 15-20 хв., з дітьми старшого дошкільного віку - 2-3 досліди до 25-30 хв. Робота проводиться невеличкими підгрупами (6-8 дітей), з урахуванням рівня розвитку пізнавальних інтересів та активності дітей.

Експериментування, дослідження, милування природою тощо сприяє формуванню в дітей уявлень про об'єкти, предмети та явища природи, активізує пізнавальний розвиток і закладає основи для усвідомлено правильного ставлення до об'єктів природи, формує культуру інженерного мислення. Це дає поштовх для розвитку пізнавальних інтересів дітей, розширення досвіду орієнтування в довкіллі, впливає на сенсорний розвиток, розвиток допитливості та пізнавальної мотивації, на формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви і творчої активності; формування первинних уявлень про об'єкти, властивості й відносини об'єктів довкілля (форму, колір, розмір, матеріал, звучання, ритм, темп, причини і наслідки тощо); сприяє розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, спостережливості, здатності аналізувати, порівнювати, визначати характерні, суттєві ознаки предметів і явищ навколишнього світу; сприяє формуванню вміння встановлювати найпростіші зв'язки між предметами і явищами, робити найпростіші узагальнення, що в подальшому

буде сприяти різнобічному розвитку кожної дитини.[4].

Отже, STEM-освіта – сучасна прогресивна система, яка на відміну від традиційного навчання, є змішаним середовищем та дозволяє на практиці продемонструвати, як даний науковий метод, що вивчається, може бути застосований у повсякденному житті. Інноваційна освітня концепція дозволить на професійному рівні підготувати дітей до технічно розвиненого світу. Саме за нею стоїть наше майбутнє!

Список використаних джерел

1. <http://leleka.rv.ua/stem-osvita-dlya-doshkil-nykiv-osoblyvosti-organizaciyi-osvitn-ogo-procesu.-konsul-taciya-dlya-vyhovateliv.html>
2. Борисенко Н., Малік, Ю. Організаційно-педагогічні умови створення осередку природи в дошкільних закладах. Пошук молодих:
http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14253/Sidlovska_pedfak_2021_.pdf?sequence=1
- 3 Крутій К. Stream-освіта для дошкільників або «Стежинки у Всесвіт» Наукові записки Малої академії наук України, 2017р., №10
4. Крутій К.А., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. №1.С.3-7. URL: <https://ukrdeti.com/category/stream-osvita-doshkilnikiv/>

Завіша Ірина Вікторівна,

вихователь-методист,

Дунаєвецький заклад дошкільної освіти
№4 «Теремок»

**БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ: НОВІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ**

Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», інших нормативних актах стосовно дитинства.

Засадами нового Базового компонента дошкільної освіти виступили:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- збереження дитячої субкультури;
- створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;
- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;
- формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та умінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини.

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій — провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній;

образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, умінь доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.[1]

Питання безпеки — найбільш актуальне в період воєнного стану. Освітній простір ЗДО потрібно організовувати з дотриманням максимальної безпеки всіх учасників освітнього процесу.

При моделюванні безпечного освітнього простору необхідно продумати його структуру, мобільність, доступність, безбар'єрність, змістовність.

Варто враховувати вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі, елементарних норм поведінки у надзвичайних ситуаціях.

Для підвищення якості освітнього процесу з дітьми з питань захисту життя, формування культури безпеки й норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у ЗДО рекомендовано проводити Тижні безпеки життєдіяльності дитини, Дні цивільного захисту тощо.

Для запобігання травматизму серед учасників освітнього процесу систематично в ЗДО необхідно проводити:

- інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо дотримання алгоритму дій у разі виникнення пожеж, інших надзвичайних ситуацій, виконання заходів щодо запобігання їх виникненню;
- інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, безпеки в побуті тощо.

Окремі питання організації безпечного освітнього простору визначено в листі МОН від 31.05.2023 № 4/1798-23 «Рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану», листі МОН від 20.06.2023 №1/8820 «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів» та презентовано під час Всеукраїнського тижня безпеки, а також в

інтерактивному Кейсі безпеки.

У 2023/2024 навчальному році актуальним залишається питання організації та обладнання укриттів у ЗДО як компонента безпечного освітнього простору. Нагадуємо, що Концепцією безпеки закладів освіти визначено підходи до організації рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та педагогічної діяльності. Основні вимоги до облаштування укриття визначено в рекомендаціях ДСНС. Детальний опис організації безпечного простору в ЗДО представлено в листі МОН від 22.06.2023 №1/8820-23. Для керівників розроблено Пам'ятку щодо організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Важливо, щоб укриття в ЗДО були максимально комфортними для дітей дошкільного віку і нагадували звичні для дошкільників групові кімнати. Під час облаштування приміщень слід керуватися принципом «не нашкодь» – не обирати іграшок, які можуть видавати сигнали, схожі на звуки сирени чи плачу, не прикрашати повітряними кульками, які можуть лопнути зі звуком, схожим на вибух. Краще обрати м'які модулі, які під час ігор не видаватимуть зайвого шуму. Також варто не кричати й не створювати шумових ефектів: не грюкати дверима, не ляскати долонею по столу, не використовувати обладнання, яке видає різкі сигнали (дзвінок, бубон тощо).

Дошкільники, не зважаючи на тривалий час військового стану, потребують від дорослих пояснень, чому йде війна, чому звучить тривога? Педагогам не треба уникати відповідей на ці запитання, адже діти таким чином намагаються розібратися в ситуації. Для того щоб вони зрозуміли складні речі, варто використовувати розповіді-порівняння, звертаючись до вже набутого дітьми життєвого досвіду. Наприклад, можна обговорити з дітьми ситуацію про те, як вони вчинять, якщо, граючись з іншими дітьми в парку чи пісочниці, хтось забере їхню іграшку. Вони намагатимуться її повернути, захищатимуться так, як захищається Україна. Рекомендації з цього питання розробили фахівці ЮНІСЕФ, Освіторія, Смарт освіта та розміщено на сайті МОН України.

Педагогічної та психологічної підтримки потребують діти з родин військовослужбовців і тимчасово переміщених. Особливо такої підтримки потребують діти старшого дошкільного віку. Під час ранкових зустрічей варто надавати дітям можливість поділитися важливою для них інформацією, визначити їхній

психологічний стан і скерувати дії дорослих на його стабілізацію.

Безпека освітнього простору багато в чому залежить від емоційного стану педагогів і всього персоналу ЗДО. Стабільний стан дорослого стабілізує стан дітей. Варто скористатися рекомендаціями психологів щодо особливостей контролю емоційного стану педагогів.

Актуальним питання залишається мінна безпека. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Міністерством освіти і науки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерством внутрішніх справ України запустили вебсайт «Все про мінну безпеку» для батьків, педагогів та дітей.

Звертаємо увагу, що сучасна безпекова ситуація передбачає можливість здобуття дошкільної освіти за альтернативними формами. Це можна здійснювати за допомогою дистанційних форм організації освітнього процесу, в групах короткотривалого перебування, організувавши сімейне, індивідуальне виховання та розвиток дитини, педагогічний патронаж, мобільний дитячий садок, за допомогою вебсайтів та ін.

Застосування альтернативних форм організації освітнього процесу дозволить збільшити відсоток охоплення дітей дошкільною освітою [2].

Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.01.2018 за № 100/31552 керівник закладу освіти є відповідальним за створення безпечних умов у ЗДО.

Укриття в ЗДО – спеціально організоване приміщення в будівлі або на території закладу, що слугує захистом для дітей та персоналу в разі фізичної небезпеки, яке пройшло відповідну експертизу та відповідає нормативним вимогам, враховує вікові особливості дітей дошкільного віку, забезпечено необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами. Укриття в нових соціальних умовах розглядається як компонент освітнього середовища ЗДО. Облаштовує його засновник закладу. Погоджує використання укриття спеціальна комісія.

Загальні вимоги до організації укриття в закладі освіти представлено в рекомендаціях Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі-ДСНС) (лист від 14.06.2022 р. № 03-

1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»).

Звертаємо увагу на особливості організації укриття в закладах дошкільної освіти. Організовувати та облаштовувати укриття в ЗДО слід з позиції безпеки та комфорту перш за все дітей дошкільного віку. Більшість укриттів у ЗДО організовується в підвальних приміщеннях, які раніше не використовувались для перебування в них дітей, тому потребують певної підготовки, проведення ремонтних робіт та перепланування відповідно до вимог ДСНС. Слід звернути увагу на колір фарби для стін укриття і надати перевагу світлим відтінкам. Так в підвальному приміщенні буде світліше. Підняти настрій та відволікти дітей допоможуть художнє оформлення та доречне декорування стін. Варто продумати достатнє освітлення з різними варіантами включення.

Основні вимоги до організації внутрішнього обладнання укриття в ЗДО: відповідність загальним вимогам ДСНС, наявність місць для відпочинку дітей, ігрових та розвивальних осередків, інформативність, змістовність, відповідність віковим особливостям, здатність стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Дидактичне обладнання: технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, набори для малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо.

Обов'язкова умова перебування дітей в укриттях – спланований змістовий контент роботи та різноманітні активності, які допоможуть зняти рівень напруги, заспокоїтися, пережити цей час з користю і не призупинити освітній процес.

Цьому сприяє спеціальне обладнання, підбір іграшок та атрибутів. Особлива увага приділяється психологічному супроводу учасників освітнього процесу [3].

Коли дитина відчує себе в безпеці, рівень її тривоги знижується та «вмикаються» центри мозку, які відповідають за відтворення інформації та встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Батьки й педагоги мають навчати дітей безпечної поведінки та дій у разі виникнення загрози. Особливо потрібно дбати про безпеку дітей, чиї рідні не вповні виконують свої батьківські обов'язки. Така дитина має знати, хто може прийти їй на

допомогу із родичів, сусідів, фахівців, за потреби уміти зателефонувати комусь із них.

Важливо пам'ятати! Дитина лише тоді відчуватиме себе в безпеці, коли за нею доглядатиме безпечна доросла людина, коли житиме в безпечних стабільних умовах і коли знатиме, що таке безпечна поведінка, і вмітиме безпечно поводитися.

Список використаних джерел

1. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoy_i%20osvity.pdf2
2. <https://nus.org.ua/news/mon-oprylyudnylo-metodychni-rekomendatsiyi-dlya-sadochkiv-na-novyj-navchalnyj-rik/>
3. <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/89460/>

Засипкіна Людмила Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, викладач
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Касько Тетяна Валеріївна,
магістр педагогічної освіти, викладач
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Сторожук Наталя Анатоліївна,
магістр педагогічної освіти, викладач
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

**НЕЙРОПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ У МУЗИЧНОМУ
ВИХОВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОГО ТА
МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ**

Важливим напрямом модернізації мистецької освіти, освітніми інноваціями у організації підготовки майбутніх фахівців дошкільного та мистецького спрямування виступають дослідження проблеми їх трансфесійної підготовки у закладах вищої освіти.

Зокрема визначальними для інтенсифікації музичного

освітнього процесу, підвищення якості музичного навчання, стану загальної музичної освіти в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) в умовах функціонування НУШ та закладів дошкільної освіти (ЗДО) України мають стати результати фундаментальних досліджень нейронаук, нейрофізіології, нейропсихології, нейропедагогіки.

На наш погляд, варто окреслити вагоме значення для сучасних нейронаук питання можливостей і перспектив нейропедагогічних орієнтирів, застосування інноваційних нейропедагогічних технологій у викладанні мистецьких дисциплін, зокрема потенціалу мозку та особливостей його функціонування.

Згідно нейропедагогічних орієнтирів у музичному вихованні дітей передшкільного та молодшого шкільного віку, нейропедагогіка, як мозок-орієнтоване навчання, має на меті органічно використовувати в музичній педагогічній практиці знання про мозкову діяльність дитини, вищих функцій психіки, узгодження процесу музичного викладання і навчання із психічним станом мозку особистості дитини, що знаходиться у процесі постійного розвитку та становлення; адаптації методів музичного виховання та навчання до особливостей функціонування мозку дитини.

У науковому дискурсі, як інноваційний напрям сучасної музичної педагогічної теорії та практики, нейропедагогіку розглядають у наступних її аспектах: як перспективний напрям вокально-хорової роботи, зокрема використання принципів нейропедагогіки у вокально-педагогічному процесі (В.Михайлець); використання сучасних нейронаукових досліджень щодо професіоналізації мозку людини у процесі музичної діяльності (Л.Тарапата-Більченко); обґрунтування відповідності принципів Орф-підходу з принципами мозок-орієнтованого навчання (К.Завалко); дослідження особливостей функціонування мозку професійних піаністів (Ф.Уллен); дослідницька діяльність у сфері управління рухами інструменталістів та змін церебральної діяльності під час музичного навчання, DFG-проекти з сенсомоторного контролю гри на фортепіано, з церебральної обробки скроневих структур,

зі змін у сприйнятті музики, питання активації мозку під час обробки музики та моторного навчання кваліфікованим рухам (Екарт Альтенмюллер).

Результати вищенаведених проаналізованих досліджень дали змогу нам дійти висновку про необхідність подальшого всестороннього розгляду проблеми використання нейропедагогічних засад у музичному вихованні майбутніх фахівців дошкільного та мистецького спрямування.

Здобувачі освіти, ознайомлюючи підростаюче покоління з азами музичного мистецтва в закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти повинні розуміти та враховувати різні аспекти мозок-орієнтованого навчання, зокрема: вікові особливості розвитку та функціонування мозку дитини; субстанційні та функціональні зміни мозку у процесі фахової музичної діяльності; пластичність мозку залежно від досвіду і впливу конкретних типів стимуляції; емоційну залежність когнітивних процесів; комплементарний досвід, в якому різні сенсорні модальності взаємодіють та породжують втілений сенс; вплив повторюваних дій на розвиток психічних уявлень і їх диференціацію [4].

Список використаних джерел

1. Вознюк О. Нейропедагогіка – потужний ресурс освіти дорослих. *Андрагогічний вісник*. Житомир: Вид. ЖДУ імені І. Франка, 2019. Вип. 10. С. 19-27.
2. Завалко К. Нейропедагогіка: теорія та методика Орф-підходу в музичному навчанні. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Том I., С. 80-85.
3. Михайлець В.В. Нейропедагогіка як перспективний напрям вокально-виховної роботи. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти* : зб. наук. ст. Вип. 68. Харків. нац. ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського ; ред.-упоряд. Л. В. Русакова, Я. О. Сердюк. Харків: ХНУМ, 2023. С.88-105
4. Тарапата-Більченко Л. Професіоналізація мозку: нейропедагогічні виміри музичної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 5. С. 75-81.

Зданевич Лариса Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної
педагогіки, психології та фахових
методик, Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія;

Коваль Юлія Василівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності
016 Спеціальна освіта факультету
дошкільної освіти та психології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

РОЛЬ ГРИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРозВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Засвоєння звукової системи мови є тією основою, на якій будується оволодіння мовою як основним засобом спілкування. У засвоєння звукової сторони мови входять два взаємозв'язані процеси: процес розвитку вимовної сторони мови та процес розвитку сприймання звуків мови.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (далі ФФНМ) – порушення процесів формування звуковимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими розладами внаслідок порушень сприймання та вимови фонем [2].

Проблемі навчання та виховання дошкільників із ФФНМ присвячені численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи діагностики та корекції фонетико-фонематичних порушень у дітей (Г. А. Каше, С. В. Коноваленко, Ю. В. Рібцун та ін.).

Необхідними передумовами для навчання грамоти дошкільника є: сформоване фонематичне сприймання, правильна вимова всіх звуків рідної мови, а також наявність елементарних навичок звукового аналізу. Сьогодні перед педагогами стоїть завдання підвищити ефективність корекційно-розвивального процесу в закладі дошкільної освіти через коректне включення в повному обсязі і з більшою функціональністю ігрової діяльності в сучасний логопедичний

навчальний простір.

Характер порушеної звуковимови у дітей із ФФНМ указує на низький рівень розвитку фонематичного сприймання. Вони зазнають труднощі, коли їм пропонують, уважно слухаючи, піднімати руку в момент вимови того або іншого звуку або складу. Такі ж труднощі виникають при повторенні за логопедом складів із парними звуками, при самостійному підборі слів, що починаються на певний звук, при виділенні початкового звуку в слові, при підборі картинок на заданий звук.

За психолого-педагогічною класифікацією мовленнєвих порушень фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення відносять до порушень засобів спілкування. Численні дослідження показали, що контингент дошкільників логопедичної групи із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення є різнорідним.

До його складу входять [4]:

а) дошкільники із порушенням звуковимовної складової мовлення при збереженій іннервації та без анатомо-фізіологічних дефектів мовленнєвого апарату (діти з дислалією);

б) діти із порушенням звуковимови внаслідок недостатньої іннервації мовленнєвого апарату (дошкільники з дизартрією);

в) дошкільники з порушеннями тембру голосу та звуковимови, обумовленими анатомо-фізіологічними дефектами мовленнєвого апарату (діти з ринолалією);

г) діти з недостатньо сформованою звуковимовною складовою та з патологічно прискореним темпом мовлення (дошкільники з тахілалією на фоні простої дислалії);

г) дошкільники з порушеннями голосу (діти з дисфонією) на фоні простої дислалії;

д) діти з порушеною звуковимовою, яка стала для них звичкою (найчастіше через наслідування дефектної звуковимови членів родини). Прояви мовленнєвого недорозвинення у цієї групи дітей виражені в більшості випадків не різко. І тільки при спеціальному обстеженні мовлення виявляються різноманітні помилки у відмінкових закінченнях, у вживанні прийменників, в узгодженні прикметників і числівників з іменниками і т. д.

У Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти зазначено, що ігрова діяльність є провідною в дошкільному віці, що засвідчує кілька важливих моментів: дитина перших шести-семи років життя віддає перевагу рольовій грі перед іншими

видами діяльності; саме в грі визріває готовність малюка до розгортання інших видів діяльності (спілкування, праці, учіння), закладаються й розвиваються всі основні вікові новоутворення особистості [1].

В залежності від завдань, що стоять перед логопедом, різноманітні ігри можуть і повинні використовуватися як на самих логопедичних заняттях, так і між ними. У першому випадку гра дозволяє дати дитині необхідні знання про правильне мовлення та поведінку, допомагає виховати необхідні вміння та навички, правильне ставлення до колективу, до свого місця в ньому тощо. У другому (між заняттями) допомагає переключити дитину з одного виду діяльності на інший, дати їй можливість відпочити і в той же час закріпити в невимушеній обстановці ті нові навички мовлення і поведінки, які виховуються у неї на заняттях [3].

Мета застосування гри в логопедичній практиці полягає в підвищенні мотивації до логопедичних занять. Створюючи ігровий мотив на заняттях, вдається досягти високих результатів корекційної роботи. З допомогою ігрових методів у дітей вдається досягти корекції і розвитку вищих психічних процесів. Гра на логопедичних заняттях виконує навчальну, розвивальну та корекційну функції, допомагає дитині застосувати набуті мовленнєві навички в нових умовах та повсякденному житті, викликає емоційно-позитивний настрій у дітей, створює такі умови, в яких дитина почуває себе природно, підвищує мотивацію дітей до діяльності, адже тільки позитивна мотивація буде сприяти ефективній роботі дитини на занятті, що призведе згодом до бажаного результату.

Отже, для дітей-дошкільників із ФФНМ ігрова діяльність зберігає своє значення і роль як необхідна умова всебічного розвитку їх особистості та інтелекту. Однак недоліки звуковимови, а також зміна темпу мови, її плавності – все це впливає на ігрову діяльність дітей, породжуючи певні особливості поведінки під час гри. Так, наприклад, діти зі складними формами функціональних дислалій, ринолалій і дизартрій нерідко втрачають можливість спільної діяльності з однолітками у грі через неправильну звуковимову, невміння висловити свою думку, страх виглядати смішним, хоч правила і зміст їм доступні. Слабкість умовно-рефлекторної діяльності, повільне формування диференціацій, нестійкість пам'яті утруднюють включення цих

дітей в колективні ігри. Порушення загальної та мовленнєвої моторики викликає швидку втомлюваність дитині у грі.

Список використаних джерел

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / наук. Кер. О .Л. Кононко. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.
2. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. Київ, 2014. 238 с.
3. Рібцун Ю. Ігри з кольором як засіб корекції ФФНМ у дітей середнього дошкільного віку. *Дефектологія*. 2008. № 4. С. 13–17.
4. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Київ: ВД «Слово», 2014. 675 с.

Зіняк Аліна Миколаївна,

вчитель-логопед, Городоцький ЗДО
«Казка», м. Городок, Хмельницька
область, Україна

**КОРЕКЦІЙНА РОБОТА ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З ДІТЬМИ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Не можна вимагати від дитини неможливого: до певного рівня і певного кола знань різні діти йдуть по-різному....

В.Сухомлинський

Одним із сучасних пріоритетів освіти в Україні є розвиток інклюзивного навчання.

Інклюзія (від Inclusion – включення) означає забезпечення і гарантування підтримки тим, хто її потребує в будь- якій формі.

Дитина з особливими потребами на сучасному етапі розвитку суспільства розглядається як особистість, яка має ті ж права, що й інші члени спільноти, але через особливості індивідуального розвитку їй необхідно надавати особливі освітні послуги. Оскільки одним із завдань інклюзії виступає гармонійне включення дитини з особливими освітніми потребами в соціум, розвиток дошкільної інклюзії, дозволяє дитині взаємодіяти зі світом на більш ранньому етапі розвитку. Адже саме у

дошкільному віці закладаються передумови майбутньої навчальної діяльності дитини, яка активно оволодіває культурними навичками та здібностями, відбувається активний розвиток її пізнавальних можливостей.

У Законі України «Про освіту» визначено, що інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство. Таке навчання гарантовано забезпечує доступ до освіти дітей з особливими потребами в закладах освіти за рахунок застосування таких методів навчання, що враховують індивідуальні особливості всіх без винятку дітей.

Законом України «Про дошкільну освіту» затверджено державні гарантії у здобутті дошкільної освіти зокрема, дітьми з особливими потребами: громадяни України незалежно від ..., особливих освітніх потреб, складних життєвих умов, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї (Стаття 9, п.1); для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти на підставі письмового звернення батьків або законних представників особи з особливими освітніми потребами в обов'язковому порядку утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами (Стаття 12, п.3)[1].

Здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами здійснюється відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей методів і способів. Освітній процес у закладі дошкільної освіти організовується з урахуванням рівнів підтримки, визначених на основі висновку ІРЦ.

Відповідно до висновку та обстеження, я розробляю план індивідуального навчання на три місяці для дитини. Добираючи зміст логопедичного заняття, враховую з однієї сторони принцип доступності, а з іншої – не допускаю значного спрощення матеріалу. Зміст стає ефективним засобом активізації діяльності в тому випадку, коли він відповідає психічним, інтелектуальним можливостям дітей і їхнім потребам. На логопедичних заняттях

використовую такі методи та прийоми як:

Метод формування мотивації. Це – запорука якості, від неї залежить результат будь-якого процесу. Завдання Мудрої Сови, інших казкових персонажів казок, мультфільмів, які люблять діти, стимулюють та активізують діяльність дітей.

Ігрові методи роботи. Під час гри діти оволодівають навичками і вміннями правильного мовлення, іншими видами діяльності. Гра повинна зробити сам процес діяльності емоційним, дозволити дитині отримати власний досвід. Це ігри, що поповнюють, розширюють словниковий запас, розвивають мислення, увагу.

Пісочна терапія – один з видів ігротерапії. Ігри з піском сприяють розвитку мовлення, інтелекту, розвивають увагу, моторику рук, з'являються тонкі тактильні відчуття, формується вміння доволно концентрувати увагу в окремій групі м'язів; удосконалюються навички позитивної комунікації, закріплюється уява про навколишній світ, розвивається інтерес до корекційної діяльності.

Використання кінезіологічних вправ. Кінезіологія – наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я крізь певні рухові вправи. Кінезіологічні засоби впливають не тільки на розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я, вони дозволяють активізувати різні відділи кори великих півкуль, що впливає на розвиток здібностей людини, корекції проблем у різних сферах психіки. Застосування даного засобу дозволяє покращити у дитини пам'ять, увагу, мовлення, просторові уявлення, дрібну і загальну моторику, знижує втомлюваність, синхронізує роботу півкуль. Комплекси вправ включають в себе розтяжки, дихальні вправи, вправи на розвиток дрібної моторики, самомасаж.

Використання картинного матеріалу. Для зміни виду діяльності в ході заняття, розвитку зорового сприйняття, уваги, пам'яті, активізації словникового запасу використовую картки Домана, мнемотаблиці, коректурні таблиці.

З власного досвіду рекомендую фахівцям напрямок корекційно-розвиткової роботи у вигляді індивідуального плану, який був складений на один місяць для дитини з особливими освітніми потребами.

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

Тема	Зміст заняття	Дата	Кількість занять
Кухня.	Збагачувати і розширювати словник дитини, розвивати фонематичні процеси, мовленнєве дихання. Розглядання ілюстрацій, бесіда. Дихальна гімнастика. «Вітерець». Пальчикова вправа «Домалюй чашку». Артикуляційні вправи: «Усмішка, щіточка, лопаточка». Дидактична гра. «Який, яка, яке?»		1
Кухня, посуд.	Збагачувати і розширювати словник дитини, розвивати зв'язне мовлення, артикуляційну моторику. Розглядання ілюстрацій, бесіда. Дихальна гімнастика. «Сніжинки». Пальчикова вправа «Вправні пальчики». Артикуляційні вправи: «Усмішка, неслухняний язичок, лопаточка». Дидактична гра. «Підбери картинку» «Коли це буває?»		1
Кухня, їжа.	Збагачувати і розширювати словник дитини, розвивати фонематичні процеси, мовленнєве дихання, артикуляційну моторику. Розглядання ілюстрацій із зображенням продуктів харчування, бесіда. Дихальна гімнастика. «Мильні бульбашки». Пальчикова вправа «Пальчики вітаються» Артикуляційні вправи: «Усмішка, неслухняний язичок, лопаточка». Дидактична гра. «Впізнай за		1

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

	описом» «Назви страву» Складання простих речень за допомогою запитань вихователя.		
Кухня (повторення)	Збагачувати і розширювати словник дитини, удосконалювати граматичну будову мовлення, слухову увагу. Розповідь про продукти харчування. Дихальна гімнастика. «Здуй сніжинку». Пальчикова вправа «Зафарбовування контурів» Артикуляційні вправи: «Чашечка, неслухняний язичок, лопаточка». Дидактична гра. «Підбери картинку» «Тихо, голосно», «Назви одним словом» Складання простих речень за малюнком.		1

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту» чинне законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019>

2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

3. Колупаєва Л.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К.: Самміт-Книга, 2009р.

4. Гаяш О.В. «Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку» Інформаційно-видавничий центр ЗІПО 2016р.

Зубцова Юлія Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти,

Запорізький національний університет;

Суцця Ольга Ігорівна,

вихователь дошкільного підрозділу
Запорізької гімназії № 65 Запорізької
міської ради

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ КІНЕЗІОЛОГІЧНИХ ВПРАВ

Модернізація дошкільної освіти зорієнтована на особистісний підхід до дитини. Одним із пріоритетних завдань Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» є оволодіння мовленням як засобом пізнання і спілкування. У Базовому компоненті дошкільної освіти визначено результат розвитку мовлення дитини, а саме, здатність продукувати свої звернення, думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів. Своєчасне оволодіння правильним, чистим мовленням сприяє формуванню у дитини впевненості в собі. Ранній вік є унікальним і стратегічно важливим для подальшого мовленнєвого розвитку маленької особистості.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку досліджувалася такими вченими, як О. Аматыєва, Н. Базима, Л. Березовська, О. Білан, А. Богуш, В. Борова, Н. Водолага, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Ю. Кролівець, К. Крутій, Н. Луцан, Н. Маліновська, Т. Науменко, Н. Петренко, Ю. Рібцун, О. Саприкіна, Т. Соловова, Л. Трофименко, О. Трифонова, О. Ушакова, Г. Чулкова та ін. Науковці наголошують, що завдяки мовленню в період дошкільця відбувається поступове засвоєння норм та правил рідної мови. Мовлення поступово стає найважливішим засобом передачі дитині суспільного досвіду.

Разом з тим в цей період часто спостерігаються супутні комплексні деструктивні порушення, пов'язані з відсутністю уваги до розвитку усного мовлення з боку як батьків, так і педагогів; звуженням обсягу «живого» спілкування батьків і дітей; глобальним зниження рівня мовленнєвої та пізнавальної культури

в суспільстві.

Однією з інноваційних методик, яка включає вправи, пов'язані з рухами кистей і пальців рук та позитивно впливає на розвиток мовлення дітей, є кінезіологічні вправи. Такі вправи стимулюють процес мовленнєвого розвитку дитини, сприяють розвитку рухового центру мозку, що відповідає, в тому числі і за розвиток дрібної моторики рук.

Загальновідомо, що мовлення виникає в результаті злагодженої співпраці різних областей головного мозку. Органи артикуляції лише виконують команди, які надходять з мозку. Центр, відповідальний за рухи рук, розташований дуже близько до центру, що відповідає за мовлення. Взаємозв'язок між цими центрами виявляється в тому, що людина, яка вагається з вибором слів, може використовувати жести, а дитина, коли малює, може мимоволі рухати язиком. Оскільки мовлення та рухи рук взаємопов'язані, при наявності проблем з мовленням у дитини, педагоги та психологи особливу увагу звертають на розвиток дрібної моторики рук, що позитивно впливає на функціонування мовленнєвих центрів головного мозку. Наука, про розвиток головного мозку через рух, називається кінезіологія. Кінезіологія сприяє інтелектуальному та руховому розвитку дитини, а вправи з кінезіології покращують когнітивні функції, синхронізують роботу обох півкуль головного мозку, полегшують процес запам'ятовування, підвищують увагу та полегшують процес письма. Отже, кінезіологія є однією із здоров'язбережувальних технологій, яка спрямована на корекцію та профілактику відхилень у розвитку дітей загалом та мовленнєвого розвитку зокрема.

Кінезіологія є актуальною як для профілактики та корекції мовленнєвих порушень у нормотипових дітей, так для дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти в інклюзивних групах / класах або здобувають освіту в спеціальних закладах. Діти з ООП мають обмежені можливості пізнавальної діяльності, наприклад, відстають у розвитку словесно-логічного мислення, не опановують операції мислення (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), мають недостатньо розвинену дрібну моторику та / або порушена координація рухів.

Серед завдань кінезіологічних вправ можна визначити такі: розвиток міжпівкульної взаємодії; синхронізація роботи півкуль; розвиток дрібної моторики; розвиток пам'яті, мислення, слуху,

уяви, сприйняття; підвищення концентрації уваги; формування просторових уявлень; подолання патологічних відхилень; підвищення фізичної та розумової активності; розвиток здібностей до навчання; вдосконалення механізмів адаптації до зовнішнього середовища; подолання стресових ситуацій; розвиток мовлення тощо [3].

«Гімнастика мозку», як ще називають кінезіологію, сприяє координації роботи правої та лівої півкуль мозку, що розвиває взаємодію між тілом та інтелектом. Оскільки права півкуля відповідає за тіло, координацію рухів, просторове та кінестетичне сприйняття, а ліва – за математичні, знакові, мовленнєві та логічні функції, порушення міжпівкульної передачі інформації може спотворювати пізнавальну діяльність дітей. Роль спільної діяльності в здійсненні вищих психічних функцій також важлива з цієї точки зору.

До комплексу кінезіологічних вправ ключають: вправи на розтягування, які нормалізують м'язове напруження та не контрольовану м'язову млявість; дихальні вправи, які покращують ритміку організму, розвивають самоконтроль; вправи для очей, які розвивають міжпівкульну взаємодію, підвищують енергію організму; під час виконання рухів для тіла розвивається міжпівкульна взаємодія, знімаються мимовільні, ненавмисні рухи й м'язові затиски; вправи для розвитку дрібної моторики; вправи на релаксацію; масаж [1].

Застосовуючи кінезіологічні вправи потрібно дотримуватися таких умов проведення:

- створити психологічно сприятливу атмосферу;
- продумати зручне розташування дітей (сидячи або стоячи);
- завчасно підготувати необхідне обладнання та допоміжні матеріали;
- використовувати вправи систематично тривалістю від 2 до 20 хвилин;
- якщо діти мають інтенсивне розумове навантаження під час запланованого заняття, то кінезіологічну вправу краще проводити перед заняттям;
- домагатися осмисленості у виконанні та високого рівня саморегуляції.

Розпочинати використовувати кінезіологічні вправи потрібно з найпростіших, зацікавлюючи дітей, потім можна

поступово ускладнювати. Так, до прикладу, можна виконувати знайому вправу із прискоренням темпу, або із заплющеними очима, з прикушеним язичком, із одночасним виконанням дихальних вправ та вправ для очей. Іншим варіантом може бути одночасне із виконанням вправи та промовляння віршів, скоромовок або чистомовок.

Застосовуючи кінезіологічну технологію важливо дотримуватися таких рекомендацій:

1. Пояснювати та показувати дітям вправи чітко та послідовно.

2. Починати з легких вправ і поступово переходити до складніших, які потребують уваги.

3. Не тиснути на дитину, вона повинна робити це із задоволенням.

4. Збільшувати темп лише після того, як рухи стануть чіткими.

5. Важливо, щоб дитина виконувала вправи багаторазово з метою закріплення рухових навичок

6. Після того, як рухи будуть відпрацьовані, пропонувати дитині самостійно ускладнювати вправи [2].

Отже, застосування кінезіологічних вправ є корисним інструментом як для фізичного, розумового та психоемоційного розвитку дітей дошкільного віку, так і для їхнього мовлення. Ці вправи не лише стимулюють активність дошкільників та позитивно впливають на фізичне та когнітивне здоров'я, але й сприяють покращенню загального самопочуття, оптимізують інтелектуальні процеси та підвищують розумову працездатність. Кінезіологічні вправи дають як негайний, так і кумулятивний, тобто накопичувальний ефект.

Список використаних джерел

1. Борисова Л. Кінезіологія як засіб корекційно-розвивальної роботи з дітьми із порушеннями мовлення. *Логофест – 2020: матеріали логопедичного фестивалю* (м. Суми, 29 січня 2020 р.). Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. С. 8-11.

2. Кінезіологія як засіб розвитку мовлення дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / авт.-упор.: О. П. Ліщишина-Гарук. Хмельницький, 2022. 83 с.

3. Циркот І., Ковальчук П., Бірюк І., Марценяк І. Історичний нарис щодо становлення кінезіології та її основних методів. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. 2021. № 2(30). С. 94-98.

Зюбрівська Віта Олександрівна,
вихователь, Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

СПІЛЬНІ ДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ ТА АСИСТЕНТА ВИХОВАТЕЛЯ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Інклюзивна дошкільна освіта стала однією із реалій нашого життя. Проте, потрібно пам'ятати, що її ефективність залежить від багатьох умов, головною з яких є психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

З метою впровадження системи психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, які навчаються в умовах інклюзивної освіти, важливим є організація і здійснення комплексного підходу, реалізація якого передбачає:

- чітке та погоджене усіма членами команди бачення майбутнього дитини;
- відданість ідеї спільної роботи – різні перспективи і здібності збільшують ефективність команди;
- спільна відповідальність – усі члени команди відповідають і звітуються за дії команди;
- взаємозалежність – визначення спільних цілей, розуміння й цінування унікальності внеску кожного з членів команди.

Розглядаючи співпрацю асистента вихователя та вихователя, можна виділити такі основні спільні дії як: обговорення ролей і завдань (ще на початковому етапі роботи); підходів до навчання; вироблення спільних стратегій поведінки та викладання, надання та отримання зворотнього зв'язку, обговорення проблемних ситуацій; обговорення реального етапу освітніх досягнень дитини з особливими потребами, його відповідальність очікуванням, виконання ІПР; наголос на важливості та дотриманні конфіденційності.

У своїй роботі ми вчимо вихованців толерантно ставитись до особливої дитини, але ні в якому разі не акцентуємо увагу на такій дитині; сприяємо тому, щоб кожна дитина відчула себе прийнятною. Також створюємо у дитячому колективі таку атмосферу взаєморозуміння і взаємодопомоги між дітьми, яка б могла забезпечити дитині з особливими потребами можливість самоствердитися, набутти певні навички соціальної поведінки.

Надаємо індивідуальну підтримку, але при цьому не відокремлюємо особливу дитину від основної групи дітей. Наближуємо навчальні завдання до потреб і можливостей дитини. Невід'ємною частиною є співпраця з іншими педагогами (вчителем-логопедом, вчителем-дефектологом, психологом) та батьками в одній команді.

Оскільки дитина-дошкільник – це відзеркалення сім'ї, то відповідну роботу ми проводимо і з батьками усіх дітей, формуючи у них позитивне ставлення до перебування у групі дітей з особливими потребами.

Розглядаючи спільні дії асистента вихователя та вихователя на різних етапах освітньо-виховного процесу можна виділити наступне:

1 етап. *Спостереження*: ми з'ясовуємо, які має здібності дитина, її сильні сторони, труднощі і обмеження, емоційний стан під час занять та ігор, поведінку. Збираємо інформацію про особливості дитини, її інтереси, освітні потреби з метою визначення та реалізації належної підтримки, вжиття адекватних заходів.

2 етап. *Планування*: готуємо навчальні матеріали, плануємо спільні дії під час заняття, розробляємо алгоритми, які допомагають краще зрозуміти і опанувати матеріал. Обговорюємо і готуємося до можливих змін у навчальній програмі.

3 етап. *Навчальний процес*: впроваджуємо навчальні стратегії, спільно обговорюємо результати роботи. Разом з'ясовуємо, на які результати ми очікуємо і чого нам вдалося досягти, більш детально розглядаємо елементи занять і виявляємо моменти, на які потрібно звернути увагу.

4 етап. *Оцінювання результатів*: якщо обидва фахівці обрали вірну навчальну стратегію, підготували дитячий колектив до позитивної взаємодії один з одним, то оцінювання – це не складний етап, але робимо це об'єктивно, а для дитини з особливими потребами акцент робимо на виконанні адаптованої або модифікованої програми.

5 етап. *Дисципліна*: простими словами пояснюємо дитячому колективу, що ми всі різні і в цьому наша перевага. Вчимо дітей з повагою ставитися до однолітків і дотримуватися норм поведінки під час взаємодії, поважати гідність кожної дитини. Просимо спокійно ставитися до проявів незрозумілої поведінки,

якщо така є, у дітей з особливими потребами.

6 етап. *Звітність*: не забуваємо про професійну етику і конфіденційність, обговорюємо результати навчання, комунікативні навички та соціалізацію дітей з їх батьками. Знаючи потреби дитини, звертаємося до адміністрації з метою облаштування розвивального середовища. Разом пишаємося досягненнями дитячого колективу.

Важливу роль у функціонуванні інклюзивної групи відіграє наявність ресурсного куточка, де дитина заспокоюється, у неї з'являється інтерес до нових знань. У куточку присутні кілька зон: для навчання, гри та відпочинку. Облаштовуючи такий куточок, ми спільно виготовляємо дидактичні матеріали, поповнюємо обладнання для сенсорного розвантаження.

Надзвичайно важливе місце у розвитку дитини посідає гра, що є провідним видом діяльності дошкільників. В грі дитина найбільш природно самовиражається та вчиться долати власні комплекси. Щоб заохотити особливу дитину до гри, ми разом приєднуємось до гравців, а коли вона буде здатна самостійно гратися з однолітками, поступово залишаємо дітей.

Іноколи дитина боїться гратись з однолітками. В такому випадку, залучаючи дитину до гри, спочатку пропонуємо безпечне місце, звідки вона могла б спостерігати за діяльністю інших дітей. Часто малята багато чому навчаються в такий спосіб і можуть повністю долучитися до гри через спостереження та наслідування.

Світ дітей з особливими освітніми потребами особливий та різнобарвний. Вони стали частинкою нашого життя. Особливі дітки вчать жити повноцінним життям, включаються в дитячий колектив. Тому завдання дорослих – допомогти їм у цьому, але головне – не нашкодити дитині своїми стараннями.

Працюючи разом, вихователь та асистент допомагають дітям адаптуватися в непростому світі. І об'єднавши зусилля, ми впевнені – кожна дитина знайде своє призначення в житті.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. (Державний стандарт дошкільної освіти) 2021р.
2. Закон України «Про дошкільну освіту»: чинне законодавство.
3. «Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024

навчальному році». Лист Міністерства освіти і науки України «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році».

4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», 2022р.

5. «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання». Наказ МОН від 01.10.2010р. № 912.

Івах Світлана Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка;

Мельник Ольга Євгенівна,

студентка другого курсу
першого (бакалаврського) рівня
здобуття освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гра має особливе значення в сенсорному розвитку дитини. Вона є багатоплановим, складним педагогічним явищем: це ігровий метод навчання дітей дошкільного віку, форма навчання, самостійна ігрова діяльність. Відомо, що в молодшому дошкільному віці, засвоєння знань у грі відбувається значно краще, ніж на заняттях. Навчання в ігровій формі має перевагу тому, що саме в ігровій ситуації дитині зрозуміла необхідність набуття нових знань та здібностей. Дитина, захоплена привабливістю нової гри, не помічає того, що в грі навчається, розвивається, хоча при цьому зустрічається з труднощами, які потребують перебудови її уявлень та пізнавальної діяльності.

У сучасній дошкільній педагогіці виховне, навчальне та розвивальне значення гри актуалізується, але в повсякденній педагогічній практиці дошкільного закладу на гру, фактично, не

залишається часу. Причому використовується вона, як правило, лише для закріплення знань, отриманих на заняттях. Знання, піднесені в готовій формі і не зв'язані з життєвими інтересами дошкільника, погано ним засвоюються і не розвивають його. В грі дитина сама прагне навчатися тому, чого вона ще не вміє.

Але великі можливості розвивальних ігор, як правило, не використовуються. Репертуар таких ігор дуже бідний і охоплює вузьке коло задач. Крім того, інколи на заняттях розвивальна гра замінюється прийомом, де переважає активність дорослого або прості вправи.

Гра як форма навчання дітей складається з пізнавального та ігрового, цікавого початку. Вихователь одночасно є вчителем та учасником гри. Він вчить та грає, а діти, граючись, навчаються. Розвивальні ігри допомагають дітям молодшого дошкільного віку глибше пізнати навколишню дійсність. В іграх створюються необхідні зв'язки між практичними та розумовими діями, які ведуть до розвитку дитини. За допомогою розвивальних ігор вихователь привчає дітей самостійно міркувати, використовувати набуті знання у різноманітних випадках.

Розвивальні ігри сприяють розвитку сенсорних можливостей дітей, особливо в молодшому дошкільному віці. Процеси відчуття та сприймання лежать в основі пізнання дитиною навколишнього світу. Ознайомлення дошкільників з кольором, формою, величиною предмета дозволило створити систему розвивальних ігор і вправ з сенсорного виховання, спрямованих на удосконалення сприймання дитиною характерних ознак предметів.

Отже, розвивальна гра у системі навчання дітей дошкільного віку, має різноманітні функції: є діяльністю в якій використовуються здобуті на заняттях знання; діяльністю в якій здійснюються вправи; діяльністю в якій узагальнюються знання, здобуті з різних джерел; діяльністю, в якій виникають і поглиблюються пізнавальні інтереси, виникають «Чому?», які стимулюють процес розумового та сенсорного розвитку [1, с. 17].

В іграх багато складних явищ розчленовуються на прості і, навпаки, одиничні, а потім узагальнюються. Тобто, у розвивальній грі відбувається розвиток аналітичної та синтетичної діяльності дошкільників. Розвивальні ігри дають можливість вихователю на заняттях невимушено у цікавій для них формі розвивати їх інтелектуальні здібності, адже

розвивальні ігри є своєрідним методом пізнання навколишнього світу.

Розвивальні ігри мають свою структурну побудову і відповідно складаються з: ігрового задуму, ігрового завдання, ігрових дій та правил гри. Щодо задуму гри, то він, як правило, фіксується у самій її назві, деколи він обумовлюється завданням гри, вирішувати яке потрібно обдумуючи, зіставляючи чи порівнюючи щось. Пізнавальний характер розвивальної гри сприяє прояву у дошкільників творчої активності, пробудженню інтересу до явищ навколишньої дійсності. Різноманітними можуть бути ігрові дії пізнавальної гри, які прямопропорційно залежать від віку дітей. Щодо правил гри, то вони є її організаційною складовою. Їх дотримання дисциплінує дітей, помагає їм вибудовувати раціональну взаємодію з однолітками. Звісно, що всі структурні компоненти розвивальної гри є важливими. Відсутність хоча б одного з них перетворює гру на вправу.

Вважаємо, що можливості пізнавальної гри для молодших дошкільників у сенсорному розвитку значні. Так, у її процесі дітей можна легко навчити розпізнавати і називати предмети за величиною, кольором, формою, просторовим розміщенням, групувати їх за цими ознаками та робити прості узагальнення. Звісно, що групування предметів за двома чи трьома ознаками є ще доволі складним завданням [5, с. 168].

Як відомо, у молодшому дошкільному віці діти ознайомлюються з навколишніми предметами шляхом чуттєвого нагромадження досвіду, вони дивляться на них, беруть у руки, доторкаються, діють з ними. Враховуючи, цю вікову особливість, вихователі широко використовують на заняттях прийоми наочності. Однак цього не достатньо для сенсорного розвитку дитини. Тому все, що дитині показують, має підкріплюватись словом. Сприймання дитиною предметів і дій має ставати конкретнішим, точнішим і чіткішим.

Зважаючи на це, вихователю слід ретельно продумувати всі організаційні моменти проведення гри, попередньо обрати методiku та засоби, які б могли зацікавити дітей. Завдання гри мають ґрунтуватись на знаннях, якими діти вже можуть вільно оперувати. Тільки в такому випадку в процесі гри діти зможуть закріпити свої знання та поглибити їх. Адже, якщо діти не обізнані з інформацією, яка лежить в основі гри, вони не зможуть

самостійно здійснювати ігрові дії без керівництва дорослого. В такому разі вихователю варто брати участь у такій грі в ролі учасника. Тоді він зможе ненав'язливо керувати грою, спрямовуючи дітей до виконання ігрових завдань своїми запитаннями чи вказівками. Важливим завданням вихователя є і створення умов для прояву дитячої ініціативності, творчості в процесі гри.

В зв'язку з цим видається доцільним питання з'ясування вихідних положень щодо добору ігор для сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Зокрема, науковець О. Квак виокремлює такі:

1. Гра за своїм змістом має бути цікавою для дітей, захоплювати їх своїм задумом.

2. Ігрові завдання мають базуватись на правдивих відомостях про навколишнє.

3. Гра має спонукати дошкільників до прояву пізнавальної активності та самостійності.

4. Ігрові завдання мають спонукати дітей до розвитку мовлення, пам'яті та мислення.

5. Необхідним є врахування індивідуальних особливостей молодших дошкільників, врахування індивідуального підходу до кожного з них.

6. Результатом має бути вироблення в молодших дошкільників певних способів діяльності [2, с. 98].

Розвивальні ігри допомагають дитині отримати цілісне уявлення про предмет (величина, форма, колір). Їх можна використовувати як у вільній діяльності дітей, так і на заняттях. Часто здається, що в дітей, якщо судити про якість самостійно виконаного завдання, рівень розумового розвитку однаковий, проте з точки зору найближчого розвитку він різко відрізняється. Адже спостерігаючи за дітьми, можна побачити їх індивідуальні особливості: наявність чи відсутність інтересу до діяльності; більшу або меншу активність; різну навчованість; неоднакову тривалість концентрації уваги тощо. У зв'язку з цим зростає роль індивідуального та диференційованого підходу до кожної дитини [6, с. 20].

З метою вироблення у молодших дошкільників уявлень про властивості предметів, потрібно всіляко підсилювати їх інтерес до їх пізнання, навчати дітей дій з предметами (зіставлення, порівняння, узагальнення). Звісно, що формувати уявлення про

сенсорні еталони у молодших дошкільників потрібно спочатку за допомогою зовнішніх прийомів зіставлення, а потім переходять до більш складних.

На цій думці наголошує відомий психолог Г. Костюк: «Процес сприймання відбувається ефективніше, коли перед дітьми ставляться спеціальні завдання, проводяться спостереження, які спонукають їх придивлятися чи прислухатися до нових об'єктів, виділяти їх характерні ознаки, об'єднувати в єдине ціле, позначати певними словами...» [3, с. 152].

Л. Олійник вважає, що в процесі гри дошкільник поступово оволодіває певною послідовністю обстеження предмета: виділення загальної форми предмету за його контуром; виявлення основних частин предмету та їх форм; визначення просторового розташування основних частин предмету; визначення просторового розташування дрібних частин предмету одна відносно одної [4, с. 18].

Отже, необхідно постійно збагачувати ігровий досвід дітей, вводячи ускладнені варіанти ігор (зміна ігрової задачі, включення нових персонажів, допоміжних правил, ігрових дій). Саме у такому ускладненні практики використання еталонів, розширенні практичних орієнтирів міститься одна з важливих ролей розвивальної гри – набуття дітьми знань у цікавій ігровій формі.

Педагог завжди повинен сприяти розвитку у дітей самостійності, навичок самоорганізації, творчого ставлення до гри. Потрібно підтримувати цікавість дитини до гри, хвалити влучні сміливі ігрові дії, виразність виконаної ролі, виявлення взаємодопомоги.

Список використаних джерел

1. Ігри та завдання для інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник / Т.І. Пантук, З.П. Хало. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. 39 с.

2. Квак О. Вивчення сучасного досвіду використання дидактичної гри у процесі навчальної діяльності дітей 5-6 років. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя*. Ніжин, 2003. Вип. 3. С. 97–99.

3. Малікова Ю.В. Сенсорне виховання у спадщині видатних педагогів минулого. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського* : зб.

наукових праць. Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2005. № 3-4. С. 151–153.

4. Олійник Л. Ознайомлення дітей раннього віку із сенсорними еталонами. *Дошкільне виховання*. 1998. №6. С. 18–19.

5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2004. 456 с.

6. Саюк В. Ігрові методи та їх дидактичне значення. *Рідна школа*. 2001. №4. С. 18–20.

Івах Світлана Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка;

Строк Вікторія Андріївна,

студентка другого курсу
першого (бакалаврського) рівня
здобуття освіти спеціальності
012 Дошкільна освіта,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ФОРМИ І МЕТОДИ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Модернізація дошкільної освіти передбачає забезпечення сприятливого середовища для формування особистості, здатної аналізувати складні явища та проблеми на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків, критично оцінювати дійсність. Такі вміння притаманні тільки інтелектуальній особистості з логічно-розвиненим мисленням.

Важливість проблеми аргументується й тим, що на сучасному етапі все більшого значення набуває необхідність логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку, як основи для опанування математичними знаннями у початковій школі, а також визнанням важливості математичних знань для практичних потреб людини рахувати.

Як відомо, в період дошкільного дитинства у дитини не тільки інтенсивно розвиваються всі психічні процеси, а й закладається основа розвитку пізнавальних здібностей та інтелектуального потенціалу. Пізнавальні процеси у цьому віці набувають довольного характеру, інтелектуалізуються. Дитина старшого дошкільного віку не лише знає властивості багатьох предметів, а й засвоює деякі загальноприйняті сенсорні еталони форми, величини, кольору. В неї розвиваються пізнавальні процеси – сприймання, увага, мислення, уява. Домінує наочно-образне мислення. Дитина може об'єднувати предмети за зовнішньою подібністю, виокремлювати спільні та істотні ознаки предметів, орієнтуватися в призначенні груп предметів, проявляти елементарні форми узагальнення.

Очевидно, що старший дошкільний вік є сенситивним щодо розвитку логіко-математичних уявлень, наявність яких забезпечує формування у дитини умінь аналізувати різноманітні процеси, самостійно шукати розв'язки та вирішувати проблеми, коригувати власні дії у змінних умовах життя. Тому важливо правильно організувати життєдіяльність дітей на цьому віковому етапі, створити оптимальні педагогічні умови для логіко-математичного розвитку дитини і навчання її основам математики.

З огляду на це, увага вихователів сучасних закладів дошкільної освіти має бути зосереджена на переосмисленні пріоритетних завдань логіко-математичного розвитку, на доборі оптимального арсеналу форм, методів і засобів з формування логіко-математичних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

Формування елементарних логіко-математичних уявлень у закладі дошкільної освіти здійснюється відповідно до програмових завдань, передбачених державним стандартом; базується на загальних методичних положеннях, у яких передбачено основні форми та методи логіко-математичного розвитку, серед яких основними є: заняття, ігрова та повсякденна діяльність.

У повсякденному житті джерелом пізнання дошкільника є особистісний досвід. Спонтанно нагромаджений особистісний досвід дитини може бути доволі значним, однак неорганізованим, невпорядкованим. Власне його систематизація і керованість це обов'язок вихователів, які не тільки знають чого вчити дитину, а й володіють методичним інструментарієм розвивального

навчання.

Зазвичай, робота з розвитку логіко-математичних уявлень відбувається на заняттях і поза ними: під час прогулянок, самотійної діяльності дітей. А у старшій дошкільній групі вихователі здебільшого орієнтуються на проведення занять, частково закріплюючи ці знання в індивідуальній роботі та ігровій діяльності. На заняттях поєднують різноманітні види діяльності: конструювання, ліплення, малювання, аплікацію, ігри, моделювання. Метою розвитку логіко-математичних уявлень на заняттях є засвоєння дитиною заданих програмою знань і умінь на певному віковому етапі. Ефективність проведеного заняття визначається доцільністю використання на ньому ефективних методів та прийомів, з дотриманням певної ієрархії категорій. Тут мається на увазі, що первинні знання, а методи і прийоми вторинні і підбираються вихователем відповідно до того, які знання будуть формуватись на цьому чи іншому занятті.

Як правило, у закладі дошкільної освіти на заняттях потрібно використовувати такі методи і прийоми навчання: пояснення і показ, запитання, ігрові прийоми, розгляд наочних та демонстраційних матеріалів (таблиць, картин), спостереження, екскурсії, практична діяльність дітей, вправи. Вихователь має запропонувати дітям виконувати різні завдання: слухати пояснення вихователя, відповідати на його запитання, працювати з різними дидактичними матеріалами та іншими предметами. Під час таких занять діти оволодівають початковими математичними знаннями і системою послідовних дій у їх взаємозв'язку. Це сприяє успішному засвоєнню програми, стимулює розвиток дітей. Систематичне і планомірне проведення занять виховує інтерес і позитивне ставлення до навчання. Добрі результати викликають у дошкільнят радісні емоції, почуття задоволення від власної праці, виховують елементи волі.

Останні дослідження довели ефективність інтегрованих занять, в яких поєднуються різні види дитячої діяльності (ігрова, конструктивна, рухова, зображувальна (ліплення, малювання, аплікація), пізнавальної). До прикладу, знання про геометричні фігури, число і розмір предметів, їх просторове розміщення можна закріплювати під час малювання, ліплення, конструкторської діяльності. Просторові уявлення, навички рахунку добре засвоюються під час музичних та фізкультурних занять, спортивних розваг. Тому для формування просторового

орієнтування доцільними видаються інтегровані заняття, що поєднують в собі елементи математики, музичного виховання і фізкультури. Для формування знань про геометричні фігури варто в одному занятті інтегрувати математику і образотворче мистецтво [1, с.124].

Наголосимо, що успішне розв'язання дитиною різних логіко-математичних завдань залежить: по-перше, від того, як вона зрозуміла завдання, поставлене їй у якомусь занятті: у праці, грі тощо; по-друге, від наявності у дитини відповідних знань; по-третє, від її вміння мислити – аналізувати, узагальнювати, порівнювати, тобто встановлювати зв'язки між причиною та наслідком тощо [2, с.23].

Важливим є організація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти з акцентуацією на зростанні у дошкільників пізнавальної активності. Зокрема, на заняттях з математики, така організація діяльності сприяє підвищенню інтересу до інтелектуальної роботи, нагромадженню у них досвіду позитивних переживань, пов'язаних з цими заняттями, що в подальшому сприятиме виникненню і розвитку передумов навчальної діяльності. Все це зумовлюється, як відомо, змістом, методами, організацією навчання, що включає в себе використання дидактичного матеріалу, і тому визначає особливості, шляхи і міру його застосування.

Наочний матеріал використовується при різних формах організації роботи: на заняттях, в іграх, для індивідуальної роботи з дітьми. Виходячи з завдань, які ставить вихователь (наприклад, уточнити конкретне знання у деяких дітей або допомогти дитині опанувати те, що всі інші діти вже добре знають, або перевірити, виявити рівень знань і вмінь), використовується різний дидактичний матеріал – демонстраційний чи роздавальний.

Джерелами будь-яких, зокрема математичних, знань є вся природа та об'єкти, створені людиною: взаємодіючи з ними, дитина пізнає навколишній світ. Усі об'єкти як субстанція динамічної дійсності розміщені у просторі і мають різноманітні властивості. Розташування навколишніх об'єктів дає змогу дитині спочатку пізнавати просторові співвідношення між ними та їх форму. При розумінні понять простору, часу і числа важливу роль відіграє дидактичний матеріал: каштани, лічильні палички, іграшковий посуд, набори геометричних фігур тощо. Також це можуть бути картинки з зображеними на них деревами, овочами,

фруктами, звірами, птахами, знаряддями праці та іншими добре відомими дітям об'єктами. З метою заохочення дітей старшого дошкільного віку до вибору матеріалу для дидактичних ігор, у групових кімнатах доцільно виділяти окрему зону, де б ці матеріали зберігались та були у вільному доступі для дітей.

При навчанні дітей визначати величину предметів треба пропонувати їм порівнювати предмети, які значно різняться за розмірами, і ті, у яких майже не помітна ця різниця. Аналогічно слід діяти, навчаючи дітей встановлювати відносну величину окремих параметрів різних предметів. Такий метод дає можливість ускладнити навчання, створити ситуацію, що включатиме потребу у зміні дій, підвищенні їхнього рівня.

Щоб спрямувати думку дитини на шлях міркування, наштовхнути її на здогадку, на прояв кмітливості, можна використати такі прийоми:

- словесні вказівки, які дають змогу дитині зрозуміти, що відповідь ця правильна, і звернути її увагу на більш реальний аналіз умови задачі;

- підказки у формі запитань або пояснень, які аналізують особистий досвід дітей, скеровують їхню увагу на зміст малюнка, правильну відповідь;

- художнє слово, зміст художніх засобів, які допомагають у з'ясуванні суті тієї чи іншої задачі, коротенькі бесіди після читання [2, с.18].

Отже, методика навчання математики у старшому дошкільному віці передбачає використання демонстраційного та роздавального дидактичного матеріалу. Активна діяльність дітей на заняттях забезпечується в першу чергу правильним поєднанням роботи над новим матеріалом і повторним, чергуванням видів роботи, форм її організації та методів навчання.

При визначенні методів і прийомів навчання вихователеві слід враховувати фізичні і психічні особливості дитини і вести навчання за допомогою дошкільних форм роботи, де широко використовуються дитячі ігри, заняття, різноманітні види практичної діяльності. Процес навчання повинен стимулювати активність дітей, давати можливість сперечатися, вільно спілкуватися один з одним. Це зумовлюється як відомо, змістом, методами, організацією навчання.

Вихователь як організатор логіко-математичного розвитку

логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку має пам'ятати, що центром діяльності є дитина, відповідно його вплив на цю діяльність має бути помірковано опосередкованим, що забезпечить не тільки формування математичних уявлень у дітей, а й виховання почуття власної гідності, впевненості у своїх силах.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В.Ю., Жигайло О.О., Шаран О.В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: курс лекцій. Дрогобич: Посвіт, 2013. 314 с.

2. Старченко В. Навчання математики: сучасний погляд. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 19–26.

Йокоб Андрея Павлівна,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

**АРТИСТИЗМ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ВАГОМИЙ ЕЛЕМЕНТ
ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ**

Сучасні заклади дошкільної освіти потребують на роботу креативних, інноваційних вихователів, які володіють власним іміджем. Саме професійний імідж розглядається науковцями [2; 3] у якості вагомий психолого-педагогічного інструменту, що позитивно впливає на ефективність фахової взаємодії, сприяє зменшенню професійних стресів, а також допомагає уникнути розвитку негативних професійних комплексів й попереджує виникнення професійних конфліктів у дошкільних установах. У нашому розумінні – вдало сформований професійний імідж позитивно впливає на вдосконалення особистісно-професійного розвитку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти та стимулює його до досягнення успішної професійної кар'єри.

Так, на основі узагальнення напрацювань Т. Марєєвої, О. Межеріцької, С. Попиченко, можемо констатувати, що «специфіка професійної діяльності та соціальний статус майбутнього вихователя зобов'язують останнього сприяти

естетичній єдності свого внутрішнього образу та зовнішнього вигляду, підбирати такий комунікативний інструментарій, який забезпечуватиме досягнення навчальних та виховних цілей професійної діяльності. Усе це створює цілісний та неповторний професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти» [1, с. 524]. Артистизму вихователя відводимо провідну роль у структурі професійного іміджу.

Варто акцентувати увагу на тому, що тривалий час під час вивчення професійного іміджу вихователів артистизм не виокремлювався, а у кращому випадку інтерпретувався як феномен, який властивий даному педагогічному дару. Як наслідок такого стану речей – артистизм як важлива сторона іміджу й творчої індивідуальності вихователів залишалася у якості «секрету», яким володіли талановиті фахівці дошкільних установ. З огляду на ці факти, у закладах вищої освіти у системі професійної підготовки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта формуванню іміджу на основі розвитку артистизму належна увага не приділялася. На констатувальному етапі експериментального дослідження нами проаналізовано думку здобувачів освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта стосовно того чи є питання педагогічного артистизму для майбутніх вихователів проблемою, чи зосереджено їхню увагу на її вирішенні. У ході аналізу відповідей опитаних нами респондентів ми з'ясували, що питання формування педагогічного артистизму важливі. Так, лише 10 (8,0 %) опитаних із 125 студентів відповіли, що питання педагогічного артистизму вони не надають значення, натомість 115 (90,0 %) наголосили на вагомості артистизму для іміджування.

Педагогічний артистизм є тим неповторним явищем, складним сплавом фізичних і духовних якостей, які допомагають знайти контакт з вихованцями, створити позитивний настрій, отримати певний «аванс» дитячої довіри. Артистичний вихователь є самобутнім, має тонкий внутрішній світ, що є привабливим для вихованців, він вміє знайти вірне педагогічне рішення. Тобто артистизм – це категорія особистісна і професійна, яка стає значущою для вихователя під час реалізації професійної діяльності у закладах дошкільної освіти. Причому артистизм доцільно відрізнити від бажання справити позитивне враження, виділитися серед вихователів. До прикладу, вихователь має привабливі зовнішні дані, гарний голос, що в очах

колеги чи вихованців виглядає як акторський темперамент, однак це не артистизм.

Наголосимо, що проведені нами опитування досвідчених вихователів (стаж роботи понад 20 років) довів, що головним аргументом проти оволодіння елементами акторської майстерності вважають, що діти завжди «розкушують» штучне підігрівання. Безперечно, що вихованці відчують фальш і легко розпізнають «штучне акторство». Однак, якщо ж йдеться про артистизм вихователя, то його професійний імідж такого вихователя буде значно цікавішим і привабливішим, а також набере психолого-педагогічної гнучкості. З огляду на наведені факти, у наукову дефініцію «артистизм» ми включаємо вміння втілювати думку та переживання в образі, поведінці, слові, своєрідна «позитивна підтримка» вихованцю.

У цілому педагогічний артистизм визначаємо як здатність доцільної, гармонійної особистісної взаємодії вихователя з вихованцями, яка базується на виразному і образно-емоційному інструментуванні професійної діяльності, що охоплює вміння увійти у необхідну роль, використовуючи її для досягнення успіху, відповідно до педагогічного завдання. «Артист» – це майстер своєї справи, а «артистизм» – це діяльність, що передбачає вищий рівень досконалості у роботі вихователя. Так, артистизм проявляється у наборі педагогічних прийомів і засобів, які вихователь обирає для діяльності.

Як показує наш власний педагогічний досвід, на практиці підготовки майбутніх вихователів стали виникати чималі труднощі через те, що про педагогічний артистизм є лише фрагментарно присутній у професійному іміджу, а практичні елементи його формування ґрунтовно не вивчаються. Педагогічний артистизм – це складний синтез особистісних якостей, що дозволяє вихователю глибше, яскравіше виразити себе, донести до вихованців свої думки та почуття. Так, у методологічному контексті у педагогічному артистизмі можна виділити два основних аспекти:

- зовнішній, атрибутивний (самопрезентація);
- внутрішній (акцентуація, смислові установки, образне мислення).

З практичної точки зору ми виокремили сукупність складових ознак, що становлять змістову основу педагогічного артистизму вихователя, ґрунтуючись на наступному: вивченні

наукової літератури, що торкається проблеми педагогічного артистизму; спостереженні за практичною діяльністю артистичних вихователів; виділенні параметрів та характеристик, які є загальними для театральної та педагогічної діяльності. Вважаємо, що стійке ядро (зміст) педагогічного артистизму вихователя становлять:

1) Здатність до особистісного самовираження, до «трансляції» внутрішнього багатства своєї особистості, своїх думок, почуттів; експресивні здібності, що дозволяють вихователеві знайти найкращу емоційно виразну форму своєї діяльності; «заразливість», особиста чарівність, відкритість, розкутість у вираженні своїх почуттів, свобода і природність поведінки.

2) Уміння гнучко перебудовуватись залежно від ситуації, оперативність, швидкість реакцій; легкість пристосування до нових умов, обов'язкова реакція на непередбачені зміни, педагогічний експромт, вміння імпровізувати, відсутність штампів у спілкуванні (стереотипних реакцій).

3) Здатність до продуктивної та тривалої діяльності в умовах емоційного стресу, розвинена воля; саморегуляція свого психічного стану; мобілізація творчого самопочуття; протистояння стресу; вміння створювати необхідну психологічну атмосферу у групі з дітьми дошкільного віку.

4) Здатність до емпатії, рефлексії, емоційної ідентифікації; забезпечення зовнішнього комунікативного вигляду, комунікабельність, вміння зацікавити вихованців; «проживання» вихователем дій вихованця, висока чутливість до зовнішніх факторів та умов діяльності.

5) Мовні здібності, вміння залучити та утримати увагу; сугестивна здатність; діалогічність викладу, жвавість і образність й багатство мови, вміння нав'язати симпатію.

6) Пластичність, зовнішня виразність і привабливість, досконалі мімічні та пантомімічні навички, високий рівень передачі інформації жестами, мімікою.

7) Емоційність, образність мислення, мови та поведінки, почуття гумору; яскрава демонстрація емоційних станів, забезпечення емоційної атмосфери на занятті.

8) Активне включення до діяльності елементів педагогічної режисури.

Педагогічний артистизм допомагає вихователю досягти

емоційно-психологічної єдності з вихованцями. Артистизм передбачає вміння «ховати» нав'язування за виразною, емоційною формою викладу, яка непомітно робить вихованців уявними співучасниками певних дій; з цього моменту психологічна позиція дітей збігається з позицією вихователя, вони виявляються «на одному боці» з ним, їх спільні помисли спрямовані на спільне вирішення виховних завдань. Артистизм виконує такі функції, як: подолання бар'єрів у спілкуванні, зміна стилю спілкування, посилення комунікативності, покращення якості взаємодії «вихователь-вихованець», підвищення інтенсивності взаємного спілкування; залучення та фіксація уваги дітей, покращення сприйняття; досягнення сумісності із дітьми, гармонії співробітництва, атмосфери співтворчості, посилення значущості вихователя; підвищення психічної активності дітей, створення сприятливої психологічної та естетичної обстановки; досягнення емоційно-психологічної єдності, посилення емоційного фону, розвиток образного сприйняття дітей; збагачення педагогічної дійсності у закладах дошкільної освіти.

У підсумку наголосимо на тому, що імідж вихователя – емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості вихованців, його формування є однією з умов фаховості. З огляду на це артистизм виступає провідним чинником, який допомагає його формувати. На нашу думку доцільно оновити зміст освітнього процесу здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта з опорою на впровадження засобів театральної педагогіки, які позитивно вплинуть на формування артистизму.

Список використаних джерел

1. Атрощенко Т., Йокоб А. Потенціал театральної педагогіки у формуванні професійного іміджу у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10, No. 4. pp. 521–529.
2. Марєєва Т. Професійний імідж вихователя дошкільного навчального закладу та його структура. *The practical significance of modern scientific research* 2017. 2017. Одеса: Куприенко С.В. Вип. 3(6). С. 10–18.
3. Трофаїла Н. Д. Професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2019. Випуск 68. С. 216–219.

Калитич Надія Василівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНУ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Беззаперечним є той факт, що гра є провідною діяльністю дітей раннього та дошкільного віку. У грі дитина набуває нові та уточнює вже наявні у неї знання, активізує словник, розвиває цікавість, творчість, а також моральні якості: волю, сміливість, витримку, вміння поступатися та ін. Дитина в грі передає те, що бачила, переживала, тим самим опановуючи досвід людської діяльності. У грі виховується ставлення до однолітків, дорослих, формується світогляд. Гра сприяє соціалізації малюків.

Гра та ігрові методи взаємодії дорослого з дитиною, є, на думку Т. Піроженко, незамінним форматом, який природно та невимушено реалізує безліч освітніх завдань. При цьому важливо пам'ятати, що коли структура навантаження в освітньому процесі звільняє розум дитини від необхідності уявляти, домислювати, створювати, то навчальна (розвивальна) робота спрямовує дитину тільки на запам'ятовування готового знання, чим створює ситуацію незатребуваності отриманих знань в житті. Наявність «готових картинок» і готових знань змінює структуру навантаження на нервово-психічну систему дитини, веде до відставання або недорозвинення потенційних сил та здібностей дитини. Більш того, відповідно до етапності дозрівання структур мозку, деякі, раз упущені в дитинстві можливості розвитку, надолужити вкрай важко або навіть неможливо [2, с. 6]. Ігрова діяльність, згідно із визначенням С. Гончаренка, – це різновид активної діяльності людей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, стосунками та рідною мовою як засобом спілкування між людьми [1, с. 139].

Науковці стверджують, що гра є «не лише фактором настрою, емоцій дитини, а й важливим чинником розвитку

функцій мозку, серцево-судинної та нервової систем її організму. Перебіг усіх життєво важливих фізіологічних і психічних процесів у організмі дитини пов'язаний із задоволенням потреб в активності, нових враженнях, вияві здорових емоцій. У грі дитина набуває вміння взаємодіяти з іншими дітьми, засвоює правила цієї взаємодії, досвід взаєморозуміння, вчиться пояснювати свої дії і наміри, узгоджувати їх з ровесниками. Дитина грає тому, що їй хочеться грати, а не виключно заради отримання якогось конкретного результату. Ігрова діяльність сприяє появі якісних змін у дитячій психіці, захоплює своєю формою і змістом, спрямовує розвиток розумових, вольових, творчих здібностей, виховує культуру спілкування в спільній діяльності. Ігрова діяльність дає можливість дітям оперувати набутими раніше знаннями та постійно збагачуватися новими. Гра – найбільш природний та продуктивний спосіб навчання дітей, тому засвоєння різноманітних знань, умінь та навичок має здійснюватися в розважальній та вмотивованій для них діяльності. Тільки через гру дитина має можливість самостійно навчитися того, чого вона ще не вміє» [2, с.15].

В освітньому напрямі Базового компонента дошкільної освіти «Гра дитини» зазначено, що гра відіграє ключову роль у житті дитини дошкільного віку, і необхідно визнати самоцінність вільної гри дитини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Ігрова компетентність виокремлена в документі як одна з ключових для дошкільної освіти і трактується як здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі. Зауважено, що ігровий процес як зона найближчого розвитку дитини вимагає збагаченого ігрового середовища і педагогічного супроводу дорослих і тому класифікація ігор відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності [4].

Ігрова компетенція визначається Н. Луцан як «сформованість у дітей ігрових дій, ініціативність, самостійність дітей в ігровій діяльності; творче відображення реальних і

казкових ситуацій; ініціювання і розгортання ігрового задуму і сюжету гри; вміння об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань; дотримання норм та етикету спілкування» [3]. Критеріями ігрової компетенції авторка виокремлює: уміння дітей пояснити гру; самостійність та ініціативність в організації ігор та розгортання дітьми ігрового задуму і сюжету гри; творче відображення реальних і казкових ситуацій; дотримання мовленнєвого етикету спілкування (формули мовленнєвого етикету) у грі [3].

Акцентуємо увагу на тому, що гра повинна відповідати віковим особливостям психічного та фізичного розвитку дитини, бути засобом формування позитивних характеристик її особистості. Для того, щоб гра дійсно захопила дітей і особисто торкнулася кожного з них, дорослий має стати її безпосереднім учасником та своїми діями, емоційним спілкуванням активно залучати їх до спільної діяльності.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / голов. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
2. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза. 88 с.
3. Луцан Н.І. Формування ігрової компетенції дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4180/1/Lutsan.pdf>
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Калічак Юрій Львович,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти,

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка;

Долішняк Наталія Василівна,

магістрантка,

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Здоров'язбережувальні технології в дошкільній освіті покликані вирішити найважливіше завдання українського дошкільця – збереження, підтримання і зміцнення здоров'я всіх учасників педагогічного процесу в дитячому садку: дітей, педагогів і батьків.

Пріоритетна мета закладу дошкільної освіти – створення необхідних умов, котрі результативно сприятимуть формуванню і зміцненню здоров'я дошкільників – проблеми чи не найактуальнішої в сучасних реаліях життєдіяльності практично кожного цивілізованого суспільства [1].

Здоров'язбережувальне середовище прагне забезпечити належні умови для едукації дитини:

- сприятливий психологічний клімат (відсутність стресу, адекватність вимог і використовуваних методик);

- детально продумана організація освітнього процесу (обов'язкове врахування вікових, статевих, індивідуальних, психологічних особливостей та усталених гігієнічних вимог);

- відповідність віковим можливостям дитини навчального і фізичного навантаження;

- активізація оптимального рухового режиму засобами захопливого та практичного інвентаря [1].

Застосування здоров'язбережувальних технологій має на меті забезпечення високого рівня здоров'я вихованців ЗДО і виховання загального рівня культури, як сукупності свідомого ставлення малюка до здорового способу життя, формування валеологічної компетентності, котра уможливає дитині

самостійно вирішувати завдання здорового способу, надання елементарної медичної, психологічної самодопомоги.

На шляху організації здоров'язбережувального середовища ЗДО необхідно вирішити такі завдання:

- мобілізація всіх фінансових можливостей задля формування здоров'я дітей засобами комплексного і системного їх використання;

- створення розвивально-ігрових умов фізичного розвитку, оптимізації рухової діяльності, мотивації щодо удосконалення власної тілесності;

- використання звичаї, традицій української культури в освітній діяльності ЗДО задля вдосконалення духовно-морального і культурного потенціалу;

- налагодження взаєморозуміння та взаємодопомоги сім'ї, педагогічного колективу і дошкільників у процесі зміцнення здоров'я, розвитку творчого потенціалу тощо;

- забезпечення свідомої та активної позиції дітей упродовж опанування знань про здоровий спосіб життя [4].

Необхідними засобами для досягнення поставленої мети вважаємо:

- опанування дошкільниками елементарних складових здорового способу життя (дихальна, пальчикова, корекційна гімнастика, самомасаж тощо), а також – найпростіших навичок надання першої медичної допомоги при травмах, опіках, укусах; елементарних культурно-гігієнічних навичок;

- засвоєння комплексу реабілітаційних процедур (ароматерапія, кольоротерапія, музикотерапія, фітотерапія, вітамінотерапія, лікувальна фізична культура, психогімнастика, аутотренінг);

- оволодіння спеціально організованою руховою активністю дитини (фізкульт-хвилинки, оздоровча фізична культура, рухливі ігри, фізкультурно-оздоровчі свята, свята здоров'я, мандрівки, екскурсії, екскурсії тощо) [2].

Окремо зазначимо, що результативність позитивного впливу різних оздоровчих заходів на здоров'я дітей дошкільного віку, окремих елементів здоров'язбережувальних технологій, визначається не лише досконалістю обраних методів, а й системністю їх активізації.

Психічне чи ментальне здоров'я вважається одним із найважливіших його компонентів і визначається, як стан

благополуччя, за якого людина спроможна реалізувати власний потенціал, долати життєві стреси, демонструвати високу інтелектуальну та фізичну продуктивність, здійснювати суспільно корисну діяльність. Соціальне здоров'я характеризують, як систему цінностей, установок і мотивів поведінки в соціальному середовищі. Фізичним здоров'ям називають актуальний стан функціональних можливостей органів і систем організму [6].

Профілактична чи корекційна складова простежується практично у всіх здоров'язбережувальних технологіях, котрі активно впроваджують дошкільні педагоги, використовуючи сповна конкретні матеріально-технічні умови закладу дошкільної освіти, власний рівень професійної компетентності, а також актуальні показники захворюваності своїх вихованців. Загалом здоров'язбережувальна діяльність має на меті формування у дітей потужну мотивацію на здоровий спосіб життя, всебічний і гармонійний розвиток їхнього організму.

Застосування в практиці роботи ЗДО здоров'язбережувальних технологій дозволяє забезпечити ефективність освітнього процесу, сформувати у педагогічного колективу і родин вихованців єдині ціннісні орієнтації, котрі б уможливили збереження і зміцнення стану здоров'я вихованців. Постійний моніторинг його перебігу, диференціація інтенсивності технологічних впливів, забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини зумовляють позитивні зрушення у педагогів та батьків щодо розуміння сутності процесів оздоровлення найменших [1]. Цілком зрозумілим критерієм успішності цього процесу є наявність спортивних майданчиків, тренажерних чи спортивних залів, котрі б були обладнані стандартним або нестандартним інвентарем, необхідним для тривалого щоденного використання.

Кожна вікова група дітей дошкільного віку потребує програмного забезпечення щодо усталеного режиму рухової активності, напрацьованих і перевірених на практиці різноманітних сезонних систем загартовування.

Будь-який вид діяльності дошкільників має бути насичений різного видами вправами, ігор, котрі спрямовані на зміцнення і примноження системи здоров'язбереження дітей і створення повноцінного здоров'язбережувального середовища [5].

Значимими цілями системно організованих здоров'язбережувальних вправ є:

- профілактика вірусних респіраторних захворювань (точковий масаж біологічно активних зон, дихальна гімнастика тощо).

- загартовувальні процедури (гімнастику пробудження, ходьба босоніж у траві та по піску, повітряні ванни, коригувальні вправи, масаж ступні) [4].

Становленню позитивної мотивації до здорового способу життя помітно сприятиме:

- влаштування розвивально-ігрового середовища, насиченого здоров'язбережувальною символікою та відповідною атрибутикою, наскрізь просякненого традиціями культури здорового способу життя;

- створення позитивного психоемоційного фону на кожному занятті оздоровчо-педагогічної спрямованості;

- формування активної життєвої позиції дитини щодо опанування знань, умінь і навичок валеологічного характеру;

- систематичний моніторинг індивідуальних психофізичних і вікових особливостей дошкільників упродовж занять оздоровчої тематики [5].

Таким чином, застосування здоров'язбережувальних технологій різноманітного характеру сприятиме відчутному підвищенню результативності й ефективності освітнього процесу, уможливить формування у педагогічного колективу і родин вихованців міцних ціннісних орієнтацій, котрі спрямовані на збереження і примноження здоров'я дітей. При цьому неабияка відводиться систематичному та цілеспрямованому моніторингу стану здоров'я дітей, індивідуалізація та диференціація технологічних впливів стосовно кожної дитини, обов'язкове формування виключно позитивної мотивації щодо дотримання основних елементів і складових здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Богініч О. А., Левінець Н. В., Петрова Ж. Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України*: упорядник Загарницька І. І. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. С. 14–25.

2. Бойченко Т. Формування в дітей системи знань про здоров'я людини: монографія. Київ : Наукова думка, 2004. 257 с.

3. Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного

дошкільного закладу. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 1 (44). 2011. С. 67–71.

4. Гундаров М. А. Медико-соціальні проблеми здорового способу життя: монографія. Київ : ІЗМН, 2003. 83 с.

5. Калічак Ю. Л., Семкович Х. І. Передумови формування ціннісного ставлення до власного здоров'я дошкільників. *Наука, освіта та суспільство в ХХІ столітті: наукові ідеї та механізми реалізації*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. Кропивницький: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 22–25.

6. Кондратюк С. М. Здоров'я дітей – головна умова їх гармонійного розвитку. *Педагогічні науки* : збірник наук. праць. Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. С. 299–308.

Калічак Юрій Львович,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, Дрогобицький
державний педагогічний університет
імені Івана Франка;

Чомко Ірина Володимирівна,

магістрантка, Дрогобицький
державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Оптимальний рівень інтелектуальної та фізичної працездатності, якість життя студентської молоді знаходиться у прямій залежності від здійснюваних психолого-педагогічних і реабілітаційних заходів, застосування котрих неможливі без використання здоров'язбережувальних технологій у практиці роботи закладів вищої освіти. Зміцнення та примноження здоров'я, досягнення високого рівня культури здоров'я, дотримання навичок здорового способу молодого покоління є на

сьогодні першочерговим завданням держави.

Здоров'язбережувальна компетентність студентів педагогічного вишу уможливає застосування опанованих упродовж навчання знань про здоров'язбережувальні технології, основні складові здорового способу життя, оздоровчий вплив екологічних чинників навколишнього середовища, різноманітних процедур загартування організму, вдосконалення на практиці основних гігієнічних вимог, профілактики захворювань у професійній діяльності.

Стабільна негативна тенденція погіршенням стану здоров'я, котра викликана несприятливими соціально-економічними умовами, відчутним погіршенням екологічної ситуації, надзвичайно низьким рівнем загальної культури, тривалим процесом дистанційного навчання, психологічно несприятливими умовами війни, значним посиленням інтенсифікації процесу едукації, потребує високого рівня інтелектуального розвитку особистості, нівелюючи значення тілесності, системи здоров'язбереження диктує необхідність формування здоров'язбережувальної компетентності, як адекватної реакції суспільства на сучасні виклики в освітньому просторі [2; 4; 7].

Інформаційна функція викладача давно втратила актуальність, натомість організаційна – демонструє необхідність створення ефективного здоров'язбережувального середовища у сучасних закладах вищої педагогічної освіти.

Фізичний розвиток студентів, як важлива передумова здоров'язбереження, відображає реальні показники здоров'я, рівень фізичної підготовленості, опановані індивідуальні психолого-педагогічних риси студентів, а також дає підстави стверджувати про наявний рівень інтелектуальної та фізичної працездатності [1; 5; 6].

Важливими складовими у системі здоров'язбереження вважаємо такі складові:

- особистий досвід викладача в поєднанні з усталеними теоретичними знаннями та практичними навичками;
- спроможність сформувати внутрішню мотивацію у студентської молоді;
- наявність бодай елементарної матеріально-технічної бази, забезпечення безперешкодного доступу до неї;
- індивідуально підібрану й апробовану систему самостійних

занять фізичною культурою;

- органічний взаємозв'язок валеологічної освіти та фізичного виховання;

- чітке усвідомлення практичної користі дотримання основних правил раціонального харчування;

- можливість отримання, за необхідністю, кваліфікованої психологічної допомоги [8].

Серед дієвих і розповсюджених здоров'язбережувальних технологій на сьогодні виокремимо такі:

- фізкультурно-оздоровчі технології (моніторинг фізичної підготовленості, комплекси оздоровчої гімнастики, проведення днів здоров'я, занять у тренажерній залі, роботу спортивних секцій тощо;

- медико-гігієнічні (забезпечення належних гігієнічних умов у закладі освіти, надання консультативної допомоги, організацію санітарно-гігієнічної просвіти, відстеження динаміки здоров'я, організація профілактичних заходів тощо;

- обов'язкове дотримання основ раціонально-збалансованого харчування;

- здоров'язбережувальні освітні технології (інноваційні технології організації процесу едукації, технології організації пізнавальної діяльності студентів, технології виховної роботи тощо);

- корекційні технології (арт-терапія, казкотерапія, музикотерапія, кольоротерапія, ароматерапія) [3].

Основні вимоги щодо застосування здоров'язбережувальних технологій:

- влаштування безпечного освітнього середовища;

- врахування індивідуальних, вікових і психофізичних особливостей студентів у процесі едукації;

- ефективне поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання;

- опанування технологій здоров'я, здорового способу життя тощо;

- оптимальне поєднання фізкультурно-оздоровчо і лікувально-профілактичних заходів [13, с. 5].

Здоров'язбережувальна компетентність у майбутніх фахівців відображається у змісті та структурі професійної освіти та засвоєння основ безпеки життєдіяльності. Цілісний світогляд студентів передбачає реалізацію тенденції до інтеграції,

поєднуючи різноманітні наукові знання, знання з валеології, фізичного виховання, основ здоров'я, біохімії та біомеханіки; формує ціннісне ставлення до власного здоров'я, основ здорового способу життя і культуру поведінки у розвитку професійної особистості студента [9-12].

Таким чином, застосування здоров'язбережувальних технологій є органічним сегментом організаційної діяльності викладача задля формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців, здійснення взаємозв'язку різноманітних аспектів виховання в освітньому процесі у закладах вищої педагогічної освіти; ініціювання різнопланових наукових досліджень щодо ефективної імплементації здоров'язбережувальних технологій і результативного впровадження інноваційного досвіду роботи закладів вищої педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Kalichak Yu. L. Health preservation component of preschool teachers' training in the process of studying the subject «Health improving technologies and diagnostic methods of preschool children physical development». *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 5(7). С. 10–18.

2. Kalichak Yu. L. Health-preserving competence in the system of professional training of preschool teachers. European potential for the development of pedagogical and psychological science: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. p. 188–214.

3. Kalichak Yu. L. Training preschool teachers in fundamentals of ecology and valeology. *Moderní aspekty vědy: XIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. str. 614–647.*

4. Воскобойнікова Г. Л. Валеологічні аспекти соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язбеігаючій діяльності сучасного педагога. Вип. 24(34). Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 115–117.

5. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти. *Педагогічні науки: збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ, 2007. Вип. 3. С. 44–49.

6. Дубогай О. Д., Завидівська Н. Н., Ханікянц О. В. Фізичне

виховання і здоров'я: навчальний посібник. Київ: УБС НБУ, 2012. 270 с.

7. Калічак Ю. Л. Формування здоров'язбережувальної компетентності вихователів внаслідок вивчення курсу «Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей дошкільного віку». *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 1(3). С. 234–243.

8. Калічак Ю. Л., Долішняк Н. В. Складові здоров'язбережувальної компетентності студентів сучасного закладу освіти. Перспективні напрямки розвитку науки, освіти та технологій: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 22 грудня 2023 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. С. 9–13.

9. Калічак Ю. Л., Дрогомирецька Н. Т. Передумови формування здоров'язбережувальної компетентності у студентів дошкільного профілю. The 3th International scientific and practical conference «Theoretical aspects of education development» (January 24–27, 2023) Warsaw, Poland. International Science Group. 2023. 352–356.

10. Калічак Ю.Л. Формування здоров'язбережувальної компетентності у вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт):зб. наукових праць: за ред. О.В. Тимошенка. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 5 К (113)19. С. 143–147.

11. Левінець Н.В. Впровадження здоров'язберігаючих технологій як актуальний напрям сучасної дошкільної освіти. *Вісник інституту розвитку дитини: збірник наукових праць*. Серія «Педагогіка». Вип. 16. Київ, 2011. С. 25–27.

12. Присяжнюк С.І. Використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні студентів спеціального медичного відділення. Теорія та практика: монографія. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2012. 464 с.

13. Рубан Н. Здоров'ятворчі та здоров'язбережувальні технології. *Палітра педагога*. 2010. № 2. С. 2–6.

Капелюх Аліна Олександрівна,

студентка групи ДО-216,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія;

науковий керівник:

Фроленкова Надія Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ІГОР В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблему впливу гри на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку розкрито у наукових працях: педагогів – Л. Артемової, Н. Волкової, Т. Поніманської; психологів – Л. Венгер, Т. Дуткевич, Т. Зінкевіч-Євстігнєєвої, П. Зінченко, С. Новосолової; та педагогів практиків. Свого часу, К. Ушинський стверджував, що у грі діти шукають не тільки насолоду, але й прагнуть до самоствердження через цікаве й важливе для них заняття. У грі дитина прагне жити, відчувати та діяти [1, с. 162]. Тому гру розглядають як вид діяльності, який надає дитині ключі до розуміння свого «Я», а також є першим етапом до здійснення індивідуального підходу до виховання дитини.

У грі вільно та природно проявляється головна діяльність дитини – ігрова, через яку вона усвідомлює та вивчає навколишній світ. У грі дошкільнята отримують широкі можливості для виявлення особистісної творчості, активності, демонстрації своїх потенційних можливостей. На думку О. Андрощук, тільки гра надає дитині свободу дій та вибору, у ній вона не зазнає психічного закріпачення. Я. Корчак зазначав: «...навіть ігри, які вважаються серйозними, не ґрунтуються на серйозних наукових дослідженнях» [1, с. 72]. Гра надає дитині можливість не насильного та повного розвитку її природних сил та готує її до життя, тому гра – основний вид дозвілля старших дошкільників [1, с. 161]. Ігрова діяльність є найбільш природним і привабливим заняттям для дошкільнят.

Розглянемо деякі приклади думок видатних педагогів щодо впливу гри на дитину, її значення та класифікації. Так,

А. Макаренко писав: «Гра має велике значення в житті дитини... Коли дитина займається грою, вона, ставши дорослою, присвятить себе цій справі. В результаті виховання майбутнього прищеплюється насамперед у гра...» [5, с. 213]. Також актуальним вважаємо такий вислів педагога «...Виховання майбутнього характеру має йти не про усунення гри, а про те, як її організувати, коли гра ще вважається грою, але виховує майбутній характер і якості громадянина» [4, с. 25].

Цінним вважаємо вислів В. Сухомлинського: «...Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку» [6, с. 25]. Великий педагог стверджував, що гра – це велике світле вікно, через яке в духовний світ дитини проникає багатий потік уявлень і понять про навколишній світ.

Гра дарує кожній дитині радість, задовольняє її нагальні потреби, орієнтована на майбутнє, завдяки чому діти або формуються, або вдосконалюються для соціальних, професійних і творчих зусиль у майбутньому. Тільки гра сприяє легкому захопленню уваги і інтересу дошкільників на тривалий час до важливих, складних предметів, властивостей і явищ. Діти, залучені до гри, не розумітимуть, що вони навчаються, навіть абсолютно пасивні діти братимуть участь в активних проектах.

Розвиток освіти може бути неможливим без використання сучасних технологій, зокрема у формі навчальних ігор, які сприяють самовдосконаленню, автономії дитини та реалізації її навчальних навиків.

Одним із найперспективніших підходів до виховання активних дошкільників є впровадження активних методів і форм навчання, найсуттєвішим з яких є впровадження розвиваючої гри. Різноманітність видів і форм гри пояснюється її прикладним характером, що зумовлює велику кількість можливих класифікацій, оскільки ігровий компонент присутній практично в кожній діяльності людини. Існує значна кількість різних класифікацій ігор згідно наукових поглядів на проблему.

У сучасній педагогічній діяльності найчастіше використовують таку класифікацію творчих ігор, яку розглянемо нижче на схемі 1.

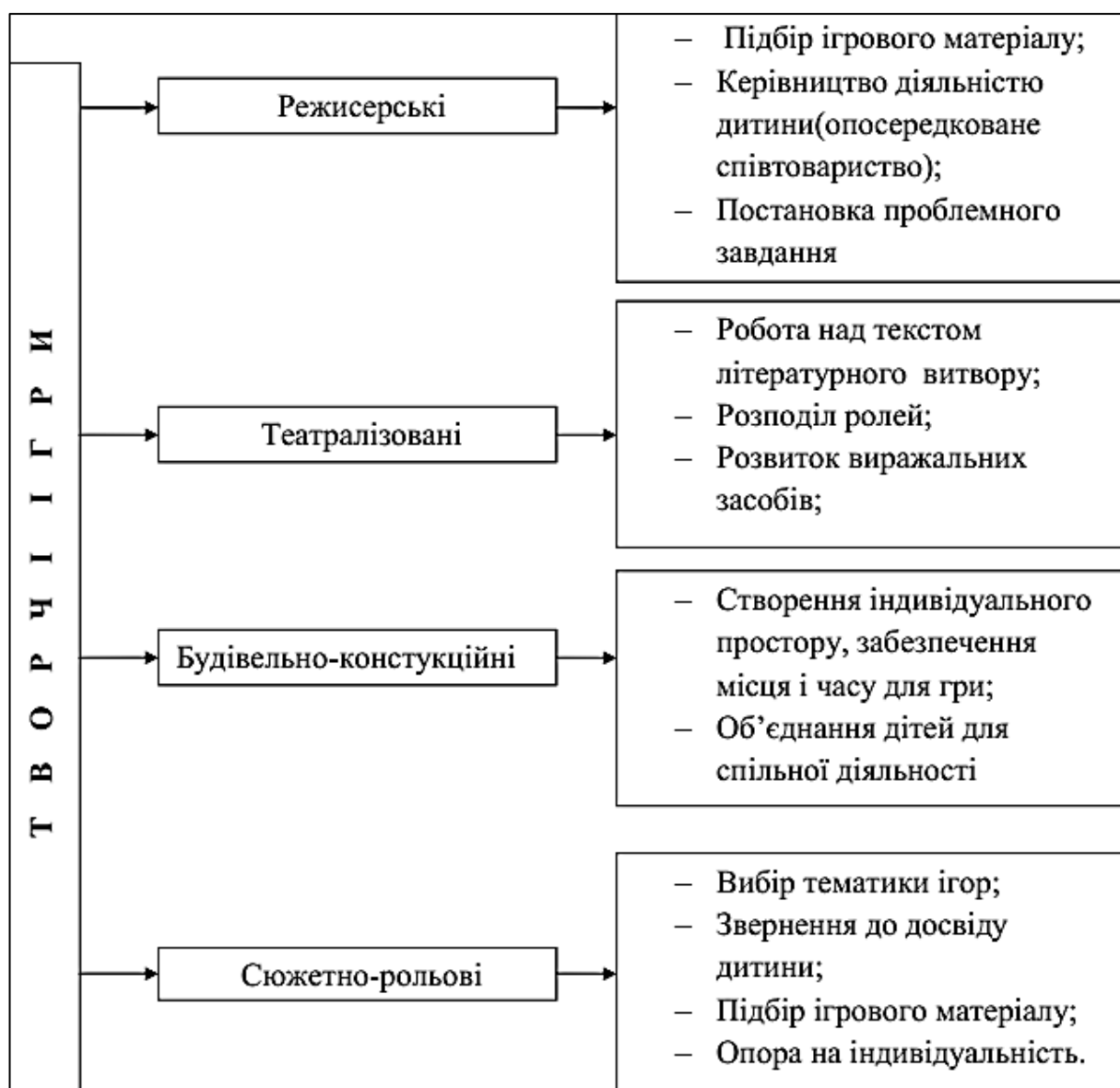

Схема 1. Класифікація творчих ігор за Т. Поніманською [5].

Також існують ще й інші класифікації творчих ігор:

- творчі ігри (режисерські, сюжетно-рольові, будівельно-конструкторські та за темою літературного твору);
- ігри за правилами (рухливі, дидактичні);
- народні ігри (рухливі, обрядові, дидактичні, ігри-забави) [5].

Розглянемо нижче структуру творчої гри на схемі 2.

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

ігровий задум	<ul style="list-style-type: none"> загальне визначення того, у що і як будуть грати діти: в «магазин», в «поліклініку», і т. п., він формулюється в мові, відбивається в самих ігрових діях, оформляється в ігровому змісті і є стрижнем гри;
сюжет	<ul style="list-style-type: none"> галузь дійсності, що відображається дітьми в грі. Вона може бути виробничою, побутовою, суспільно-політичною тощо;
зміст	<ul style="list-style-type: none"> визначає розвиток, різноманіття і взаємозв'язок ігрових дій, взаємини дітей. Зміст гри робить її привабливою, збуджує інтерес і бажання грати;
ролі	<ul style="list-style-type: none"> є центром гри, за тим значенням, яке належить ролі, ігри отримали назву рольові або сюжетно-рольові;
ігрові операції	<ul style="list-style-type: none"> спосіб виконання дії. Ігрові дії та операції завжди є реальними;
уявлювана ситуація (фантазії)	<ul style="list-style-type: none"> виникає внаслідок ігрових операцій та ігрових дій;
правила	<ul style="list-style-type: none"> визначають і регулюють поведінку і взаємини у грі; надають іграм організованості, стійкості, закріплюють їх зміст.

Схема 2. Структура творчої гри.

У дітей старшого дошкільного віку творча ігрова діяльність – це своєрідний світ, де їхня уява стає основним рушієм. Під час гри діти перетворюють звичайні предмети на казкові артефакти, а самих себе – на героїв у цих уявних світах, пізнаючи світ і власні творчі здібності.

Творчі ігри це час, коли діти вчаться спілкуватися через ігрові сценарії, відтворюючи різні ситуації та взаємодіючи один з одним. Творча ігрова діяльність сприяє розвитку проблемного мислення у дітей, стає важливим виявом їхньої внутрішньої уяви та творчих здібностей. Діти розкривають свою творчість через уяву, створюючи складні історії та уособлюючи у них різні ролі. Під час творчої гри вони імітують різні рольові образи, вчаться спілкуватися, розвивають вміння співпрацювати та розв'язувати конфлікти.

Творча ігрова діяльність також стимулює розвиток когнітивних навичок у дітей і є відображенням їхньої унікальної

уяви та творчого потенціалу. Діти вирішують проблеми, створюють нові можливості та шукають нетрадиційні шляхи вирішення завдань, що стимулює їхні когнітивні здібності. Під час гри у дітей формується схильність до зосередженості, уважності, самостійності дій, розвивається увага, пам'ять, прагнення до знань.

Під час гри в дітей розвивається увага, логічне мислення, образна виразність, з'являється вміння аналізувати мовний зміст. Саме в іграх дитина може почати спілкуватися з однолітками, вони розуміють один одного, а вихователь і дитина взаємодіють. О. Бліндюк зауважує, що мовні ігри, які включають навчальні кросворди, шаради, перекази, петиції, є важливими розвивальними завданнями, які, не повторюючи змісту навчання, сприяють розвитку логічного мислення, творчих здібностей, тренують пам'ять і увагу, сприяють розвитку уяви .

Сюжетно-рольові та театралізовані ігри відіграють роль у розвитку мовленнєвих здібностей, вихованні переконливих аргументів під час спілкування, зміні мовленнєвих стратегій, тактик спілкування, підготовці громадян до відповідного мовного суспільства.

Важливо враховувати, що гра є не лише розважальною, а й важливою для розвитку особистості дитини. Ігрова діяльність у дітей дошкільного віку – це більше, ніж просто розвага. Через гру діти розвивають власну уяву, креативність, спілкуються, розв'язують ігрові завдання.

У старшому дошкільному віці діти інтенсивно розвивають рольову гру, імітуючи різні ситуації та образи. Однією з ключових характеристик творчої гри є використання різноманітних матеріалів та об'єктів для створення нових образів. Уява стає мотором для творення унікальних історій та образів, які вони відтворюють у своїх іграх. Діти прагнуть імітувати дорослих, або навіть вигадують власні сюжети та образи, розширюючи свої можливості в соціальному спілкуванні та розвитку власної ідентичності. Під час гри діти вчаться співпрацювати, враховувати інші точки зору та розв'язувати конфлікти через взаємодію під час ігрових ситуацій. Гра сприяє розвитку критичного та творчого мислення.

Отож, творча ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку є не лише формою розваги, але й важливим етапом у їхньому загальному розвитку, є невичерпним джерелом самовираження.

Таким чином, творча ігрова діяльність не просто дозволяє, а важливий етап у розвитку особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Андрощук О. В. Роль гри у розвиткові творчих здібностей старших дошкільників. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2014. Вип. 16. С. 161–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2014_16_19
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2018. 424 с.
3. Ельконін Д. Б. Психологія гри. М. : ВЛАДОС, 1999. 361 с.
4. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (наук. ред. Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець). К.: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Академвидав, 2016. 456 с.
6. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям / В. Сухомлинський; упоряд. О. Сухомлинська. Харків: Акта, 2012. 537 с.

Кас'яненко Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

**СПЕЦИФІКА ОБЛАШТУВАННЯ ПРОСТОРОВО-ФІЗИЧНОГО
СЕРЕДОВИЩА ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУП У ЗАКЛАДІ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Особливістю організації інклюзивної групи у закладі дошкільної освіти є забезпечення рівного доступу до дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю.

Важливим є створення середовища оптимального для всіх дітей, які потребують дошкільної освіти. Більшість інклюзивних груп дитячих садків, створено лише поєднанням дітей, але важливими є і зміни в середовищі, для комфорту дітей з особливими освітніми проблемами. Інклюзивний підхід передбачає індивідуальний план для розвитку та спеціально облаштоване місце з належними умовами [3].

Основами облаштування простору у ЗДО з інклюзивними групами є:

- безперешкодний доступ до приміщення – наявність пандусів;
- дотримання температурного режиму повітря;
- наявність достатнього природного освітлення та при потребі забезпечення штучним;
- вибір якісних меблів та правильно їх розташування у коридорі, групі, кабінетах спеціалістів;
- забезпечення необхідними навчально-методичними посібниками обладнанням для занять та ігор;
- облаштування ресурсної кімнати для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять [1].

При розташуванні меблів та розробці приміщень, потрібно зауважити можливість пересування на інвалідному колісному візку. При русі в одному напрямку ширина для руху в коридорах, та інших приміщеннях має бути не меншою 1,5 м., а при зустрічному русі 1,8 м.

Меблі та обладнання повинні мати оптимальні габарити для кожної вікової групи дітей, адже це запорука безпеки. Приміщення роздягальні в групових осередках обладнується персональними дитячими шафами, їх розмір не залежить від вікової групи, адже процес одягання супроводжується наглядом батьків, або вихователя. Також в роздягальні мають бути місця для сидіння, це буде зручно як дітям так і батькам. Також у гардеробі має бути шафа для верхнього одягу батьків, вихователів та інших відвідувачів.

Ігрові приміщення мають бути облаштовані шафами і стелажми для навчальних книжок посібників іграшок для різного інвентарю. Ігрова кімната може бути поєднана з обідньою зоною та зоною для творчості, для цього потрібні столи. У цій кімнаті потрібен стіл для вихователя. Такі речі як столи, стільчики обирається залежно від вікової групи, Розміри дитячого стільчика можна визначити конкретніше адже вони безпосередньо забезпечують комфорт дитини вони мають підходити до висоти стола аби не погіршувати зір та імовірність розвитку сколіозу.

Згідно наказу про затвердження типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами які навчаються в інклюзивних та спеціальних групах закладів дошкільної освіти виділено

перелік обладнання обов'язкового для дошкільних закладів освіти з інклюзивними та спеціальними групами.

1. Обладнання загального корекційного призначення включають в себе комп'ютерне обладнання та іншу техніку для передачі обробки та зберігання інформації і доступу до мереж. Програмне забезпечення, спеціалізовані комп'ютерні програми. Мультимедійне обладнання, демонстраційне обладнання, обладнання для обробки та підготовки матеріалів, друкованих роздаткових матеріалів та меблі для зберігання.

2. Обладнання для забезпечення корекції ігрової діяльності дитини включають в себе іграшки для розвитку первинних рухів і навичок: образно сюжетні іграшки, атрибути, ігрове обладнання, іграшки символічні для ознайомлення з навколишнім світом, технічні іграшки, набивні іграшки, іграшки для художньої музичного розвитку, для фізичного розвитку, настільні ігри з правилами.

3. До обладнання для забезпечення розвитку дитини із сенсорними порушеннями входять апарати, прилади спеціального призначення наприклад: прилади для відтворення звуків, допоміжні засоби для проведення корекційної роботи (пов'язки на очі та інші) збільшувальні прилади, прилади для підсвічування, прилади навчальні, дидактичні матеріали, засоби для проведення занять із просторового орієнтування, програмне забезпечення.

4. До обладнання для забезпечення розвитку дитини із сенсорними порушеннями входять апарати і прилади спеціального призначення: моделі площинні та об'ємні (таблиці для розвитку мовлення, можуть бути також дидактичні посібники).

5. До обладнання для забезпечення корекції когнітивної сфери дитини (для дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку) входять посібники для засвоєння окремих понять, настільні, друковані дидактичні ігри, навчально-наочне обладнання, роздатковий матеріал, комп'ютерні програми навчального призначення.

6. До обладнання для забезпечення корекції мовленнєвої сфери дитини, для дітей з тяжкими порушеннями мовлення потрібно спеціальне логопедичне обладнання, обладнання індивідуального призначення, для логопедичної роботи, у тому числі для дітей порушенням слуху, комплекти логопедичних

інструментів, для постановки звуків, навчальні іграшки, дидактичні посібники, комп'ютерні програми.

7. До обладнання для забезпечення корекції емоційно-вольової соціальної сфери та сенсорної інтеграції дитини входить обладнання та прилади для кабінету психофізичного, обладнання для альтернативної комунікації, програмне забезпечення.

8. До обладнання корекції фізичної сфери розвитку дитини з порушенням опорно-рухового апарату входить: столи які забезпечують навчання дітей на візках, реабілітаційний стілець для тренування нижніх верхніх кінцівок плечового суглоба, стілець активності, реабілітаційне обладнання для дітей з порушенням опорно-рухового апарату, спортивне обладнання для забезпечення загального фізичного розвитку, тренажери для забезпечення рухової активності.

9. До обладнання для ресурсної кімнати входять меблі: шафа комбінована, шафа-тумба для технічних засобів, навчальний стіл, крісло-груша, столи дитячі, стільці дитячі, пересувні полички. Технічне обладнання: ноутбуки, дошки, додаткове обладнання: м'ячі, пазли, іграшки, обладнання для піскової терапії. Варто врахувати, що приміщення ресурсної кімнати можна поділити за допомогою перегородки на пізнавально-навчальну зону та ігрову зону [2].

Отже, інклюзивна група у закладі дошкільної освіти має адаптувати не тільки навчальні програми, а й просторово-фізичне середовище. Для забезпечення відповідного середовища розроблено рекомендації та затверджено норми. Встановлені норми регулюють площі приміщень для дитячих осередків, також є окремі норми площ приміщень групових осередків для дітей з порушеннями.

Список використаних джерел

1. Інклюзивна група в ДНЗ. Рекомендації облаштування простору. URL <https://inkluzia.com.ua/inkluzivna-grupa-v-dnz.-rekomentatsiyi-oblashtuvannya-prostoru> (дата звернення: 11.02.2023).

2. Наказ «Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти» З внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 року № 414 URL

https://zakononline.com.ua/documents/show/373604_663979
(дата звернення: 12.02.2024).

3. Паламар С.П., Науменко М. С. Універсальний дизайн закладів освіти України: доступність інформаційного простору. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38 (2). С. 69-76.

Кирста Наталія Романівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗДО

Сучасна система дошкільної освіти зорієнтована на інноваційні стратегії пошуку підходів в організації освітнього процесу. Водночас, практика засвідчує, що «умови нормального розвитку дитини виявляються порушеними внаслідок відсутності необхідної індивідуальної психолого-педагогічної уваги до унікальності, неповторності особистості кожної дитини, що призводить до негативних результатів соціалізації» [3, с. 5]. Відповідно психолого – педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, який запроваджено у заклади дошкільної освіти, оптимізує освітній процес та моніторить результати якості розвитку, особливості їх соціалізації, навчання і виховання.

Вважаємо, що врахування особливостей психофізичного розвитку дітей із синдромом Дауна є основною вимогою щодо організації їх супроводу у ЗДО, зокрема: у сферах фізичного розвитку (порушення опорно-рухового апарату); психічного розвитку (труднощі інтелектуального розвитку); соціального розвитку (прагнення до соціальних контактів зі складністю їх встановлення, довірливість, проблеми формування соціальних і

побутових навичок та ін.). Особливу проблему становлять труднощі у навчанні: вчитися їм складніше, ніж нормотиповим дітям. Відповідно, враховуючи особливості психічного та соціального розвитку дитини із синдромом Дауна, постає актуальним питання удосконалення їх психічних процесів та вміння налагоджувати взаємодію з дорослими та однолітками. Спілкування в дитячому колективі наповнює «дітей Сонця» позитивними емоціями та сприяє когнітивному, комунікативному, емоційному, соціальному розвитку, а командна робота фахівців спрямовується на збереження та розвиток психофізичного здоров'я означеної категорії дітей, розвиток їх соціальних навичок, сприяє формуванню адаптивного соціального середовища, медіацію з усіма учасниками соціальної взаємодії та їх підготовку до дорослого життя у соціумі [1, с. 148].

Пріоритетними завданнями психолого – педагогічного супроводу дітей із синдромом Дауна у ЗДО визначаємо наступні: забезпечення якості освітнього процесу дітей із синдромом Дауна з урахуванням індивідуальних особливостей їх розвитку; психолого – педагогічна діагностика дітей; активне залучення дитини з синдромом Дауна до участі в усіх заняттях та заходах; проведення розвиткової роботи корекційного спрямування; створення умов для збереження та зміцнення психофізичного здоров'я та емоційного благополуччя дітей; формування соціально-адаптивних форм поведінки; створення сприятливого психологічного мікроклімату в інклюзивній групі й педагогічному колективі ЗДО; психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу [4, с. 34-35].

На рис. 2 виокремлюємо методи і прийоми, які рекомендуємо використовувати у роботі з дітьми з синдромом Дауна в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

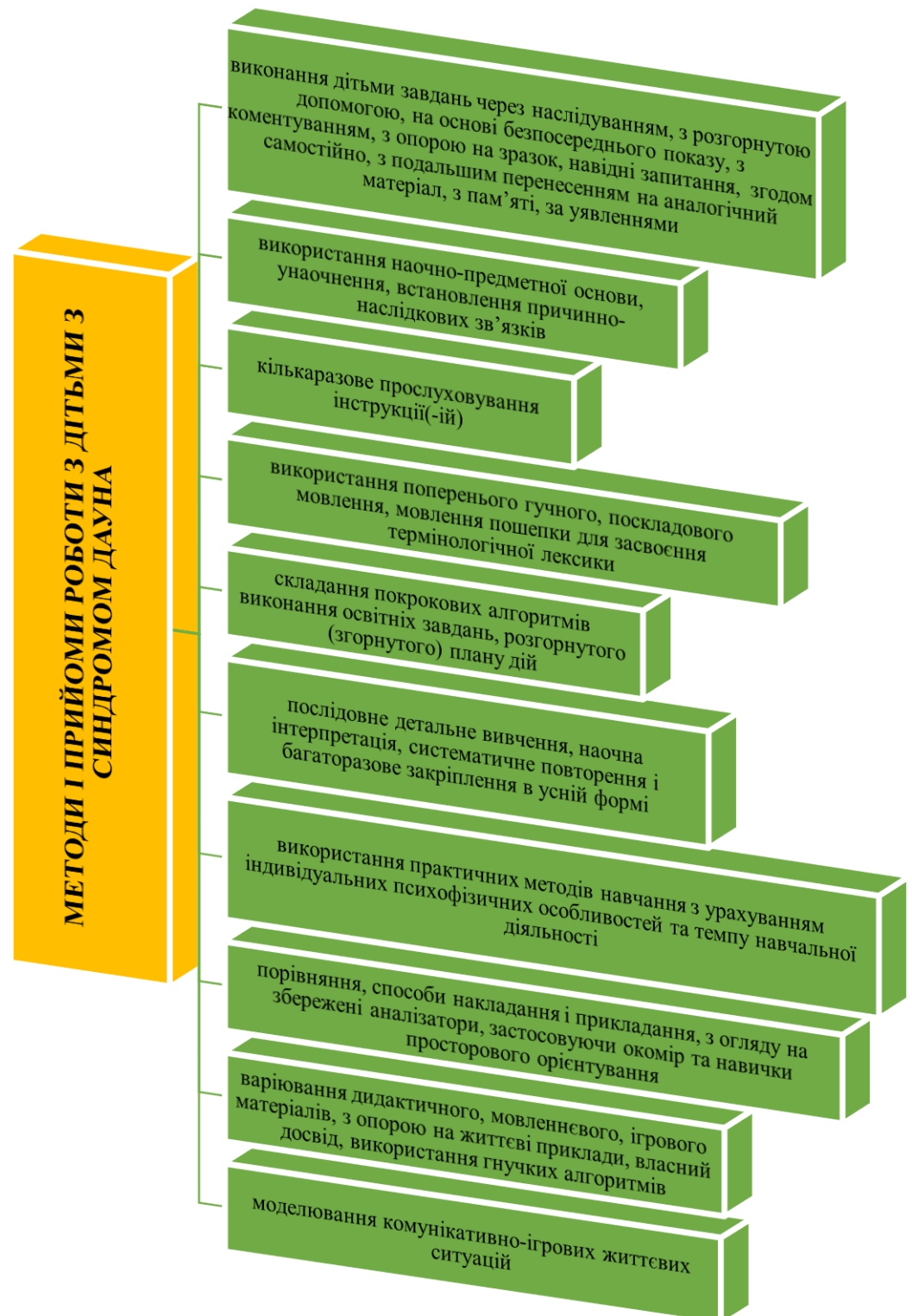

Рис. 2. Методи і прийоми освітньої діяльності з дітьми з синдромом Дауна

Психолого-педагогічна підтримка сімей дітей із синдромом Дауна ефективно реалізовується через наступні форми роботи:

- соціальний захист сімей з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, посередництво між сім'єю та різноманітними соціальними інституціями, громадськими благодійними організаціями;

- проведення діагностики та анкетування батьків з метою визначення стилю та підходів у вихованні дітей, виявлення проблем та потреб батьків;

- проведення індивідуальних та групових консультацій з батьками дітей із синдромом Дауна;

- організація просвітницької роботи: в очному (тематичні бесіди, круглі столи, конференції) та дистанційному режимах (онлайн консультації, заповнення особистих блогів та сайту закладу, створення буклетів та інформаційних листів, презентацій);

- проведення індивідуальних та групових консультацій з батьками дітей із синдромом Дауна;

- організація просвітницької роботи: в очному (тематичні бесіди, круглі столи, конференції) та дистанційному режимах (онлайн консультації, заповнення особистих блогів та сайту закладу, створення буклетів та інформаційних листів, презентацій);

- проведення занять-практикумів та тренінгів з метою профілактики конфліктних ситуацій та зниження емоційного напруження у батьків за різноманітною тематикою;

- створення «Батьківського простору» з метою організації конструктивного спілкування, обміну досвідом між батьками, обміну емоціями та пошуку розв'язання сімейних та дитячих труднощів [2, с. 76-82].

Психолого-педагогічний супровід у сучасній практиці дошкільної освіти не просто система різноманітних методів корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, а комплексна технологія підтримки та допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації.

Список використаних джерел

1. Коллінз Б. Систематичне навчання учнів з помірними і важкими порушеннями. Львів: Свічадо, 2019. 232 с.
2. Колупаєва А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Київ: ВГ «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
3. Кузьменко В. У. Індивідуальність в освітньому процесі: концептуальні принципи та умови їх реалізації. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 5-7.
4. Четверікова Н. В. Інклюзивне навчання в ЗДО. Київ: «Видавнича група Шкільний світ», 2018. 128 с.

Клевака Леся Петрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Гришко Ольга Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Іщенко Володимир Іванович,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет

«Полтавська політехніка імені

Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОЛЬОРУ В ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З раннього віку діти надихаються кольоровими олівцями та фарбами, відчуваючи радість від творчих занять з ними. Важливо враховувати, що кольори відіграють значущу роль в емоційному, когнітивному і поведінковому розвитку дитини.

Вивчення кольорів сприяє розвитку пізнавальних навичок у дітей. Так, якщо дорослий використовує різнокольорові предмети, іграшки або книжки з картинками для навчання дитини розрізняти основні кольори, це сприяє розумінню різних відтінків. Перше знайомство з різноманіттю кольорів покращує когнітивні функції та пам'ять, стимулюючи уяву. Яскраві кольори часто привертають увагу малюка, що сприяє його концентрації та зосередженості. Проте важливо уникати надмірної стимуляції яскравими кольорами, оскільки це може викликати неспокій або збудження. Таким чином, забезпечення балансу у пізнанні

кольорів має важливе значення.

Загальновідомо, що сприймання та розуміння краси розпочинається у дитинстві, і колір виступає важливим засобом її виразності. Він слугує сигналом краси та потворного, є еталоном, що передає суттєві властивості оточуючого світу, відображає внутрішній стан дитини, її емоції та досвід [5].

Розвиток дитячого сприйняття кольору відбувається за тією ж схемою, що й розвиток форми. Коли діти вперше стикаються з кольорами, вони ще не можуть співвіднести кольори на малюнку з кольорами реальних предметів. Тому в ранньому віці вони обирають улюблений колір і розфарбовують ним усю картину. Згодом вони дізнаються, що кожен предмет має свій власний колір. Незабаром вони засвоюють значення кольорів і використовують їх як штампи, не намагаючись асоціювати кольори з реальністю, наприклад, небо – синє, а сонце – жовте. Вони керуються лише словами, що описують колір олівця, і можуть неправильно поєднувати ці слова з реальним кольором. Саме в розвитку кольору особливо яскраво проявляється той факт, що діти малюють не об'єктивну реальність, а знання, якими вони володіють. І хоча вони мають невеликий словниковий запас кольорів, кольорова гама їхніх малюнків примітивна. Однак, пізнаючи відтінки та опановуючи процес змішування кольорів, знання дитини про світ значно прогресують, а якість малюнка покращується [2, с. 81-82].

У віці 18 місяців діти починають використовувати кольори як засіб для порівняння та категоризації об'єктів. Враховуючи психологічні особливості розвитку, малята починають розрізняти кольори набагато раніше, ніж вивчають їхні назви. Перший інтерес дитини до кольору виникає через можливість самостійно поводитися з фарбою, залишаючи кольорові сліди. Психологи зазначають, що у віці 2-3 років діти починають використовувати будь-який колір, непов'язуючи його з будь-яким реальним предметом [4, с. 23]. Діти 2-3 років можуть вільно користуватися фарбами, і для них усі кольори красиві, тому вони малюють усіма кольорами без розбору. Однак до 3-4 років їхнє ставлення до кольору кардинально змінюється. Часто діти використовують колір не для того, щоб передати справжні кольори, притаманні предметам, а для того, щоб прикрасити зображувані об'єкти. Саме тому вони малюють смужки та візерунки кольорів, які несхожі на ті, що є на об'єкті. Діти старшого дошкільного віку

можуть свідомо і несвідомо використовувати колір для створення ілюзорних образів. Спілкуючись із дорослими, дошкільнята з часом вчаться сприймати колір як важливу характеристику зміни об'єктів, відчувати гармонію та підбирати кольорові поєднання. У них розвивається відчуття кольору, що є важливою передумовою для створення досконалих художніх образів. У 3-4 роки ставлення до кольору змінюється, і вони починають використовувати улюблені яскраві кольори для прикрашання «красивих» предметів, а темні – для прикрашання «некрасивих»; у 4 роки колір стає засобом виразності для прикрашання артефактів своєї діяльності [4, с. 23].

Яскраві, гарні кольори (жовтий, помаранчевий, червоний, синій) використовуються для позначення «красивого», а темні (чорний, сірий, темно-коричневий, темно-синій) – для позначення «некрасивого»; після 5 років діти починають використовувати кольори у відповідності з реальними кольорами, але це має загальний і локальний характер. Дослідники вважають, що в цьому віці тенденція до вибору кольору залежить не від реального кольору об'єкта чи предмета, а скоріше від внутрішнього бачення. Ця особливість зберігається до семи років [4, с. 26].

Діти часто виявляють власні уподобання стосовно різних кольорів, що віддзеркалює їх унікальні особистості та емоційні особливості. Сприяння самовираженню через вибір кольорів допомагає дітям визначати свою ідентичність. Установлено, що практики творчої діяльності вважають особливо цікавою для дітей раннього та дошкільного віку, оскільки в результаті її реалізації створюється матеріальний продукт (малюнок, будівля, фігурка з пластиліну, аплікація, колаж тощо) [5].

Згідно з дослідженнями Валерії Мухіної, діти використовують теплі кольори, коли зображують приємні події, а холодні – коли неприємні. У міру того, як діти отримують візуальний досвід і дізнаються більше про навколишній світ, кольори в їхніх малюнках стають більш реалістичними [6, с. 165]. Колір у дитячих малюнках є емоційно складним, оскільки виражає якість предмета. Діти використовують колір як виразний засіб для характеристики зображеної особиста свого ставлення до неї. Так, рудий вовк – це «добрий вовк», а сірий вовк – «страшний вовк», небезпечний хижак [3, с. 73].

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компоненту дошкільної освіти, 2021 р.), освітні

напрямки «Дитина у світі сенсорно-пізнавального простору» та «Дитина у світі мистецтва» мають завдання формувати у дошкільників уявлення про кольори [1].

У практиці закладів дошкільної освіти ознайомлення дітей з кольором організовується з метою вирішення двох взаємозалежних завдань. З одного боку, формування відчуття кольору є невід'ємною частиною сенсорного виховання, метою якого є розвиток здатності дитини орієнтуватися в навколишньому світі. З іншого боку, засвоюючи систему еталонів властивостей і характеристик об'єктів безпосередньо в образотворчій діяльності, діти вчаться відображати ці властивості та характеристики у своїх малюнках [6, с. 165-166].

Відповідно, навчання дітей кольорознавства є складовою художньо-творчої компетентності, компетентності з предметного перетворення, технічної компетентності та сенсорно-пізнавальної компетентності. Ефективними засобами реалізації останньої є художньо-продуктивні види діяльності: малювання, ліплення (формотворчі образи) та аплікація (композиційні образи). Через організацію систематичних занять з кольорознавства, ознайомлення з зображувально-виражальними характеристиками кольору та різноманітні вправи з кольором у дітей поступово формується естетичне відчуття кольору. Початкові завдання, що пропонуються дітям, варіюються від простого до складного. При цьому кожне наступне завдання спирається на попереднє [6, с. 166].

У науковій літературі наголошується, що дорослим необхідно заохочувати дітей вивчати кольори через мистецтво, ремесла та інтерактивні ігри. Це не лише сприяє розвитку творчості, але і глибшому розумінню емоційних та психологічних аспектів кольору. З цією метою, можна дозволити дітям сортувати предмети за кольорами, експериментувати з розфарбовуванням та ін. [7]. На початковому етапі, коли образ предмета ще не створений, ставлення дітей до кольору обмежується інтересом до самої фарби та слідів, які вона залишає на папері. Діти використовують будь-який колір, не порівнюючи його з реальним кольором об'єкта. Це може бути будинок, дерево, кролик, собака, синій чи червоний. Лише поступово локальний колір об'єкта засвоюється дітьми як суттєва ознака: приблизно з п'яти років діти зазвичай розфарбовують предмети та явища природи відповідно до їхнього реального кольору, але в узагальненому

вигляді. Водночас (приблизно до семи років) вони схильні обирати кольори незалежно від реальних кольорів зображуваних об'єктів [3, с.72].

Таким чином, використання кольору у творчій діяльності дітей дошкільного віку є важливим і може впливати на розвиток різних аспектів дитячої особистості. Особливостями формування уявлень і понять про колір у дітей дошкільного віку є те, що естетичне сприйняття є основою для розуміння кольору як засобу виразності, що колір є засобом виразності для передачі певних смислів і характеристик, що колір є показником самовираження дитини, що колірні уподобання залежать від статі, що діти використовують естетичні критерії кольору тощо. що діти користуються естетичними критеріями кольору тощо.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Гаврило О. І., Колишкіна А. П. Психологія дитячої творчості : навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. С. 81-82.

3. Інжестойкова В. О. Колір як засіб створення художнього образу в дитячих малюнках. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2008. № 6. С. 72-75.

4. Літіченко О., Мастерук Д. Колір у художньо-продуктивній діяльності дітей дошкільного віку. *Освітологічний дискурс*. 2023. № 2(41). С. 23-36.

5. Микуліна А. К. Розвиток естетичного ставлення до образотворчої діяльності у дошкільників. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 77 (1). С. 103-107.

6. Микуліна А. К., Семенович Л. П. Розвиток відчуття кольору в дошкільників у процесі образотворчої діяльності. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів* : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2020 р., Мукачєво / Ред.кол. : Т.Д. Щербан (гол. ред.) та ін. – Мукачєво : Вид-во МДУ, 2020. С. 165-166.

7. Психологія кольору в розвитку дитини. *Діти в місті*. Від

23 листопада 2023. URL : <https://dityvmisti.ua/blog/8063-psykhologiiia-koloru-v-rozvytku-dytyny/>

Клименко Ольга Федорівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист, викладач дошкільних психолого-педагогічних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проектна діяльність – це створення вихователем таких умов, які дозволяють дітям самостійно або спільно з дорослим відкривати новий практичний досвід, здобувати його експериментальним, пошуковим шляхом, аналізувати його і перетворювати. Проектна діяльність охоплює різні сторони розвитку дошкільників, починаючи з молодшого віку. Організація проектної діяльності дітей дозволяє здійснювати педагогу інтеграцію практично всіх освітніх ліній, оскільки передбачає взаємодію дітей один з одним і вихователем, їх активне співробітництво і творчість, пізнання і працю [1]. Інтеграція є одним з провідних принципів реалізації змісту освітніх програм дошкільної освіти, що дозволяє повніше врахувати інтереси, бажання, потреби, можливості і задатки кожного вихованця задля своєчасного цілісного розвитку дитячої особистості. Саме тому особливої уваги набуває підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності дітей.

Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить, що у сфері освіти досліджуються такі аспекти проектної діяльності: становлення методу проектів (Д. Дьюї, У. Кіпатрик, Є. Коллінгс, Е. Паркхерст, С. Френе, С.Т. Шацький); закономірності педагогічного проектування (В.П. Беспалько, І.Н. Бухтіярова, В.В. Гузеєв, Т.Ф. Левін, О.С. Полат); теоретичні й концептуальні положення проектної технології в педагогіці (Н.В. Борисова, Т.В.

Качеровська, О.Е. Коваленко, О.М. Пехота, Г.М. Романова та інші); технологія психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого і дитини (Т.О. Піроженко), організація проектної діяльності дошкільників (М.Є. Веракса, Н.В. Гавриш, В.А. Деркунська, Л.А. Швайка); проектні технології в закладах дошкільної освіти (Ю.Д. Буракова, О.О. Євдокімова, Г.Ю. Кравченко, Н.Ф. Кутуєнко).

Проектна діяльність розглядається як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту. Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту [1]. Проектна діяльність – це форма навчально-пізнавальної активності, що полягає в мотиваційному досягненні свідомо поставленої мети по створенню творчого проекту, забезпечує єдність і наступність різних сторін процесу навчання, є засобом розвитку особистості суб'єкта навчання. Проектна діяльність є також інтегративним видом діяльності, який синтезує елементи інших видів діяльності: навчальної, пізнавальної, ігрової тощо [5].

Стосовно проектної діяльності дошкільника, то це різноманітні, засновані на поточних і перспективних інтересах дитини види самостійної діяльності, поведінки і досвіду. Проектна діяльність заснована, з одного боку, на взаємодії з дорослими, а з іншого – на основі постійного розширення самостійних дій дитини (власні проби, пошук, вибір, маніпулювання предметами і діями, конструювання, фантазування, спостереження-вивчення-дослідження). У проектній діяльності дитина відчуває себе суб'єктом, оскільки отримує можливість бути самостійним, ініціативним, активним діячем, який відповідальний за досвід своєї діяльності, свої вчинки [1]. Сутність проектної діяльності в закладах дошкільної освіти полягає в активізації і підтримці інтересу дітей до позначених в даній діяльності різноманітних проблем. В основі проектної діяльності лежить розвиток пізнавальних інтересів дітей, вміння самостійно застосовувати отримані уявлення в

типових ситуаціях, орієнтуватися в інформаційному просторі, заповнювати відсутні знання і набувати вміння, розвиток критичного мислення. Керівництво проектною діяльністю веде до зміни позиції педагога. З транслятора готових знань він перетворюється в організатора пізнавальної діяльності своїх вихованців і допомагає дитині у пошуку вирішення поставленої або виявленої нею проблеми. Педагог допомагає дітям самостійно знайти рішення, «відкрити» нове знання і привласнити його на рівні досвіду. В ході виконання проекту діти вчаться самостійно шукати інформацію, робити висновки, підбирати способи викладу знайденого матеріалу для однолітків, молодших дітей.

Як зазначає Л.А. Швайко, специфіка проектної діяльності потребує від вихователя певних знань і вмінь, зокрема: знання форм і методів здійснення; володіння системою розвинених компетентностей у галузі технології моделювання, конструювання та реалізації педагогічного процесу на основі особливостей розвитку дітей; зміни традиційної технології взаємодії з ними. Аспекти, що необхідно враховувати педагогові, проводячи роботу над проектом, полягають у діагностиці та плануванні освітньо-виховної роботи на засадах проектного підходу, стимулюванні навчальних дій дитини на основі пізнавальних інтересів та життєвих потреб, контролі і корекції здобутих дитиною знань, умінь та навичок, аналізі освітніх результатів [4, с. 42-43].

Під час організації проектної діяльності передбачається наявність у педагога як суб'єкта означеної діяльності комплексу спеціальних проектних здібностей. Вони виявляються в умінні: ефективно здійснювати проектну діяльність і навчати цьому дітей; активізувати їхню пізнавальну діяльність шляхом постановки навчально-виховних проблем; організувати проектну діяльність різного рівня самостійності відповідно до індивідуальності та вікових особливостей кожної дитини. Актуальність підготовки майбутнього педагога дошкільної освіти до проектної діяльності зумовлена її основними завданнями, які полягають у тому, щоб навчити педагога самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних здібностей; розширити коло спілкування; прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Підготовку майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності доцільно здійснювати за двома напрямками: 1) включення проектування у процес вивчення різних фахових дисциплін, передбачених навчальним планом; 2) введення у навчальний план підготовки педагогів дисципліни з основ проектної діяльності. Мета навчальної дисципліни полягає у набутті магістрантами компетентності в організації проектної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти, в оволодінні навичками практичної діяльності щодо управління проектною діяльністю дітей дошкільного віку. Відповідно до мети визначено такі завдання дисципліни: формування фахової компетентності як необхідної умови надання якісних освітніх послуг; теоретична і практична готовність майбутніх педагогів до організації проектної діяльності у закладах дошкільної освіти; підготовка майбутніх педагогів до створення проблемних ситуацій та запитань як основи проектної діяльності; підготовка до управління дослідно-творчою діяльністю дошкільників; оволодіння майбутніми педагогами способами презентації та оцінювання результатів проектної діяльності дітей; розвиток ціннісного ставлення до творчої діяльності дітей; підвищення освітнього і фахового рівня.

Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності дітей залежить від: удосконалення змісту лекційних і семінарських занять; орієнтації на особистісний і професійний досвід магістранта, його індивідуальні запити; застосування активних форм і методів навчання; розробки завдань, що сприяють розвитку творчого мислення педагога, удосконаленню дослідницьких та проектних умінь; вироблення чітких критеріїв оцінювання навчальних досягнень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого дослідження потребують умови підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до педагогічного проектування в системі методичної роботи вихователя.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремінь. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Закон України «Про освіту» (2017) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Козак Л.В. Застосування проектних технологій у

підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології. *Педагогічний процес: теорія і практика* : Збірник наук. праць. 2013. Випуск 1. С. 54-64.

4. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / [укладач Л.А. Швайка]. Х.: Вид. група «Основа». 2010. 203 с.

5. Оршанський Л. Метод проектів у системі підготовки сучасного вчителя трудового навчання. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_3_15.pdf.

6. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Науково-методичний посібник. Серія «Дитина замовляє розвиток». Тернопіль: Мандрівець, 2010. 140 с.

7. Проектна діяльність у навчальному закладі: робоча навчальна програма [для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта освітній рівень II (магістерський)] / Л.В. Козак, О.О. Ліннік. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 23 с.

Кліменко Жанна Олександрівна,
вихователь, Дунаєвецький заклад
дошкільної освіти №4 «Теремок»

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «КОЛЬОРОВІ ПАЛИЧКИ Д.КЮІЗЕНЕРА»

Дитина за своєю природою – дослідник, експериментатор. Вона намагається пізнати цей світ у всьому його розмаїтті. Щоб задовольнити природну потребу малюка в пізнанні сучасного світу, педагоги використовують у своїй роботі інноваційні та розвивальні технології. Для розвитку у дітей математичних знань та умій найчастіше використовують технологію «Кольорові палички Кюїзенера», яку розробив бельгійський вчитель початкової школи Д. Кюїзенер.

Методика Кюїзенера – універсальна, вона не суперечить жодній існуючій методиці, а навпаки, вдало їх доповнює. Палички Кюїзенера прості та зрозумілі дітям: вони легко звикають до них ще в зовсім ранньому віці і вже сприймають у

якості ігрового матеріалу, а не бачать у них нудне заучування чисел та математичних понять. Цей матеріал широко використовується в дитячих садках Угорщини, Польщі, Бельгії, США, Франції та інших країн. Палички Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідає специфіці й особливостям елементарних математичних уявлень, що формуються у дітей дошкільного віку, а також їх віковим можливостям, рівню розвитку дитячого мислення (в основному наочно-дійового і наочно-образного) [3, с.12]. Робота з паличками дозволяє перевести практичні, зовнішні дії у внутрішній план, створити повне, чітке і узагальнене уявлення про математичне поняття – кількості, величини [4, с. 66]. Палички Кюїзенера можна пропонувати дітям з двох років для виконання найбільш простих вправ. Вони можуть використовуватися у другій молодшій, середній, старшій групах ЗДО. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Роботу з паличками можна розпочинати в будь-якій віковій групі

У дітей розвиваються математичні знання та вміння (вчаться класифікувати, узагальнювати, здійснювати серіацію):

а) діти усвідомлюють поняття «більше-менше», вчаться визначати розташування предметів «праворуч-ліворуч», «між», «попереду», «позаду», «довше», «коротше», «вище», «нижче»;

б) у дітей формуються уявлення про послідовність чисел першого десятка, знання про склад числа (у межах 10);

в) діти вчаться ділити ціле на частини й вимірювати об'єкти умовними мірками, вони можуть у процесі цієї практичної діяльності засвоїти деякі найпростіші види функціональної залежності;

г) діти усвідомлюють прийоми додавання, віднімання чисел першого десятка.

У дітей розвиваються психічні процеси: сприймання, мислення, зорова і слухова пам'ять, увага, уява.

Методика сприяє розвитку дитячої творчості, розвитку фантазії та уяви, а також пізнавальної активності. У дітей розвиваються соціальні навички та вміння: вони вчаться працювати в колективі, навчаються бути соціально активними.

Палички Кюїзенера, або як їх ще називають «числа в кольорі», кольорові палички, кольорові числа, – це дерев'яні або пластмасові палички, різні за кольором і довжиною. Довжина

паличок коливається від 1 до 10 см. При цьому кожна паличка має свій колір і позначає певне число. Найменша – біла, вона позначає число 1, далі рожева – позначає число 2, далі блакитна, червона, жовта тощо.

Існує два варіанти паличок. Перший – це об'ємні брубочки різної довжини та кольору. Другий варіант складається з плоских смужок 2x2 см, 2x4 см, 2x6 см, 2x8 см, 2x10 см, 2x12 см, 2x14 см, 2x16 см, 2x18 см, 2x20 см. Кольорові набори структуровані наступним чином: біла – позначає число 1 (25 шт.); рожева – позначає число 2 (20 шт.); блакитна – позначає число 3 (16 шт.); червона – позначає число 4 (12 шт.); жовта – позначає число 5 (10 шт.); фіолетова – позначає число 6 (9 шт.); чорна – позначає число 7 (8 шт.); бордова – позначає число 8 (7 шт.); синя – позначає число 9 (5 шт.); помаранчева – позначає число 10 (4 шт.).

ЩО РОБИТИ З ПАЛИЧКАМИ КЮЇЗЕНЕРА?

Викладати їх, чергуючи за кольором: наприклад, спочатку знаходимо світлі палички, потім більш яскраві, а в кінці – темні.

Розкладати за довжиною: попросіть дитину побудувати драбинку, починаючи з найменшого брубочка, і закінчуючи – найбільшим.

Конструювати об'єкти за схемою або в довільній формі: наприклад, створювати казкових героїв, споруди, збирати геометричні фігури.

Проводити прості вимірювання: наприклад, запитати в дитини, скільки у великій паличці поміститься маленьких.

Вирішувати логічні задачки: наприклад, попросити малюка знайти і показати всі брубочки, що довші за білі, але коротші за помаранчеві.

В іграх з паличками, які можуть носити характер змагання, дитині слід надавати можливість прояву самостійності у пошуку рішення або відповіді на поставлене питання, вчити висувати припущення та їх перевіряти, здійснювати практичні та уявні проби. Допомогу дитині краще надавати в непрямій формі, пропонуючи подумати ще раз, але по-іншому, спробувати виконати завдання, схвалюючи правильні дії і судження дітей.

Вправи можуть носити комплексний характер, дозволяючи вирішувати одночасно кілька завдань. Бажано у вправі передбачати перегляд всіх можливих варіантів вирішення задачі: складання «потягів» однакової довжини з двох, трьох, чотирьох і т.д. «вагонів», вимірювання однією і тією ж паличкою-міркою

різних паличок, однакових паличок різними мірками-паличками. Ігрові елементи у вправах вводяться в формі ігрової мотивації (побудувати драбинку для півника, полагодити паркан і так далі) і у вигляді змагання (хто швидше складе, зробить, покладе, скаже) [3].

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П. та ін. 2021. 37 с. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л.С., Самін В.Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» «Мандрівець», 2013. 264 с.

3. Вивчаємо математику з паличками Кюізенера. Світлана Нікітченко . *Дошкільне виховання: науково-метод. журн.* 2012. № 3. С. 16-19.

4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». 2022 ,92с., 151с.

Кобець Юлія Василівна,

вихователь закладу дошкільної освіти
№9 «Пролісок» Нетішинської міської
ради

КОМП'ЮТЕРНА ГРАМОТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах розвитку освітньої системи України комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», що дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень. У дошкільному віці відбувається становлення особистості дитини, закладаються основи знань, понять, уявлень.

Комп'ютерна грамота – один із напрямів варіативної частини оновленого Базового компонента дошкільної освіти.

Комп'ютеризація дошкільної освіти є невід'ємною складовою

інформатизації суспільства. У варіативній складовій новій редакції Базового компонента дошкільної освіти введено освітню лінію «Комп'ютерна грамота», яка ґрунтується на засадах:

1) компетентнісного підходу до розвитку особистості, збалансованості набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;

2) надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;

3) формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду [1, с. 12].

У варіативній частині Державного стандарту дошкільної освіти в рамках освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Комп'ютерна грамота визначено поняття цифрової компетентності, окреслено показники сформованості емоційно-ціннісного ставлення відповідних знань та навичок дошкільника, а також участь батьків у їх формуванні [3, с. 10].

Цифрова компетентність – це здатність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, умінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки [3, с. 10].

Парціальна програма «Комп'ютерна грамота для малят» є добрим стартом для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з комп'ютерними технологіями, реалізує принцип наступності й забезпечує розвиток і виховання дошкільників відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Метою програми є:

- навчання дітей старшого дошкільного віку комп'ютерної грамоти;
- формування інформаційної компетенції;
- розвиток пізнавальних процесів;
- формування віри у власні можливості;
- всебічний розвиток дошкільника.

Програма «Комп'ютерна грамота для малят» побудована за

такими принципами:

- принцип розвивального навчання;
- принцип єдності навчання і виховання;
- принцип систематичності й послідовності;
- принцип доступності;
- принцип свідомості й активності дітей у засвоєнні

знань й їх реалізації.

Основні завдання програми:

- формувати обізнаність із комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, «миші»;
- формувати здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо);
- навчати елементарних прийомів роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових і навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку;
- формувати вміння дотримуватися правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером [6, с. 5].

До кожного тематичного розділу подано освітні завдання й орієнтовані показники компетенції дитини.

Програма складається з трьох розділів: «Ознайомлення з комп'ютером», «Комп'ютер-чарівник», «Комп'ютер і гра».

Для реалізації умови успішного освітнього процесу заняття з комп'ютерної грамоти для малят проводять у спеціально обладнаному приміщенні.

Організуючи роботу дітей старшого дошкільного віку на комп'ютері, потрібно дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог, визначених нормативними документами [5].

Заняття з комп'ютерної грамоти для старших дошкільників організовують у другу половину дня. Тривалість заняття становить 20-25 хвилин. Час перебування дитини за комп'ютером не має перевищувати 10 хвилин, кількість дітей на занятті – до 10.

Заняття з комп'ютерної грамоти я проводжу з підгрупами дітей, це забезпечує можливість індивідуальної роботи дошкільників з комп'ютером та здійснення диференційованого підходу до кожної дитини. Заняття з дітьми будуються на ігрових методах і прийомах. Це дозволяє дітям у цікавій, доступній формі

отримати знання, вирішити поставлені завдання. На кожному занятті передбачається засвоєння дітьми теоретичних знань і оволодіння практичними навичками.

Структурою заняття з комп'ютерної грамоти є:

- розповідь педагога;
- бесіда з дітьми;
- дидактичні ігри;
- практична діяльність дітей на комп'ютері.

Під час занять і в повсякденному житті використовують дидактичні ігри, що спрямовані на:

- формування у дітей здатності розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо);
- формування у дітей уявлень про правила безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером;
- формування у дітей уявлень про графічний редактор Paint.

У роботі з дітьми використовую лише ліцензійні навчальні програми для дітей дошкільного віку, що складаються з різних вправ та ігор освітнього характеру і сприяють формуванню у дітей основ комп'ютерної грамотності.

Заняття з комп'ютерної грамоти складаються з 3-х частин: підготовчої, основної та заключної.

У підготовчій частині заняття відбувається ознайомлення дітей з ходом заняття. В цій частині проводяться розвиваючі ігри, бесіди, які мають на меті підготовку дитини до роботи з комп'ютером, допомагають їй впоратися з поставленим завданням, проводяться гімнастика для очей та пальчикова гімнастика, а також гімнастика для підготовки зорового, моторного апарата до роботи з комп'ютером.

Основна частина заняття включає вивчення та закріплення нової теми, самостійну роботу дітей з комп'ютером, індивідуальну роботу педагога з дітьми. Ця частина заняття може бути продовженням підготовчої частини, її доповненням або заохоченням. В цій частині заняття педагог намагається сформуванати необхідні дитині навички в роботі з комп'ютером, зокрема з мишею, клавіатурою, меню.

Заклучна частина заняття, необхідна для зняття зорової

напруги. Саме в цій частині заняття проводиться з дітьми гімнастика для очей, відпочинок під музику, також підводиться підсумок заняття, де ще раз закріплюється з дітьми новий матеріал, назви, які необхідно запам'ятати, з'ясувати що їм сподобалось, а що давалось важче [4].

Отже, на мій погляд, формування у дітей навичок роботи з комп'ютером – процес складний та тривалий, адже можуть виникати проблеми, пов'язані із засвоєнням неправильних дій, із недоліками у роботі з клавіатурою, мишею, програмами, які потім буде важко скорегувати. З цією метою доцільно привертати увагу до правильно виконаних дій, заохочувати бажання повторити їх, радіти успіхам. У ході спілкування з комп'ютером потрібно виховувати інтелектуальні, вольові та емоційні якості особистості дитини, культивувати звичку до свідомої та сумлінної праці, уміння долати труднощі, переживати радість пізнання та досягнення успіху.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова ред.) *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С.4–19.
2. Вимоги до організації занять дітей з комп'ютером в ДНЗ / URL: <https://studfile.net/preview/7220411/>
3. Журнал «Дошкільне виховання». 2021. № 9. С. 10.
4. Методичні рекомендації щодо організації навчання комп'ютерної грамоти дітей в дошкільному навчальному закладі URL: http://doshkosvita.blogspot.com/2013/11/blog-post_26.html/05.05.2020
5. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (24.03.2016. № 234) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#top>
6. Болотова О. М., Вайнер О. В., Семизорова В. В. Парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку / Комп'ютерна грамота для малят. Тернопіль: вид. Мандрівець, 2018. 32 с.

Ковалевська Олена Миколаївна,
вихователь-методист,
Городоцький ЗДО «Казка»
м. Городок Хмельницької області,
Україна

ВИХОВУЄМО СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Нині, як ніколи, гостро набуло актуальності питання виховання громадянина-патріота, відповідального, відданого своїй країні. Національно-патріотичне виховання завжди було і є невід'ємною складовою виховного процесу в системі дошкільної освіти України. В умовах українських реалій, коли Україна ціною життя Героїв, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання дітей.

В сучасних умовах постає необхідність розв'язання на державному рівні найгостріших проблем, пов'язаних з вихованням патріотизму та формування національної свідомості населення України, як основи консолідації суспільства і зміцнення держави. Адже патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві – у період надзвичайно активного розвитку дитини. В умовах війни діти дорослішають швидше. І цьому сприяють передусім не знання, а емоційні враження, життєвий досвід, глибокі почуття, що наповнюють їх, незалежно від того, де вони разом з дорослими проживають спільну для всієї України біду: у бомбосховищах, евакуації чи в тилу, допомагаючи батькам у їхній волонтерській діяльності. І от тоді гасла, героїчна поезія, пісні, казки й легенди перестають бути просто словами. Вони проростають у цілому поколінні ростками патріотизму, надають силу, яка й робить наш народ непереможним.

Завдання національно-патріотичного виховання дошкільників висвітлені в нормативно-законодавчих документах. Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» одним із ключових завдань дошкільної освіти є виховання в дітей

любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин і рідної мови, національних цінностей українського народу. У новій редакції Державного стандарту дошкільної освіти зазначено, що в дітей старшого дошкільного віку має бути сформована соціально-громадянська компетентність. Зміст цієї компетентності передбачає, що дитина володіє елементарними знаннями про рідну країну, її символіку, традиції та звичаї. Зокрема, старший дошкільник має знати, що рідна країна має свою територію, на якій проживають українці; що вони мають свою культуру, звичаї, мову.

Патріотизм – одне з найглибших почуттів, закріплене століттями й тисячоліттями історичних подій. Не можна бути патріотом, не відчуваючи особистого зв'язку з Вітчизною, не знаючи історії того, як любили та берегли її наші пращури, як боронили та боронять тепер її незалежність наші діди, батьки, брати. Яка приваблива сила є в тому, що нас оточує в дитинстві? Чому, навіть поїхавши із рідних місць на довгі роки, людина згадує їх з теплом, а живучи в місті, селі, вона з гордістю розповідає про красу та багатство рідного краю? Це вираження глибокої прихильності та любові до всього, що з ранніх років увійшло в серце як найдорожче. Свою любов до рідних місць, уявлення про те, чим вони відомі, красу природи, здобутки людей – усе це намагаємося передати вихованцям як основу їхніх моральних та патріотичних почуттів. Ми знаємо, що кожна людина – неповторна, унікальна особистість, яка веде свій рід від предків на тій землі, на якій народилась. Усвідомлення себе в єдності з рідними, близькими людьми й усім народом спонукає людину свідомо ставитися до себе, до людей, до історії рідної країни, загалом до України як рідної держави.

Найважливіше у житті кожної людини – її Батьківщина. Виховувати громадян свідомість, патріотичні почуття потрібно змалку. Щоб дитина відчула себе причетною до великої України, необхідно краще познайомити її з традиціями та народними цінностями.

Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків і усіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати

традиції народу, людську працю, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх, відчувати себе невід'ємною частиною Батьківщини. Саме ці проблеми і є визначальними у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.

Перед нами, педагогами-дошкільниками, стоїть мета та завдання надзвичайної ваги: домогтися того, щоб діти зростали не лише здоровими і освіченими людьми, але й свідомими, творчими особистостями і патріотами України. Посіяти в маленькому серці зерно любові до Батьківщини та рідного краю, навчити дітей шанувати й берегти духовну спадщину свого народу – ось про що ми дбаємо, виховуючи нове покоління громадян незалежної України, наше майбутнє.

Здійснення завдань патріотичного виховання дітей дошкільного віку розпочинаємо з перших днів їхнього перебування в закладі дошкільної освіти. У межах освітнього процесу активно формуємо первинні патріотичні почуття: виховуємо в кожного вихованця відданість загальнолюдським моральним цінностям, бажання успадкувати духовні надбання і культуру свого народу.

Основними напрямками патріотичного виховання є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Намагаємося прилучати своїх вихованців до історії рідного краю, традицій і звичаїв, даємо їм знання про народну та національну символіку, ознайомлюємо з побутом, заохочуємо до народних ігор, розучуємо український фольклор і т.д.

Втілення в життя поставлених завдань починала з бажання повернути дітям те, чого не вистачало нам багато років: солов'їну, квітучу, багату, мелодійну, виразну українську мову. Рідна мова – найяскравіший вияв національного буття народу, його головна духовна скарбниця. Вона є могутнім природним засобом

об'єднання людей. Через мову народ передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, традиції і культуру. Оволодіваючи рідною мовою, дитина пізнає свій народ, його характер, культуру, історію та думки. Використовуючи диференційований підхід, розвиваємо у дітей інтерес до української мови і культури за допомогою усної народної творчості – невичерпного джерела виховання дитини, яка є надзвичайно багатою скарбницею. Є в ній казки і легенди, загадки і лічилки, приказки й прислів'я, скоромовки, чистомовки, колісанки, забавлянки. Вона відображає життя народу, його історію, мову, народну мудрість. Через народну творчість дошкільник дістає перші уявлення про культуру та побут свого народу. Прислів'я та приказки приваблюють дітей яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою. Часто їх використовуємо у спілкуванні з дітьми: під час сніданку, обіду, коли дитина виконує трудові доручення неохоче або відмовляється від роботи. Також на прогулянці в різних ситуаціях поповнюємо знання і словник дітей прислів'ями і приказками: під час спостережень в природі, праці на ділянці дошкільного закладу, на городі. В своїй роботі часто використовуємо загадки, які мають багато спільного з прислів'ями та приказками. Тематика загадок різноманітна: про рослинний, тваринний світ, пори року, працю, господарювання, побут і інше. Саме за допомогою загадок збагачується словник дітей. Успішному відгадуванню загадок в давні часи надавалося дуже велике значення: воно було мірилом мудрості і розуму. Перлини народної творчості – скоромовки, чистомовки, заклички-педагоги використовують під час усіх видів діяльності дітей дошкільного віку. Заучують їх з дітьми колективно на заняттях з розвитку мовлення, індивідуально або невеликою групою дітей у повсякденному житті, в ранкові та вечірні години. Мета – вправляння дошкільників у правильний вимові звуків. На заняттях з народознавства широко використовуємо скарб усної народної творчості – казки, легенди та притчі, які містять в собі значний пізнавальний і виховний потенціал, а також доступні до сприймання дітьми. На їх основі знайомимо дітей з історією українського народу, його традиціями. Оволодіти рідною мовою з її барвистими відтінками допомагають малятам і народні ігри

(«Коза-дереза», «Подольночка», «Квочка» та ін.). Ігри добираємо відповідно до теми заняття. Наприклад, тему «Праця дорослих» доповнюють ігри-пісні «А ми просо сіяли», «Мак», «Редька», до теми «Народні обряди та традиції» – «Подольночка», «Горобчик» і ін.

Наша українська державна символіка має особливе значення для виховання патріотизму сучасної молоді. Тому на заняттях знайомимо дітей з державними символами (Гербом, прапором, Гімном). Паралельно з цим діти отримують знання про народні символи та національну символіку, що розвивалися й встановлювалися упродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та ін.). Найбільш поширеним мистецтвом в Україні є вишиванка. Кожна жінка вкладає в неї частину своєї душі. Зараз не часто побачиш у міській оселі вишитий рушник чи сорочку. Тому допомагаємо малятам побачити типовість мотиву і своєрідність орнаменту візерунка на рушнику, його зв'язок з природою, побутом і життям українського народу. Традиційним вже стало проведення обрядових свят. Обрядові свята відповідають кожній порі року. Готуючись до свята Різдва Христового, вивчаємо з дітьми щедрівки, знайомимось з обрядом Багатої куті. Спільна підготовка свята об'єднує, ріднить, звеселяє, поглиблює почуття любові до минулого та сучасного країни. Перед Великоднім святом дошкільнята знайомляться з таким народним мистецтвом, як писанкарство: звідки воно походить, чому розписують саме яйця (символ зародження життя), що означають елементи візерунків на писанці та ін.

Родина є благодатним середовищем для виховання національного-патріотичної свідомості, почуттів і переконань у дітей. Невід'ємною частиною нашої роботи є співпраця з батьками. Сім'я – природний осередок найглибших людських почуттів: тут зароджується любов до матері і батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошана до рідної мови, історії, культури. Наше суспільство здавна визнає очевидну істину: батьки – головні природні вихователі дитини, і найбільший виховний вплив на неї мають створений з ними порядок, спосіб життя родини, всіх її членів. Різноманітні свята, змагання, розваги, театралізовані дійства з участю батьків, дарують багато радощів і дітям, і

дорослим, допомагають встановлювати дружні стосунки з сім'ями, сприяють партнерській взаємодії. Взагалі, чим більше людей буде приймати участь у виховному процесі підростаючого покоління, чим глибше діти будуть проникати у скарбницю національної, моральної та духовної культури, осмислюватимуть найвищі досягнення своєї нації, тим глибші будуть у них патріотичні почуття, громадські поривання, буде підвищуватись якість навчання та виховання, основи трудової діяльності, формуватиметься та розвиватиметься національна свідомість.

Переконана, що цікаві за формою заняття, нестандартний дидактичний матеріал, який використовують педагоги під час різних видів діяльності, допомагають дітям глибше відчувати красу і багатство української мови, культури, традицій, а також збагатити навчальне пізнання емоціями, підвищити сприйняття матеріалу. Сподіваюся, що освітня робота з національно-патріотичного виховання дошкільників, спрямована на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, на національну свідомість і гідність, принесе бажані результати, адже діти, як м'яка глина: що з неї виліпиш в цей час, те і зостанеться надалі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А.М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: практикум: навч. посіб. К.: Вища шк., 2003. 204 с. С. 63-84.
4. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі. К., 1994. С.169–187.
5. Гавриш Н. Виховуємо патріотів змалечку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. №5. С.4.
6. Нерянова С. Національно-патріотичне виховання дошкільників: коротко про головне. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №8. С.7.

Ковальова Анастасія Павлівна,

здобувачка другого (магістерського) ступеня вищої освіти,

спеціальність 012 Дошкільна освіта,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова;

науковий керівник:

Шулигіна Раїса Андріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ «FOREST BATHING»

В сучасних умовах загострення повномасштабної війни Росії проти України постійно зростає кількість дітей дошкільного віку, які стали жертвами збройної агресії, втратили домівки або близьких людей, стали свідками руйнувань рідних місць, рідного краю та ін. Все це деструктивно впливає на психічний стан особистості дитини та призводить до підвищення тривожності, виникнення посттравматичного воєнного синдрому (ПТ(В)СР), систематичних нападів панічних атак під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» тощо.

У цьому контексті актуалізується питання необхідності формування у дітей дошкільного віку основ стресостійкості як особистісної якості, яка пришвидшує здатність дитини долати негативний вплив зовнішніх або внутрішніх факторів чи адаптуватися до них, сприяє стабілізації психоемоційного стану.

Так, проблематика подолання стресу та формування у дітей стресостійкості досліджувалася різними науковцями, серед яких можна відзначити А. Адлера, Е. Еріксона, Р. Грановську, О. Карабанову, Г. Костюка, О. Личко, Є. Підчасова, Т. Титаренко, Е. Фромма та ін.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «стрес» (англ. *stress* – «тиск», «зусилля», «напруга», «зовнішній вплив») трактується у широкому та вузькому розумінні. У Великому словнику сучасної української мови за редакцією В. Бусела стрес є станом підвищеної нервової напруги, перенапруги, викликаний

будь-яким сильним впливом, і є захисною реакцією організму на різні несприятливі чинники [1]. У широкому розумінні, стрес являє собою загальне напруження організму, що виникає під впливом надзвичайного подразника (стресора) [2].

Із поняттям стресу нерозривно пов'язана така психологічна категорія, як «стресостійкість» або «емоційна стійкість». У своїх дослідженнях зарубіжні науковці Р. Лазарус, А. Мерфі, С. Фолкман до стресостійкості пропонують відносити поведінку, що влаштовує людину [4, с. 93].

На думку української дослідниці М. Кудінової, стресостійкість є особливою властивістю особистості, яка спрямована на забезпечення гармонійного зв'язку між усіма компонентами психічної діяльності дитини в емоціогенній ситуації, сприяючи її успішному здійсненню [3, с. 26].

Як зазначають деякі психологи (Т. Титаренко, В. Франкл, Н. Чепелева та ін.), формування стресостійкості у дітей дошкільного віку обумовлюється низкою факторів, серед яких можна відзначити психоемоційну стабільність, задоволеність, відсутність дистресу, компетентність, які потребують формування у період дошкільного дитинства [4, с. 94].

Однією з інноваційних технологій, спрямованих на подолання тривожності, відновлення психоемоційного стану дітей та формування у них основ стресостійкості, є «*forest bathing*» або «зелена терапія».

Так, термін «*forest bathing*» походить від японського виразу «*shinrin yoku*», що буквально означає «купання лісом». Японські дослідники *Japanese Forest Agency* ще в 1980-х рр. запропонували впроваджувати практику «*forest bathing*» як засіб ведення більш здорового способу життя у відповідь на прискорений темп життя та стрімку урбанізацію [5]. На сьогодні у деяких зарубіжних країнах (Японії, Китаї, Великобританії, Норвегії та ін.) активно запроваджується технологія «зеленої терапії» в закладах дошкільної освіти (ЗДО).

Сутність використання «зеленої терапії» в ЗДО полягає у тому, щоб дитина дошкільного віку перебувала на природі, встановлюючи з нею внутрішній контакт, сприймаючи та повністю занурюючись у звуки, запахи та барви в процесі взаємодії з об'єктами природного довкілля з метою повної фізичної та психологічної релаксації [5, с. 8]. Головною метою ресурсноорієнтованої технології є: по-перше, надання допомоги

дитині дошкільного віку зняти напругу та розслабитися, відновити фізичну та психоемоційну рівновагу, подолати тривожність та страхи; по-друге, звернути увагу дітей на необхідність ціннісного ставлення до природи та її багатств, стимулювати їх до здійснення діяльності із захисту та збереження природи.

Як зазначає японський науковець Y. Miyazaki, філософія «*forest bathing*» передбачає сенсорну взаємодію людини із природою [6, с. 16]. Практична реалізація технології «*forest bathing*» в умовах закладу дошкільної освіти передбачає можливість стабілізації психоемоційного стану дитини та формування у неї основ стресостійкості шляхом організації та проведення цільових прогулянок до парку, лісу або здійснення різних видів діяльності дітей дошкільного віку у природі, використовуючи при цьому п'ять сенсорних систем (аналізаторів):

- слуху (паузи вслуховування у шурхіт листя, пташиний спів, дзижчання комах, гомін річки/озера/джерела тощо);
- зору (розглядання рослин, птахів, тварин; сприйняття різних відтінків зеленого/жовтого кольору);
- нюху (вдихання запаху лісу та фітонцидів – речовин із антибактеріальними властивостями, які виробляють рослини);
- смаку (ягоди; джерельна вода; особливий «смак» лісного повітря тощо);
- дотику (діти мають змогу доторкнутися до дерев, землі, листя, трави, каміння тощо; відчуття, якими є об'єкти природи – вологі, сухі, липкі, тверді, м'які тощо).

Особливістю технології «*forest bathing*» є те, що вона не передбачає постановку певної мети або отримання «кінцевого результату». Тут важливим завданням педагога є забезпечити повне занурення дітей дошкільного віку в атмосферу лісу; надати дітям можливість «бути в моменті тут і зараз» та отримувати всі переваги від прогулянки лісом/парком.

Наприклад, під час прогулянок можна грати з дітьми в різні ігри («Про що говорить річка?», «Знайди і порівняй», «Сенсорна торбинка», «Яке на дотик?», «Якого кольору» та ін.); долучити до творчих видів діяльності на природі (побудувати із гілок та кори дерев халабуду або паркан; створити гірку із опалого листя та грати в рухливу гру «Хто перестрибне»; викласти візерунок із каміння; тощо). Все це забезпечить можливість безпосередньої

взаємодії дітей з об'єктами природи; сприятиме зняттю стресу, покращенню настрою та загального психоемоційного стану дитини; посиленню реакції імунної системи організму.

Таким чином, узагальнюючи деякі наукові підходи до розуміння сутності стресу та стресостійкості, було сформульовано такі дефініції цим психологічним поняттям: стрес – це надмірна психологічна або фізіологічна напругу, що виникає в ході впливу несприятливих факторів на людину; стресостійкість є готовністю спокійно приймати будь-які зміни будь-якого характеру (тривалого, миттєвого). Будь-який стрес, який переживає дитина дошкільного віку, має несприятливий вплив стресу на організм, оскільки він дезорганізує діяльність дитини дошкільного віку, порушує нормальний перебіг її поведінки, а також здійснює негативний вплив на психологічне та фізичне здоров'я дитини.

Встановлено, що одним із дієвих засобів формування основ стресостійкості у дітей дошкільного віку є «forest bathing» – японська технологія «зеленої терапії», суть якої полягає у забезпеченні перебування дитини дошкільного віку на природі (в лісі/парку) з метою встановлення нею внутрішнього контакту з природним довкіллям задля зняття напруги, подолання тривожності та страхів, забезпечення повної фізичної та психологічної релаксації, а також стабілізації психоемоційного стану.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів / за ред. В. Т. Бусела. Київ: Перун, 2017. 1728 с.
2. Коваль О. Є. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
3. Кудінова М. С. Порівняльний аналіз понять «стресостійкість» та «емоційна стійкість». *Теорія і практика сучасної психології*. 2016. № 1. С. 22-28.
4. Підчасов Є. В., Чепелева Н. І. Стресові стани дитини під час війни. *Особистість. Суспільство. Війна*. 2022. № 8. С. 93-95.
5. Garcia H., Miralles F. Forest Bathing. The Rejuvenating Practice of Shinrin Yoku. Malaysia: Tuttle, 2020. 160 p.
6. Miyazaki Y. Shinrin-yoku. The Japanese Way of Forest Bathing for Health and Relaxation / 1st ed. Chiba: Aster, 2018. 192 p.

Кондратюк Світлана Леонідівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ШКОЛЯРІВ ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Підготовка дітей до школи була і залишається важливим завданням для педагогів і батьків, адже від цього залежать успіхи в навчанні, подальший особистий розвиток школярів. Проблема психолого-педагогічної готовності дитини до навчання в школі не нова, але сьогодні є особливо актуальною у нашому суспільстві. У центрі уваги має бути створення передумов для ефективної адаптації дітей до нового соціального та навчального середовища, на основі сучасних критеріїв, форм і методів підготовки до освітнього простору.

Психолого-педагогічні аспекти готовності дитини до навчання у школі досліджували багато науковців, психологів та педагогів, але ця проблема є актуальною завжди, через зміни в сучасній системі навчання та бажання знайти найкращий спосіб її розуміння та вирішення.

Сьогодні ми маємо можливість проаналізувати готовність дитини йти до школи за допомогою різних тестів і методик, врахувати низку факторів, які мають на це вплив, та визначити, чи готова дитина йти до школи, чи потрібна допомога й доопрацювання цієї проблеми в конкретному випадку. Що ж розуміємо під «готовністю дитини до навчання в школі»?

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності. Готовність є цілісним станом дитини, що забезпечує успішне прийняття нею системи вимог школи і вчителя, успішне оволодіння новою для неї діяльністю та новими соціальними ролями. Найважливішим наслідком психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування

психологічної готовності до шкільного навчання. По суті, її становлення свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства [1].

Готовність до шкільного навчання – одна з умов цілісного гармонійного становлення та розвитку особистості, її успішного перебування в шкільному колективі та активного включення в освітній процес. Вступ до школи – переломний момент в житті дитини. Він пов'язаний з новим типом стосунків з однолітками, новими формами діяльності.

Готовність дитини до школи в царині розумового розвитку включає кілька взаємопов'язаних сторін. Дитині, що вступає до першого класу, необхідний певний запас знань про навколишній світ: про предмети та їхні властивості, про явища живої і неживої природи, про людей, їхню працю та інші сторони суспільного життя, про морально-етичні норми поведінки. Але важливий не стільки обсяг цих знань, скільки їх якість – міра правильності, чіткості і узагальненості уявлень, що склалися в дошкільному дитинстві [2]. «Шкільне навчання ніколи не починається на пустому місці, – підкреслював Л. Виготський, – а завжди має перед собою вже певну стадію дитячого розвитку, пророблену дитиною до вступу до школи» [3, с. 66].

У дитини повинен бути певний рівень розвитку пізнавальних інтересів, готовність до змін соціальної позиції, бажання вчитися, має виникнути опосередкована мотивація, внутрішні етичні інстанції, самооцінка, що в сукупності означає психологічну готовність дитини до школи [4].

Нова українська школа (НУШ) презентувала вимоги до взаємин «учні-батьки-вчителі-школа». Пріоритетами в них є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів, формування в них ключових компетенцій та цінностей тощо. Педагоги-дошкільники також мають переосмислити свої підходи до підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Насамперед продумати роботу з батьками. Одне з найголовніших питань у роботі закладу дошкільної освіти – психолого-педагогічна просвіта батьків, яка набуває особливого значення під час роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку. Завданням педагогів є: формування відповідного рівня психолого-педагогічної грамотності батьків щодо вікових особливостей розвитку старшого дошкільника та молодшого школяра, а також формування в них уміння налагоджувати

партнерську взаємодію з дитиною – майбутнім першокласником.

Велику роль у підготовці до шкільного навчання відіграє розвиток емоційно-почуттєвої сфери, здатність дитини керувати своїми емоціями, розуміти стан іншої людини, готовність сприймати успіхи й невдачі, адаптуватися в новому колективі. Цьому потрібно навчати дитину вдома, в дошкільному навчальному закладі через обговорення почуттів і емоцій і програвання відповідних ситуацій. Не секрет, що не завжди оточення доброзичливе і повне розуміння. Тому важливо спільними зусиллями вихователів та батьків навчити дитину не розгублюватися, коли її критикують. В школі вона може зіткнутися як із позитивними так і з негативними оцінками свого навчання чи поведінки й, відповідно, потрібно мати досвід і похвали, і критики. Головне, зауважуючи дитині, давати оцінку не її особі в цілому, а аналізувати конкретний вчинок. Важливим є формування стійкої позитивної самооцінки. Тоді на зауваження вчителя (або когось іншого) дитина не образиться, а постарается щось змінити [5].

Окремий аспект – ставлення учня до самого себе, своїх можливостей та здібностей, до своєї діяльності та її результатів. Завищена самооцінка так само погана, як й неввіра в свої сили. Тут великий вплив має й родина, й вчителі, й навіть однолітки. Необхідно готувати малечу заздалегідь до психологічної стабільності, в цьому дуже допомагають «розмови про життя» з батьками, при чому важливо, щоб був діалог, а не монолог, як більш дієвий спосіб обміну інформацією.

Батькам варто пам'ятати, що при вступі до загальноосвітньої школи дитина не зобов'язана уміти читати, писати або рахувати. Та все ж новий важливий період у своєму житті краще розпочинати з процесу формування мотивації «Я можу робити ось це і це», ніж «Я не умію нічого, що вміють інші діти». Тут важливо знайти «золоту середину», тому що з однієї сторони дитина, яка вже володіє навіть невеличким запасом практичних знань та вмінь, буде і психологічно стабільніша і педагогічно підготовлена. З другої сторони занадто навантажувати малечу не потрібно, а тим більше налаштовувати завжди й в усьому бути «най...», тому що тоді дитині буде важко сприймати свої помилки та невдачі.

Психологи і педагоги зазначають, що успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина

набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її готовність до школи.

Тож у дитини до початку навчання у школі бажано сформувані:

- адекватну самооцінку;
- потребу в спілкуванні з іншими;
- уміння приймати інтереси групи дітей;
- упевненість у собі;
- переважання позитивного настрою, розвиток емоційної стійкості;
- прагнення стримувати негативні емоції, уміння керувати своєю поведінкою;
- довірливість пізнавальних процесів: сприймання, мислення, пам'яті, уваги;
- довірливість поведінки – здатність робити не лише те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводити розпочату справу до кінця [1, 3].

Потрібно вчити дитину виражати свої думки, емоції та бажання, «читати» емоції та настрої інших, прагнути враховувати це під час взаємодії. Варто виховувати в дитини не лише лідерські якості та навички, а й уміння за потреби поступатися.

Про сформованість інтелектуальної готовності дитини до школи свідчить: розвинуте сприймання; стійка пізнавальна увага; розвинуті мислення та мисленнєві операції. Це проявляється у здатності виокремлювати та розуміти важливі ознаки та зв'язки між предметами; здатність відтворювати зразок; оволодіння усним мовленням; розвиток дрібної моторики, зорової та рухової координації (свідчать також і про фізичну готовність); розвиток здатності до навчання.

Варто пам'ятати, що дитина не народжується школярем, готовність до школи – це комплекс здібностей, які піддаються корекції. Процес формування цих здібностей потребує дбайливого ставлення дорослих до дитини. Виховувати дитину – це мистецтво, адже процес виховання – це безперервна робота серця, розуму та волі батьків та педагогів.

Список використаних джерел

1. Андрієвський Б.М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі. *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр. Херсон: РІПО, 2010. Випуск 5. С. 6-9.
2. Ілляшенко Т. Про готовність дітей до шкільного навчання.

Початкова школа. 2002. № 3. С. 69-71.

3. Козігора М.А. Психологічна готовність дитини до навчання в школі. *Теорія та методика навчання*. Вип. 16. 2019. С. 65-68.

4. Лаврентьєва Г. Готовність дитини до школи: складові успішного навчання. *Дошкільне виховання*. 2000. № 9. С. 3-5.

5. Харитоновна С.М. До першого класу без проблем! Усе, що мають знати батьки майбутніх першокласників. Харків: Основа, 2018. 176 с.

Котович Оксана Миколаївна,
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти №20 «Білочка»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. ВИКЛИКИ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Працюючи в умовах дії правового режиму воєнного стану перед кожним педагогом гостро постає питання національно-патріотичного виховання дітей. Ми вчимо підрастаюче покоління берегти та примножувати національно-культурні цінності рідного народу. Усім відомо, що саме у дошкільному віці відбувається становлення особистості, тому вкрай важливо «посіяти зерно» патріотизму, плекати патріотів української держави починаючи ще з молодшого дошкільного віку. Нам потрібно виховувати особистість, яка в подальшому буде визначати гідну історію нації. Важливо зазначити, що у цьому процесі неоціненна роль батьків, саме від їх ставлення до духовно-культурних традицій українського народу, від бажання захищати рідну Батьківщину у великій мірі залежить формування у дитини ідеалу справжнього українського патріота.

Опираючись на «Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України» ми впевнено стверджуємо, що кожен педагог має сприяти становленню самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування

активної громадської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності [1].

Сьогодні враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні, пов'язані з російською агресією нам важливо виховувати почуття патріотизму в усіх напрямках, а саме героїко-патріотичне виховання; морально-патріотичне виховання; краєзнавчо-патріотична робота. Зазначені напрями реалізуються через проведення таких форм діяльності: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя. Нам, як педагогам, фундаментально важливо формувати основи почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Адже саме патріотизм породжує впевненість у собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ, вселяє у звичайну людину силу, яка дає міць йти впевнено. Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну все вищезазначене набуло особливої значущості.

Під загрозою децентралізації, втрати незалежності та підкорення іншій державі важливо організувати роботу в закладі освіти таким чином, аби це був осередок становлення громадянина-патріота, який готовий самовіддано розвивати та розбудовувати країну як незалежну та суверенну, правову та демократичну державу. З огляду на це вважаю за необхідне виокремити ключові аспекти патріотичного виховання в умовах ЗДО, а саме [2]:

- по-перше: необхідно виховувати в дітей національну самосвідомість, налаштовувати їх на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності за майбутнє своєї країни;

- по-друге: систематично працювати над формуванням у здобувачів освіти громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу;

- по-третє: важливим аспектом виступає повага та любов до державної мови. Вільне володіння українською мовою повинно стати пріоритетом у роботі з дітьми;

Таким чином, війна рашистів на території нашої держави, ідеї гуманізації та демократизації освіти вивели на якісно новий

рівень уявлення про патріотичне виховання - як педагогічну категорію, яка нині переживає оновлення та в котре підтверджує незламність сили волі, національної свідомості та міці кожного Українця! Тому сьогодні, в умовах війни, провідною метою та одним із річних завдань в кожному закладі освіти має виступати виховання особистості на засадах феномену патріотизму.

Список використаних джерел

1. Концепція національно – патріотичного виховання в системі освіти України. Електронний ресурс, URL: <http://surl.li/kzem>
2. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Електронний ресурс, URL: <http://surl.li/bwvxk>
3. Устименко І.П. Патріотичне виховання учнівської молоді, окреслене війною. «Педагогічний вісник», № 1-2, 2022 р., С. 28.

Коцібан Юлія Віталіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як стверджує Н. Трофаїла, виникнення емоцій у дошкільному віці пов'язане з конкретними явищами, подіями, людей, які його оточують. Авторка зауважує, що «пізнаючи світ дошкільник переживає все, з чим стикається: задоволення і незадоволення, горе і радість, обурення і захоплення. Все що дитина сприймає, спостерігає, про що думає, виникає у неї емоційне ставлення. Без розгляду емоцій неможливо зрозуміти закономірності психологічного особистісного розвитку його, в тому числі і передумови його суперечливості. Емоції керують зв'язком дитини з довкіллям і спрямовують його. Чим менша за віком дитина, тим меншої об'єктивної значущості набуває для неї

навколишній світ. Він постає перед нею таким, яким показують його власні емоції» [5]. У межах нашого дослідження слід розкрити поняття «емоції».

Поняття «емоції» (лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) у психологічному словнику найсучасніших термінів трактується як «психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання змісту життєвих явищ і ситуацій, обумовленого схваленням їхніх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта» [4, с. 34]. Згідно з педагогічним словником поняття «емоції» – це «реакція людини і тварини на внутрішні та зовнішні подразники, що мають яскраво виражене суб'єктивне забарвлення й охоплюють усі види почуттєвої сфери та переживань» [3, с. 37].

Цінними для нас є напрацювання Н. Трофаїли, яка зазначає, що «дошкільник не вміє самостійно виражати свої почуття, емоційні переживання без спеціальної освіти, так як здатність довільно керувати своїми діями і емоціями складається протягом усього дошкільного дитинства. Емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи все більш багатий зміст і все більш складні форми прояву під впливом соціальних умов життя і виховання. Як вважає авторка, емоційний розвиток дошкільника пов'язаний, насамперед, з появою в нього нових інтересів, мотивів і потреб. Інтенсивно починають розвиватися соціальні емоції і моральні почуття. Погоджуємося, що зміни в емоційній сфері пов'язані з розвитком не тільки мотиваційної, а й пізнавальної сфери особистості, самосвідомості. Дитина живе емоціями, керується ними при виборі способів поведінки. Емоції супроводжують дитячі відчуття, практичні дії, регулюють розумову діяльність, роблять навколишній світ різноманітним, прекрасним і значущим. Завдяки емоціям дитинство залишається незабутнім періодом життя [6, с.156].

Дитина емоційна, чуттєва, сприймання для неї, на думку Л. Макаренко, – це основа пізнання й орієнтації в навколишньому світі, умова розвитку особистісних якостей. Саме тому, як вважає дослідниця, слід наблизитися до природних можливостей дитини. Серед різноманітних засобів розвитку емоційної культури, Л. Макаренко виділяє театралізовані ігри та власне театр, який є для дітей школою емоційної культури та людського спілкування. Театралізована діяльність є імпровізаційною, виступає як індивідуальний творчий процес і об'єднує різні за характером творчі принципи: продуктивний, виконавчий, оформлювальний

та вміння дитини сприймати специфічне сценічне мистецтво. Авторка стверджує, що лише такий синтез створює умови для розвитку та вдосконалення емоційної сфери і творчості дитини [1, с. 4-5].

О. Олійник, досліджуючи педагогічні можливості театралізованої діяльності в розвитку емоційної культури дітей старшого дошкільного віку, визначає їх як досить високі, оскільки: театралізована діяльність – це ігрова діяльність, в якій дитина, в силу специфічних особливостей, має тонко відчувати емоційний стан персонажів, займати позицію співпереживаючого героя або глядача; обов'язковим елементом театралізованих ігор (ігор-драматизацій, ігор-етюдів, ігор-імпровізацій, режисерських ігор) в дошкільному віці є ігровий образ, що вимагає від дитини не лише зовнішнього перевтілення, але й емоційного переживання, глибокого чуттєвого входження в зміст виконуваної ролі; репродуктивність при підготовці дітьми спектаклю або процес сприйняття театрального дійства спонукає дітей до активної роботи: від співчуття до співпереживання, викликає наслідування улюбленим героям, їх поведінці. Це залишає глибокий слід в емоційному досвіді та впливає на поведінку і характер взаємодії дитини з навколишнім світом; театралізована діяльність – це системний процес, який починається з ознайомлення з літературною основою майбутнього спектаклю і підготовки дитячого сприймання, супроводжується детальним аналізом сюжету і вчинків героїв, обговоренням стратегій їх поведінки, продовжується в пробах себе в обраній ролі, в осмисленні і розучуванні ролі, самотійному втіленні образу героя і задуму спектаклю [2, с.170-171].

Отже, проблема емоційного розвитку дітей є актуальною і вагомою для сучасної дошкільної освіти. Одним із ефективних засобів емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку вважаємо театралізовану діяльність, яку рекомендуємо вихователям систематично організовувати у закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Макаренко Л. В. Театр и театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі: монографія. Донецьк : ЛАНДОНХХІ, 2011. 211 с.
2. Олійник О. Особливості емоційного розвитку та умови формування емоційної культури дітей старшого дошкільного віку

засобами театралізованих ігор. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 47, 2013. С.167-173.

3. Педагогічний словник / За редакцією М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 527 с.

4. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Х.: Прапор, 2009. 672 с.

5. Трофаїла Н.Д. Емоційна сфера дитини-дошкільника: її розвиток та особливості. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2600/1/EMOCIJNA%20SFERA%20DY%60TY%60NY%60-DOSHKIL%60NY%60KA%20YiYi%20ROZVY%60TOK%20TA%20SOBLY%60VOSTI.pdf>

6. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С. 155-158.

Кравець Дарина Романівна,
слухачка магістратури спеціальності
012 Дошкільна освіта,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія,
м. Хмельницький, Україна

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Проблема розвитку мовлення вивчається у різних аспектах: визначення змісту навчання мови в закладі дошкільної освіти (А. Богущ, Н. Гавриш); розвиток окремих мовленнєвих навичок: звуковимови, граматичної правильності, зв'язного мовлення, словника, мовленнєвої творчості тощо (О. Аматыєва, Г. Беякова, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Н. Луцан, І. Луценко, Т. Постоян та ін.); розвиток образного мовлення (І. Попова).

Розкриємо сутність поняття «образність мовлення». Образність розглядається як первинна властивість слів, пов'язана з семантичною структурою слова та виявляється у відношеннях

до денотату (предмета дійсності), сигніфікату (поняття, що виражається) та слів мовної системи, оскільки образні можливості слова є результатом довготривалих перетворень, стилістичних трансформацій, семантичних змін тощо.

За дослідженням різних науковців (Н. Гавриш, М. Пентилюк, О. Пономарів та ін.) до засобів образності відносять такі: лексико-семантичні засоби – тропи (епітет, метафора: уособлення, алегорія; порівняння, метонімія, синекдоха, гіпербола, символ та ін.), семантичні – багатозначні слова, стилістичні фігури (антитеза, градація, тощо), синтаксичні (паралелізм, анафора, епіфора, інверсія), замовчування (еліпси, анаколуфи), риторичне запитання тощо. Серед афористичних висловів в усному мовленні використовуються звороти з українських народно-розмовних джерел – приказки, прислів'я, крилаті вислови.

Як зазначають науковці, образність є складовою виразності; вона виникає за такою схемою: установлення асоціативних зв'язків між двома предметами чи явищами (установлення спільних рис, ознак), перенесення ознак з одного предмета на інший і, як наслідок цього, виникнення нового метафоричного (переносного) значення слова. Образність властива не тільки слову, а й поєднанню слів, вона перебуває у прихованій позиції та виявляється за певних умов.

Образність мовлення здатна викликати в уяві наочно-чуттєві уявлення спеціальними мовними засобами, в основі яких лежить асоціативність (передавання ознак одного предмета через ознаки іншого). У своєму дослідженні І. Попова [2] детально аналізує зміст поняття «образне мовлення дітей» та розкриває способи його розвитку.

Образність мовлення дітей дошкільного віку розглядається у двох напрямках: 1) як збагачення народними образними виразами, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, образними словосполученнями, засвоєння дітьми узагальнень, збагачення лексики дітей; 2) як виразність, емоційне забарвлення мовлення дитини.

Слід зауважити, що завдання словникової роботи поділяються на загальні і спеціальні; до останніх із указаних

належать збагачення словника дітей народними образними виразами, прислів'ями, приказками, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, засвоєння дітьми узагальнень, основного та переносного значення слова. Першочерговість завдань словникової роботи по-різному визначається в кожній віковій групі.

У дошкільній лінгводидактиці зазначено, що основними засобами розвитку мовлення дітей є: організація їхнього спілкування у різних напрямках діяльності – гра, праця, сприймання різних видів образотворчого мистецтва; довкілля, природа; ознайомлення дітей з художньою літературою, використання технічних засобів; мовлення вихователя як засіб впливу на мовлення дітей [1]. Тому одним із засобів мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є художня література. Яскраві ілюстрації, захоплюючі сюжети, різноманітність жанрів і характерів дійових осіб, описи природи, подій, літературних персонажів за допомогою образних виразів, фразеологізмів, гіпербол, порівнянь є тими засобами, які розкривають можливості художньої літератури щодо розвитку дитячого мовлення. Вихователі не завжди в повній мірі використовують перерахований потенціал з метою розвитку образності мовлення дітей старшого дошкільного віку. Саме ці протиріччя і зумовили вибір теми дослідження.

Найважливішим засобом розвитку мовлення і збагачення словника дитини виступають твори художньої літератури. Літературні твори служать дієвим засобом розумового, морального та естетичного виховання дітей. Достатній обсяг активного словника, різноманітність використовуваних словосполучень і синтаксичних конструкцій, а також виразне оформлення зв'язного висловлювання є показниками багатства мовлення дитини.

Образність мовлення художніх творів породжує образність мовлення дітей, оскільки художнє мовлення позначене підвищеною емоційністю та образністю, насичене тропами, стилістичними фігурами, мовно поетичними і мовностилістичними одиницями і конструкціями, за допомогою яких створюються образи людей, явищ, предметів, тобто

передається зміст твору. За програмними вимогами мовлення дітей шостого року життя набуває образності.

Художня література, супроводжуючи дитину з перших років життя, відкриває й пояснює їй життя суспільства та природи, світ людських почуттів та взаємин; активізує й уточнює словник; сприяє розвитку образного мовлення, збагачує мовлення дітей емоційно-експресивною лексикою; розвиває мислення й уяву дитини. Розширюючи знання про навколишній світ, вона впливає на особистість дошкільника, розвиває здатність тонко відчувати форму й ритм рідної мови. Зразки літературної мови різні за своїм впливом: у розповідях діти пізнають лаконічність і точність слова; у віршах вловлюють музикальність, наспівність та ритмічність української мови; оповідання розкривають перед ними влучність і виразність мовлення, показують багатство рідної мови через різноманіття образних висловів та порівнянь. Саме літературний твір дає готові мовні форми, словесні характеристики образу, визначення, якими оперує дитина. Через художнє слово дитина практично пізнає граматичні норми мови в єдності з її лексикою. В оповіданнях діти зустрічають лаконізм і точність мови; у віршах – мелодійність, пісенність, ритмічність української мови; в казках – влучність, виразність. Із художніх творів дитина дізнається багато нових слів, образних висловів, її мова збагачується емоційною та поетичною лексикою [3].

Серед дитячих літературних жанрів (казки, оповідання, вірші, малі фольклорні жанри, небилиці, жарти тощо), які сприяють розвитку мовлення. Особливе місце займає казка. Казка сприяє закріпленню правильної звуковимови, збагаченню словника образними виразами, розвитку зв'язного мовлення. На думку І. Попової, казки відіграють важливе значення у розвитку образного мовлення. Через організацію, інтонаційне забарвлення, використання специфічних мовних засобів виразності (порівнянь, епітетів, метафор) казки передають ставлення народу до того чи іншого предмету чи явища. Образотворчі засоби мови у них влучні, емоційні, вони пошваляють мову, розвивають мислення, активізують словник дітей.

Поетичні твори теж збагачені різними ліричними порівняннями, символічністю. Читанні віршів дає можливість

сприйняти естетику слова, художній образ. У оповіданнях часто зустрічаються чіткі описи образу героїв, наповненні вдалими порівняннями та епітетами. Сприймаючи зміст творів діти старшого дошкільного віку, за умови цілеспрямованої роботи вихователя, розширюють та збагачують словник образними висловами.

Отже, художня література є засобом розвитку образності мовлення дітей старшого дошкільного віку, тому що вона дає чудові зразки літературного мовлення, знайомлять дитину з усім, що її оточує, виховують повагу й любов до рідної мови, розвивають мислення й уяву дитини, збагачують її емоції, що позитивно впливатиме на розвиток творчої активності, збагачення лексичного багажу й граматичних умінь, увиразнення дитячого мовлення та розвиток інтересу до книги.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Богуш А. Розвиток образного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами поетичного гумору : навчальний посібник / А. М. Богуш, І. Попова. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 200 с.
3. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
4. Сас О.О. Розвиток образності мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої картини // URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5062

Крищуцька Ілона Сергіївна,

студентка магістратури спеціальності
012 Дошкільна освіта,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія;

науковий керівник:

Розгон Вікторія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Реформування дошкільної освіти потребує розв'язання безлічі проблем, серед яких виняткове місце належить проблемі формування творчої особистості. Дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку творчих можливостей. Яскравість почуттів і уяви дитини, безпосередність сприйняття навколишнього світу, активне пізнання світу створюють передумови для формування в цей період творчої діяльності. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку передбачає нове рішення, нове бачення, новий підхід, тобто готовність до відмови від звичних схем і стереотипів поведінки, сприйняття, мислення [1, с. 100].

Становлення особистості бере початок ще в дошкільному віці, тож забезпечення умов для прояву творчих ресурсів дошкільників, розробка методик їх формування, пошук засобів розвитку здібностей та задатків є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти [4, с. 187].

Ідея розвитку творчої особистості знаходить відображення і в основних нормативних освітніх актах: Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 рр., Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти [1, с. 100].

Проблема розвитку творчих здібностей у дітей будь-якого дошкільного віку є однією з актуальних як у педагогіці, так і у психології. Багато публікацій з цього приводу можна знайти серед праць таких науковців, як Н. Ветлугіна, Л. Богоявленська,

Л. Венгер, А. Виготський, Т. Григор'єва, В. Давидов, А. Запорожець, В. Левін, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, Б. Теплов. Психологи А. Виготський, І. Лернер, С. Сисоева, які стверджували, що майже кожну дитину можна навчити творчості, виховуючи у неї інтерес до знань [1, с. 100].

У психологічному словнику поняття «творчість» трактується як «діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей» (Шагар). В «Енциклопедії освіти» творчість визначається як «діяльність, результатом якої є створення нових, оригінальних і більш досконалих матеріальних і духовних цінностей, які мають об'єктивну або суб'єктивну значущість» [2, с. 958].

Творчість – це найважливіша форма людської практики, активізації потенціалу суб'єкта в процесі особистісних змін [4, с. 189].

Серед визначень поняття «творча особистість» виділимо таке: творчою називають «креативну особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула потрібні для актуалізації творчого потенціалу додаткові мотиви, особистісні утворення, здібності, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності» [5, с. 61].

Дошкільний вік, на думку психологів, співпадає із періодом ранньої творчості. Науковці (О. Запорожець, О. Дяченко та інші) стверджують, що дошкільне дитинство є найбільш сприятливим періодом розвитку творчості, оскільки дитина уже готова до соціалізації, але ще не соціалізована. У віці близько трьох років у неї з'являється потреба діяти, як дорослий, бути на рівні з дорослим. Особливістю цього вікового періоду є надзвичайна сприятливість дитини до творчості, відмінна спостережливість, уява, фантазія, чутливість до мови, що є «основою для реалізації дитиною дошкільного віку свого природнього потенціалу у різних видах діяльності [4, с. 190].

Основними етапами творчої діяльності дитини, на думку вчених, є:

- поява відчуття незрозумілості (виникнення проблеми);
- виникнення ряду запитань, уточнень;
- виділення значущих елементів, що необхідні для успішного розв'язання проблеми;
- усвідомлення проблеми;
- формування гіпотези;

– шукання і знаходження розв'язку [4, с. 190].

Творчий потенціал дитини-дошкільника – якість, яка піддається постійній зміні та розвитку. Вона (якість) може бути вродженою та актуальною (набутою в ході виховання та навчання). Науковиця Н. Міщенко вважає, що розвитком творчої особистості, її творчим потенціалом можна і потрібно управляти, враховуючи при цьому чинники, що впливають на цей розвиток (середовище (предметне, соціальне, природне), що її оточує; умови виховання; характер навчальної діяльності [4, с. 190].

На думку О. Листопад, під час особистісного розвитку дитини має місце явище «згасання» потенційних творчих можливостей, її творчого потенціалу. Причинами цього можуть бути не ефективно організований освітній процес, освоєння дитиною норм культурної поведінки, типу родинного виховання тощо [3, с. 78].

Елементи творчості присутні в усіх видах діяльності дитини, саме вона сприяє розвитку дошкільника. Прикладом прояву творчого потенціалу, наприклад, у руховій діяльності є створення дитиною рухливих ігор: придумування назви, правил, віршованих рядків, що супроводжують певні рухи тощо. Процесом, що має творчий характер, є засвоєння дитиною мови (процес засвоєння норм словотворення), дитяча гра – це теж творчість, адже, вигадуючи нові ігрові ситуації, виконуючи ігрові ролі дитина вносить своє, суб'єктивне в ігрові дії. Зображувальна діяльність, музика, конструювання тощо – продуктивні види діяльності, результатом яких є оригінальні дитячі твори. Навіть, в процесі наслідування дорослих, дошкільник творчо видозмінює ситуацію, пропускає її крізь особистий унікальний і неповторний досвід, вносить щось нове, відповідно до власних уявлень, «Нові знання творчо трансформуються кожною дитиною і набувають своїх особливостей. Ці процеси є основою тих неочікуваних актів творчості, які породжуються та реалізуються дитиною» [4, с. 191].

Перетворюючий характер творчої діяльності дитини у виховно-освітньому процесі дозволяє їй побачити результати своєї участі в ньому, оскільки ця діяльність направлена на активне оперування знаннями і на збагачення новими засобами для отримання вищих результатів. Ця характеристика діяльності володіє не тільки зовнішніми, але і внутрішніми стимулами розвитку, зміцнюючими прояви творчої активності як мотиву творчої діяльності.

Мета використання ігор у формуванні творчої особистості – дати поштовх до фантазування, допомогти у створенні творчих продуктів вихованців ЗДО.

Гра «Що на що схоже»

3-4 дитини (відгадники) виходять за двері, а останні учасники гри домовляються, який предмет порівнюватиметься. Відгадники заходять і ведучий починає: «Те, що я загадав схоже на» і дає слово тому, хто перший знайшов порівняння і підняв руку: Наприклад, бант може бути асоційований з квіткою, з метеликом, гвинтом вертольота, з цифрою «8», яка лежить на боці. Дитина яка відгадала вибирає нових дітей які будуть відгадувати і пропонує наступний предмет для асоціації [3, с. 80].

«Чарівні плями»

Перед грою виготовляють декілька плям: на середину аркуша виливається трішки чорнила або туші і аркуш складають навпіл. Потім аркуш розгортають і тепер можна грати. Учасники по черзі говорять, який предмет вони бачать в плямі або її окремих частинах. Виграє той, хто назве більше предметів.

Гра «Рукавичка»

Дітям роздаються картинки різних предметів: гармошки, ложки, каструлі і так далі. Хтось сидить в «рукавичці» (наприклад, дитина з малюнком гітари). Наступна дитина проситься в рукавичку, але може потрапити туди, лише якщо скаже, чим предмет на її картинці схожий на предмет господаря. Якщо проситься дитина з гармошкою, то в обох на картинці намальований музичний інструмент [3, с. 80].

«Збери фігурки»

Дитині дається набір вирізаних з щільного картону невеликих фігурок: кругів, квадратів, трикутників і так далі (приблизно 5-7 фігурок). Заздалегідь виготовляються 5-6 картинок із зображенням різних предметів, які можна скласти з цих фігурок: собачка, будиночок, машина. Дитині показують картинку, а вона складає намальований на ній предмет зі своїх фігурок. Предмети на картинках мають бути намальовані так, щоб дитя бачило, яка з фігурок де стоїть, тобто малюнок має бути розчленований на деталі [3, с. 81].

Отже, розвиток творчої особистості дошкільника в умовах ЗДО можливий завдяки створенню розвиваючого середовища, що сприяє перетворенню спонтанної і безпосередньої активності дитини на опосередковану культурну поведінку, в творчу

діяльність і готовності педагога, що виявляється в забезпеченні умов для розвитку дитячої самостійності, ініціативи, творчості і пошуку нових, творчих рішень.

Список використаних джерел

1. Ваколюк В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку як науково-педагогічна проблема. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. 2020. Випуск 9. С. 99-102.

2. Кремень В. Г., Луговий В. І., Топузов О. М., Сисоєва С. О., Ляшенко О. І., Савченко О. Я. та ін. Енциклопедія освіти: 2-ге вид., допов. та перероб. Київ. Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

3. Листопад, О. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2011. № 23. С. 78-81.

4. Томашевська І. П. Творчість дітей дошкільного віку: теоретичний аспект проблеми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 10. С. 187-195.

5. Туриніна О. А. Психологія творчості: навч. посіб. К. : МАУП, 2007. 160 с.

Кудярьська Тетяна Романівна,
доктор філософії (PhD), викладач,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

На становлення особистості дитини у процесі виховання здорового покоління впливають багато чинників, які безпосередньо враховуються педагогами та медиками, а саме: фізіологічні, соціальні, медичні, валеологічні, психологічні, комунікативні та ін. Особливої уваги потребують особи з проявами деструктивних змін у психомоторному та інтелектуальному розвитку. Тому державницький підхід в Україні

до врахування проблем в особистісному розвитку таких дітей спрямовує до розширення інклюзивної освіти [1, с. 123]. Нормативно-правова база поповнилася в останні роки за рахунок прийняття документів, в яких підкреслено важливість вирішення цієї проблеми. Так, Законом України «Про освіту» у ст. 19 і 20 розширено можливості для навчання осіб з особливими потребами; Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» ст. 103 виділено субвенцію на надання державної підтримки таким особам. Розширення законодавчої бази відповідними документами підтверджує актуальність проблеми надання кваліфікованої психолого-педагогічної та медичної допомоги особам з особливими потребами.

На сьогоднішній день світова освітянська спільнота дійшла до висновку, що інклюзивний процес повинен здійснюватися диференційовано за індивідуальними планами, посильними для дітей, і за умов кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги. До групи фахівців, які допомагають створити єдиний освітньо-корекційний простір в закладі освіти, які працюють у сфері інклюзивної освіти, відносять вихователів дошкільних груп/учителів, асистентів вихователя/учителя, практичних психологів й учителів-логопедів, в компетенцію яких входить володіння корекційно-компенсаторними технологіями. Вони повинні здійснювати превентивне та корекційне забезпечення освітніх послуг спільно з усіма фахівцями мультидисциплінарної команди.

Для кожної дитини з особливостями психомоторного розвитку, яка потребує індивідуального підходу, адаптується процес навчання, тобто визначаються окремі форми, методи, прийоми, технічне та методичне забезпечення навчального процесу, а також створюються умови у вигляді облаштування фізичного середовища (універсальний дизайн) та модифікується навчально-методичне забезпечення, тобто вносяться зміни до понятійної сутності його змісту, форм та методів навчання, до стандартних навчальних планів, програм, методичних рекомендацій, конспектів занять (уроків), створюються індивідуальні навчальні плани (програми розвитку) [2, с. 119].

Наразі проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами вийшла за межі традиційного (спеціально дефектологічного) підходу, і, відповідно, для освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема й мовленнєвого,

необхідною є підготовка поліфункціонального фахівця, здатного до професійної діяльності в умовах якісно нового освітнього й соціокультурного простору. Відтак, необхідною є розроблення освітньої стратегії, спрямованої на удосконалення фахової діяльності учителя-логопеда і врахування інтеграційних тенденцій світового освітнього простору, переваг національної системи освіти, в тому числі й спеціальної, і специфіки регіону [3, с. 227].

Неухильне зростання кількості дітей, які мають різні форми порушень у мовленнєвому розвитку, нашарування вторинних особливостей актуалізує потребу у кваліфікованих логопедах. Свою діяльність майбутні логопеди можуть здійснювати в закладах дошкільної освіти (логопедичні та інклюзивні групи), закладах загальної середньої освіти (логопункти та інклюзивні класи), спеціальних освітніх закладах та навчально-реабілітаційних центрах, в ІРЦ та медичних закладах.

Професійна компетентність майбутнього учителя-логопеда у сфері навчання, виховання і розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивної освіти не є природним новоутворенням його особистості, яке виникає саме по собі в процесі навчання у вузі [3, с. 232]. Освітньо-професійна програма й освітньо-кваліфікаційна характеристика підготовки фахівців за напрямом «Логопедія» визначають вимоги до їх компетентності, що стосується, передусім, сфери спеціалізованої (особливої) освіти, а саме міждисциплінарного підходу до вивчення порушень мовлення. Так, наприклад, майбутньому логопеду варто знати етіологію, патогенетичні та системні методи подолання мовленнєвих патологій; вміти використовувати спеціальні педагогічні методи, які враховують роль психологічних та соціальних чинників у процесі попередження і подолання різних форм порушень мовлення [1, с. 126].

Стратегія модернізації освіти передбачає, що в основу оновленого змісту освіти покладені «ключові компетентності». Всі ключові компетентності мають характерні ознаки, вони багатофункціональні й оволодіння ними дозволяє вирішувати різні проблеми в повсякденному, професійному чи соціальному житті. Ними необхідно володіти для досягнення різних важливих цілей і вирішення складних завдань у різних (типових і нетипових) ситуаціях. Ключові компетентності надпредметні та міждисциплінарні, адже вони застосовуються в різних ситуаціях.

Розглянемо основні ознаки ключових компетентностей, якими повинні оволодіти майбутні учителі-логопеди, а саме професійною, інформаційною, комунікативною та правовою [5].

Професійна компетентність – якість дій працівника, що забезпечують ефективне вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань, що виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності, з використанням життєвого досвіду, наявної кваліфікації, загальнонавчаних цінностей; володіння сучасними освітніми технологіями, технологіями педагогічної діагностики (опитування, індивідуальні і групові обстеження), психолого-педагогічної корекції, зняття стресів і т.п., методичними прийомами, педагогічними засобами й їх постійним вдосконаленням; використання методичних ідей, нової літератури та інших джерел інформації в галузі компетенції і методик навчання для організації сучасних корекційних занять із дітьми-логопатами з метою здійснення оцінно-цілісної рефлексії [5].

Інформаційна компетентність – якість дій працівника, що забезпечують ефективний пошук, структурування інформації, її адаптацію до особливостей педагогічного процесу і дидактичних вимог; формулювання навчальної проблеми різними інформаційно-комунікативними способами, кваліфіковану роботу з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, готовими програмно-методичними комплексами, що дозволяють проектувати вирішення педагогічних проблем і практичних завдань; регулярна самостійна пізнавальна діяльність, готовність до ведення дистанційної освітньої діяльності, використання комп'ютерних і мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі, ведення документації на електронних носіях [5].

Комунікативна компетентність – якість дій працівника, що забезпечують ефективне конструювання прямого і зворотного зв'язку з іншою людиною; встановлення контакту з вихованцями різного віку, батьками, колегами; вміння виробляти стратегію, тактику та техніку взаємодій із людьми, організувати їх спільну діяльність для досягнення визначених соціально значущих цілей; вміння переконувати, аргументувати свою позицію; володіння ораторським мистецтвом, усним і писемним мовленням, публічним представленням результатів своєї роботи, відбором адекватних форм і методів презентації [5].

Правова компетентність – якість дій працівника, які забезпечують ефективне використання у професійній діяльності законодавчих та інших нормативних правових документів органів влади для вирішення відповідних професійних завдань [5].

Перехід до компетентнісного підходу під час навчання майбутніх учителів-логопедів у закладі вищої освіти є своєчасним і необхідним, тому що якість підготовки випускника може бути найбільш повною тільки при визначенні його компетентності в обраній сфері професійної діяльності. Саме компетентнісний підхід дає змогу реалізувати особистісно-зорієнтовану модель освіти, яка актуалізується в умовах глобалізації, прискорення змін, посилення конкурентності та підвищення мобільності в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Мельничук І.М. Професійна підготовка майбутніх логопедів як медична і педагогічна проблема в історичному контексті. *Розвиток академічної культури в медичній освіті. Медична освіта*. 2019, № 3. С. 123-127.

2. Ленів З.П. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2014, випуск 28. С. 119-125.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2014_28_28.

3. Мартинчук О.В. Стратегічні орієнтири удосконалення фахової підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання. *актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2014, випуск 4. С. 225-234.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2014_4_27.

4. Цимбал-Слатвінська Світлана. Особливості професійної підготовки майбутніх логопедів у закладах вищої освіти в аспекті професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019, № 7 (91). С. 26-37. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8193>.

5. URL: <https://studfile.net/preview/2041058/>

Кузь Вікторія Ярославівна,
вихователь, Дунаєвецький ЗДО №1
«Ромашка»

НАВЧАННЯ В ДІЇ: КАЗКА-ШУМІВКА У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (освітня лінія «Дитина у світі мистецтва») наголошує, що дитина повинна вміти виявляти уміння передавати настрій, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикування; виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації [1]. Цьому сприяє система музичного виховання Карла Орфа, головний принцип якої – «навчання в дії», коли є унікальна можливість розкривати індивідуальність дітей, їх здібності до творчості, уміння співпереживати, виховувати й розвивати творчі здібності в захоплюючій грі на саморобних музичних інструментах. Основними видами діяльності при цьому є використання звучних жестів, мовно-ритмічні ігри та вправи, творчість у пластиці та русі, музично-імпровізаційні завдання. Найбільш універсальним методом впливу, стимулом розвитку дошкільників, де формується цілісний сплав головних елементів пізнання – мислення і знань є впровадження казок-шумівок [2].

Казки-шумівки – це особливий вид музичного заняття, який формує у дітей здатність до звукосприйняття і звуконаслідування, вчить співвідносити звуковий супровід зі змістом історії, розвиває увагу та здатність до співпраці, розкриває уяву та фантазію, надає позитивні емоції. Казки-шумівки завжди зацікавляють дошкільнят, бо малята активно залучені в процес розгортання історії. дають змогу діткам проявити свій внутрішній стан, зняти напруження, перезавантажитись. Їх можна використовувати як самостійний елемент заняття або як музичну перерву, з їх допомогою у дітей усуваються переживання, поліпшується психічний стан, що в свою чергу, позитивно впливає на соціальну адаптацію. Казка для будь-якої дитини є маленьким життям, повним яскравих фарб і пригод. Казка для дитини – це гра, диво! А найважливіше – це підтримання ігрової, необхідної для дитини, по справжньому казкової атмосфери [3]. Розповідаючи казку дітям, використовуємо

жести і міміку, намагаюся говорити повільно й виразно, витримую паузи, дивлюся дітям в очі. Аби якомога більше зацікавити маленьких слухачів, імітую рухи й «мову» тварин, змінюю голос тощо. Завдяки використанню музичних інструментів, така казка стає ще виразнішою та яскравішою. Утім намагаюся не перевантажувати розповідь звуковими ефектами. Гра на інструментах (шумових чи музичних) має заповнювати паузи, ілюструючи у такий спосіб текст. Під час розучування казки-шумівки виділяю наступні етапи:

1. Ритуал «входу» в казку: створення настрою на спільну діяльність.

2. Повторення: пригадування того, що робили минулого разу, чому навчилися і який досвід придбали.

3. Розширення: розширення уявлення дитини про що небудь.

4. Закріплення: набуття нового досвіду.

5. Інтеграція: поєднання отриманого досвіду з реальним життям.

6. Узагальнення отриманого досвіду та зв'язок його з тим, який вже має дитина.

7. Ритуал «виходу» з казки: закріплення отриманого досвіду і підготовка дитини до взаємодії в соціумі.

При виборі казки використовую прості, вже знайомі дітям казки, наприклад такі як: «Ріпка», «Теремок», «Курочка Ряба», обираю сюжет казок, який викликає інтерес та емоційний відгук у дитини, використовую фрагменти казок. Коли дитина слухає казку, то вона занурюється в події, які в ній відбуваються і сильніше відчуває переживання героїв казки. Це створює можливість дитині поглянути на себе з боку. Повертаючись в реальний світ, малюк починає відчувати себе більш захищеним та впевненим. Перетворення заняття в казковий сюжет, залучення до заняття казкового героя, вживання фрагментів з казок; придумування казок – ті методи роботи, які я використовую у практиці. Складовою роботи над казкою-шумівкою є використання оркестру. Для роботи з оркестром навчаю дітей досконало знати кожний інструмент, прийоми та способи гри на ньому.

Кожну дитину зацікавлять саморобні музичні інструменти, а гра на них принесе радість. Металеві, картонні коробочки; пляшки з-під йогурту, деякі баночки з-під парфумів тощо; дрібні

металеві предмети (гайки, ключі, кришечки, сковорідки з дитячого посуду та інше); дзвіночки, брязкальця, гудзики різних розмірів, фломастери без стрижнів; дерев'яні брусочки, палички, кубики, олівці; нитки, дріт, риболовна жилка, гумка, цвяхи, клаптики тканини. Кожен перелічений предмет має «свій голос». Для роботи з дітьми доцільно виготовляти нетрадиційні дитячі музичні інструменти: різноманітні маракаси (з капсул кіндер сюрпризів, порожніх металевих банок з під кави та соків, з трубок різного діаметру та довжини); різноманітні брязкальця (з металевих кришок від пляшок, настромлених на спиці та на мотузку); тріскачки з дерев'яних пластинок; шуршунчики (з целофану та паперу): дерев'яні палички; дерев'яні кубики тощо. До цього процесу можуть залучаю і дітей, і батьків. Саморобні музичні інструменти можна використовувати широко й різноманітно. Спочатку діти знаходять в характері звучання різних інструментів аналогію з явищами природи, голосами птахів, тварин тощо. Наприклад, металофон добре передає краплі дощу, дріб барабана-грім, маракаси-вітер. Для розвитку почуття ансамблю використовую «природні інструменти»: плескання долонями, притопа ногами, постукування паличками, варіюючи ритм, способи звуковидобування, поступово змінюючи темп і динаміку. Важливу роль відіграє створення дітьми виразних ритмічних речитативних інтонацій голосом, які наближаються до співучої вимови, використовуючи імена, назви дерев, квітів тощо. Це допомагає знайти схожі інтонації на інструментах.

Найперше уявлення про виразність різних тембрів діти одержать, якщо спробують озвучити за допомогою цих інструментів яку-небудь казку. Виклавши на столі саморобні шумові інструменти й пригадавши з дітьми персонажів казки, пропоную дібрати для кожного з них певний інструмент, домовляюся, хто яку партію виконуватиме. На найпершій стадії ознайомлення та використання дитячих музичних інструментів, останні варто пропонувати як дитячі іграшки. Наприклад, на занятті дітям нагадую казку, невеличкий вірш, і пропоную озвучити його. На допомогу приходять «звучні жести». Діти розуміють, що твір можна декламувати, розповідати, і в цей же час, плескати руками по колінах, або клацати пальчиками першу частину, а другу тупати ногами. Цей вид музичної діяльності доступний, і що важливо, розвиває творчі здібності дитини, особливо у взаємозв'язку з мовою і рухом. Результатом творчої

діяльності на занятті стають різні види імпровізації, які називаються музично-імпровізаційні завдання. *Завдяки цій діяльності, здійснюється комплексний розвиток дитини:*

- дитина реалізує свої уявлення, образи в шумах, звуках, ритмах, в ігровому, казковому оформленні. Що завжди супроводжується позитивними емоціями.

- звуконаслідування на різноманітних шумових та дитячих музичних інструментах, різними способами, з різною гучністю та відтінками, сприяє розвитку творчої фантазії.

- розвивається слухова пам'ять, діти вчаться уважно слухати і швидко реагувати на окремі слова казок;

- розвивається слух дітей, вони розрізняють навіть найменші відтінки звучання: гучності, тривалості, висоти, тембру, акценту та ритму;

- формуються навички співпраці та співтворчості;

- розвивається витримка;

- сучасне музикування та ігрова діяльність дорослого та дітей, формує навички спілкування.

Використання казки-шумівки сприяє більш глибокому осмисленню та пізнанню оточуючого світу, розвитку пам'яті, емоцій і почуттів у дітей. Ігри з власноруч виготовленими інструментами дають можливість дошкільнику особисто стати учасником звукового дійства, виразити своє відношення до того, що відбувається в оточуючому, зробити свої власні висновки і судження, краще розуміти твори художньої літератури, мистецтва. Діти стають творцями легко, природно. Основою даної методики є девіз «Зроби, як ти хочеш». Саме цей прийом є фундаментом для розвитку творчості дошкільників. У вільній імпровізації, за допомогою шумових іграшок-інструментів дитина самостверджується і розуміє: що і як вона робить – грає, співає, декларує, рахує – елементарно, природно і просто! Такий музичний метод, що передбачає не лише педагогічний процес, а й терапію творчістю, звуками, ритмами та рухами, є ідеальним для роботи.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Піроженко Т.О., авт. кол.-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021.

2. Бойченко С. Мовленнєве музикування як засіб творчого розвитку дітей. *Музичний керівник*. 2011. № 9. С. 9-14.

З. Синчук Є. Казки, що оживають у звуках. *Музичний керівник*. 2023. №8. С.37-38.

Куклінська Валентина Олександрівна,
вихователь, Хмельницький заклад
дошкільної освіти № 26 «Кульбабка»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВСТВА

Сьогодні важливим напрямком освітньої діяльності закладів освіти України є національно-патріотичне виховання дітей, що полягає в залученні їх до пізнання культурної спадщини, особливостей українського побуту, звичаїв.

Важливо усвідомлювати, що значну роль у вихованні дошкільнят відіграють народні традиції (досвід, звичаї, погляди, норми поведінки), що сформували в результаті історичного розвитку і передаються з покоління в покоління. Загальновідомо, що народні звичаї тісно пов'язані з традиціями, які є усталеними правилами поведінки, історично сформованими духовною культурою українського народу і стали звичними, визнаними та необхідними сьогодні.

Патріотичне почуття за своєю природою цілісне, воно об'єднує всі якості людини: моральні, трудові, розумові, естетичні та ін. Тому його формування передбачає всебічний вплив на особистість дошкільника. Сучасна система дошкільної освіти окреслила першочергове завдання виховного процесу: національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку, яке повинне здійснюватися засобами народознавства. Виконання цього завдання є можливим завдяки комплексному охопленню таких питань:

- вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу;
- правове виховання, яке полягає у прищепленні дітям кращих навичок правової поведінки;
- моральне виховання: моральні норми поведінки та якості особистості, зокрема: почуття власної гідності та обов'язку.

Необхідно застосовувати народознавчий матеріал у різних сферах життя дитини. Завдяки фольклору дошкільники

усвідомлюють, що пізнання свого народу – це пізнання самого себе.

Важливим напрямком патріотичного виховання є формування реалістичних уявлень про природні явища, практичні навички, бережливе ставлення до природних об'єктів. Необхідно виховувати у дітей бажання не тільки помічати красу рідної природи, а й охороняти та примножувати її. Перш ніж навчитися працювати на благо Батьківщини, необхідно навчити дитину сумлінно виконувати трудові доручення, прищепити любов до праці, повагу до праці дорослих. Праця сприяє вихованню відповідальності, почуття обов'язку.

Важливим засобом патріотичного виховання є ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва, з людьми, які прославили Україну – композиторами, письменниками, винахідниками, вченими, філософами, лікарями. З дитинства варто прищеплювати дітям любов до української народної пісні, адже виховання естетичних почуттів у дітей має велику гуманістичну мету – виховання щирості душі, доброти та доброзичливості. Основи патріотизму закладаються в сім'ї, тому батьки вихованців повинні приймати активну участь у виховному процесі, щоб допомогти дітям перетворити зовнішнє на внутрішнє, засвоїти патріотичні ідеї як частину власного світогляду.

Організуючи народознавчу роботу з дошкільниками, вихователі повинні вирішувати комплексно пізнавальні, виховні, розвивальні та мовленнєві завдання.

Пізнавальні завдання передбачають розширення знань дітей про Україну, її історію, культуру, природні багатства, природу рідного краю.

Виховні завдання передбачають формування перших наукових етнологічних та історичних концепцій, у подальшому – основ наукового мислення, національну свідомість, самосвідомість і психологію.

Розвивальні завдання – розвиток у дитини всіх психічних процесів: запам'ятовування, концентрації, логічного мислення, уяви.

Мовленнєві завдання входять до кожного заняття з народознавства. Словниковий запас дітей доповнюють дібраними виразами під час прослуховування фольклорних творів та творів українських письменників. Кожне заняття

супроводжується розповідями дітей про побачене, почуте, пережите.

Навчальні завдання орієнтовані на формування у дітей, перш за все, любові до рідного краю, до землі предків, до рідної мови, до Батьківщини, почуття гордості, поваги до здобутків національної культури, народних звичаїв. Щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість вважаються природними національними рисами характеру українців. Отже, ці риси особистості потрібно виховувати в дитині, використовуючи для цього багатий етнографічний матеріал [4, с. 291].

Основним завданням занять з народознавства в дошкільному закладі є систематичне ознайомлення дітей з народними звичаями, традиціями, обрядами, що сприяє їх ранньому залученню до багатих скарбів духовної культури українського народу, його історії; стимулює почуття гордості за талановитих людей, які жили і живуть на українській землі.

Заняття з народознавства сприяють вихованню в дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, поваги до культур інших народів, шанування їхніх традицій, оберегів [2].

Щоб діти з більшим інтересом сприймали народознавчу інформацію і краще її засвоювали, розповіді вихователів необхідно поєднувати з практичною діяльністю дітей, їх безпосередньою участю в народних святах, театралізованих постановках, творчістю на уроках образотворчого мистецтва, з екскурсіями до майстерень народних майстрів.

Важливе місце у навчально-виховному процесі слід відводити народним іграм та іграшкам, за допомогою яких діти пізнають духовну сторону життя народу, його високу культуру.

Ефективними методами і формами організації національно-патріотичного виховання дітей у сучасних дошкільних закладах освіти можна вважати [1]:

- розповіді вихователя дошкільного закладу про історію, традиції, звичаї українського народу;
- екскурсії вулицями рідного міста (села) до історичних пам'яток, визначних місць міста (села);
- бесіди з видатними людьми, народними майстрами міста (села);
- узагальнюючі бесіди на народознавчу тематику;
- розгляд ілюстративного матеріалу (книги з мистецтва,

дитячі енциклопедії, збірки малих фольклорних жанрів тощо);

- читання та інсценізація творів художньої літератури;
- перегляд фрагментів (або короткометражних) анімаційних та документальних фільмів про історію, традиції та звичаї українського народу;
- запрошення членів сім'ї до закладу дошкільної освіти для проведення виховних занять на народознавчому матеріалі;
- спільні виховні заходи з родинами (День Матері, Водохреща, Великдень тощо);

Важливим напрямком роботи з виховання любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про народ рідної країни. Необхідно на конкретних прикладах, через конкретних людей знайомити дітей із «характером» українського народу (творчі здібності, майстерність, пісенність, гостинність, доброта, чуйність, уміння захищати свою Батьківщину). Втілюючи в життя цей мудрий педагогічний прийом, педагогам необхідно запрошувати до дитячого садка відомих людей, спеціалістів, чия робота гідна наслідування та популяризації, може стати прикладом для дітей.

Важливе значення для виховання свідомого громадянина має виховання шанобливого ставлення до героїв війни, ветеранів, до пам'яті тих, хто загинув, захищаючи Батьківщину; повага до воїнів – захисників кордонів Батьківщини. Зі щирою вдячністю діти разом із батьками та педагогами відвідуютьobelіски Слави, покладають квіти. Ефективно, коли після кожного заняття діти беруть до рук олівці та фарби і відтворюють свої враження в образотворчому мистецтві.

Отже, патріотичне виховання дітей дошкільного віку є однією із найактуальніших проблем системи дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Використання спектру ефективних засобів, методів і способів виховання патріотичних почуттів є обов'язковим для досягнення високих результатів процесу виховання.

Список використаних джерел

1. Демчик К. І. Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку на народознавчому матеріалі. *Science Review*. 2018. №18 1 (8), Vol. 5, С. 18–20.
2. Єпіхіна М. А., Курило Н. О. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами

народознавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. №1. С. 96–100.

3. Крапивницька С. П. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства. URL: <https://dnz24.org.ua/post/457>.

4. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. 720 с.

Кучерява Юлія Валеріївна,

керівник гуртка англійської мови
Дунаєвецький ЗДОН №4 «Теремок»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

КАРТКИ Г. ДОМАНА НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗДО

Маленькі діти можуть розпочинати вивчати іноземну мову з п'ятирічного віку. Це найкращий вік для оволодіння нового та закріплення набутих знань.

Для того, щоб вивчати англійську мову дитина має володіти рідною мовою і має бути сформоване мовлення дитини.

Старшим дітям важче опанувати іноземні мови. Різниця полягає у віковому сприйнятті. У дітей молодшого віку немає усталеного мислення, тому мова краще буде закарбовуватись у пам'яті.

Вік до 6 років (за М. Монтессорі) є найбільш сприятливим періодом для мовленнєвого розвитку особистості. Усім дітям, незалежно від їх стартових здібностей, корисно вивчати іноземні мови, тому що це розвиває пам'ять, увагу, мислення, уяву та мовні здібності. Раннє навчання іноземної мови створює основу для її подальшого в школі, відкриває можливості для опанування другої і третьої мов. Дослідження в дитячих садках довели, що діти, які вивчають іноземну мову, володіють рідною на вищому рівні, мають кращу пам'ять, стійкішу увагу, вони розвиненіші та біль ніж діти, які не вивчали іноземну мову. У

дітей молодшого віку сприйняття чужої мови відбувається на слух, за допомогою картинок та асоціацій. Тому найефективнішими методиками навчання для маленьких ті, що проходять в ігровій формі. Діти, які розпочинають вивчати іноземну мову володіють унікальним вмінням граючись, вони сприймають і запам'ятовують більше інформації, ніж доросла людина за час довгого зазубрювання. Різні види і форми роботи на занятті не дають дітям нудьгувати. Заняття англійської мови це барвистий наочний матеріал, зустріч з улюбленими героями, до яких можна доторкнутися, пісеньки з рухами, дивовижні історії про улюблених героїв, які діти з задоволенням грають за ролями, яскраві завдання, що сприяють розвитку зорової і моторної пам'яті.

Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти, стартовою платформою особистісного розвитку дитини.

Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти визначаються принципами науковості, систематичності, активності, які вимагають від педагога такої організації освітньо-виховного процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій.

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формується за різними освітніми напрямками, спрямованими на розвиток особистості дитини [1].

Розглянемо освітній напрям «Мовлення дитини. Іноземна мова».

Мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови – це оперування дитиною на базовому рівні основами іншомовних фонетичних, лексичних і граматичних знань у процесі аудіювання, діалогічного та монологічного мовлення.

Невід'ємним аспектом у вивченні іноземної мови є участь батьків. Вони підтримують інтерес дитини до опанування іноземною мовою, завдяки розширенню знань про інші країни, їхні культури та традиції; заохочують дітей до активізації набутих іншомовних знань в пізнавальних заходах; використовують аудіо та відеоматеріали, які представлені іноземною мовою. Такою

методикою є використання карток Г. Домана на заняттях з англійської мови.

Гленн Доман – американський нейрохірург, який займається розробкою методів реабілітації дітей з важкими захворюваннями центральної нервової системи та черепно-мозковими травмами. Саме аналіз результатів і низка цікавих спостережень у цій галузі лягли в основу відомого методу Домана.

В основі підходу лежить навчання читанню, яке вчені вважають обов'язковим від народження. На його думку, вміння читати є найважливішою навичкою людини, оскільки навчання базується на вмінні читати. Крім того, за словами Домана, раннє читання є надійною основою для загального інтелектуального розвитку дитини. За його словами, дитина може читати і в рік, і в два, і в три, і в три роки прочитати всю книгу, і їй це дуже подобається. Тож він виявив, що стимулювання одного з цих органів чуття допомогло збільшити мозкову активність. Він схильний розглядати зір як основний спосіб сприйняття людиною навколишнього світу. Переваги вивчення по карточках : дитина накопичила великий словниковий запас і здатна запам'ятовувати великий обсяг інформації, у нього сформована механічна пам'ять, активно тренує зорову пам'ять, часто вправляється і запам'ятовує слова. Рекомендується починати вивчення іноземних мов приблизно з року. Практика показує, що найкраще працювати з дітьми, коли вони починають спілкуватися рідною мовою. Сигналом до початку такого навчання можуть бути перші слова дитини.

Глен Доман американський вчений, більш відомий, як автор однієї з найбільш затребуваних програм, спрямованих на ранній розвиток дітей. Одна з головних ідей програми Домана базується на тому, щоб максимально задіяти дитячий мозок. В основі методики Домана лежать картки, на яких жирними червоними літерами написані цілі слова.

За допомогою методики Глена Домана можна легко та невимушено вивчати з дитиною нові слова, цифри та іноземні мови. Барвисті картки здатні багато розповісти, і п'яти-, і шестирічним дітям.

Заняття за методикою Домана, з використанням цих

карток, сприяють розвитку зорової пам'яті, уваги, логічного мислення та розумінню зв'язку між словами та діями. Вивчення нових слів та активностей сприяє ранньому розвитку дитини, а також надає можливість вивчати англійську мову вже з малечку, що допоможе створити міцний фундамент для подальшого вивчення мови. Загалом, цей набір карток є чудовим інструментом для розвитку мовних та когнітивних навичок вашої дитини, спонукаючи її до вивчення і гри одночасно.

Двомовні картки Домана двосторонні. З одного боку зображення з підписом іноземною мовою (англійською, французькою, німецькою) з транскрипцією, з іншого боку – фото з підписом рідною мовою [2]

Їх можна купити або виготовити самостійно, багато є інтернет-ресурсів, де можна знайти ці карточки і роздрукувати для розвитку дитини. На заняттях з англійської мови я використовую карточки Домана для поліпшення пам'яті, щоб діти не тільки бачили ці карточки, а й тримали їх, відповідаючи на питання, яке їм ставиться, наприклад візьмемо тему «Colours» (Кольори), ми можемо відправити дітей у подорож для вивчення кольорів. На столі стоїть конверт з карточками, діти витягують з конверта карточки та бачать, що на них зображено, далі пропоную дітям взяти їх улюблений колір і повторити за мною назву цього кольору. Для кращого запам'ятовування можна перевертати ці карточки (щоб діти не бачили кольорів), вони тягнуть карточку і називають колір англійською мовою.

Також ці карточки можна використовувати вдома, щоб батьки удосконалювали знання діток щодо вивчення іноземної мови.

Можна використовувати картки з поєднанням ігор.

Кожна дитина народжується з особливостями характеру. Вона щира, як сама природа. Вона сповнена цікавості, креативності [3]. Перша форма його знань і творчості – це наслідування. Наслідування близьких, наслідування тварин, дитячі віршики, жарти, прислів'я, короткі дитячі віршики, вони легко запам'ятовуються і повторюються. Звичайно, перш за все маленькі діти наслідують своїх батьків. Яскравим прикладом, особливо десятиліть тому, було те, що багато учнів у класах мали

такий же почерк, як і перший вчитель. Тому проблема наслідування пов'язана з урахуванням віку. характеристики дитини дуже актуальні.

Слідуючи за вами або повторюючи разом з вами і рухаючись при цьому, дитина легко запам'ятає нові слова. Крім того, цікаві та динамічні ігри з батьками можуть допомогти виховати у дітей стійкий інтерес до вивчення іноземної мови. В методичній літературі існує велика кількість видів і різновидів ігор, які можуть бути використані на уроках англійської мови. Такі автори, як, О. Савченко, створила класифікації ігор.

Виділяються наступні ігрові моменти:

1) рухливі ігри (до них відносяться зарядка з командами, гра в тварин, «кішки-мишки», ігри на увагу);

2) вірші і пісні, які супроводжуються рухами;

3) ігри – змагання (діти поділяються на команди і виконують різні завдання);

4) ігри з м'ячем (питання-відповідь, переклад слів і речень з української на англійську і навпаки);

5) настільні ігри (лото, доміно, малювання);

6) діалоги з героями книг англійських та американських авторів (Вінні-Пуха, Мері Попінс, Білосніжка та семеро гномів, Мауглі, Том Сойер).

Отже, на мою думку карточки Г.Домана з поєднанням ігор для дошкільного віку є досконалим варіантом для вивчення іноземної мови.

Для більшого вдосконалення, картки із зображенням тварин можна використовувати з об'ємними іграшками.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А.М. Богуш, О.К. Безсонова та ін.К.: Видавництво, 2021.41с.

2. URL: <https://kartochki-domana.com.ua/ua/glenndoman/kartochki-domana-s-kakogo-vozrasta-zanimatsya/>

3. Анікеева Т.Г. Робота з віршем і піснею на уроці англійської мови. *Початкова школа*. 1982. №5. С.45-48.

Кучинська Лілія Фотіївна,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ, ДОСВІД, МОЖЛИВОСТІ

В умовах глобалізаційних змін актуальною є модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей, ідей, базових принципів та переорієнтація педагога у бік створення найсприятливіших умов для щасливого проживання дитиною дошкільного дитинства, що є передумовою її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації в житті.

Як свідчить аналіз наукових джерел, розробка теоретичних основ освітньої інноватики, методологічних та практичних аспектів інноваційної педагогічної діяльності визначені у працях І. Бега, А. Даниленка, І. Дичківської, І. Підласого, Є. Полат, М. Поташника, Г. Селевка, В. Сластьоніна, Н. Федорової та інших. Зокрема, дослідниця І. Дичківська зазначає, що освіта за своїм змістом, формами і методами не є незмінним, закріпленим феноменом, адже вона весь час реагує на цивілізаційні виклики, суспільні реалії, враховує тенденції та перспективи розвитку людства, національного буття народу [1, с. 3].

Педагогічним працівникам освітніх закладів, безперечно, слід шукати ефективні шляхи підвищення якості дошкільної освіти, забезпечувати її поступальний, інноваційний розвиток шляхом активного впровадження інноваційних педагогічних технологій та створення найсприятливіших умов для вдосконалення освітнього процесу, що передбачає переорієнтацію освітян від прямої передачі знань до налагодження діалогічної взаємодії з дітьми дошкільного віку.

Характерно, що вагомими причинами необхідності впровадження інноваційних педагогічних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти є:

- активне прагнення педагогічних колективів підвищити

якість послуг, що надаються населенню, зробити їх різноманітнішими й тим самим зберегти свої освітні заклади в умовах сучасних реалій;

– усвідомлення того, що нововведення поліпшать діяльність усього педагогічного колективу, а також прагнення вирішити будь-яку освітню проблему, тобто суперечність між бажаним і реальним результатом;

– невдоволення окремих педагогів досягнутими результатами, твердий намір їх покращити, а також потреба в причетності до інноваційних змін в дошкільній освіті.

Виходячи із зазначеного вище, варто наголосити, що необхідною умовою формування творчої готовності до інноваційної діяльності є професійно-гуманістичний розвиток педагога, який передбачає позитивні зміни суб'єктного образу «Я – педагог, яким хотів би бути» та ґрунтується на наявності у фахівця професійних компетентностей до нового розуміння й сприйняття різних ідей, думок, напрямів; сукупності соціокультурних і творчих характеристик особистості; готовності до вдосконалення власної педагогічної майстерності та внутрішніх ресурсів, здатних забезпечити цю готовність.

За даними наукових досліджень варто зазначити, що освітня технологія є відкритою педагогічною системою, котра складається з компонентів: концептуально-цільових (мета, ціль, ідея, що відповідає освітнім концепціям); змістових (сутність, зміст технології); процесуальних (технологічний процес: форми, методи, засоби взаємодії суб'єктів та об'єктів технології) та результативно-аналітичних (очікуваний результат та його аналіз) [1, с. 46].

З практичної точки зору створення ефективних умов задля результативного впровадження педагогічних технологій, а саме: професійна компетентність педагогів, освітнє середовище в закладі, що відповідає вимогам нормативних документів, орієнтовна система освітньої роботи щодо впровадження інноваційних педагогічних технологій з дітьми дошкільного віку, оптимізація взаємодії з батьками та соціальними інституціями є показником підвищення якості дошкільної освіти.

Існує низка інноваційних педагогічних технологій, які забезпечують результативність освітнього процесу, забезпечують відповідний рівень розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, зокрема, це дошка вибору – технологія

голландської системи особистісно зорієнтованої освіти. Сутність використання дошки вибору в освітньому процесі полягає у створенні комфортних умов, що сприяють формуванню в дошкільників таких особистісних якостей як самостійність, активність, відповідальність, соціальних навичок спілкування, взаємодії та умінь працювати в команді. Щоб підтримати самостійність здобувачів освіти в різних видах діяльності, варто створити таке середовище, в якому дитина вчиться самостійно за бажанням обирати, планувати, організовувати власну діяльність та аналізувати її.

Крім того, дієвою інноваційною технологією є кейс-технологія – від латинської *casus* – запутаний, незвичайний випадок, від англійської *case* – портфель, валізка [3]. Кейс-метод містить приховану проблему, яку діти старшого дошкільного віку самостійно виокремлюють із запропонованої педагогом ситуації та спільно знаходять варіанти її розв'язання. Використання даної технології сприяє активізації пізнавальних інтересів дошкільників, розвитку мисленневих операцій (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, систематизації), стимулює здатність розв'язувати складні ситуації (незнайомі, несподівані, фантазійні), а також забезпечує врахування пріоритетності досвіду дитини у спілкуванні з дорослими й однолітками в усіх специфічно дитячих видах діяльності в універсальному розвивальному (ігровому) середовищі.

Отже, результативність впровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти, певною мірою, залежить від успіху реалізації педагогом завдань, спрямованих на розквіт особистісного потенціалу дитини з урахуванням її задатків, нахилів, здібностей, потреб та інтересів, індивідуальних психічних і фізичних можливостей шляхом створення сприятливих умов, за яких будуть досягнуті якісні результати освіти дітей дошкільного віку відповідно до міжнародних стандартів на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі спільної діяльності педагога з дітьми, що трансформує позицію – від прямого керівництва до рівного партнерства та опосередкованої участі.

Стрімкий ритм розвитку глобального суспільства та світу технологій є підставою розглядати проблему інноваційної складової в дошкільній освіті як перспективну тему для подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Академвидав, 2012. 352 с.
2. Каплуновська О. Трансфер освітніх технологій у галузі дошкільної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 9. С. 34–37.
3. Кейс-метод. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кейс-метод> (дата звернення: 25.01.2024).
4. Кіндрат І. Інтеграція побудови освітнього процесу в дошкільному закладі: інноваційні аспекти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 10. С. 4–9.
5. Панасюк Т. Інноваційна діяльність дошкільного навчального закладу: основні поняття і зміст. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 7. С. 4–7.

Левик Інна Миколаївна,

асистент кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО
СЕРЕДОВИЩА**

Сучасний інтенсивний розвиток українського суспільства вимагає формулювання нові стратегії розвитку освітньої системи з урахуванням цифрових та інформаційних середовищ. В освітньому середовищі закладів дошкільної освіти швидко поширюються цифрові технології, які відкривають перед вихователями нові можливості для ефективної організації взаємодії всіх учасників навчального процесу. Цифрова трансформація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти набирає глобального характеру. Зміни в змісті та структурі освітнього процесу, впровадження дистанційних технологій, визначають сучасний етап розвитку дошкільної освіти. У зв'язку з цим проблема дослідження потенціалу цифрових технологій та

можливостей їх використання в освітньому середовищі в ЗДО стає все більш актуальною.

У численних нормативно-правових документах наголошено на необхідності цифровізації освітньої галузі. Наприклад, у новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти, що базується на основних положеннях Законів України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», введено освітній напрям під назвою «Дитина в сенсорно пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамотність» (варіативна складова), який передбачає формування та розвиток цифрової компетентності у дошкільників [3].

У наукових дослідженнях Андрющенко Т., Лохвицька Л., Руденко Ю., [1]; Дудник Н., Лохвицька Л. [5] та інших авторів проведено аналіз інформаційного освітнього середовища в дошкільних закладах, висвітлено роль інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку дітей дошкільного віку. Деякі дослідження Колеснікова І., Орлова О. [4] також стосувалися формування цифрової компетентності у майбутніх педагогів дошкільних закладів та аспектів інтелектуального психічного розвитку дітей у цифровому середовищі. Незважаючи на значну кількість проведених наукових робіт з проблеми цифровізації освіти, деякі з них потребують додаткового уточнення та більш детального вивчення. Саме ці обставини визначили вибір теми для подальших досліджень.

Забезпечення необхідного рівня освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах цифрового середовища має особливе значення, оскільки якісні зміни в ній неможливі без загального перетворення концептуальних основ освітнього процесу, що включає максимальне використання можливостей сучасних цифрових технологій. Цифрова трансформація передбачає не лише технологічне оновлення інфраструктури дошкільних закладів, а й створення безпечного цифрового навчального середовища, розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних кадрів. Тому цифрова трансформація діяльності дошкільних закладів потребує належної уваги та дослідження.

Сучасна перебудова дошкільних закладів потребує від педагогів якісних змін у підходах до організації навчальної діяльності малюків. Зокрема, застосування інформаційно-комунікаційних технологій для впровадження навчальних програм, на думку Андрющенко К. Назаренко Г., може сприяти

стимулюванню пізнавальної активності дітей, що є необхідною складовою освітнього процесу [2].

Розвиток інтелектуальних здібностей, образного мислення, уяви та соціального інтелекту в дітей дошкільного віку під час навчальної діяльності за допомогою цифрових технологій є важливою передумовою для успішної реалізації цифрового навчання. Сьогодні цифрові технології відіграють значну роль у розвитку та підвищенні якості сучасної дошкільної освіти.

Вихователі, батьки, інші дорослі, враховуючи потребу у вмісті для всіх аспектів дитячої активності та у взаємодії з дітьми, користуються ресурсами цифрового середовища. Саме тому необхідно мати інтегроване уявлення про цифрове освітнє середовище, де важливість цифрового освітнього контенту, такого як ігри, казки, завдання та мультфільми, є очевидною і без великої уваги до самого контенту. Це свідчить про їхнє ставлення до сутності гри, казки та їхнього впливу на розвиток дитини, особливо коли батьки та діти спільно взаємодіють у цифровому середовищі.

Потреба дитини у цифровому середовищі є значущою, але використання його без належного розуміння може бути небезпечним. Взаємодія з гаджетами, на думку Чекан О. І., привертає увагу за рахунок динамічних рухів, візуальних ефектів та фантастичних персонажів. Однак уявлення дитини про реальний світ, в якому вона живе, грає та спілкується, ще не повністю сформовані, тому відрізнити реальний від віртуального світу їй складно. Психічні процеси, які сприяють формуванню уявлень про навколишнє середовище та морально-етичні орієнтири, у віртуальному світі не мають такого ж відображення, що ускладнює здатність дитини розрізняти ці два світи. Дорослі встановлюють правила використання цифрового середовища для дітей, проте часто не вдаються в деталі контенту, який вони використовують, і не розуміють повністю, як впливають на дитину ці ігри, мультфільми та інші елементи віртуального світу [6].

Використання цифрових технологій у дошкільній освіті може бути спрямоване на декілька дидактичних напрямків, таких як гра, творчість, дозвілля та навчання. Також існують різні моделі використання цифрових технологій, такі як візуальна (презентації, мультимедіа), ігрова (навчальні ігри та інтерактивні іграшки), методична (дидактичні матеріали), підготовча

(матеріали для проведення занять, наприклад шаблони, що роздруковуються), діагностична, інформаційна та комунікаційна моделі.

Застосування цифрових технологій у дошкільній освіті перетворює дитину з пасивного на активного учасника навчального процесу. Навіть ті діти, які раніше були малоактивними, з інтересом долучаються до навчальних занять.

Проведені педагогічні спостереження за організацією освітнього середовища у сучасному закладі дошкільної освіти з використанням цифрових та дистанційних технологій дозволили сформулювати основні напрямки її розвитку, а саме: інтеграція технологій у різноманітні види діяльності дітей дошкільного віку; інтенсивне використання мультимедійних засобів та цифрового контенту; вдосконалення методик використання цифрових і дистанційних технологій у взаємодії між педагогами та дітьми, спрямоване на створення навчальних матеріалів та інтерактивних завдань; підготовка та підтримка педагогічних кадрів у роботі з цифровими технологіями, включаючи навчання новітнім методам навчання та підтримку в освоєнні інноваційних засобів; створення безпечного та збалансованого цифрового середовища; проведення наукових досліджень та спільної роботи з іншими закладами та спеціалістами для пошуку найкращих практик використання цифрових технологій у дошкільній освіті.

Правильно організований освітній простір з закладі дошкільної освіти з використанням цифрових технологій стимулює гармонійний та творчий розвиток дитини, дозволяє дітям виражати власний потенціал. Однак, педагогам необхідно враховувати ризики, які можуть впливати на безпеку та здоров'я дітей при освітній діяльності у цифровому середовищі, а саме: довготривале користування комп'ютером, планшетом чи мобільним гаджетом може негативно впливати на фізичне здоров'я дитини, зокрема на зір, поставу та суглоби; часте та необмежене використання цифрових пристроїв може негативно впливати на соціальний розвиток дитини; цифрові технології можуть мати негативний вплив на розвиток пізнавальних здібностей; занадто інтенсивні комп'ютерні ігри можуть витіснити інші види діяльності; цифровий контент може містити небезпечний матеріал. Ці аспекти важливо враховувати при організації освітнього простору з використанням цифрових технологій у закладі дошкільної освіти.

Організація освітнього простору з урахуванням сучасних вимог інформаційно-цифрового середовища та дистанційних форматів навчання відіграє ключову роль у загальному перетворенні системи дошкільної освіти, спрямовуючи використання цифрових технологій у навчальному процесі для забезпечення його якості та доступності, підвищення індивідуального підходу та розвитку цифрової грамотності всіх учасників. Такі інноваційні технології виступають ефективними інструментами для оптимізації освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Урахування можливостей цифрового середовища є важливою складовою в освітньому процесі дошкільнят та має бути більш гнучким та адаптованим до потреб сучасності.

Список літературних джерел

1. Андрющенко Т. К., Лохвицька Л. В., Руденко Ю. А., & Дудник Н. А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. № 81 (1). С. 15–35. URL: <http://bit.do/fPRKT>
2. Андрющенко К. Назаренко Г. Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент підвищення якості дошкільної освіти. Information Technologies and Learning Tools. 2021. № 69 (1). URL: https://www.researchgate.net/publication/331367799_informacijnokomunikacij_ni_tehnologii_ak_instrument_pidvisenna_akosti_doskilnoi_osviti
3. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <http://bit.do/fPRLK>
4. Колеснікова І. В., Орлова О. О. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Інноваційна педагогіка. Випуск 50. Т. 2, 2022. С. 188-191. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.37>
5. Лохвицька Л., Руденко Ю., Дудник Н. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. № 81 (1). С. 15–35. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/10753>
6. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. Навчальний посібник. 2015. С. 184.

Левінець Наталія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВИХ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ РУХАМ

Інтеграція української освіти у глобальний та європейський простір актуалізує розгляд питання широкого використання можливостей цифрового середовища для вирішення найрізноманітніших завдань у професійній діяльності педагога. Це пов'язане не лише з ситуаціями обмеження доступу дітей до освітніх послуг в умовах реального знаходження в закладі освіти, а також пошук можливостей надання відповідних послуг у різних форматах, в тому числі із застосуванням цифрових дидактичних матеріалів.

Сучасні виклики активізували використання в освітній практиці дидактичного потенціалу цифрового середовища як для організації безперервного освітнього процесу, моніторингу його якості, так і налагодження змістовної комунікації з усіма його учасниками.

В цьому контексті надзвичайної актуальності набувають питання збереження здоров'я дітей та їхній гармонійний фізичний розвиток. Серед поширених проблем здоров'язбереження в дитячих цифрових практиках розробники «Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі» називають: «вимушене знерухомлення, емоційно-комунікаційні викривлення, мотиваційно-вольові втрати розвитку особистості. Нав'язування батьками екранних практик для їхніх дітей призводить до руйнівних наслідків щодо їхнього здоров'я та розвитку. Гіподинамія, що супроводжує користування екранами, підвищує ймовірність розвитку хвороб опорно-рухового апарату, обміну речовин. Крім того, зловживання екранними практиками в ранньому дитинстві гальмує психічний розвиток дитини, оскільки перевантажує та виснажує нейропсихологічні і фізіологічні механізми організму. Порушення моторного розвитку призводять до порушень розвитку сприйняття навколишнього світу, а відтак гальмується розвиток мови. У дітей виявляється

менше способів пізнання світу, і вони менше розвинені» [1].

З метою запобігання негативним наслідкам неконтрольованого перебування дітей у цифровому середовищі необхідно створювати організаційно-педагогічні умови, які б сприяли реалізації нових можливостей для розвитку особистості в ситуації постійного зростання та розповсюдження відкритих освітніх ресурсів.

На основі аналізу результатів досліджень використання можливостей цифрового середовища у фізичному вихованні та спорті [3] виокремимо сфери його застосування:

- статистичний аналіз та графічне зображення цифрового матеріалу;
- ведення методичної та ділової документації;
- навчання і контроль отриманих знань;
- моніторинг фізичного розвитку та рухової підготовленості;
- створення тренажерних комплексів тощо.

Використання можливостей цифрового середовища в зазначених сферах дозволяє оптимізувати професійну діяльність педагога, збільшити можливості для реалізації індивідуально-диференційованого підходу в фізкультурно-оздоровчій практиці.

Також слід ураховувати критерії використання ресурсів цифрового середовища: необхідність, можливість і доцільність.

Так, необхідність розглядається в контексті отримання найвищого прогнозованого результату у найкоротший термін.

Можливість виявляється у ситуації, коли інформація, яка подається, може бути достатньою мірою формалізована і адекватно відтворена за допомогою цифрових ресурсів.

І доцільність характеризує ефективність досягнення освітньо-розвивальних цілей у порівнянні із поширеними освітній практиці методами та формами роботи.

Серед переваг використання можливостей цифрового середовища [2] у фізичному вихованні дітей виокремлюють наступні:

- індивідуалізація навчання, урахування особливостей вихованця, його інтересів і потреб,
- поліпшення візуального сприйняття, що позитивно впливає на мотиваційну готовність до засвоєння руху та активність,
- активізація пізнавальна діяльність,

- наявність можливості подавати навчальну інформацію чітко і лаконічно.

Процес навчання дітей дошкільного віку рухам є складним, тривалим і вимагає застосування комплексу умов, спрямованих на формування стійких рухових умінь і навичок. Розглянемо можливості використання цифрових дидактичних матеріалів на різних етапах навчання дітей рухам.

На початковому етапі розучування рухової дії цифрові дидактичні матеріали допоможуть створити інтерес до рухової діяльності, викликати стійке бажання у дітей виконувати певну рухову дію. Це можуть бути звуковий супровід, створення відповідної атмосфери (музика, пісні, цікаві дітям мультфільми тощо), перегляд відео-матеріалів виконання руху спортсменами, іншими дітьми у різних життєвих ситуаціях. Також візуалізація процесу виконання руху – діти мають можливість побачити техніку виконання вправи і засвоїти її у загальних рисах.

На етапі поглибленого розучування руху можна використовувати демонстрацію відео виконання окремих елементів техніки, а також здійснювати запис виконання дитиною руху для подальшого аналізу типових помилок у виконання руху і наданні індивідуально допомоги. Це дозволить оптимізувати витрати часу на опанування кожним елементом руху, особливо в засвоєнні основної ланки техніки, коли спостерігається негативне перенесення (інтерференція).

Етап закріплення і удосконалення рухової дії передбачає використання різноманітних ігор та вправлянь в різних ситуаціях. Є цифрові програмні продукти, які дозволяють в ігровій формі удосконалювати рухові навички та фізичні якості. Це танцювальні комбінації, віртуальні спортивні та рухливі ігри, де дитина може удосконалювати рухові навички, у різноманітних змодельованих умовах природнього довкілля.

Таким чином реалізується освітньо-розвивальна функція цифрових дидактичних матеріалів. Вона вимагає від дорослого (педагогів, батьків) ретельного відбору матеріалу і доцільного його використання як допоміжного засобу виховного впливу на особистість дитини. Потрібно віддавати перевагу тим матеріалам, які активізують рухову діяльність дітей, гармонійно поєднуючи реальне та цифрове середовище.

Також підвищується ефективність моніторингу фізичного розвитку та рухової підготовленості. Узагальнення інформації з

опанування дітьми рухами відповідно до програми за допомогою цифрових технологій, зокрема хмарних ресурсів, дозволяє опрацьовувати великий масив даних і відстежувати динаміку формування у дітей рухів. Крім цього на зміну механічним типам збору інформації приходять електронні. Наприклад, електронні крокоміри, смарт-годинники тощо.

Ресурси цифрового середовища дозволяють посилити реалізацію інформаційно-комунікативної функції. Це надзвичайно актуально при налагодженні змістовної взаємодії з колегами та батьками. Можна створити віртуальний консультаційний простір для обговорення найрізноматніших питань навчання дітей рухам, спілкуватися індивідуально з батьками через електронну пошту, або надавати доступ до великою за обсягом (наприклад, записи виконання дитиною рухів, приклади комплексів загальнорозвивальних вправ, способів виконання основних рухів, рухливих ігор, техніко-тактичних прийомів ігор спортивного характеру тощо) через Google-диск, проводити опитування. Також батьки можуть надавати записи рухової активності дитини вдома для оцінки педагогом обсягів тижневої рухової активності дитини, надання рекомендацій щодо підвищення або ж зниження рівня фізичних навантажень.

Отже, освітньо-розвивальний потенціал цифрових дидактичних матеріалів дозволяє підвищити активність процесу формування у дітей дошкільного віку рухових умінь і навичок. Виважене використання доцільних цифрових ресурсів допоможе вихователям не лише оптимізувати освітній процес, а й налагодити продуктивну комунікацію з батьками як партнерами.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д. та ін. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. / *Вісник НАПН України*, 2022. № 4 (2). С. 3-30. DOI <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>

2. Левінець Н. В. Особливості використання цифрових дидактичних матеріалів у роботі з дітьми дошкільного віку. / *Досягнення науки та освіти в XXI столітті* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 8 лютого 2024 р). Research Europe, 2024. С. 37-40.

3. Москаленко Н. В., Борисова Ю. Ю., Сидорчук О. Ю.,

Лядська О. Ю. Інформаційні технології у фізичному вихованні : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Інновація, 2014. 127 с.

Лоб Ольга Василівна,

викладач, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності. Система інклюзивної освіти спрямована на реалізацію принципів демократії, гуманізму, справедливості, індивідуального підходу до всіх учасників навчально-виховного процесу, особливо до дітей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта – це прогресивний спосіб навчання, що має великі перспективи в сучасному суспільстві. Для реалізації проекту в масштабі всієї країни потрібні теоретичні обґрунтування, методи, які мають бути реалізовані компетентними фахівцями, які можуть здійснювати професійну інклюзивну діяльність та удосконалювати, розвивати і втілювати проект інклюзивної освіти в життя.

В Україні терміни «інклюзія» та «інклюзивна освіта» мають законодавче підґрунтя, а сама освіта підкріплена сприянням ряду міжнародних організацій, зокрема UNESCO та UNICEF. В основу інклюзивної освіти покладено ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію й забезпечує рівне ставлення до всіх людей, але й створює особливі умови для тих, хто має особливі освітні потреби. [4].

Основоположні засади інклюзивного навчання викладено в «Саламанкській декларації: Рамках дій з освіти людей з особливими потребами» (ЮНЕСКО, 1994). Зазначена Декларація визначила, що надання освіти всім у межах загальної системи є економічно ефективним і найбільш дієвим засобом подолання дискримінаційного ставлення та побудови інклюзивного суспільства.

Ряд українських учених здійснили різнобічний аналіз вивчення проблеми інклюзивної освіти за рубежом і порівняли його зі станом впровадження інклюзивної освіти в Україні. Результати цих досліджень відображено у роботах В. Бондаря, А. Заплатинської, М. Кавуна, Ю. Найди, Т. Сака, М. Сварника, В. Тищенко та ін.

Результати наукових розвідок вказують на високий рівень відповідальності педагогів, які долучені до виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Вихователь має забезпечувати навчання дітей з особливими освітніми потребами відповідно до освітніх програм, адаптуючи їхні деталі у випадку, коли досягнутий прогрес відрізняється від очікуваного; вміти працювати з варіаціями освітніх потреб; координувати підтримку для вихованців, які потребують більш інтенсивних освітніх послуг [3].

Сьогодні в умовах євроінтеграції до єдиного освітянського простору, якість освіченості вихователя визначається рівнем його професійної компетентності. Підготовка фахівців дошкільної освіти повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Для цього потрібні фахівці, які втілюватимуть цей підхід в життя, адже далеко не всі сучасні педагоги здатні перебудуватися на нову систему. Саме чітко визначена виховна мета професійної підготовки майбутнього вихователя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, єдність поглядів, ціннісних орієнтацій, духовний освітньо-виховний простір формує цілісну особистість та інклюзивну компетентність майбутнього фахівця.

Підготовка вихователів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами повинна носити цільовий характер і включати в обов'язковому порядку основи таких предметів: корекційної педагогіки, інклюзивної освіти, психології дітей з психофізичними вадами, генетики, медичних знань, клініки дитячих захворювань, анатомії, фізіології, патології дітей і підлітків, безпеки життя дітей, методик викладання дисциплін, методик виховної роботи з дітьми тощо.

Найбільш сприятливою інклюзія може бути для дітей із сенсорними вадами: з порушеннями мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, з церебральним паралічем, які мають збережений інтелект та дітей із затримкою психічного розвитку, із синдромом порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю.

Вихователі, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, повинні одержувати консультативну, навчально-методичну підтримку від освітньо-психологічних служб, а також від ресурсних центрів, якими є спеціальні заклади.

Щоб навчання в інтегрованих (або інклюзивних) групах дошкільного закладу відбувалося успішно, вихователь повинен оволодіти необхідними знаннями і навичками [3]:

- здійснювати ефективну комплексну психолого-педагогічну діагностику дітей з особливими освітніми потребами;

- мати уявлення про основні види порушень психічного та фізичного розвитку дитини;

- визначити та оцінити психологічні особливості дитини, прогнозувати оптимальний рівень особистісного її розвитку;

- створювати доброзичливу психологічну атмосферу на занятті;

- вивчати стан уваги, пам'яті, втомлюваності кожної дитини;

- враховувати стан слуху, зору, загальної та дрібної моторики дитини;

- навчатися спостерігати за дитиною та оцінювати її розвиток під час занять, прогулянок, ігор;

- враховувати динаміку втомлюваності дитини на занятті;

- створювати ситуації успіху для кожної дитини;

- поєднувати різні методи корекції на одному занятті;

- додержуватися принципу системності в корекційній роботі;

- формувати у дитини досвід стосунків у соціумі;

- забезпечити умови для закріплення досягнень дитини і транслявання їх у реальне життя;

- створити умови для оволодіння навичками ефективною та оптимальною для дитини психічної діяльності і поведінки в колективі, які сприятимуть вирішенню існуючих психологічних проблем та гармонізації її особистісного розвитку.

Зміст, форми та методи навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку мають бути корекційно спрямованими. Це означає, що кожна тема, яка вивчається у дошкільному закладі, кожний метод і прийом, використані вихователем, мають не лише сприяти засвоєнню знань, умінь, навичок, формування поведінки, а й повинні спрямовуватися на

виправлення вад психофізичного розвитку (залежно від дефекту) [1].

Інклюзивна компетентність передбачає особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки фахівців дошкільної освіти, які мають базову корекційну освіту, а також вихователів з базовим рівнем знань і спеціальним компонентом професійної кваліфікації. Під базовим компонентом ми розуміємо професійну педагогічну підготовку (предметні, психолого-педагогічні та методичні знання, уміння і навички), а під спеціальним компонентом наступні психолого-педагогічні знання:

- представлення і розуміння того, що таке інклюзивна освіта, в чому її відмінність від традиційних форм освіти;
- знання психологічних закономірностей і особливостей вікового й особистісного розвитку дітей в умовах інклюзивної освітнього середовища;
- знання методів психологічного і дидактичного проектування навчального процесу;
- вміння реалізувати різні способи педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами освітнього середовища (з дітьми окремо і в групі, з батьками, колегами вихователями, фахівцями, керівництвом) [4].

Отже, особливе значення в структурі інклюзивної компетентності майбутнього фахівця дошкільного закладу у сучасних умовах набуває об'єднання фундаментальної дошкільної освіти й глибокого, міцного засвоєння наукових основ професійної діяльності з практичним оволодінням нею на основі формування у майбутніх вихователів практичних умінь та навичок. Тому про інклюзивну компетентність можна говорити лише в тих випадках, коли людина усвідомлює участь та відповідальність за все, що відбувається з нею, і намагається активно сприяти або протистояти зовнішнім обставинам, планувати і ставити цілі професійної діяльності, змінювати себе заради їх досягнення, заради інших людей.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. праць] / За заг. ред. П.М. Таланчука, Г.В. Онкович. К.: Університет «Україна», 2000. 385 с.
2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного внавчального закладу: монографія. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.

3.Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: навч. посібник / Вид. 3-те, доп. Та переробл. К. : Атіка, 2006. 380 с.

4.Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: моногр. К. : Самміт-Книга, 2009. 272 с.

Магеляс Ірина Анатоліївна,
слухач магістратури
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення і розвитку мовленнєвої функціональної системи у дітей. Саме в цьому віці можна створити максимально ефективні умови для реалізації мовленнєвих потреб дитини. Але, на жаль, саме на цей вік припадає велика кількість мовленнєвих порушень дошкільнят.

Саме тому в цей час треба звернути неабияку увагу на корекційні методи, скорегувати існуючі недоліки розвитку мовленнєвої діяльності та попередити труднощі, які можуть виникнути в процесі шкільного навчання. Тому актуальність роботи, спрямованих на вивчення цих мовленнєвих порушень, визначається соціальним значенням мови і мовлення та їх вирішальним впливом на психічний розвиток дитини.

Як відомо, мовлення має принципове значення для розвитку психічної діяльності дитини в цілому, відіграючи головну роль у розвитку мислення, і як його матеріальний носій, і як вищий регулятор поведінки дитини.. З огляду на це потужним корекційним методом є розвиток дрібної моторики рук.

Проблема порушення звуковимови і робота щодо їх усунення перебували у колі наукових інтересів А. Г. Богомолова, К. П. Беккера, Л. С. Волкова, Р. Є. Левіна, О. В. Правдина,

Є. Ф. Рау, М. Шофах, Т. Б. Філічева, М. Є. Хватцева, Н. А. Чевелева та ін.

Але, не зважаючи на це, питання корекції звуковимови у дітей потребує своїх уточнень. Гостра необхідність розробок цієї проблеми у зв'язку з потребами сьогодення зумовили вибір теми нашої роботи. З огляду на все вищевказане, визначаємо мету тез як теоретичне обґрунтування та опис досвіду з використання методів арт-терапії з розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Мовлення покращується під дією кінестетичних імпульсів від рук, більш точно – від пальців. Зрозуміло, дитина з високим рівнем розвитку дрібної моторики, здатна логічно міркувати, у неї на достатньому рівні спостерігається формування активного дитячого мовлення, рідко зустрічаються порушення звуковимови. Таким чином, тренування рухів пальців і кисті рук є досить важливим чинником, стимулювання мовленнєвого розвитку дитини, підготовці руки до письма, сприянню поліпшення артикуляційних рухів й, що не менш важливо, є сильним засобом, до стимулювання працездатності кори головного мозку, та розвитку мислення дитини [3, с. 96].

Під час дошкільного віку дуже важливо звертати увагу роботі з розвитку загальної та дрібної моторики, так як дошкільний вік є сенситивним, тобто сприятливим для її розвитку. Для володіння тіла в просторі, для бігу, виконання різних вправ, потрібно працювати над загальною моторикою. Дрібна моторика це точна робота пальців та кисті рук. Стан розвитку дрібної моторики рук – є одним із свідчень інтелектуальної готовності дитини до шкільного життя. Діти, що мають високий рівень розвитку та сформованості дрібної моторики гарно та логічно міркує, в неї гарна пам'ять, зв'язне мовлення та увага.

Саме у старшому дошкільному віці дуже жваво розвивається дрібна моторика рук та дозрівання певних зон в головному мозку та розвиток м'язів рук.

Вкрай важливим є той факт, що сформованість мовленнєвих умінь та навичок у дітей без сумніву пов'язана зі станом розвитку дрібної моторики пальців рук. Шкода, що зараз більшість дітей дошкільного віку мають проблеми розвитку не лише мовлення, а й інтелекту, готовністю до шкільного навчання [2, с. 48].

Можна стверджувати, що діти в своєму житті стикаються з

різними труднощами, що пов'язані з здійсненням тонких рухів рук. Спостерігаються такі особливості: нездатність до регуляції довільних рухів, порушена координація та чіткість виконання, ускладнене переключення з одного руху на інший та автоматизації нового руху, наявність супутніх рухів, зволікання, хаотичність, неузгодженість. У ході спеціального навчання дітям важко копіювати певне положення пальців за зразком. Аналіз практичної роботи показує, що інструкція з першого подання, а іноді й після багатьох повторень майже не реалізується. Діти не володіють одночасним виконанням рухів пальців обох рук.

Розвиток моторики у дітей старшого дошкільного віку дозволяє сформувати координацію рухів пальців рук, розвинути мовленнєву діяльність і підготувати дитину до школи. Дитина, у якої досить добре розвинена дрібна моторика, вміє логічно міркувати, у неї високий рівень розвитку пам'яті, уваги та зв'язного мовлення. Дрібна моторика рук розвиває інтерес, пізнавальні здібності дитини, вважається справою цікавою та корисною для виявлення майбутніх здібностей внутрішнього світу дитини.

Діти старшого дошкільного віку мають порушення постави, недорозвинення дрібної та загальної моторики, порушення координації рухів, та орієнтації у просторі. Такі діти швидко втомлюються, не утримують увагу при виконанні логопедичних вправ на заняттях [6, с. 67].

Деякі діти в п'ять років тримають ложку в кулаці, не вміють користуватися ножицями, неправильно тримають пензлик чи олівець, іноді не можуть застебнути гудзики, зав'язати шарф, зашнурувати черевики тощо.

Професор М. К. Шеремет зазначає, що поряд із загальною ослабленістю, діти із мовленнєвими порушеннями, у тому чи іншому ступені, виявляють збіднення, спотворення і порушення сенсорно-моторного розвитку як окремих систем (ноги, руки, очей, орального апарату), так і їх взаємодії [8, с. 87]. Затримка у розвитку всіх видів моторики – загальної, мимічної, дрібної та артикуляційної: порушення у розвитку основних рухів і їх фізичних якостей, недостатня статична і динамічна координація загальних та дрібних рухів, зниження швидкості та спритності під час виконання вправ. У даного контингенту дітей порушеним є конструктивний праксис, що переважно пов'язано з недорозвиненням дрібної моторики пальців та кисті рук, вони

мають труднощі під час маніпуляції дрібними предметами.

Отже, для дітей дошкільного віку є характерним:

- порушення регуляції довільних рухів;
- недостатня координація та чіткість виконання;
- труднощі переключення з одного руху на інший та автоматизації нового руху;
- наявність супутніх рухів, зволікання, хаотичність, неузгодженість;
- у процесі спеціального навчання дітям важко відтворювати певне положення пальців за зразком.

Адже, коли дитина має високий рівень дрібної моторики, має гарно розвинуте мовлення, мислення, увагу та пам'ять. Якраз розвитку функції дрібних м'язів рук необхідно приділяти велику увагу у старшому дошкільному віці. Навички дрібної моторики допоможуть дитині вміти обстежувати, аналізувати, порівнювати, навколишні предмети й краще зрозуміти навколишній світ.

Арт-терапія визначається як технологія цілеспрямованого використання мистецтва як засобу психотерапевтичного та психокорекційного впливу на особистість.

Вона ґрунтується на переконанні, що внутрішнє «Я» людини відтворюється у візуальних образах щоразу, коли вона малює чи займається ліпленням спонтанно, на відміну від ретельно організованої навчальної діяльності [1, с. 27]. Її метою є гармонізація особистості шляхом розвитку її здатності до самопізнання та самовираження.

Узагальнення сучасних наукових підходів дозволяє розглядати арт-терапію як метод або технологію зцілення за допомогою творчості; як спеціалізовану форму психотерапії, засновану на мистецтві, образотворчій і творчій діяльності. Окрім терапії художньою творчістю, сьогодні інтенсивно розвиваються й інші напрямки арт-терапії: танцювально-рухова, бібліотерапія, казкотерапія, драмотерапія, кінотерапія, лялькотерапія, пісочна терапія та ін. [5, с. 14].

Тривалий час арт-терапія застосовувалася виключно у психотерапевтичній практиці. Останнім часом значно зростає інтерес до механізмів та умов впливу різних видів мистецтва на дитину з особливими потребами у корекційно-виховному процесі. Вона використовується у центрах реабілітації, спеціальних освітніх закладах, оскільки, незважаючи на тісний зв'язок із

лікувальною практикою, має переважно психопрофілактичну, розвивальну та соціалізуючу спрямованість [1, с. 14].

Корекційно-виховна робота розглядається нами як система комплексних заходів психолого-педагогічного впливу на різні особливості аномального розвитку особистості загалом [4, с. 26]. Сутність колекційного виховання полягає у формуванні психічних функцій дитини і збагаченні її практичного соціального досвіду. Одночасно долаються наявні у неї порушення мовлення, моторики, сенсорних функцій, поведінки тощо.

Як технологія корекційно-виховного процесу, арт-терапія набуває все більшої актуальності, насамперед завдяки широким можливостям використання для дітей практично всіх категорій, зокрема тих, що мають тяжкі мовленнєві порушення, оскільки арт-терапія – це переважно невербальна форма роботи. Метою застосування арт-терапії в освіті, як наголошує О. Копитін, є збереження або відновлення здоров'я учнів і їх адаптація до умов освітньої установи [5, с. 14].

Арт-терапія, забезпечуючи динамічну і гармонійну взаємодію між дитиною, продуктом її творчості та дорослим (психологом, педагогом, вихователем), не лише здійснює терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізує основні функції освіти: виховну, розвивальну, діагностичну, корекційну, соціалізуючу тощо. Тому деякі науковці виокремлюють новий напрямок арт-терапії – арт-педагогіку як інноваційну здоров'язбережувальну технологію особистісно-орієнтованого навчання та виховання. Арт-педагогіка, на думку О. Деркач, передбачає роботу з особистістю дитини шляхом організації живого конструктивного союзу з дорослим у культурно-творчому просторі. Вона реалізує такі завдання: розвиток емоційно-вольової сфери та креативності; психогігієну; формування позитивної «Я-концепції» на основі самопізнання та самоприйняття; забезпечення соціокультурної адаптації; гармонізацію особистісного розвитку в контексті тріади «природа-я-соціум» [5, с. 26].

Для людини творчість – одна з можливостей проникнути в свій внутрішній світ і пізнати себе. Вона звертається до кращих аспектів нашої душі, до найсвітліших, багатших і щирих. Коли людина пише, малює, ліпить з глини або висловлює себе в інших видах мистецтва, це дозволяє їй розслабитися, розкритися і хоча

б ненадовго опинитися в гармонії – гармонії з собою. Крім того, творчість є ефективним методом по лікуванню психіки, який сьогодні широко застосовується в практичній психології під назвою арт-терапія [7, с.20].

Термін арт-терапія утворений від англійських слів art – «мистецтво, майстерність» і therapy – «лікування, терапія» і дослівно розуміється як терапія мистецтвом. Акцент тут робиться не на мистецтво взагалі, а на його візуальні різновиди: живопис, графіку, скульптуру, дизайн та інші форми творчості, в яких візуальний канал комунікації відіграє провідну роль. Все це – образотворча діяльність, і психологічні закономірності її розвитку єдині (Л.С.Виготський, Ю.А. Полуянов) [5, с. 87].

На думку Є. Вознесенської, арт-терапія – це метод «зцілення» за допомогою творчого самовираження. Не терапія або лікування, а саме зцілення – досягнення цілісності [1, с. 63].

За визначенням О. Титаренко арт-терапія – це способи та технології реабілітації осіб засобами мистецтва та художньої діяльності [1, с. 19].

На наш погляд, дуже точно визначення арт-терапії дає кандидат психологічних наук І. В. Сусаніна: «Арт-терапія – це область, яка використовує невербальну мову мистецтва для розвитку особистості як засіб, що дає можливість контактувати з глибинними аспектами нашого духовного життя» [5, с. 41].

Арт-терапію називають «м'якою» через те, що ступінь впливу психотерапевта на особистість клієнта в цьому випадку мінімізована, а сам процес лікування більше схожий на заняття хобі. При цьому значення і користь такої терапії не варто недооцінювати.

Еволюція поняття «арт-терапія» відображає процеси відокремлення трьох самостійних напрямків: медичного, соціального, педагогічного. В її основі – застосування художньої творчої діяльності в якості лікувального, відволікаючого, гармонізуючого фактора.

Мета арт-терапії в першу чергу полягає в тому, щоб допомогти людям навчитися виражати свої емоції, а ті роботи, які вони створюють у процесі, мають лише допоміжне значення і використовуються для розуміння переживань, результатом яких вони стали.

Одними з ключових понять в арт-терапії є сублимація і трансформація. Сублимація – вираз несвідомих інстинктів і

потягів (часом деструктивних) за допомогою трансформації їх в творіння мистецтва; мистецтво може одночасно «направити в інше русло» і виразити також почуття злості, болю, тривоги, страху [7, с. 147].

Запровадження інноваційних технологій в освіті набуває стрімкого поширення. Йдеться про використання засобів арт-терапії в роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Останнє десятиліття ознаменувалося розробкою різних методів психолого-педагогічного супроводу та підтримки таких дітей.

Сутність розуміння арт-терапії полягає в тому, що вона є методом психотерапії, що використовує різні види мистецтва (літературу, музику, живопис, скульптуру, кіно, театр, хореографію, фотографію тощо) з метою корекції порушень у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Виходячи з того, що арт-терапія – багатофункціональний засіб, використання її елементів на заняттях сприяє розвитку особистісних можливостей дитини, її інтересів й потреб, поєднує діагностику і розвиток, гармонізує її внутрішній світ, сприяє покращенню або збереженню її здоров'я, позитивно впливає на фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний, естетичний і духовний стан, а також допомагає опанувати певні знання, уміння та навички у ЗДО [5, с. 61].

У засвоєнні мовлення велику роль відіграють імітаційні можливості, що в дітей з мовленнєвими порушеннями часто є недостатньо сформованими та розвиненими. Таким дітям складно повторювати або імітувати звуки, наслідуючи вчителя. Необхідні такі методи впливу на дитину, що сприяють поліпшенню цих процесів.

Прогресивні зміни в галузі корекційної роботи з дітьми із мовленнєвими порушеннями сприяють впровадженню у практику арт-терапевтичних технологій серед яких різні види мистецтва розглядаються як спосіб часткового відновлення чи поліпшення усного мовлення, уваги, пізнавальної діяльності тощо. Корекційно-розвиткова робота з формування вимови, максимального розвитку слухо-зорового сприймання, активної художньої та музично-ритмічної діяльності проводиться з опорою на провідні канали сприймання (зір, дотик) та збережений слух. Вихователь та асистент акцентують увагу на таких арт-терапевтичних практиках як ізотерапія, пісочна терапія, казкотерапія, музикотерапія. Наприклад, створення букв на піску

під час вивчення алфавіту, вивчення пісні за допомогою програми карооке, перегляд мультфільму з субтитрами тощо.

Важливою умовою їхнього успішного розвитку є організація цілеспрямованого вибіркового сприймання змісту і форми музичної мови та художнього образу. Діти потребують створення таких умов у процесі навчальної діяльності, що дають змогу опанувати знання та уміння з опорою на збережені функції дитини. Наприклад впровадити елементи ігрової, пісочної чи ізотерапії в урочну діяльність: добирають літери для слова, яке є темою уроку, малюють літери на піску або на аркуші паперу за допомогою різних технік.

З огляду на все вищезгадане, педагогам і асистентам важливо застосовувати арт-терапевтичні технології у роботі з дошкільниками, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити свої творчі зусилля, отримати підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал.

Список використаних джерел

1. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс. Умань, Алмі. 2014. 75 с.
2. Березіна О.М., Павловська Т.О. Мовні ігри та забави. Т.: МАЛЬВА, 1999.
3. Белова-Давид Р.А. Порушення мовлення у дошкільників. К.: 2012. 147 с.
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: науково-методичний посібник. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
5. Кравченко А. І. Арт-терапія та арт-педагогіка в логопедичній роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми. 2012. 130 с.
6. Левіна Р.Е., Никашина Н.А. Основи теорії і практики логопедії / К. 2018. С.67–75.
7. Трауготт М.М. Хрестоматія з логопедії. / Витяги з текстів: Навчальний посібник для студентів вищих і середніх спеціальних педагогічних навчальних закладів: у 2 т. Т. II / Під ред.Л.С. Волкової і В.І. Селіверстова. К.: Гуманітарний видавничий центр «Владос», 2017. 325 с.
8. Шеремет М. К. Логопедія: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 672 с.

Магера Інна Миколаївна,
музичний керівник,
Дунаєвецький ЗДО №1 «Ромашка»
Дунаєвецької міської ради
Хмельницької області

КОНЦЕЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Освіта для сталого розвитку набирає обертів і вже стала інваріантним компонентом освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Автори оновленого Державного стандарту вперше наголосили на необхідності впроваджувати в дитячих закладах ідеї освіти для сталого розвитку. Тож і реалізовувати його тепер потрібно по-новому [1].

Освіта для сталого розвитку окрім домінантного екологічного складника, містить ще і економічний та соціальний. А результатом такої освіти мають стати набуті дошкільниками навички, орієнтовані на сталий розвиток, що виявляються у сформованості початкових уявлень про сталі дії та поведінку, усвідомленні дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети й соціальної поведінки, доцільного поводження з природними ресурсами та збереження природи [3].

Головне в освіті для сталого розвитку – сформувати в дітей навички діяти в інтересах сталого розвитку себе, країни та світу. Формування таких навичок потребує не прямого навчання у звичній, традиційній освітній моделі, а стимулювання дітей до виконання дій, надихання їх на систематичне виконання і повторення обраних дій, а також пошук нових продуктивних моделей поведінки [2].

Спираючись на власний досвід освіти для сталого розвитку ми розпочинаємо з дошкільнятами, враховуючи всі складові – трьома підтемами в межах проекту й реалізуємо кожену з них протягом двох тижнів. У кожній темі виокремлюємо ідеї, які хочеться донести до дітей, мовні формули, що відбивають їхні смисли, та дії, які діти мають опанувати.

Реалізація концепції сталого розвитку в умовах ЗДО передбачає різні форми організації взаємодії дітей.

Ми практикуємо розпочинати роботу над підтемою проєкту з тематичного дня. Це забезпечує впровадження інтегративного підходу в освітній процес, адже протягом дня відбувається інтегрування освітніх напрямків, поєднання різних видів дитячої діяльності для найбільш повного і глибокого розкриття теми. Мета цього дня – зосередити увагу дітей на діях, які вони мають засвоїти. Віддаємо перевагу малим формам, завдяки яким кожний малюк має змогу включитися в тему. Діти мають змогу виявити ініціативу, висловити свою думку, активно діяти. Організуємо, спільні та індивідуальні ігри, читання літературного твору та аудит, самодослідження, досліди, колективні справи.

Тема дня задає смисли всім видам творчої взаємодії дорослих і дітей, що завершується досягненням певного результату. Бажано кожен крок цієї взаємодії зробити максимально унаочненим, що важливо для мотивації, надихання, створення сприятливої атмосфери, особливого емоційного клімату в групі дітей.

Хочу навести приклад проживання тематичного дня «ВОДА – джерело життя» з теми «Ресурси» [4].

Ідея дня: вода – найцінніше багатство, без якого життя на Землі неможливе. Запаси чистої води на Землі катастрофічно виснажені. Кожна людина на планеті повинна навчитися берегти воду, економно її витратити.

У процесі ранкових розмов з дітьми (бесіда, полілог) пропонуємо їм пригадати, хто з членів родини зранку користувався водою і скільки разів, уявити, наскільки ускладнилося б життя, якби води не було в достатку, як багато її необхідно для наших повсякденних потреб.

Під час ранкових гігієнічних процедур проводимо дослід, щоб визначити скільки води ми використовуємо, коли миємо руки (хтось із дітей миє руки, щоб вода збігала в ємкість). Акцентую увагу на кількості води, пропоную порахувати, скільки разів на день кожен миє руки?

Можна запропонувати обрати символом дня Капітошку, героя дитячого мультфільму, або інший образ. Його зображення закріплюємо на робочій стіні разом з картками з надписом «Вода – наше багатство», а також словами вода, ріка, океан, море, крапля. Доречним буде обговорити з дітьми смисл твердження: «Вода дорожче за золото».

Для створення відповідної атмосфери у групі можна запропонувати дітям розташувати в групі знак «крапелька» там, де без води не обійтись: біля рослин у живому куточку, у туалетній кімнаті, місці, де миють посуд тощо. Це допоможе дітям прийти до висновку про значення води для нормального існування людини.

У ці ранкові часи важливо зосередити увагу дітей на тих моментах, які стануть предметом обговорення та опрацювання протягом дня. Доцільними є:

- 1) започатковані вихователем або дітьми ритуали, які на наступних етапах регулярно будуть повторюватися і допоможуть їм опанувати певні дії;
- 2) постановка перед дітьми у різний спосіб проблемних питань;
- 3) звернення до досвіду дітей у межах теми дня.

Важливим моментом ранку є ознайомлення дітей із символами, знаками, написаними словами, іншими способами унаочнення тематики дня.

Спеціально організоване заняття інтегруємо за змістом, та поєднуємо декілька освітніх ліній з пріоритетом однієї з них. Мета полягає в допомозі дітям усвідомити певну інформацію і зразки поведінки, їх цінність та викликати бажання вчиняти саме так у повсякденному житті. Заняття передбачає наявність певної структури, що обов'язково починається з мотиваційної частини. Її метою є пробудження допитливості, інтересу дітей до теми розмови, створення ситуації занепокоєння, мотивування на пізнання нової інформації, прагнення поширити свої знання в активній індивідуальній чи груповій діяльності, донести його до інших і, нарешті, щось зробити для розв'язання усвідомленої проблеми.

На початку кожного заняття варто використовувати стартовий текст, героями якого є хлопчик і дівчинка – Максимко і Оксанка. Добре, якщо образи цих героїв будуть унаочнені. У тексті через конкретну ситуацію подається проблема, яку діти потім обговорюють разом із вихователем.

Обов'язковою частиною заняття є проведення короткого самодослідження дітьми власних звичок і досвіду за допомогою спеціальних карток, у яких вони значками позначають свій рівень володіння навичками.

Основну частину заняття складає опанування дій – обговорення моделей поведінки, проголошення намірів і відповідна практична діяльність дітей у взаємодії між собою. Результатами мають стати власний досвід дитини у правильному виконанні рекомендованих дій, її особисте переконання у важливості діяти певним чином, засвоєння алгоритму дій, позитивне налаштування на такі дії в майбутньому.

Особливе значення має емоційний клімат заняття. Головне не застосовувати примус, тиск, моралізацію, нудні вказівки. Атмосфера заняття має надихати дітей на активність, бажання діяти, підігрівати пізнавальну активність.

Під час прогулянки доречне обговорення у форматі індивідуальних розмов досвіду дітей, пов'язаного з наслідками розумного та нерозумного поводження з водою. Залежно від пори року проводимо бесіду про природні явища, пов'язані із водою, даємо дітям доручення полити квіти, помити іграшки. Обов'язкове попереднє обговорення економного використання води.

У другій половині дня об'єднуємо дітей у малі групи і пропонуємо поміркувати, що ж можна зробити, щоб зберегти запаси води? Кожна з груп може обрати одну з форм водойм (річка, озеро, море, океан) і зобразити її, а також природні явища, пов'язані з кругообігом води у природі (дощ, град, сніг, хмари, лід, бурулька, роса, туман).

Разом з дітьми складаємо схему в картинках «Як людина використовує воду» (приготування їжі, напоїв, гігієна, прання, прибирання, полив рослин, басейн тощо).

У куточку самостійної художньої діяльності пропонуємо привернути увагу дітей до матеріалів для образотворчої діяльності, для яких необхідна вода: малювання акварельними фарбами або гуашшю, аплікації. Звертаємо увагу на економне використання води.

Під час миття рук чи в інших випадках користування водою постійно звертаємо увагу дітей на вмикання економного струменя води.

У межах дня можна запропонувати дітям розглянути картинки з теми «Вода в небезпеці» і запросити їх до розмови про те, від кого і чого треба захищати воду, про можливі наслідки неощадливого ставлення до водних запасів Землі.

Практикуємо проведення різноманітних дослідів з водою з метою визначення її властивостей з дотриманням правил економного використання води.

Тобто закріплюємо в різних формах їхньої творчої взаємодії та видах активності протягом двох тижнів роботи над темою, створюючи ігрові ситуації, під час яких діти застосовують набутий досвід.

Повторне самодослідження проводиться наприкінці другого тижня у формі індивідуальної бесіди за запитаннями з опорою на наочність.

Одним із ефективних засобів фіксації педагогом досягнень дітей групи у вивченні теми виступає портфоліо – колекція творчих робіт, яка демонструє прогрес і досягнення в освоєнні дій, докладені зусилля всіх і кожного учасника.

Портфоліо укладається вихователем разом з дітьми та батьками в довільній формі.

Особливого значення набуває встановлення зворотного зв'язку з дітьми та їхніми батьками стосовно досвіду виконання засвоєних дій в реальному житті. Саме щоденне обговорення цих питань зробить їх предметом стійкого інтересу дітей. Та й педагог буде мати достовірну картину стосовно того, на якому етапі формування поведінки й свідомості знаходиться кожна дитина, щоб вчасно скоригувати свою роботу. Очевидно, що без допомоги родин вихованців, зацікавленого й зваженого ставлення батьків не обійтись. Тому зосереджуємось на залученні батьків до спільної

роботи. Допомогти тут може правильно подана інформація, здатна викликати занепокоєння, примусити замислитися – інформаційні листівки в батьківському куточку, запропоновані диски з документальними фільмами, мультфільмами, презентаціями. Залучаємо батьків до створення колажу на теми «Як зберегти воду», «Вода в моєму житті».

Досягнути бажаного результату в формуванні навичок сталого розвитку неможливе без прикладу дорослих. Тож потрібно зробити цінності сталого розвитку стилем свого життя. Демонструвати модель поведінки, орієнтовану на сталий розвиток та запрошувати дітей приміряти її до себе, тобто змінити свою позицію, зробити її не наглядною, а партнерською. Тобто надихаємо дітей на дії та спонукаємо їх до самостійної та свідомої поведінки, а не виконуємо дії за них. Стимулюємо дітей систематично виконувати й повторювати дії, характерні для економічно й соціально доцільної поведінки. Педагог має донести до свідомості дошкільнят важливість розв'язання завдань освіти для сталого розвитку в конкретній ситуації, допомогти усвідомити власну зацікавленість та виявити готовність брати участь у спільній роботі та створити позитивну, емоційно забарвлену атмосферу, що стимулює дітей до активної взаємодії. І як результат – дошкільники усвідомлюють необхідність зберігати природу та ресурси планети й набувають ефективних звичок соціальної поведінки. А головне – самі охоче так діятимуть.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.
2. Гавриш Н.В. Освіта для сталого розвитку: переходимо на новий рівень. *Вихователь методист*. 2021. №7.
3. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти
file:///D:/dokuments/Downloads/6050be86b4f68482865820.pdf
(дата звернення 03.10.2023)
4. Освіта для сталого розвитку: науково-метод. Посібник / О.Є Висоцька. Дніпропетровськ Роял Принт, 2011. 200 с.

Мазурова Інна Йосипівна,
вихователь вищої категорії
Хмельницького закладу дошкільної
освіти №1 «Капітошка»

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГУРТКУ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МОЗАІКА» ЗАСОБАМИ ЛОГІЧНИХ БЛОКІВ З. ДЬЕНЕША

Актуалізація питання логічного мислення дошкільників зумовлена часом, оскільки нова епоха висуває підвищені вимоги до вміння людини свідомо ставитися до життя.

Базовий компонент дошкільної освіти ставить перед педагогами завдання щодо формування у вихованців сенсорно-пізнавальної компетенції [2]. На вирішення цього завдання мають бути спрямовані зміст і методи підготовки мислення дошкільнят до шкільного навчання, зокрема, і логіко-математичний розвиток.

У дошкільній педагогіці існує безліч різноманітних методичних матеріалів: методик, технологій, які забезпечують інтелектуальний розвиток дітей. Одним з найбільш ефективних посібників з розвитку логічного мислення – є логічні блоки, розроблені угорським психологом і математиком Золтаном Дьєнешом для раннього логічного розвитку, і, перш за все, для підготовки мислення дітей до засвоєння математики.

Жан Піаже у працях: «Психологія інтелекту», «Мовлення та мислення дитини», «Гене́за елементарних логічних структур», досліджував внутрішні логічні механізми мислення дитини. На основі численних експериментальних досліджень, проведених ним та його співробітниками, обґрунтував теорію розвитку мислення малят і підлітків. Аналіз багатьох даних показав, що до семи років дитина лишається на дологічному рівні суджень, що замінюється інтелектуальним судженням.

На велику увагу заслуговують праці Л. Виготського, у яких дослідник довів, що мислення дитини – не спонтанний процес, а процес опанування дитиною системи знань у спілкуванні з дорослими й у постійному вправлянні своїх розумових здібностей. Саме Виготському належить поняття про «зону найближчого розвитку», що є механізмом удосконалення й розвитку мислительного потенціалу особистості.

Експериментальні дані, здобуті рядом сучасних психологів (Г. Костюком, О. Запорожцем, О. Люблінською [3; 5; 7]), переконливо свідчать, що вже в молодших дошкільнят за певних умов виникають прості форми логічно правильних суджень та узагальнень. Для їх виникнення, як зазначає О. Запорожець, «потрібна така організація діяльності дітей, яка забезпечила б реальне ознайомлення з тими зв'язками й відношеннями, які мають стати предметом дитячих міркувань» [5]. За таких умов дошкільнята поступово навчаються самостійно мислити, узгоджувати свої судження між собою та з дійсністю. Формування логічних прийомів є важливим чинником, який безпосередньо сприяє розвитку процесу мислення дітей. Психологічні дослідження з аналізу способів та умов розвитку мислення дитини доводять, що методичне керівництво таким процесом не лише можливо, а й є ефективним, тобто при організації спеціальної системи роботи з формування й розвитку логічних прийомів мислення спостерігається значне підвищення результативності цього процесу незалежно від початкового рівня розвитку дитини.

В своїй роботі у гуртку «Інтелектуальна мозаїка» для розвитку логічного мислення дітей я використовую логічні блоки Дьенеша. Золтон Дьенеш – угорський математик, автор методики навчання дітей дошкільного віку математиці. Свою методику він назвав «нова математика». Що ж є в основі цього методу? Математику діти вивчають за допомогою різних захопливих ігор, пісеньок. Професор Дьенеш всерйоз цікавився питанням: чи можна навчити математики дитину, яка на перший погляд у ній нездібна? Під час занять з малятами доктор Дьенеш застосовував спеціальні так звані «логічні блоки».

Логічні блоки Дьенеша представляють собою набір з 48 логічних блоків, які розрізняються чотирма властивостями: формою (круглі, квадратні, трикутні, прямокутні); кольором (червоні, жовті, сині); розміром (великі і маленькі); товщиною (товсті і тонкі). У наборі немає навіть двох фігур, однакових за всіма властивостями.

При грі з логічними блоками використовуються картки з символічним зображенням – 11 карток, що підтверджують наявність у предмета тієї чи іншої властивості (наприклад: червоний), і ще 11 карток, що вказують на заперечення тієї чи іншої властивості (наприклад: не квадратний). Маленьких дітей

більшою мірою привертають логічні блоки, так як вони забезпечують виконання більш різноманітних предметних дій. У процесі різноманітних дій з логічними блоками (викладання за певними правилами, перебудовування та ін.) діти опановують різними розумовими вміннями, важливими як в плані підготовки до навчання математики, так і з точки зору загального інтелектуального розвитку. До їх числа відносяться вміння аналізувати, абстрагувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, кодувати-декодувати, а також логічні операції «не», «і», «або». У спеціально розроблених іграх і вправах з блоками у дітей розвиваються елементарні навички алгоритмічної культури мислення, здатність виробляти дії в думці. За допомогою логічних блоків діти тренують увагу, пам'ять, сприйняття. Комплект логічних блоків дає можливість вести дітей у їх розвитку від оперування однією властивістю предмета до оперування двома, трьома і чотирма властивостями. В процесі різних дій з блоками діти спочатку освоюють уміння виявляти і абстрагувати в предметах властивість (колір, форму, розмір, товщину), порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети по кожній з цих властивостей. Потім вони оволодівають уміннями аналізувати, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями (кольором і формою, формою і розміром, розміром і товщиною і т. д.), дещо пізніше - за трьома (кольором, формою і розміром; формою, розміром і товщиною; кольором, розміром і товщиною) і за чотирма властивостями (кольором, формою, розміром і товщиною). При цьому в одній і тій же вправі легко можна змінювати ступінь складності завдання з урахуванням можливостей дітей.

Перш ніж почати займатися з дитиною, треба дати їй можливість уважно розглянути геометричні фігури, погратися з ними так, як їй заманеться, придумати свої правила гри.

На перших заняттях даю дітям прості завдання:

1. Знайди всі блоки такого ж кольору, як моя (такої ж форми, такого ж розміру, такої ж товщини). Знайди не таку фігуру за кольором (за розміром, за формою, за товщиною).

2. Знайди такі ж фігури за кольором, але не такі за товщиною, або однакові за формою, але різні за розміром і таке інше.

3. «Ланцюжок». Від будь якої обраної фігури побудуйте якомога довший ланцюжок. Варіанти побудови ланцюжка: щоб

поруч не було фігур однакової форми (розміру, товщини чи кольору); щоб поруч не було однакових за формою та кольором фігур (або розміром та формою чи іншими двома ознаками).

4. «Другий ряд». Викласти в ряд 5-6 будь яких фігур. Побудувати під ними другий ряд, але так, щоб під кожною фігурою верхнього ряду опинилася фігура іншої форми (кольору, товщини, розміру); такої ж форми (кольору, розміру, товщини); така ж за кольором та розміром, але не така за формою та товщиною і т.д.

Граємо в такі ігри, як «Доміно», «Розділи фігури», «Хто швидше збере блоки», «На своє місце» та ін.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що для розвитку логічного мислення дошкільника важливим є використання різних завдань, цікавих ігор, вправ, розваг, які розвивають інтелект дитини, розширюють, поглиблюють математичні уявлення, а також впливають на розвиток уваги, пам'яті, мислення, мовлення.

Отже, враховуючи сучасний темп розвитку дошкільників можна констатувати, що логічні блоки З. Дьенеша відіграють чималу роль в формуванні логіко-математичної компетентності та подальшому її розвитку, зокрема: знайомлять з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивають просторові уявлення, логічне мислення, уявлення про множини, операції з множинами (порівняння, класифікація, абстрагування); формують уміння виділяти ознаки предмета, називати їх, пояснювати схожість та відмінність об'єктів, обґрунтовувати свої судження.

А також, ми побачили, що застосування логічних блоків, дає позитивні результати при засвоєнні освітнього матеріалу, допомагає оволодінню здатності приймати і зберігати цілі і завдання освітньої діяльності, пошуку засобів їх здійснення, сприяє засвоєнню способів вирішення проблем творчого та пошукового характеру, а також розвиває логічне мислення, бажання шукати шляхи подолання труднощів.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Колір. Форма. Величина. Число. Київ: Томіріс, 1996. С.176.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. К. 2020.
3. Закон України «Про дошкільну освіту і виховання». Директор школи. 2000. №42. С. 5-8.

4. Логіка і математика для дошкільнят: Методичний посібник/Авт.-сост. Е.А. Носова, Р.Л. Непомняца. СПб.: Акцідент, 1997. С.79 .

5. Плетиницька Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя: ЛІПС, 2002. С. 156.

6. Терещенко І. геометрію вивчаємо, її фігури всюди помічаємо. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №5. С.32-37.

7. Туник І. Розвиток логіко-математичних здібностей старших дошкільників. *Палітра педагога*. 2004. №3. С. 24-29.

Максимова Олена Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема розвитку критичного мислення у підростаючого покоління все більше піднімається науковцями. Адже даний напрямок має визначальний вплив на формування розумового потенціалу нації. Критичне мислення передбачає здатність аналізувати отриману з різних джерел інформацію, оцінювати її та використовувати у потрібній ситуації.

Термін «критичне мислення» з'явився у науці завдяки філософу і педагогу Джону Дьюї, зокрема його праці «Як ми думаємо» (1910 р.). Як визначає вікіпедія, критичне мислення – це науковий тип мислення, який використовується для розв'язання неординарних практичних задач, включає в себе загальне та предметне мислення, характеризується усвідомленістю, самостійністю, рефлексивністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контрольованістю та само організованістю. Його суть полягає в ухваленні ретельно обміркованих і незалежних рішень. В середині 90-х років ХХ століття в США набула широкого розповсюдження технологія розвитку критичного мислення, авторами якої були американські

педагоги Джинні Стіл, Чарльз Темпл, Кертис Мередіт, Скот Уолтер. Згодом і українські науковці почали ретельно працювати над цією проблемою та реалізовувати її на практиці на різних рівнях освіти, в тому числі і на дошкільному (О. Белкіна-Ковальчук, І. Бондарук, Н. Вукіна, Н.Гавриш, Н.Жидкова, О. Пометун, О.Тягло, Т.Хачумян). Психологічний аспект критичного мислення досліджували Дж.Брунер, Ж.Піаже, Д.Халперн.

Метою нашої статті є розкриття суті та взаємозв'язку критичного і творчого мислення, висвітлення методів роботи з дітьми дошкільного віку, які сприяють їх розвитку.

Критичне мислення передбачає наявність певного життєвого досвіду, на який буде спиратися, а також певний ступінь розвитку логічних операцій, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, асоціація. Це мислення, яке не приймає стандартів і шаблонів, а шукає нетипові шляхи вирішення проблеми що розвивається шляхом накладення нової інформації на життєвий особистий досвід. Разом з тим, якщо порівняти його з творчим мисленням, то критичність передбачає оцінювання інформації та запропонованих шляхів вирішення проблеми з точки зору можливості їх реалізації, дієвості, прийнятності, не порушення зовнішніх норм і правил. Завдяки критичному мисленню людина ухвалює рішення, які можуть бути застосовувані на практиці і мати успіх, бути раціональними. Творче ж мислення, дослідженням якого займалась чимала плеяда як зарубіжних, так і вітчизняних вчених (І.Біла, Д.Гілфорд, Н.Жидкова, Г.Ліндсей, О.Меєнтьєв, О.Музика, Р.Томпсон, Е.Торренс, К.Халл, Ю.Чапюк) – це відкриття нового, або вдосконалення вже існуючого рішення. Якщо творче мислення шукає і продукує нові ідеї, то критичне спрямоване на виявлення їх недоліків, на надання об'єктивної оцінки їх позитивних та негативних сторін, на встановлення їх коректності. У творчому мисленні основну роль відіграють уява та фантазія. Обидва види мислення є взаємозалежними та тісно переплітаються між собою. Вміння створювати нове потребує оперування логічними прийомами, спирається на базові знання та вміння, що є основою критичного мислення. Разом з тим критичне мислення послуговується творчою інтеграцією,

знаходженням нетипових варіантів рішення проблеми, руйнуванням стереотипів, що спирається на креативність. Можна стверджувати, що якісний результат діяльності залежатиме від взаємодії творчого і критичного мислення.

Розглянемо деякі методи, застосування яких в роботі з дошкільниками робитиме вагомий вплив на розвиток їх критичного та творчого мислення.

Семантична карта – карта асоціацій стосовно понять, які використовуються на занятті. Складається вихователем для дітей і подається у вигляді картинок з врахуванням послідовності викладу матеріалу. Такий метод допомагає системно сприймати і запам'ятовувати інформацію.

«Дерево рішень» використовується при розв'язанні поставлених проблем, наприклад, як допомогти мамі по господарству? (стовбур – проблема, гілки – варіанти рішень, листочки – аргументи).

«Запитання до автора» – цей метод використовується в роботі з художньою літературою і передбачає з'ясування, які фрагменти тексту є складними для розуміння; формулювання дітьми своїх запитань та пошуки відповіді на них у тексті. Можна привнести творчість, обравши одну дитину «автором» (цю роль може взяти на себе і вихователь), інші діти задаватимуть їй питання. Вони можуть стосуватися не лише змісту твору, а й виходити за його межі, вимагаючи креативу від «автора».

«Карусель» – інтерактивний метод роботи, для проведення якого потрібно утворити 2 кола: зовнішнє та внутрішнє. Внутрішнє коло є нерухомим, а зовнішнє коло за командою вихователя (через кожні 30 секунд) рухатиметься за годинниковою стрілкою на одну дитину. Діти можуть відпрацьовувати діалогічне мовлення, навчаються спілкуватись з різними співрозмовниками, можуть проговорити за кілька хвилин декілька тем.

«Асоціативний куц» використовується для створення системного образу об'єкта, що вивчається, розвитку мовлення, збудження уяви дітей. Діти називають будь-яке слово, яке виникло в їх уяві, коли вихователь назвав поняття, навколо якого буде створюватися асоціативний куц (наприклад, до слова дощ –

холодний, мокрий, краплі, парасолька, плащ, хмара, вода). Бажано пояснити, як ці слова пов'язані між собою. Часто використовується при «зануренні» в тему, яка буде розглядатися в подальшому.

«Тонкі» та «товсті» запитання вихователя. «Тонкі» запитання – це ті, які вимагають репродуктивну відповідь, тобто таким чином можна актуалізувати чи перевірити знання дітей, ступінь їх розуміння матеріалу (Хто? Що? Для чого? Де? Коли? Чи правильно?). «Товсті» запитання – це запитання, які вимагають творчості і застосування критичного мислення, адже вони не мають однозначної відповіді, вимагають роздумів (Чим могла закінчитися ця історія? Чому хлопчик вчинив саме так? Як би вчинив ти на його місці? Що буде, якщо...? У чому причина...? Які наслідки...?).

Кубування – для цього знадобиться кубик з умовними позначками на гранях (1. Назва предмета чи явища. 2. опиши, який він – колір, форма, розмір. 3. З чим асоціюється (що перше спадає на думку). 4. Як можна його використати. 5. Як це було виготовлено, з якого матеріалу і хто його зробив. 6. Як його можна використати). Гарно вирішує завдання, пов'язані з ознайомленням дітей з певним явищем, предметом, розвиває мовлення, уяву, актуалізує наявні знання.

«Моделювання» – це наочно-практичний метод, в основі якого лежить заміщення одного предмета іншим або його зображенням, умовним знаком.

Використання методу моделювання можливе, якщо у дитини сформовані логічні операції, такі як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, аналогія. Наприклад, моделюємо карту для гри «Знайди заховані скарби», кімнату своєї мрії, виготовляємо модель кругообігу води в природі. Моделювання допомагає виявити приховані взаємозв'язки між явищами, зробити їх доступними розумінню дитини; показати структуру якихось об'єктів, акцентувати увагу на елементах певної системи.

«Діаграма Венна» дозволяє перевірити засвоєння матеріалу дітьми. Для проведення цього методу потрібно зробити два круга різного розміру і накласти один на другий, зафіксувавши в центрі

таким чином, щоб була можливість крутити їх в різні боки. Предмети або явища, зображені на великому колі, повинні за якоюсь ознакою співвідноситись з предметами на маленькому колі. Дитина повинна встановити існуючий взаємозв'язок. Наприклад, на великому колі зображені цифри, а на маленькому колі – купки з різною кількістю предметів. Дитина їх рахує і співвідносить з відповідною цифрою.

«Плутанина» – передбачає виправлення помилок, які зможуть діти побачити після аналізу представленої ситуації – завдання. Наприклад, розповідаємо дітям, що одного разу Чарівник поспішав додому і скинув усі свої речі у мішок. Нам потрібно їх розсортувати в різні коробочки і покласти на місце. Або художник, коли малював зиму, замріявся і зобразив те, що не характерне для цієї пори року. Нам потрібно підправити малюнок.

«Дивовижне об'єднання». Допоможіть чарівнику об'єднати два трикутники так, щоб утворився квадрат / роз'єднати квадрат так, щоб утворилося два трикутники.

Отже, хоча за змістом творче і критичне мислення відрізняються, оскільки творче передбачає створення нового продукту, а критичне спрямоване на його оцінку, перевірку раціональності, якості, життєздатності, їх процесуальна сторона є подібною, оскільки передбачає використання мисленевих процесів, уяви. Ці два види мислення тісно переплітаються на практиці, коли виникає потреба знайти нестандартне вирішення ситуації, проблеми.

Список використаних джерел

1. Жидкова Н. Критичне мислення у розвитку творчості учнів на уроках суспільствознавчих предметів. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 180–191.

2. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів / наук. ред. і передм. О. Пометун. К.: Плетяда, 2006. 220 с.

3. Чапюк Ю. С. Дидактичні умови розвитку креативного мислення молодших школярів у процесі навчання іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання. Тернопіль, 2018. 232 с.

Максімов Шарон Дафна,

аспірантка кафедри психології та особистісного розвитку,

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Ізраїль

Maksimov Sharon Dafna,

PhD student, University of Education Management of the Academy of Education sciences of Ukraine (NAES), Israel

<https://orcid.org/0000-0003-1134-8195>

E-mail: sharon_dafna@hotmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ПСИХОЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ

В рамках реалізації досвідно-експериментальної роботи в Дитячих благодійних реабілітаційних центрах «Kinder Velt» «Психолого-педагогічні особливості трансформації травмівних переживань дітей засобами терапевтичної іграшки» проведено опитування для виявлення психоемоційних показників дитини [3]. Дослідженням охоплено 132 респондента. З них 47% дівчаток та 53% хлопчиків. Вікова категорія: від 4 до 16 років (від 5 до 6 років – 37 дітей, 7–10 років – 77, 11–16 років – 18), що проживають у містах, селищах, селах Київської, Кіровоградської, Одеської та Харківської областей. Дослідження проводилось з червня по жовтень 2023 року.

Опитувальник складався із 2 частин (авт. Дафна Шарон Максімов): аналіз впливу воєнних подій та аналіз тривоги та дистресу, які зазвичай характеризують дітей у воєнний час.

Перша частина опитувальника орієнтована на виявлення травмівних подій у житті дитини. Аналіз подій, які мали діти у період війни, виявляє, що 70% опитуваних покидали свій будинок, переїжджали у більш безпечні місця. З них складно проживали цю ситуацію 44% дітей. У важкій подорожі до місця безпеки перебувало 65%, 39% опитаних протягом усього шляху переживали періоди без їжі та води і відчували сильну фізичну втому. Щодо інших травмівних подій: 96% опитаних чули вибухи; бачили поранених – 19%; бачили людей дуже наляканими та стурбованими – 91%. З них 41% дітей цю ситуацію проживали складно.

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

Друга частина опитувальника дала змогу здійснити аналіз психоемоційного стану дітей за шкалами: тривоги, напруги, агресії, відчуття самотності.

Таблиця 1

Показники за шкалою тривоги

Показники	зовсім ні	трішки	в міру	правда	дуже вірно
Мені не подобається бути з незнайомими людьми	5,3	14,4	27,3	26,5	26,5
Я турбуюся, що все піде не так, як я планую	6,8	10,6	23,5	46,2	12,9
Мені вночі сняться погані сни про те, що зі мною чи моїми батьками щось станеться	13,6	22,7	34,8	23,5	5,3
Я боюся спати один(а)	10,6	9,8	23,5	27,3	28,8
Турбуюся, що роблю щось не так	6,1	14,4	29,5	34,8	15,2
Боюся йти до школи (Д/З)	38,6	17,4	22,7	14,4	6,8
Боюся прощатися з батьками	17,4	22,0	22,0	26,5	12,1
Я боюся, що зі мною трапиться щось страшне	14,4	22,0	28,0	31,8	3,8
Я боюся, що щось страшне станеться з моїми близькими	7,6	22,0	30,3	34,8	5,3
Я боюсь, що втрачу дім	26,5	10,6	26,5	27,3	9,1

Як видно з таблиці, найвищі шкали за такими показниками: «Мені не подобається бути з незнайомими людьми»; «Я турбуюся, що все піде не так, як я планую»; «Турбуюся, що роблю щось не так», «Я боюся, що зі мною трапиться щось страшне»; «Я боюся, що щось страшне станеться з моїми близькими»; «Я боюсь що

втрачу дім».

Виявлене вказує на досить високі показники тривожності у дітей, що пов'язані з відчуттям безпеки і страху втратити контроль, потреби у підтримці, розумінні іншими, важливості стійкості сімейного середовища.

Наступний критерій аналізу здійснено за шкалою напруги (рис. 1).

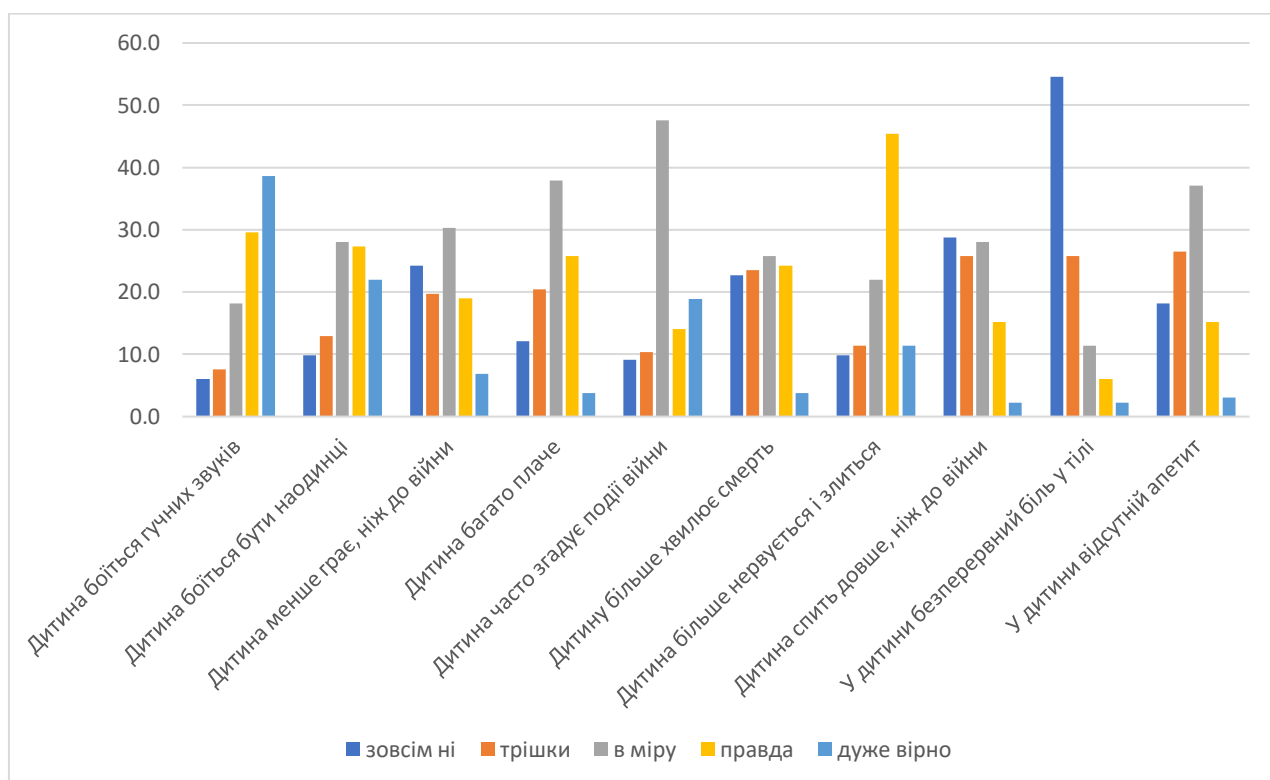

Рис. 1. Показники за шкалою напруги

Виявлено, що найбільшу напругу у дітей викликають:

- гучні звуки (38,6% дітей мають дуже високий прояв, 29,5% – високий та 18,2% – помірний). Лише 6,1% дітей реагують спокійно на гучні звуки;
- перебування на одинці зі собою (22% дітей мають дуже високий прояв, 27,3% – високий та 28% – помірний);
- згадування подій війни (травмівних ситуацій) спостерігається майже у 80,6% дітей із різним виявом напруги. Також 56,8% дітей зазначають, що стали більше злитись.

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

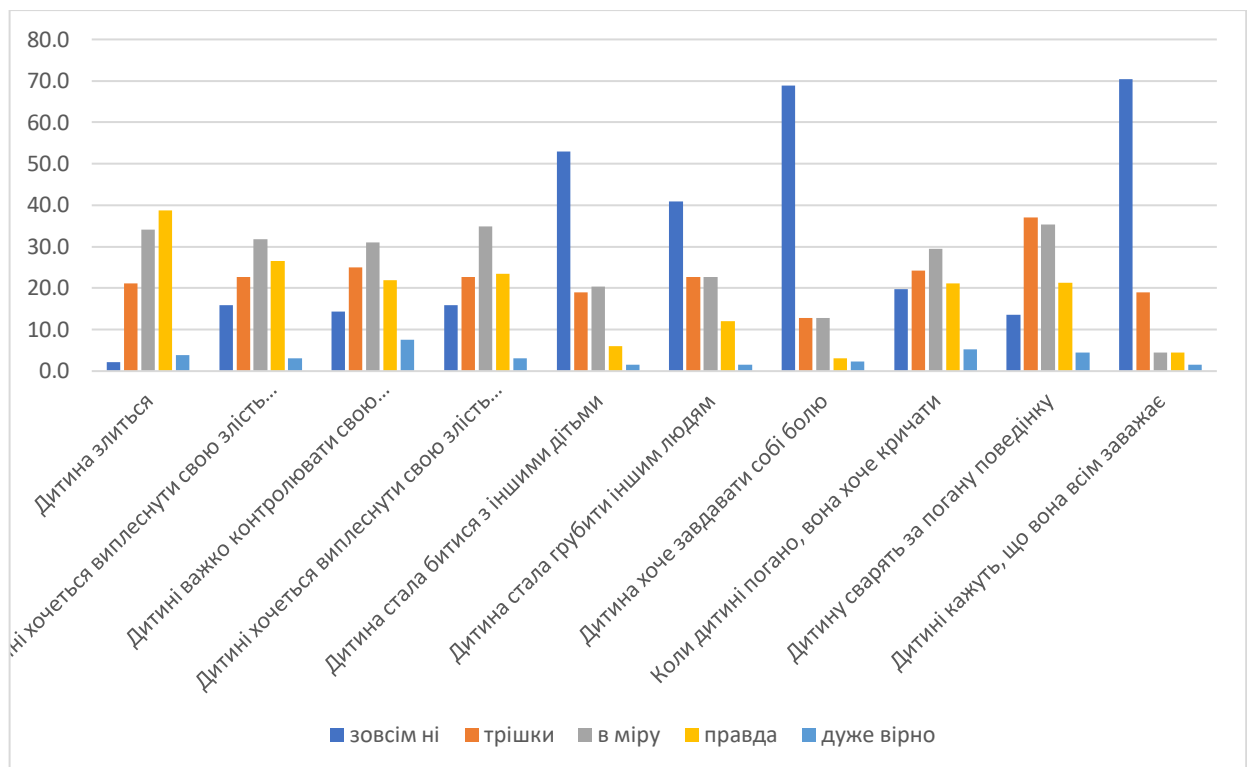

Рис. 2. Показники за шкалою агресії

Результати за даною шкалою звертають нашу увагу на необхідність створення умов, що забезпечать можливість дитині впоратись зі шквалом емоцій. Це також нас направляє в сторону оволодіння дітьми методами самопомоги, саморегуляції психоемоційного стану. Досить високий показник за шкалою покарання за погану поведінку, що складає 61,2% опитаних. А це у свою чергу виводить нас на проблему здатності чути один одного, бути терпимими, чуйними і вміти знаходити спільну мову. Підтвердженням цьому є показники за шкалою самотності у таких показниках, як «Іноді мені здається, що мене ніхто не може зрозуміти» (зазначають як наявність 55,8% респондентів), «Я часто граю один(а)» (64,3%).

Проведене дослідження не претендує на визнання даних результатів як загальної тенденції по Київській, Кіровоградській, Одеській та Харківській областях, оскільки вибіркою було охоплено не всі регіони областей. Однак навіть і зазначені результати можуть бути орієнтиром для роботи педагога, психолога щодо покращення психоемоційного стану дітей у теперішніх умовах.

Список використаних джерел

1. Дафна Шарон-Максімов. Хібукі: Бронежилет для дитячої душі / Дафна Шарон-Максімов. К.: Видавництво пов, 2023. 200 с.
2. Максимов (Шарон) Дафна. Метод Хібукі-терапії як один з найефективніших методів роботи з психологічною травмою у дітей. Українська психологія. XXI століття. Початок. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 27-28 квітня 2023 року: Зб. матеріалів // За ред. В.Г. Панка. Київ: 2023. С.322–324. (електронне наукове видання)
<https://doi.org/10.33120/ups21proceedings-2023>
3. Maksimov Dafna. Evidence of the effectiveness of the Hibuki therapy method in working with children with psychological trauma from the war in Ukraine. Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). Київ: НУБІП України, 2023. С.26–30.
4. Nauchitel E., Maksimov (Sharon) D. The role of hibuki psychotherapeutic toy in the rehabilitation of children's psychological trauma / Basics of studying the latest theories and methods. Scientific publications. Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference «Fundamentals of teaching the latest theories and methods» (07-10 March 2023), Boston, USA. International Science Group. 2023. P. 340–347.
<http://dx.doi.org/10.46299/isg.2023.1.9>

Малишева Дарина Романівна,
аспірантка, Миколаївський
національний університет імені
В. О. Сухомлинського

РОЛЬ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ СТАНОВЛЕННІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Розвиток вітчизняної освіти на сучасному етапі розбудови демократичного суспільства спрямовує педагогів на модернізацію освітнього процесу, який має бути водночас і соціальним, і особистісним, щоб формувати особистість – суб'єкта діяльності і соціальних стосунків. Як справедливо вказують науковці, «однією з головних освітніх парадигм визначено особистісно зорієнтовану, оскільки основний напрям її реалізації – створення оптимальних умов для розвитку і саморозвитку особистості, розкриття в освітньому процесі її інтелектуально-особистісного потенціалу, гуманізація цілей, орієнтація на особистість як найвищу цінність, набуття життєво важливих освітніх компетенцій, соціалізації, входження до європейського та світового освітніх просторів» [1, с.33]. Тому особлива увага як науковців, так і практиків приділяється переосмисленню організації та змісту освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на засадах інноваційних технологій. Однією із таких ефективних сучасних технологій досягнення мети сучасного соціалізаційного та виховного процесу є проєктна технологія, використання якої сприяє розвитку дошкільника як активного, свідомого і компетентного суб'єкта життєдіяльності. У сучасній компетентісно спрямованій освіті, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо), проєктна технологія допомагає дитині набути відповідного досвіду й умінь, розвинути її самостійність і стимулювати виявлення творчості та соціальної активності.

Дослідники наголошують на розмаїтті цілей і завдань методу проєктів, засвідчують його поліфункціональність, що забезпечується дидактичною, пізнавальною, виховною, соціалізаційною та розвивальною його функціями. Варто акцентувати, що соціалізація дитини дошкільного віку засобами

проектної діяльності має свої особливості, що обумовлюються її віковими можливостями. Педагогам важливо знати специфіку використання проектної діяльності у практиці дошкільної освіти, яка полягає у необхідності надання дітям допомоги побачити проблему, спровокувати виявлення інтересу до неї і залучити дітей до спільного проекту, водночас розвиваючи їхню творчість, активність та ініціативність формувати соціальну компетентність.

Серед найістотніших переваг проектної діяльності М. Веракса та О. Веракса називають такі: розширюються знання дітей про різні сфери соціальної дійсності; розвиваються загальні здібності дітей – пізнавальні, комунікативні та регуляторні. Виконання проекту, на переконання науковців, передбачає «формування оригінального задуму, вміння фіксувати його у доступній формі, визначати етапи його реалізації, слідувати задуманому плану тощо» [2, с. 66]. Окремо науковці наголошують, що «вже в дошкільному віці дитина набуває досвіду публічного висловлювання своїх думок, представлення конкретного продукту» [2, с. 66]. Ефективніше відбувається соціалізація дошкільників: вони не просто із задоволенням виконують завдання, але й здобувають необхідні соціальні навички – стають уважнішими один до одного, починають керуватися не стільки власними мотивами, скільки встановленими нормами міжособистісної взаємодії. Змінюється зміст ігрової діяльності дітей – вона стає більш різноманітною, складніше структурованою, а самі діти стають цікаві один одному [2, с. 66].

Використання проектної технології має особливо важливе значення для формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. Її дієвість для формування означеної якості обумовлюється такими підходами.

По-перше, проектна діяльність містить важливий для соціалізації дітей із загальним недорозвиненням мовлення освітній, соціальний та інтеграційний потенціал, що сприяє налагодженню особистісно-зорієнтованої взаємодії, під час якої діти мають змогу засвоювати способи взаємодії та вміння спільно з іншими діяти у колективі однолітків, оволодівати досвідом встановлення контактів та використання ефективних стратегій для досягнення спільної мети. Діти із загальним недорозвиненням мовлення вчаться комунікувати та взаємодіяти у спільній

діяльності з однолітками, обирати ефективні способи спілкування у різних ситуаціях взаємодії з дорослими та однолітками; відбувається розвиток співпереживання, взаєморозуміння позитивної емоційної спрямованості на оточення, самосвідомості та творчих здібностей.

По-друге, залучення до проектної діяльності дітей із загальним недорозвиненням мовлення з метою формування їхньої соціально-громадянської компетентності вимагає використання широкого спектру різноманітної дитячої діяльності – ігрової, пізнавальної, трудової, зображувальної, комунікативної тощо. Усі вказані види діяльності, в яких діти залучаються у проекті і об'єднуються для вирішення різноманітних особистісних і соціальних проблем, сприяють формуванню уявлень про суспільне довкілля, розумінню дітьми основ громадянського життя, особливостей стосунків між людьми, формуванню здатності розуміти потреби інших людей, враховувати їхні побажання, інтереси, встановлювати тривалі і результативні контакти з однолітками, виявляти своє ставлення до подій. Об'єднання дітей у різних видах діяльності є особливо важливим для означеної категорії дітей, оскільки, діти із загальним недорозвиненням мовлення зазвичай не беруть участі в спільних іграх й лишаються ізольованими від однолітків. Деякі діти замикаються в собі і не прагнуть до спілкування, інші діти привертають увагу негативною поведінкою, чим відштовхують від себе однолітків. Участь дітей у різних видах діяльності спричиняє виникнення потреби обміну власними враженнями, емоціями, думками, узгоджувати власні бажання і наміри з іншими, висловлювати свою думку, виявляти власну життєву позицію. Все це дає дитині змогу перевірити свої вміння і навички у різноманітних комунікативних ситуаціях, які виникають завдяки проектній технології.

По-третє, використання проектної діяльності в освітньому процесі сприяє формуванню комунікативної компетентності дітей із загальним недорозвиненням мовлення, оскільки у роботі над кожним із видів проектів присутній такий вид діяльності, як спілкування. Наголосимо, що діти означеної категорії особливо потребують формування комунікативної компетентності. Цей процес є складним і вимагає комплексного підходу, враховуючи два аспекти: психологічний, що передбачає організацію взаємодії у спілкуванні декількох суб'єктів комунікації, та мовленнєвий, що

передбачає вільне використання під час спілкування вербальних та невербальних засобів. Ефективність формування комунікативної компетентності залежить від рівня розвитку комунікативної діяльності у сфері спілкування з дорослими і ровесниками, обумовлюється орієнтацією на дорослого, чутливістю до його оцінок, набутим дитиною досвіду мовленнєвого спілкування і комунікації, розвитку ініціативності, доброзичливості, товариськості.

По-четверте, використання проєктної діяльності в освітньому процесі сприяє розвитку творчої активності дітей, для якої важливим є підготовчий період – організована репродуктивна діяльність. Завдяки їй діти набувають необхідного досвіду, в якому закладені елементи творчості: акти пізнання, співставлення, порівняння, співтворчості, співпереживання. Для стимулювання творчої активності дошкільників важливою є система діяльностей дітей, до якої вони залучаються через проєкти. Це активізує їхні творчі можливості, сприяє розвитку пізнавального інтересу і активності, сприяє соціальному й особистісному становленню дитини та інтелектуально-творчим аспектам розвитку мовленнєво-творчої діяльності, яка визначається Н. Гавриш як «феномен мовленнєвої культури, що відображає рівень психічного розвитку, мовленнєвої компетентності, внутрішнього духовного і душевного стану, вираження переваг та інтересів дітей, вона також є могутнім засобом їхнього художньо-естетичного, інтелектуально-творчого розвитку, формування креативного начала особистості» [2, с. 78].

Отже, проблема формування соціально-громадянської компетентності дітей із загальним недорозвиненням мовлення виникає у зв'язку із наявними у цих дітей мовленнєвими порушеннями, які мають взаємозв'язок з іншими сторонами їхнього психічного розвитку, ускладненнями внаслідок цього можливостей вільного спілкування з дорослими та однолітками, труднощами у налагоджуванні міжособистісних стосунків, неадекватності емоційних реакцій, порушеннями самооцінки, комунікації у соціумі, що призводить до зниження рівня психосоціального і особистісного розвитку і обмежує можливості у пізнанні суспільного довкілля та формуванні соціально-громадянської компетентності. У зв'язку з цим, особливого значення набуває процес особистого та соціального становлення дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення загалом та

безпосередньо корекційно-педагогічна робота з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення з метою формування їхньої соціально-громадянської компетентності. Проектна технологія є необхідною для компенсації наявних в особистості дитини психосоціальних обмежень, викликаних загальним недорозвиненням мовлення, та формування її соціально-громадянської компетентності задля особистісного та соціального становлення та інтеграції в різноманітні соціальні групи.

Список використаних джерел

1. Беленька Г., Коваленко О., Шинкар Т. Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2020, № 72. Т.1, С. 33-39.
2. Веракса М., Веракса О. Організація проектної діяльності в дитячому садку: нормативні проекти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. №3. 2010. С.61-67.
3. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.

Маліновська Наталія Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний
університет

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

В умовах модернізації національної системи дошкільної освіти набуває значущості проблема якісної професійної підготовки висококваліфікованих фахівців дошкільного профілю, здатних до ефективного супроводу освітньо-мовленнєвої діяльності в групах дітей раннього віку.

Лінгводидактичний супровід підготовки майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку відбувається в процесі опанування здобувачами вищої освіти мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін. Зосередимо увагу

на лінгводидактичному супроводі викладання освітнього компонента «Дошкільна лінгводидактика».

Визначимося з поняттям «лінгводидактичний супровід підготовки майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей раннього віку». На нашу думку, це процес взаємодії викладача дошкільної лінгводидактики закладу вищої освіти та здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спрямований на засвоєння майбутніми вихователями ЗДО лінгводидактичних знань, умінь і навичок; оволодіння нормативним українським літературним мовленням, формулами мовленнєвого етикету; озброєння інноваційними методиками розвитку мовлення і навчання рідної (української) мови дітей дошкільного віку; формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів ЗДО [6, с. 103].

Пріоритетним завданням лінгводидактичного супроводу підготовки майбутніх вихователів є формування професійно-мовленнєвої готовності до навчання дітей рідної мови, тобто «системи сформованих професійно-мовленнєвих знань, умінь і навичок та комплексу індивідуально-психологічних властивостей особистості» [2, с. 20-21].

Освітній компонент «Дошкільна лінгводидактика» посідає важливе місце у структурі підготовки майбутнього фахівця дошкільної галузі в Рівненському державному гуманітарному університеті. Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування у здобувачів вищої освіти професійно-мовленнєвих компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта».

Один із змістових модулів «Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку» освітньо-професійної програми з дошкільної лінгводидактики передбачає опанування здобувачами вищої освіти тем: «Загальна характеристика мовленнєвого розвитку на етапі раннього дитинства. Розвиток мовлення дітей першого року життя», «Розвиток мовлення дітей другого року життя», «Розвиток мовлення дітей третього року життя».

Здобувачів вищої освіти ознайомлюють з особливостями становлення і розвитку мовлення дітей першого, другого і третього років життя: передмовленнєвими стадіями (гукання, гулення, трелі, белькіт), специфікою розуміння мовлення дорослих, оволодіння активним мовленням (звуковимова, словник, граматична будова мовлення, діалогічне, монологічне

мовлення; висвітлюють методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Звертаємо увагу здобувачів вищої освіти на тому, що в ранньому віці закладається фундамент мовленнєвого розвитку дитини. Своєчасний розвиток мовлення дитини, у свою чергу, є підґрунтям розвитку мислення, психічного і розумового розвитку особистості дитини. Затримки і вади мовлення негативно впливають на психіку дитини і особливо на формування навичок спілкування з іншими дітьми, ведуть до замкненості, відчуженості малюка, негативно позначаються в подальшому перебуванні дитини в дошкільному закладі і першому класі школи. Подаємо орієнтовні показники розвитку мовлення дітей раннього віку, розкриваємо зміст, завдання і методика розвитку мовлення дітей на кожному віковому етапі: першому, другому, третьому роках життя [5; 6]. Майбутні вихователі повинні оволодіти уміннями проектувати, конструювати та ефективно використовувати сучасні форми, методи і засоби розвитку мовлення і навчання дітей раннього віку рідної мови.

У процесі опанування програмного матеріалу модуля здобувачів вищої освіти орієнтують на те, що дослідження учених (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Гурковська, Л. Калмикова, К. Крутій та ін.) є орієнтиром вихователям в організації освітньо-мовленнєвої діяльності з дітьми раннього віку.

Закріплення теоретичного матеріалу з теми модуля відбувається на практичних, лабораторних заняттях, у процесі організації самостійної та індивідуальної роботи.

Для самостійної роботи здобувачів вищої освіти розроблено навчально-методичне забезпечення: структурно-логічні, структурно-опорні та блок-схеми, структурні таблиці, види та тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ), практичний вимір на педагогічну практику, запитання для самоконтролю, тезаурус, література до теми [1; 5].

Ефективність лінгводидактичного супроводу підготовки майбутніх фахівців до розвитку мовлення дітей раннього віку залежить від чіткого алгоритму, за яким здобувачі вищої освіти визначають рівні власних уявлень та обізнаності про закономірності розвитку мовлення дітей раннього віку; розуміють диференційований відбір ефективних форм взаємодії з дітьми; готові моделювати форми партнерської взаємодії з батьками вихованців; апробують кейси різних форм взаємодії під час

виробничої практики в групах раннього віку; презентують позитивний досвід у різних освітніх колах [4, с. 54].

Важливим є також усвідомлення майбутніми вихователями необхідності здійснення мовленнєво-діяльнісного та діяльнісно-особистісного підходів до розвитку мовлення дітей раннього віку. Зазначимо, що мовленнєво-діяльнісний підхід вимагає організації активної пізнавально-мовленнєвої діяльності дітей із першого року життя та групах раннього віку в закладі дошкільної освіти. Діяльнісно-особистісний підхід передбачає реалізацію принципу індивідуального підходу, організацію індивідуальних занять з мовленнєвого розвитку дитини з поступовим збільшенням кількості дітей на одному занятті до 2-4, надалі до 8-10 (третій рік життя) [3].

Таким чином, лінгводидактичний супровід підготовки майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей раннього віку є необхідною умовою формування їхньої професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Бенера В.Є., Маліновська Н.В. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 384 с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
3. Богуш А.М., Маліновська Н.В. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. 392 с.
4. Кондратовець Інна, Науменко Марина. Психолого-педагогічний супровід майбутніх вихователів з розвитку мовлення дітей раннього віку. *Освітологічний дискурс*. Електронне наукове фахове видання. Випуск 3-4 (38-39). Грудень 2022. С.47-56.
5. Маліновська Н.В. Дошкільна лінгводидактика: навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Рівне: РДГУ, 2023. 68 с.
6. Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти: (колективна монографія) / А.М.

Богуш, А.І. Березовська, С.В. Діхтяренко, Н.В. Маліновська, Р.Г. Найда. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 296 с. С. 103-148.

Малунова Катерина Миколаївна,
вихователь Хмельницького закладу
дошкільної освіти №56 «Боровичок»
Хмельницької міської ради
Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ І ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ БЛОКІВ З. ДЬЄНЕСА»

У Базовому компоненті дошкільної освіти [1], у освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» визначено інтегровану компетентність: сенсорно-пізнавальну, логіко-математичну, дослідницьку. Таке об'єднання не випадкове, адже ця компетентність характеризується як здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної дослідницької діяльності. Складники інтегрованої компетентності – сенсорно-пізнавальний, логіко-математичний і дослідницький співіснують у прямій залежності один від одного і водночас утворюють своєрідний ланцюг. Сенсорно-пізнавальний складник забезпечує пізнання (сприйняття) дитиною довколишнього світу засобами сенсорної системи (зір, слух, нюх, дотик, смак). Логіко-математична компетентність спирається на сенсорно-пізнавальну і ґрунтується на інших пізнавальних процесах: запам'ятовування, мислення, мовлення, уява. Протягом дошкільного дитинства дитина опановує математичні поняття та дії (кількість, форма, величина, простір, час, лічба, вимірювання, обчислення), логічні операції, досліджує предмети, об'єкти довкілля. Оволодіння цими знаннями вимагає постійної уваги дитини до зовнішніх і внутрішніх властивостей цих предметів, особливостей їх використання, дослідження форми, величини предметів, їх просторового розташування, змін у часі, що забезпечується дослідницькою компетентністю. Тому у

формуванні сенсорно-пізнавальної компетентності необхідно забезпечити накопичення дитиною сенсомоторного досвіду, бо він обумовлює засвоєння логіко-математичних понять, допомагає дитині в розумінні кількісних відношень, відношень величини, форми, простору тощо [1].

В освітній практиці сучасних закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) все більшого значення набувають логічні блоки Дьенеша та ідея автодидактики, що фокусується на особистісному підході. Наша робота, як вихователів, заснована на іграх та вправах з використанням цих матеріалів, робить значний внесок у розвиток логіко-математичних понять і навичок дітей.

Блоки З. Дьенеша – унікальний дидактичний матеріал, який відіграє важливу роль у формуванні здібностей дитини дошкільного віку мислити творчо і самостійно. Використання ігор з блоками Дьенеша дає можливість розвивати у малят вміння розмірковувати, розв'язувати нестандартні завдання, складати казки, фантазувати, конструювати тощо [5].

Цей абстрактно-дидактичний засіб передбачає набір фігур, що відрізняються один від одного кольором, формою, розміром, товщиною. Ці властивості можна варіювати, однак найчастіше на практиці використовуються три кольори (червоний, жовтий, синій), чотири форми (коло, квадрат, трикутник, прямокутник), по дві характеристики величини (великий і маленький) і товщини (тонкий і товстий). У названому комплекті 48 блоків: 3x4x2x2. Можна обмежитися і меншим числом блоків: взяти менше кольорів, форм або виключити відмінність по товщині. Кожна фігура характеризується чотирма властивостями: кольором, формою, розміром і товщиною. У наборі немає навіть двох фігур, однакових за всіма властивостями.

Для роботи з дітьми однієї групи впродовж усього дошкільного дитинства потрібно один-два набори об'ємних логічних фігур-блоків і набір плоских логічних фігур на кожну дитину. Окрім логічних блоків для роботи необхідні картки (5x5 см), на яких умовно позначені властивості блоків (колір, форма, розмір, товщина). Використання таких карток дозволяє розвивати у дітей здатність до заміщення і моделювання властивостей, вміння кодувати і декодувати інформацію про них. Ці здібності та вміння розвиваються в процесі виконання різноманітних предметно-ігрових дій. Картки-властивості допомагають дітям перейти від наочно-образного мислення до

наочно-схематичного, а картки з запереченням властивостей – місток до словесно-логічного мислення [4].

Логічні блоки допомагають дитині опанувати розумовими операціями і діями, важливими для підготовки до оволодіння математичними поняттями, а також для інтелектуального розвитку. До таких дії відносяться: виявлення властивостей, їх абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення, кодування і декодування, а також логічні операції «не», «і», «або». Комплект логічних блоків дає можливість вести дітей у їх розвитку від оперування однією властивістю предмета до оперування двома, трьома і чотирма властивостями. У процесі різноманітних дій з блоками діти спочатку опановують уміння виявляти і абстрагувати в предметах одну властивість (колір, форму, розмір, товщину), порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети за однією з цих властивостей. Потім вони оволодівають уміннями аналізувати, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями (кольором і формою, формою і розміром, розміром і товщині тощо), дещо пізніше – за трьома (кольором, формою і розміром; формою, розміром і товщині; кольором, розміром і товщині) і за чотирма властивостями (кольору, формі, розміру і товщині).

У залежності від віку дітей можна використовувати не весь комплект, а якусь його частину: спочатку блоки різні за формою і кольором, але однакові за розміром і товщині (12 штук), потім різні за формою, кольором і розміром, але однакові по товщині (24 штуки) і в кінці – повний комплект фігур (48 штук). Це важливо, тому що чим різноманітніше матеріал, тим складніше абстрагувати одні властивості від інших, а значить, і порівнювати, і класифікувати, і узагальнювати [3].

Використання блоків З.Дьенеша дає можливість вирішувати такі завдання: ознайомити з формою, кольором, розміром, товщиною об'єктів; розвивати логічне мислення; формувати уявлення про математичні поняття – алгоритм, кодування інформації; розвивати уміння виявляти властивості в об'єктах, називати їх; розвивати просторові уявлення (орієнтування на площині, на аркуші паперу); розвивати знання, вміння, навички, необхідні для самостійного вирішення навчальних і практичних завдань; виховувати самостійність, ініціативу, наполегливість в досягненні мети, подоланні труднощів; розвивати творчі

здібності, уяву, фантазію; розвивати здатність до моделювання та конструювання; розвивати уміння виділяти ознаки предмета, називати їх, пояснювати схожість та відмінність об'єктів, обґрунтовувати свої судження.

Спочатку потрібно дати дітям можливість самостійно, у невимушеній обстановці, знайомитися з блоками. Нехай діти експериментують і фантазують, створюють різні силуети з блоків та самостійно приходять до висновку, що блоки бувають різної форми, кольору, розміру, товщини.

Слід спонукати, вчити та заохочувати дошкільнят пояснювати свій вибір, створювати ситуації успіху. Якщо дитина припускається помилки, підтримуйте її навіть при невеликих успіхах, і, дайте можливість дитині самостійно виправити помилку.

Усі ігри та ігрові вправи з логічними блоками Дьенеша можна умовно поділити на чотири групи: 1) розвиток вміння виділяти та абстрагувати властивості; 2) розвиток вміння порівнювати об'єкти за їхніми властивостями; 3) розвиток навичок класифікації та узагальнення; 4) розвиток вміння виконувати логічні дії та операції. Кожну гру можна грати в трьох варіантах з різними рівнями складності: розвиток у дітей вміння оперувати однією властивістю, тобто виявляти, абстрагувати одну властивість, класифікувати та узагальнювати на основі цієї однієї властивості; розвиток вміння працювати з двома властивостями; розвиток здатності вміння працювати за трьома властивостями [3].

Таким чином, використовуючи блоки Дьенеша для формування компетентностей за змістом освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» у дітей дошкільного віку, не лише закріплюються отримані знання, але і активізується розумовий розвиток дітей, формуються такі операції мислення як порівняння, аналіз, класифікація, узагальнення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) / авт. кол-в.: О. М. Баєйр, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнева, Н. В. Гавриш та ін.; під наук. Кер. Т. О. Піроженко. Київ, 2021.

2. Білан О. І., Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Вид. 2-ге, зі зм. і доп. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.

3. Журавко Т. Логічні блоки Дьенеша у математичному розвитку дошкільника. *Сучасні проблеми обдарованості особистості* :Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції м.Умань, 20-21 травня 2021 р. Умань 2021. С. 68–71.

4. Крутоус Т. С. Консультація для педагогів ЗДО «Використання логічних блоків з метою логіко-математичних уявлень у дітей» / URL: <https://naurok.com.ua/konsultaciya-dlya-pedagogiv-zdo-vikoristannya-logichnih-blokov-z-metoyu-rozvitku-logiko-matematichnih-uyavlen-u-ditey-251768.html> (дата звернення: 12.02.2024)

5. Охлопкова І.Б. Використання блоків Золтана Дьенеша з метою розвитку логіко-математичних уявлень молодших дошкільників. / URL: https://liyalno1.blogspot.com/2021/06/blog-post_71.html?m=1 (дата звернення: 12.02.2024).

Манжелій Наталія Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасних суспільно – політичних умовах, коли наша країна виборює свою свободу, територіальну цілісність важливого значення набуває патріотичне виховання підростаючого покоління. Сьогодні, як ніколи потрібні громадяни з усвідомленням своєї належності до держави, рідного краю, свого роду, морально стійкі і духовно багаті особистості. Формування патріотизму, національної свідомості, успадкування молодим поколінням культурного досвіду українського народу є одним із провідних завдань виховання дітей та молоді, оскільки забезпечує плекання громадян-патріотів своєї країни.

Про важливість виховання патріотизму у молодого

покоління наголошувалося в працях класиків педагогічної науки Г. Ващенко, Б. Грінченка, О. Духновича, І. Огієнка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. На необхідності формування національної самосвідомості в контексті загального процесу виховання підростаючого покоління вказували такі дослідники, як Т. Бондаренко, В. Борисов, О. Вишневський, М. Стельмахович, Б. Ступарик, К. Чорна та ін.

Проблема патріотичного виховання дошкільників завжди була в центрі уваги сучасних науковців Л.Артемової, А.Богущ, І.Беха, А.Виноградової, Н.Гавриш, О.Денисюк, К.Крутій, Н.Лисенко, С.Ніколаєвої, Т.Поніманської, О.Сухомлинської та ін.

Патріотизм розглядається науковцями, як любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу й незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та до інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства [2; 7].

Виховання нового покоління українських патріотів слід розпочинати вже з періоду дошкільного дитинства. Про це зазначено у змісті Базового компоненту дошкільної освіти України, в якому наголошено на важливості та необхідності раннього прилучення дитини до системи культурних цінностей і традицій українського народу, його фольклорної скарбниці, виховання шанобливого ставлення до рідної мови, формування культури міжетнічних та міжособистісних взаємин [1].

Зміст Базового компонента дошкільної освіти, чинні освітні програми передбачають орієнтацію цілеспрямованої, систематичної роботи з національно-патріотичного виховання дітей з молодшого віку. Зокрема, у парціальній програмі «Україна – моя Батьківщина» розкрито особливості національно-патріотичного виховання, основні напрями, завдання та зміст роботи з дітьми п'ятого та шостого років життя.

Виховання патріотичних почуттів у старших дошкільників надзвичайно складний процес, адже саме в цей період діти ще не достатньо усвідомлюють, що таке патріотизм. Патріотичні почуття належать до найбільш складних та найвищих проявів духовного світу людини і тому не можуть бути глибоко розвинені у дошкільників. Проте, саме в цьому віці закладаються основи

цих почуттів у результаті сприймання дитиною подій навколишнього життя [4, с. 4].

Патріотичні почуття – це результат цілеспрямованого виховного впливу на дитину з наймолодшого віку. Патріотичне почуття за своєю природою – інтегральне, оскільки об'єднує в єдине ціле всі складники розвитку особистості – моральний, трудовий, розумовий, естетичний, фізичний. Воно формується поступово, під впливом навколишнього середовища та інших виховних чинників. Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків і всіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції народу, людську працю, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх [6].

Формування патріотичних почуттів починається з ознайомлення дітей з близьким і доступним змістом, на основі цих знань виховують первинні почуття, які поступово перетворюються на осмислене й обґрунтоване ставлення дитини до навколишнього. Любов до Батьківщини для дитини дошкільного віку – це любов до того, що її оточує, і до тих, хто про неї піклується, це її сім'я, близькі, знайомі, дитячий садок, товариші, її ігри, забави, вулиця, де вона грається, ознайомлюється з предметами, явищами, подіями. На основі почуттів до близьких, до природи у дітей розвивається інтерес до широкого кола явищ, що відображується в іграх, малюнках, розмовах, вчинках [8, с. 262].

Вагому роль у патріотичному вихованні відводиться закладу дошкільної освіти, який володіє значним потенціалом формування у дітей патріотичних почуттів. Важливим у цьому аспекті є створення освітнього-виховного середовища патріотичного спрямування, в якому облаштовані такі осередки та куточки: національний куточок, у якому представлено герб та прапор України, українські вишиванки різних регіонів Батьківщини, квіти-символи України; мистецький осередок, де діти можуть ознайомитися з різними виробами народного мистецтва, а також самостійно ним займатися (малювати, ліпити, створювати вироби з природніх матеріалів); куточок обрядових свят, у якому представлені репродукції картин до свят обрядового циклу; куточок «Мій дім», у якому розміщені фото сімей вихованців, родинні дерева, а також малюнки дітей [5, с. 67].

Одним із засобів формування патріотичних почуттів у дошкільників є художня література. Проте, у наш час, в умовах загальної комп'ютеризації, спостерігається певна тенденція до нівелювання значення художньої літератури у вихованні дітей. Все більше не тільки батьків, але й вихователів у закладах дошкільної освіти перекладають цей процес на відеопродукцію, серед якої, по-суті, відсутні відеоматеріали, спрямовані на формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку. Прилучення дітей до свого рідного починається від народження, від наспівування простих народних пісень, невеличких віршиків, оповідань, казок.

Формування патріотичних почуттів старших дошкільників засобами художньої літератури починається із знайомства з художнім твором, ототожнення себе з позитивним героєм, з використанням театралізації, емоційних переживань, адже в літературі відображається прагнення народу, ідеали, героїчні вчинки, змальовуються картини народного життя, побуту, праці, усе те, що потрібно для наслідування та перенесення в практичне життя.

Добираючи художні твори для дітей, А. Богущ рекомендує дотримуватися таких вимог: висока художня майстерність творів; образність, жвавість мови твору, її відповідність літературним нормам; цікавий сюжет твору; простота й чіткість композиції; доступність художнього твору дитині; новизна й контрастність змісту; наявність конкретних педагогічних завдань для розв'язання яких добирається художній твір [3, с. 77].

Роль художньої літератури як засобу формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку зумовлена віковими особливостями розуміння дошкільником змісту художніх творів, прагненням до наслідування головних героїв, співставленням їх вчинків із власним досвідом, орієнтація на емоційність творів. Врахування принципів добору творів, визначення етапів їхнього впливу на емоційно-почуттєву сферу дітей позначається на позитивних емоційних проявах та застосуванні отриманих знань дошкільників у повсякденному житті.

У процесі проведення інтегрованих, комплексних занять з дітьми старшого дошкільного віку доцільними є читання таких художніх творів: Х. Лісовецька «Розмова під прапором», Н. Поклад «Наш герб – тризуб», «Державний гімн», В. Крищенко «Легенда про

рушник», «Вишиваночка», О. Лупій «Українська мова», А. Камінчук «Батьківщина», Юрій Шкременяк «Слово української дитини», М.Мигера «Калина», а також заучування та декламування віршів М. Підгірянки «Рідний край» та А. Камінчика «Батьківщина» та ін.; вивчення прислів'їв і приказок, виконання творчих вправ за оповіданнями, читання, обговорення та інсценування художніх творів, відгадування та придумування загадок, складання казок.

Виховання патріотичних почуттів у старших дошкільників здійснюється крізь призму взаємодії різних засобів впливу, проте провідне місце серед них займають твори художньої літератури, які спрямовані на формування у дітей образу героя, захисника своєї держави, виховання почуття гідності, сміливості, співчуття, потреби захищати свою Батьківщину.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/P_ro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 10.02.2024).
2. Бех І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1–2. С. 3–6.
3. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо- мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
4. Гавриш Н. Моя країна – Україна. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. №7. С. 4–7.
5. Кривоніс М. А., Дроботій О. А. Патріотичне виховання в ДНЗ. Х. : Ранок, 2016. 192 с.
6. Патріотичне виховання. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 10.02.2024.)
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. К. : Академвидав, 2006. 456 с.
8. Терник А. В. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. №1(315). С. 258–266.

Марєєва Тетяна Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант,

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГРУПИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

Тенденції розвитку сучасної освіти в Україні характеризуються активним упровадженням інклюзивної освіти на всіх її рівнях – від дошкільної до вищої. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з провідних демократичних ідей світу: всі діти – цінні й активні члени суспільства. Для забезпечення ефективної взаємодії учасників освітнього процесу, реалізації завдань освіти в установах, у яких упроваджується інклюзивна освіта, має бути створене належне інклюзивне освітнє середовище. Проблемі його вивчення, розроблення та практичної імплементації присвячені дослідження А. Аніщук, Т. Єжової [1], О. Ковшар [3], І. Малишевської, Ю. Сороколіт [6] та ін. У них учені стверджують, що створення освітнього простору має ґрунтуватися з урахуванням принципів універсального дизайну.

Згідно із Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 N2145-VIII універсальний дизайн у сфері освіти визначається як «дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну» [2].

У закладах дошкільної освіти серед дітей з особливими освітніми потребами великий відсоток складають вихованці, що мають порушення мовлення, тобто відхилення у мовленнєвому розвитку за збереженого слуху й інтелекту. Порушення розвитку мовлення позначаються на формуванні всього психічного життя дитини, ускладнюють спілкування з однолітками і дорослими, нерідко перешкоджають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу. Під впливом мовленнєвого порушення часто виникає низка вторинних відхилень, які утворюють картину аномального розвитку дитини

загалом. Згідно із сучасними науковими уявленнями, порушення мовленнєвого розвитку дитини є однією з форм когнітивного дизонтогенезу, що призводить до вибіркового розладу мовленнєвої функції й зумовленого ним відхилення немовленнєвих функцій і процесів. У зв'язку з цим створення освітнього середовища в групах, які відвідують дошкільники з порушеннями мовлення має враховувати не лише завдання корекційно-розвивальної роботи з ними, але й передбачати їх загальний усебічний розвиток, виховання та навчання, тобто бути інклюзивним.

У Законі України «Про освіту» знаходимо таке визначення поняття «інклюзивне освітнє середовище»: сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [2].

Т. Єжова розглядає інклюзивне освітнє середовище як таке, в якому діти можуть взаємодіяти, спілкуватися і розвиватися відповідно до своїх можливостей [1, с. 59].

На думку Ю. Сороколіт [6] інклюзивне освітнє середовище характеризується такими ознаками:

1) спланований і організований фізичний простір, у якому діти можуть безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;

2) наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;

3) створені умови для спільної роботи дітей, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату.

О. Ковшар до основних принципів інклюзивного освітнього середовища відносить його готовність пристосовуватись до індивідуальних потреб дітей, що мають різні психофізіологічні особливості; підтримку їх самостійності та активності; дотримання гуманних стосунків з кожною дитиною, партнерської взаємодії з родинами; індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу [3, с. 124].

Погляди дослідників на інклюзивне освітнє середовище є суголосними принципам універсального дизайну, а саме: рівності та доступності середовища для кожного учасника освітньої взаємодії; гнучкості, простоти та інтуїтивності у його використанні незалежно від досвіду, рівня освіти користувачів,

мовленнєвого рівня та віку; можливості сприймання інформації, незалежно від сенсорних можливостей користувачів; терпимості до помилок користувачів (зменшення можливих наслідків несподіваних і ненавмисних дій), низького рівня фізичних зусиль (не призводити до втоми і бути розрахованим на незначні фізичні ресурси користувачів); наявності необхідного простору при різних підходах до навчання, незважаючи на фізичні особливості та мобільність користувача [7].

Основними групами ресурсів освітнього середовища інклюзивної групи є: *предметні*, тобто використання спеціального обладнання; *просторові*, що передбачають структурування простору на спеціально організовані функціональні зони та їх використання під час занять; *організаційні*, які включають режим, певні дозування, правила, алгоритми тощо; *соціально-психологічні*, що мають на меті організацію співпраці та сприяння кращому соціальному статусу дитини, зокрема соціальні взаємини, норми, звички, потреби.

На думку Ю. Рібцун [5] предметно-просторове середовище інклюзивної групи, яку відвідують діти з порушеннями мовлення має відповідати програмно-методичним вимогам із обов'язковим урахуванням вікових та індивідуальних психофізичних особливостей дошкільників; складатися із мікрозон, або так званих «зон діяльності», відповідно до типів занять з основних розділів програми та компонентів групового приміщення (мікрозони або сектори, осередки групової кімнати, роздягальня, спальня та туалетна кімнати).

Кожен із секторів або осередків групової кімнати має бути компонентом цілісного психолого-педагогічного впливу на гармонійний розвиток дитячої особистості й її мовленнєвого розвитку зокрема, підпорядкований певній меті, мати специфічне обладнання та відповідний мовленнєвий матеріал. В основі наповнюваності предметно-просторового середовища групи має бути враховане тематичне планування за лексичними темами. Добір ігрового й дидактичного матеріалу має здійснюватися на основі рекомендацій вчителя-логопеда відповідно до програми, фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей формування мовлення дошкільників при його недорозвиненні. Матеріал, що знаходиться в кімнаті інклюзивної

групи, має бути багатофункціональним. Ігри повинні бути дібрані в порядку наростаючої складності, спрямовані на розвиток (корекцію) мовлення й немовленнєвих психічних процесів і функцій, що складають психологічну основу мовлення. Ігровий і дидактичний матеріал має замінюватися або поновлюватися щотижня, залежно від лексичної теми. Загалом у групі має бути створене таке предметно-розвивальне середовище, в якому б дитина з особливими мовленнєвими потребами мала змогу набути умінь і навичок мовлення та максимально повно розвинути індивідуальні здібності і якості особистості.

Для поділу простору групи доцільно використовувати відкриті стелажі, адже вони не загромаджують приміщення і забезпечують доступ вихованцям до необхідних матеріалів. Під час розміщення меблів та ігрового обладнання варто врахувати недостатню координованість рухів у дітей із тяжкими порушеннями мовлення (дизартрія, алалія, заїкання): усі шафи мають бути міцно прикріплені, полиць розміщені на доступному для дошкільників рівні, між столами доцільно зробити широкі проходи. Також у групі має бути килимок, на якому діти можуть проводити час, вільний від занять, поряд з ним можна розмістити невеликий диванчик, декілька м'яких стільців або крісло-мішок для відпочинку дошкільників. Ю. Рібцун рекомендує у групі, яку відвідують діти з дизартріями, зумовленими ДЦП, використовувати кутові стільці із підлокітниками, адже саме такі меблі допомагають дитині підтримувати спину, спрямовують плечі уперед, уникаючи западання, дозволяють утримувати голову без надмірного розтягнення шиї [4].

Ю. Рібцун [4; 5] рекомендує у приміщенні групової кімнати, яку відвідують діти з порушеннями мовлення створити такі сектори:

- «Вчуся гарно розмовляти» – для індивідуальних занять із розвитку мовлення як за корекційною, так і за загальноосвітньою програмою, обладнаний дзеркалом, столиком, стільчиками, дидактичними іграми, наборами предметних та сюжетних картинок, іграшками відповідно до лексичної теми, що вивчається.

- «Відчиняє двері казка» – для формування і розвитку вміння слухати й розуміти почуте мовлення, зв'язного діалогічного

мовлення. У ньому дослідниця радить розмістити ширми для різних видів театру, маски, елементи костюмів, фрагменти декорацій для казок.

- «В гостях у книжки» – у ньому для розширення уявлень дітей про навколишній світ, формування навичок користування книжкою розміщують постійно змінювані добірки дитячої художньої літератури з теми, що вивчається.

- «Веселкові кольори», де діти вчаться розрізняти й називати кольори, правильно узгоджувати іменники з якісними прикметниками, вправляються у розфарбовуванні, штрихуванні, переміщенні руки в потрібному напрямку, в чітко окреслених межах, із використанням трафаретів тощо. Обладнують цей сектор різними видами крейди, олівців, фарб (гуаш, акварель), пластичних матеріалів (глина, пластилін, модулін тощо), паперу, тканин, пензликами, поролоном, набірним полотном, дошкою.

- «Рахівничка» – сприяє засвоєнню елементарних математичних уявлень, допомагає розвинути у дітей словесно-логічне мислення, збагатити словник кількісними і порядковими числівниками, назвами геометричних фігур і їх елементів і т.п. У цьому секторі розміщують набірне полотно, магнітну дошку, комплекти геометричних фігур, предметів різної геометричної форми, лічильний матеріал на липучках, шнурки, лічильні палички, дрібні іграшки для лічби.

- «Грайлик» – реалізує природну потребу дошкільників із порушеннями мовлення у грі. сприяє формуванню та розвитку сюжетно-рольових ігор, удосконаленню навичок діалогічного мовлення, вміння гратися не поруч, а разом, використовувати у грі як реальні предмети, іграшки, так і предмети-замінники. Обладнують його ляльковим одягом, меблями, іграшковим посудом, візочком для ляльок та іншими атрибутами для сюжетно-рольових ігор.

- «Конструктор-фантазер» та «Ми будуємо» – допомагають розвивати дрібну моторику, що сприяє активізації мовленнєвих зон кори головного мозку та засвоювати часово-видові форми дієслів, формувати планувальну функцію мовлення. У секторі «Конструктор-фантазер» доцільно мати велику мозаїку, вкладки, «поштові скриньки», збірно-розбірні іграшки, шнурівки, ігри з елементами моделювання, лото, парні картинки, нетрадиційний

ігровий матеріал (закриті місткості з прорізами для заповнення їх різними дрібними та великими предметами, великі ґудзики та намистини для нанизування), а у секторі «Ми будуємо» – великий та середній будівельний конструктор, нетрадиційний будівельний матеріал (обклеєні папером картонні коробки різних розмірів, дерев'яні брусочки, контейнери різних розмірів із кришками), іграшковий транспорт великого та середнього розмірів.

- «Маленькі дослідники» – завдяки елементарній дослідницькій діяльності та безпосередньому контакту з природними матеріалами (пісок, вода, камінці, мушлі, плоди та насіння) і «Листочок» (куточок природи) – за допомогою спостережень та праці в природі дають змогу дітям збагачувати свої уявлення про довкілля, уточнювати й активізувати словник.

- «Україна моя» – ознайомлює дошкільників із відомостями в галузі народознавства. У цьому секторі розміщують ляльок (хлопчика і дівчинку) в українському національному вбранні, зразки українського посуду, обереги.

- «Веселі музики» – допомагає розвивати слухову увагу та пам'ять, слухопросторове сприймання через використання музичних інструментів (металофон, барабан, брязкальця, трикутник, маракас, бубон, дзвіночки, іграшки-пищалки) та пластикових прозорих ємностей, наповнених природним матеріалом (жолудями, камінчиками) або крупами (горох, квасоля, гречка, кукурудза, рис, манка тощо).

- «Я расту» – сприяє розвитку загальної моторики та створює умови для мовленнєвого розвитку через вивчення закличок, домовлянок, примовок, віршів до фізкультхвилинок, фізкультпауз та рухливих ігор, розучування комплексів загальнорозвивальних вправ з мовленнєвим супроводом. Обладнання цього сектору може містити м'ячі різних розмірів, обручі, грубу мотузку (шнур), прапорці, гімнастичні палиці, брязкальця, кубики, атрибути до рухливих ігор.

- «Вправні пальчики» – спрямований на удосконалення і розвиток дрібної моторики через використання наборів дрібних предметів та іграшок, що є важливим для дошкільників із мовленнєвими порушеннями.

- «Смачного!» – разом із вихованням у дітей культури споживання їжі виконує функцію збагачення словника,

вдосконалення вміння розуміти й виконувати словесні вказівки педагога.

У мікрозонах роздягальні, спальні та туалетної кімнати розміщуються опорні схематичні зображення та схеми-алгоритми, які стосуються, насамперед, режимних процесів (послідовність одягання, миття рук тощо). Такі схеми допомагають створенню умов для ознайомлення і подальшої інтеріоризації засвоєних дітьми назв предметів та дій, пришвидшують оволодіння усним мовленням порівняно з тим рівнем, що досягається у звичайних умовах, а отже, забезпечують істотні зрушення в розвитку мовленнєвої та інтелектуальної діяльності дошкільників інклюзивних груп.

Створення предметно-просторового розвивального середовища є зовнішньою умовою якісного здійснення освітнього процесу в інклюзивних групах, які відвідують і діти з порушеннями мовлення. Разом із тим необхідним компонентом освітнього середовища для них є й мовленнєве середовище, що розглядається як підґрунтя для виховання й розвитку цілісної особистості дошкільника. Воно може бути природним, у випадках, коли дитина оточена зразками правильного мовлення дорослих у повсякденних життєвих ситуаціях, і штучним, коли створюються спеціальні умови для розвитку її мовленнєвої діяльності, передусім на спеціальних заняттях – власне мовленнєвих і логопедичних. У групах закладу дошкільної освіти, які відвідують діти з порушеннями мовлення, за твердженням Ю. Рібцун [5] поєднання природного та штучного мовленнєвого середовища є запорукою ефективного формування мовлення дошкільників. Через це педагогам потрібно постійно озвучувати різні види дитячої діяльності, що дозволяє виробити в дошкільників уміння пов'язувати зміст подій із мовленнєвими формами його вираження. Також вихователі інклюзивних груп мають сприяти тому, щоб дошкільники з порушеннями мовлення мали змогу взаємодіяти з іншими вихованцями групи, адже саме в процесі спілкуванні здійснюється розвиток зв'язного діалогічного мовлення дітей, виховується доброзичливість, формується уміння надати посильну допомогу іншому.

Отже, належним чином створене освітнє середовище (предметно-просторове й мовленнєве) в інклюзивних групах

закладів дошкільної освіти з урахуванням принципів універсального дизайну дозволяє реалізовувати як завдання загального усебічного розвитку і виховання дошкільників із порушеннями мовлення, так і специфічні корекційно-розвивальні цілі, спрямовані на корекцію й профілактику мовленнєвих вад вихованців.

Список використаних джерел

1. Єжова Т. Є. Толерантне освітнє середовище інклюзивного навчального закладу як умова соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: тези доповідей*. Київ: Університет «Україна», 2011. С. 59–61.
2. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 14.02.2024).
3. Ковшар О. Створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 67. С. 122–126.
4. Рібцун Ю. В. Особливості предметно-розвивального середовища в логопедичній групі за умови інклюзії дошкільників із ДЦП. *Педагогіка здоров'я. Здоров'я людини в умовах ноосферогенезу* : зб. наук. пр. III Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю з дня народження академіка В. Г. Вернадського / за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. С. 331–338.
5. Рібцун Ю. В. *Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу*. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 239 с. (Серія «Професійний довідник»).
6. Сороколіт Ю. Інклюзивне освітнє середовище як один з аспектів соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами. С. 44–48. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16127/1/13_SOROKOLIT%20YULIYa.pdf (дата звернення 14.02.2024).
7. Універсальний дизайн в освіті: посібник / під заг. ред. Н.З.Софій. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 76 с.

Матішак Маріанна Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника

УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

Заклади освіти різних рівнів на сучасному етапі розвитку зустрічаються з низкою викликів, як-от: реформування, розробка нормативних документів, впровадження оновлених стандартів освіти, необхідність використання інноваційних підходів та технологій тощо. Дедалі більшого значення набуває потреба ефективної організації роботи і якісного управління, менеджменту освітніх закладів, починаючи з дошкільної ланки. Тому вже на етапі фахової підготовки необхідно зосереджувати увагу на формуванні в майбутніх магістрів з дошкільної освіти управлінської компетентності.

Проблема педагогічного менеджменту представлена у низці сучасних наукових розвідок, а саме: І.Дарманська, О.Коберник, В.Луначек, О.Мармаза, Л.Пшенична, І.Саух, О.Шапран та ін. Окремі аспекти менеджменту в системі дошкільної освіти, підготовки майбутніх фахівців до управлінської діяльності наведено в дослідженнях Л.Алексєєнко-Лемовської, О.Зайченка, О.Косенчук, О.Листопада, І.Мардарової, О.Рейпольської, Т.Ткаліч та ін.

Попри значну кількість наукових розвідок порушеної проблеми необхідно також обґрунтувати теоретико-методичні аспекти формування управлінської компетентності майбутніх магістрів з дошкільної освіти в сучасній психолого-педагогічній і методичній літературі.

Одним із важливих завдань підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти є формування у студентів професійного світогляду та управлінських умінь як передумови професійної стабільності, інноваційного руху, наукового розвитку та прогностичної орієнтації, що гарантують якісну організацію та результативність дошкільної освіти.

У ринкових умовах суспільного розвитку управлінські знання, розуміння економічних і психологічних основ ефективного управління освітньою системою, педагогічним

колективом мають велике значення для успішної самореалізації майбутніх магістрів дошкільної освіти.

Ефективний розвиток закладів дошкільної освіти в сучасних умовах, якість освітнього процесу забезпечується системою управління, компетентністю керівника та його гнучкістю, динамічністю, здатністю швидко розв'язувати професійні завдання. Отож, під час фахової підготовки майбутніх магістрів з дошкільної освіти, необхідно зосереджуватися як на формуванні готовності до педагогічної діяльності, так і на розвитку управлінських якостей.

Розуміння сутності і змісту поняття «управлінська компетентність» передбачає встановлення особливостей управлінської діяльності загалом. у науковій літературі управлінську діяльність розглядають як: «свідомий цілеспрямований вплив з боку держави, економічних суб'єктів на людей та економічні об'єкти, який здійснюється з метою направити їх дії в потрібне русло і одержати бажані результати» (Тлумачний словник сучасної української мови); «особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу» (П.Друкер) тощо.

Управлінську діяльність виокремлюють як самостійний вид професійної діяльності сучасних педагогів, метою якої є здійснення оптимального управління освітнім процесом при максимальному розкритті та розвитку творчих здібностей і компетенцій кожного учасника освітнього процесу.

У наукових публікаціях О. Шапран сформульовано таке визначення досліджуваної дефініції: «управлінська компетентність майбутнього керівника навчального закладу – це інтегративна якість особистості, що проявляється у рівні її професійної освіти і готовності до реалізації особистісного потенціалу в управлінській діяльності, прагненні до самовдосконалення та творчої самореалізації, що необхідні для успішного вирішення завдань управлінського характеру» [3, с. 144].

Загалом, як зазначають науковці, поняття «управлінська компетентність» доречно розглядати з позиції інтегрованого явища, що передбачає не тільки здобуття, отримання та засвоєння відповідної інформації, а й постійне індивідуальне вдосконалення та вміння її реалізації [2, с. 28].

Управлінську компетентність вихователя дошкільного навчального закладу, на думку Л. Алексєнко-Лемовської, доцільно розглядати як інтегральну та багаторівневу професійно значущу характеристику особистості та діяльності педагога, яка ґрунтується на ефективному професійному досвіді, управлінських, методичних та дослідницьких знаннях, уміннях, навичках, досвіді, мотивації, здатності та готовності до творчої самореалізації в науково-методичній та педагогічній діяльності в цілому, відображає системний рівень функціонування та забезпечує оптимальне поєднання способів професійно-педагогічної діяльності [1, с. 82]. Дослідниця у руслі порушеної проблеми виокремила компоненти управлінської компетентності, а саме: когнітивний (знання про управління, педагогічне експериментування, професійне самовдосконалення тощо); операційно-технологічний (вміння і навички педагогічного аналізу, проектування цілей, планування, організації і контролю освітньої діяльності); особистісний, позиційно-ціннісний (усвідомлення значення управління як провідної діяльності людини, прагнення сучасного керівника ЗДО свідомо здійснювати вибір інновацій, бажання реалізовувати власний творчий потенціал, прагнення керівника ЗДО ділитися професійними знахідками і представляти власні досягнення для використання їх колегами тощо) [1, с. 82].

Підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти до управлінської діяльності і формування у них відповідної компетентності має відбуватися комплексно і системно, через вивчення професійних дисциплін, збагачення змісту різних видів практик, зокрема методично-управлінської, поглиблення знань з окремих напрямів управлінської діяльності у процесі вивчення вибіркового освітніх компонентів. Водночас на розвиток управлінської компетентності впливає і здатність особистості до самоосвіти, наявність навичок самоменеджменту. Означене набуває актуальності в сучасних швидкозмінних умовах, нестабільній ситуації в країні, необхідності опановувати нові технології і впроваджувати інновації в освітній процес сучасних ЗДО. В цьому випадку зростає значення неформальної освіти. Тому ще під час здобуття фахової підготовки слід мотивувати майбутніх магістрів до використання потенціалу неформальної освіти в професійній діяльності.

Таким чином, формування управлінської компетентності

майбутніх магістрів з дошкільної освіти не обмежується цілеспрямованим впливом на них у процесі їх навчання та виховання, соціалізацією в умовах освітнього закладу. Воно відбувається під впливом цілого комплексу зовнішніх та внутрішніх чинників, у процесі навчання та практичної діяльності в університетах з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, у сфері самопізнання та включає результати як спонтанного, так і цільового впливу на майбутніх менеджерів.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко-Лемовська Л.В. Розвиток управлінської компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах сучасної освіти. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2017. Вип. LXXV. Том 2. С. 80-83.

2. Дарманська І., Дарманський С., Дичаківський О., Сівак Н. Освітній менеджмент: навчальний посібник. Хмельницький: ХГПА, 2021. 200 с.

3. Шапран О.І. Технології формування управлінської компетентності майбутніх керівників у системі післядипломної педагогічної освіти. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Педагогіка. 2014. Т. 251, Вип. 239. С. 143-146.

Машкіна Людмила Андріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розвиток суспільства, науки і техніки ставить систему дошкільної освіти перед необхідністю використовувати нові засоби навчання, тому що дошкільний вік дитини – найбільш сприятливий для розвитку її творчого потенціалу та пізнавальної активності, а якісна дошкільна освіта є фундаментом якісної безперервної освіти. Тому особливо важливо, щоб дитина з перших років розвивалась як особистість, активно вивчала та

досліджувала навколишній світ. Для того, щоб цей процес був ефективний і системний, інформаційно-комунікаційні технології повинні стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, особливу увагу приділивши кадровому і методичному забезпеченню дошкільного закладу, підготовці педагогів [1].

Сучасні дослідження розкривають проблеми підготовки фахівців дошкільного профілю, включаючи використання інформаційно-комунікаційних технологій (А. Чаговець, Н. Листопад, О. Новак, Л. Врочинська, І. Тимофєєва та ін.). У працях науковців визначено проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів, формування інформаційної культури майбутніх дошкільних педагогів, педагогічні умови їх підготовки до застосування інноваційних технологій у роботі з дітьми, реалізація авторської методики формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців. Також вчені розкривають різні аспекти підготовки студентів дошкільних факультетів до роботи з дітьми, пов'язані з особливостями підготовки фахівця дошкільної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Метою дослідження є висвітлення особливостей професійної підготовки – майбутніх фахівців дошкільної освіти на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

В Україні відбувається інформатизація різних сфер діяльності людини, що використання є визначальним чинником інформаційно-комунікаційних технологій для соціально-економічного та інтелектуального розвитку українського суспільства.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства України визначає заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у цій сфері, здійснення яких забезпечить удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку майбутніх фахівців до життя в інформаційному суспільстві, до підвищення рівня якості освіти, що забезпечить інноваційний розвиток України [5].

У цьому контексті важливим чинником є забезпечення інформатизації вищої освіти, спрямованої на реалізацію інформаційно-комунікаційних потреб здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Також потрібно звернути увагу на формування інформаційного освітнього середовища в системі вищої освіти та

забезпечення закладів вищої освіти комп'ютерними комплексами та мультимедійним обладнанням. Необхідно також забезпечити освітній процес засобами інформаційно-комунікативних технологій, а також доступ до світових інформаційних ресурсів та створювати їх відкриту мережу.

Доступність інформації для всіх категорій громадян та організація доступу до цієї інформації пред'являє і нові вимоги до дошкільного педагога та його професійної компетентності.

Сучасні дослідження свідчать, що вирішення проблем модернізації дошкільної освіти починається з професійної підготовки педагогів. Для досягнення професіоналізму в освітньому напрямку необхідне його якісне зростання на основі сучасних комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій.

З метою формування інформаційної культури майбутнього дошкільного педагога необхідно створити оптимальні умови для навчання здобувачів освіти, забезпечити його інформаційно-психологічну обізнаність та компетентність при використанні ресурсів інформаційного простору Інтернету. Від якості такого формування залежить успішне вирішення освітніх проблем, з якими доведеться мати справу вихователю в процесі виконання професійної діяльності у сучасному закладі дошкільної освіти [3].

Необхідність підготовки в молодого покоління активного потенціалу визначається за допомогою розвитку інформаційно-комунікативних технологій та повсюдного використання різних інформаційних ресурсів, які являються продуктом інтелектуальної діяльності більш фахової частини населення соціуму. Це і є причиною для актуальної розробки різних методичних підходів щодо використання нових засобів інформаційно-комунікативних технологій з метою досягнення ідеї розвитку особистості та розвиваючого навчання. Також це необхідно для розробки стратегії пошуку шляхів і методів вирішення навчальних та практичних завдань, розвитку творчого потенціалу особистості та формування вмінь передбачити результати тати своєї діяльності [2].

На основі опрацювання літературних джерел щодо обраної проблеми, нами були визначені педагогічні умови успішного опанування навчального матеріалу здобувачами освіти майбутніми дошкільними педагогами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Це наявність

матеріально-технічної бази та відповідного програмного забезпечення, що включає комп'ютери, мультимедійні екрани, проектори, принтери, факси, інша комп'ютерна техніка, що використовується у освітньому процесі.

Важливе значення має активне використання у навчанні мультимедійних презентацій, організація проектної діяльності студентів, комп'ютерного тестування, участь у навчальних форумах тощо. Такі елементи навчання дають змогу враховувати рівень підготовки, швидкість засвоєння матеріалу, наукові інтереси тощо.

Формування інформаційно-комунікативної компетентності вихователя характеризує мотивоване бажання, готовність і здатність ефективно використовувати можливості інформаційних і комунікативних технологій в умовах педагогічного процесу у навчанні, вихованні та розвитку дітей, а також здійснювати інтерактивні підходи до оволодіння знаннями. Розгляд теоретичних питань необхідно поєднувати з використанням комп'ютерних програм та мультимедійної дошки Smart-board для моделювання ситуацій, що сприяє раціональному вивченню програмового матеріалу, підвищує ступінь самостійності, методичну підготовку, розвиває інтерес до науково-дослідної роботи.

У цьому контексті можна використовувати віртуальні екскурсії, електронні галереї, створення ігрових ситуацій; розробляти методичні матеріали на електронних носіях для організації самостійної і індивідуальної роботи студентів, що є одним з необхідних умов реалізації процесу інтеграції вітчизняної системи вищої освіти до загальноєвропейського освітнього простору [4].

Інформатизація навчального процесу повинна сприяти створенню, впровадженню та розвитку комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, а також створенню на базі навчального закладу лабораторії або іншого структурного підрозділу по застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій та проведенню тренінгів з підготовки бакалаврів.

На даному етапі життя популярності набуває дистанційна освіта. Її основою є комп'ютерно-орієнтовні засоби педагогіки. Для здійснення такого навчання були створені спеціальні сервери, такі як: Classroom, Moodle, Zoom та інші. Викладачі, у

свою чергу, використовують ці сервери для проведення навчальних занять. На деяких цих серверах, також представляються потрібні для навчання методичні матеріали, такі як: програми з навчальних дисциплін; календарні графіки занять; списки літератури, яка рекомендується; електронний структурований навчальний матеріал; наочні матеріали у вигляді презентацій, навчальних таблиць, відеороликів; питання до модульних контролів тощо, які студент в будь-який момент може використати.

Під час дистанційного навчання у здобувачів вищої освіти підвищується ефективність самостійних робіт, вони набувають та закріплюють навички своєї кваліфікації, також в них відкривається доступ до нетрадиційних джерел інформації. Зі свого боку педагоги реалізують новітні методи та форми навчання [3].

При виборі найраціональніших методів і засобів навчання необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, їх нахили і здібності, при цьому ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання із новими інформаційно-комунікаційними технологіями.

Таким чином, оптимальне застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і форм роботи в процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти сприяє підвищенню навчальної і творчої активності студентів, формуванню навичок здобування інформації і її опрацювання, що забезпечує перехід навчального процесу у технологію навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / наук. кер. Т.О. Піроженко. Київ: Освіта, 2021. 37 с.
2. Жалдак М.І., Хомік О.А., Володько І.В. Нові інформаційні технології: навч. посіб. Київ: РНЦ «ДІНІТ», 2012. 194 с.
3. Корінна Г. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах європейського освітнього простору. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2017. Вип. 16. С. 284-291.
4. Куземко Л. Інформаційна культура вихователя ДНЗ як запорука його ефективної професійної діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О.*

Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2016. №1. С. 281-285.

5. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 №386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2024).

Меліка Марія Іванівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 012 Дошкільна освіта,
Мукачівський державний університет

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

Сім'я і заклад дошкільної освіти – два суспільних інститути, які становлять фундамент майбутнього дитини. У них одна мета – виховувати здорову, соціально адаптовану, всебічно розвинену людину з високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом [3, с.116].

Основну мету взаємодії родини та закладу дошкільної освіти О. Алеко і С. Дьома вбачають в: досягненні узгодженості у вихованні дітей, яке здійснюється закладом дошкільної освіти і родиною, при цьому не применшуються інтереси один одного і поєднуються зусилля для досягнення більш високих результатів; забезпеченні єдності виховних цілей та ідеалів сім'ї і суспільства, розумному об'єднанні можливостей, зусиль в організації життєдіяльності дітей; залученні батьків до життєдіяльності дитячого садка (відвідування різноманітних видів діяльності дітей; створення розвивального середовища); проведенні просвітницької роботи з родинами, оволодінні батьками практичними навичками виховання дітей [1]. Одним із вагомих завдань цієї співпраці є формування особистісної компетентності дитини-дошкільника.

У освітньому напрямі «Особистість дитини» Базового компоненту дошкільної освіти наголошено, що «освітній потенціал компетентності реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій). Виявляється в особистісних якостях дитини - від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами). Особистісну компетентність характеризує сформованість самосвідомості: ідентифікації себе зі своїм «Я», позитивної самооцінки, домагання визнання іншими її чеснот, уміння співвідносити «хочу» (мотиви, наміри), «можу» (знання, вміння навички), «буду» (регуляція поведінки та діяльності), здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі; орієнтування у своїх основних правах і обов'язках» [2].

Підтримка батьками процесу формування особистості дитини, як зазначено у документі, може відбуватися через їхню участь у розвитку самоставлення / самосвідомості дитини. Це відбувається шляхом: безумовного цілісного сприйняття дитини як повноцінного члена родини, а саме: поваги до її потреб та бажань, її емоційної підтримки та заохочення; врахування вподобань та смаків, врахування думки дитини під час прийняття спільних рішень, надання їй відчуття безпеки та захищеності; узгодженості цінностей, виховних позицій та впливів між усіма членами родини; створення в родинних умовах простору для активної життєдіяльності дитини на побутовому та культурному рівнях; забезпечення щоденного позитивного емоційного, вербального та фізичного контакту з дитиною, вияв щирої зацікавленості та особистої участі у справах дитини (ігри, освіта, дозвілля, побут, спілкування тощо); забезпечення умов для набуття дитиною соціального досвіду взаємодії з однолітками та дорослими (відвідування місць громадського користування; гра та освіта з іншими дітьми; участь у культурних, мистецьких,

громадських подіях тощо); позитивне ставлення до закладу дошкільної освіти, а також підтримка авторитету педагога, готовність включитися в розвивальну та/або корекційну роботу, ініційовану фахівцями психолого-педагогічного супроводу (педагоги, психологи, медики та інші профільні фахівці), що зумовлена індивідуально-типологічними особливостями та потребами в розвитку дитини [2].

Отже, співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї є ваговою умовою якісної освіти, виховання і розвитку підростаючого покоління. Зокрема, від її ефективності залежить рівень сформованості особистісної компетентності, яка уможливає розвиток позитивної самооцінки дитини, її самоставлення (самосвідомості), світогляду, що так необхідно для подальшої життєдіяльності, взаємодії з оточенням, освіти тощо.

Список використаних джерел

1. Алеко О., Дьома С. Співпраця закладу дошкільної освіти та родини – необхідність і вимога сьогодення. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 2021. № 12 (44). С. 11–17.
2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Трофаїла Н.Д. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей. Інноваційна педагогіка, 2019. Випуск 12. Т.2. С. 114-117.

Мельничук Лілія Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана
Дем'янчука»

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО РІДНИЙ КРАЙ (НА МАТЕРІАЛАХ РІВНЕНЩИНИ)

В умовах кардинальних змін, що відбуваються у сучасному освітньому просторі України, спричинених широкомасштабним вторгненням російської федерації на території нашої держави, упровадженням воєнного стану формування патріотизму, національної свідомості, успадкування молодим поколінням культурного досвіду українського народу є одним із провідних завдань виховання дітей та молоді, оскільки забезпечує плекання громадян-патріотів своєї країни, здатних захищати її незалежність та цілісність.

Одним із засобів національно-патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку виступає процес ознайомлення з рідним краєм, який дає їй можливість пізнати і зрозуміти закономірності довкілля, у якому вона живе, перейти у процесі пізнання від явищ до сутності, зрозуміти внутрішню будову предметів і явищ довкілля, правильно їх пояснити і використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності [2].

Проблемі формування у дітей дошкільного віку знань про рідний край присвячені праці багатьох українських педагогів минулого (Г. Ващенко, О. Духновича, С. Русової, В. Сухомлинського) та сучасних учених (А. Богуш, П. Вербицької, Т. Гавлітіної, М. Качур, В. Мірошніченко, М. Павленко та ін.).

Як засвідчує аналіз сучасних вітчизняних розвідок, проблема формування у дітей уявлень про рідний край на матеріалах Рівненщини не набула належного науково-методичного обґрунтування. Так, цю проблему в аспекті розробки парціальної програми «Рівнезнавство» для дітей старшого дошкільного віку досліджували такі науковці та провідні фахівці з дошкільної освіти, як А. Бондарчук, Г. Зень, Л. Лукашук, Л. Суха, І. Табінська, Т. Трохимчук.

Програма «Рівнезнавство» – це сучасна парціальна програма з українського народознавства, побудована за регіональним принципом ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з рідним краєм. Мета програми: поглибити знання дітей старшого дошкільного віку про рідний край – Рівненщину, особливості культури та побуту, видатних людей, виховувати любов та почуття причетності до життя свого регіону [3, с. 4].

Зміст парціальної програми «Рівнезнавство» упроваджують у своїй освітній діяльності більшість закладів дошкільної освіти м. Рівного та області. Аналіз освітньої діяльності Рівненських ЗДО №№ 8, 32, 45, 47, 55 дав змогу узагальнити наявний педагогічний досвід формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про рідний край (на матеріалах Рівненщини).

Змістове наповнення парціальної програми диференційовано за 5 тематичними блоками: перший блок – «Рівне – місто моє», другий – «Визначні місця рідного краю та видатні люди Рівненщини», третій – «Природа Рівненщини», четвертий – «Національні традиції, свята рідного краю», п'ятий – «Побут, оселя, промисли Рівненщини». До кожного з них розроблено освітні завдання, основні показники компетентності дітей старшого дошкільного віку. Крім того, кожен розділ уміщує вивчення 10-12 тем [3].

З метою формування у дітей глибокого розуміння їхнього ставлення до рідного краю важливим є усвідомлення понять «рідна земля», «батьківщина» і «рідний край». У цьому зв'язку під час прогулянок та екскурсій вихователі пояснювали дітям, що «рідна земля» означає місце, де вони народилися або проживають разом зі своєю родиною. Розповідали про те, що «рідний край» – це великий територіальний простір, який належить до певного регіону або краю. Намагалися показати дітям типові особливості Рівненщини, такі як природні ландшафти, архітектура, традиції і культура.

Робота з дітьми з ознайомлення з обласним центром – містом Рівне розпочинається з фронтального заняття «Екскурсія до обласного центру» з використанням ілюстрацій, світлин, листівок з видами Рівного. Вихователі для початку ознайомлюють дітей з легендами про місто Рівне, його символікою (гербом та прапором), історичними пам'ятками.

Такі заняття сприяють засвоєнню дітьми назви вулиць міста Рівного та його символіки, історичних пам'яток та сучасних

подій, легенд про заснування міста. Більшість дітей виявляють почуття гордості за місто Рівне, повагу до його історії, людей, які в ньому проживають і працюють.

З метою реалізації завдань другого блоку «Визначні місця рідного краю та видатні люди» у групах ЗДО було створено сприятливе розвивальне середовище, одним з компонентів якого була наявність в осередках народознавства предметів українського народно-ужиткового мистецтва (кераміка, вишивка, ткацтво, предмети з лози, посуд, одяг); портретів та творів рівненських письменників, художників, альбомів про природу рідного краю, рідне місто та ін. З прізвищами митців (Улас Самчук, Євген Шморгун, Олександр Берестяний, Тамара Бацмай, Іванна Голуб, Марії Солтис-Смирнової, Олени Медведєвої) педагоги ознайолювали дітей не лише під час занять, а й у процесі ігрової та художньо-мовленнєвої діяльності [1].

На заняттях діти знайомилися з сюжетами оповідань Є. Шморгуна («Що шукала білочка», «Зелені сусіди», «Що сказав би той хлопчик» та ін.), фрагментами літературної спадщини О. Берестяного («Схвильований світ»), Т. Бацмай («Працьовитий павучок», «Про фігури»), І. Голуб («П'ять сонячних казок», «Матусині віршики», «Малята – віршенята»), казками дитячої письменниці М. Солтис-Смирнової («Батарейки», «Чому хворіє кошеня») [1].

Діти старшого дошкільного віку з величезним захопленням слухали історію вишитих книг Рівненської мисткині Олени Медведєвої та розглядали їх на представлених світлинах.

Важливим аспектом освітньої діяльності, спрямованої на формування уявлень дітей дошкільного віку про рідне місто, було ознайомлення їх з нашими героями-захисниками, звитязними воїнами ЗСУ, які визволяють нашу землю від російських загарбників. З цією метою вихователі проводять заняття з дітьми на тему «Мужні професії», «Наші захисники», «Герої Рівненщини» та ін. У багатьох дітей старшої групи батьки знаходяться в лавах ЗСУ. Мама таких дітей підготували альбоми зі світлинами тат-героїв, демонстрували їх дітям та розповідали про їхні подвиги. Звичайно, що розповіді мам не залишили байдужою жодну дитину. Саме така форма роботи якнайбільше сприяла розвитку їх патріотизму та громадянської свідомості.

У процесі реалізації завдань третього блоку вихователями

проводилися заняття з ознайомлення дітей з рідним краєм, прогулянки, екскурсії містом, віртуальні екскурсії, пошуково-дослідницька діяльність. Так, під час віртуальних екскурсій видатними місцями рідного краю діти ознайомилися з поняттям «Сім чудес Поліського краю», сформувавши уявлення про визначні місця, пам'ятки архітектури (замки князів Острозьких, Любомирських, Тараканівський форт); могли розповісти про видатних людей рідного краю та визначні місця Полісся; впізнавали на портретах відомих поетів та письменників Рівненщини; виявляли глибоку повагу до героїв-воїнів, які захищають рідну землю від російських загарбників.

У результаті проведеної роботи діти мали змогу поглибити свої знання про місцезнаходження Рівненщини на карті України, про природні визначні місця рідного краю; навчилися робити власні висновки засобами дослідницько-пошукової діяльності; закріпили та розширили знання про тваринний та рослинний світ, ріки, озера, корисні копалини свого регіону; Червону книгу Рівненської області, про природний заповідник, користь і застосування лікарських трав. Це сприяло вихованню любові дітей до рідної природи, розвитку спостережливості, екологічно доцільної поведінки.

З метою реалізації завдань четвертого блоку нами проводилися спеціальні заняття з народознавства, конкурси колядок та щедрівок, народознавчі свята, віртуальні подорожі та ін. Окреслені форми роботи сприяли закріпленню та збагаченню знань дітей експериментальної групи про календарну обрядовість та звичаї рівненського Полісся; про хатні символи, обереги, традиційні поліські страви; народні іграшки, виготовлені з різних матеріалів; формуванню уявлень про природничі символи, що шанують на Поліссі; усвідомленню ставленні дітей до свят, традицій свого народу; розвитку поетичних здібностей на основі народної творчості.

Методи та форми роботи на етапі реалізації завдань п'ятого блоку: розповіді вихователя, бесіди, віртуальні екскурсії, перегляд відеороликів про народні промисли Рівненщини, свято вишиванки; заходи, проведені спільно з батьками (кулінарне шоу «Українські страви», виставка виробів творчості народних умільців) [3]. Проведені заходи сприяли поглибленню та розширенню знань дітей експериментальної групи з народними ремеслами й промислами, які поширені на Поліссі, їх історичними

витоками і сучасним використанням; формуванню уявлень про національні особливості та оздоровчу спрямованість побуту мешканців Рівненщини: облаштування хати, посуд, одяг, обереги; розвитку інтересу до творчості народних умільців та поваги до результатів їхньої праці.

Отже, проведена робота сприяла поглибленню знань дітей старшого дошкільного віку про рідний край – Рівненщину, особливості культури та побуту, вихованню почуття гордості за видатних людей рідного краю, любові та почуття причетності до життя свого регіону.

Список використаних джерел

1. Літературна Рівненщина : антологія / упоряд. Л. Рибенко. Рівне : Оповідач, 2010. 471 с.

2. Мельничук Л.Б. Технологія ознайомлення дошкільників з соціальним довкіллям. *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання* : монографія / авт. кол. : В. Є. Борова, Л. В. Ілюк, О. Ф. Кирилович та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовської. Рівне : О. Зень, 2021. С. 307-346.

3. *Рівнезнавство: парціальна програма з народознавства для дітей старшого дошкільного віку* / КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Рівненської міської ради. Рівне : О. Зень, 2021. 236 с.

Микуліна Антоніна Костянтинівна,
старший викладач кафедри дошкільної
та спеціальної освіти
Мукачівського державного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Система освіти України змінюється, постійно вдосконалюється відповідно до потреб сучасного інформаційного суспільства та нових стандартів. Тому актуальною є проблема модернізації, тобто оновлення дошкільної освітньої політики.

Модернізувати зміст дошкільної освіти – означає вдосконалити його, змінивши відповідно до вимог часу, не

зачіпаючи основ, збагативши їх новими, прогресивними ідеями [2, с. 5].

Необхідність оновлення змісту дошкільної освіти зумовляється реформуванням галузі згідно з національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, законами України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», оновленого Базового компоненту дошкільної освіти, тенденціями розвитку суспільства. Ці документи визначають основні напрямки розвитку дошкільної освіти, відповідність змін, що відповідають світовим тенденціям; розкривають організаційно-змістові характеристики оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі; указують на закономірності й принципи, що мають консолідувати освітній простір України [3, с.162].

Розвиток цілісної, життєво компетентної особистості – головне завдання, яке стоїть перед сучасною дошкільною освітою. Його реалізація потребує пошуку нових, удосконалених форм, методів і принципів роботи.

Згідно Закону України «Про дошкільну освіту», в дошкільному закладі мають бути створені такі умови, що забезпечуватимуть різнобічний розвиток дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; набуття нею життєвого соціального досвіду [2, с.104].

Заклад дошкільної освіти є ідеальним місцем для особистісно-зорієнтованого розвитку особистості дошкільника, оскільки покликаний бути розвивальним та здоров'язбережувальним з погляду фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини [3, с.164].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (державному стандарті), розкриті норми і положення, які «визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті» [1, с.4]. Виконання вимог державного стандарту є обов'язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також інших форм здобуття дошкільної освіти.

Для успішного здійснення завдань дошкільної освіти

вирішальною має стати практика визнання пріоритету дитячого буття, за якої в центрі уваги є дитина. Освітня ідея може бути сформульована в такий спосіб: розвиток індивідуальних можливостей дитини в різних аспектах людського буття, становлення основ внутрішньої свободи і самостійності дитини у відносинах з оточуючими людьми і середовищем [4, с.117].

Успішність становлення дитини як особистості залежить від того, наскільки органічною буде здійснювана дорослим допомога дитині у оточуючому світі, який постійно розширюється, відповідно до невеликого життєвого досвіду; які переживання і почуття викликає в дитини входження у новий світ.

Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми є єдиний підхід до побудови освітнього процесу. Це дозволяє створити в ЗДО єдиний освітній простір.

Умовами ефективної організації життєдіяльності дитини в дошкільному закладі є:

1. Забезпечення емоційного комфорту, створення атмосфери доброзичливості, надання дитині можливості звернутися до дорослого в ситуаціях страху, невідомості; сприяння відчуттю захищеності, довіри до навколишнього світу.

2. Створення розвивального, природного, предметно-ігрового та соціального середовища.

3. Інтеграція змісту освіти в різних видах діяльності дітей.

4. Професійна готовність педагога (компетентність в основних сферах життєдіяльності, знання вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, готовність до змістовного спілкування з ними, володіння сучасними освітніми технологіями) [4, с.118].

В організації середовища варто надавати дитині можливість також брати участь в створенні середовища шляхом: самостійного розташування природного матеріалу, максимальну його доступність, коли все, що дитині потрібно для розвитку – іграшки, ігри, книги, матеріал для пошуково-дослідницької діяльності – доступно для користування і дитина може грати з ним в будь-яку вільну хвилину.

Сучасному дошкільнику необхідно не стільки багато знати, скільки послідовно і правильно мислити, проявляти розумову

активність, цікавість та інтерес до оточуючого. Зміст і методи навчання дошкільнят спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, вміння порівнювати та виділяти характерні властивості предметів, а також отримувати інтерес від знайденого рішення. Найкраще запам'ятовується дітям те, що цікаве, емоційно забарвлене. Тому, організовуючи життя малят, треба подбати, щоб воно стало захоплюючим і діти з радістю набували необхідних знань і вмінь, повноцінно розвивали свої здібності.

Одним з ефективних шляхів оновлення змісту і методів навчання в сучасних закладах дошкільної освіти є інтеграція. Інтеграційний підхід до освітнього процесу давно довів свою ефективність і стрімко поширюється у роботі вихователів в закладах дошкільної освіти. За допомогою впровадження інтеграції в роботу, створюють можливість вийти за межі самодостатньої функціональної ролі його окремих складових, формують якісно нові знання, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності. Саме це дає змогу дитині сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Інтеграція є єдиним процесом взаємодії елементів, де водночас забезпечується системність кінцевого результату та зберігаються індивідуальні властивості елементів інтеграції [1, с.16].

Технологія інтегрованого навчання та виховання дошкільників з використанням інтерактивних методів є однією з найперспективніших інновацій, яка закладає нові умови діяльності вихователя і дітей, що має великий вплив на ефективність сприйняття вихованцями навчального матеріалу, формування у них необхідних компетентностей. Головне, що форми роботи з дітьми, мають відповідати їх віку, теми – розвитку дитячої діяльності, ефективність їх використання відповідати принципу інтеграції, а також врахування можливостей застосування для дітей певного віку або окремої дитини.

Оновлення дошкільної освіти також пов'язують із широким

застосуванням ідей гуманізму, демократії, які базуються на принципах особистісно-орієнтованого підходу до дитини та педагогіці співробітництва. Особистісно-орієнтована модель спілкування дорослого з дитиною виявляється у розумінні внутрішнього світу кожного з учасників освітнього процесу, гармонізації їх потреб, інтересів, бажань.

Формування на кінець дошкільного віку ціннісних основ особистості дитини, розширення їх можливостей за рахунок використання сучасних освітніх і виховних технологій сприяють становленню у зростаючої особистості життєвої компетентності [2, с. 6].

Отже, в сучасних умовах очевидною є потреба в пошуку ефективних технологій організації освітнього процесу в дошкільному закладі, націлених на особистісний розвиток дошкільника та формування у нього цілісної картини світу. Одним з ефективних шляхів розв'язання цього завдання є побудова освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на інтеграційних засадах, що водночас відповідає концептуальним положенням нового Базового компонента дошкільної освіти в Україні та інших сучасних документів.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021.№ 33. Київ, 2021. 37 с.
2. Бурова А., Долинна О. Проблемні питання дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2008, № 7. С.5-6.
3. Микуліна А. К. Модернізації дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 травня 2021 р., м. Мукачєво) / гол. ред. Т.Д. Щербан. – Мукачєво : МДУ, 2021. – С.162-164.*
4. Фроленкова Н. О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття. *Молодий вчений*. 2015, № 2(17). С. 116–118.

Мисик Олеся Станіславівна,

старший викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, кандидат педагогічних наук, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ GOOGLE У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна система освіти та умови організації освітньої діяльності вимагають від педагогічних працівників навичок орієнтованих на формування цифрової компетентності, які допоможуть в організації освітньої діяльності, окреслять нові етапи розвитку дітей дошкільного віку та сприятимуть виходу дошкільної освіти на новий інформаційний рівень організації освітньої діяльності. Освіта сьогодні спрямована на соціалізацію особистості, новітні науково- інформаційні технології.

Важливе питання в організації освітньої діяльності пов'язане саме з тим, як зацікавити дошкільника? Як створити умови для формування критичного мислення, вміння оперативно і ефективно знаходити потрібну інформацію, працювати в проектних командах, вміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів, вирішувати нестандартні завдання?

Творчий вихователь завжди в пошуку нових форм та методів роботи, сучасних інструментів та технологій, які можуть суттєво підвищити ефективність освітнього процесу, активізувати навчально-пізнавальну та самостійну діяльність дітей дошкільного віку. Сучасний світ дуже динамічний. Цифровий світ, у якому ми живемо, вимагає від вихователів нового підходу до пояснення нового матеріалу. Сучасний дошкільник не отримує повного результату навчання тільки від читання його літератури, йому це вже не цікаво. Інформатизація суспільства вимагає широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Відмінним рішенням цих проблем є впровадження в освітній процес хмарних технологій [2, с. 87].

Аналіз останніх досліджень щодо використання хмарних технологій та Інтернет-ресурсів в освіті дає змогу стверджувати, що можливості та перспективи використання Google-сервісів у сучасному освітньому середовищі є актуальною проблемою.

Аналіз наукових досліджень показує, що питанням хмарних технологій та особливостям їх використання в освітньому процесі присвятили свої дослідження З. С. Сейдаметова, С. Н. Сейтвелієва, О. В. Прохорова, Н. Б. Каштан, Р. Р. Смаль та інші. Проблему використання хмарних технологій в дистанційній освіті досліджували В. Ю. Биков, Ю. Г. Запорожченко, С. В. Каплун, В. М. Кухаренко, М. П. Шишкіна, К. І. Словак, А. М. Стрюк та інші дослідники.

Розвитку web-технологій і їх використанню в освіті й науці присвячені роботи вітчизняних дослідників В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, Н. В. Морзе, С. О. Семерікова, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна, зарубіжних науковців Т. Бернерс Лі (Tim Berners Lee), О. Кемпісато (Oswald Campesato), К. Нільсона (Kevin Nilson) та ін.

Інформатизація суспільства вимагає і від освітньої галузі широкого застосовування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Саме тому перед вихователем постає завдання забезпечити освітній процес якісними електронним засобами навчання, які можна було б використовувати як під час занять, так і поза межами закладу дошкільної освіти. Але, нажаль, далеко не всі вихователі мають досвід використання мережевих сервісів у освітній діяльності, а тому виникає необхідність отримання нових теоретичних знань щодо хмарних технологій та соціальних сервісів, зокрема Google-сервісів [4].

На сьогоднішній день найбільшою популярністю серед освітян користуються сервіси наступних корпорацій: Microsoft та Google. Саме ці корпорації дозволяють організувати швидко впровадження хмарних технологій у освітньо-виховний процес закладу дошкільної освіти.

Серед соціальних сервісів особливу увагу слід віднести Google сервісам [1]. Використання даних сервісів в освітньому процесі надає наступні переваги:

- для використання сервісів достатньо лише мати підключення до Інтернету;
- можливість доступу до будь-якого сервісу, що входить до

складу Google під одним аккаунтом;

- всі інструменти Google безкоштовні;
- користувачі мають змогу працювати колективно в режимі online;
- Google підтримують всі операційні системи і клієнтські програми, які використовують заклади дошкільної освіти;
- можливість створення та наповнення власної джерельної бази;
- вихователь слідкує за ходом роботи дошкільника не відволікаючи його;
- доступ до матеріалів можна отримати і з закладу дошкільної освіти, і з дому;
- можливість інтерактивної перевірки виконання завдань.

Найпопулярнішими сервісами Google є:

Gmail – поштовий клієнт, який дозволяє обмінюватись миттєвими повідомленнями, голосовим та відеочатом, має мобільний доступ, а також захист від вірусів та спаму.

Google Drive (Google Диск) – хмарне середовище, що дозволяє зберігати файли на своєму дисковому просторі та мати доступ до файлів в інтернеті з власного комп'ютера або з мобільного пристрою.

Google Docs – текстовий документ, який можна використовувати як електронний робочий лист, в який можна вставляти інтерактивні фрагменти, посилання на зовнішні ресурси, публікувати на сайті, блозі або соціальній мережі. Працювати в документах Google можна як і індивідуально, так і колективно.

Blogger – сервіс, що дозволяє користувачу створювати власну сторінку в мережі Інтернет, створює умови для спілкування між людьми, об'єднаними спільними інтересами.

Google Calendar – сервіс, що дозволяє планувати зустрічі та справи. Користувач може задавати час зустрічі, встановлювати нагадування, а також надсилати запрошення іншим користувачам через електронну пошту.

Google Translate – сервіс, що дозволяє автоматично перекладати слова, фрази, тексти, використовуючи власне програмне забезпечення.

Google Sheets (Таблиці) – веб-сервіс, що дозволяє створювати, редагувати та експортувати електронні таблиці, а також надавати колективного доступу до роботи з ними.

Google Slides (Презентації) – веб-сервіс, за допомогою якого користувач може створювати, редагувати, експортувати презентації в режимі онлайн, а також надавати колективного доступу до роботи з ними.

Google Forms (Форми) – інструмент, за допомогою якого можна легко і швидко планувати заходи, складати опитування та анкети, а також збирати іншу інформацію.

Youtube – сервіс, що надає послуги з відеохостингу, дозволяє користувачам завантажувати, переглядати та коментувати відеозаписи. Активні користувачі даного сервісу створюють власні канали [2].

Безпосередньо в освітньому процесі сервіси, які надає компанія Google, можна використовувати для інтерактивного спілкування з батьками дошкільників, колегами (електронна пошта, онлайн-спільноти, колективні сховища знань), спільного використання онлайн-додатків (календар, веб-конференції, спільна робота з документами) [5]. Представлені сервісами Google онлайн- та офлайн-матеріали дають змогу користувачу перевіряти правильність виконаних завдань, не покидаючи простору; застосовувати найрізноманітніші наукові, енциклопедичні та довідникові видання; опрацьовувати навчальний матеріал у відповідному темпі та режимі [3]. Використання такого середовища як Google значно підвищує інтерес дітей до навчання, створює умови для саморозвитку, активізує пізнавальну діяльність, формує вміння сприймати та обробляти великі масиви інформації, розвиває спостережливість, сприяє розвитку перцептивної уваги, формує компетентність щодо пошукової та науково-дослідної роботи. Використовуючи сервіси Google, вихователі та діти отримують більше інструментів для спільної роботи в освітньому процесі: створення веб-сайтів, ведення блогів, виконання проєктів у групах [5]. Хмарні сервіси на даний момент є повноцінним навчальним інструментом, що дозволяє закладу дошкільної освіти створити власний онлайн-простір та формувати особисте освітнє середовище дошкільник та викладачів максимально ефективно [6].

Використання блогу у роботі вихователя має позитивний показник як в організаційно-методичній роботі, так і в роботі з дітьми та батьками. Особливе значення мережний щоденник (блог) має для організації і координації роботи з дітьми в дистанційному режимі. Використовують блог у переважній

більшості для розміщення матеріалів та посилань на веб-ресурси, розповсюдження навчальних матеріалів або посилань на них. Ці матеріали стають доступними для дітей та батьків у будь-якому місці. Блог можна використовувати як віртуальну дошку оголошень. Розмістивши методичні рекомендації для батьків щодо особливостей навчання та виховання дітей дошкільного віку, конспекти занять, зміст ігор, дидактичні матеріали, які батьки можуть використовувати для організації освітньої діяльності дітей у повсякденній діяльності. Вбудовані відеоматеріали, презентації, гіперпосилання, аудіо лекції – це колекція технічних засобів для організації роботи з батьками [2].

Багато вихователів використовують у своїй роботі Google Форми, які можна використовувати для проведення різноманітних опитувань і анкетування, для створення тестів з підрахунком балів за кожну відповідь.

Для кожного опитування автоматично створюється таблиця результатів у форматі Excel в Google Docs. Всі отримані відповіді автоматично відображаються та готові до перегляду і аналізу.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій є важливим завданням сучасної освітньої системи. Одним із різновидів ІКТ є хмарні технології, що дозволяють здійснити крок до надання освітньому процесу гнучкості та мобільності. Особливу увагу привертають сервіси Google – набір хмарних служб, які допомагають вихователям, дітям та батькам продуктивно працювати і спілкуватися, де б вони не знаходилися і якими б пристроями не користувалися. Прості в налаштуванні, використанні та управлінні інструменти (електронна пошта, календар, онлайнві документи та інтерактивні додатки) дозволяють зосередитися на тому, що дійсно важливо.

Список використаних джерел

1. Лященко К.В. Google-сервіси: можливості та перспективи використання у сучасному освітньому середовищі URL: https://www.psyh.kiev.ua/Лященко_К.В._Googleсервіси:_можливості_та_перспективи_використання_у_сучасному_освітньому_середовищі.

2. Войтович Н.В., Найдьонова А.В. Використання хмарних технологій Google та сервісів web 2.0 в освітньому процесі. Методичні рекомендації. Дніпро: ДПТНЗ «Дніпровський центр ПТОТС», 2017. 113 с.

3. Лабудько С.П. Використання технологій Web 2.0 в

управлінні навчальним закладом. *Процес управління суспільним розвитком: виклики, реформи, досягнення*. Зб. мат. II Міжнародної науково-практичної конференції 28-30 травня 2009 р. м. Суми. Сумський ОІППО, 2009. С. 50-52.

4. Буртовий С.В. Хмарні технології в освіті: Microsoft, Google, IBM. URL: <http://oin.in.ua/osvitni-hmarymicrosoft-google-ibm-suchasni-instrumenty-formuvannya-osvitnoho-seredovyschanavchalno-doslidnytskoji-diyalnosti-ditej/>

5. Дронь В.В. Google-сервіси в навчальній діяльності викладачів: методичні рекомендації. *Економіка в школах України*. 2017. № 4. С.2-7.

6. Прохорова О.В. Хмарні технології в науково-дослідній діяльності магістрів педагогічних університетів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 4. С. 170-178.

Миськова Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Півторацька Вікторія Олександрівна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ДИСКУРСІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розвиток та розбудова суспільства за демократичними принципами є можливими лише за умови усвідомлення власної відповідальності та необхідної активної громадської позиції усіма членами суспільства. А це, відповідно, вимагає від системи освіти, починаючи з першої її ланки створення оптимальних умов для формування у здобувачів різних рівнів освіти необхідних якостей особистості, зокрема, лідерських якостей.

Погоджуємось із думкою В. Іванової, яка стверджує, що «лідер – це високоавторитетна особистість, за якою група визнає право приймати відповідальні рішення в значущих для неї

ситуаціях» [5, С. 79].

Якщо проектувати реалізацію лідерських якостей у період дошкільного дитинства, то яскравим проявом цього процесу буде домінуюча позиція дитини дошкільного віку серед об'єднання однолітків щодо вибору спільної діяльності, визначення змісту та виконання певних дій, розподілу обов'язків тощо.

Як зазначає Н. Гавриш, яскраво вираженою ознакою лідера є його ініціативність, тобто «прояв розумової та фізичної активності» [4]. Бути ініціативним, на думку науковця, – це «діяти так, щоб втілити задумане в життя, не порушивши особистісних кордонів інших (...), вміти оцінити ситуацію (...), переконати інших підтримати ідею (...)». Окрім того Н. Гавриш наголошує, що «ініціатори, як правило, – проактивні особистості, які розв'язують проблеми, а не говорять про них» [4].

Як підкреслює О. Брежнева, «лідером може бути (і буває насправді) за відповідних умов кожна дитина. Аби розвинути в неї лідерський потенціал, необхідно створити умови для прояву її активності» [6].

На важливості створення оптимальних умов для виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку наголошує Л. Соловйова та виокремлює такі психолого-педагогічні умови: заохочення дитини до ініціативних, самостійних дій; надання їй права вибору, змоги прогнозувати свої можливості та успіхи; разом з дорослим переживати тимчасові невдачі та шукати способи їх подолання; поступове зменшення обсягу дитячої діяльності, ініційованої дорослими; залучення дитини до системи активної взаємодії з навколишнім світом; створення дорослими атмосфери довірчої партнерської взаємодії з вихованцем, яка ґрунтується на емоційно теплому ставленні дорослих до дитини, їхній щирій зацікавленості її проблемами; стимулювання мобілізації вольових зусиль дитини для подолання труднощів, з якими стикається дитина через необхідність діяти відповідно до вже сформованої системи цінностей; дотримання балансу між видами діяльності, ініційованими дітьми та дорослими; забезпечення суб'єктної активності дошкільника; розвиток уміння самостійно ставити мету, пов'язану із певними цінностями, досягати її під час різних видів діяльності; стимульне оцінювання досягнутих дитиною результатів; забезпечення дорослими максимального рівня мотивації дитячої діяльності у різних її проявах [7].

На важливості спілкування та взаємодії дітей дошкільного віку з дорослими та однолітками у процесі виконання різних видів діяльності як одній із умов виховання лідерських якостей наголошує Г. Беленька [6].

Досліджуючи проблему виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку О. Безсонова виокремлює дієві механізми формування лідерського потенціалу у дітей дошкільного віку – довіра та свобода вибору. При чому науковець зазначає, що важливо забезпечити кожній дитині свободу вибору змісту, способу, засобів та формату діяльності. Основними інструментами розвитку лідерського потенціалу у дітей дошкільного віку О. Безсонова називає ритуали, алгоритмізацію дій, рефлексію та проєктну діяльність [3].

Оскільки, як вважає О. Безсонова, ритуали формують у дітей звичку обов'язковості виконання тих чи інших правил, то «дають дітям змогу відчувати свою причетність до спільних справ, знайти своє місце в загальному процесі й результаті» [3]. А для того, щоб діти краще запам'ятали алгоритм виконання тих чи інших дій, науковець радить використовувати графічні організатори [3].

На доцільності використання графічних організаторів наголошують Н. Гавриш, Л. Зданевич, Н. Миськова, і стверджують, що «практика використання графічних організаторів (...) засвідчує їх позитивний вплив на формування навичок побудови логічних та чітко структурованих висновків, прийняття власних рішень та чіткої їх аргументації» [8]. А такі навички, на нашу думку, є важливими для прояву лідерських якостей.

Проєктна діяльність, як зазначає О. Безсонова, «надає кожній дитині змогу пізнати саму себе та знайти своє місце в дитячо-дорослому товаристві. Під час реалізації завдань проєкту діти навчаються працювати в команді, знаходити спільні рішення та брати на себе відповідальність за результат» [3].

Реалізуючи завдання виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку при проведенні занять важливо дотримуватися таких етапів: об'єднання учасників, мотивація – початкове коло, термінологічний аналіз поняття, робота із символізації та об'єктивізації поняття, обговорення прислів'їв, художньо-предметна творчість або гра, заключне коло [1].

Показники, що свідчать про наявність лідерського

потенціалу у дитини дошкільного віку, виокремлено О. Безсоною. До них віднесено: «підтримує лише ті рішення, з якими може погодитись хоча б частково; розглядає різні думку як допомогу, а не перешкоду; виявляє ініціативу під час обговорення, щоб досягти спільної мети; використовує аргументи, щоб переконати у своїй думці; слухає інших уважно; уникає конфлікту під час спільного обговорення» [2].

Таким чином, можемо стверджувати, що проблему виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку відображено у дискурсі дошкільної освіти. Так, дослідниками акцентовано увагу на необхідності виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку, виокремлено розвиток ініціативності як важливої якості дитини-лідера, описано механізми, інструменти, умови виховання лідерських якостей та показники їх прояву у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Азбука лідера: навчальний посібник / упорядн.: Н. Гавриш, В. Воронов. К. : Mr. Leader, 2017. 84 с.
2. Безсонова О. Інструментарій для діагностики лідерського потенціалу дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №8. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/911951> [дата звернення: 08.02.2024 р].
3. Безсонова О. Лідер живе в кожному: перевірено педагогами. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. №12. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/858568> [дата звернення: 07.02.2024 р].
4. Гавриш Н. Ініціативність – важлива якість лідера. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. №8. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/98328> [дата звернення: 07.02.2024 р].
5. Іванова В. В. Проблеми лідерства в колективі дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 32. С. 78-81.
6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків.: «Друкарня

Мадрид», 2015. 330 с.

7. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник / Т.О. Піроженко, А.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.

8. Nataliia Havrysh, Larysa Zdaneyvych, Nataliia Myskova. Pedagogical training as a form of preparing the future professionals of preschool education / Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes / Edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Monograph 43. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. pp. 244-250.

Михайлишин Романа Романівна,
методист навчально-методичного
підрозділу ВСП «Педагогічний фаховий
коледж Львівського національного
університету імені Івана Франка»,
асистент кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи факультету
педагогічної освіти
ЛНУ імені Івана Франка

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні українська держава та її громадяни стали безпосередніми учасниками процесів, які відбуваються у період військових подій.

Національно-патріотичне виховання дітей і молоді – це комплексна система й цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї, соціальних інститутів щодо формування у підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, виконання обов'язку зі захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України.

Як вважають дослідники, дієвим засобом збереження нації є формування в особистості національної гідності й гордості за Україну.

Вірність Україні є невід'ємною ознакою національно свідомого громадянина. Формування патріотичних почуттів – це вироблення та зміцнення високого ідеалу служіння своєму народові, готовності до героїчного подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною.

У зміцненні національно-патріотичних почуттів велику роль відіграє героїко-патріотичне виховання, покликання формулювати бойовий, морально-психологічний дух, спонукати до фізичного вдосконалення громадянина-патріота, виробляти глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовності у будь-який час стати на захист України, вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його збройних сил.

Виховання громадянина слід розпочати з періоду раннього дитинства, коли відбувається пізнання та прийняття дитиною багатогранності навколишнього світу, формується базис особистісної культури, закладаються основи духовності й патріотичності.

Нормативно-правові документи, що регламентують діяльність сучасного закладу освіти, наголошують на важливості здійснення національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Зокрема, Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначає формування національно свідомого громадянина, патріота, тобто людини, якій притаманні якості й риси характеру, світогляд і спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток й розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Основними шляхами реалізації наступності концепції національного виховання є:

- якісне оновлення змісту, форм і методів виховання;
- розробка теоретико-методологічних основ безперервної системи національного виховання;
- створення центрів опрацювання виховних інновацій, пропаганда кращого досвіду новаторів виховної роботи;
- гуманізація та гуманітаризація виховання дітей і молоді, створення закладів нового типу;
- сприяння діяльності дитячих і юнацьких організацій;

- залучення до виховної роботи висококваліфікованих і талановитих народних умільців, представників громадськості; національної еліти науки, культури та мистецтв.

На актуальності національно-патріотичного виховання наголошується в Концепції Нової української школи, де метою виховання визначено формування особистості громадянина, патріота та інноватора.

Проблема національного виховання дітей і молоді займає одне з чільних місць у вітчизняній педагогічній науці та практиці. Питання патріотичного виховання та формування громадянських якостей особистості висвітлюють у своїх дослідженнях І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, А. Погрібний, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін. Достатньо дослідженим у педагогічній науці є проблема національно-патріотичного виховання (Ю. Бондаренко, М. Боришевський, О. Вишневський, Р. Захарченко, В. Кузь, Б. Цимбалістий, В. Янів, Я. Ярема, О. Ярмоленко) та військово-патріотичне виховання (М. Зубалій, В. Івашковський).

І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло дотримуються думки, що національно-патріотичне виховання – це процес, який формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [2, с. 3-6]. Результатом ефективного національно-патріотичного виховання є формування патріотичних почуттів, функція яких полягає у позитивному ставленні до свого народу, Батьківщини. На думку О. Вишневського, національно-патріотичне виховання ґрунтується на таких цінностях, як: українська ідея, державна незалежність, національна гідність, історична пам'ять, пошана до національної культури, мови, символів, до Конституції, конструктивна участь у державотворчих процесах тощо [4, с.188].

Найбільш ефективно процес національного виховання відбувається в дошкільному віці, що розглядається як самоцінний етап життя людини; етап підготовки до наступного періоду життя – шкільного дитинства; період, упродовж якого формуються провідні риси особистості, що визначатимуть її спрямованість, поведінку і діяльність протягом усього життя [10].

За висновками науковців, дошкільний вік є виключно важливим у процесі формування національної свідомості,

оскільки він закладає фундамент формування майбутньої особистості.

Основним завданням закладів дошкільної освіти є:

- повноцінний і всебічний розвиток дітей на засадах національної культури, духовності з урахуванням різноманітності національного складу та релігійних умов України;
- забезпечення фізичного та психічного здоров'я дітей, здійснення виховного процесу з урахуванням особистісних якостей, стану здоров'я, природних задатків дитини;
- розумовий розвиток дітей, розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви, захоплень, оволодіння рідною мовою;
- розвивати основи трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації в національних і загальнолюдських цінностях; любов і повага до батьків, родини, України;
- залучення дітей до краси народної культури, мистецтва, традицій, обрядів українського народу, формування духовності;
- інтеграція родинного та суспільного дошкільного виховання на засадах народної педагогіки, національної культури, сучасних досягнень науки.

Національно-патріотичне виховання молодших школярів націлено на виховання таких завдань:

- створення умов для розвитку громадської активності;
- підтримання кращих рис української нації – працелюбності, поваги до батьків та родини;
- формування духовних цінностей українського патріота;
- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадського обов'язку щодо відстоювання незалежності держави;
- психологічна підготовка дітей до навчання в школі.

Зберігаючи наступність з дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури.

Національно-патріотичне виховання дошкільників і молодших школярів – важливий етап патріотичного виховання людини, адже у цей період важливо сформувати в дітей почуття любові, поваги спочатку до своєї сім'ї, родини, домівки, потім – дошкільного закладу, школи, рідного слова, природи, традицій, вулиці, міста, регіону і в кінцевому результаті – до свого народу і

країни.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін: навч. метод. посіб. Київ: Педаг. думка. 2011. 240 с.
2. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2 – ге вид. Київ: “Освіта України, “КНТ”, 2008. 528 с.
3. Каньоса Н. Г. Наступність дошкільного та початкового навчання в умовах Нової української школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Випуск 26 (1-2019). Частина 2, С. 260-266.
4. Концепція національно-патріотичного виховання.

Михайлова Катерина Василівна,
старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ

Перший рік життя – це величезний стрибок у розвитку дитини. Слід відмітити, що головна роль у вихованні дитини першого року життя належить матері, яка повинна виховувати свою крихітку в атмосфері любові, ніжності, турботи, доброзичливості тощо.

Швидкий темп розвитку дитини на першому році життя потребує правильної організації життєдіяльності дітей, зокрема важливою умовою є правильний режим дня, який відповідає віковим та індивідуальним особливостям дітей. При правильному режимі забезпечується не тільки зміцнення здоров'я дитини, але і нормальний нервово-психічний розвиток. Не потрібно забувати, що з віком розвивається і працездатність нервової системи дитини, здатність активно діяти в період неспання [1, с. 26]. Тому режим з досягненнями у розвитку дитини повинен змінюватися. На протязі першого року життя його потрібно змінювати чотири рази.

Режим для дітей раннього віку розроблений вченими

Н.М. Щеловановим та І.М. Аксаріною доцільно використовувати під час виховання дитини у сім'ї. Годувати дитину потрібно після сну, а організовувати активну діяльність після годування. Не слід забувати, що при дотриманні режиму дня у дітей формується звичка до засинання і пробудження, у дітей хороший апетит та глибокий сон. Не слід забувати про використання загартовуючих процедур: обтирання, купання дитини; проводити з нею гімнастику, масаж тощо.

Протягом першого року життя у дітей потрібно формувати культурно-гігієнічні навички: привчати до чистоти та акуратності, висажування на гошок, привчати самостійно їсти з ложки спочатку напівгусту, а потім і густу їжу, пити з чашки, спочатку за допомогою дорослого, а потім і самостійно тощо [2, с. 48].

Особливо важливо постійно спілкуватись з дитиною, співати колискових пісень, використовувати потішки, примовлянки, ігри-розваги тощо. З метою сенсорного розвитку важливо розвивати зорові та слухові сприймання, щоб дитина постійно під час періоду неспання діяла з іграшками, оглядала їх, наслідувала дорослого. Сприяє розвитку дитини також проведення з нею спільних ігор.

У цьому віці дитина буквально випромінює допитливість, вона дуже активна, а тому розвиваючі ігри для дітей першого року надзвичайно важливі. Гра в цьому віці допомагає дитині пізнавати навколишній світ і розвиватися розумово, фізично і емоційно. Гра – природний процес навчання малюка, вона задовольняє його потреби і приносить радість [1, с. 49].

Головний вид розвиваючої гри для дитини 1 року – маніпуляції з предметами. Дитина активно досліджує їх різні властивості, їй цікаво все – розмір, форма, співвідношення, смак. Ігри з предметами розвивають пізнавальну діяльність і дрібну моторику пальців малюка. Для цих цілей відмінно підійдуть такі заняття, як вкладання предметів один в інший, перекладання речей з однієї коробки в іншу, збирання пірамідок і простих мозаїк, нескладних конструкторів з великими деталями т.п. [1, с. 43]

Дітей раннього віку обов'язково захоплять ігри з водою. Кола на воді від кинутого предмета, приємні тактильні відчуття, мінливе відображення – це справжні відкриття для дитини.

Для розвитку емоційної сфери і уяви можна використати

гру-забаву: «Конячка». Дорослий стає на коліна, а малюк влізати йому на спину, тримаючись за неї руками. Дорослий обережно підводиться на руках і на колінах і рухався вперед, зображуючи конячку і клацаючи язиком. Таким чином гра повторюється, таким же чином дорослі можуть грати з дитиною в машину, паровоз і т.п. Під час гри дорослий обов'язково наслідує звуки коника, машини, паровоза і заохочує до наслідування дітей, використовуючи примовлянки, невеличкі віршики тощо [4, с. 92].

Масу задоволення доставить малюкові гра в «Догонялки», коли дорослий на четвереньках намагається втекти від дитини, даючи при цьому їй можливість наздогнати себе. У процесі даної гри можна використовувати іграшки: доганялки за ведмедиком, кішкою, собачкою, лялькою. Можна використовувати також різні варіації гри в хованки [2, с. 81].

Психологи рекомендують наступний набір іграшок для дитини під кінець першого року життя: заводні іграшки, книжки з картонними сторінками, кубики, ляльки, відерця, м'ячі різних розмірів, іграшки, які можна возити на мотузочці за собою, іграшкові звірі, матрьошки і пірамідки, машинки, нескладні конструктори, музичні іграшки тощо [3, с. 60].

Батьки повинні гратися з дитиною з різними розвиваючими іграшками та розвивальними іграми, заохочувати до цього дитину. Проте дитина не може постійно зосереджувати свою увагу на чомусь одному, не витримує довго певної одноманітної діяльності, працездатність її нервової системи ще досить низька, тому, якщо дитина не хоче брати участь у ігровій діяльності, не слід наполягати на своєму. Також не слід забувати, що увагу маленьких дітей не може довго затримувати на чомусь одному, тому краще всього закінчити гру перш, ніж малюк втомиться і почне відволікатися

Отже, для повноцінного розвитку дитини на першому році життя обов'язково повинно бути створене відповідне розвивальне середовище зі сприятливими умовами для розкриття можливостей дитини.

Список використаних джерел

1. Ігрові заняття з розвитку мовлення. I-II молодші групи. / Упоряд. В.Л. Сухар. Х.: Ранок. 2008. 192 с.
2. Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко / Під ред.. О.Л. Кононко. К., Кобза, 2004. 188 с.

З. Кузнецова С. Романова Г. Оновлення предметно-розвиваючого середовища. *Дитина в дошкільному закладі*. 2008. № 34, С. 58-65

Михальчук Олена Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького;
Тищенко Яна Сергіївна,
магістрантка кафедри дошкільної та спеціальної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік – це час активної соціалізації дитини, розвитку спілкування з дорослими та однолітками, пробудження моральних та естетичних почуттів, період активного пізнання світу та людських відносин, формування засад особистості майбутнього громадянина.

Нині у дошкільній педагогіці актуальною є проблема формування соціальних навичок у дітей дошкільного віку, яка пов'язана з тим, що пріоритет віддається розумовому розвитку, навчанню та підготовці до школи.

Соціальні навички, можливо, найважливіші здібності, які можуть знадобитись людині у житті. Добре сформовані соціальні навички дають можливість знайомитись з цікавими людьми, отримувати роботу, яка подобається, зміцнювати особисті відносини. І навпаки, відсутність гарних навичок спілкування може призвести до самотності, що сприяє розвитку тривожних станів та виникненню депресії [3, с. 231].

Огляд наукових публікацій з теми дослідження продемонстрував, що лише незначна кількість досліджень

присвячені безпосередньо аналізу змісту концепту соціальних навичок. Переважно науковці звертаються до поняття «соціальні навички» у контексті вирішення інших завдань, пов'язаних з розробкою та апробацією інструментарію для їхнього вимірювання; вивчення впливу дефіциту соціальних навичок на різні сфери розвитку; дослідження ефективності різних типів втручань з розвитку соціальних навичок.

Проаналізовано, що науковці виокремлюють такі найбільш важливі соціальні навички, як: співпраця, впевненість, самоконтроль, самостійність, емпатія, спілкування. Тому багато часу приділяється формуванню основних соціальних навичок у дітей дошкільного віку.

Визначено, що паралельно з «соціальними навичками» використовують поняття «соціальна компетентність» як взаємозамінні. Будучи пов'язаними, ці поняття насправді є різними і співвідносяться як загальне та часткове. Соціальну компетентність визначають як «...ефективність або адекватність, з якою індивід здатний реагувати на різні проблемні ситуації» [5, с. 9]. Соціальні навички – це всі вміння людини, які вона використовує для спілкування і взаємодії з іншими людьми [4, с. 182].

Проаналізовано, що соціальні навички – поняття дуже багатогранне та включає ряд компонентів: когнітивний, емоційний та поведінковий.

Когнітивний компонент включає знання про правила і норми поведінки. Емоційний компонент – це прийняття правил і норм поведінки, позитивне ставлення до інших і себе. Поведінковий компонент передбачає засвоєння правил і норм поведінки. Цей компонент виявляється у вмінні враховувати почуття та інтереси інших, домовлятися, радіти успіхам інших та співчувати [1, с. 13].

У структурі соціальних навичок дитини дошкільного віку можна виділити такі компоненти, як пізнавальні, комунікативні, соціокультурні, особистісні та ціннісно-змістові.

Схарактеризовано, що до основних соціальних навичок належать: вміння правильно вітатись; презентувати себе; залишатись усвідомленим в будь-яких ситуаціях; керувати

власним голосом; правильно вибачатись; бути тактовним і ввічливим; грамотно реагувати на критику; правильно приймати компліменти; гідно триматись у суспільстві; представляти один одному інших людей; вести комфортну для всіх бесіду; бути щирим; зберігати спокій; слухати; проявляти інтерес до оточуючих, тощо [2, с. 96].

Формування соціальних навичок у дітей дошкільного віку вимагає створення певних умов, які будуть сприяти швидкому засвоєнню соціальних форм та правил поведінки: діяльність закладу дошкільної освіти, який спеціально спрямований на формування соціальних навичок дитини; залучення дитини до єдиного освітнього простору, як закладу дошкільної освіти, так і поза ним, узгодження дій усіх суб'єктів освітньої діяльності під час формування соціальних навичок; можливість прояву дитиною соціальної активності як діяльності, у ході якої вона самостійно чи під контролем дорослих буде застосовувати навички, що дозволить їй сформувати та реалізувати себе у реальних соціальних відносинах [5, с. 10].

Формування у дітей дошкільного віку соціальних навичок здійснюється успішно під час ігрової діяльності. Саме у процесі ігрової діяльності діти дошкільного віку набувають початковий досвід виконання елементарних ігрових дій ухвалення та виконання ігрової ролі соціальної спрямованості, демонструють сформовані соціальні навички.

Формуванню соціальних навичок у дітей дошкільного віку сприяють: ігри спрямовані на згуртованість та співробітництво; ігри спрямовані на розвиток комунікації; ігри спрямовані на подолання конфліктності; ігри спрямовані на розвиток емоцій; ігри спрямовані на формування цілісного ставлення до власного «Я» [3].

За допомогою таких ігор діти дошкільного віку опанують мову, навчаються знаходити контакт з людьми, спілкуватись у різних ситуаціях, успішно взаємодіяти зі співрозмовниками, тощо. Це допоможе дітям легше адаптуватись до умов шкільного життя, а отже, бути соціально активною особистістю, яка вміє самореалізуватись.

Саме ігрові методики перш за все сприяють розвитку

соціальних навичок, які навчають дітей слухати, потім говорити, ігри покращують словниковий запас, розвивають креативне мислення і звичайно навчають дітей формувати власну думку.

Отже, чим різноманітнішим, варіативнішим, доступнішим для ознайомлення та використання є оточуюче дитину розвивальне середовище, тим вона зростає вправнішою, кмітливішою, швидше оволодіває правилами доцільної та безпечної поведінки. А створення у закладі дошкільної освіти розвивального життєвого простору сприяє реалізації сукупності умов, які забезпечують ефективне формування соціальних навичок у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Грицишина Т. І. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 12 (55). С.12–15.
2. Докторович М. О. Зміст та структура соціальної компетентності. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні наукові дослідження-2006». Дніпропетровськ, 2013. С. 94–103.
3. Максимова О.О. Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип.20 (1–2016). Ч.2., 2016. С. 229–234.
4. Ткачук Ю. Концептуальні підходи до визначення поняття «соціальні навички». *Наука. Освіта. Молодь*. 2021. № 1. С. 181–184.
5. Шарапова Т .С. Соціально-психологічні особливості формування соціальної компетентності у дитини дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2017. № 10. С. 8–13.

Монке Олена Станіславівна,

доктор педагогічних наук, доцент,
Університет прикладних наук
Віндесхайм, Зволле (Нідерланди)
(Windesheim University of Applied
Sciences, Zwolle (Netherlands))

ІГРОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ІЗ ТРИВОЖНИМИ РОЗЛАДАМИ: ІНТЕРАКТИВНА ГРА «MIND MY LIGHT»

В умовах складної соціально-економічної ситуації і постійних стресів, спричинених пандемією та наступними повномасштабними військовими діями в Україні і світі ігротерапія як засіб підтримки дітей з тривожними розладами (фонові тривожність, різні види фобій, панічні атаки, ОКР та ін.) стає особливо актуальною і ефективною. Про інтерес до ігротерапії свідчать останні дослідження, пов'язані з її використанням у різних напрямках турботи про дитину: як засіб реабілітації дітей (Ф. Ферасінта (2024), А.-Л. Фісс, Р. Барклай-Гокстад (2023)), зокрема реабілітації дітей із затримкою рухового розвитку (Ж. Семеніна, А. Голяченко (2022)); як психологічне зцілення (Г. Сінгх); як метод взаємодії із соціальним оточенням (Л. Нечипорук (2022), Є. Келлстранд Хартвіг, Є. Тейлор (2023)); як технологія регуляції поведінки дітей з розладами аутичного спектру (М. Федоренко (2022), Х.-Б. Ясмін (2023), З. Єльбельтагі (2023)); як метод формування соціальних навичок у дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (Ф. Карбасі Амель та ін., 2023)); як засіб підтримки дітей з тривожністю (М. Діхума, С. Тахір та ін. (2023)); як підтримка дітей, які постраждали від домашнього насильства (Н. Фітріяні, 2023) та ін.

Сьогодні ігротерапія користується великим попитом у практиків, оскільки є не тільки ефективним методом моделювання взаємодії з довкіллям, а й методом корекції емоційних та поведінкових розладів у дітей дошкільного віку. У сучасному світі все поширенішими стають різні види тривожних розладів, які виникають у дітей із різних причин (стресові ситуації, проблеми з адаптацією та ін.) Вони характеризуються постійною тривогою, переживанням страху, нервовою

напруженістю та іншими симптомами, які негативно впливають на психічне та фізичне здоров'я дітей. Ігротерапія, як ефективний засіб підтримки дітей в тривожних станах, сприяє емоційному розвитку та психологічному благополуччю; підтримує дітей, які мають ті чи інші тривожні розлади через свої унікальні можливості у створенні безпечного простору для вираження емоцій, зниження рівня стресу та покращення психічного благополуччя. Адже сама гра, або її елементи допомагають дошкільникам виражати емоції, розвивати соціальні навички та креативність, вирішувати конфлікти та знаходити шляхи позитивної взаємодії з довколишнім світом. Ми розглядаємо ігротерапію не тільки як ефективний засіб психолого-педагогічного впливу, спрямованого на підтримку дітей, що вже мають тривожні розлади, а й у якості превентивного методу, що ніби м`яко «вакцинує» дітей від тих чи інших тривожних розладів, спричинених потенційно небезпечними ситуаціями через набутий у грі ігровий досвід.

У широкому розумінні ігротерапія є формою психотерапії, де гра використовується як метод психологічного зцілення та розвитку особистості; основний засіб комунікації та взаємодії з клієнтом. У роботі з дітьми дошкільного віку ігротерапія це «динамічна система міжособистісних стосунків між дитиною та терапевтом, де дорослий, ознайомлений із процедурою ігрової терапії, забезпечує дитину ігровим матеріалом, сприяє тому, щоб вона якомога повніше виразила та дослідила власне Я (почуття, вчинки, думки і т. д.) за допомогою гри [4, с. 15]; процес спільного з дитиною проживання й осмислення будь-якої життєвої ситуації, що подана в ігровій формі: це процес співтворчості, співдії [1; 3]. Психологічні механізми ігротерапії полягають в тому, що вона сприяє розслабленню дитини та зниженню рівня тривоги через активну участь у грі; допомагає дитині зосередитися на позитивних емоціях та відволіктися від негативних думок.

Для розв'язання різних проблем та психологічних станів можемо використовувати різні види ігор (див. табл. 1). Вибір певного виду ігор для ігротерапії залежить від потреб та характеристик кожної конкретної психолого-педагогічної ситуації.

Таблиця 1

Види ігор для ігротерапії

Вид гри	Особливість гри	Ігровий ефект
Символічна гра	Дитина використовує предмети, або фігурки для вираження своїх почуттів, думок чи досвіду.	Допомагає дитині виразити складні емоції та переживання через символічну взаємодію з предметами.
Рольова гра	Дитина грає роль персонажа, що допомагає їй виразити свої почуття та емоції через взаємодію з іншими учасниками гри.	Допомагає вирішити конфлікти, розвинути соціальні навички та змінити поведінку.
Творча гра	Використовується творчий процес (малювання, ліплення, музики тощо) для вираження своїх почуттів та думок.	Допомагає зосередитися, розслабитися та виразити себе через мистецтво.
Інтерактивна гра	Включає в себе спільну гру та взаємодію між дитиною та вихователем (психологом, арттерапевтом тощо, або іншими учасниками гри.	Сприяє покращенню комунікації, сприйняттю соціальних навичок та розвитку довіри.

Зауважимо, що окрім запропонованої класифікації сучасні прийоми ігротерапії широко варіюються, зокрема за ступенем активності терапевта (директивна і недирективна ігротерапія); за ступенем залучення батьків у процес терапії; за кількістю учасників (групова та індивідуальна терапія); за кількістю і складом ігрових предметів та іншого обладнання (лялькотерапія, використання іграшок-напівфабрикатів, застосування піску або глини); за частотою ігрових сеансів тощо [2. с. 39].

Спостереження і результати різноманітних досліджень щодо

впливу ігротерапії у подоланні в дітей тривожних розладів засвідчують, що загалом ігротерапія значно зменшує рівень тривожності у дітей та покращує психоемоційний стан, діти виявляють більшу впевненість у собі, у них знижується ризик розвитку тривожних розладів у майбутньому.

У залежності від тяжкості тривожних розладів ігротерапію використовують як частину комплексного психологічного плану підтримки дітей, або як єдиний метод цієї підтримки. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини при обранні ігрових технік та методик.

Наразі нами досліджується ефективність ігротерапії у підтримці дітей із тривожними розладами через використання спеціальної інтерактивної гри, розробленої для мобільних пристроїв (комп'ютера, консолі і т. ін.) в основі якої лежить цикл авторських терапевтичних казок. Для цього групою студентів, які працюють методом SCRUM у проекті «Fairy tales for healing anxiety» створюється інтерактивна комп'ютерна гра під назвою «Mind my light», яка має 7 рівнів. Наразі вже розроблено 2 рівні цієї гри, і робота над розробкою інших 5 рівнів продовжується. При цьому удосконалюються механізми лікувального ефекту гри на дитину з тривожними розладами через проведення попередніх тестувань.

Зазначимо, що методика SCRUM – це гнучкий метод управління проектами, який дозволяє команді ефективно співпрацювати та швидко реагувати на зміни в процесі розробки продукту. Використання методики SCRUM у створенні інтерактивних ігор для підтримки дітей із тривожними розладами має низку переваг і особливих характеристик, як-от: ітераційний підхід, що дозволяє команді розробників швидко створювати прототипи ігор, тестувати їх з маленькими групами дітей і швидко вносити зміни на основі отриманих результатів; взаємодія з клієнтом, тобто отримати швидкий фідбек від дітей та їх батьків, що допомагає точніше визначити їх потреби та вподобання; гнучкість і ефективне управління ризиками, характерне для SCRUM допомагає ідентифікувати потенційні ризики та швидко реагувати на них, що особливо важливо у створенні продуктів для дітей.

У перших тестуваннях взяли участь 15 дітей старшого дошкільного віку, їх батьки та педагоги. Попереднє оцінювання відбувалось за шкалами тривоги та емоційного стану (шкала тривоги Гамільтона, шкала материнської сепараційної тривоги (MSAS) та опитувальник Preschool Anxiety Scale (PAS). Надалі дітям було запропоновано грати в інтерактивну гру 20 хвилин протягом тижня. Зазначимо, що у дітей вимірювалися деякі об'єктивні показники, як-от: фізіологічні реакції (пульс, кров'яний тиск), які також були враховані для оцінки ефективності ігротерапії з використанням означеної інтерактивної гри. Ми спостерігали за змінами у психоемоційному стані старших дошкільників та виявляли ефективність такої ігротерапії у зменшенні в них симптомів тривожних розладів.

Отже, ігротерапія є важливим інструментом у психолого-педагогічному супроводі і підтримці дітей з тривожними розладами. Розвиток інтерактивних ігор на основі терапевтичних казок може бути корисним напрямком у лікуванні таких станів. Ігротерапія виявилася не тільки ефективним методом зменшення симптомів тривожних розладів і покращення психоемоційного стану дошкільників, а й ефективним засобом розвитку у них різноманітних корисних навичок. А інтерактивну гру «Mind my light» (яка буде доступна українською, англійською та нідерландською мовами) можна використовувати як частину комплексної програми психолого-педагогічної підтримки дітей з тривожними розладами.

Список використаних джерел

1. Грабенко Т. М., Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Чудеса на песке. Песочная игротерапия. СПб.: Институт специальной педагогики и психологии, 1998. 50 с.
2. Литвиненко С.А. Теорія і практика ігротерапії: сучасні підходи. Наука і освіта, № 4-5, Одеса, 2008.
3. Нечипорук Л. Ігротерапія в соціально-педагогічній роботі як метод моделювання взаємодії з соціальним оточенням. Інноватика у вихованні, №16, Рівне, 2022. С. 180-189.
4. Landreth Garry L. Play therapy: The Art of relationship. Taylor&Fransis Ltd; 3rd edition, 2012. 442 p.

Мосур Вікторія Вікторівна,

студентка групи ЗДО-316

факультету дошкільної освіти та психології,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія;

науковий керівник:

Фроленкова Надія Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

СИСТЕМА РОБОТИ З ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЇХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

В сучасному світі освіта дітей старшого дошкільного віку вимагає не лише передачі знань, але й активного включення їх у процес пошуково-дослідницької діяльності. Цей підхід є ключовим у формуванні пізнавальної активності та розвитку критичного мислення у маленьких дослідників. Важливо створити систему роботи, яка сприятиме розвитку їхнього дослідницького потенціалу та підтримуватиме їхню цікавість до навчання.

У цьому контексті дослідницька діяльність стає не лише засобом отримання знань, а й шляхом виявлення власної ініціативи та творчих здібностей дитини. У наш час уявлення про роль дитячого садка включає не лише виховання, але й активну роботу з підготовки до навчання в школі.

Пошуково-дослідницька діяльність у дітей дошкільного віку сприяє їх активному включенню у розв'язання пізнавальних завдань, дозволяючи їм використовувати наявні знання та навички для здійснення різних трансформаційних дій та вивчення різноманітних аспектів явищ і об'єктів. Дитина виявляє інтерес до вивчення оточуючого світу, що робить її великим і завзятим дослідником, спроможним робити власні «відкриття». За допомогою вихователя вони можуть проводити експерименти, змінювати умови існування об'єктів, а також використовувати різні засоби для вивчення, що дає можливість отримати нові

знання та досліджувати аспекти, недоступні лише шляхом спостереження в природі.

В дошкільних навчальних закладах часто виникає необхідність у вдосконаленні пізнавальної активності дітей через систему пошуково-дослідницької діяльності. На основі аналізу досвіду роботи вихователя з Н. Міляченко вивчається ця система як засіб розвитку пізнавальної активності дошкільників. Метою її впровадження є визначення ефективності даної системи для підвищення пізнавальної активності дітей. Така система передбачає декілька етапів відповідно до розробленої вихователем технології, спрямованої на розвиток пізнавальної активності у дошкільників [4, с. 4].

Система пошуково-дослідницької діяльності як розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку у відповідності до напрацювань вихователя складається з таких п'яти етапів: організаційний етап, створення необхідного розвиваючого середовища, створення перспективного плану пошуково-дослідницької діяльності, розробка технології проведення пошуково-дослідницької діяльності, методичне забезпечення проведення дослідів [3, с. 19]. Розглянемо їх.

На I етапі організації пошуково-дослідницької діяльності для дітей старшого дошкільного віку було розроблено та впроваджено схему, що включає різні етапи. Перед початком дослідів важливо активізувати знання та інтерес дітей шляхом постановки проблемних питань. Сам дослід починається з формулювання гіпотез та обговорення умов для його проведення. На наступному етапі діти спостерігають або беруть участь у досліді, фіксують результати та обмінюються враженнями. Остаточний етап включає аналіз результатів та обговорення отриманих даних. Важливо, щоб вихователь заздалегідь грамотно підготувався та планував проведення дослідження, використовуючи різноманітні методи для зацікавлення дітей. Такий підхід допомагає розвивати їхні знання та навички, сприяє формуванню самостійності та зацікавленості у навчанні [4, с. 1-2].

На II етапі – створення розвиваючого середовища у дошкільному закладі є ключовим у впровадженні сучасних освітніх реформ, враховуючи принципи побудови розвивального простору. Важливою частиною цього процесу є урахування

фізіологічних та психологічних особливостей дітей, включаючи їх віковий склад, рівень розвитку, інтереси та здібності.

Створюючи розвивальне середовище, вихователь повинен керуватися такими принципами, як повага до потреб та думок дітей, функціональність, випереджаючий характер змісту навчання та динамічність [2, с.94].

Основними функціями цього середовища є розвивальна інтегративна, формування освіти та соціального замовлення, стимулювальна, збереження психологічного здоров'я та виховна. У цій системі рекомендується організовувати різноманітні розвиваючі центри, такі як природознавчі, ігрові, музичні, художнього слова, спортивні та інші, а також забезпечувати дитячий експеримент широким асортиментом обладнання та матеріалів.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає такі теми для проведення дослідів, кожна тема має свою мету і приклад досліду: тема «Сонце»; тема «Повітря»; тема «Вода»; тема «Ґрунт»; тема «Явища природи»; тема «Рослини»; тема «Тварини»; тема «Я і природа»; тема «Пісок»; тема «Сніг»; тема «Лід» [1, с. 3].

III етап – створення перспективного плану пошуково-дослідницької діяльності для дітей старшого дошкільного віку передбачає вивчення різних тем і організацію досліджень навколишнього світу, з можливістю обрати конкретні напрями та визначити дії та завдання.

IV етап – розробка технології проведення пошуково-дослідницької діяльності для старших дошкільників, яка базується на методиці елементарних дослідів, сприяє розвитку їхньої спостережливості та пізнавальних здібностей. Очікувані результати включають сформованість умінь і навичок набуття знань про довкілля, пошук причинно-наслідкових зв'язків, а також розвиток самостійності у проведенні дослідів, виходячи з принципів STREAM-освіти та враховуючи вимоги до виконання дослідів у молодшому дошкільному віці [4, с. 6].

V етап – методичне забезпечення проведення дослідів. Методичне забезпечення проведення дослідів з дошкільниками є ключовим компонентом організації пошуково-дослідницької діяльності в дошкільному навчальному процесі. Це включає в себе розробку планів проведення дослідів, визначення методів і

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

прийомів, а також надання рекомендацій для педагогів [1; 2; 3].

Розглянемо перспективний план пошуково-дослідницької діяльності для старших дошкільників запропонований І. Стеценко у таблиці 1 [1; 4].

Освітній напрям	Зміст та особливості дослідів за напрямом	Приклади дослідів
Природничі науки	Природничі науки сприяють створенню цілісної картини світу, пізнанню його закономірностей.	«Танення льоду»
Технології	Технології допомагають навчити дітей досліджувати, спостерігати, придумувати досліди, аналізувати, робити висновки і самостійно здобувати знання та вміння.	Досліди з приготування соків
Читання і письмо	Читання і письмо допомагають насамперед навчити дітей розуміти зміст тексту, відчувати красу рідної мови, образно виражати свої почуття, добирати влучні слова, зрозумілі й іншим людям.	Досліди звуків. Наприклад, запитайте у дітей, якими звуками можна передати шелест листочків (ш-ш-ш), завивання вітру (у-у-у), дзижчання комара (з-з-з), гарчання собаки (р-р-р) тощо.
Мистецтво	Мистецтво емоційно забарвлює навчання, допомагає заохотити малят, яких ще не зацікавили природничі науки, техніка та інжинірінг.	Досліди з вивченням властивостей фарб, різних видів паперу, інших поверхонь.
Інжинірінг	Одним із основних видів діяльності в інжинірінгу є конструювання.	З'ясувати, наприклад, чому в будинку дах

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

	Разом з дітьми знаходьте у довкіллі об'єкти, що нагадують певні конструкторські рішення, спостерігайте за цими об'єктами.	найкраще робити у формі трикутника і який саме краще обрати як прототип.
Математик а. Логіка	У STREAM-освіті математика розглядається, насамперед, як наука, що навчає сміливо і нестандартно мислити, шукати різні варіанти розв'язання завдань, обґрунтовувати свої рішення, доводити їх правильність.	Об'єктами дослідження на заняттях із математики є переважно геометричні фігури і числа.

Таким чином, пошуково-дослідницька діяльність в дошкільному віці сприяє розвитку пізнавальних здібностей дітей, стимулює їх творчий підхід та навички самостійного вирішення завдань, а також сприяє активному вивченню навколишнього середовища та розвитку критичного мислення. Інтеграція цього методу у педагогічний процес є важливою для ефективного розвитку пізнавальних здібностей дітей, а розроблена система пошуково-дослідницької діяльності може вважатися перспективною для підвищення рівня їхньої пізнавальної активності та розвитку креативного мислення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876>
2. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Вступ до спеціальності: Практична психологія: Курс лекцій і практикум(навчальний посібник). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. 208 с.
3. Костюк О. Дослідницько-пошукова діяльність у формуванні пізнавального інтересу дошкільників до природи. *Педагогічний пошук*. №3 (83). 2014. С. 21.
4. Стеценко І. Досліди у STREAM-освіті. Особливості організації дослідницької діяльності дошкільнят. *Палітра педагога*. 2022. С. 3-7.

Мотичак Назарій Володимирович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, спеціальність 012 Дошкільна освіта Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Гевко Оксана Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ПРИРОДІ

Формування логіко-математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку було предметом досліджень багатьох вчених, педагогів та методистів, зокрема Л. Іщенко, К. Крутій, І. Підлипняк, С. Скворцової, С. Старченко та ін. Реалізацію цієї проблеми у сфері дошкільної освіти засобами спостережень в природі досліджувалась у різноаспектному ракурсі науковцями Г. Жуковою, Т. Зорочкіна, К. Тищенко. Саме починаючи із дошкільного віку відбувається засвоєння логічних операцій, діти середнього та старшого дошкільного віку здійснюють елементарні обчислення, вимірюють та порівнюють різні величини. Формування логіко-математичних умінь, що стануть основою математичної готовності до шкільного навчання, доцільно здійснювати під час спостережень в природі. Саме під час спостережень за природою на прогулянках, екскурсіях, під час занять, відпочинку на природі за умови створення відповідних умов відбувається інтенсивний сенсорно-пізнавальний розвиток старших дошкільнят та стимулюється їх логіко-математичний розвиток.

Явища та об'єкти природи здатні захопити та привернути увагу дошкільників. Дитина зацікавлюється взаємозв'язками, які існують у природі, намагається порівняти, порохувати

різновимірні предмети, визначати їх величину, множину предметів, порівняти побачене у природі із геометричними фігурами, виокремити основні властивості, орієнтуватися в просторі та часі.

Важливим аспектом формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку поряд із умінням рахувати та здійснювати практичні, хоч елементарні обчислення, усвідомленні початкових часових та просторових характеристик формуються у них здатність до виконання логічних операцій. умінь. Мається на увазі не пряме навчання логічним операцій.

У Базовому компоненті дошкільної освіти розподіленість математичного та логічного компонентів, що включає уміння класифікувати предмети, геометричні фігури, числа, множини тощо. Також дитина старшого дошкільного віку здатна здійснювати серіацію та порівняння об'єктів не тільки за кольором, а й за розміром, масою. Також цей документ передбачає вивчення з дошкільниками розміщення фігур у просторі, часових орієнтацій. Дошкільник одержує до старшого дошкільного віку елементарні поняття у вимірюванні предметів.

Спостереження у природі з дітьми старшого дошкільного віку дозволяє дошкільникам поряд із любуванням красою природи осягати елементарні логіко-математичні знання, виділяти певні ознаки оточуючих предметів у природному довкіллі. Адже листочки, камінці, дерева, куці, тварин можна порівняти за величиною, кольором не тільки між собою, а й об'єднати чи групувати їх у певні множини або вилучати певні елементи із певної множини, визначити їх форму, порівняти із вивченими на заняттях геометричними фігурами.

Також дуже важливим елементом формування просторових уявлень під час спостережень у природі є орієнтування та усвідомлення напрямів розміщення певних природних об'єктів у природі (вгорі, внизу, справа, зліва), розміщення відносно себе тощо

Також спостереження у природі допомагає старшим дошкільникам швидше зрозумітиплинність часу, наприклад, як сиплеться пісок із кулачка дитини або падає листочок з дерева не одразу, а плавно, тобто певний час. Також важливо звернути увагу старшим дошкільникам, що вся природа змінюється залежно від пори року і ця зміна здійснюється циклічно, тобто повторюється. Так діти старшого дошкільного віку краще

усвідомлюють поняття «доба», «ранок», «обід», «вечір», «ніч», «пора року» тощо.

Ми рекомендуємо педагогам під час спостережень у природі для інтенсифікації логіко-математичних уявлень використовувати наочні методи: крім безпосереднього спостереження за природними об'єктами під час прогулянок, екскурсій, з дітьми можна розглядати малюнки та картинки із пейзажами, натюрмортами, переглядати презентації та фільми про природні явища та об'єкти природи.

Крім наочних методів, дітей старшого дошкільного віку необхідно залучати до практичного набуття логіко-математичного досвіду через проведення дослідів із природними об'єктами, під час гри чи виконання трудових доручень.

Взаємодія старших дошкільників із природними об'єктами дозволяє зрозуміти дітям, що число предметів не змінюється від величини, кольору самого предмета; що певні предмети можна об'єднувати у множини за певними властивостями (розмір, колір, відстань між самими цими предметами тощо). Лише безпосередня самотійна участь кожного дошкільника засобами спостережень у природі дозволить досягнути тієї логіко-математичної компетентності, яка буде потрібна майбутнім школярам для подальшого навчання у школі.

Таким чином, ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природним довкіллям під час спостережень як в ігровій діяльності та на заняттях, так і під час екскурсій, прогулянок дозволить педагогам формувати у них логіко-математичні уявлення, класифікувати, порівнювати предмети, об'єкти, числа, здійснювати серіацію, елементарні обчислення, використовувати умовні мірки для вимірювання розмірів, довжин, висоти певного предмета на зразках природних об'єктів.

Список використаних джерел

1. Гевко О. Формування логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку. *Формування цінностей особистості: теорія і практика* : монографія / за заг. ред. Марії Чепіль. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. С.172–198.
2. Іщенко А. В. Логіко-математичний розвиток дітей 5–7 років : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2010. 144 с.
3. Скворцова С. Логіко-математична компетентність

дитини : наступність дошкільця і школи. *Дошкільнє виховання*. 2011. № 5. С. 13–17.

4. Тищенко, К., Зорочкіна, Т. С. (2019) *Формування логіко-математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобами спостережень у природі*. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019» / XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. С. 324-326.

Нагорняк Сніжана Ігорівна,

слухач магістратури зі спеціальності
012 Дошкільна освіта,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Заклад дошкільної освіти – перша і відповідальна ланка в загальній системі освіти. Центральною фігурою освітнього процесу є дитина – мовленнєва особистість, яка потребує розвитку мовленнєвої компетенції. На сьогоднішній день у роботі з дітьми старшого дошкільного віку триває пошук і впровадження ефективних методик розвитку мовлення дітей, які б сприяли формуванню системи мовленнєвих операцій (навичок) і дій (умінь), забезпечували розвиток діяльнісних характеристик мовлення, піднімали його на якісно новий рівень мовленнєвого онтогенезу, сприяли становленню їх суб'єктами усної мовленнєвої діяльності, здатних до ефективної комунікації в різних умовах життєтворчості. Саме тому, оволодіння рідною мовою для дошкільника є однією з найважливіших надбань в дошкільному дитинстві, що обумовлює особливу актуальність обраної теми [2, с. 112].

Першим законодавчим документом, що регулює мовленнєві компетенції дітей дошкільного віку є національна програма для дошкільників «Малятко». Згодом створювалися інші програми,

вони вдосконалювалися. На даний час документом, що визначає зміст і показники розвитку мовлення є «Базовий компонент дошкільної освіти» [3, с. 174].

Питанню розвитку мовленнєвої компетентності приділяють увагу науковці як минулого, так і сучасності: А. Богуш, А. Бородич, Є. Водовозова, Н. Гавриш, А. Гончаренко, О. Леушина, Є. Тихеева, К. Ушинський, Є. Фльоріна та ін. У наукових розробках вчених, зокрема, у працях О. Аматьєвої предметом дослідження є процес навчання виразності мовлення дітей старшого дошкільного віку [2, с. 112].

На сучасному етапі дослідження мовлення дітей дошкільного віку, основними є праці А. Богуш, Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Зимньої, О. Леонтєва, Ф. Сохіної, О. Ушакової. В поле їх інтересів входить вивчення семантики мови, розвиток зв'язного мовлення, розвиток мовлення різними методами та засобами та багато іншого [3, с. 175].

В дошкільному віці відбувається найінтенсивніший розвиток не лише багатьох органів і систем дитячого організму, а й розвиток мовлення. Удосконалюється фонетична сторона, збільшується словниковий запас, дитина починає усвідомлювати мовленнєву діяльність загалом, з'являються складні мовленнєві конструкції. Дошкільник активно оволодіває мовлення, адже це дає йому змогу задовольнити свої потреби у спілкуванні, спільній діяльності з дітьми та дорослими. Найбільший розвиток мовлення здійснюється в старшому дошкільному віці, коли більшість систем вже сформувалися [3, с. 174].

Мовлення – це процес оволодіння і вживання мови для спілкування, а також створення та передача повідомлення за допомогою радіо та телебачення. Фізіологічною основою мовлення є умовно-рефлекторна діяльність кори півкуль головного мозку, яку викликає специфічний подразник – слово, яке замінює предмети та їх властивості. Як подразник слово виступає у трьох формах: слово почуте, слово побачене, слово вимовлене [2, с. 28].

В старшому дошкільному віці мовлення дітей досягає високого рівня розвитку порівняно з раннім, молодшим і середнім дошкільним віком. Діти мають правильну вимову усіх звуків, але можуть зустрічатися неточності, внаслідок органічного ураження апарату, або зі зміною молочних зубів на

постійні [2, с. 28].

Занадто швидко в цьому віці формується словник, діти вільно використовують у мовленні всі частини мови, складні слова, слова з абстрактним значенням. Вживають приказки, прислів'я, фразеологізми. Але в словниковому розвитку ще залишаються семантичні помилки, неправильне розуміння деяких абстрактних, часових, просторових уявлень, слів з переносним значенням тощо. Досконалішою стає граматична будова мовлення, діти продовжують засвоювати суфікси, проявляється прагнення до точного вживання граматичних форм. Удосконалення словника, звукового сприймання і граматичної сторони мовлення сприяє розвитку монологічного мовлення, різних форм спілкування [3, с. 176].

Розвиваються різні види діалогічного мовлення такі, як мовлення-пояснення, мовлення-міркування, а також ситуативні мимовільні висловлювання, контекстне мовлення, немовні форми спілкування. До шестирічного віку формуються всі функції та форми мовлення. Але не зважаючи на це, потрібно пам'ятати, що і в старших дошкільників часто трапляються випадки специфічного розвитку мовлення, що потребує індивідуальної роботи [3, с. 176].

Індивідуальна робота з дітьми старшого дошкільного віку – це форма організації освітньої роботи вихователя із дошкільниками, яка здійснюється шляхом створення необхідних умов для виявлення і розвитку індивідуальних особливостей дітей на основі особистісно-діяльнісного підходу [2, с. 113].

Для ефективного розвитку мовлення дітей в індивідуальній роботі використовують дидактичні методи, які являють собою способи спільної діяльності вихователя і дітей, спрямовані на розв'язання завдань розвитку мовлення. Значне місце в роботі з розвитку мовлення дітей відведено наочним методам: спостереження, екскурсії, екскурсії-огляди, розглядання предметів, картин і картинок, перегляд діафільмів, кінофільмів, телепередач, дидактичні ігри з наочністю. Використання цих методів відповідає дидактичному принципу наочності і наочно-дієвому та наочно-образному характеру мислення дошкільників. Ефективність засвоєння дітьми знань, формування повноцінних уявлень, розвиток таких психічних процесів, як сприймання,

пам'ять, мислення і на цій основі розвиток мовлення великою мірою залежать від того, наскільки широко в пізнавальну діяльність уведені різні форми чуттєвого сприймання [2, с. 113].

Значення словесних методів полягає в тому, що вони дають можливість поєднувати, розширювати та закріплювати знання дітей про навколишній світ і формувати їхні мовленнєві вміння і навички. До словесних методів належать: читання, розповідання художніх творів, заучування віршів, бесіди, розповіді дітей, переказ. Завдяки словесним методам у дітей можна розвивати вміння розуміти зміст мови, застосовувати знання без спираючості на наочність. Уміння успішно засвоювати нові знання, сприймаючи повідомлення без наочності, забезпечує перехід дітей у процесі пізнання за межі безпосереднього сприймання, що значно розширює можливості пізнання світу, а також забезпечує перехід знань на вищий рівень узагальнення, їх систематизацію [4, с. 47].

Методами виховання звукової культури мовлення є дидактичні ігри, вправи, рухливі ігри, розповіді зі звуконаслідуванням, оповідання, вірші, чистомовки, скоромовки, лічилки, розглядання картинок (для проведення звукового аналізу слова, який використовують у старшій групі для ознайомлення зі складом, реченням, наголосом), настільно-друковані ігри [4, с. 47].

Оскільки провідною діяльністю у дошкільному віці є гра, то їй відводиться щільне місце в розвитку мовлення дитини [3, с. 177].

У старшій віковій групі переважають словесні ігри. Тому їх активно застосовують на заняттях та під час індивідуальної роботи. Це ігри, побудовані на словах і діях, що грають. У словесних іграх діти поглиблюють свої знання і уявлення про предмети, відкривають щось нове. У таких іграх діти повинні самі знаходити ознаки відмінності і подібності предметів, групувати їх за різними властивостями, описувати предмети, впізнавати предмети за описом, виділяти характерні ознаки і т.д. Такі ігри розвивають не тільки зв'язне мовлення, а й увагу, кмітливість, швидкість реакції [3, с. 177].

Щоб заняття для дітей були цікавими, слід поєднувати розвиток мовлення і гру. Діти, захоплені задумом гри, не

помічають того, що вони вчаться.

Наприклад, можна використати дидактичну гру: «Підбери слівце». Яблуко яке? – солодке, соковите, кругле, велике, блискуче, стигле, запашне, жовте, і т.д. Далі можна запропонувати дітям намалювати яблуко і розфарбувати кольоровим олівцем [3, с. 178].

Для формування граматичної правильності мовлення використовують такі методи: дидактичні ігри і вправи, розповіді з використанням слів, у яких діти допускаються помилку, картинки, переказування художніх оповідань, читання віршів, складання дітьми розповідей із використання групи слів на тему, запропоновану вихователем. Для активізації і закріплення граматичних форм використовують художні твори [2, с. 114].

Отже, для ефективного розвитку та активізації мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі індивідуальної роботи необхідним є використання методів і прийомів, які забезпечують підвищення мовленнєвої активності, засвоєнню й використанню раніше вивченого мовленнєвого матеріалу. Важливим є використання нових знань у повсякденному житті, які сприяють закріпленню й усвідомленню нового матеріалу й урахування правильної мови вихователя, яку наслідують діти дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Київ: Генеза, 2013. 159 с.
2. Лебеденко Д., Кузава І. Особливості використання прийомів і методів для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного. *Педагогічний часопис Волині*. № 4. 2018. С. 112-116.
3. Поліщук Т. С. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід*: збірник наукових праць. Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець». 2019. С. 174-177.
4. Русковолошин В. М. Роль мовленнєвого розвитку у формуванні дошкільної зрілості дитини. *Логопед*. 2015. № 4. С. 47.

Найда Руслана Григорівна,

доктор педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний
університет

ТЕХНОЛОГІЯ МОДЕЛЮВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ ЗДО

В умовах постцифрового суспільства і формування глобального інформаційно-комунікативного середовища необхідні нові підходи до організації освітнього процесу у закладах освіти, які спрямовані на задоволення запитів на освітні послуги певного рівня і якості. Важливо, щоб професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відповідала динамічним змінам в області освітніх технологій в формуванні та вдосконаленні раніше сформованих професійних компетентностей.

Насамперед з'ясуємо трактування термінолексем «технологія», «моделювання», «модель професійної діяльності фахівця». Розглянемо суть поняття «технологія», що в перекладі з грецької означає «наука про мистецтво» (техне – мистецтво, майстерність; logos – слово, навчання). У психолого-педагогічних джерелах вживають поняття: «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання» [1]. Освітня технологія – це алгоритм здійснюваних педагогом та здобувачами освіти спільних дій, що «систематично діагностуються і спрямовані на забезпечення відповідності результату визначеній меті» [2]. Під освітніми технологіями у дослідженні розуміємо систему інноваційних методів, форм та засобів формування особистості здобувача освіти в сучасних соціокультурних умовах, які рекомендовані до впровадження в ЗВО.

Термін «моделювання» потрактовують як характеристику деякого об'єкта відтворюються на іншому, спеціально створеному об'єкті, який називається моделлю. Потреба моделі виникає тоді, коли дослідження безпосередньо самого об'єкта неможливе, складне, вимагає занадто тривалого часу тощо [4, с.73].

Важливо відзначити, що самотійного значення в

освітньому процесі ЗВО модель не має. Вона є лише засобом пізнання іншого об'єкта, а знання, отримані про змодельований процес, інтерпретуються, «переносяться» з допомогою спеціальних процедур на досліджуваний об'єкт. Нерідко можна зустріти розуміння моделювання у ширшому сенсі – як «метод пізнавальної та управлінської діяльності, який дозволяє адекватно описати та цілісно відобразити в модельних уявленнях сутність, найважливіші якості та компоненти системи, отримати інформацію про її минулий і майбутній стан та умови побудови, функціонування та розвитку» [6, с. 120].

Натепер технологія моделювання активно застосовується у педагогіці. Специфіка його використання у педагогічній науці та практиці розкривається у працях провідних методологів (С. Гончаренко, А. Новіков, Д. Чернілевський та ін.), а також у напрацюваннях сучасних дослідників, котрі вивчали різноманітні аспекти професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО (В. Бутенко, О. Вашак, Ю. Волинець, С. Гаврилюк, В. Давкуш, І. Княжева, А. Кожак та ін). Зазначимо, що метод моделювання застосовується в переважній більшості науково-педагогічних досліджень. На думку Д. Чернілевського, «наскільки різноманітна, неповторна педагогічна дійсність, настільки ж велика й різноманітність моделей, що зустрічаються у педагогічних дослідженнях» [7, с. 35].

Однак через надзвичайну складність педагогічної діяльності жодна модель не може бути адекватна феномену, який моделюється, і повністю відтворювати досліджуваний об'єкт. Тому під час розроблення кожної конкретної моделі необхідно визначити, які елементи, властивості, залежності можуть і повинні знайти в ній відображення. У педагогічних наукових розробленнях використовуються моделі описового, пояснювального або прогностичного характеру, які дозволяють: формалізувати проєктовані процеси; зробити припущення про взаємозв'язки, причини, що впливають на події; розробити список рекомендацій, необхідних для реалізації впливів.

З огляду відтворюваності властивостей оригіналу в педагогічній науці виокремлюють різні види моделей: структурні моделі, які імітують внутрішню організацію оригіналу;

функціональні моделі – імітують спосіб поведінки оригіналу; змішані моделі, розроблення яких детермінована неможливістю використовувати одну основу моделювання, абсолютно абстрагуючись від інших, адже більшість завдань, що виникають у процесі професійної підготовки здобувачів освіти, мають комплексний, багатолінійний характер.

Варто зазначити, що сучасні дослідники найчастіше поєднують структурний та функціональний підходи під час створення моделі професійної діяльності фахівця. Так, шляхом структурування моделі на підставі інформації про функцію моделі вчені отримують інформацію про функцію оригіналу, або навпаки, встановлюючи подібність функцій, – інформацію про структуру оригіналу. Тому у технології моделювання професійної діяльності фахівця знаходимо два підвиди змішаних моделей цього роду: у першому випадку – структурно-функціональну модель, а у другому – функціонально-структурну.

Однак використання змішаних моделей під час дослідження складно організованих, багатокомпонентних, багаторівневих об'єктів використання згаданих підвидів є недоцільним. Оскільки такі моделі складні, інформаційно перенасичені, а тому не виконують своєї гносеологічної функції. Цим пояснюється те що, що у дослідженнях технології моделювання професійної діяльності фахівця широко використовуються структурні моделі. Пізнання внутрішньої природи та сутності об'єкта, явища, завжди передбачає розкриття його структури. Структура – невід'ємний атрибут усіх реально існуючих об'єктів та систем. Така значущість структури у процесі пізнання зумовлює широке застосування структурних моделей професійної діяльності фахівця.

«Модель підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності» учені (В.Бутенко, Ю.Волинець, С.Гаврилюк та ін.) визначають як науково обґрунтовану систему дидактичного та методично сформованого навчального матеріалу для різних освітніх рівнів. Гносеологічною особливістю структурної моделі професійної діяльності фахівця є її менша «прив'язаність» до особистості майбутнього фахівця, що дає можливість побудови моделі різних рівнів абстрактності та узагальненості, а також, –

створення декількох структурних моделей для одного і того ж здобувача освіти. Виділяють структуру технології моделювання професійної діяльності фахівця двох типів: структура об'єктів відносної стійкості (тривалість навчання) та структура процесів (освітнього, індивідуальна освітня траєкторія).

Завданням дослідження технології моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО відповідає структурно-функціональна модель, яка дозволила наочно уявити процес професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до успішної педагогічної діяльності через виокремлення його основних, системоутворювальних елементів та взаємозв'язків між ними. Підставою для виявлення засад концептуального бачення процесу упровадження технології моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО у практику викладання освітніх компонентів під час професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у ЗВО виступав комплексний системний аналіз, що відбиває різні його аспекти – компонентний, структурний, функціональний тощо. Компонентний аналіз дозволив виявити концептуально значущі елементи технології моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО. Для будь-якого реального об'єкта характерна наявність яскраво виражених диференційованих його частин, кожна з яких може своєю чергою розглядатися як самостійна реально існуюча визначеність [3].

При системному осмисленні технології моделювання професійної діяльності майбутнього фахівця ЗДО складові розглядалися в якості її елементів, або компонентів. Поза як, на думку С. Петренко система – це завжди сукупність безлічі взаємопов'язаних елементів, і наявність деякої множини елементів, що виступає загальною ознакою системи [5, с. 35]. Водночас апелювали до тези, що компонентний аналіз технології моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО передбачає виявлення не всіх елементів системи (що фактично неможливо), а саме системоутворюючих і системозначних, які виражають сутність і специфіку цієї системи. Ці компоненти і знаходять свій відбиток у технології моделювання професійної діяльності майбутнього фахівця ЗДО.

Таким чином, технологія моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО – це не лише сукупність безлічі одиниць, в якій кожна одиниця підпорядковується причинно-наслідковим зв'язкам, а єдність відносин і зв'язків окремих частин, що зумовляють виконання певної складної функції, яка можлива лише завдяки структурі деякої кількості взаємопов'язаних та взаємодіючих один з одним елементів.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інновацій на компетентність педагога як показник готовності до впровадження сучасних технологій дошкільної та початкової освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ / редкол.: І.М.Хом'як, М.С. Янцур, І.Д.Бех та ін. Рівне : РДГУ, 2003. Вип. 26. С. 138-141.*

2. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

3. Найда Р.Г. Теоретико-методологічні засади методичної підготовки майбутніх вихователів в у мовах педагогічних коледжів: (монографія). Харків: «Діса плюс», 2022. 356 с.

4. Нечай С.П. Про підготовку майбутніх педагогів до музичного виховання дошкільників в умовах сучасної вищої освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія.* 2011. Вип. 17. С. 80–87.

5. Петренко С.А. Творча діяльність педагога як важливий засіб формування у дошкільників основних рухових умінь та навичок. *Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2005. Випуск № 7. С. 186-195.

6. Танько Т.П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Х., 2004. 503 с.

7. Чернілевський Д.В., Томчук М.І. Педагогіка та психологія вищої школи. Вінн. соц.-екон. ін.-тут Ун-ту «Україна». 2006. 402 с.

Нижник Любов Андріївна,
директор, Дунаєвецький ЗДО № 1
«Ромашка» Дунаєвецької міської ради

**СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО, БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА
У ЗДО – ГОЛОВНА УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Адже все залежить від безпекової ситуації у кожному населеному пункті.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників.

З 1 вересня розпочати роботу в очному режимі зможуть лише ті заклади, у яких облаштовано сховище (укриття) відповідно до рекомендацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Ними визначено основні вимоги до будівель (споруд, приміщення), які планується використовувати як захисні споруди подвійного призначення або найпростіші укриття, вимоги щодо забезпечення найпростіших укриттів необхідним майном, інвентарем, засобами та матеріалами [5].

Згідно розроблених МОН «Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності» від 11.07 2022 директор закладу дошкільної освіти є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу та не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов. З метою організації роботи із підготовки закладу освіти до нового навчального року керівник закладу освіти уживає заходів щодо приведення інженерно-технічних комунікацій, устаткування, обладнання у відповідність до чинних стандартів, правил, норм. Крім того, наказом закладу освіти до початку навчального року створюється постійно діюча технічна комісія з обстеження приміщень, інженерно-технічних

комунікацій закладу освіти та складає:

- акт обстеження приміщень та інженерних комунікацій закладу освіти до початку навчального року та опалювального сезону;

- акти-дозволи на введення їх в експлуатацію До акта-дозволу на введення в експлуатацію спортзалу і спортивних споруд додаються відомості про випробування навчального спортивного обладнання, що розміщено в них для використання в освітньому процесі;

- акт оцінки стану готовності захисної споруди цивільного захисту (сховище або протирадіаційне укриття, що є на балансі закладу освіти;

- акт оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття.

Після огляду постійно діючою технічною комісією заклад освіти приймає в експлуатацію комісія, створена за наказом відповідного органу управління освітою (залежно від підпорядкування) [8].

Обов'язково несе директор відповідальність за документи, що регулюють питання охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладі освіти.

Потрібно пам'ятати, що у закладі освіти щорічно на початку навчального року наказом керівника затверджується протипожежний режим. Під час огляду електрогосподарства закладу освіти необхідно звернути увагу на такі заходи, що направлені на безпечну його експлуатацію.

ЗДО, які відновлюють діяльність у звичному режимі, мають ретельно підготуватися до роботи з дітьми. МОН підготувало інформацію щодо особливостей організації нового 2022/2023 навчального року та рекомендації першочергових кроків із підготовки до нього.

Крок 1: призначити комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Крок 2: визначити форму організації освітнього процесу.

Крок 3: забезпечити безпеку всіх учасників освітнього процесу впродовж навчального року [4].

Необхідно вжити, відповідні заходи з посилення безпеки, а саме:

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

- обов'язкова перевірка закладів освіти та прилеглих до них територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірка готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей з порушеннями зору та слуху (за потреби);
- перевірка наявності у кожному закладі освіти планів евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо);
- проведення тренувань з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;
- проведення з працівниками закладу занять за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;
- інформування батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти всіх учасників освітнього процесу під час воєнного стану Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти (лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»). Зазначені рекомендації підготовлено з урахуванням вимог законодавства та досвіду організації захисту населення в умовах відбиття збройної агресії РФ. Згідно цих рекомендацій потрібно подбати про облаштування найпростішого захисного укриття для малечі. Воно має забезпечувати можливість безперервного перебування в них вихованців та персоналу впродовж не менше 48 годин. З цією метою найпростіші укриття забезпечуються: місцями для сидіння (лежання) – у нас це лавки, стільчики, ліжка. Потрібно подбати про засоби що використовуються під час освітнього процесу, ємності з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання); контейнерами для зберігання продуктів харчування; виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд), розміщених у спеціально призначених для цього приміщеннях; резервним штучним освітленням (електричними

ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо) та електроживленням; первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення); засобами надання медичної допомоги; засобами зв'язку і оповіщення (телефоном, радіоприймачем, мережею інтернет, рекомендовано встановлення Wi-Fi – пристроїв); шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломачами, сокирами, пилами-ножівками по дереву, по металу тощо) [6].

Створення й підтримка у ЗДО безпечного психологічного, фізичного, безбар'єрного середовища для всіх учасників освітнього процесу – головна умова роботи закладу дошкільної освіти [7]. Тому потрібно подбати, щоб освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути безпечним, воно має бути ще й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей. Важливе значення має дизайн оточуючого середовища (укриття). Потрібно подбати про простір для організації різних видів діяльності та вільної гри, мають бути облаштовані осередки за інтересами [1]. Це дасть змогу ефективно в налаштованому ритмі використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку [2].

Тобто, облаштоване освітнє середовище в укритті – це має бути цілий світ взаємопов'язаних предметів, явищ та людей, які оточують малечу, обумовлюючи її розвиток. Це середовище має стати для дитини розвивальним, тобто сприятливим для особистісного зростання у фізичній, пізнавально-інтелектуальній, соціально-моральній, комунікативно-мовленнєвій, художньо-естетичній, предметно-практичній та інших сферах дитячої життєдіяльності [3].

Ми організували різноманітні матеріальні засоби, які містять дидактико-психологічні стимули й функціонально-моделюючий зміст для повноцінного розвитку особистості локації в укритті таким чином, щоб вони могли об'єднуватися на окремих чи комбінованих локаціях. Вони необхідні для забезпечення дитячої життєдіяльності. Це дало змогу педагогу підвищувати ефективність форм і методів реалізації освітнього процесу,

розвивати дитину відповідно до вікових норм з урахуванням вимог Державного освітнього стандарту – за усіма освітніми напрямками й у різних видах діяльності. А дитина успішно задовольнятиме власні інтереси та потреби, впевнено просуватиметься за індивідуальними траєкторіями розвитку у цей непростий час.

Які освітні осередки ми розмістили у приміщеннях захисного укриття:

- ігровий з локаціями для ігор (сюжетних; конструкторсько-будівельних; настільних дидактичних; спортивних; інтелектуальних);
- природничий;
- відпочинковий;
- книжковий;
- самостійної художньої, театралізованої діяльності.

Вибір осередків має бути реальним, педагогічно виправданим і функціональним. Важливо грамотно систематизувати розвивальне предметне середовище укриття, чітко розуміти призначення його наповнення й доцільно обирати для нього місце розміщення. Лише за таких умов педагог матиме змогу ефективно застосовувати різні видів обладнання й навчальні засоби під перебування в укритті.

Проектуючи, моделюючи та облаштовуючи середовище для малечі, слід обирати засоби й обладнання відповідних розмірів, зручних конструкцій. Важливо продумувати все до дріб'язку, зокрема і кольорову палітру в дизайні. Предметне оточення має заспокоїти дитину. Хоча певні його ділянки можуть бути яскравішими, більш заповненими, як-от в ігровому осередку.

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності.

З метою мінімізації та запобігання виникненню посттравматичного синдрому рекомендуємо під час перебування дітей в укриттях здійснювати їх психологічний супровід.

Створення сучасного універсального дизайну в укритті закладу дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального) максимально придатного для розвитку дошкільника дасть змогу розкрити можливості для творчого самовиявлення педагогів, рухатися курсом інноваційного поступу

заради поліпшення якості освіти в цей непростий час, щасливого проживання нашими вихованцями неповторного періоду дошкільного дитинства.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Авт. група: О. М. Байер, А. М. Богуш, О. К. Безсонова та ін. К.: Видавництво, 2021. 41 с.

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження/ Упорд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, А.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

3. Олена Низковська Як створити інноваційне розвивальне предметне середовище URL: <https://emetodyst.m CFR.ua/871543> (дата звернення 31.10.2022)

4. Особливості організації нового 2022/2023 навчального року: Інформація МОН від 06 липня 2022 року. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizatsiyi-202223-navchalnogo-roku> (дата звернення 27.10.2022)

5. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022-2023 навчальному році.: Лист МОН від 27.07.2022. № 1/8504-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nra/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення 27.10.2022)

6. Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти : лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2/ URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/civilniy-zahist/2022/15.06/Rekom.shchodo.orhanizatsiyi.ukryttya.15.06.2022.pdf> (дата звернення 27.10.2022)

7. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні: лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22. URL : <https://mon.gov.ua/ua/nra/pro-rekomendatsiyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення 28.10.2022)

8. Щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності: Інструктивно-методичні матеріали від 11.07.2022. URL:https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u22910/pidgotovka_do_novogo_2022_23_nr.pdf (дата звернення 26.10.2022)

Нікітішин Борис Борисович,

вихователь дітей дошкільного віку,
Комунальний заклад загальної
середньої освіти, початкова школа № 5
Хмельницької міської ради

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ВПЛИВУ НА ДИТИНУ

Розвиток творчого потенціалу особистості дитини є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. Однак педагогу не завжди надається можливість придивитися до дитячої індивідуальності і розвинути її в належному ступені через ті чи інші причини. В зв'язку з цим виникає потреба у використанні ефективних методів і засобів розвитку творчих здібностей дітей. З чого ж починається розвиток творчої особистості? З народних примовок, віршів і, звичайно ж, казок. Казки супроводжують людину протягом всього її життя, вона їх чує від народження, лише зміст казок із віком змінюється.

Казка – це образно кажучи свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки і мови. Тобто це не просто розповідь про фантастичні події, а цілий світ, в якому дитина живе та бореться. Казка поєднує дорослого й дитину. Казка інформативніша, ніж звичайна стисла мова. Вона не видає свої положення за щось серйозніше, ніж символи, метафори чи аналогії. Казка розвиває уяву дитини, а дорослого повертає в дитинство.

Використання казки в процесі соціалізації дитини, практикувалось в народній педагогіці протягом віків. Сучасне суспільство, нажаль, забуло про значення самої казки в житті дитини. Це все тому, що сучасні батьки, які вже виростили в епоху комп'ютерних технологій, рідко читають та розповідають дітям казки, адже і самі відірвані від цього життєдайного джерела народної мудрості.

Більшість казок, як правило, оптимістичні, сьогодні це, вкрай необхідно кожній дитині. Наприклад: Три-чотирирічні діти люблять робити героями своїх казок іграшки, маленьких чоловічків, звірят.

Чотири-шестирічні зазвичай використовують образи давніх казок – фей, принцес... У шість–сім років герої вже схожі на самих дітей.

Найкращі результати можна спостерігати у роботі з дітьми, які найактивніше співпереживають казковим героям. Як ми знаємо, у ранньому віці у дітей переважає правопівкульний тип мислення, орієнтований на цілісне образне мислення інформації, емоційно-чуттєве сприйняття світу. Тому важлива для дитини інформація ліпше засвоюється через яскраві образи.

Тобто у казці можна знайти повний перелік дитячих (дорослих) проблем і образні способи їх розв'язання. Слухаючи казки в дитинстві, людина поповнює у підсвідомості банк життєвих ситуацій. І цей банк за необхідності може бути активізований, а якщо ні – так і залишиться пасивним.

Розуміючи, що соціалізація особистості в дошкільному дитинстві – це процес становлення дитини, її взаємодії із соціальним оточенням, Можна виділити такі напрями у роботі з дітьми: сприяння адаптації дитини до умов життєдіяльності, тобто входження її в світ людських стосунків; сприяння розвитку самоусвідомлення, що дасть дитині змогу змінювати уявлення про себе та ставлення до себе; формування суб'єктивної життєвої позиції.

Саме використання казкотерапії дозволяє формувати активну особистість, розвивати у малюків потребу в контактах з іншими дітьми й дорослими, формувати в них уміння регулювати власну поведінку та дії, притаманні їй моральні почуття, співпереживання, здатність радіти за іншого, готовність прийти на допомогу.

Казкотерапія застосовується як до дорослих, так і до дітей. Але саме діти дошкільного віку, завдяки особливостям своєї емоційно-вольової сфери, є найбільш сприйнятливою категорією до жанру казки, і відповідно основним об'єктом казкотерапії. І тому у роботі з дітьми на мою думку доцільно використовувати саме казкотерапію.

Казкотерапія – це терапія середовищем, особливою казковою атмосферою, в якій можуть проявитися потенційні можливості особистості, може матеріалізуватись мрія, а головне, в ній з'являється відчуття захищеності та аромат таємниці. Це процес утворення зв'язку між казковими подіями та поведінкою в реальному житті.

Казки мають вагоме значення у вихованні та розвитку дітей, виконуючи різні функції: Діагностична – сприяє виявленню стосунків або стану дитини, про які вона не хоче говорити в голос.

Прогностична – в казках розкривається суть та особливості майбутнього життєвого сценарію дитини. Коригувальна – казки, завдяки яким відбуваються позитивні зміни у стані і поведінці дитини. Виховна – позитивні зміни в поведінці дітей після роботи над казкою.

Робота з дітьми при застосуванні казкотерапії сприяє не лише формуванню згуртованості дитячого колективу, розвитку комунікативних умінь і навичок, створенню позитивного емоційного настрою, розвитку і коригуванню емоційної сфери дітей, а є, в тому числі, ефективним методом психокорекції тривожності, агресивності; сприяє вихованню співчутливості, доброзичливості, взаємодопомоги та інших позитивних рис характеру дошкільників; стимулює розвиток пізнавальних психічних процесів, прагнення дитини до самореалізації, творчого ставлення до життя, схильності до експериментування, дослідництва, самоконтролю негативних емоційних станів; формуванню образу «Я» у дитини, здатності оцінювати себе, власних вмінь, навичок, віри у власні сили.

Отже виходячи з усього сказаного я вважаю, що казкотерапія є ефективним інструментом, що допомагає скоригувати поведінку дитини, пояснити їй основні закони світу, прищепити суспільні цінності та розкрити творчий та особистісний потенціал.

Список використаних джерел

1. Використання казкотерапії в роботі з соціально дезадаптованими школярами. Максим О.В., Рябовол Т.А. Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. 2014.
2. Газета Початкова освіта, № 30-31.
3. Газета Психолог дошкілля, №22.
4. Єгорушкіна К. Казкотерапія як інструмент психолога та педагога. Журнал *Вихователь-методист*, 2012.
5. Єгорушкіна К. Творимо терапевтичну казку. Журнал *Вихователь-методист*, 2012.
6. Журнал «Дошкільне виховання». №12. 2004.
7. Журнал *Зростаємо разом*. № 16. 2010.
8. Ігрові заняття з розвитку мовлення. 1 – 2 мол. групи. Сухар В.А. Х. 2007.
9. Лопатіна О.О., М.В.Скребцова. Казки про чесноти для дошкільнят. Харків. Видавництво «Основа», 2012.

10. Луїза Дюсс. Казка.
11. Мельник О. Родинне виховання. К., 2010.
12. Неводнича Т. Сучасні методи комплексного подолання заїкання.
13. Половіна О. Формування емоційного досвіду дошкільника засобами казки. Журнал *Вихователь-методист*. 2012.
14. Романюк У. Ростемо, граємось, навчаємось.
15. Тренують пальчики малята, щоб гарно розмовляти. Боровик І.Г. Харків, 2011.
16. Цибуля Н. Казкові намистинки для кожної дитинки. 2010.

Новак Олена Мусіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія;

Писарчук Оксана Тарасівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний
університет, м. Тернопіль, Україна

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Пріоритетним завданням дошкільної освіти в сучасній Україні є формування дитини як особистості, що виявляється у соціальних і пізнавальних її досягненнях. Саме розвиток мовлення в передшкільному дитинстві є однією із основних умов формування особистості дитини.

Гуманізація освіти в Україні сприяє створенню необхідних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами задля самореалізації особистості дитини в сучасному просторі, розкриттю творчого потенціалу особистості, формуванню мислення та входженню дитини в суспільство.

В законі «Про освіту» визначено поняття «особа з особливими освітніми потребами», як особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [4]. Одним із основних завдань законодавства дошкільної освіти України є забезпечення права дитини, зокрема, дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти [2].

Фундаментальним принципом інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей та створення умов для кожної дитини, які дають змогу почуватися їй повноправним і поважним громадянином, цінною та захищеною особистістю [5].

Здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами в умовах закладів дошкільної освіти впроваджується за найбільш оптимальною формою, з урахуванням їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних та фізичних можливостей. Для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти в обов'язковому порядку створюються інклюзивні або спеціальні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами, з урахуванням принципів інклюзивної освіти [3].

Ефективність освітнього процесу в умовах дошкільного навчального закладу досягається на основі партнерської взаємодії педагогів і батьків у надані дітям з особливими освітніми потребами якісної корекційної допомоги в умовах інклюзивної форми навчання. Для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами відповідно до висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини створюється команда психолого-педагогічного супроводу дитини, до складу якої входять педагогічні працівники (директор закладу дошкільної освіти або вихователь-методист, вихователі, асистент вихователя інклюзивної групи, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог (з урахуванням особливих освітніх потреб дитини) та інші), із залученням батьків

або інших законних представників дитини. Учасники команди психолого-педагогічного супроводу дитини складають індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами та узгоджують її з батьками або опікунами дитини. Організація освітнього процесу закладу дошкільної освіти вимагає перегляду індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами тричі на рік, а також за потребами частіше. Педагоги закладу дошкільної освіти отримують рекомендації працівників інклюзивно-ресурсного центру з питань організації інклюзивного навчання під час їх участі у засіданні команди психолого-педагогічного супроводу.

При формуванні інклюзивної групи в закладі дошкільної освіти має обов'язково враховуватись рівень підтримки дошкільника з особливими освітніми потребами, а саме, забезпечення обсягу підтримки в освітньому процесі дітей, які цього потребують, відповідно до їх індивідуальних потреб [6]. Якість своєчасного мовленнєвого розвитку дошкільника визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для розкриття потенційних можливостей кожної дитини з порушеннями психофізичного розвитку, які виявляються в провідних видах діяльності дошкільників що пов'язані із комунікацією. Мовленнєвий розвиток та його вдосконалення необхідно розглядати як відображення становлення навичок комунікативно-мовленнєвої взаємодії.

Мовлення виступає умовою комунікації як форми взаємодії людей. Поняття «комунікація» розглядається, як сполучення, лінії зв'язку. Враховуючи, що кожна індивідуальна дія особистості здійснюються в умовах прямих та непрямих відношень з іншими людьми, то змістовний аспект соціальної взаємодії містить комунікативний аспект [2].

Зміст мовленнєвої підготовки дошкільників визначається Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), що є державним стандартом дошкільної освіти, в якому зазначаються вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, й умови їх досягнення в умовах закладів дошкільної освіти [1]. Результатом освітнього процесу освітнього напрямку «Мовлення дитини» є сформованість у дошкільників мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентностей.

Мовленнєва компетентність передбачає сформованість у

дошкільників здатності дошкільника продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних заходів та об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний та монологічний складники, засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість [1].

Комунікативна компетентність визначається, як здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії, здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [1].

Мовлення є найскладнішою формою вищих психічних функцій. Мовленнєву діяльність характеризує багатозначність, багаторівневність її структури, рухливість та зв'язок із іншими психічними функціями. Здійснення мовлення на усіх його рівнях забезпечується комплексом складних психологічних механізмів [7].

При плануванні системи корекційної роботи щодо виправлення порушень мовлення дошкільниками з порушеннями психофізичного розвитку необхідно розглядати мовлення як багатофункціональну і багаторівневу знакову систему, що має тісний взаємозв'язок ліній розвитку фонетичної, лексичної та граматичної сторін мовлення з одного боку, та когнітивних процесів – з іншого.

Зміст корекційно-розвиткової роботи педагогів з дітьми, що мають порушення мовлення, з урахуванням сучасних підходів до корекційно-освітнього процесу, включає основні цілі та завдання корекційної роботи: формування мовленнєвих умінь та навичок, розвиток мовномисленнєвої діяльності; узагальнених уявлень про мовленнєві одиниці та особливості їх функціонування; формування сенсорної, інтелектуальної, емоційно-вольової та моторно-рухової сфер, вдосконалення комунікативних умінь, практичне вживання частин мови.

Метою корекційно-розвиткової роботи щодо подолання порушення мовлення у дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти є формування правильної звуковимови, засвоєння складової структури слова, розвиток фонематичних процесів, практичне засвоєння лексичних та граматичних засобів мовлення, розвиток зв'язного мовлення,

навчання грамоти тощо.

Формування комунікативної та мовленнєвої компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти проводиться за напрямками: розвиток розуміння мовлення (збагачення пасивного словника); спонукання у використанні дитиною мовлення (формування потреби дитини у спілкуванні); розвиток лексичної сторони мовлення та словесного мислення, що передбачає необхідність оволодіння дитиною узагальнюючою функцією слова і його понятійною співвіднесеністю; формування семантичної структури слова, що веде до спрямованого збагачення словесних засобів спілкування, а не тільки за рахунок розширення словника за лексичними темами; формування достатнього рівня розуміння зверненого до дитини мовлення, уваги до морфологічного складу слова і засвоєння смислової (внутрішньої) і зовнішньої сторони речення, оволодіння семантикою мовленнєвих знаків різного рівня; розвиток граматичної сторони мовлення, де приділяється увага формуванню в дитини системи граматичної словозміни, системи диференціації граматичних форм, відпрацьовуванню синтаксичного значення слова; корекція звуковимовної сторони мовлення; формування правильного мовленнєвого дихання; вироблення уміння вимовляти слова складної звуко-складової структури; розвиток просодичної сторони мовлення (інтонація, наявність розстановки пауз та наголосів у мовленні, висоти тону, тембру та сили звучання голосу); розвиток фонематичних процесів, а саме, розвиток сприймання, пам'яті, уваги, контролю (слухового, зорового, кінестетичного рівнів); формування навички самоконтролю власного самостійного мовлення; розвиток дрібної моторики; розвиток загальної моторики; розвиток моторно-зорової координації; розвиток гри; розвиток емоційної сфери (формування поведінки) тощо.

Таким чином, формування комунікативної та мовленнєвої компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами необхідно починати в ранньому віці. Виявлення відхилень мовленнєвого та комунікаційного розвитку дитини, їх кваліфікаційна оцінка та виправлення порушень у передшкільному віці, коли мовленнєвий розвиток дитини

формується, є складною та відповідальною роботою педагогів, від професіоналізму яких залежить подальше формування дитини як особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту»: прийнятий 11.07.2001 № 2628-III URL: <http://goo.gl/hibZnk>
4. Закон України «Про освіту»: прийнятий 05.09.2017 р. № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Концепція розвитку інклюзивного навчання: затвердж. наказом Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
6. Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти : затвердж. постановою Кабінету Міністрів України № 530 від 10.04.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#Text>
7. Шеремет М.К, Коломієць Ю.В. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки : збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Вип. III. Кам'янець-Подільський ПП Медобори-2006, 2012. С.384-392.*

Ольшанська Тетяна Михайлівна,

слухачка магістратури

спеціальності 012 Дошкільна освіта,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ЛОГОПЕДИЧНИХ ГРУПАХ ЗДО

На сьогодні порушення мовленнєвої сфери стали досить поширеним явищем. Затримки в розвитку мовлення спричиняють затримку розумового розвитку дитини, обмежують її загальний потенціал. Адже, не заперечним являється факт, що у становленні особистості провідну роль відіграє рідна мова. Як найважливіший засіб людського спілкування, пізнання дійсності мова виступає необхідною умовою виховання та навчання. І всі психічні процеси в дитини – сприймання, пам'ять, увага, уява, мислення – розвиваються під впливом мови.

Дитина, яка добре розвиненим мовленням легко вступає в діалоги, може зрозуміло висловити свої думки чи бажання, домовлятися з партнерами про спільну діяльність, чітко запитувати й відповідати. А от діти, які мають порушення мовлення, не можуть знайти спільну мову з однолітками, що ускладнює їх соціалізацію, мають порушення формування пізнавальних процесів та часто негативно впливає на емоційно-вольову сферу дитини.

Порушення мовленнєвого розвитку та звуковимови мають діапазон від простої заміни звуків до неможливості розуміти або використовувати мовлення під час комунікації. До мовленнєвих порушень належать: дислалія (порушення звуковимови); порушення голосу (дистонія та афонія); ринолалія; дизартрія; заїкання; алалія; афазія (повна або часткова втрата мовлення, спричинена органічним локальним ураженням головного мозку); загальний недорозвиток мовлення; порушення письма (дисграфія) та читання (дислексія). Більшість цих порушень усувається в дошкільному віці [1].

Тому, на нашу думку, в закладах дошкільної освіти велику увагу варто приділяти процесу навчання засобів спілкування й уміння їх застосовувати на практиці. Вихователь спільно з

логопедом повинен визначити найбільш адекватну систему організації процесу навчання щодо фонетичної, лексичної та граматичної будови мовлення.

Важливо, щоб форми освітньо-виховної роботи були доступними, цікавими для дитини незалежно від її мовленнєвого, фізичного й розумового розвитку. Такими формами можуть бути: фронтальні, групові та індивідуальні. Наприклад, під час ранкового прийому вихователь може провести з підгрупою дітей протягом 2-3 хв ігри на розвиток слухового сприймання. Під час занять з розвитку мовлення вихователь проводить з дітьми артикуляційну гімнастику (2-чі на день, приблизно 5 хвилин); пальчикову гімнастику розвитку дрібної моторики рук. На прогулянці та в другу половину дня – мовленнєві ігри на розвиток звуковимови тощо [2; 3].

Що стосується індивідуальної роботи, то її проводить логопед у спеціально обладнаному місці. Дітям пропонуються вправи та ігри на постановку звуків, ігри та завдання на формування правильної вимови. Також з дошкільниками можна виконувати завдання на розвиток дрібної моторики рук (гри зі лічильними паличками, робота зі штампами тощо).

Педагог повинен під час занять: привертати увагу дітей до слова; надавати зразки лаконічного й точного мовлення; заохочувати звертатися із запитаннями, проханнями, побажаннями, припущеннями, повідомляти про щось.

Потрібно на кожному занятті розвивати у дітей вміння: вживати слова-звертання та етикетну лексику на початку розмови; слухати співрозмовника; використовувати слова співрадість; правильно інтонувати слова-звертання; висловлюватися чітко й зрозуміло.

Таким чином, цілеспрямована, систематично спланована, комплексна робота вихователя та логопеда значно вплине на результативність навчання, виховання та корекції мовлення дітей із мовленнєвими порушеннями.

Список використаних джерел

1. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : Науково-метод. посібн. для вчителів інклюзивн. навч., асист. уч-лів, які прац. з дітьми з психофіз. поруш. в умовах ЗНЗ, соц. пед., батьків. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2016. 120 с.

2. Рібцун Ю.В. Дитина із порушенням мовленнєвого

розвитку. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. у 9 кн. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К. : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX». 2010. Книга 9. 36 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Рібцун Ю.В. Закріплюємо правильну вимову. *Дошкільне виховання*. 2007. № 11. С. 16–17.

Онофрійчук Лілія Олегівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик

Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії, м. Хмельницький, Україна;

Пісоцька Леоніда Станіславівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету дошкільної освіти та
психології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії, м. Хмельницький, Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Здоров'я – це найважливіша цінність кожного, а його збереження – це відповідальність. На діяльність вихователів ЗДО впливають різноманітні фактори, які провокують виникнення стресів, тривожності та професійного вигорання. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), вигорання є професійною небезпекою, синдромом, який розуміють як результат хронічного стресу на робочому місці, з яким не вдалося успішно впоратись. ВООЗ до ознак вигорання відносить: почуття виснаження, постійне відволікання від роботи, цинізм, пов'язаний з роботою. З 2001 року у «Міжнародній класифікації хвороб – 10» виокремлено окремий напрям: «Z 73 – проблеми, пов'язані з труднощами управління власним життям» [3].

Здоров'я, успіх у всіх сферах життя в певній мірі залежить від благополуччя. Тож, дуже важливо попередити негативні

емоційні стани, зберегти психоенергетичний баланс і навчитися регулювати свої емоції і поведінку, особливо у страшних реаліях сьогодення, коли ми втратили відчуття безпеки, стабільності, впевненості у завтрашньому дні. Саме тому педагогам вкрай важливо піклуватися про себе в часи високої невизначеності та стресогенності, віднаходити власні ресурси стійкості та життєвої енергії.

Проблеми психолого-педагогічного супроводу знайшла відображення у працях науковців І. Беха [1], В. Зінченко [2], Т. Теличко [4] та інших, а також нормативно-правових документах.

В. Зінченко розглядає поняття «психологічний супровід», під яким розуміється створення психологічних умов для емоційного благополуччя, успішного розвитку, виховання і навчання дітей у ситуаціях соціально-педагогічної взаємодії, що організовується у межах освітнього закладу [2].

І. Бех пов'язує психологічний супровід з особистісно-орієнтованою моделлю, спрямованою на створення системи позитивного розвитку педагога й його професійній діяльності [1].

У нашому дослідженні психолого-педагогічний супровід вихователів ЗДО ми розглядаємо як цілісну, системно організовану діяльність, у процесі якої створюються соціально-психологічні та педагогічні умови для успішної праці й розвитку, врахування індивідуальних, психологічних і фізіологічних особливостей кожного педагога в умовах ЗДО.

Психологічний супровід професійного становлення особистості – це складова частина професійного становлення особистості вихователя ЗДО, що полягає в психологічній допомозі щодо подоланні труднощів у професійній діяльності, підвищенні адаптованості фахівця до нових соціально-економічних й технологічних реалій, розвитку в нього позитивної професійної мотивації.

Особливістю психолого-педагогічного супроводу педагогів в дошкільній освіті є задоволення їх актуальних професійних потреб та забезпечення умов для їх залучення в творчий пошук оптимальних моделей взаємодії з вихованцями. Як доводить Т. Теличко, ефективність діяльності педагогічних кадрів в умовах

ЗДО забезпечується створенням і реалізацією комплексу умов:

- формування мотивації щодо вдосконалення педагогічної діяльності, оновлення та збагачення досвіду (презентація власної діяльності, стажування, наставництво, курси підвищення кваліфікації, участь у вебінарах, семінарах, майстер-класах);

- для забезпечення рефлексії професійної діяльності важливою є взаємодія психолога з вихователями закладів дошкільної освіти;

- організація методичного супроводу важливий для створення програми самоосвіти як важливого чинника розвитку кожного вихователя (школа молодого вихователя, інформаційно-комунікативні технології), оволодіння освітніми технологіями (семінари, тренінги, коучинг-консультації);

- розробка, впровадження інформаційних, методичних посібників для полегшення організації системи комплексного супроводу вихователя;

- наявність адміністративної системи стимулювання вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО) [1].

Психолого-педагогічний супровід сприяє професійному розвитку вихователів ЗДО, їхньому особистісно-професійному розвитку, а також вирішенню проблем в організації освітнього процесу та взаємодії з батьками здобувачів дошкільної освіти.

Комплекс економічних проблем, що сьогодні склалися (невисока заробітна плата, недостатня технічна забезпеченість тощо), а також соціально-економічних, пов'язаних з падінням престижу педагогічної професії, робить працю вихователя надзвичайно психоемоційно напруженою. Крім того, не секрет, що із збільшенням педагогічного стажу роботи у вихователів знижуються показники як фізичного, так і психічного здоров'я. Повернути баланс допоможе піклування про власне здоров'я.

До основних завдань психолого-педагогічного супроводу вихователів ЗДО відносять: охорона та зміцнення емоційного благополуччя і психічного здоров'я; створення сприятливих умов для формування психолого-емоційної компетентності вихователів, згідно з їхніми індивідуальними особливостями і здібностями; формування відповідного середовища в ЗДО, що

відповідатиме індивідуальним, психологічним і фізіологічним особливостям педагогічних працівників.

Психолого-педагогічний супровід є не простим поєднанням різноманітних методів діагностико-корекційної роботи з педагогами, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги педагогу у вирішенні завдань особистісного розвитку та професійного зростання.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід педагогів закладу дошкільної освіти розглядають як важливу складову успішної професійної діяльності в контексті подолання труднощів професійного зростання, проектування методичного супроводу для самоосвіти та викликів сьогодення.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання. *Початкова школа*. 2003. № 3. С. 1–6.
2. Зінченко В. М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. № 1. С. 4–10.
3. Міжнародна класифікація хвороб. *Вікіпедія*. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%85%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B1 (дата звернення: 13.01.2024)
4. Теличко Т. В. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 73 том 2. 2020. С. 88-91.

Орлова Ольга Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, методист з дошкільної освіти, м. Житомир, Україна

ПЕДАГОГІКА ЕМПАУЕРМЕНТУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Одним із шляхів реалізації формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток є впровадження в роботу закладів дошкільної освіти курсу «Дошкільнята-освіта для сталого розвитку».

В рамках впровадження курсу були розроблені та запропоновані інноваційні освітні моделі, які відповідають цілям та особливостям освіти для сталого розвитку як освітньої галузі. Найважливішим результатом стало залучення батьків до практичних дій, які налагодили співпрацю з батьками та їхніми родинами і сприяли формуванню нових моделей поведінки у дітей.

Освітня модель курсу ґрунтується на принципах емпіауерменту – гуманістичної педагогіки. Педагогіка емпіауерменту – це метод навчання, в якому діти наділяються повноваженнями та відповідальністю за дії, які вони вирішують та здійснюють. В основу пропонованого курсу покладено педагогіку яка вважається однією з найпоширеніших гуманістичних педагогіки у Західній Європі. Її основні принципи полягають у створенні умов для психологічного комфорту дітей у процесі навчання, підвищенні їхньої впевненості та відповідальності за результати, набутті навичок контролювати навчальну ситуацію, а також у створенні умов для виникнення ентузіазму та задоволення від групової та індивідуальної роботи

та її результатів [6, с. 8].

Освітні процеси, засновані на принципах емпатичної педагогіки, покликані дати можливість дітям не тільки уявити бажане майбутнє, а й активно наближатися до нього через власні дії та поведінку. Таким чином, основна увага приділяється власній поведінці та життєвим рішенням дітей, а не проблемам, які існують поза ними.

Основні принципи педагогіки емпатичності розширення можливостей, а саме:

- Створювати умови для того, щоб діти були впевнені у власних силах і здібностях та брали на себе відповідальність за результати навчання;

- Прийняття дітьми рішень щодо своїх моделей поведінки;

- Забезпечення психологічного благополуччя дитини в освітньому процесі за допомогою спеціальних методик та відповідно до принципів вибору кожною дитиною моделі поведінки для конкретної ситуації;

- Створення умов для отримання дітьми ентузіазму та задоволення від результатів групової та індивідуальної роботи, від виконання дій та вироблення моделей поведінки, орієнтованих на сталий розвиток. Це досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку [4].

Екологічні питання, що розглядаються в курсі дошкільної освіти, дають переважно теоретичні знання, а курс «Дошкільнята-освіта для сталого розвитку» допомагає дошкільнятам визначити відповідність теми, що розглядається, концепції сталого розвитку та власний вибір дій. Вивчення теми підводить дошкільнят до прийняття самостійних рішень щодо власного способу життя.

Розуміння концепції сталого розвитку та досвід, набутий сучасними дітьми, є важливими елементами підготовки їх до життя в сучасному, інформаційно орієнтованому, мультикультурному та демократичному суспільстві. Слід зазначити, що в основі методології курсу «Дошкільнята освіти для сталого розвитку» лежить самопізнання, самонавчання дітей у процесі діяльності, прийняття самостійних рішень у

повсякденному житті та дії, спрямовані на формування сталої поведінки.

Основою цього курсу є позиціонування дитини як активної та творчої особистості, здатної до навчання та самовдосконалення. Під час освітнього процесу дітям дошкільного віку надається можливість формувати власний спосіб життя та цінності, усвідомлювати, як повсякденне життя кожної людини та групи людей впливає на навколишнє середовище. Такі положення вимагають розробки принципово нової педагогічної моделі. Ця модель спрямована насамперед на мотивацію дітей (їхню зацікавленість) у певній проблемі та активізацію їхньої діяльності за допомогою інформації проте, як діяти для її вирішення. Це часто призводить до мотивації до нового циклу діяльності. Таким чином, людська діяльність завжди починається з появи мотиву у вигляді інтересу, занепокоєння або усвідомленої потреби. Такі мотиви можуть виникати як у процесі діяльності, так і під час рефлексії над її результатами. Однак зазвичай люди стають активнішими лише тоді, коли бачать результат або вірять у нього. Так, коли дитина розуміє, що може діяти ефективно (результативно), у неї виникає зацікавленість (мотивація), вона готова шукати інформацію, свідомо сприймати, а потім реалізувати задумане.

Під час цього процесу навчання змінюється роль педагога. Він залучає дітей та їхніх батьків до діяльності, мотивує, заохочує та спрямовує їх на досягнення поставлених цілей. Вони діляться інформацією з дітьми та батьками, допомагають їм визначити напрямки та методи діяльності, заохочують їх до практики та допомагають виконувати завдання. Вихователі дають дітям можливість обирати власні методи вирішення проблем і досягнення результатів. Вихователі повинні вміти вислухати кожну дитину індивідуально, визначаючи її особистісні зміни.

Виходячи з вище сказаного, концептуальну основу курсу, заснованого на педагогіці емпатії, можна представити у вигляді схеми.

Кожна тема курсу базується на цій схемі. Основна увага на заняттях приділяється самодослідженню. Дошкільнятам надається можливість оцінити власну поведінку, мовлення та

вчинки. Порівняння результатів першого і останнього самоаналізу дозволяє зробити висновок, що збільшення показників не обов'язково свідчить про те, що у дитини сформувалася нова модель поведінки. Натомість набагато важливіше показати, що нижчий кінцевий бал, на відміну від вищого початкового, свідчить про те, що дошкільник розуміє власну поведінку і працює над формуванням нових звичок і моделей поведінки. Саме зворотній зв'язок та нові інтереси сприяють формуванню сталого способу життя.

Головні питання, на які відповідають діти в результаті такого навчання, як вони можуть впливати на охорону довкілля і як їхня раціональна поведінка може принести користь природі та їм самим. Саме тому педагогіка «емпатії» є «потужною» пропозицією та основою формування раціональної поведінки та моделей поведінки.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2021 р. URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876>
2. Орлова О. Дошкільникам – освіта для сталого розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 10. С. 40-48.
3. Орлова О.А. Впровадження ідей освіти для сталого розвитку в освітньо-виховний процес навчального закладу. *Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи: зб. наук.-метод. праць / за ред. О.А.Дубасенюк*. Житомир: Вид. Євенок О.О., 2017., 260с. С. 67-70.
4. Орлова О. Досвід роботи педагогів Житомирщини. *Дошкільне виховання*. 2018. № 3. С. 6-7.
5. Орлова О.А. Реалізація принципів педагогіки емпатерменту як ефективного механізму впровадження освіти для сталого розвитку дошкільників. *Збірник матеріалів конф.* 18 травня 2017 р. м. Житомир // За ред. О.А.Орлової. Житомир: 2017., 132 с.
6. Пометун О.І. Що таке «емпатермент-педагогіка» Надихаємо на дію. *Інформаційний бюлетень*. 2008. № 1, С. 10-12.

Панченко Оксана Олександрівна,
доктор філософії, старший викладач,
Черкаський національний університет
ім. Б. Хмельницького

ІНТЕГРАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство переживає період стрімкого технологічного розвитку, що призводить до зростання ролі інформаційних технологій в усіх сферах життя. Збільшення значущості інформаційно-комунікаційних технологій у різних аспектах життя людини вимагає від освітньої системи адаптації до нових цифрових реалій, тому не виключенням є і впровадження таких новацій у дошкільній освіті. Зокрема, варто зазначити, що на особливу увагу заслуговують комп'ютерні технології, які на сьогодні є одним із ключових елементів формування компетентностей дітей дошкільного віку сприяючи адаптації дитини до сучасного інформаційного середовища.

У дослідженнях С. Семчук [3] та О. Чекан [4] наголошується, що впровадження комп'ютерних ігор в освітній процес дітей дошкільного віку сприяє комплексному розвитку їхніх когнітивних, соціальних, сенсорно-пізнавальних та моторних навичок, стимулює використання творчого підходу та креативності до розв'язання завдань, сприяє розвитку аналітичного мислення та формуванню навичок співпраці – аспектів, які є ключовими у сучасному освітньому контексті. Саме тому, впровадження комп'ютерних ігор в закладах дошкільної освіти визнається не лише технологічними передумовами, але й є педагогічно обґрунтованими для забезпечення якісної підготовки дітей дошкільного віку до викликів сучасного світу.

Таким чином, інтеграція комп'ютерних ігор в освітній процес закладів дошкільної освіти розглядається нами як потужний ресурс для розвитку життєвих навичок та вмінь у дітей дошкільного віку, а також засіб для стимулювання пізнавальної активності дошкільника, розвитку його креативного мислення, творчих здібностей та цифрових можливостей.

Варто зазначити, що впровадження комп'ютерних ігор в

освітній процес закладів дошкільної освіти відкриває перспективи індивідуалізації навчання. Зокрема, адаптивні комп'ютерні програми (наприклад ігри-симулятори, дитячі лабораторії, віртуальні практикуми, клавіатурні тренажери тощо) можуть підлаштовуватися під індивідуальні особливості розвитку кожної дитини, сприяючи оптимальному засвоєнню матеріалу та підвищенню ефективності освітнього процесу [1, с. 80].

Інтеграція комп'ютерних ігор повинна ґрунтуватися на чітко сформульованих навчальних цілях. Кожна впроваджена комп'ютерна гра має мати специфічний освітній вектор, відповідати конкретним завданням та сприяти досягненню запланованих програмових результатів навчання. Таким чином, комп'ютерні ігри повинні бути спроектовані з урахуванням освітніх цілей, щоб забезпечити максимальний педагогічний вплив.

Беззаперечно, при інтеграції комп'ютерних ігор в освітній процес дітей дошкільного віку важливо дотримуватися етичних норм та забезпечити безпеку дітей. А саме, ігри повинні бути безпечними та відповідати вимогам конфіденційності й не містити контент, що може вразити чи викликати неадекватну реакцію дитини. Поряд з цим, встановлення регулярних перерв для дітей під час гри та обмеження тривалості екранного часу допоможе уникнути можливих негативних впливів на фізичне та емоційне здоров'я дітей.

Важливим елементом інтеграції комп'ютерних ігор в освітній процес дітей дошкільного віку є залучення батьків до вибору та використання комп'ютерних програм вдома [2]. Забезпечення комунікації між педагогами та батьками, надання порад щодо конструктивного використання ігор вдома, сприяє синергії зусиль закладу дошкільної освіти та сім'ї у розвитку дитини засобами інформаційно-комунікаційними технологіями.

Таким чином, проведений аналіз та узагальнення науково-педагогічних праць О. Ємчик [1], С. Семчук [3], О. Чекан [4] дозволив з'ясувати, що інтеграція комп'ютерних ігор в освітній процес закладів дошкільної освіти надає змогу вихователю:

1. Розвивати творчість дитини, адже у програмах можуть бути зорганізовані умови для експериментування, створення віртуальних проєктів, малювання, що сприяє розвитку творчого потенціалу дитини дошкільного віку.

2. Розвивати логічне мислення дитини дошкільного віку

шляхом виконання завдання та інтерактивних вправ, що сприятиме формуванню логічних зв'язків та розвитку просторового мислення у дітей.

3. Вивчати прості та складні наукові поняття шляхом використання інтерактивного демонстраційного матеріалу завдяки якому діти зможуть краще зрозуміти наукові концепції та принципи, що лежать в основі природничо-математичних наук.

4. Розвивати цифрові навички, зокрема за допомогою використання електронних засобів навчального призначення дітьми, що дозволить сформуванню цифрові навички дошкільника та сприятиме формуванню умінь орієнтуватися в інформаційному просторі.

5. Підвищувати інтерес до навчання, оскільки інтерактивний та цікавий підхід до засвоєння нового матеріалу чи відтворення вже наявних знань, привертає увагу дітей та стимулює їх бажання вчитися через дослідження.

6. Розвивати співпрацю та комунікативні навички під час групової форми роботи, що сприяє розвитку партнерської взаємодії, комунікаційних умінь, соціальних умінь і навичок спілкування з однолітками.

7. Відстежувати прогрес розвитку дітей дошкільного віку та визначати рівень засвоєння навчального матеріалу, адаптувати матеріали до потреб кожної дитини забезпечуючи особистісно-орієнтований, інтегрований, компетентнісний, діяльнісний підходи до навчання.

Отже, інтеграції комп'ютерних ігор в освітній процес закладу дошкільної освіти обумовлюється їхньою спроможністю створювати стимулююче навчальне середовище підвищуючи ефективність навчання, розвиток ключових навичок та адаптацію дітей до сучасних вимог інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ємчик О. Г. Поняття та компоненти комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 1. С. 78-82.

2. Мардарова І. К. Підготовка студентів до використання комп'ютерних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку. URL: <http://surl.li/qghdi> (дата звернення: 4.02.2024).

3. Семчук С. І. Комп'ютерні ігри та їх використання в

педагогічному процесі ДНЗ. URL: <http://surl.li/fpjgf> (дата звернення: 4.02.2024).

4. Чекан О. І. Роль та значення комп'ютерних ігор у навчально-виховній роботі з дітьми, що мають ООП. Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево : РВВ МДУ, 2022. Випуск 1(9). С. 169-176.

Панченко Єлизавета Сергіївна,
асистент кафедри теорії та методик
дошкільної й інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТУ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗДО

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗДО на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти посідає одне з провідних місць, оскільки старі технології з кожним роком вичерпують свій педагогічний потенціал. Нове покоління дошкільників потребує інших підходів для навчання та виховання, адже вимоги суспільства змінюються. LEGO-технології сприяють всебічному розвитку дошкільників, розвивають основні психічні процеси (уяву, увагу, мислення), фантазію, творчість. Під час використання даної технології у дітей є можливість розвивати свою креативність, а не мислити шаблонами.

Хоч ця технологія досить нова в освітньому процесі, але її активно впроваджують вихователі ЗДО та діляться своїм передовим досвідом у періодичних виданнях, на вебінарах та педагогічних конференціях, що доводить ефективність її використання в освітньому процесі. Це питання активно вивчають вітчизняні та зарубіжні педагоги, які стверджують, що LEGO-технологія позитивно впливає на освітній процес.

У науці нині немає чіткого визначення поняття «Lego-технологія», крім того, наявні такі споріднені дефініції, як «Lego-конструювання», «конструктор Lego», «система Lego», Lego

педагогіка [1, с. 195].

Для педагогічного процесу LEGO-технологія цікава тим, що, базуючись на інтегрованих принципах, об'єднує в собі елементи гри та експериментування [2, с. 3]. Оскільки для дітей дошкільного віку гра є провідним видом діяльності, заняття з використанням зазначеної технології будуть відбуватися ефективніше. Але необхідно пам'ятати, що вихователь має регулювати кількість часу, яку діти будуть приділяти конструкторам LEGO на кожному занятті. Необхідно поступово зменшувати кількість наочності.

Основним засобом, який використовується під час LEGO-технології є конструктори фірми LEGO, а саме серія LEGODUPLO, яка розроблена для дітей дошкільного віку та суттєво відрізняються від усіх інших видів конструкторів своїми характеристиками та можливостями. Для вихователів дитячого садка використання LEGO-конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності, сприяє логіко-математичному (засвоєння сенсорних еталонів, навчання лічбі та ін.), мовленнєвому (висловлення власних думок, розповідання історій, описування різних об'єктів творчості тощо), естетичному розвитку (розуміння важливості краси конструкції, гармонійного поєднання деталей для створення естетичного об'єкту) [3, с. 7-8]. Ці конструктори можна використовувати під час інтегрованих занять, адже на таких заняттях у дітей розвивається дрібна моторика рук, формуються уявлення про оточуючий світ, розвивається вміння орієнтуватися в просторі, зв'язне мовлення (діалогічне та монологічне), збагачується словниковий запас тощо. Що не менш важливо, відбувається виховання та розвиток дисциплінованості, посидючості, вміння дотримуватися правил, концентрувати увагу, які потрібні не тільки під час занять, але і знадобляться на шкільних уроках.

Раніше використання даного конструктора розглядалося у вузькому значенні, тобто вважалося що такий засіб призначений лише для конструювання. Але насправді його можливості є універсальними, адже діти за допомогою LEGO вчать рахувати, описувати створені моделі, співпрацюють в парах, командах, аналізують свої роботи та роботи товаришів, порівнюють деталі, моделі за кольором, розміром, формою, збагачують словникових запас тощо.

Граючись конструктором, діти навчаються, реалізація освітніх завдань відбувається ефективніше, оскільки дошкільники зацікавлені процесом конструювання та виконують завдання зосередженіше. При використанні LEGO на занятті діти вчаться працювати в команді, використовувати свою фантазію, вирішувати проблемні завдання та обдумувати свій план дій і кінцеву мету. Заняття проходять невимушено, в групі створюється сприятливий психологічний клімат та доброзичлива, дружня атмосфера.

LEGO-технологія підходить для використання у будь-якій групі ЗДО, зокрема для дітей з ООП. Потрібно пам'ятати, що у дітей з ООП виникають деякі труднощі на заняттях під час використання LEGO, тому вихователь має звернути особливу увагу на вибір корекційних задач відповідно до виникаючих проблем. Тут головну роль відіграє принцип мотивації, адже які б проблеми не виникали у дітей з ООП, їхнє бажання гратися таким конструктором сильніше. Низка досліджень доводить, що використання LEGO-технології у роботі з дітьми з ООП має позитивний вплив на психофізичний розвиток дошкільників. Конструктор LEGO має потужний корекційний вплив на психофізичний розвиток дітей дошкільного віку з ООП, що сприяє полегшенню навчання дітей в шкільний період. Чим раніше педагог почне проводити таку корекційну роботу із застосуванням засобів LEGO, тим легше буде відбуватися подальше навчання дитини.

Потрібно враховувати що для кожного вікового періоду для використання LEGO-конструкторів необхідно дотримуватися певних умов. В першу чергу розмір конструктора для кожної вікової групи має бути різним: для дітей молодшого дошкільного віку розмір LEGO має бути в два рази меншим за стандартний. Наповнення набору для дітей старшого дошкільного віку має бути більшим і містити окремі деталі для того, щоб діти вчилися серед їхнього різноманіття обирати потрібні.

Крім того, дані конструктори цікаві як для дівчаток, так і для хлопчиків, хоча теми для конструювання у них дещо можуть відрізнятися. Але тематика наборів LEGO настільки різноманітна, що будь-яка дитина знайде те, що їй сподобається. Розробники LEGO охопили майже всі сфери діяльності людини, що захоплює малечу, яка прагне приміряти на себе роль поліцейського, пожежного або медсестри. Адже діти від природи наділені

прагненням щось досліджувати, майструвати, грати роль дорослого. Саме в процесі конструктивної діяльності ця потреба не тільки задовольняється, а й розвивається та вдосконалюється вміння конструювати, оскільки саме в цій діяльності дитина може вільно втілювати всі свої задуми, майструвати щось нове, проявляти свою творчість, на відміну від більшості іграшок, які стримують фантазію дітей та не задовольняють потребу у створенні творчих ідей.

За нашими спостереженнями, дітям цікавіше гратися з конструктором LEGO, який має яскраві кольори. Тому при виборі конструкторів необхідно звертати на це увагу. Окрім того, такі набори мають містити в собі додаткові елементи (фігурки людей, тварин, рослини, елементи декору тощо), які зроблять процес навчання цікавішим.

За кордом магазини фірми LEGO створюють для дітей спеціальні ігрові осередки, куди будь-яка дитина має вільний та необмежений доступ. Діти приходять в робочий час магазину та безкоштовно граються улюбленими наборами LEGO. Оскільки в нашій країні така практика не спостерігається, а економічна ситуація багатьом батькам не дає можливості купити такий конструктор для своєї дитини, заклад дошкільної освіти має надати дітям можливість також у вільному доступі користуватися зазначеними конструкторами. Тобто ця проблема, має вирішуватися на державному рівні, адже на сьогоднішній день ЗДО мають у своєму розпорядженні недостатню кількість наборів LEGO.

Під час проведення занять з використанням засобів LEGO ми стикнулися з проблемою недостатньої кількості наборів для всіх дітей. Кількість дітей у групі становила 18 дошкільників, а наборів було лише 2. Конструктор був розподілений між всіма групами дітей (групи по 4-5 дошкільників), але його було недостатньо для створення естетичної, повноцінної споруди. Комусь не вистачило вікон, комусь дверей і т. п. Тому наповнення ігрового осередка ЗДО наборами LEGO є надзвичайно актуальним питанням, вирішення якого ми вважаємо одним з пріоритетних, оскільки це запорука розвитку дитини.

LEGO Education дозволяє створити мотивуюче, захопливе освітнє середовище не тільки для подальшого навчання ключових предметів шкільної програми, а й для розвитку найважливіших навичок XXI століття: критичного і творчого мислення,

вирішення завдань, уміння працювати в команді, вести дискусію, знаходити єдине рішення у спірній ситуації [с. 68].

Отже, можемо впевнено стверджувати, що LEGO-технологія є ефективним інноваційним засобом, який потрібно використовувати під час взаємодії з дітьми дошкільного віку. Використання LEGO-конструктора позитивно впливає на всебічний розвиток особистості, підвищує активність дітей на занятті та рівень засвоєння нового матеріалу.

Список використаних джерел

1. Бадер С.О., Драгунова Є.А. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. *Дошкільна педагогіка*. Вип. 8, 2018. С. 194-197.

2. Бесага І., Бутенко В. LEGO-технологія як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: зб. наук. Статей студентів, магістрів та молодих науковців. Суми: ФОП Цьома С.П., 2020. С. 23-26.

3. Богдан Т.М., Галаган Д.О., Ярошенко Д.М. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО. Чернігів: Баликіна О.В., 2018. 60 с.

4. Любива В., Пономаренко К. Лего-технології як засіб математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Освітні обрії*. № 2 (51), 2020. С. 67-70.

Пасічніченко Анжела Василівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Проблема психологічного здоров'я педагогів завжди була в центрі уваги, оскільки їх професійна діяльність є однією із стресогенних, що збільшує ризики виникнення великого психологічного навантаження, значного емоційного напруження, призводить до виснаження нервової системи, емоційного вигорання. Реалії сучасного життя підвищили ці ризики та, у свою чергу, актуалізували питання підтримки та корекції

психологічного здоров'я фахівців педагогічної галузі. Одним із важливих аспектів означеної проблеми є формування стресостійкості у майбутніх педагогів як умови збереження їх психологічного здоров'я.

Різноманітні аспекти питання формування стресостійкості стали предметом досліджень багатьох науковців. Слід зазначити, що характеризуючи стресостійкість, часто, як синонімічні використовуються поняття «резильєнтність», «життєстійкість», «емоційна стійкість», «психічна стійкість», «психологічна стійкість» та інші. Окрім того, є відмінності і у трактуванні поняття «стресостійкість».

Так, на думку М. Шпак, «стресостійкість є інтегральною властивістю особистості, яка охоплює комплекс когнітивних, емоційних, адаптивних та особистісних властивостей, що забезпечують здатність людини протистояти стресу, чинити опір негативному впливу стресових факторів з метою збереження психічного здоров'я» [6, с. 202].

О. Камінська зазначає, що стресостійкість є важливою характеристикою особистості, яка передбачає її здатність до саморегуляції, керування власними психічними станами, змогу долати життєві труднощі, не відчуваючи при цьому деструктивного впливу дистресу [1, с. 33].

Науковці розглядають стресостійкість як «навички, вміння, знання та відкриття, що накопичуються з часом у результаті вирішення проблем та боротьби з викликами. Це означає, що під час та після надзвичайної ситуації збереження благополуччя відбувається за рахунок тих ресурсів і здібностей, які вже наявні й добре розвинені в конкретної людини, або які вона успішно розвиває під час опанування складною ситуацією» [3, с. 14].

Педагогічній діяльності властиві значні емоційні навантаження, перевтома, оскільки педагог щодня бере на себе відповідальність не лише за виховання та навчання, а й безпеку та здоров'я дітей. У своїй діяльності він стикається з різноманітними стресовими ситуаціями під час виконання своїх професійних обов'язків, у процесі спілкування з вихованцями, колегами, адміністрацією, що вимагає постійної мобілізації фізичних, інтелектуальних, емоційних сил [2, с. 57].

Погоджуємося з думкою С. Тітаренко, що висока емоційна напруженість педагогічної праці зумовлюється наявністю великої кількості чинників стресу: високий динамізм; брак часу; робочі

перевантаження; складність педагогічних ситуацій, що виникають; соціальна оцінка; необхідність здійснення інтенсивних контактів; взаємодія з різними соціальними групами тощо [4, с.178].

Н. Цибуляк наголошує, що недостатній рівень розвитку професійної стресостійкості може призводити не лише до зниження ефективності діяльності, а й до порушення здоров'я – від різних форм дезорганізації до професійних деформацій та психосоматичних захворювань, які унеможливають якісне виконання професійних функцій та обов'язків [5, с. 268].

Стресогенний характер педагогічної професії може бути чинником формування негативних професійно зумовлених психічних станів педагога і психічних розладів – синдрому «психічного вигорання», неврозів, професійних криз та деформацій особистості. У зв'язку з цим професія педагога вимагає від нього високого рівня самоволодіння, саморегуляції, значних емоційних резервів, які лежать в основі сформованості такої комплексної характеристики як стресостійкість [2, с. 58].

У зв'язку з визначеними вище положеннями, наголосимо на необхідності формування стресостійкості вже у процесі підготовки педагогів до майбутньої професійної діяльності. Значний потенціал щодо реалізації цього завдання мають освітні компоненти психологічного спрямування, завдяки яким студенти отримують систему уявлень про ефективні засоби пізнання і вдосконалення себе та інших, як на теоретичному, так і практичному рівні. Під час вивчення психологічних дисциплін майбутні фахівці знайомляться зі змістом понять «стрес» та «стресостійкість»; причинами, видами, особливостями стресу. Вивчаючи методи та методики психодіагностики, вони мають можливість визначити та проаналізувати власні індивідуально-психологічні особливості, що є основою для подальшої профілактично-корекційної роботи. Значна увага приділяється формуванню навичок саморегуляції, ефективної комунікації за допомогою таких психологічних технологій як соціально-психологічний тренінг, імітаційні та рольові ігри.

Важливим елементом підвищення стресостійкості є оволодіння здобувачами освіти копінг-стратегіями, що спрямовані на уникнення стресогенних ситуацій, збереження емоційної стабільності. Високий рівень оволодіння навичками управління емоційними станами, чітке розуміння та визначення

необхідних ресурсів для їх відновлення та корекції, на нашу думку, забезпечують педагогу власне психологічне благополуччя та є важливою передумовою створення психологічно безпечного освітнього середовища у подальшій професійній діяльності.

Отже, проведений аналіз наукових джерел, дозволяє зробити висновок про актуальність проблеми розвитку стресостійкості у майбутніх педагогів, зважаючи на підвищену стресогенність та специфіку їх професійної діяльності. Значний потенціал у процесі формування стресостійкості мають психологічні дисципліни, які дозволяють отримати, як систему теоретичних знань про визначену якість, так і набути необхідних навичок саморегуляції.

Список використаних джерел

1. Камінська О. Психологічні особливості стресостійкості майбутніх психологів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2021. № 13 (58). С. 26-34.
2. Пасічніченко А. В. Стресостійкість як професійно значуща риса особистості педагога. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 19 березня 2021 р.)*. Кременчук: Методичний кабінет, 2021. С. 55-59. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/article/view/11079/10437>
3. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб./ Богданов С. О. та ін.; заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с.
4. Тітаренко С.А. Збереження психічного здоров'я вихователя дошкільного навчального закладу як умова ефективності професійної діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип.30. С. 175-182.
5. Цибуляк Н.Ю. Професійна стресостійкість спеціального педагога. *Науковий вісник ХДУ. Сер.: Психологічні науки*. 2019. №4. С. 266-274.
6. Шпак М. М. Стресостійкість особистості в дискурсі сучасних психологічних досліджень. *Габітус*. 2022. Вип. 39. С. 199-203.

Плюск Марина Віталіївна,

аспірант Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, кафедра дошкільної освіти, м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

В сучасних реаліях система дошкільної освіти набуває пріоритетного значення. В кінці двадцятого століття в Україні з'явилась ціла низка альтернативних дошкільних програм, характерною рисою яких є розвивальне навчання. Виникає питання створення відповідного середовища у садочках та центрах розвитку, підготовки майбутніх педагогів, використання вже давно вивчених та новітніх технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Один із важливих періодів дошкільного дитинства – старший дошкільний вік. У цей період діти 5 та 6 року життя активно готуються до школи по мірі доступності освітніх послуг. Нажаль, у даний період в Україні не всі діти мають доступ до якісної освіти, тому підготовка дітей до школи не завжди відбувається на належному рівні.

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання у школі – це процес, який триває протягом усього дошкільного періоду. Особливе значення набуває у період старшого дошкільного віку, коли робота зосереджена на набутті навичок, які будуть використовуватися у щоденній роботі в початковій школі. Засвоєння усіх компетентностей дошкільниками – це результат роботи педагогів, відповідь на те, як ми спілкуємося, граємося з дитиною, підтримуємо розвиток її здібностей [2, с. 2].

Одним із важливих напрямків роботи з дошкільниками є напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», в якому визначено інтегровану компетентність: сенсорно-пізнавальну, логіко-математичну, дослідницьку.

У формуванні сенсорно-пізнавальної компетентності необхідно забезпечити накопичення дитиною сенсомоторного досвіду, бо він обумовлює засвоєння логіко-математичних понять, допомагає дитині в розумінні кількісних та просторових відношень [2, с. 13]. Основою формування цієї компетентності є

створення розвивального середовища для активної діяльності дошкільника.

Вивчення проблеми підготовки дитини до навчання у школі досліджували ціла низка вчених.

А. Богуш зазначає про необхідність проведення навчальних занять у дошкільних закладах відповідно до Базового компонента дошкільної освіти. Водночас учена зазначила, що розвивальний ефект навчання залежить насамперед від його змісту і методів [1].

Т. Пантюк вважає, що важливим складником підготовки дітей до школи є розвиток дрібної моторики, оскільки вправлення дітей у графічному малюванні готує руку до письма. Зокрема увага має бути зосереджена до якості ліній та відображення форм, слідуванні чітких вказівок, розвитку зорово-рухової координації [3, с. 325].

Н. Черепаня зауважує, що різні види діяльності визначають розвиток дитини. Потрібно переорієнтувати навчально-виховний процес від монологічного до власне діяльнісного, що є природнім для дитини. А також завжди варто виділяти три складові заняття з дітьми: мету, процес, кінцевий результат [7, с. 215-216].

В. Прокопенко у своїх дослідженнях довела необхідність здійснення особистісно орієнтованого підходу до дітей через індивідуалізацію навчання, спеціального добору форм і методів у навчанні та вихованні дітей [5].

Т. Філімонова у своїй праці виокремила інтегроване навчання як одне із ефективних умов активізації розвивального навчання [6, с. 13].

Математична освіта дошкільників на сьогодні вимагає від педагога аналізу, усвідомлення та удосконалення свого досвіду. Отже постає питання збагачення знань вже відомими та новими теоріями та методичними розробками.

У роботі з дошкільнятами потрібно враховувати їхню вразливість і емоційність, легку збуджуваність, швидку втомлюваність та відповідно змінювати методичні прийоми і дидактичні засоби. Результативнішою, на думку К. Щербакової є індивідуальна робота, що передусє вивченню нового матеріалу [8, с. 16].

Поєднання розвивального середовища, індивідуалізації та інтеграції вдало поєднують в собі Монтессорі методи.

Марія Монтессорі – видатний італійський педагог, яка створила нову педагогічну теорію, засновану на природніх

здатках дитини. «Допоможи мені зробити це самому» – девіз, який заснований на принципі не нашкодити дитині та допомогти розвинути її природні здібності.

Розвивальне середовище Монтессорі-освіти характеризується такими ознаками: зв'язком з ідеєю свободи; структурою і порядком; красою й атмосферою, що викликає позитивний відгук у душі дитини; розвитком навичок соціального життя; відповідністю реальності та природі.

Використання природних матеріалів – один із головних засобів у створенні розвивальних осередків. Зокрема, за методикою виділяють такі зони розвивального середовища для дитини:

- зона практичного життя;
- зона сенсорного розвитку;
- зона мистецтва;
- зона математичного розвитку;
- зона мовленнєвого розвитку;
- космічна зона або зона культури [4].

Ігри, що наповнюють математичну та граматичну зону, створені для дослідження звуків, літер, цифр. Зокрема, цікавими у роботі є цифри-шершавчики та літери з фетру. При використанні таких матеріалів, дитина використовує три органи чуття – зір, дотик, слух. Саме такі вправи дають змогу задіяти більшість відчуттів для запам'ятовування.

Діяльність у сенсорній зоні спрямована на розвиток вміння порівнювати, класифікувати, досліджувати. Водночас під час таких вправ діти навчаються контролювати свої рухи, зміцнюють кисті рук, що є підготовкою до письма. У сенсорній зоні використання природних матеріалів – запорука безпечності, екологічності та простоти.

Використання сенсорних матеріалів у роботі з дітьми старшого дошкільного віку допомагає засвоїти матеріал у більш довільному, простому руслі, доступно та невимушено.

У роботі з дітьми доцільно поєднувати заняття кількома різноманітними за характером видами діяльності [7, с. 215].

Так як підготовка дітей до школи тривалий та кропіткий процес, необхідно застосовувати різні методи у роботі з дітьми. Одним з таких є манкотерапія – одна з новітніх технологій, різновид пісочної терапії. Дітям дуже подобається працювати з манкою. Цей матеріал приємний на дотик, сприяє розвитку

творчої уяви та фантазії, викликає позитивні емоції.

Малювання на манці елементів літер та цифр під час підготовки дітей до систематичного шкільного навчання, викликає у дітей інтерес та зацікавленість, така робота подобається дітям, бо вона є продовженням їх природнього бажання гратися. Саме в такій ігровій формі діти старшого дошкільного віку знайомляться з літерами та цифрами.

Під час роботи з манкою, діти навчаються орієнтуватися на площині, слідувати словесним інструкціям, що дає вихователь, розвивають вміння концентруватися. Оволодіваючи такими діями, діти засвоюють правила, аналізують, роблять висновки щодо своєї виконаної роботи. Разом з тим, такі вправи є навчальною діяльністю та вимагають у дошкільника певних зусиль, тому вони повинні завершуватися грою «Намалюй те, що хочеш». Це допомагає дітям розслабитися, зняти напругу під час виконання попереднього завдання.

Отже, підготовка дітей до школи – тривалий та кропіткий процес. Він вимагає пошуку нових методів роботи, індивідуалізації навчання, створенню розвивального середовища. Невичерпним джерелом є матеріали М. Монтесорі, які потрібно використовувати у підготовці дітей до школи. Малювання на манці, є одним з таких засобів, що допомагає формувати елементарні математичні уявлення у дітей старшого дошкільного віку, а також готувати руку до письма.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Методичні рекомендації до оновленого базового компонента дошкільної освіти. Київ, 2021. 58 с.
3. Пантюк Т. І. Суспільно-педагогічні детермінанти підготовки дітей до школи в Україні: теорія і практика (1945-2017рр.). Дис. докт. пед. наук. Дрогобич, 2018. 544 с.
4. Прибора Т. О. Організація освітнього простору в зарубіжних Монтесорі-школах. *Viae Educationios. Studies of Education and Didactics*, 2022. Vol. 1. №. 2. С. 51–59.
5. Прокопенко В. І. Підготовка дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі (на матеріалі роботи навчально-виховного комплексу дошкільний заклад-загальноосвітня школа І ступеня-гімназія). Київ, 2002.
6. Філімонова Т. В. Психолого-педагогічна підготовка

дітей до школи. Навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2020. 221 с.

7. Черепаня Н. І. Підготовка дітей до школи: монографія. Херсон: Айлант, 2007. 201 с.

8. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Київ: Вища школа, 1996. 94 с.

Поліщук Катерина Миколаївна,
старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

СУЧАСНА ІГРАШКА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СВІТОВІ ТРЕНДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

В умовах сьогодення дитяча іграшка поступово втрачає свою психолого-педагогічну цінність у вихованні дітей, особливо дошкільного віку. Вона стала перш за все прибутковим товаром, на просування якого спрямована низка маркетингових заходів. Саме вони і визначають зацікавленість та популярність тих чи інших іграшок серед дітей та батьків.

З 1949 року щорічно в м. Нюрнбег (Німеччина) проводиться найбільша у світі виставка іграшок та ігор – міжнародний ярмарок іграшок Spielwarenmesse (Toy fair) [1]. Вона є ключовою подією для іграшкової індустрії та місцем зустрічі міжнародних лідерів-виробників і відомих брендів. Ярмарок є спеціалізованим торговельним заходом, призначеним лише для професіоналів цієї галузі. Традиційно щороку тут експонуються визначені заздалегідь групи продукції та новинки від виробників. У підсумку відбувається відзначення товарів-переможців у різних категоріях: «Немовлята», «Дошкільнята», «Школярі», «Підлітки та дорослі», «Стартапи» та «Сталий розвиток». Нагородою «Toy Innovation» (Іграшкові інновації) відзначаються товари за їхню «інноваційність, концепцію, креативність та ігрову ідею» [1]. В останній день ярмарку проводиться конференція, присвячена питанням, що стосуються загальної стратегії розвитку

іграшкового ринку, безпеки іграшок в цілому, онлайн-маркетингу та успішним продажам через мережу Інтернет [1].

Результати, оприлюднені на цьому заході визначають провідні напрямки розвитку іграшкової індустрії на рік. За підсумками виставки 2023 року, яка відбулась після кількох років перерви, було визначено, що прагнення до нових знань та сучасні технології є невід'ємними елементами трендів, які будуть панувати на іграшковому ринку в майбутньому. За висновками експертів галузі останнім часом найбільше оновлення асортименту відбувається таких товарних групах як моделювання, хобі, ляльки, м'які іграшки, ігри, книги, навчання та експерименти, мультимедіа. Отже, популярними продовжать залишатися іграшки спрямовані на поглиблення знань та самостійні дитячі дослідження космічної та історичної тематики, пізнання законів фізики і біології. Крім того це будуть іграшки орієнтовані на дорослих, які «все ще залишаються дітьми» (колекційні фігурки, робототехніка, конструктори та ін.), та іграшки з доповненою реальністю та з додатковими функціями, які відкриваються за допомогою застосунків [2].

Щорічне визначення найкращих іграшок у різних категоріях це підтверджує. Так, серед іграшок для малюків віком від 0 до 3-х років переможцем стала іграшка бізікуб 7 в 1 на космічну тематику. Для дітей дошкільного віку (3-6 років) найкращою були визнані іграшкові ваги, де на одні шальки треба покласти цифру, а на інші для рівноваги підібрати продукти. В категорії іграшок для дітей шкільного віку (6-10 років) перемогу отримав набір для дослідження, який через застосунок допомагає вивчати біологію, геологію, палеонтологію та астрономію. В іграшковому асортименті для тинейджерів (10+ років) лідером став робот, який реагує на рухи людини, має певні вбудовані функції, придатний для програмування на інтерактивну взаємодію [2].

Варто відзначити, що в умовах сьогодення галузь робить ставку на одночасне поєднання інновацій та оригінального дизайну, всебічний розвиток дитини і наближеність до реальності [2]. Саме тому яскраво простежується тенденція до зменшення розмірів іграшок, але не зменшення кількості їх асортименту. Іграшки у міні-форматах із збереженням основним пропорцій та уже відомих ознак бренду, доповнення новими аксесуарами уже існуючих і добре знаних зразків – нові напрямки розвитку іграшкового асортименту, які представлені останнім часом. Усі

новинки мають попередньо сплановану потужну медіа підтримку, спрямовану на їх популяризація серед потенційних споживачів – батьків та дітей.

Окреслене вище зумовляє особливу відповідальність дорослих при виборі іграшки для дитини дошкільного віку. Зорієнтуватися розмаїтті іграшкового асортименту, який швидко змінюється допоможуть основні вимоги до іграшок. Обираючи іграшку для дитини варто звернути увагу на її технічні характеристики: якість виготовлення, безпечність, можливості догляду за нею, зазначену виробником вікову категорію, для якої призначена іграшка. Важливо врахувати психолого-педагогічні та соціокультурні особливості товару: відповідність даного зразка реальному образу та віковим особливостям дитини, її інтересам; спрямованість на взаємодію з іншими, модель поведінки, яку пропонує сформувати дана іграшка та культурні коди, які вона транслює.

Список використаних джерел

1. Spielwarenmesse (Toy fair) у 2024 в Нюрнберг, Німеччина. URL: <https://expostandbuilders.com/uk/country-germaniya/city-nyurnberg/expt-spielwarenmesse>
2. Популярні іграшки 2023: цікаві тренди та яскраві новинки. URL: <https://bi.ua/ukr/posts/view/populyarnye-igrushki-2023-interesnye-trendy-i-yarkie-novinki/>

Поліщук Світлана Сергіївна,
вихователь,
Хмельницький заклад дошкільної
освіти №29 «Ранкова зірка»

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Оволодіння зв'язною діалогічною мовою – одне з головних завдань мовного розвитку дошкільників з вадами мови. Її успішне вирішення залежить від багатьох умов (мовного середовища, соціального оточення, сімейного благополуччя, індивідуальних особливостей особистості, пізнавальної активності дитини й т.п.), які необхідно врахувати в процесі ціле

направленого мовного виховання. У дошкільному віці дитина опановує насамперед діалогічною мовою, що має свої особливості.

Діалогічна мова являє собою особливо яскравий прояв комунікативної функції мови. Вчені називають діалог первинною природною формою мовного спілкування, класичною формою мовного спілкування. Головною особливістю діалогу є чергування говоріння одного співрозмовника із прослуховуванням і післяговорінням іншого. Усна діалогічна мова протікає в конкретній ситуації й супроводжується жестами, мімікою й інтонацією. Для діалогу характерні: розмовна лексика й фразеологія; стислість; прості й складні речення; короткочасне й попереднє обдумування. Зв'язність діалогу забезпечується двома співрозмовниками. Розвиток діалогічної мови особливо важливо враховувати в методиці навчання дітей рідної мови. У ході навчання діалогічної мови створюються передумови для оволодіння оповідання, описом [1].

Діалогічна мова є первинною формою мови дитини (А.М.Леушина). В зв'язку з обговоренням сутності зв'язної мови є з'ясування поняття «розмовна мова». Діти дошкільного віку опановують насамперед розмовним стилем мови, що характерний головним чином для діалогічної мови. Розвиток діалогічної мови відіграє провідну роль у процесі мовного розвитку дитини й займає центральне місце в системі роботи з розвитку мови в дитячому садку. Вихователь повинен домогтися того, щоб кожна дитина легко й вільно вступала у діалог з дорослими й дітьми. Треба привчати дітей виражати словами свої прохання, відповідати словами на питання дорослих. Навчання дітей уміти вести діалог завжди поєднується з вихованням навичок культурної поведінки: уважно слухати того хто говорить, не відволікатися, не перебивати співрозмовника [2].

Отже, необхідною умовою повноцінного соціального розвитку дитини – є оволодіння діалогічною мовою.

Можна виділити кілька груп діалогічних умінь:

1. Властиво мовні вміння:

- вміння вступати у спілкування (уміти і знати, коли і як можна почати розмову зі знайомою й незнайомою людиною);
- вміння підтримувати й завершувати спілкування; слухати

й чути співрозмовника; проявляти ініціативу у спілкуванні, перепитувати; доказувати свою точку зору; виражати відношення до предметної розмови, викладати свою думку, Приводити приклади, оцінювати, погоджуватися або заперечувати, запитувати, відповідати, висловлюватися логічно, складно;

– вміння говорити виразно в нормальному темпі, користуватися інтонацією діалогу.

2. Уміння мовного етикету. У мовний етикет включаються: огляд, знайомство, вітання, увага, запрошення, прохання, згода й відмова, вибачення, скарга, співчуття, несхвалення, поздоровлення, подяка, прощання.

3. Уміння спілкуватися у парі, групі з 3-5 чоловік, колективі.

4. Уміння спілкуватися для планування спільних дій, досягнення результатів і їхнього обговорення, участь в обговоренні певної теми.

5. Немовні (невербальні) уміння – доречне користування мімікою та жестами [1].

Розглянемо вимоги до діалогічної мови у різних вікових групах. У групах раннього віку ставиться завдання розвитку розуміння мови навколишніх використання активної мови дітей як засобу спілкування. Дітей вчать виражати прохання й бажання словом, відповідати на деякі питання дорослих (Хто це? Що робить? Який? Яка?). Розвивають ініціативну мову дитини, спонукають звертатися до дорослих й дітей з різних приводів, формують уміння ставити запитання.

У молодшому дошкільному віці вихователь повинен домагатися, щоб кожна дитина легко й вільно вступала в спілкування з дорослими й дітьми, учти дітей виражати свої прохання словами, зрозуміло відповідати на питання дорослих, підказувати дитині приводи для розмов з іншими дітьми. Варто виховувати потребу ділитися своїми враженнями, розповідати про те, що зробив, як грав, користуватися простими формами мовного етикету (здороватися, прощатися в дитячому садочку й родині, схвалювати спроби дітей задавати питання із приводу найближчого оточення (Хто? Що? Де? Що робить? Навіщо?).

У середньому дошкільному віці дітей привчають охоче вступати в спілкування з дорослими й однолітками, відповідати

на питання й задавати їх із приводу предметів, їхніх якостей, дій з ними, взаємин з оточуючими, підтримують прагнення розповідати про свої спостереження та переживання. Вихователь більше уваги приділяє якості відповідей дітей: учить відповідати як в короткій так і в розповсюдженій формі, не відхиляючись від отриманих питань. Поступово він залучає дітей до участі у колективних бесідах, де потрібно відповідати тільки тоді, коли запитує вихователь, слухати висловлення товаришів [1].

Триває виховання культури спілкування: формування вмінь привітати рідних, знайомих, товаришів по групі, з використанням синонімічних формул етикету (Добрий ранок! До побачення!). Відповідати по телефону, не втручатися в розмову дорослих, вступати в розмову з незнайомими людьми, зустрічати гостя, спілкуватися з ним.

У старших групах варто вчити більш точно відповідати на запитання, поєднувати в розповсюдженій відповіді репліки товаришів. Відповідати на одне і теж саме питання по різному, коротко й поширено. Закріплювати вміння брати участь у загальній бесіді, уважно слухати співрозмовника, не перебивати його, не відволікатися.

Особливу увагу необхідно приділяти вмінням формулювати й задавати питання, у відповідності з почутим будувати відповідь, доповнювати, виправляти співрозмовника, зіставляти свою точку зору з точкою зору інших людей. Варто заохочувати розмову із приводу речей, які не знаходяться в полі зору дитини, змістовне мовне спілкування із приводу ігор, прочитаних книг, переглянутих кінофільмів. Для молодшого дошкільника найбільш ефективним є індивідуальне спілкування дитини з дорослим на основі спільної діяльності. Дуже важливо стимулювати дітей до коментування (супроводу мовою) своїх дій у предметній діяльності й поступово вправляти в умінні планувати свою діяльність (проговорювати вголос свої наступні дії). У цьому віці дітей привчають охоче вступати у спілкування з дорослими й однолітками. Вихователь більше приділяє уваги якості відповіді дітей. Діти 4-5 років активно вступають у розмову, можуть брати участь у колективній розмові, переказують казки й короткі розповіді, самостійно розповідають про іграшки. Разом з тим їх зв'язна мова ще не досконала. Вони не вміють правильно

формулювати питання, доповнювати й поправляти відповіді товаришів. Їхні розповіді в більшості випадків копіюють зразок дорослого, містять порушення логіки [3].

Під час занять та в повсякденній роботі з дітьми вихователь повинен дотримуватися таких завдань з розвитку діалогічного мовлення: вчити дітей відповідати на запитання та звертатися до інших із запитаннями; підтримувати розмову; продовжувати її відповідно до ситуації спілкування; виявити ініціативу в розмові з дорослими та дітьми; будувати діалог на запропоновану тему; під час спілкування дивитися в очі, розмовляти з усмішкою на обличчі, не відволікатися, уникати сторонніх жестів, дотримуватися відповідного тону, інтонації.

Основні методи розвитку діалогічного мовлення:

1. Бесіда – один із основних методів. Це організована цілеспрямована розмова вихователя з дітьми на певну тему, яка складається із запитань і відповідей.

2. Дидактичні ігри.

3. Розмова з дітьми. Тематика розмов повинна спиратися на їхній досвід, знання і уявлення про навколишнє життя, про явища природи. Тепле, чуйне ставлення педагога до кожної дитини зближує їх між собою, заохочує дитину поділитися своїми думками, враженнями і переживаннями.

4. Ігри-драматизації та інсценізації. Для драматизації використовуються казки з чітким динамічним сюжетом, повторами, короткими діалогами («Колобок», «Ріпка», «Рукавичка», Котик і півник»).

5. Тематичні ігри мовленнєвої ситуації («Знайомство», «Зустріч друзів», «У лікаря», «Розмова по телефону»). Для активізації дітей на заняттях слід використовувати різноманітні методичні прийоми, серед них уявний діалог дітей з літературним героєм. Дитина повинна сама сформулювати питання і дати відповідь на нього від імені героя. У таких уявних діалогах діти висловлюють своє ставлення до героїв, змінюють хід подій по-своєму, дають оцінку окремим вчинкам, діям, розвивають діалогічне мовлення.

6. «Кумулятивні казочки» – це ланцюг питань та відповідей, витриманих у межах одного логічного ряду. Такі твори співзвучні з характером мислення дитини, що й забезпечило їм

беззаперечний успіх у дітей.

7. Мовленнєві ситуації. Щоб навчити дітей діалогічного мовлення слід використовувати ігрові мовленнєві ситуації, побудовані на діалозі. Це можуть бути невеликі інсценізації («На пошті», «У зоопарку», «У магазині»).

8. Схеми-моделі. Використовуючи схеми-моделі, потрібно запитання до дітей ставити так, щоб вони спонукали їх до інтелектуальної активності, щоб були спрямовані більше на мислення дитини і менше – на її пам'ять. Будувати діалог потрібно так, щоб дитина не лише відповідала на питання, які виходять від дорослого, але й мала щораз більше стимулів сама ставити запитання [2].

Отже, успішне оволодіння діалогічною мовою має на увазі цілеспрямоване навчання, формування певних навичок побудови зв'язних висловлювань. Щоб краще розвинути діалогічне мовлення дошкільників з вадами мови, потрібно працювати спільно з родинами. Тільки в тісному співробітництві з дорослими дитина досягне таких висот, які їй одній не доступні і така творча співдружність створить для дитини найбільш сприятливу основу для розвитку мовленнєвих норм спілкування, дасть можливість оволодіти більш складними навичками та вміннями.

Таким чином, основним завданням корекційного впливу – навчити дітей з вадами мови складно й послідовно, граматично й фонетично правильно викладати свої думки, розповідати про події з навколишнього життя. Це має важливе значення для спілкування з дорослими й дітьми, формування особистісних якостей.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолєтова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Київ: «Вища школа», 2021.

2. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві: монографія. Донецьк: Лебедь. 2011. 238 с.

2. Горелова А. Формуємо зв'язне мовлення. *Дошкільне виховання*. 2022. № 4. С.15-17.

Поліщук Віра Аркадіївна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;

Цегельник Тетяна Миколаївна,

доктор філософії, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної
освіти,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Сучасні реалії розвитку дошкільної та корекційної освіти в Україні визначають першочерговість вирішення питань, пов'язаних з всебічним розвитком дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, розкриття їх творчого потенціалу, створення умов для самореалізації, саморозвитку, самовиховання та підготовки до шкільного навчання. У зв'язку з цим особливого значення набуває зміст таких документів, як Національна доктрина розвитку освіти XXI століття, Закон про дошкільну освіту, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», Концепція Державного стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку, в яких наголошено на актуальності і важливості мовленнєвого розвитку дітей.

На сьогодні за даними останніх досліджень І. Марченко, Ю. Рібцун, В. Тищенко, М. Шеремет та ін. близько 50% дітей шестирічного віку вступають до школи із порушеннями звуковимови.

Дослідження В. Тарасун свідчать про те, що навіть незначні недоліки у мовленнєвому розвитку дитини спричинюють труднощі в засвоєнні навчальних програм з предметів мовного циклу, негативно впливають на засвоєння шестирічками шкільної програми, на формування особистості дитини, на процес соціальної адаптації [3].

Поняття «загальний недорозвиток мовлення» (далі – ЗНМ) займає особливе місце у понятійно-термінологічній системі дитячої логопедії, яку використовують для позначення мовленнєвих порушень. В сучасній логопедичній науці терміном «недорозвиток мовлення» позначають низький рівень сформованості тієї чи іншої мовленнєвої функції або ж мовленнєвої системи в цілому [4].

Ю. Рібцун, під загальним недорозвитком мовлення, розуміє складне мовленнєве порушення, що проявляється в недостатній чи повній несформованості всіх складових мовленнєвої діяльності (фонетико-фонематичної, лексичної, граматичної) на імпресивному та експресивному рівні, а також тих функцій і операцій, які забезпечують засвоєння мови (зокрема, мисленнєвих функцій і операцій, функцій сприймання, уваги, пам'яті та контролю різних модальностей) унаслідок дії шкідливих екзогенних і ендогенних факторів на різних етапах розвитку (пренатальному, натальному, постнатальному) [2].

У дітей дошкільного віку із ЗНМ спостерігається різний рівень сформованості психічних функцій загалом. Недорозвиток першої сигнальної системи – мовлення – призводить до порушення другої сигнальної системи – психічних процесів: мислення, пам'яті, уваги, сприймання та уявлень. Аналіз літературних джерел і практики виховання й навчання дошкільників зі складними мовленнєвими розладами свідчить про порушення в дітей із ЗНМ зорового й фонематичного сприймання, слухової та зорової уваги, вербальної пам'яті, словесно-логічного й абстрактного мислення, емоційної сфери, що загалом негативно впливає на їхній загальний і мовленнєвий розвиток. Зв'язок між мовленнєвими порушеннями й іншими сторонами психічного розвитку зумовлює специфічні особливості мислення [4].

Численні дослідники стверджують, що процеси мислення, мовлення тісно пов'язані, мають певну ритмічну організацію та пройшли спільний шлях розвитку. Музичний звук є першоосною у формуванні та розвитку членороздільної мови. Тому використання в музикотерапії опанування звуків, складів сприяє покращенню артикуляційної функції мовлення.

Відповідно підібрана до психофізичних особливостей дитини музика сприяє загальній гармонізації її стану. Внутрішнє приємне відчуття гармонійного стану активізує біологічну

здатність людського організму віднаходити той необхідний ритм, за допомогою якого встановлюється злагодженість усіх систем організму в усіх видах життєдіяльності [1].

Ми пропонуємо корекційну програму «Використання музикотерапії у корекційній роботі з дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення», що спрямована на подолання ЗНМ засобами музикотерапії тривалістю 35 год. (1 год. на тиждень).

Зміст корекційних занять запропонованої програми передбачає цікаві та різноманітні форми роботи, має багатий методичний інструментарій. Реалізація програми вимагає систематичної роботи з дитиною, що дозволяє досягти високих результатів.

На двох перших заняттях необхідно провести діагностику з визначення рівня імпресивного і експресивного мовлення.

На трьох наступних заняттях рекомендуємо провести загально-розвивальні вправи на розвиток дихання, голосу та артикуляції. Працювати над правильною активізацією м'язів артикуляційного апарату; нормалізації ритму вдиху і збільшення обсягу видиху; вміння раціонального, ощадливого видиху у процесі вимови звуків; над вмінням слухати та виконувати інструкції під час дихання; вимови звуків і звуконаслідувань. Доцільно провести такі артикуляційні вправи: «Лопаточка», «Неслухняний язичок», «Чашечка», «Голочка», «Годинник», «Конячка», «Гойдалка», «Смачне варення», «Маляр». Вихованець дуже старався у міру своєї можливості і намагався повторити за педагогом.

Наступні двадцять вісім годин пропонуємо провести корекційні заняття, Кожне із яких вміщує шість етапів, а саме:

Перший етап заняття. Організаційна частина. Привітання. На цьому етапі радимо слухали пісеньку-привітання «Привіт, привіт» і виконувати рухи під музику.

Другий етап заняття. Загально-розвивальні вправи на розвиток дихання, голосу та артикуляції, розвиток моторики артикуляційного апарату. На початку кожного заняття необхідно працювати над розвитком мовленнєвого дихання; активізації м'язів артикуляційного апарату; нормалізації ритму вдиху і збільшення обсягу видиху; вміння раціонального, ощадливого видиху у процесі вимови звуків (проводилось разом з розвитком артикуляції звуків).

Третій етап. Корекція мовлення під час вокально-артикуляційних вправ. Доцільно проводити постановку та

автоматизацію звуків [б] [п] [д] [т] [х] [г] [к] [с] [с'] [з] [з'] [ц] [ц']. Третій етап передбачає роботу над розвитком слухової уваги, контролю, мовленнєво-слухової пам'яті а також над розвитком мовленнєвого дихання та удосконалення навички правильного вимовляння звуків. Разом з дітьми необхідно вивчали дитячі вірші та чистомовки, дитячі пісні; вдосконалювати формування ритмічної, звуко-складової структури слова. Проспівувати такі пісеньки: «Печу, печу хлібчик», «Голосні звуки», «Дибидибиди», «Гойдада». Основним засобом розвитку мовленнєвої активності є повторення. А саме спів мотивує дітей повторювати слова і фрази в більш прийнятній формі.

Четвертий етап передбачає вправи з дитячими музичними інструментами для розвитку дрібної моторики пальців рук. Велика увага має приділятися музично-ритмічному вихованню. Воно здійснюється в русі, грі на елементарних музичних інструментах, в мелодичній декламації.

На цьому етапі добре виконувати мовленнєві вправи з простими дитячими інструментами за системою К. Орфа на осові віршів: «Кулачки й долоньки» Юрія Островського; «Веселий дід» Данііл Хармс; «Яків» Данііл Хармс; «Чечір-вечір» Анатолія Камінчука.

П'ятий етап передбачає слухання музики та вправи на емоційну релаксацію. На цьому етапі радимо слухати музику та проводити емоційну релаксацію. Якщо дитина дуже збуджена, то включали заспокійливу музику; а якщо спокійна, то слухали веселу, бадьору музику.

Шостий етап. Заключна частина заняття. На цьому етапі необхідно подякувати, похвалити та нагородити дитину за працю.

І на останніх двох заняттях доцільно провести діагностику стану сформованості імпресивного та експресивного мовлення.

Отже, заняття з музикотерапії мають оптимальний корегувальний і розвивальний ефект при рівномірному розподілі психофізичного навантаження на дитину дошкільного віку з ЗНМ. При цьому головним принципом досягнення ефективності в роботі на заняттях з музикотерапії є індивідуальний підхід до дитини з урахуванням її вікових, мовленнєвих, типологічних і психофізіологічних можливостей. Мовленнєвий матеріал на заняттях попередньо не розучувався, а робота з ним організовується з використанням принципу наслідування.

Список використаних джерел

1. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. *Мистецтво та освіта*. № 2. 2008. С. 9–12; 46.
2. Рібцун Ю. В. Звукові намистинки. Формування мовленнєвої полікомпетентності дошкільників : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с.
3. Тарасун В. В. Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія*. 2000. № 2. С. 2–10.
4. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

Попович Інна Юріївна,

вчитель-логопед, Хмельницький заклад дошкільної освіти № 23 «Вогник»

ЛОГОПЕДИЧНІ ВПРАВИ ТА ІГРИ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ДІТЕЙ

Словниковий запас дитини може бути активним або пасивним. Активний словник – це словник, яким дитина користується щодня у повсякденному житті. Пасивний словник – це словник, значення якого дитина розуміє, але часто не використовує. Наприклад, слово «гладіолус». Покладіть перед дитиною квітку або її зображення і попросіть понюхати гладіолус. Дитина, яка має це слово в пасивному словнику, легко виконає це завдання. Дитина, яка немає цього слова в пасивному словнику, навіть не зрозуміє ваших інструкцій.

Іншими словами, завдання батьків – нарощувати пасивний словник дитини і з часом перевести пасивний словник в активний через розмови, обговорення і спілкування на тему: «Все про світ».

Активний словниковий запас дитини поступово збільшується: у віці одного року дитина розуміє, чітко асоціює з певними предметами і вимовляє близько 10 слів; до трьох років словниковий запас досягає 100 слів; у чотири-п'ять років дитина вимовляє 1500-2000 слів; у шість-сім років словниковий запас

дитини становить 2000-3000 слів; у шість-сім років словниковий запас становить 2000-3000 слів [3].

У висловлюваннях дитини повинні бути присутніми всі частини мови, включаючи іменники, дієслова, прикметники, прислівники, займенники, числівники, прийменники і сполучники. Звичайно, дитині не обов'язково знати, що вона щойно вимовила займенник чи прислівник. Ці поняття будуть засвоєні пізніше. Однак дитина повинна використовувати всі ці частини мови в повсякденному спілкуванні. Вона також повинна знати загальні слова (наприклад, фрукти, овочі, посуд, меблі, одяг тощо).

Перш ніж почати розвивати словниковий запас дитини, необхідно оцінити його в загальних рисах. Для цього проводиться проста діагностика. По-перше, треба з'ясувати, чи використовує дитина достатню кількість іменників. Наприклад, попросити дитину назвати якомога більше тварин, яких вона знає. Для дітей старшого дошкільного віку це завдання можна ускладнити, попросивши назвати якомога більше домашніх і диких тварин. Якщо у відповідях з'являються лише коти та собаки, це означає, що словниковий запас дитини дуже обмежений. Запитати, яких комах вона знає і яких птахів знає.

За аналогією слід також перевірити словниковий запас інших частин мови. Оцінити словниковий запас дитини і переходити до логопедичних ігор та вправ для розширення словникового запасу [2].

Логопедична вправа «Словник іменників»

Нам знадобляться овочі та фрукти, або картинки, на яких вони зображені. Спочатку показати їх, попросити назвати усі, а потім назвати їх одним загальним словом. Дитина повинна сказати: банан, яблуко, персик, лимон – це фрукти; огірок, морква, буряк, цибуля – це овочі. Далі називайте їй групи слів уже без опори на наочність.

Зразок: огірок, помідор, картопля, капуста, морква, буряк, редька, кабачок, баклажан, гарбуз (овочі); малина, полуниця, суниця, смородина, журавлина, агрус, вишня (ягоди); спідниця, штани, халат, сарафан, шорти, плащ, куртка (одяг).

Також можна повправлятися і в зворотному порядку. Запитайте у дитини, які інструменти (квіти, свійських птахів тощо) вона знає. Дитина повинна відповісти: «Я знаю такі інструменти: молоток, сокира, лобзик».

Логопедична вправа «Словник дієслів».

Для перевірки наявності у словнику дитини дієслів, а також для збагачення дієслівного словника, запропонуйте їй відповіді на такі запитання:

Хто як пересувається? (людина (ходить); заєць (стрибає); птах (літає); змія (плазує); кінь (скаче); риба (плаває)).

Що можуть робити ці тварини?

собака (гавкає, грає, кусається, лащиться, сторожить);

кішка..., вовк..., ведмідь..., тигр..., миша..., орел..., жаба..., змія... (крадеться, переховується, рятується, вистежує, доганяє, втікає, підстрибує, схоплює, видерся, пірнув, злетів, шкрябається, шелестить, виглядає, спостерігає тощо.)

Логопедична вправа «Словник прислівників»

Для з'ясування запасу прислівників, а також збагачення її мовлення прислівниками, поговоріть з нею про пори року, погоду, розташування предметів у просторі, поведінку різних тварин, ставлячи при цьому питання: як? де? коли?

Наприклад: Як буває на вулиці влітку? (Сонячно, спекотно). Як буває на вулиці, коли дощить? (Волого, похмуро). Як біжить хлопчик? (Швидко). Де лежить іграшка? (Ліворуч) Коли відлітають птахи? (Восени).

Приклади відповідей дитини з використанням прислівників.

Дитина відповідає на запитання коли? (про пори року, частини доби, явища): вчора, сьогодні, завтра, післязавтра, вранці, ввечері, вдень, вночі, навесні, влітку, взимку, восени, давно, недавно, незабаром, рано, пізно.

Дитина відповідає на запитання як? (про погодні умови): жарко, холодно, тепло, прохолодно, хмарно, сонячно, темно, мокро, волого, сухо.

Дитина відповідає на запитання як? (про настрій людей): весело, смішно, радісно, спокійно, бадьоро, жваво, сумно, понуро, тужливо.

Дитина відповідає на запитання де? (про розташування предметів у просторі): справа, зліва, прямо, високо (вгорі), низько (внизу), далеко (вдалині), близько (поблизу).

Дитина відповідає на запитання куди? (про напрямок руху): вгору, вниз, вперед, назад, вбік, праворуч, ліворуч, вправо, вліво, вище, нижче, вбік.

Логопедичні прийоми, які активізують вживання нових слів у мовленні дитини логопедичні прийоми словникової роботи з

дітьми молодшого дошкільного віку (другий-третій рік життя) можна об'єднати в дві групи: прийоми, які допомагають дитині виділити у мовленні дорослих нове слово, запам'ятати його, зрозуміти значення (це – поповнення, збагачення і уточнення словника), та прийоми, які сприяють частому вживанню слова у мовленні дитини (це – активізація словника).

Логопедичні прийоми для активізації вживання нових слів.

Логопедичний прийом «Запитання». До логопедичних прийомів, що активізують вживання нових слів, належать, перш за все, запитання. Про предмети малюків питають як в простій формі: Хто це? Що це? – так і в складнішій: У що одягнений? Що везе? Кому шиє? Чим чистить?

Про знайомі дії в знайомій обстановці (наприклад, під час виконання режимних моментів) діткам задають не тільки такі запитання: Що ти робиш? Що робить мама? Їх треба питати також про те, що вони робили, що збираються робити. Це допомагає засвоїти взаємозв'язок і послідовність дій, закріпити вміння орієнтуватись у часі.

Запитання причинно-наслідкового характеру: Чому? Коли? Як? Куди? – важкі. Проте їх обов'язково потрібно вживати, пам'ятаючи про те, що діти починають розуміти реальні відношення між предметами раніше, ніж можуть виразити це словами.

Здатність розуміти питання про якості і властивості предметів: Яка? Який? Яке? – і відповідати на них також формуються поступово.

Логопедичний прийом «Порівняння». Порівнюючи, діти виокремлюють ознаки, якості, помічають характерне, називають те, що помітили. Проте здатність порівнювати, співставляти об'єкти у цьому віці лише починає формуватися. Малюки часто, обстежуючи предмети, «приміряють» їх, співвідносячи, наприклад, геометричну форму з відповідними отворами в розвиваючій іграшці.

Мовленнєві вправи. Вони передбачають закріплення в пам'яті малюка назв предметів, дій, якостей, відношень, кількості. Логопедичний прийом «Назви слово» використовується для активізації іменників у мовленні («Що це? Що можна прасувати? – Сорочку, плаття, штани»); дієслів (Що робить лікар, вчитель, двірник?); прикметників та інших частин мови.

Логопедичний прийом «Продовження сказаного». Цей

логопедичний прийом використовується під час читання чи розповіді знайомих текстів: казок, віршів. Наприклад: «Жили-були дід і ... баба», «Пішов котик на торжок, купив котик ... пиріжок», «Жив-був дід та баба, і була в них Курочка ... Ряба».

Отже, навчаючи дитину активному, правильному використанню нових слів, потрібно обов'язково контролювати цей процес, що створюватиме передумови для подальшого формування та вдосконалення мовлення. Логопедичні прийоми збагачення та уточнення мовного словника дитини. Оволодіння словниковим складом рідної мови в цьому віці тісно пов'язане і зумовлює вдосконалення вимови слів у дітей, оволодіння граматичними нормами мови.

Основним логопедичним прийомом формування правильної вимови на даному етапі є наслідування мовлення дорослих, внаслідок чого малюк покращує власну вимову звуків у словах.

Процес оволодіння граматичною будовою мови і задачі словникової роботи тісно пов'язані між собою. Оскільки використання слів в контексті зумовлює побудову з них речень, а відповідно і граматичну зміну слів, узгодження їх один з одним. Як відомо, всі діти – різні, а тому володіють різними рівнями засвоєння слів. Одні малюки розуміють слово, але не використовують його в мовленні; другі – впізнають і називають предмет, дію, якість, відношення, але лише у визначених умовах; треті – розуміють і правильно використовують слово в будь-яких доступних їм зв'язках і відношеннях [1].

Мовний словник дитини повинен включати загальні групи слів:

- назви предметів, дій з ними їх якостей і відношень із найближчого оточення малюка;

- узагальнюючі поняття («іграшки», «посуд», «меблі», «одяг», «фрукти»), що об'єднують знайомі дітям предмети попередньої групи;

- назви предметів відносно далекого, але зрозумілого для малюка змісту, характерні для них дії, якості, відношення («транспорт», «тварини та їх дитинчата»);

- різні частини мови, що характеризують відносини між дитиною і дорослими та однолітками [2].

Вищезазначені логопедичні прийоми, а також їм подібні, допомагатимуть закріпити в пам'яті дитини назви предметів, дій, відношень тощо, спонукатимуть малят вимовляти потрібні слова.

Список використаних джерел

1. Ігрові технології в діяльності соціального педагога. URL: https://stud.com.ua/126064/pedagogika/igrovi_tehnologiyi_diyalnosti_sotsialnogo_pedagoga.
2. Рібцун Ю. В. Сучасні ігрові технології логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення. Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД: зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 132-133.
3. Шеремет М. К. Логопедія: підручник, 3-тє видання, перероблене та доповнене. Київ: Видавничий дім «Слово». 2013. 672 с.

Потапенко Катерина Володимирівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;

Гужанова Тетяна Сергіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В Освітніх програмах та стандартах дошкільної освіти комунікативна компетентність визначається як один із ключових аспектів розвитку дитини. Важливо, щоб діти в цьому віці отримували можливості для розвитку комунікативних навичок у всіх аспектах спілкування.

Комунікативна компетентність засвідчує вмотивованість дитини до взаємодії з однолітками і дорослими, здатність будувати діалог у різних формах конструктивної взаємодії, підтримувати партнерські стосунки, здатність заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [1].

Проблема формування комунікативної компетентності не лишила в стороні відомих педагогів, науковців та психологів:

А.М. Богуш, Н.В. Гавриш, О.Д. Кулик, Н.Б. Голуб, М.І. Пентилюк, К.В. Гаращук, Г.Т. Шелехова, Л.І. Мамчур, Т.Г. Окуневич, Д.В. Сидоренко, М.С. Вашуленко, С.О. Караман та ін. Формуванням комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку активно цікавилися такі науковці як: І.П. Рогальська-Яблонська, Г.М. Леушина, Т.С. Гужанова, Л.М. Паламар, Л.І. Мацько та ін.

У період старшого дошкільного віку відбувається активне формування особистості дитини, що супроводжується розвитком її навчальних та творчих здібностей. Дитина починає усвідомлювати систему цінностей, визначати свої інтереси та соціальні потреби, а також прагне досягнути визнання у спілкуванні з однолітками. Цей період є важливим для формування власної волі та свідомого контролю над своїми бажаннями. В старшому дошкільному віці особлива увага приділяється формуванню комунікативної компетентності [3].

У дитини старшого дошкільного віку спостерігається виникнення мотивації до навчання і творчості через бажання виділятися серед однолітків. Цей період супроводжується значним психологічним проривом на інтелектуальному рівні, під час якого дитина починає усвідомлювати загальну картину, особливості та вміє оцінювати вчинки власні та інших осіб. Вона також розвиває здатність оцінювати якості та здібності, формує критичне мислення і стає особистістю.

Провідні науковці в галузі дошкільної освіти зазначають, що комунікативна компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства. Саме тому вчені приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Своєчасний і якісний розвиток комунікативної компетентності - важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу [2].

На сьогодні проблема формування комунікативної компетентності в дітей дошкільного віку є досить актуальною, адже ступінь розвитку комунікативності старшого дошкільника визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини, вміння висловлюватися та здобувати інші

знання. Розв'язання таких проблем комунікативної компетентності дітей має здійснюватися в процесі їх щоденного спілкування з вихователями, батьками та однолітками, інтегруючись у різних видах діяльності, зокрема у проектній діяльності.

Комунікативна компетентність у старшому дошкільному віці вкрай важлива з кількох причин:

- *соціальна взаємодія*: навички комунікації дозволяють дітям взаємодіяти з оточуючими, дружити, встановлювати відносини з однолітками та дорослими;

- *розвиток мовлення*: у старшому дошкільному віці діти активно вдосконалюють своє мовлення, набуваючи нових слів, фраз, вчать будувати складніші речення та виражати свої думки більш зрозуміло;

- *самовираження та самовпевненість*: комунікативні навички допомагають дітям виражати свої почуття, думки та ідеї, що сприяє розвитку їхньої самосвідомості та самоповаги;

- *навчання*: комунікативна компетентність є ключем до успішного навчання. Вміння слухати, розуміти і висловлювати свої думки допомагає дітям краще засвоювати матеріал та спілкуватися з вихователями та однолітками;

- *розвиток когнітивних навичок*: взаємодія з іншими людьми через комунікацію сприяє розвитку когнітивних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та сприйняття;

- *підготовка до майбутнього*: комунікативні навички, набуті в старшому дошкільному віці, є важливим фундаментом для успішного функціонування в суспільстві та професійного розвитку в майбутньому.

Проектна діяльність є одним із ефективних методів формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Проектна діяльність передбачає спільну діяльність дітей, спрямовану на досягнення певної мети. У процесі проектної діяльності діти мають можливість взаємодіяти один з одним, обговорювати ідеї, планувати спільні дії, розподіляти обов'язки; висловлювати свої думки та почуття, аргументувати свою точку зору; слухати інших, розуміти їхні думки та почуття; знаходити компроміси та вирішувати

конфлікти; презентувати свою роботу перед іншими.

Сутність поняття «проектна діяльність» пов'язана з такими науковими поняттями і категоріями як «проект», «діяльність», «творчість», що мають різноплановий характер, як з точки зору різних галузей наукового знання, так і з точки зору різних рівнів методології науки [4].

На кожному етапі проектної діяльності важлива міжособистісна взаємодія. Застосування різноманітних методик сприяє набуттю дитиною нових знань, отримання корисної інформації і відбуваються особистісні відкриття. Цей процес сприяє формуванню різноманітних когнітивних вмінь, таких як аналіз, синтез, порівняння та інші. Крім того, дитина вчиться сприймати емоції та почуття інших, набуває досвіду роботи в групі. Взаємодія між учасниками проектної діяльності регулюється засобами комунікації, що сприяє розвитку моральних якостей та комунікативних навичок у дітей. Спілкування також стимулює їх до самопізнання і дозволяє відчути задоволення від власної праці. Це сприяє формуванню та розвитку різних мотивів діяльності, включаючи пізнавальні, особистісні та соціальні. Використання методів проектної діяльності у роботі з дітьми старшого дошкільного віку дозволяє їм успішно оволодіти комунікативною компетентністю, яка є необхідною умовою для їхнього подальшого розвитку та навчання [5].

Основними чинниками, що сприяють успішності реалізації проектів, є:

- урахування вікових особливостей пізнавальних психічних процесів дітей дошкільного віку під час організації проектної діяльності;
- співпраця та співтворчість вихователів, дітей, батьків, а інколи й усього колективу ЗДО;
- побудова освітнього процесу не стільки на логіці галузі знань, скільки на логіці діяльності дитини, що має особистісний сенс для неї, підвищує мотивацію в навчанні;
- застосування проблемних запитань, що спонукає дітей до пошуку відповідей на них;
- облаштоване середовище для самостійної творчої

діяльності дітей, яке створює педагог; у ньому мають бути забезпечені умови, в яких дитина відкриває нові знання, розв'язує проблеми, опановує способи дій;

- відсутність змагання задля збереження пізнавальної активності, саморозвитку, реалізації змістової мети діяльності;

- отримання учасниками проекту задоволення від відчуття впевненості в собі, спілкування одне з одним і від спільного розв'язання завдань проекту.

Упровадження проектної діяльності в освітній процес ЗДО при формуванні комунікативної компетентності є перспективним напрямом роботи, адже сприяє навичкам взаємодії, вчить висловлювати свої думки та почуття, аргументувати свою точку зору; слухати інших, розуміти їх; знаходити компроміси та вирішувати конфліктні ситуації.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : Затв. наказом МОН України від 12.01.2021 р. № 33.

2. Дяченко А. І. «Формування комунікативної компетентності у дітей 5-6/7 років» : автореф. Магістерська робота. Ніжин, 2019. 87 с.

3. Єлдінова С. Особливості розвитку мовленнєвих навичок старших дошкільників в ігровій формі. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Т. 1, № 1. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.7> (дата звернення: 10.02.2024).

4. Козак Л. В., Луцик Т. Характеристика педагогічних інновацій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Інноватика у вихованні*. 2019. № 10. С. 67–74. URL: <https://doi.org/10.35619/iiv.v1i10.167> (дата звернення: 10.02.2024).

5. Скрипник А. О. Творчі проекти як засіб формування комунікативної компетентності. URL: <https://naurok.com.ua/tvorchi-proekti-yak-zasib-formuvannya-komunikativno-kulturi-332325.html> (дата звернення: 20.02.2023).

Проскура Анна Юріївна,

студентка ОС магістр спеціальності
012 Дошкільна освіта, Черкаський
національний університет імені
Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ООП

Розвиток особистості є однією з найважливіших проблем у теорії виховання і навчання. Наукова література трактує особистість як інтегруючу засаду, котра зв'язує воедино різні психічні процеси індивіда і надає його поведінці необхідну послідовність і стійкість. Формування самосвідомості та особистісних якостей у дітей з ООП визначається рівнем їх соціального розвитку. У дошкільному віці в дитини починає формуватися здатність до засвоєння правил поведінки в суспільстві та норм суспільної моралі, а також розвиваються її емоційна та волюва сфери [4]. Отже, для формування особистості дитини необхідне створення сприятливих умов для спілкування з дорослими та однолітками, а також її включення в різні види дитячої діяльності.

Нині освітні програми для використання у закладах дошкільної освіти відповідають державним стандартам і включають п'ять напрямів розвитку та освіти дітей з ООП: соціально-комунікативний розвиток; пізнавальний розвиток; мовленнєвий розвиток; художньо-естетичний розвиток; фізичний розвиток. У системі психолого-педагогічної допомоги дітям з ООП виокремлено основні методи: наочний, практичний, словесний та ігровий. У сучасній системі освіти використання технологій, що зберігають здоров'я та реалізують підходи, необхідні для захисту здоров'я дітей, є обов'язковим [3]. Розрізняють конкретні форми здоров'язбереження дітей: екологічні здоров'язбережувальні технології, технології забезпечення безпеки життєдіяльності, медико-гігієнічні технології, спортивні та оздоровчі технології [8].

Важливу роль у освіті дітей з ООП відіграє навчання в грі, що обумовлено потужною розвивальною функцією ігор, можливістю розв'язувати дитиною освітні завдання і завдання для розвитку. Науковці виокремлюють в системі навчання ігрової

діяльності наступні важливі аспекти: розвиток інтересу до ігор, навчання гри з іграшками, навчання поведінки в рольових іграх, уміння використовувати заміщуючі предмети, образні предмети та дії, здатність відображати дії людей та їхні взаємини в іграх, розширювати та розгортати ігрові лінії [7].

У процесі формування гри виконуються важливі завдання, необхідні для розумового розвитку дитини. Завдання суспільного розвитку, морального виховання взаємопов'язані з іграми колективного характеру, здатністю відображати в них взаємини людей, норми моралі, певні моральні уявлення. Інтелектуальне виховання в грі передбачає розширення уявлень про об'єкти і явища навколишнього світу через засвоєння їхніх властивостей, призначення, способів використання [5]. У цьому відношенні роль освітніх (дидактичних) ігор значна, але і організація ігрового простору має особливе значення для розвитку дітей дошкільного віку з ООП.

Когнітивний і соціальний розвиток дітей дошкільного віку з ООП відбувається в процесі цілеспрямованої роботи з ознайомлення із оточуючим світом. Діти знайомляться із зовнішнім виглядом, структурою, способами використання предметів, необхідних людині, а також з умовами життя людей і тварин. Як зазначають науковці, у процесі знайомства з іншими в дітей формуються уявлення про життя людей, досвід соціальної поведінки, взаємодії з однолітками та дорослими [1].

У процесі пізнання довкілля дітьми з ООП збіднілість і роздробленість уявлень про об'єкти та явища, що оточують їх, реструктуризуються. Але, на думку С. Миронової [6], для оптимізації роботи в групі дітей з ООП з однолітками, враховувати вік та провідні порушення недостатньо, необхідно починати з правильної та ранньої діагностики порушень, вивчати можливості диференціації освіти з урахуванням структури дефекту і ступеня його вираженості, тому ці аспекти розглядаються як особливі засоби корекції порушення і формування особистості дитини.

Розвиток особистості дитини закладає початок формування і визначає структуру її самосвідомості. Як зазначає Е. Даніелс [2, с. 47]: «У дітей з порушенням слуху виокремлення власних якостей і якостей іншої людини, тобто становлення першого етапу в розвитку самосвідомості, відбувається у більш старшому віці, ніж у нормотипових дітей. Вони пізніше починають вказувати на

себе».

Відтак, спілкування дитини з ООП з однолітками є однією з умов її соціально-особистісного розвитку, оскільки оволодіння соціальними нормами поведінки пов'язане з життям дитини в колективі. У процесі спілкування діти обмінюються інформацією, організовуючи спільну діяльність, розподіляючи обов'язки та дії. Значну роль відіграє аналіз зразків соціальної поведінки: позитивне ставлення до виявленого комусь співчуття та чуйності, допомоги одне одному. Розуміння дитиною себе, формування стійких уявлень про саму себе та власні психолого-педагогічні особливості, створення образу «я» є результатом її взаємодії з дорослими та дітьми.

Список використаних джерел

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. 308 с.
2. Даніелс Елен Р. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх закладів. Львів: Надія, 2020. 256 с.
3. Ілляшенко Т. Д. Чому їм важко вчитися. Київ: Початкова школа, 2022. 128 с.
4. Інклюзивна освіта: теорія та практика / [Колектив авторів; За заг. ред. С. П. Миронової]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 192 с.
5. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
6. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 164 с.
7. Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/36815/>
8. Таланчук П. М. Супровід навчання дітей з особливими потребами в інтегрованому середовищі. Київ: Соцінформ, 2022. 128 с.

Пугач Оксана Володимирівна,
вихователь ЗДО № 45 «Ялинка»,
м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

На сьогодні значна роль у житті дошкільника відводиться підготовці дитини до навчання у школі. Найчастіше поняття «готовність до шкільного навчання» передбачає оволодіння такими навичками, як письмо, рахунок, виконання арифметичних операцій, читання. Проте менше звертається уваги на інші важливі складові готовності до навчання у школі, які необхідні майбутньому учню.

Психологічна готовність до школи є системною якістю психіки дитини, що йде до школи, що створює умови для успішного початку навчання. У найзагальнішому вигляді проблема шкільної готовності полягає у відповідності психічних властивостей, якостей дитини вимогам школи.

Т. Пироженко із групою дослідників вказують на те, що в роботі з дітьми, у яких спостерігається достатній рівень готовності до шкільного навчання педагогам у процесі організації взаємодії з ними слід:

- підтримувати інтерес до спільної діяльності з однолітками;
- підтримувати усвідомлення спільної мети у співпраці з іншими учасниками діяльності;
- схвалювати (але не перехвалювати) їх активність, ініціативу, вміння узгоджувати свої думки та дії з ідеями та діями партнерів по спільній діяльності;
- проводити роботу з батьками цих дітей щодо укріплення та збереження у їх поведінці позитивних форм спілкування та взаємодії у спільній діяльності з дітьми та дорослими [1. с. 73].

Від рівня підготовленості дитини до школи залежить і розвиток особистості дитини, і ефективність навчання, і професійне становлення у майбутньому. Проблема психологічної готовності до навчання у школі включає у себе і проблему мотиваційної готовності.

Мотиваційна готовність – один із провідних факторів готовності дитини до школи. Мотивація проявляється в ставленні дитини до школи, навчання, самого вчителя та предметів. Також

це прагнення школяра досягти певних висот в оцінюванні. Мотиваційна складова пробуджує в дитини бажання навчатись, пізнавати навколишній світ. Якщо першокласник не буде вмотивованим, то він не буде бачити сенсу вчитись, і взагалі, процес навчання буде для нього не цікавим, а, навпаки, стане складним та незрозумілим [6, с. 48].

І. Олійник та Ю. Ноженко вказують на те, що мотиваційна готовність до шкільного навчання складається: з позитивних уявлень про школу; бажання вчитися у школі, щоб дізнатися і вміти багато нового; сформованої позиції школяра. У мотиваційному плані дослідники виділяють дві групи мотивів учіння:

1. Широкі соціальні мотиви учіння або мотиви, пов'язані з потребами дитини в спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці і схваленні, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин.

2. Мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності і в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями [4, с. 87].

Таким чином, мотиваційна готовність зумовлюється пізнавальною спрямованістю дитини дошкільного віку, яка розвивається на основі властивої людям допитливості, бажанні опанувати нове, здобувати значиму соціальну роль та ін. Тому мотиваційно готовою до навчання в школі вважається дитина дошкільного віку, яка має пізнавальний інтерес, тобто можливість отримувати нові знання, а не та, що цікавиться лише її зовнішньою стороною (атрибутикою – новий рюкзак, шкільна форма тощо). Виходячи з цього, варто відповідально поставитися до формування у дитини дошкільного віку адекватного ставлення до школи, оволодіння нею елементарними формами навчальної діяльності, знаннями та вміннями, які слугуватимуть фундаментом для успішного навчання у школі.

Мотиваційна готовність до шкільного навчання виступає як новоутворення, що формується в старшому дошкільному віці, яке необхідне для успішної адаптації дитини до майбутніх соціальних умов (що різко змінюються) у шкільному колективі [1; 6]. Даний вид готовності включає розвинену потребу дитини в отриманні знань, умінь, а також прагнення до їх вдосконалення. Тільки усвідомлення власних дій може спонукати дитину виконувати

обов'язки, які з'являються при переході до нового соціального середовища, сумлінно і систематично. Дитина, готова до школи, хоче в ній вчитися і тому, що вона прагне зайняти певну позицію в суспільстві людей, а саме позицію, що відкриває доступ у світ дорослості (соціальний мотив вчення), і тому, що у неї є пізнавальна потреба, яку вона не може задовольнити вдома та серед однолітків.

Саме тому формування мотиваційної готовності до навчання у дитини дошкільного віку є важливим завданням, оскільки вона може суттєво вплинути на подальший успіх у навчанні. Розглянемо умови формування мотивації до навчання у дошкільників.

1. Створення середовища позитивного ставлення до навчання. Такий середовищний підхід забезпечує створення простору, у якому, завдяки цілеспрямованій навчально-виховній діяльності уможливується розвиток соціальності індивіда задля його ефективного соціального становлення і перетворення на суб'єкта соціального розвитку самого себе і соціуму [8, с. 220]. Тому забезпечення позитивного оточення, де дитина відчуває тепло та підтримку, підкреслення радості від вивчення нового і цікавого сприятиме формуванню позитивного образу школи та бажання вчитися.

2. Використання гри як засобу навчання. У процесі гри дитина вчиться не лише швидко спостерігати, але й успішно діяти, критично думати й оцінювати те, що відбувається навколо неї. Також, у процесі гри дитина активно пізнає навколишній світ, усвідомлює свої можливості, взаємозв'язки у досліджуваних явищах [5, с. 449]. Саме тому варто активно використовувати гру для формування мотиваційної готовності, оскільки діти відверто насолоджуються цим процесом.

Вихователі ЗДО А. Краснова та Н. Туманова вказують на те, що під час гри діти не лише грають та створюють, а й розвивають у собі навички та якості, які є важливими для майбутнього школяра. Це праця у колективі, розвиток особистісних характеристик та уміння взаємодіяти з однолітками, це можливість будувати декорації та розгорнути сюжет для подальших рольових ігор, це зацікавлення до діяльності, яка розгортається у сюжеті гри тощо [3, с. 139]. На основі цього ними була розроблена добірка ігор, які позитивно впливають на формування мотиваційної готовності дітей до школи: «Дорогою

до школи», «Транспорт для школярів», «У школу через місток», «Будуємо школу», «Чарівна школа казки», «Класна кімната» та інші [3, с. 140].

3. Розвиток навичок самостійності. Самостійна діяльність в спеціальному педагогічному середовищі – це така робота, яка виконується без безпосередньої участі вихователя, але за його завданням у спеціально відведений для цього проміжок часу, при цьому дитина свідомо прагне досягти поставленої мети, використовуючи свої зусилля і виражаючи в тій чи іншій формі результат розумових, фізичних, соціальних дій [2, с. 119]. Тому вихователю варто надавати дитині можливість вибирати та вирішувати завдання самостійно, стимулювати самостійність та вміння брати відповідальність.

Адже виховання самостійності є важливим у формуванні позитивних рис характеру (відповідальність, акуратність, обов'язковість, цілеспрямованість, вміння доводити розпочату справу до завершення, бути корисним людям тощо), налагодження комунікативних умінь (спілкування, самопрезентація, вміння висловлювати власну думку, проявляти творчість тощо), вироблення активної соціальної позиції як індивіда (мати власні переконання, бути соціально ініціативним, виробляти стійку громадянську позицію тощо) [2, с. 122], а також виступає основою мотиваційної готовності до навчання у школі.

4. Залучення батьків. Батьки мають усвідомити свою ціль у вихованні дитини – сприяти розвитку у неї механізмів саморегуляції та осмисленості власної поведінки, формувати потребу «хочу, можу і буду сам!». Тому таким важливим є не контроль з боку люблячих батьків, а супровід процесу саморозвитку дитини, збереження при цьому права дитини відстоювати власну індивідуальність. У форматі такого вільного спілкування батьків з дитиною створюються умови для вільного, розкутого вияву особливостей дитини у відповідності до соціально значимих цінностей співжиття, відбувається підготовка дитини до умов шкільного життя [7, с. 248]. Адже залучення батьків до процесу навчання, створює можливості для спільної діяльності та підтримки. Саме сім'я як складний соціокультурний та психолого-педагогічний феномен має внутрішні механізми та ресурси, які сприяють розвитку мотиваційного компоненту психологічної готовності дошкільника до навчання у школі.

Загалом, ключове значення для формування мотиваційної готовності до навчання у школі має створення позитивного, стимулюючого навчального середовища у закладі дошкільної освіти, де дитина може відчувати радість від власних досягнень і вивчення нового.

Список використаних джерел

1. Дошкільник: крок у шкільне життя : навчально-методичний посібник / Піроженко Т. О., Карабаєва І. І., Соловійова Л. І., Токарева Л. Д., Федорчук О. І. Хартман О. Ю. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 149 с.
2. Дудник Н. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку. *Гірська школа українських Карпат*. 2018. № 19. С. 118-122.
3. Краснова А. В., Туманова Н. Є. Конструкторсько-будівельна гра як засіб формування психологічної готовності до школи дітей шостого року життя. *Матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. С. 137-142.
4. Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2017. № 2 (14). С. 84-89.
5. Примак А. І., Сорочинська О. А. Дидактична гра як засіб формування реалістичних знань про природу у дітей дошкільного віку. *Біологічні дослідження – 2020: Збірник наукових праць*. Житомир: 2020. С. 449-452.
6. Тестова І. Ю., Білоусова Н. В. Проблема готовності дитини до школи. *Психолого-педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 47-49.
7. Федорчук О. І. Взаємодія батьків з дитиною як чинник підготовки дитини до умов шкільного життя. *Матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару*. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021. С. 244-248.
8. Шапарець М. Формування позитивного ставлення у дітей до ЗДО як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових статей студентів*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 246 с.

Радомська Алла Миколаївна,
Вихователь, Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ПАЛИЧКИ КЮЇЗЕНЕРА»

В Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що сучасна українська освіта може й повинна не тільки передавати молодшому поколінню естафету набутих людством досвіду та знань, але й навчити його творити своє життя, вільно мислити.

У дошкільній дидактиці є величезна кількість різноманітних дидактичних матеріалів. Найбільш ефективним посібником є палички Кюїзенера, розроблені бельгійським математиком для підготовки дітей до засвоєння елементарних математичних уявлень, що також розвивають творчі здібності, уяву, фантазію, здатність до моделювання і конструювання, розвивають логічне мислення, увагу, пам'ять, виховують самостійність, ініціативу, наполегливість у досягненні мети. Впровадження в освітній процес цієї методики вкрай необхідно, так як підвищує якість математичної освіти дітей дошкільного віку.

Ця методика універсальна. Її застосування не суперечить ніяким іншим методикам, а тому вона може бути використана як окремо, так і в поєднанні з іншими методиками, доповнюючи їх.

Палички Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідають специфіці, особливостям елементарних математичних уявлень. Вони є багатофункціональним математичним посібником, який дозволяє «через руки» підвести до розуміння різних абстрактних понять, що формують у дошкільнят наочно-дійове і наочно-образне мислення.

Вони призначені безпосередньо для навчання математики та пояснення математичних концепцій, а також надають додатковий позитивний вплив на дитину: розвивають дрібну моторику пальців, просторове і зорове сприйняття, привчають до порядку. Палички прості і зрозумілі, роботу з ними малюки сприймають як гру.

Досвід Кюїзенера знайшов відображення в книзі «Числа в кольорі» (1952 р.).

З математичної точки зору палички – це множина, на якій легко виявляються відносини еквівалентності і порядку. У цій безлічі приховані численні математичні ситуації. Колір і величина, моделюючи число, підводять дітей до розуміння різних абстрактних понять, що виникають у мисленні дитини природно як результат її самостійної практичної діяльності («самостійного математичного дослідження»).

Використання «чисел в кольорі» дозволяє одночасно розвивати у дітей уявлення про число на основі рахунку і вимірювання. До висновку, що число з'являється в результаті лічби і виміру, діти приходять на базі практичної діяльності, в результаті різноманітних вправ. Як відомо, саме таке уявлення про число є найбільш повноцінним.

За допомогою кольорових паличок також легко підвести дітей до усвідомлення відношень «більше-менше», «більше-менше на», навчити ділити ціле на частини і вимірювати об'єкти умовними мірками, освоїти в процесі цієї практичної діяльності деякі найпростіші види функціональної залежності, вправляти в запам'ятовуванні складу чисел з одиниць і менших чисел, підійти впритул до додавання і віднімання чисел.

Крім цього, граючи з паличками, діти освоюють такі поняття як «ліворуч», «довга», «між», «кожен», «одна з ...», «яка-небудь», «бути одного і того ж кольору», «бути не блакитного кольору», «мати однакову довжину» та ін.

Комплект складається з пластмасових призм десяти різних кольорів і форм. Найменша призма має довжину 10 мм, є кубиком. Білий кубик – це одиниця. Рожева паличка в два рази довше, ніж білий кубик, що має форму прямокутного паралелепіпеда і є числом 2. Блакитній паличці, тобто числу 3, відповідають три кубика або білий кубик і рожева паличка.

Існують різні варіанти і модифікації наборів паличок. Вони можуть відрізнятися один від одного кольоровою гамою. Але в кожному з наборів діє правило: палички однакової довжини пофарбовані в один і той же колір і, природно, позначають одне і те ж число; чим більша довжина палички, тим більше значення того числа, яке вона виражає.

Кожна паличка – це число, виражене кольором і величиною. Кольори, в які забарвлені палички, залежать від числових відносин, обумовлених простими числами першого десятка натурального ряду чисел. Вибір кольору має на меті полегшити

використання комплекту. Підбір паличок в одне «сімейство» (клас) відбувається не випадково, а пов'язаний з певним співвідношенням їх за величиною.

Наприклад, в «сімейство червоних» входять числа, кратні двом, «сімейство синіх» складається з чисел, кратних трьом; числа, кратні п'яти, позначені відтінками жовтого кольору. Кубик білого кольору («сімейство білих») ціле число, яке закладається по довжині будь-якої палички, а число 7 позначено чорним кольором, утворюючи окреме «сімейство».

У роботі з дошкільниками використовують спрощений варіант набору кольорових паличок, що складається зі смужок 2x2 см, 2x4 см, 2x6 см, 2x8 см, 2x10 см, 2x12 см, 2x14 см, 2x16 см, 2x18 см, 2x20 см. Виготовляються смужки з щільного кольорового картону або пластику. Забарвлюються вони так само, як і палички. Кольорові смужки прості і зручні в роботі. На відміну від паличок, вони крупніші, стійкіші, виготовлення їх не вимагає особливих витрат, а навчальні можливості і ефективність нітрохи не менше, ніж у паличок. Їх доцільно пропонувати на початку роботи молодшим дітям. Набір містить 144 палички; в ньому білих паличок 36, а решта – по 12 кожного кольору.

Палички дають можливість виконувати вправи як в горизонтальній, так і у вертикальній площині на одному і тому ж місці, наприклад на столі, в той час як смужки розміщуються або на столі (горизонтальна площина), або на фланелеграфі (вертикальна площина). З паличками і смужками можна «грати» і на підлозі.

Ефективне застосування паличок Кюїзенера можливе в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами (наприклад, з логічними блоками Дьенеша), а також і самостійно. Вони необхідні для накопичення чуттєвого досвіду, поступового переходу від матеріального до матеріалізованого, від конкретного до абстрактного, для розвитку бажання опанувати числом, рахунком, виміром, найпростішими обчисленнями, вирішення освітніх, виховних, розвиваючих завдань.

Займаючись з рахунковими паличками Кюїзенера, діти на прикладі власної діяльності розуміють, що число з'являється в результаті рахунку і виміру. Тобто дитина отримує базові уявлення про числа і математику, з якими вона буде надалі працювати.

Використання ігор з кольоровими паличками Кюїзенера

сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, допомагає робити багато відкриттів, ставити мету і досягати результату.

Роботу почали з того, що розглянули палички, спробували спочатку розділити їх всі за кольорами. А потім – по довжині. Виклали різні фігурки, і, звичайно, порахували. Виконуючи такі ігрові вправи, як «побудувати червоні доріжки» або «потяг з блакитними вагонами», «жовті парканчики», діти вправляються у називанні та розрізненні кольору. Застосовую відомі прийоми: для ляльки в червоному сарафані побудуємо червону доріжку, а для ляльки в жовтому сарафані - жовту. Далі використовуємо ігрові вправи, поєднуючи дві ознаки: колір і величину. Наприклад: для великого ведмедя будуємо бордову широку доріжку, а для маленького ведмедика блакитну вузьку. Діти із задоволенням викладають кольорові килимки, драбинки, не підозрюючи, що починають знайомитися зі складом числа, порядковим рахунком; підходять впритул до додавання і віднімання чисел.

Використання паличок допомогло розвинути у дітей уявлення про число на основі лічби і вимірювання. До висновку, що число з'являється на основі лічби і вимірювання, діти приходять шляхом практичної діяльності, в результаті різноманітних вправ.

Дидактичні ігри з паличками Кюїзенера застосовую в спільній і самостійній діяльності, які передують заняттям з математики, розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям, конструювання. Використовую палички і в індивідуально – корекційній роботі з дітьми, які потребують особливої уваги; для виконання діагностичних завдань, в фронтальній роботі з усіма дітьми. (Звідси і визначення паличок як універсального дидактичного матеріалу). Пропоную дітям вправи в ігровій формі. Це основний метод навчання, що дозволяє найбільш ефективно використовувати палички. Добираючи вправи, передбачаю вибір всіх можливих варіантів вирішення задачі: складання «потягів» однакової довжини з двох , трьох , чотирьох і т. д. «вагонів», вимір однією і тією ж паличкою - міркою інших паличок. Підбір вправ здійснюю з урахуванням можливості дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних завдань.

Порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, класифікація і серіація виступають не тільки як пізнавальні процеси, операції, розумові дії, але і як методичні прийоми, що визначають шлях,

яким рухається думка дитини при виконанні вправ.

Під час організації навчальної діяльності я дотримуюсь наступних принципів:

- принцип системності – робота проводилась в системі весь навчальний рік при гнучкому розподілі змісту програми на протязі дня;

- принцип інтеграції – система роботи не є штучною надбудовою, вона природно і органічно інтегрована в цілісний педагогічний процес: перш за все це стосується занять з математики, ознайомлення з оточуючим, театралізованих видів діяльності;

- принцип координації – моє планування скоординоване таким чином, щоб уникнути повторень і послідовно розгортати логічні спрямування.

Кожний етап опрацювання визначеної теми має однаковий початок: проводилися серії індивідуальних логіко – математичних вправ, завдань. Здобуті у такий спосіб знання узагальнюються під час проведення групових опитувань. Використання ситуативних завдань дозволяє реалізувати індивідуальний підхід до дітей та диференціацію навчання. Ефективне застосування паличок Кюїзенера дає можливість вирішити такі завдання:

- ознайомити з визначенням числа (розрізняти, класифікувати за кольором);

- ознайомити з визначенням величини, довжини, висоти, ширини; освоювати відносини за обсягом, за масою;

- ознайомити дітей з послідовністю чисел натурального ряду;

- засвоїти прямий і зворотний рахунок;

- ознайомити із складом числа (з одиниць двох менших чисел);

- засвоїти відносини між числами (більше-менше , більше-менше на ... , стільки ж) , користуватися знаками $>$, $<$;

- практично виконувати дії додавання і віднімання, множення і ділення;

- розвивати творчі здібності, уяву, фантазію, здібності до моделювання і конструювання;

- навчити ділити ціле на частини і виміряти об'єкти;

- розвивати просторові уявлення (ліворуч, праворуч, вище, нижче, лівіше, вздовж і ін., освоювати поняття «між», «кожен», «одна з ...», «бути не блакитного кольору», «мати однакову довжину « і т. д.);

- розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу;
- виховувати самостійність, ініціативу, наполегливість у досягненні цілей і завдань.

Щоб з'ясувати, які зміни відбулися після здійснення системного та різнобічного впливу на розвиток логіко – математичних здібностей дітей, були проведені повторні обстеження і діагностика.

Отримані результати підтвердили значимість проведеної роботи, ефективність використання цієї методики. Крім того, встановлено, що при використанні методики Кюїзенера новий матеріал засвоюється краще. Все вище викладене свідчить, що використання методики Кюїзенера в сенсорно-пізнавальній діяльності є тією формою організації навчального процесу, що сприяє більш повному і цілеспрямованому засвоєнню знань.

Враховуючи вище викладене, можна зробити висновок, що логіко – математичний розвиток – це те без чого дитина не може навчитись мислити, думати, уявляти, вирішувати життєві ситуації. І тому кожному людину необхідно навчити логіки – науки про мислення. А розпочинати цю роботу слід з дошкільного віку.

Прагну навчити дітей бути поміркованими, застосовуючи знання та уміння в узгодженні із законами математики і логіки. Також моя мета- досягнути того, щоб діти свідомо використовували свої знання і могли бути компетентними в різних сферах життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 7. С.4-19.
2. Вивчаємо математику з паличками Кьюзеїнера / Світлана Нікітченко. *Дошкільне виховання*. 2012. №3. С. 16-19.
3. Мамон В. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою паличок Кьюзеїнера та блоків Дьенеша. *Дошкільний навчальний заклад*. 2009. № 3. С. 21-27.
4. Математика 5-6 років: Конспекти занять / С.А. Ігнат'єва, О.П. Яковлева.Х.: Видавництво «Ранок», 2011.128 с.
5. Палички Кьюзеїнера на заняттях з математики / Світлана Нікітченко. *Палітра педагога*. 2012. № 2. С. 12-14.

Ребуха Лілія Зіновіївна,

доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Формування гуманістичної спрямованості освіти призвело до ідеї психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами у закладах дошкільної освіти (далі ЗДО). Даний напрямок виник з появою проблем щодо надання ефективної кваліфікованої психологічної допомоги таким дітям. Сам процес супроводу набув дедалі більшої популярності нині, коли все суспільство заговорило про інтенсивність вивчення специфіки проблеми, а саме про різні освітні завдання, можливості, орієнтири, характеристиками конкретного освітнього закладу та ін.

Зважаючи на достатню кількість наукових публікацій з проблеми психолого-педагогічного супроводу [1; 2; 3; 4], специфіка супроводжуючої діяльності педагога-психолога відносно різних категорій дітей в різноманітних типах установ залишається ще донині маловивченою. Зважаючи на те, що дошкільний вік є особливо цінним для кожної наступного етапу розвитку людини розглянемо різновиди психолого-педагогічного супроводу:

– індивідуальний супровід дитини з особливими потребами передбачає створення умов для виявлення потенційного ризику як для неї, так і для інших дітей, а також гарантує допомогу потребуючому. Ця модель є однією із форм організації діяльності педагога-психолога у ДЗО, котрий виконує роль виконавця із здійснення психолого-педагогічної роботи з дошкільнятами, батьками, колегами;

– системний супровід здійснюється незалежними центрами та службами у кількох напрямках – зреалізування певних освітніх програм, проектування нових типів освітньо-інклюзивних установ, створення результативних превентивних та корекційних

програм та ін. Системний супровід важливий у разі різнопланового запиту адміністрації чи батьків дітей та під час масового обстеження дітей так само можливе проведення цього виду супроводу.

Слід зазначити, що психолого-педагогічний супровід нині – це наукове психолого-педагогічне забезпечення усього освітнього процесу, що включає:

- безперервне відстеження психолого-педагогічного статусу дитини з особливими потребами та динаміки її розвитку за перебування у ЗДО;

- створення спеціальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості дитини, яка має проблеми зі здоров'ям, та її успішної соціалізації в групу однолітків.

Зазначені складові компоненти охоплюють усі сторони та напрямки діяльності педагога-психолога з дітьми з особливими потребами. Водночас під час супроводу важливо враховувати його змістові аспекти з орієнтацією на цінність внутрішнього світу дітей та створення оптимальних умов для творчого його освоєння й побудови міжособистісних взаємин кожною дитиною [2, с. 105].

За цих принципів роботи сформоване вихователями та його помічниками, педагогами-психологами, методистами, керівниками ЗДО педагогічне середовище повинно сприяти розкриттю власного потенціалу дитини, розвитку пізнавальних інтересів у дошкільника та ін. Велика роль відводиться безпосередній організації роботи з сім'ями вихованців. У цьому напрямку роботи потрібно враховувати, що у сучасному світі роль сім'ї істотно знижується, так як не усі батьки мають сформовані професійно-педагогічні навички та уміння.

Нині практичне здійснення психолого-педагогічного супроводу в ЗДО відбувається за певними програмами, де засадничими положеннями є здоров'я дитини та роль сім'ї у її вихованні, й виявляється у різних видах і формах, які різняться за предметом, об'єктом, спрямованістю. Сюди входить як супровід дитини з особливими потребами, так і супровід батьків, педагога-вихователя у процесі виховної діяльності, дитячо-батьківських взаємин та ін.

Особливість психолого-педагогічного супроводу полягає в тому, що роль даних фахівців у наданні кваліфікованої допомоги та підтримки дітей з особливими потребами, та дошкільника в

цілому, дуже велика. Тому така системна супровідна діяльність включає наступні етапи: діагностику, підбір та результативне використання методик, аналіз проміжних та кінцевих результатів, можливість коригування проведеної роботи. Логічно проведений, відповідно до мети, психолого-педагогічний супровід дошкільника визначає задоволеність його базових потреб у здоров'ї, первинних інтересів; забезпечує його психологічну та соціальну безпеку; допомагає у вирішенні індивідуальних проблем та ін.

Отже, психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах ЗДО – це створення певного простору з навчання, виховання, розвитку та становлення дитини, що передбачає оптимізацію її розвитку. У системі ЗДО здійснюється як індивідуальний супровід розвитку особистості дитини з особливими потребами, так і супровід всіх загалом учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Біла Г. С. Психолого-педагогічний супровід дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 012 Дошкільна освіта. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 56 с.

2. Ребуха Л. З., Главацька О. Л. Професійна готовність майбутніх фахівців соціономічних професій до впровадження інклюзивної освіти: аксіологічні засади. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 24. Т. 2. С. 105–108 URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/24-2>

3. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти та науки України № 609 від 08.06.2018 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107

4. Inclusive education strategy Montenegro 2019-2025 : UNICEF Country Office in Montenegro, Ministry of Education of Montenegro / Edited by: P. Stonelake. Podgorica, 2019. 44 p. URL: https://www.unicef.org/montenegro/sites/unicef.org.montenegro/files/2019-05/MONTENEGRO_INCLUSIVE_EDUCATION_STRATEGY_1a-1b-REVISE-6%20eng.pdf

Ремізок Наталія Володимирівна,
музична керівниця Хмельницького
закладу дошкільної освіти № 29
«Ранкова зірка»

ОРГАНІЗАЦІЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СВЯТ ТА РОЗВАГ З ЕЛЕМЕНТАМИ ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПОДІЛЛЯ

Одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти є побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу.

У дошкільному віці відбувається природна інтеграція дитини в духовний світ рідного народу. На прилученні її до системи культурних цінностей і традицій українського народу, вихованні шанобливого ставлення до його надбань та рідної мови, формуванні культури міжетнічних та міжособистісних взаємин наголошено Базовим компонентом дошкільної освіти [1]. Реалізація означених завдань неможлива без формування у дитини ціннісного ставлення до етнокультури рідного краю.

Безумовним ресурсом, який матиме стрижневу основу і який концептуально віддзеркалює етнічну картину світу кожної особистості обрано національну творчість у змісті її різних носіїв. Концептуальні засади прилучення зростаючого покоління до етнокультурних цінностей українського народу обґрунтовано в працях В.І.Борисенко, О.І.Вишневецького, М.Б.Євтуха, В.О.Коротєєвої, В.Г.Кузя, Ю.В.Тимофієнко, Г.Г.Філіпчука, М.М.Чепіль.

Контакт з народним мистецтвом і традиціями Поділля, участь у народних святах духовно збагачують дитину, виховують гордість за свій народ, підтримують інтерес до історії та культурі Поділля. Щоб діти добре знали і поважали своє минуле, своє коріння, історію і культуру свого народу, доцільно залучати їх до підготовки та проведення свят та розваг, тематика яких охоплює елементи етнічної культури Поділля.

Підготовка до свят і розваг здійснюється планомірно і систематично, не порушуючи загального ритму життя дитячого садочка. В зміст музичних занять вкраплюються пізнавальні

розповіді та бесіди про етнічну культуру Поділля, про народні танці, традиційний подільський костюм, народні промисли та інше. В основу кожного свята, розваги покладається певна ідея, яка повинна бути донесена до кожної дитини. Ця ідея проходить через весь зміст свята, розкривається у піснях, віршах, музиці, танці, хороводі, інсценівці, художньому оформленні.

В Хмельницькому закладі дошкільної освіти № 29 організовуються свята, у яких на Поділлі традиційно брали участь діти: «Калита», «Святий Миколай – до нас завітай», «Щедрик, щедрик, щедрівочка», «Стрітення», «Масниця», «Пташок закликаю до рідного краю», «Великдень».

Враховуючи усі дидактичні принципи, визначається мета проведення свят та розваг, укладається орієнтовний словник до них відповідно до особливостей проведення народних свят на Поділлі.

На святі з теми «Святий Миколай до нас завітай» визначили мету: розширити знання дітей про день Святого Миколая та на його прикладі виховувати у дітей доброту, чуйність, гуманність та милосердя. Орієнтовний словник: Святий Миколай, чари, Віхола, Віхолята, міх, світлінка; зла, злюча (віхола), метуча, завзяті; відгортати, прогнати, залоскотати, засмутити, заскубити; «вітру малята», «онучки зими», «Миколай бородою трусе - дорогу стеле». Попередня робота, яка була проведена з дітьми: вивчення пісень, віршів, прислів'їв та приказок, розучування таночків. Основні методи, прийоми і засоби роботи з дітьми: розповідь, лексичні хвилини, виконання пісень «Ой хто, хто Миколая любить», читання віршів дітьми, виконання таночка світлинок, розповідання дітьми прислів'їв і приказок.

Мета розваги на тему «Стрітення» – закріпити уявлення про традиції українського народу; відроджувати календарно-обрядові звичаї подолян; розширювати світогляд дітей; вчити дошкільників слухати та співати українські народні пісні, веснянки. Формувати навички виразного читання віршів, основи акторської майстерності. Створювати гарний веселий настрій. Розвивати фантазію та уяву, музично-ритмічний слух, творчі здібності через засоби хореографії та музики. Виховувати любов до народних звичаїв, почуття гордості за свій рід, за свою націю, любов до прекрасного: поезії, музики, пластики, природи.

Наведемо орієнтовний словник розваги «Стрітення»: світлиця, громиця, хурделиця, проталини, міх, калач,

жайворонок, жар; громічні (свічки), цілюща (вода), ласкаве (сонце), чарівна (земля), сонячний (жар); святити, натирати (рани), свище (вітер), міряться (силою), повіє, захолоне, сповіщає; «Стрічаються на Стрітення зима з весною, щоб поборотися - кому йти вперед, а кому назад», «Коли на Стрітення відлига - пропаде ще весна надовго».

Попередньою роботою було ознайомлення дітей зі звичаями на свято Стрітення на Поділлі; розучування пісень, танців, хороводів, ігор, віршів; проведення бесіди про святкування та правдивість прикмет пов'язаних із цим днем. Основні методи, прийоми і засоби роботи з дітьми: розповідь, читання віршів дітьми, лексична хвилинка, виконання ігрових дій до гри «Труби, Грицю, в роговицю», виконання дітьми пісні-таночка «Зима на возі», пісні «Приходьте дівчата», танцю «Черевики», різних видів бесід, виконання ігрових дій до пісні-гри «Розлилися води», ігор «Полатай килим» і «Весняні промінці», виконання таночку «Гопачок».

Свято «Масниця» мало за мету розширити та поглибити знання дітей про свято Масниця (Колодій); відроджувати календарно-обрядові звичаї подолян; розвивати творчі здібності, увагу; виховувати повагу до традицій свого народу, любов до рідного краю.

Наведемо орієнтовний словник свята «Масниця»: вареники, пироги, образ, жито, опудало, вогнище, колодій; смачні, мила, весняні, маленькі; пригощати, просити (пробачення), помиритися, родило (жито), підживитися, наварити; «Душа ти, моя Масниця».

Попередня робота: ознайомлення з обрядами Масниці, вивчення закличок, пісень, хороводів і танців. Основні методи, прийоми і засоби, які були використані на занятті: вступна розповідь, виконання дітьми пісні «Варенички», читання віршів дітьми, виконання хороводів і танців.

Мета розваги на тему «Мандрівка до бабусиної оселі» полягає в поглибленні та розширенні знань дітей про житло подолян, предмети побуту, їх призначення; розвитку інтересу до історії Поділля; вихованні поваги до народних традицій. Словник до розваги: сіни, ступа, коцюба, рогачі, долівка, сволок; глиняна, смерекова (хата); ступати, переступати (поріг); «Яка піч - така й господиня», «Немащена в хаті піч - все одно, що невмита дівчина».

Попередня робота: вивчення віршів, пісень, прислів'їв та

приказок про предмети побуту, повторення українських народних казок, таночків (хороводу). Основні методи, прийоми і засоби роботи з дітьми: розповідь про оселю, розглядання ілюстрацій, лексичні хвилинки, читання віршів дітьми, виконання хороводу «Ой дівчинко, вербиченько», бесіда, розповіді дітей про цілющі дерева, розповідання дітьми прислів'їв і приказок.

Мета розваги на тему «Рушнички, ви мої рушнички» - розкрити дітям красу подільських вишиванок, багатство їх кольорів, різноманітність орнаментів; збагатити знання дітей про побут подолян, про вишивання як вид декоративно-ужиткового мистецтва; викликати зацікавленість вишивкою; виховувати естетичний смак, любов до рідного краю. Словникова робота: покутники, утиральник (утирач, стирач), корсетка, скриня; вишиті (рушники), весільний (рушник); вишивати; «У хаті, як у віночку, сама сидить, як квіточка».

Попередня робота: вивчення віршів про рушник, пісні-танку з рушниками, прислів'їв та приказок, повторення українських народних казок. Основні методи, прийоми і засоби роботи з дітьми: бесіда, розповідь вихователя, розглядання оберегів на рушниках, лексичні хвилинки, читання вірша І. Михайлівської «Рушник», виконання дітьми пісні-танку з рушниками, розповідання дітьми прислів'їв і приказок, розглядання предметів подільського народного одягу – спідниця (горботка, димка), фартух, сорочки (чоловіча та жіноча), хустки, пояс (запаска, крайка), заключна бесіда.

Декілька свят та розваг об'єднуються спільним персонажем – тітка Одарка або Господиня, яка в доступній формі проводить бесіди з дітьми. До участі в підготовчій роботі залучаються батьки та педагогині. Батьки допомагали у виготовленні костюмів та святкового обладнання, діти вдома вивчають вірші, пісні, вправляються в обрядових іграх.

Дошкільники легко адаптуються до змінних обставин, встигають цілісно сприйняти святкове вбрання зали, здатні до культурного вираження відчуття щастя, святковості, урочистості події. Вони в очікуванні свята фантазують, уявляють можливі сюрпризи, а відтак, сам процес підготовки виявляється значущим для емоційного та етнокультурного розвитку дітей.

Важливим у проведенні свят і розваг є питання про міру дитячої свободи, співвіднесення підготовленості та імпровізації.

Тому сюжет, сценарій свята передбачає несподівані втручання, непередбачені зміни, враховує імпровізаційні включення за бажанням дітей, що дає їм відчуття справжніх господарів свята. Кожна дитина має можливість постійно відчувати свій особистісний внесок, відчувати, що її активності, інтересу радіють, схвалюють, підтримують, що її святковість, урочистість, радість залежить від неї, а не просто інші люди розважають її за пасивної присутності на святі.

Отже, для внутрішньої єдності етносу важливе значення має культура, яка дає людям усвідомлення своєї спільності. Організація в закладі дошкільної освіти свят та розваг з елементами етнічної культури Поділля є дієвим засобом національного виховання дошкільників.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. uk.wikipedia.org Етнічна культура
3. <https://etnoua.info/region/podillja/>
4. https://kampod.at.ua/publ/mistectvo/kalendarni_svjata_j_obrjadi_na_podilli/40-1-0-576

Рибак Галина Миколаївна,

вихователь Хмельницького закладу дошкільної освіти № 20 «Білочка» Хмельницької міської ради

МНЕМОТЕХНІКА – ТЕХНОЛОГІЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСВОЄННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку властива нашому часу, адже інформаційне перевантаження неабияк негативно впливає в першу чергу на дітей.

Зазвичай в дітей у віці 4-6 років словниковий запас досить великий, але користуватися ним і вживати слова у правильній формі вони ще не вміють. Від цього виникають проблеми з мовленням. Намагаючись щось розповісти нам, дитина просто не

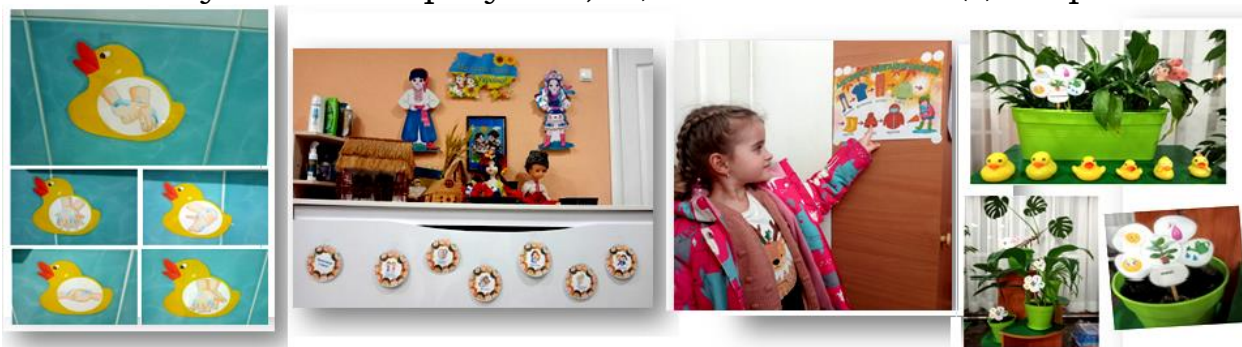
може знайти слів або робить це дуже незрозуміло і безладно. У цих випадках і приходять на допомогу мнемотехніка. [1. с-12]

Мнемотехніка – в дослівному перекладі з грецької мови означає «*мистецтво запам'ятовування*». Це певна система прийомів і методів, дія яких направлена на максимально ефективне збереження, відтворення і запам'ятовування одержуваного матеріалу. Завдяки цій технології збагачується активний словник, розвивається мовлення у дітей, закріплюється вміння описувати предмети, складати розповіді, використовувати в мовленні речення різних конструкцій. Адже мнемотехніка – це свого роду схеми, в основі яких лежать асоціації, що допомагають запам'ятовувати і відтворювати інформацію.

Тому, робота з розвитку зв'язного мовлення дітей ведеться за такими напрямками: збагачення словникового запасу, навчання складанню розповіді, переказу, придумуванню оповідань, розучування віршів, відгадування загадок.

Кожен педагог у своїй діяльності переслідує мету – навчити дітей зв'язно, послідовно, граматично правильно викладати свої думки, розповідати про події з навколишнього життя [3. с-27].

Останнім часом в ЗДО прийомами мнемотехніки користуються дуже активно. Принципи дії цієї технології ґрунтуються на тому, що у дошкільнят дуже розвинена зорова пам'ять і образне мислення. Найбільш наочний приклад даної техніки – це картинка на шафці в дитячому саду. Запам'ятовуючи її, дитина з легкістю візьме саме свій рушник на вішачку, над якою розташована та сама картинка. Миючи ручки зверне увагу на чітку послідовність миття рук, чи доглядаючи за кімнатними рослинами у груповій кімнаті, за допомогою підказки – мнемосмужки стає зрозуміло, що саме полюбляє дана рослина.

Отже технологія мнемотехніки передбачає використання спеціальних карток і схем, а цілі використання картинок можуть

бути різними.

Зміст мнемотехніки в тому, що будь-яке слово можна намалювати, про асоціювати зоровим образом. Можна навіть цілу розповідь представити у послідовних картинках.

Великий педагог К. Д. Ушинський писав: «Навчайте дитину якимось невідомим йому п'яти словам – він буде довго та марно мучитись, та пов'яжіть двадцять таких слів з картинками, і вона їх засвоїть вмить».

Як ми знаємо, в дошкільному віці переважає наочно-образна пам'ять, запам'ятовування має переважно мимовільний характер: діти краще запам'ятовують події, предмети, факти, явища, що близькі до їхнього життєвого досвіду. Тому вся нова інформація, нові знання мають спиратися на життєвий досвід дітей. Ми створюємо асоціації із добре знайомими поняттями, і отримуємо бажаний результат.

Дошкільний вік – це вік образних форм свідомості, і основними засобами, які дитя опановує в цьому віці, є образні засоби: сенсорні еталони, різні символи і знаки (перш за все це різного роду наочні моделі, схеми, таблиці і інше) [2, с. 32].

У своїй роботі я враховувала те, що схематичні зображення повинні будуватися від простого до складного. Спершу я використовувала окремі мнемоквадрати: картинки із зображенням якого-небудь предмета. Після запам'ятовування назв предметів малюкам пропоную скласти речення з кількох таких картинок. Самі картинки бажано робити кольоровими: дитина запам'ятовує, що яблуко – червоне, сонечко – жовте, а білка – руда... І тільки з часом їх можна ускладнювати та доповнювати створюючи мнемодоріжки.

Так послідовно із мнемоквадратів діти утворюють мнемодоріжки, вчаться читати по них речення та складати їх самостійно. І тільки тоді ми переходили до повноцінних мнемотаблиць. Адже кожен окремий мнемоквадрат, несе у собі навчальну інформацію в невеликому обсязі, тому дитина буде

легко її сприймати та запам'ятовувати.

Для дітей старшого віку необов'язково для кожного слова вигадувати символ. Наприклад, для речення: «Пішов дощ» достатньо намалювати краплинки та хмаринку. А деякі слова можна замінювати великою літерою (наприклад, замість слова «осінь» просто поставити літеру «О» оранжевого кольору).

На власному досвіді перевірено, що невеликі вірші дитина за допомогою мнемотаблиці зможе запам'ятати за декілька хвилин, а також скласти розповідь дотримуючись наглядної підказки можна легко та швидко.

Таким чином, поступово впроваджуючи мнемотехніку в роботу з дітьми починаючи з молодшого дошкільного віку і продовжуючи до старшого можна досягти чудових результатів. Та головне – діти отримують знання, розширюють свій кругозір, поповнюють пасивний та активний словники, вчаться спілкуванню з дорослими і однолітками, вони не просто почнуть запам'ятовувати будь-які тексти, а це робитимуть із цікавістю та задоволенням.

Заняття з використанням мнемотаблиць сподобається кожному, а час мине непомітно. Адже робота з використанням мнемотехніки проходить як цікава захоплююча гра.

Список використаних джерел

1. Білаш О.Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку. *Дитячий садок*. 2015. №23. С.12-15.
2. Черешнюк О. Робота з літературним твором із використанням прийомів мнемотехніки. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. №2. С. 30-33.
3. Шикун Т. Використання прийомів мнемотехніки в пізнавально-мовленнєвому розвитку дошкільників. *Дошкільне містечко*. 2014. №3. С. 26-29.

Рогальська-Яблонська Інна Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
старший науковий співробітник
лабораторії соціальної педагогіки та
соціальної роботи Інституту проблем
виховання НАПН України, м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ БЕЗКОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Для сучасної оновленої України процес залучення підростаючого покоління у систему суспільних стосунків і діяльності проходить зі значними труднощами, оскільки він відбувається в умовах соціокультурних змін, які вирізняються достатньо високим ступенем невизначеності. Об'єктивні зміни сучасного соціуму, суперечлива соціально-економічна реальність, ускладнена воєнним станом, результативно невизначений характер освітніх перетворень, що є не завжди позитивними з позицій духовно-моральних та світоглядних орієнтацій, зміна значущості соціалізаційного впливу освітніх інституцій, підвищення рівня суб'єктності сучасних дітей визначають нові параметри перебігу процесу їхнього соціального та особистісного становлення, висувають підвищені вимоги щодо конструювання персональної системи цінностей, засвоєння моделей просоціальної поведінки, набуття соціального досвіду міжособистісного спілкування з однолітками і дорослими. Вивчення наслідків впливу погіршених соціально-економічних умов та соціальних катаклізмів засвідчило їх негативний вплив на дітей, а саме: підвищення емоційно-психологічної нестабільності, прояви негативних тенденцій у побудові соціальних стосунків у системах «дитина-дорослі», «дитина-однолітки», «дитина-дорослий», зокрема проявами агресивності та зростанням конфліктності, що в свою чергу зумовлює збіднення змісту та зниження інтенсивності спілкування та унеможливає формування досвіду безконфліктної поведінки. Відсутність належної уваги дорослих до проблеми закріплення основних негативних тенденцій у дітей, у тому числі й конфліктних, в подальшому проявляється у поведінці та діяльності підлітків і на цьому етапі дитинства уже потребує організації серйозної

психокорекційні роботи.

Тому звертати увагу на конфліктні ситуації у середовищі дітей та здійснювати спроби щодо їх коригування необхідно ще у їхній сенситивний для формування досвіду безконфліктної поведінки період, коли реакції неконструктивної міжособистісної взаємодії ще не набули сталого характеру і не закріпилися у структурі особистості дитини.

Одним з найважливіших чинників формування соціальної практики безконфліктної поведінки є спілкування та взаємодія з однолітками – постійні, стихійні процеси, які розгортаються в різноманітних малих групах, у яких діти, як рівноправні партнери, отримують можливість презентувати себе, відстоювати власну позицію, інтереси, переконувати інших, оволодівають уміннями підкорятися колективній дисципліні й водночас відстоювати свої права; опановують особливості взаємин, наявні у дитячому колективі, виробляють необхідні навички соціальної поведінки у міжособистісній взаємодії, вчать співвідносити особистісні інтереси із суспільними. Саме в стосунках з однолітками, які гуртуються на принципах рівноправності, виникають найбільш емоційно насичені та довірливі взаємини, які, за умови цілеспрямованого педагогічного супроводу дорослих, створюють оптимальні можливості для формування у дітей соціального досвіду безконфліктної поведінки. Тому у центрі уваги дорослих повинен опинитися соціальний досвід дитини як головний чинник набуття навичок безконфліктної взаємодії з однолітками. Оволодіти соціальним досвідом безконфліктної поведінки означає не лише інтеріоризувати певні соціальні норми, правила, зразки поведінки, а й виявити готовність та вміння їх екстеріоризації у реальних життєвих ситуаціях, у різних видах спільної з однолітками діяльності, у реальних стосунках з ними.

Задля упередження виникнення проявів конфліктності як особистісної риси та забезпечення дієвого соціального простору для змістовного збагачення досвіду безконфліктної поведінки у товаристві однолітків необхідно в закладі освіти запровадити та реалізувати соціально-педагогічний супровід формування досвіду безконфліктної поведінки дітей.

Зауважимо, що в основу розуміння соціально-педагогічного супроводу покладається семантичний і педагогічний зміст поняття як дії, опредмеченої від дієслова «супроводжувати»,

сміслові значення якого трактується як «іти разом для проходження, проходжати, слідувати». Таке трактування відображає одну принципову особливість супроводу: одночасне перебування поруч з дитиною, яка в силу вікових особливостей проходить первинну соціалізацію; наявне посередництво дорослого між соціальним світом і власним життєвим світом дитини, забезпечує її оптимістичне світовідчуття завдяки створенню в просторі закладу освіти умов для соціально-емоційного благополуччя особистості дитини та набуття нею досвіду безконфліктної поведінки. При аналізі поняття «супровід» важливим також є те, що суб'єктом або носієм проблеми соціального розвитку дитини є не тільки вона сама, але і її батьки та педагоги. Соціально-педагогічний супровід «як специфічний вид роботи соціального педагога розкривається в тому, що його здійснюють з урахуванням актуальних потреб і проблем потребуючих та з метою надання їм превентивної і оперативної допомоги у їх розв'язанні, соціально-морального розвитку особистості, саморозвитку та життєвого самовизначення» [1, с. 20].

Основні **принципи** соціально-педагогічного супроводу (за Т. Алексєнко):

- *середовищної обумовленості* (вивчення особливостей статусу і соціального самопочуття у громаді (школі, класі, референтній групі...);
- *педагогізації середовища* (здійснення просвітницької роботи з батьками, сусідами, однолітками);
- *поваги до сімей і дітей*, незалежно від соціального статусу та віку;
- *уваги до потреб дитини і її сім'ї* (вивчення життєвої ситуації, визначення актуальних потреб, адекватність реагування);
- *розвитку* (громадянської позиції, лідерських якостей, професійної компетентності; вивчення й аналізування їх у динаміці змін);
- *варіативності* (розроблення технологій соціально-педагогічного супроводу відносно різних актуальних проблем дітей і груп їх перебування...);
- *коректності спілкування* (дотримання професійної етики,...);
- *доцільності у виборі методів* соціально-педагогічної роботи

(тільки за результатами попередньо проведеної комплексної діагностики, з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей і потреб розвитку; протидії булінгу);

- *суб'єкт-суб'єктної взаємодії* (встановлення з дитиною довірливих відносин; залучення її у процес активного спілкування і взаємодії....);

- *опертя на позитивний соціальний та педагогічний досвід* (врахування попереднього досвіду дитини, її успіхів у різних видах діяльності, здібностей);

- *професійної компетентності* (знання, поінформованість, навички, уміння; сукупність його особистісних якостей, загальної культури);

- *міждисциплінарності* (інтегрований підхід у розробленні змісту і конкретних програм соціально-педагогічного супроводу);

- *партнерства* (співробітництва з дитиною, залучення її у процес активного спілкування і взаємодії, самопомоги і саморозвитку) [1, с.21-22].

На наш погляд, ідея супроводу найбільшою мірою відповідає прогресивним ідеям сучасної психології, дошкільної та соціальної педагогіки, оскільки привносить у процес соціального становлення дитини низку таких важливих позицій.

Позиція перша. Соціально-педагогічний супровід забезпечує умови для педагогічно виваженої соціалізації дитини, стрижнем якої є морально-ціннісна площина розвитку її особистості, оскільки дитині, який повинен визначитись у стосунках з однолітками і дорослими, перебудувати всю систему відносин, необхідно знайти індивідуально прийнятну та соціально схвалювану позицію в новій соціальній ситуації.

Позиція друга. Сутність соціально-педагогічного супроводу полягає у створенні умов з боку дорослих для засвоєння дитиною позиції суб'єкта власної життєтворчості, оскільки розвиток дитини не обмежується лише засвоєнням певних соціальних норм, а становить особливий стан порівневого накопичення соціального змісту, формування підростаючої людини як «суб'єкта соціальної дії». Тому соціально-педагогічний супровід повинен реалізуватися одночасно як двоєдиний процес нерозривно пов'язаних у своєму функціонуванні складових, що мають певні залежності. По-перше, як індивідуальний супровід соціального становлення дитини через формування її суб'єктивної основи у позиції здобувача знань, соціокультурного

досвіду та ціннісних орієнтацій, наповнення мотивів поведінки і діяльності соціальним змістом. По-друге, як системний супровід соціалізації у товаристві однолітків, де діти вступають у складні стосунки з ровесниками.

Позиція третя. Принциповою відмінністю супроводу від інших моделей (наприклад, від підтримки або корекції) є те, що мета – формування досвіду безконфліктної поведінки особистості – досягається за рахунок створення умов для *упередження виникнення у дитини проявів конфліктності як особистісної риси*, пошуку прихованих ресурсів, які дозволяють прищепити дитині імунітет проти негативних впливів соціального оточення, що дозволить подолати негативні впливи соціального середовища.

Позиція четверта. Особливість соціально-педагогічного супроводу полягає в тому, що він передбачає рух разом із дитиною, поруч із нею, тому акцент ставиться не на вплив, а на забезпечення дієвого соціального простору для змістовного збагачення досвіду безконфліктної поведінки у товаристві однолітків.

Позиція п'ята. Соціально-педагогічний супровід вимагає добору відповідних форм і методів, які сприяють реалізації активності дитини у значимих для неї сферах життєдіяльності, розширюють пізнання соціального світу та взаємин з однолітками в усіх його взаємозв'язках і взаємозалежностях та забезпечують набуття досвіду безконфліктної поведінки у такій взаємодії.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т.Ф., Бибик Д.Д., Гончар Л.В, Куниця Т.Ю. Соціально-педагогічний супровід дітей вимушених переселенців : посібник; за ред. Т.Ф. Алексєєнко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 208 с.

2. Рогальська-Яблонська І.П. Проектування системи соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. *Соціалізація та виховання особистості в дошкільному дитинстві.: теоретичні аспекти та методичний супровід*. Монографія. Наук. ред. І.П.Рогальська-Яблонська. Умань, ФОП Жовтий А.А., 2013. С. 202-226.

Рознай Мирослава Миронівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 012 Дошкільна освіта, Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ РІЗНИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Україна – багатонаціональна держава, на території якої проживають представники понад 100 національностей. Відповідно, заклади дошкільної освіти характеризуються багатонаціональними колективами, а освітня діяльність потребує врахування цієї особливості та виховання у дітей доброзичливого ставлення до представників різних національностей. Ця позиція закріплена Базовим компонентом дошкільної освіти, в якому однією із ключових компетентностей дитини дошкільного віку виокремлено соціально-громадянську, яка трактується як «здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя. Результат сформованості соціально-громадянської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур» [4].

Погоджуємося із О. Столяренко, яка акцентує увагу на вагомості розуміння інтеграційних процесів у суспільстві і використання можливостей усіх виховних інститутів для формування в кожній особистості навичок толерантної взаємодії в міжособистісних стосунках, визнання гуманістичних пріоритетів, виховання ціннісного ставлення до людини, що є важливими передумовами створення громадянського суспільства. Результативність такої спільної роботи залежить від правильного вибору методологічних підходів і принципів

взаємодії дорослих та дітей [5, с. 48–49]. На думку авторки, мета виховання полягає в тому, щоб навчити молодь жити і діяти в суспільстві, на користь собі та іншим, враховуючи рекомендації міжособистісної толерантної взаємодії [5, с. 50]. Відповідно, постає питання виховання доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку.

З. Амет-Уста виокремлює три напрямки трактування поняття «доброзичливість». В основі першого напрямку лежить положення, згідно з яким «доброзичливість» є утворенням сфери моральної свідомості особистості; другого напрямку – сфери моральних почуттів; третього – моральної поведінки. Авторка стверджує, що «прихильники першого напрямку одностайні в думці про те, що доброзичливість формується лише за умов використання механізму свідомості, тобто на глибокому і всебічному розумінні необхідності поводитися на основі суспільно значущих норм і вимог. Відповідно до другого напрямку по мірі того, як часто людина виявляє почуття доброзичливості, в неї формується внутрішня потреба в постійному прояві доброзичливості до оточуючих, яка збагачує і звеличує її особистість. Розглядаючи доброзичливість у сфері моральної поведінки З. Амет-Уста зазначає, що це вільний свідомий вибір людини, її власна позиція і активність щодо побудови доброзичливих відносин, які складають її активну життєву позицію. Дослідниця визначає «доброзичливість» як моральну якість особистості, що проявляється в її відкритості, щирості, відвертості, чуйності, прихильності до інших, у її здатності до співпереживання та дієвої допомоги з позиції людинолюбства. У такому вимірі доброзичливість уособлює в собі елементи і моральної свідомості, і моральних почуттів, і моральної поведінки [1, с. 39].

Як вважають автори підручника «Філософія», виховання доброзичливого ставлення до всіх народів світу – якість, притаманна високодуховній особистості, яка формується у процесі самовиховання протягом усього життя [3, с. 33]. Дошкільний вік як період становлення особистості має свої потенційні можливості для виховання доброзичливого ставлення до людей різних національностей. Як зауважує С. Кулачківська, доброзичливі стосунки з дорослими і однолітками породжують у дитини почуття спільності з ними, дружелюбність, спокій, душевну рівновагу. Якщо ж відносини не складаються, то

виникають тривога, напруженість, а звідси й почуття неповноцінності, пригніченості або навіть і агресивність, ворожість, недовіра, жорстокість, що гальмує розгортання позитивних взаємин старших дошкільників [2].

Отже, як стверджує З. Амет-Уста, доброзичливе ставлення до людей різних національностей як емоційно-позитивне ставлення до представників різних етнічних груп, що виявляється у розумінні й прийнятті дитиною їхньої етнічної самобутності, стійкому інтересі до життя, побуту та культури, а також підтриманні з ними дружніх відносин у різноманітних видах діяльності (спілкуванні, грі, праці, навчанні). Цілком солідарні з авторкою, що «доброзичливе ставлення до людей різних національностей не передається генетично, а формується у процесі соціалізації дитини під впливом багатьох соціальних інститутів, передусім у процесі виховання. Старший дошкільний вік є періодом формування когнітивної, емоційної та поведінкової схожості дитини із представниками свого етносу, а також закріплення системи ставлень до людей різних національностей» [1, с. 41].

Список використаних джерел

1. Амет-Уста З.Р. Доброзичливе ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку у дефініційному полі дослідження. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (23), Issue: 46, 2015. Pp. 39-42.
2. Кулачківська С.О. Новий погляд на стару проблему. Гуманістичний підхід до розвитку дітей. *Дошкільне виховання*. 2002. № 7. С. 16-17.
3. Причепій Є. М., Чорній А.М., Чекаль Л.А. Філософія : підруч. для студ-ів вищ. навч. закл. К. : Академвидав, 2013. 592 с.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
5. Столяренко О. Ціннісне ставлення до людини: виховна модель толерантних взаємовідносин учасників навчально-виховного процесу. *Рідна школа*. 2010. № 3 (березень). С. 47–52.

Савченко Марина Сергіївна,

доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, кандидат педагогічних наук, доцент, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна

СІМЕЙНІ ВЗАЄМИНИ ЯК УМОВА СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вагомою складовою державної освітньої політики в Україні є модернізація системи дошкільної освіти з урахуванням принципів єдності суспільного та сімейного виховання, визнанні пріоритету гармонійного розвитку дитини перших шести років життя, єдності розвивальних, виховних та навчальних завдань.

Швидкий розвиток суспільства значно впливає на духовний устрій теперішньої сім'ї. Велика кількість родинних цінностей та традицій, без яких не могла обійтися жодна українська сім'я в минулому, зараз майже зникли. Сучасні науковці це пов'язують із втратою цінності законних шлюбних стосунків, великою кількістю розлучень та неповних сімей, негативними тенденціями у розвитку процесів народжуваності, смертності, малодітності сімей, їх конфліктогенності, девіантною поведінкою дітей, зміною традиційних ролей чоловіка та жінки в сім'ї, відсутністю інтересу молоді до історії свого роду.

Для вирішення поставленої проблеми необхідно, перш за все, модернізувати зміст сімейних цінностей та традицій українського народу, який має багату і оригінальну культуру, надбану численними поколіннями. Все це закладено в українських звичаях, святах, обрядах, фольклорі. Українські традиції пояснюють та обґрунтовують взаємини між людьми, між людьми і природою, духовну цінність кожної окремої людини і народу взагалі, є важливим засобом духовно – морального виховання дошкільників.

Проблему духовно-морального виховання дітей було порушено у працях відомих вітчизняних учених (І. Бега, А. Богуш, Н. Гавриш, Г.Кисельова, А. Макаренка, С. Русової, Т. Садової, Г. Сковороди, В.Сухомлинського, М. Стельмаховича, А. Усової, К. Ушинського та 129 ін.) і зарубіжних педагогів

(Я. Коменського, Я. Корчака, Ж.-Ж. Руссо, М.Монтессорі, Й. Песталоцці, Р. Штейнера та ін.).

Питання родинного виховання, його зміст, завдання, особливості висвітлені у роботах (К. Журби, Б. Ковбаса, В. Костіва, Т. Кравченко, В. Постового, В. Семиченко, О.Хромової та ін.). Психолого-педагогічні, виховні аспекти формування моральних цінностей особистості в сучасних умовах представлені у працях (І. Бега, О. Вишневського, І. Зязюна, П.Щербаня та ін.).

Досліджуючи проблеми особливостей виховання дітей різного віку, впливу сімейного середовища на формування їх духовно-моральних цінностей, науковці доводять необхідність упровадження народних традицій у діяльність сучасної родини, зокрема у контекст її виховної функції.

Актуальність проблеми морального виховання підростаючого покоління набуває особливої ваги у сучасних умовах, коли іде перегляд ціннісних суспільних орієнтацій і розробка принципово нових підходів до формування духовного потенціалу особистості, який є одним із важливих умов подальшого людського прогресу.

На державному рівні ведеться освітня політика щодо духовно-морального виховання дітей саме з дошкільного віку. Сучасні вчені, спираючись на праці і досвід класиків педагогічної думки доводять, що відродженню духовності і формуванню духовноморальних цінностей підростаючого покоління значною мірою сприятиме використання надбань родинної педагогіки.

Упродовж усієї історії розвитку української держави, завдяки пошуковій і виховній діяльності, арсенал сімейної педагогіки поступово поповнювався різноманітними засобами впливу на особистість. Тому система виховних дій сімейної педагогіки на кожному з історичних етапів її розвитку ставала дедалі цілеспрямованішою.

Першою суспільною потребою сімейна педагогіка визначила виховання, яке обов'язково варто розпочинати з самого народження дитини та проводити його систематично без випадковості й неузгодженості. Провідним носієм етнопедагогічної системи є сімейні та національні традиції як регулятор духовних якостей особистості, а також звичаї народу, що спрямовують поведінку кожної дитини у відповідному

напрямі. В етнізації підростаючого покоління і сім'я, і народні традиції, і народні звичаї відіграють значну виховну роль [3, с. 101].

На жаль, сучасна родина перестала бути монополістом у передачі досвіду від старших до молодших поколінь, тим безпосереднім природним осередком наслідування й копіювання досвіду реальних взаємин чоловіка й дружини, батьків та дітей, старших і молодших. Нинішня молодь має поверхневі уявлення про ту складну культуру взаємин, якої вимагає родинне життя.

Відомо, що сім'я – джерело продовження життя нації та її вічності. Кожна людина бере свій початок із сім'ї і саме тут проходить становлення її як особистості, пізнання і засвоєння норм моральної поведінки, розвиток гуманних почуттів та духовної спрямованості [5, с. 406].

Соціальні трансформації останнього десятиліття в Україні спричинили збіднення переважної частини сімей, збільшення робочої і побутової зайнятості дорослих. Великою проблемою нашого суспільства є безробіття, що об'єктивно обмежує матеріальні можливості сім'ї. Наслідком цього є зниження рівня життя, зростання конфліктності у взаєминах між дорослими та дітьми, тривожна атмосфера в родині, низька духовна та суспільна культура, жорстокість стосовно дітей.

Катастрофічно знижуються емоційні зв'язки між поколіннями, зникають спільні форми діяльності, необхідні для повноцінного духовно-морального розвитку дитини. В умовах, коли сім'я перестає ефективно виконувати свої інституційні функції, актуальним є питання її впливу на виховання дітей та формування в них духовно-моральних якостей та цінностей. Нині матеріальні цінності домінують над духовними, тому у дітей спотворені уявлення про доброту, милосердя, великодушність, справедливість, громадянськість і патріотизм. Високий рівень дитячої злочинності викликаний загальним зростанням агресивності та жорстокості в суспільстві. Більшість сучасних дітей мають емоційну, вольову та духовну незрілість [7, с. 70].

У науці немає єдиного розуміння суті, змісту і завдань становлення моральної спрямованості і завдяки різноманіттю підходів, можна виділити в них спільне. У зв'язку з цим моральне виховання розглядаємо як цілеспрямований педагогічний процес

взаємодії дитини з елементами духовної культури, спрямований на становлення внутрішньої системи духовних цінностей (абсолютних та загальнолюдських).

Необхідність здійснення морального виховання дошкільників обумовлено тим, що саме в цьому віці формуються духовні і моральні почуття, риси характеру, духовно-моральні звички, засвоюються норми і правила поведінки. Для становлення моральної спрямованості дитини дошкільного віку потрібний системний підхід. Він передбачає цілісний, ієрархічний, взаємозалежний і відкритий процес залучення дітей до цінностей у їх постійному розвитку й саморозвитку, а також наступність і безперервність.

Одним із важливих завдань морального виховання дошкільників є вдосконалення змісту роботи, використань надбань родинної педагогіки, яка визначає загальні закономірності, зміст, принципи, завдання, форми, методи, засоби родинного виховання, передачу сімейного досвіду від старших до молодших, успадкування суспільних, родинних і особистісних цінностей поколінь.

Головною метою української системи родинного виховання є різностороннє формування базової культури особистості в зоні актуального і найближчого, більш високого рівня розвитку інтегративних якостей, виокремлених в аспекті формування культури сім'янина, культури формування й задоволення потреб особистості, культури фаху та вчинку, генетичної, психічної, інтелектуально креативної, фізично-оздоровчої, світоглядної, трудової, естетичної, екологічної та інших культур.

Окреслені стратегічні шляхи, що стосуються не тільки виховної діяльності батьків, але й безпосередньої їхньої взаємодії з системою освітніх інституцій, визначають підходи до структуризації виховних принципів, цілей, змісту і завдань родинного виховання підростаючого покоління [8].

Ефективність родинного виховання, на думку М. Стельмаховича, забезпечується неухильним дотриманням таких провідних принципів: народності, наступності й спадкоємності поколінь, участі в праці, природо відповідності, культуро відповідності, самодіяльності (активності й ініціативи), педагогічної компетентності батьків, єдності вимог і виховних

напрямів.

Цей учений вирізняє також принципи організації педагогічної співпраці педагогів та батьків у вихованні дітей: україно творча цілеспрямованість і висока ідейність родинного виховання; зв'язок родинного виховання з життям українського народу, працею й практикою розбудови самостійної держави; єдність вимог і поваги до особистості; систематичність і послідовність родинно-шкільного виховання засобом українознавства; співдружність педагогів і батьків у створенні умов для оволодіння українознавством; втілення єдності українського й регіонального в оволодінні українознавством.

У процесі становлення моральної спрямованості доречно застосовувати такі методи: словесні, наочні, практичні (читання морально-етичних творів; розповіді про історії релігійних свят; бесіди; розв'язування кросвордів; дидактичні ігри та завдання; загадки; виготовлення листівок, писанок; спів і слухання духовної музики; інсценізація фрагментів творів; використання Різдвяних та Великодніх вітань: «З Різдвом Христовим!», «Христос Воскрес!» – «Воістину Воскрес!») [6, с. 5].

Доцільним при формуванні моральних якостей дошкільників також можуть бути читання казок, художніх творів та їх аналіз. На прикладі казок з дітьми можна аналізувати поведінку героїв, давати оцінку їхнім вчинкам, виділяти позитивні і негативні риси характеру. Адже у казках порушуються проблеми любові до ближнього, дружби, справедливості, чесності, гідності, краси, добра. На прикладі народних казок, художніх творів дітям можна розкрити сутність загальнолюдських цінностей, вчити відмежовувати позитивні якості і вчинки від негативних та пояснити в чому між ними різниця.

Дошкільний вік є сензитивним періодом для формування моральних і духовних якостей. Тому основним завданням вихователів є залучення дітей дошкільного віку до духовних переживань, бажання зробити їх прагнення щирими, глибокими і різносторонніми. Проте, ці навички у них формуються повільно, поступово, а їх результати виховання значною мірою залежать від наполегливості, майстерності педагогів, їхньої поваги до особистості дитини.

Отже, проблема становлення моральної спрямованості особистості є надзвичайно актуальною і важливою, адже його основою є культура суспільства, сім'ї, того середовища, в якому живе дитина.

Доцільно розпочинати його з дошкільного віку, що допоможе закласти ціннісні основи особистості дитини, забезпечить її повноцінний розвиток на наступних етапах життєдіяльності.

Важливим у становленні моральної спрямованості, засвоєнні норм і правил поведінки, духовно – моральних звичок є використання надбань родинної педагогіки. Цілеспрямована, систематична, взаємопов'язана діяльність батьків і вихователів забезпечить ефективність результатів духовно - морального виховання дошкільників.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. КиївЧернівці: Букрек, 2018. 320 с.
2. Богуш А. М. Принципи народознавчої педагогіки. *Педагогіка і психологія*. 1994. № 2. С. 35.
3. Вашак О. О. Значення педагогіки народознавства в сучасній національній системі виховання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5. С. 101-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_5_14.
4. Ващенко Т. Г. Діагностика моральних цінностей особистості школярів. *Рідна школа*. 1996. № 2. С. 24–25.
5. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. для студ. вищ. навч. закл. /за ред. О.І. Вишневський. Вид. друге, доопр. і допов. Дрогобич: Коло, 2006. 608 с.
6. Каліберда Г. А. Мандрівочка до серця: метод. посіб. для пед. працівників освітніх навч. закладів, студ. відповідних спеціальностей вищих навч. закладів та батьків у 2-х ч. Ч.1. Полтава: ФОП Болотін А.В., 2015. 117 с.
7. Ковальова О., Гавриш О., Рябко А. Особливості сімейного виховання дітей на сучасних українських традиціях. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 1 (76). С. 66-73.

Садовнічик Регіна Геннадіївна,
магістрантка 2 курсу УДУ
імені Михайла Драгоманова

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ПРИРОДО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проведені за останні роки реформи у сфері дошкільної освіти поставили перед педагогами питання переходу на побудову освітнього процесу за засадах компетентнісного підходу, в основу якого покладено дві визначальні педагогічні категорії – «компетенція» (англ. *competency*) та «компетентність» (англ. *competence*). Протягом багатьох років у педагогічній науці ведуться дискусії серед дослідників щодо змісту та визначення цих двох понять.

Аналізуючи різні наукові джерела, було виявлено, що науковці у своїх роботах використовують як поняття «компетентність», так і поняття «компетенція». Так, на думку О. Кучай, «компетенція» є сукупністю якостей особистості (уміння, знання, навички), які перебувають у взаємозалежності та задаються до певного кола предметів та/або процесів, що є необхідними для якісного та продуктивного здійснення певного виду діяльності щодо них [3, с. 20–21].

За А. Богуш, «компетентність» є комплексною характеристикою особистості, що уособлює собою сукупність результатів попереднього психічного розвитку особистості – знань, умінь, навичок, креативності, ініціативності, самостійності, самоконтролю та самооцінки [1, с. 34].

С. Лейко пропонує вважати компетентність якістю особистості, її певним надбанням, заснованим на сукупності знань, умінь, моральних засад, досвіді та втілюється у критичних моментах за рахунок уміння знаходити зв'язки між ситуаціями та знаннями, зокрема у спроможності особи приймати адекватні рішення з метою вирішення нагальних проблем [4, с. 133].

Відтак, розглянувши варіанти тлумачення понять «компетенція» та «компетентність» у науковій літературі, вважаємо, що доцільно розмежовувати ці дві категорії: «компетенція» – це сукупність вимог до особистості щодо її знань, умінь та навичок, якими вона повинна володіти, що

визначаються певною організацією (установою), з метою провадження успішної діяльності в певній сфері; «компетентність» – це сукупність надбань особистості, яка дає змогу визначити якісний рівень засвоєння нею знань, умінь та навичок у результаті навчання та здатність особистості до їх застосування в практичній діяльності на основі власного досвіду.

При цьому, порівнюючи та зіставляючи аналізовані поняття, варто зазначити, що поняття «компетенція» не підходить для дітей дошкільного віку, оскільки вона не може бути сформована у дошкільному віці.

У сучасній психолого-педагогічній літературі існує багато визначень поняття «природничо-екологічна компетентність» (англ. «*natural and ecological competence*» або «*natural and environmental competence*»). Крім того, у наукових джерелах також зустрічаються такі тотожні категорії, як: «екологічна компетентність», «екологічна компетенція», «природо-екологічна компетенція», «еколого-природничка компетенція», «еколого-природничка компетентність».

Поняття «природничо-екологічна компетентність» знаходить своє нормативне закріплення у положеннях інваріантного складника Державного стандарту дошкільної освіти (БКДО, 2021 р.), а саме в освітньому напрямку «Дитина в природному довкіллі». Так, вітчизняний законодавець під *природничо-екологічною компетентністю* розуміє «здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [5].

На думку К. Крутій, екологічна компетентність є підготовленістю та здатністю людини практично вирішувати екологічні завдання, наявністю у неї сукупності особистісних якостей, що поєднані з необхідним запасом знань, умінь та навичок ефективно діяти у випадку виникнення проблемних ситуацій [2, с. 52].

Л. Лохвицька у своїх роботах висвітлює еколого-природничу компетенція як складову частину життєвої компетентності дітей дошкільного віку, що представлена сукупністю конкретних знань дитини про природу, позитивним емоційно-ціннісним ставленням до її компонентів, обізнаністю із правилами природокористування та їх дотриманням [1, с. 112].

На думку О.Тимофєєвої та С.Жданової, екологічна компетентність є інтегрованим результатом навчальної діяльності здобувача освіти (вихованця, учня, студента), формування якого здійснюється передусім завдяки опануванню знань, умінь та навичок екологічного спрямування, набуттю власного досвіду їх використання у практичній діяльності.

Ю. Шапран пропонують таке тлумачення поняття природо-екологічної компетентності: «екологічна компетентність є складовою особистісної компетентності, рівень якої визначається способом життя людини, її ставленням до навколишнього природного середовища через професійну/навчальну та побутову діяльність, коли здобуті екологічні знання, уміння та навички, власний досвід, ціннісні орієнтації актуалізуються у здатності людини приймати рішення і діяти, усвідомлюючи наслідки їхнього впливу на природне довкілля» [1, с. 112].

Таким чином, узагальнюючи різні наукові підходи до розуміння сутності поняття «природничо-екологічна компетентність», можна сформулювати таке визначення поняття «природничо-екологічна компетентність дитини дошкільного віку»: це здатність дитини дошкільного віку розуміти прості екологічні концепції, оперувати елементарними екологічними поняттями, розуміти взаємозв'язок між живими і неживими об'єктами природи, усвідомлювати важливість збереження навколишнього природного середовища та природних багатств. Розвиток цієї компетентності сприяє формуванню у дитини дошкільного віку екологічної свідомості, розвитку екологічного мислення, вихованню екологічної культури та усвідомленого, ощадливого ставлення до навколишнього природного середовища в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Слово, 2018. 408 с.
2. Крутій К.А., Стеценко І.Б. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2017. 124 с.
3. Кучай О.В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. №11. С. 44-48.

4. Лейко С.В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: порівняльний аналіз. *Педагогіка*. 2013. № 18. С.128–135.

5. Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти): Наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021 р. №33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення 11.02.2024).

Сас Ірина Вікторівна,

директор, Хмельницький заклад дошкільної освіти № 34 «Тополька», м. Хмельницький, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Любов до Батьківщини, усвідомлення себе часткою великої української родини, перші кроки розуміння сутності добра, справедливості та краси закладаються в кожне маленьке сердечко у найбільш сприятливий для цього період-період дошкільного дитинства.

Будь-яка країна має шанс на благополучне майбутнє, якщо її громадяни від найменших до найстарших виявляють повагу до історії свого народу, шанують традиції, піклуються про природу, зміцнюють своє фізичне і моральне здоров'я для щасливого життя і готовності, за потреби, захистити свою рідну землю, дати відсіч ворожим силам.

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу і незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства.

До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г.Сковорода, К. Ушинський, О.Огієнко, С.Русова,

А.Макаренко, В.Сухомлинський, Г. Ващенко та інші видатні вчені. Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа В.Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Основними напрямками патріотичного виховання є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Діти мають поступово усвідомлювати, що моральний аспект патріотизму полягає і в розвитку національної економіки (це нові робочі місця, заробітна плата працівникам, доходи бюджету, раціональне використання яких робить життя у рідній країні достойним), і в підтримці національного виробника, і в економічній, господарській порядності власників підприємств, і в розвитку меценатства тощо. Щодо цього педагог може

використати приклади з історії і з сучасного життя країни. Доцільним у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку є використання творів художньої літератури, в яких ідеться про історію і сьогодення України, життя дітей і дорослих. До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи; зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи та ін.

Сучасні концепції національного виховання наголошують на важливості національної спрямованості освіти, її органічної єдності з національною історією і традиціями, на збереженні і збагаченні культури українського народу.

Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася.

У цьому зв'язку, як нам здається, величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей дошкільного віку. До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей [3, с. 24].

Дошкільний вік, як період становлення особистості має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів, до яких і відноситься почуття патріотизму.

Справді, якщо патріотизм – це почуття приязні, відданості, відповідальності і т.д. до своєї Батьківщини, то дитину ще в дошкільному віці необхідно навчити бути приязною (до чого-небудь, бути відповідальною в її малих справах, вчинках).

Перш ніж дитина навчиться співпереживати бідам та

проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення просторами країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дитину навчили бачити красу безпосередньо навколо себе. Також, перш ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її добросовісно виконувати трудові доручення, прищеплювати любов до праці [4, с. 17].

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожен із сторін для отримання єдиного результату.

У дошкільників поступово формується «образ власного дому» з його укладом, традиціями, спілкуванням, стилем взаємодії. Дитина приймає свій дім таким, яким він є, і любить його. Це почуття «батьківського дому» лягає в основу любові до Батьківщини, Вітчизни. Двір, вулиця, на якій живе дитина, також можуть сприяти зміцненню приязні та відчуття власності (мій двір, моя вулиця). Тут першорядне значення має, як батьки формують у дітей такі почуття. Наступний етап – виховання любові та приязного ставлення до свого рідного міста. Діти повинні знати назву столиці нашої Батьківщини, її визначні місця. Розгляд ілюстрацій, слайдів, відеофільмів, художні твори, розповіді дорослих, фотографії, екскурсії, малювання, ігри-подорожі – все це допомагає вирішувати поставлене завдання. Дітей знайомлять із символікою країни, розповідають, що у кожній країні є свій прапор, герб, гімн. Розповідають де і коли вони можуть їх побачити [1, с. 23].

При ознайомленні з природою рідної країни акцент робиться на її красі, розмаїтті, багатстві, на її особливостях. Діти повинні отримати уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які ростуть дерева, за яким деревом можна відразу визначити Україну («Без верби і калини нема України»), які квіти цвітуть на українських полях і луках (кульбабки, волошки, маки).

Важливим напрямком роботи по вихованню любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни. Перш за все необхідно згадати тих людей, які прославили нашу країну – художників, композиторів, письменників, винахідників, вчених, мандрівників, філософів, лікарів, військових, патріотів (вибір залежить від вихователя). Необхідно

на конкретних прикладах, через конкретних людей познайомити дітей з «характером» українського народу (творчі здібності, вмільсть, пісенність, гостинність, доброзичливість, чутливість, вміння захищати свою Батьківщину) [5, с.15].

У народі кажуть: «Добрий приклад – кращий за сто слів». Втілюючи цей мудрий педагогічний прийом у життя, педагогам необхідно запрошувати до дитсадка відомих людей, фахівців, чиї справи гідні наслідування та популяризації і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть гарні вірші, випікають смачні хліби, керують складними машинами та механізмами, виборюють нагороди у спортивних змаганнях, захищають нас тощо [2, с.16].

Неабияке значення для виховання свідомого громадянина є прищеплення шанобливого ставлення до героїв війни, ветеранів, до пам'яті про тих, хто загинув, захищаючи Вітчизну; поваги до воїнів – захисників, кордонів Батьківщини. Діти з щирою вдячністю йдуть разом із батьками та вихователями доobelіска Слави, покладають квіти. Дуже великий вплив мають бесіди, зустрічі з військовими, екскурсії, використання пісень, віршів, наочного матеріалу.

З патріотизмом органічно поєднується національна самосвідомість громадян, яка базується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією.

Одним з головних показників патріотизму зрілості є збереження української мови, ґрунтовне володіння нею.

Патріотичне виховання має стимулювати також розвиток планетарної свідомості. Вона включає відчуття єдності й унікальності життя на Землі, повагу до всіх народів, їх прав, інтересів і цінностей; розуміння світу, як єдності і різноманітності, системи держав, які мусять мирно співіснувати, співпрацювати в умовах свободи, на засадах моральних ідеалів, гуманізації міжнародних стосунків, визнання головним пріоритетом права людини націй і народів, постійної уваги до світових проблем.

Основою правосвідомості особистості є усвідомлення, що головне завдання України, як цивілізованої держави полягає в

захисті соціальних інтересів, прав і свобод своїх громадян. Свобода і незалежність особистості є умовою безпеки і розквіту України. Тому ніхто не повинен бути поза системою захисту, турботи і сприяння.

Список використаних джерел

1. Гребінченко З., Породько О., Гулак Н., Сухопарова І. Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини. *Дошкільне виховання*. 2006. №8. С.21-23.
2. Кириленко Т. Нашому роду нема переводу. *Дитячий садок*. 2008. №9. С.15-18.
3. Любіть Україну. *Дошкільне виховання*. 2010. №8. С. 24-26.
4. Матвієнко П. Живодайні джерела патріотизму. *Дошкільне виховання*. 2014. №8. С. 17-18.
5. Сухомлинська О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави. *Дошкільне виховання*. 2020. №2. С. 15-18.

Сас Олена Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія;

Чайка Володимир Мирославович,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна

ВИКОРИСТАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНИХ ВПРАВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ

Розвиток мовлення дітей у закладі дошкільної освіти передбачає виховання звукової культури мовлення, як важливої складової загальної мовленнєвої культури. Становлення звукової культури мовлення відбувається в період раннього і дошкільного віку. Звукова культура мовлення включає у себе різні компоненти, одним з яких є артикуляція звуків (правильне положення і рухи органів мови, необхідні для вимови даного

звука) [4]. Зважаючи на особливості розвитку артикуляційного апарату, важливо, щоб діти до п'яти років володіли правильною вимовою усіх звуків української мови, тому що за даними дослідників саме у цей період завершується формування фізіологічної сторони артикуляційного апарату. Артикуляція звуків здійснюється складною системою органів, в якій розрізняють периферичну і центральну частини мовленнєвого апарату. Загально відомо, що до органів артикуляції належать органи дихання, гортань і три надгортанні порожнини. Мовні органи і центральна нервова система при звукоутворенні діють взаємозалежно.

Іноді робота вихователя з формування правильного мовлення у попередженні недоліків мовлення ототожнюється з роботою логопеда з виправлення недоліків вимови звуків. Натомість виховання звукової культури мовлення не можна зводити лише до формування правильної вимови звуків. Формування правильної звуковимови є лише частиною роботи зі звукової культури мовлення. Вихователь допомагає дітям оволодіти правильним мовленнєвим диханням, правильною вимовою звуків рідної мови, чіткою вимовою слів, умінням користуватися голосом, привчає дітей говорити не поспішаючи, інтонаційно виразно. Упродовж розвитку правильного звукового мовлення вихователь має вирішувати такі завдання: розвивати артикуляційний апарат, розвивати фонематичний слух та фонематичне сприйняття, розвивати темп та ритм мовлення, мовленнєве дихання тощо. Більш конкретно та у відповідності з віковими групами завдання та зміст роботи представлені у чинних програмах розвитку дітей («Дитина» [3], «Українське дошкілля» [2] тощо).

Інклюзивні групи закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) відвідують діти з нормово-типовим розвитком та діти з особливими освітніми потребами. Саме у такому форматі роботи важливо розвивати звуковимову дітей обох категорій. Відмітимо, що освітній процес в інклюзивній групі ЗДО здійснюється відповідно змісту Базового компонента дошкільної освіти [1], за програмами розвитку дітей дошкільного віку та методиками з огляду на індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей та враховуючи рекомендації ІРЦ для дітей з особливими освітніми потребами.

В інклюзивних групах діти з особливими освітніми

потребами залучені до освітнього процесу: вступають у спілкування з однолітками, долучаються до спільних ігор та творчих занять, що сприяє мовному, когнітивному, соціальному та емоційному розвитку.

Діти з нормово-типовим розвитком навчаються насамперед поводитися у товаристві з дітьми з особливими освітніми потребами, допомагати, підтримувати.

Одним із завдань для вихователів інклюзивних груп, як і для вихователів звичайних груп, є розвиток звукової культури мовлення. Підготувати дитину до оволодіння правильною звуковимовою допоможуть спеціальні артикуляційні вправи. Вони необхідні для засвоєння та закріплення певних положень губ і язика, які є різними, в залежності від вимови того чи іншого звуку. Артикуляційні вправи або гімнастика проводяться з дітьми враховуючи індивідуальні особливості розвитку кожної дитини або для загального укріплення м'язів артикуляційного апарату. В інклюзивній групі вихователь може використовувати артикуляційні вправи для спільного виконання дітьми з нормово-типовим розвитком та дітьми з особливими-освітніми потребами (ООП). Така роботи буде позитивно впливати на взаємодію дітей та на якість виконання вправ: зразкове виконання вправи для товариша, повторення за товаришем, почергове виконання, одночасне виконання тощо.

Важливо при організації такої діяльності враховувати настрій, дружні стосунки дітей, самопочуття та інші фактори, які можуть впливати на якість і атмосферу даної роботи. Крім того, потрібно підтримувати інтерес та формувати мотивацію. Задля цього вихователь може використовувати різні підходи до проведення артикуляційних вправ. Зокрема, це музичний супровід, картинки-символи, предметні картинки, таблиці-інструкції з зображеннями послідовності вправ, вірші, сюжети улюблених художніх творів чи мультфільмів, предмети для урізноманітнення вправ (вушні палички, трубочки-соломинки, макарони, ватні диски, сквіші тощо). Безпосередньо при проведенні вихователь може використовувати дзеркало для дитини, але варто враховувати правила безпеки, особливо з дітьми з ООП. Крім того, коли дитина буде дивитися в дзеркало, виконуючи вправу, потрібно слідкувати за тим, щоб у дитини працювали лише ті м'язи, які тренуються у даній вправі, а шия та плечі не повинні напружуватися.

Щоб досягти відповідного результату, ватро таку роботу проводити систематично, а саме щоденно протягом 10–15 хвилин (для кожної вікової групи свої часові межі, орієнтуючись на цікавість і стан дитини), вправи повторювати 5–10 разів, виконувати повільно, чітко, ритмічно, рахуючи подумки (за необхідності можна рахувати вголос або попросити іншу дитину, якщо виконуємо вправи у парах). Діти з особливими освітніми потребами можуть виконувати вправи повільніше, тому якщо педагог передбачив індивідуально-групову роботу (разом діти з нормово-типовим розвитком і діти з ООП), то варто продумати різні прийоми зацікавлення і підтримання дитячої уваги та інтересу, пояснювати дітям, що ми різні, тому і вправи виконуємо по різному. Але постійно тримати на контролі, щоб артикуляційна вправа не набридала дитині та не спричиняла перевтому.

Таким чином, організація та проведення вихователем артикуляційних вправ з дітьми, в інклюзивній групі, позитивно впливає та стимулює розвиток дітей різних категорій.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с. / URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_no_vu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан. Вид 2-ге. зі зм. і доп. Тернопіль «Мандрівець». 2022. 216 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох семи років /наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.; Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, В.М.Вертугіна [та ін.] ; наук.кер. Г.В.Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020, 440с.
4. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних початкових закладах: Підручник / За ред. А.М. Богуш. К.: Видавничий дім «Слово», 2011. 704 с.

Свйонтік Олександра Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти ДДПУ ім. Івана Франка
Федорів Марта Ростиславівна,
магістр спеціальності дошкільна освіта
ДДПУ ім. Івана Франка

ІНТЕРАКТИВНІ ІГРИ В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Впродовж дитинства шліфується звуковимова (фонетика), розширюється лексичний запас, удосконалюється граматична побудова слів, доповнюється засобами мовленнєво-комунікативної поведінки, створюючи індивідуальну мовленнєву компетентність. «Розвиток мовлення в дошкільному віці відбувається в таких напрямках: удосконалюється практичне використання мовлення в процесі спілкування з іншими людьми; мовлення стає основою перебудови психічних процесів, знаряддям мислення» [3, с. 168].

Проблеми мовлення у сучасних дітей мають об'єктивні умовності: кризова ситуація у розвитку суспільства, яка не сприяє емоційно яскравому мовленню оточуючих, перенасичення впливом Інтернет-ресурсів збіднюють мовленнєву практику. Активне мовлення починає формуватися з молодшого дошкільного віку, тому спілкування дитини в сімейному колі, уважне слухання розповідей педагога, читання дитячих книг стає значимим у розумовому розвитку.

Вікові особливості дітей дошкільного віку в процесі розвитку мовлення як особистісної компетенції (фонетичної, граматичної, семантичної) описані в працях С. Русової, В. Сухомлинського, А. Богуш [1], Н. Гавриш, К. Крутій, Л. Артемової, Н. Лисенко, Т. Піроженко [3] та ін. Саме нормативні вимоги мовних досягнень дитини (можливості засвоєння мови як надбання культури) введені до переліку досягнень дитини на певних вікових етапах і описані в нормативних документах. Базова програма розвитку дитини раннього та дошкільного віку «Я у Світі» виокремлює лінію мовленнєвого розвитку як одну із важливих, а педагоги ЗДО

намагаються компенсувати навчальні втрати дошкільників, активізуючи діалогічне, монологічне мовлення малюків, популяризуючи дитячу літературу, долучаючи вихованців до багатой скарбниці народної творчості.

Мовленнєва компетенція – це вміння на практиці доречно користуватися мовою (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), застосовуючи як мовні, так і невербальні засоби комунікації (міміка, жести, рухи). Навчання рідної мови дітей дошкільного віку відбувається в сензитивному (найсприятливішому періоді), коли психофізіологічні задатки до мимовільного емоційно активного засвоєння мови в процесі життєдіяльності формують компетенції вихованців. «Дошкільники засвоюють мовлення мимовільно, неусвідомлено, ненавмисно, інтуїтивним, аналогічним, чуттєвим способом. У такому випадку відбір мовних засобів для засвоєння дошкільниками відбувається частково самими дітьми в процесі природного спілкування й частково дорослими, які корегують цей процес та оптимізують його» [2, с. 92].

Мовленнєвий розвиток дошкільника – складний педагогічний процес, що визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини і виявляється в соціальній та інтелектуальній активності у колі дорослих та однолітків. Розвиток дитини у спілкуванні має як відтворювальний, так і творчий характер. Педагог спонукає дитину до роздумів вголос. Щоб створити оптимальні умови для мовленнєвого розвитку дошкільника, педагогам слід використовувати різні форми роботи: ігри, проблемні ситуації і спеціальні розвивальні заняття.

Крім спеціальних мовленнєвих занять продуктивною формою мовленнєвого розвитку дітей є вільна й самостійна діяльність у спеціально організованому середовищі, де педагог надає кожному вихованцеві право вибору: коли, скільки часу і з ким йому діяти. Активізуючим прийомом мовленнєвої активності дітей середнього дошкільного віку, коли розвивається уява є пальчикові ігри. Персонажі, одягнуті на дитячі пальчики оживають, рухаються за велінням актора, розмовляють певною інтонацією, викликають позитивні емоції. Спочатку педагог демонструє пальчикові ігри, потім діти самостійно випробовують

того героя, який їх до вподоби. Театр може мати сюжет знайомої усім невеликої казки або історії. Діти мимовільно беруть участь у мовленнєвій грі, відтворюють репліки, придумують свої фрази, змінюють сюжет. Рухи пальчиками, емоційне відтворення переживань героя, спілкування з іншими роблять успішною мовленнєву діяльність дошкільників. Діти обмінюються героями, несміливі діти включаються у взаємодію, доповнюються мімікою, навчаються способів поведінки в ситуаціях реального життя.

Завдання педагога під час пальчикових ігор мовленнєвого спрямування полягає в прояві педагогіки підтримки, прихильному ставленні до дитячої гри, увагою до слухання співрозмовника. Вихователь виступає ініціатором діалогічного мовлення, пропонує героїв пальчикових ігор, наділяє їх інтонаційними та словесними характеристиками. Потім пропонує дітям долучитися, аналізуючи ситуацію активності учасників, задіює експресивні прояви (сідає ближче, поглядом запрошує до гри, поправляє привабливу деталь на одязі героя тощо). В пальчикових іграх простіше обирати несміливу дитину на ведучу роль, адже перенесення реплік на персонажа зосереджує увагу на герою, а мовлення залишається за дошкільником.

Педагог може пропонувати героїв певної казки і запитувати дітей впізнати її назву. Бажаючі програють різні епізоди казки, відтворюють характер персонажа, рухають пальчиками, розвиваючи увагу, мовлення, мислення, дрібну моторику рук. Персонажі часто наспівують знайому пісеньку, повторюють репліки в певному порядку, по черговості. Діти вчаться взаємодіяти, слухати ровесників, висловлюватися, керувати інтонацією.

Становлення мовленнєвої компетентності відбувається через граматично правильне мовлення, послідовні репліки, зв'язними висловлюваннями діалогічного характеру. Як кінцева мета комунікативної компетентності є здатність користуватися рідною мовою як засобом вербальної взаємодії у товаристві людей, знаходити своє місце серед них, розуміти їх і бути зрозумілим, узгоджувати власні бажання з намірами інших учасників спілкування. Пальчикові вправи під час мовленнєвих занять забезпечують комплексне розв'язування завдань формування

звукової культури мови, розширення лексичного запасу, відтворення граматичної будови фраз та зв'язності мовлення, вироблення комунікативних умінь, передачу емоційних станів дитини.

Процес розвитку мовлення як складний психічний процес не зводиться тільки до простого відтворення дитиною почутої мови, а обумовлений розвитком спілкування з дорослими та однолітками, а ігрові форми діяльності оновлюють навчальний процес, спонукають дітей до взаємодії, зумовлюють спілкування, вдосконалюють комунікативні навички. У цьому процесі мовленнєвого розвитку дитина здобуває знання про соціальні норми мови, що є важливою умовою своєчасного мовленнєвого розвитку і подальшого вдосконалення засобів взаємодії з оточуючими, основою для самовираження дитини, презентації себе суспільству.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ: Видавничий дім «Слово», 2004. 376 с.
2. Грейліх О.О. Психологічні особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.Костюка НАПН України. С. 91–97 <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i16/11.pdf>
3. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: Навч. посіб. для самостійної роботи студента. Київ: «Академвидав», 2011. 376.
4. Піроженко Т. О. Спілкування дитини з оточенням як презентація особистісних досягнень. *Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець»*, 2007. № 6. Листопад-грудень. С. 76–82.
5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, А.В. Артемова та ін.; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР Україна», 2019. 488 с.

Сербіна-Лукасюк Людмила Петрівна,

старший викладач,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна

Академія;

Мелешко Вікторія Дмитрівна,

старший викладач,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна

академія

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕДОЛІКІВ ТА ТРУДНОЩІВ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Звернення до проблеми подолання недоліків та труднощів у підготовці студентів педагогічного закладу до професійної діяльності викликане необхідністю вдосконалення фахової підготовки майбутніх спеціалістів. Студенти музичних відділів педагогічних закладів повинні оволодіти технологією формування системних знань із викладання музики, щоб досягти продуктивного рівня педагогічної діяльності, який дає педагогові змогу перетворювати свій предмет у засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні й самоосвіті.

В науковій літературі проблема формування методичних знань учителя музичного мистецтва досліджувалась у сфері професійної діяльності (Л. Масол, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Кондратова та ін.), розглядалась сутність педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва (Г. Ватаманюк, Л. Артемова, С. Шоломович та ін.). Педагогічні заклади мають стати школою становлення фахової педагогічної майстерності у професійній діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва. «Сучасне науково-психологічне дослідження будь-якого суб'єкта педагогічної діяльності передбачає психологічний аналіз його професійної компетентності.

Цей термін поєднує в собі три основні сторони феномена педагогічної праці: педагогічну діяльність, педагогічне спілкування й прояви особистості педагога, які вважаються окремими процесуальними показниками такої компетентності. Результативність педагогічної праці вчителя, вихователя або викладача оцінюється по тих якісних позитивних змінах у психічному розвитку учнів, вихованців або студентів, які

відбулися під впливом педагога. «Педагогічна праця – це один із найскладніших видів людської діяльності. Ефективне здійснювання її вимагає наявності певних психологічних якостей, а також оперування широкими й різнобічними професійними знаннями й вміннями, на основі яких педагог виробляє власне практичне рішення» [1, с. 312].

Майбутні вчителі музичного мистецтва початкової школи (випускники педагогічних закладів) повинні оволодіти технологією формування системних знань із викладання музичного мистецтва, щоб досягти продуктивного (системно моделюючого) рівня педагогічної діяльності, а в процесі навчання у вищому навчальному закладі та професійної діяльності досягти високопродуктивного рівня педагогічної діяльності, який дає педагогові змогу перетворювати свій предмет у засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні й самоосвіті. Та цьому передуює велика праця. Якщо порівняти контингент студентів-абітурієнтів до педагогічного закладу двадцять років тому і контингент теперішніх студентів-абітурієнтів до педагогічних закладів, то бачимо цікаву картину. Двадцять років тому студентами мистецьких факультетів ставали найкращі учні-випускники, які були добре підготовлені, тобто ті, які мали початкову музичну освіту на належному рівні. В наш час студентами мистецьких факультетів педагогічних закладів стають всі абітурієнти, які виявили бажання вчитися, тому що їх така кількість, що ледве щастить укомплектувати групу. Тому про початкову музичну освіту абітурієнтів на належному рівні можна лише помріяти. Більша частина майбутніх студентів приходить взагалі без музичної освіти, а незначна частина – з музичними знаннями та вміннями на рівні другого-третього класу музичної школи. Звичайно, є і такі вступники, які мають початкову музичну освіту і знання та вміння середнього рівня, але їх, на жаль, – одиниці.

От і постає нелегка проблема перед викладачами закладу освіти: за чотири роки перетворити мрію тих, хто виявив бажання вчитися, на реальність. Тобто, пройти зі студентами пліч-о-пліч від вивчення нотної грамоти та азів гри на музичному інструменті до оволодіння технологією формування системних знань із викладання музики та набуття виконавської майстерності інструменталіста достатнього рівня. Майбутні студенти педагогічного коледжу – це старшокласники (період

ранньої юності з 14-15 до 17 років). Тому дуже важливо, щоб викладачі індивідуальних дисциплін (основного музичного інструменту, додаткового музичного інструменту, акомпанементу, вокалу, диригування) спрямовували індивідуальні заняття зі студентами:

- на використання новітніх досягнень науки, передової педагогічної практики;

- на забезпечення належних умов для продуктивної пізнавальної діяльності студентів з урахуванням їх інтересів, нахилів і потреб;

- на встановлення усвідомлюваних студентами міжпредметних зв'язків;

- на зв'язок з раніше вивченими знаннями й уміннями, опорою на досягнутий рівень розвитку студентів;

- на мотивацію й активізацію розвитку всіх сфер особистості;

- на логічність і емоційність усіх етапів навчально-виховної діяльності;

- на ефективне використання педагогічних засобів;

- на формування практично необхідних знань, умінь, навичок, раціональних прийомів мислення і діяльності;

- на формування уміння учитися, потреби постійно поповнювати знання.

Недоліками в підготовці студентів педагогічного коледжу до навчання музики молодших школярів сьогодні можна вважати відсутність:

- міжпредметних зв'язків;

- ефективного використання педагогічних засобів;

- раціональних прийомів мислення і діяльності;

- формування уміння учитися, потреби постійно поповнювати знання.

З приводу міжпредметних зв'язків українські педагоги-музиканти говорять: «Учитель гри на будь-якому інструменті... повинен бути, перш за все, учителем музики. Особливо це необхідно на нижчих щаблях розвитку учня: тут вже абсолютно неминучий комплексний метод викладання, тобто учитель... повинен бути водночас і істориком музики, і теоретиком, учителем сольфеджіо та гри на інструменті». Музичні предмети (групові та індивідуальні) повинні вивчатися в комплексі, тому що, наприклад, на занятті з основного музичного інструменту при

розучуванні музичного твору студент повинен використовувати знання з музичної літератури для ознайомлення із загальними відомостями про композитора (епохи, в якій він жив, його стилю), жанру твору, програми (назви твору), а також виявленні його стилістичних особливостей. Знання з предмету «аналіз музичних форм» допоможуть студенту визначити структуру (будову) музичного твору. Насамперед він зможе з'ясувати загальний аналіз: визначити будову в цілому (проста, складна, багаточастинна чи циклічна форма), знайти межі частин, визначити їх тональне співвідношення, риси характеру музики. Після цього студент зможе перейти до розгорнутого аналізу. Тобто визначити фрази і речення, структуру розчленування на окремі мотиви й інтонації чи об'єднання кількох фраз в одну, особливості авторського задуму. Все це полегшить вивчення музичного твору напам'ять, а виконання буде більш зрозумілим. Знання з теорії музики та сольфеджіо допоможуть студенту проаналізувати мелодію (її плавність, стрибкоподібність, метро-ритм), а також визначитися із такими засобами виразності як темп, агогіка; розмір- метр; тональність; ритміка; динаміка; фактура; штрихи; акомпанемент. Гармонічний аналіз музичного твору допоможуть зробити знання з предмету «гармонія», тоді студент побачить музичний образ у розвитку і завершенні, а навички з диригування допоможуть визначитися із правильним темпом.

Якщо викладачі музичних предметів будуть використовувати міжпредметні зв'язки, то студенту буде набагато легше вчитися, тому що він зможе практично застосовувати свої знання. Що ж стосується ефективного використання педагогічних засобів, то цей аспект теж дуже важливий. Студенти, які приходять навчатися без музичної освіти, практично нічого не знають і не вміють стосовно професії вчителя музики, тому майстерність педагога повинна їм допомогти повірити в свої сили. Викладач має зробити так, щоб студенту сподобалась вибрана професія, щоб він отримував задоволення від нових набутих знань і вмінь, щоб він був впевнений, що зможе досягти належного рівня в навчанні. Всі недоліки треба вміло виправляти, трактуючи як те, чим ще треба оволодіти, а досягнення повинні бути закріплені похвалою з боку викладача як наступний щабель розвитку. Роль і важливість правильних словесних зауважень важко переоцінити. «Тут же слід звернути увагу на психологічний ефект впливу педагогічного

слова. Воно може запалити студента, окрилити його але може й вразити. Колись С. Рахманінова запитали, що треба педагогу для виховання музиканта. Відповідь була такою: «...всього три речі. Перше – хвалити, друге – хвалити, третє – ще раз хвалити!» Тим самим великий музикант закликав викладачів зрозуміти наскільки психологічно важливі для студента доброзичливі, позитивні зауваження» [4, с.28]. Якщо за чотири роки навчання студент досяг належного рівня, значить педагог протягом всього часу ефективно використовував педагогічні засоби. Раціональні прийоми мислення і діяльності – це ті прийоми, завдяки яким студент зможе рухатися до своєї цілі семимильними кроками. На жаль, не всі викладачі можуть навчити студента раціонально мислити і діяти, бо тоді більшість випускників працювали б за фахом, а насправді сьогодні сільські школи потребують вчителів музики.

Раціонально мислити і діяти студент не зможе навчитися сам, цьому його треба вчити. З перших кроків навчання викладач повинен навчити студента, що музика підпорядковується музичним законам. Не потрібно грати багато разів підряд музичний твір для того, щоб вивчити його напам'ять, а треба просто розібратися в структурі твору. Якщо починаючи з маленьких дитячих пісень студент буде знати, що в одній пісні є всього дві фрази повторної побудови, то він вивчить одну і двічі її програє. Це і буде музичним реченням (a+a). А якщо фрази повторної побудови з різним закінченням (a+a1), то потрібно побачити, чим вони відрізняються, щоб швидше їх опанувати. Студент, який навчиться раціонально мислити, зможе постійно професійно зростати. Це ж стосується і виконавських умінь. Якщо вчити музичний твір весь час граючи його від початку до кінця, то всі помилки, які були, такими і залишаться. А раціональний підхід має бути таким: визначити технічно складні фрагменти музичного твору, підібрати технічні прийоми, знайти шляхи вивчення, відпрацювати і вдосконалити до потрібного рівня. На це піде значно менше часу, а користі набагато більше. І взагалі, треба навчити студента частіше ставити собі запитання: «Чому в мене не виходить чогось досягнути? І як зробити щоб вийшло так, як треба?». Педагог повинен навчити студента користуватися потрібною літературою для свого професійного зросту і ніколи не відступати перед труднощами, а навпаки,

навчитися їх переборювати, адже той, хто бачить свою ціль і впевнений, що зможе її досягти, завжди зможе перебороти всі труднощі на своєму шляху і отримати потрібний результат. Якщо ж говорити про формування уміння учитися, потреби постійно поповнювати знання, то все, про що було сказано, і є в комплексі формуванням уміння учитися і потребою постійно поповнювати знання. В. Сухомлинський говорив: «...Учень повинен бути не пасивним «споживачем» знань, а активним дослідником, що добуває знання, які розкривають істину...» [5].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що для того, щоб подолати недоліки та труднощі у підготовці студентів педагогічного училища до професійної діяльності, педагогу необхідно по-перше, всебічно пізнати вихованця. Вивчити міру його обдарування, характер, рівень мислення. По-друге, допомогти студенту «відкрити» самого себе, і як вказує А.Семешко «Всіма доступними засобами треба допомогти йому з'ясувати, зрозуміти і відчувати свої сильні і слабкі сторони» [4, с.27]. Тому що саме в спільній роботі педагог і студент вчать обидва. По-третє, педагог повинен активізувати творче зростання студента. Праця викладачів, які вчать працювати, вміють добре організувати навчально-виховний процес, керувати процесом пізнання, варті високої оцінки. Головний сенс підготовки студентів до професійної діяльності – це високий кінцевий результат.

Список використаних джерел

1. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Педагогіка, К.: Либідь, 2005. 400 с.
2. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2007. 422с.
3. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Слово, 2004. 615 с.
4. Семешко А. А. Виконавська майстерність баяніста. Методичні основи: навч. посіб. Т.: Богдан, 2009. 105 с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. К. : Радянська школа, 1976. 653 с.

Сергеева Зоя Павлівна,

старший викладач,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ КАРТ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗДО

Реалізація державних вимог до рівня сформованості компетентнісної особистості, у контексті вимог Базового компонента дошкільної освіти по формуванню у дітей основ світогляду та цілісної картини світу потребує інноваційної культури сучасного педагога.

Аналіз теорії та практики дошкільної освіти на теперішньому етапі розвитку, свідчить що в процес формування у дошкільників системи знань про себе, картину оточуючого світу та місце самої дитини в цьому світі, потребує пошуку нових наукових підходів. Особистісний розвиток дитини та формування у неї цілісної картини світу можливий, на наше переконання, лише за умови впровадження в освітній процес ЗДО інноваційних технологій. Слід зауважити, що особливо актуальним на сьогодні стало використання інтелектуальних карт, або карт розумових дій. Як зазначає Н Франчук, в перекладі з англійської мови: карта знань (MindMap) – карта розуму, була створена, а згодом адаптована у використанні для роботи з дітьми американським ученим, психологом Тоні Бьюзенем. Тому в українському перекладі термін може мати такі значення: «карта розуму», «карта пам'яті», «інтелект-карта». Значно спростивши техніку створення інтелектуальних карт для використання в роботі з дітьми, автор запровадив ідею побудови карт навколо центральної думки або проблеми [3].

Останнім часом в наукових публікаціях зустрічаємо ряд термінів на позначення засобу формування системності знань та організації навчально-пізнавальної діяльності в ЗДО як то: «карта знань» (Н. Франчук), «карта розумових дій», «інтелектуальна карта», (Н. Гавриш), «концептуальна карта», «інтелект-карта» (Л. Карпинська, Н. Іванченко). На наш погляд, кожен з названих термінів є синонімом до інших, хоча і має певну специфіку та мету впровадження в різні системи навчання. В системі дошкільної освіти застосовують термінологію та методику впровадження карт, запропоновану Н. Гавриш.

Ми детально вивчили наукові пошуки А. Богуш Н.Гавриш, Н. Франчук та ряду інших науковців з цієї проблеми, та прийшли до висновку, що способи створення таких карт розроблені досить детально. Тому немає потреби описувати правила та методику роботи над процесом керівництва діяльністю дітей в цьому напрямку. Пошлемось лише на загальні рекомендації логічної покрокової діяльності вихователя та дітей при поетапному створенні карти, запропоновані Н.Гавриш.

У своїх наукових статтях Н.Гавриш рекомендує вихователям проводити роботу в певній послідовності з урахуванням вимог Програм, специфіки та напрямків роботи ЗДО, вікової групи. Основним та найважливішим етапом роботи науковця вважає вибір теми(узагальнюючого поняття) яке буде вивчатись з дітьми. Обравши узагальнююче поняття, вихователь визначає тему, тобто об'єкт обговорення з дітьми. В процесі колективного обговорення діти залучаються до висловлення думок, пропозицій які узагальнюються та відображаються вихователем у відповідній схемі [4].

Покрокове створення самої схеми відбувається в такій послідовності:

Крок перший – термінологічний, направлений на зосередження уваги дітей на ключовому слові, створенні понятійного поля, насичення його численними словами, пов'язаними змістом з ключовим поняттям.

Крок другий – художньо-лексичний, полягає в активізації та уточненні словника, складанні фраз та речень відповідного змісту.

Крок третій – тілесно-орієнтований, або руховий, коли задля збереження загального темпу та ритму заняття виникає потреба підключити рухову активність дітей.

Крок четвертий – продуктивний або проєктувальний, орієнтований на створення кінцевого продукту, схеми, яка залучить до спільної діяльності дітей протягом тривалого часу у майбутньому [2].

Як бачимо, в педагогічній науці детально розроблена методика покрокової роботи над створенням карт розумових дій, що успішно реалізується в практичній діяльності ЗДО. Тому метою нашої публікації є правильний вибір теми (ключового слова)та робота над змістом карт, різного характеру складності. Для прикладу ми обрали тему (ключове слово) «Україна». Щоб

визначитись зі змістом знань дітей з даного напрямку ми рекомендуємо вихователям детально вивчити вимоги документів, де описані вимоги до знань дітей як то: Базовий компонент дошкільної освіти, програми «Українське дошкілля», «Дитина», «Впевнений старт» та парціальної програми «Моє довкілля», за редакцією А. Богуш. Результатом такої роботи стала концептуальна карта-схема, як творчий продукт спільної діяльності вихователя та дітей, основа планування наступної роботи на певний період. Пропонуємо розглянути зміст такої карти на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна карта на тему «Україна»

Карта містить основні напрями змісту знань дітей по темі «Україна», описані в Програмі ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з довкіллям за редакцією А.Богуш, та може реалізовуватись в старшій групі дошкільного закладу протягом навчального року [1]. Широка за обсягом тема, що обговорювалась у формі полілогу за активної участі дітей на першому, основному занятті. Таке заняття формує у дітей цілісну картину уявлень про Україну як державу та забезпечує створення основи для подальшого моделювання цілої серії інтелектуальних карт та занять, вужчої тематики, конкретного змісту. В процесі проведення навчально-виховної роботи з дітьми вихователь може використати усі відомі в методиці засоби, форми, методи та прийоми роботи.

Слід зазначити, що на основі такої концептуальної карти можна створювати інтелектуальну карту з одного напрямку за темами: «Транспорт», «Населені пункти», «Історія України», «Народ», «Природа» та інші. Приведемо приклад інтелектуальної карти більш вузького змісту, що буде реалізуватись на кількох організованих тематичних заняттях а також під час розваг, свят, різноманітних зустрічей та заочних подорожей. Ми обрали тему «Національні символи України» (рис. 2).

Рис. 2. Інтелектуальна карта «Національні символи України»

Схеми подібної структури можна доповнювати конкретними прикладами назв державних та народних символів, картинками, різноманітними зображеннями, відповідного змісту.

Принагідно зауважимо: аналіз практичного досвіду роботи ЗДО з даного напрямку свідчить, що вихователі не завжди диференціюють поняття «державні», «народні» символи. Вважаємо, що освітяни мають чітко розуміти і доносити до свідомості вихованців різницю між цими поняттями, не варто також об'єднувати їх в змісті одного заняття.

Державні символи – це знаки, що визначають Україну, як державу: це Державний Гімн, Прапор, Герб.

Народні символи визначають український народ: «Рослини»

(калина, верба вишня, мальви, барвінок, чорнобривці), «Птахи» (лелека, соловейко, зозуля, ластівка), «Український побут» (одяг, посуд, меблі, їжа). Як бачимо, за напрямом «Український побут» можна створити окрему інтелектуальну карту-схему (рис. 3).

Рис. 3. Інтелектуальна карта «Український побут»

Така інтелектуальна карта створюється в процесі реалізації одного тематичного циклу і є наочним посібником для роботи з дітьми протягом одного або кількох занять. Це досягається за умови сконцентрованого, компактного використання програмного матеріалу, підбору різноманітного матеріалу, залучення різноманітних способів організації дітей. Карта може містити ілюстрації, картинки, виступати у вигляді колажу або системи малюнків самих дітей (рис. 4).

Рис. 4. Колаж «Український рушник»

Отже, створення інтелектуальних карт різного змісту і характеру є дивовижною, захоплюючою технологією, що спонукає освітян-працівників закладу дошкільної освіти до творчого пошуку у навчанні та розвитку інтелекту дошкільників. Використання карт забезпечить ефективний та інноваційний підхід до пізнавального розвитку дітей, збагаченню їх тематичного словника, розвитку зв'язного мовлення, надасть можливості у системному плануванні освітнього процесу в ЗДО, за певним напрямом. Передусім зазначимо, що реалізація змісту та використання інтелектуальних карт буде ефективною для будь-якого виду занять, особливо інтегрованих, урізноманітнить роботу поза заняттями, надасть широкі можливості щодо використання різноманітної наочності, перетворить процес навчання в цікаву, захоплюючу та ефективною співпрацю вихователя та дітей.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Моє довкілля. Програма ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з довкіллям. К. Шкільний світ. 2006. 111 с.
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К. Видавничий Дім «Слово» 2008. 408 с.
3. Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018р./за заг. ред. Л.О.Калмикової, Н.В. Гавриш. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2018. 266 с. URL: <https://phdpu.edu.ua/images>
4. Концептуальна карта «Світ навколо тебе» Правила створення інтелект-карт Всеосвіта. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiyiu-Hq7CEAxUXXvEDHWQxD70QFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Fvseosvita.ua%2Flibrary%2Fembed%2F010054j3-227a.docx.html&usg=AOvVaw0n7adEntz0pwGIKCeEFNGV&opi=89978449>

Синіцька Анастасія Андріївна,

слухач магістратури зі спеціальності

012 Дошкільна освіта,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Денисова-Горобець Катерина Сергіївна,

вихователь-методист Хмельницького

закладу дошкільної освіти №35

«Чебурашка», м. Хмельницький, Україна

САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗДО ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасне суспільство ставить перед вихователями дошкільних закладів високі вимоги щодо їхньої підготовки та компетентності. Для розвитку професійної компетентності вихователя необхідно не лише засвоювати конкретні когнітивні схеми, навички, та системи предметних значень, але й здійснювати глибокі перетворення у структурах особистого досвіду. Також важливим є розширення та збагачення уявлень про себе як фахівця, що визначає підхід педагога до своєї професійної діяльності, а також сам характер її здійснення. Як засвідчує практика, головним чинником формування й вдосконалення педагогічної майстерності є самовиховання.

Теоретичні та практичні відомості щодо проблем самовиховання завжди були в центрі уваги провідних фахівців у галузі педагогіки та психології, зокрема, їх досліджували А.Клочко, А.Ковальов, А.Кочетов, В.Оржеховська, Ю.Орлов, Л.Рувинський та ін. Педагогічна думка визначає самовиховання як систематичну та свідому діяльність людини, спрямовану на вироблення та вдосконалення своїх позитивних якостей і переборення негативних [4]. Розглядаючи самовиховання як діяльність та вищу форму активності особистості, важливо зауважити, що ця діяльність, аналогічно до будь-якої іншої, є особливим соціальним досвідом, який слід здобувати.

Самовиховання починається із самоусвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності. Структура самоусвідомлення людини включає три компоненти:

- пізнавальний (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе);

- емоційно-оцінювальний (самоствалення, що виявляється у самооцінці);

- дієво-вольовий, регулятивний (саморегуляція, тобто вміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою) [1, с. 188]

Аналіз педагогічної літератури дозволив виокремити етапи самовиховання:

- аналіз власної особи, виділення позитивних і негативних якостей, які слід подолати;

- прийняття рішення працювати над собою;

- постановка мети й вироблення програми самовиховання;

- реалізація програми самовиховання, яка здійснюється шляхом саморегуляції діяльності, поведінки, включає самоконтроль і самовправління.

Отже, самовиховання нерозривно пов'язане зі здатністю людини до самоаналізу і самооцінювання, з умінням контролювати свою поведінку і діяльність, ставити перед собою значущі цілі.

Самовиховання майбутнього педагога визначається розумінням відмінностей між уявленням про себе як майбутнього фахівця та реальними власними можливостями. «Самовиховання потребує, – писав В.О. Сухомлинський, – дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до самого себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора» [5].

Самовиховання здійснюється за допомогою таких методів як самоспостереження, самоаналіз, самопізнання, самооцінка, самоосвіта, самотренування, самонавіювання, самозаохочення, самопримушення, слідування позитивному прикладу, пошук в собі нових можливостей [2, с.137].

Одним із найбільш продуктивних методів самовиховання є рефлексія – самопізнання, оцінка і аналіз свого професійного «Я», пошуки особистісного смислу й методологічних сутностей професійної діяльності від смислу окремих дій і вчинків до суті, які забезпечують мотивацію професійного самовдосконалення і, відповідно, високий рівень професіоналізму. Функція рефлексії визначає так званий «простір саморозвитку» педагога, сферу буття, в якій він отримує еталонні норми, уявлення для здійснення власного свідомого самовдосконалення [3, с.10-11].

Саме за допомогою самовиховання, самопізнання, саморозвитку будь-яка людина, що обрала професію вихователя,

здатна успішно самореалізуватись у педагогічній діяльності, збагатити педагогічну культуру своїми внесками.

Отже, реалізація самовиховання майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти вимагає систематичності та свідомості. Цей процес включає аналіз, прийняття рішень, визначення цілей, активну реалізацію та використання різноманітних методів самовдосконалення. Такий підхід забезпечує максимальний ефект у розвитку особистості та професійних навичок.

Список використаних джерел

1. Загородня Л.П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навч. посібн. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.

2. Кобенко О.А. Самовиховання – шлях до педагогічної культури. Педагогічна культура. За ред. проф. Л.С. Нечипоренко. Х.: Харківський державний університет. С. 133-144.

3. Краснощок І. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього вчителя як складова педагогічної освіти. *Рідна школа*. 2007. № 4. С. 9-11.

4. Основи теорії виховання : навч. посіб. / В. М. Синьов, О. І. Пометун, В. І. Кривуша, М. О. Супрун; за ред. В. М. Синьова. К.: КІВС, 2000. 140 с.

5. Сухомлинський В.О. Виховання і самовиховання. Вибрані твори: у 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т.5. С.229-239.

Скакун Ольга Іванівна,

вихователь вищої категорії

Хмельницького закладу дошкільної освіти №1 «Капітошка»

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА АВТОРСЬКОЮ МЕТОДИКОЮ А.ШЕЛЕСТОВОЇ «РОЗВИВАЛЬНЕ ЧИТАННЯ» ЧЕРЕЗ ГУРТКОВУ РОБОТУ

Ідучи в ногу із часом, суспільство вступає у нову інформаційну епоху, в якій з'являються новітні засоби масової інформації, розвиваються технології інноваційної комунікації, що зумовлює появу нового інформаційного простору. Зростаючи у цьому просторі, діти отримують багато інформації, можливостей,

а також спокус, що призводить до зникнення мотивації до навчання читання. Та й життя дорослих проходить у шаленому темпі, і вони не завжди вчасно приділяють спілкуванню з дітьми та їхньому розвитку належну увагу. Часто компенсують її нестачу задоволенням дитячих забаганок та купівлею інтерактивних іграшок, що призводить до небажаних наслідків. Сьогодні весь світ занепокоєний тенденцією до зниження рівня дитячого читання – це одна з найболючіших проблем. Читання є базовою навичкою, яку дитині необхідно опанувати для подальшого навчання і життя в суспільстві. Усі батьки хотіли б навчити свою дитину читання швидко і без труднощів.

У Базовому компоненті дошкільної освіти означено мовленнєву компетентність у площині оволодіння основами грамоти, формування якої відбувається у навчально-мовленнєвій діяльності, а саме – вмотивованість дитини до оволодіння початковими навичками читання й письма, здатність дитини до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовність до письма, друкування і читання свого імені, простих слів. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти [1], навчання читання не є обов'язковим для дітей дошкільного віку. Однак, за бажанням дитини, батьки і вихователі можуть навчати дитину читати уже в дошкільному віці.

Проблеми навчання читання найбільш розроблені в психолого-педагогічній літературі (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Мухіна та ін.) і в логопедичних дослідженнях у зв'язку з труднощами засвоєння грамоти дітьми з різними дефектами мови і вадами психічного розвитку (Р. Лалаєва, Л. Венедиктова, Е. Мастюкова та ін.).

Питаннями навчання читання дітей дошкільного віку, зокрема таким, що базуються на принципі «читання по складах» займались М. Зайцев, Н. Компанець, О. Федіна та ін. Ефективною є і методика Г. Полозюк, яка також орієнтована не лише на формування навичок читання, а й на загальний розвиток особистості. Вона сприяє підвищенню самооцінки дітей, розвиває їхній словниковий запас та мовлення, підвищує мотивацію до читання загалом. Методика аналітико-синтетичного навчання читання дошкільників з ЗНМ спирається на теоретичні і практичні розробки К. Ушинського, Д. Ельконіна і давно зарекомендувала себе як надійний та успішний спосіб навчання читання.

Методика М. Зайцева пропонує навчати читанню починати вже з 2 років, тому що навчальний матеріал в даній методиці – це кубики. М. Монтесорі вважає, що простіше буде навчити дошкільнят виразного читання, якщо спочатку навчити їх писати. Звичайно, все відбувається в легкій і цікавій ігровій формі: діти вирізають букви з шорсткого паперу, малюють їх на манній крупі, обводять різні яскраві трафарети, а незабаром вже пишуть цілі слова і речення. Суть методики Глена Домана полягає в тому, щоб показувати дитині картки з написаними на них цілими словами. За допомогою фотографічної особливості нашої пам'яті дитина самостійно починає розрізняти букви, а пізніше вже і читати.

Методика Л. Шелестової полягає в тому, щоб викликати у дітей інтерес до читання, використовуючи розвиваючі завдання, вправи, ігрові ситуації; познайомити їх з буквами; навчити читати склади і слова; розширити уявлення про навколишній світ, щоб ніхто навіть і не зрозумів, що навчається читати.

Методики щодо формування навичок читання ефективні, однак вузька спрямованість лише на формування цієї навички робить їх менш привабливими для дітей і для педагогів. Поєднання формування навичок читання і загального розвивального впливу на дитину акумулювала у собі технологія розвивального читання Л. Шелестової. Обираючи програму для гуртка «Читайлик», хотілось застосувати такі методи, які б зацікавили і дітей і мене, і були б результативними. Тому я зупинилась саме на методиці Л. Шелестової «Розвивальне читання».

Для реалізації ігрових завдань автор випустила друковані зошити «Вчимося читати» у 2 частинах, які наповнені різноманітними завданнями, які містять лексичний матеріал та ілюстрації, передбачають використання наочного матеріалу. Ігрові завдання структуровані відповідно до етапів засвоєння навичок читання. Спочатку діти ознайомлюються з літерами, які позначають голосні та приголосні звуки. Потім вчаться читати відкриті склади та починають утворювати й читати прості слова. Далі опановують склади, що містять йотовані літери, м'який знак та апостроф. Насамкінець діти вчаться читати закриті склади та склади зі збігом приголосних.

Після того як діти навчилися читати слова, слід переходити до формування в них навичок читання складніших мовленнєвих

одиниць: словосполучень, речень, невеличких текстів. Ігрові завдання для цього етапу навчання структуровані відповідно до різних сфер життєдіяльності людини. У межах кожної теми діти вчаться читати словосполучення, речення та тексти, одночасно ознайомлюючись із сутністю понять, які для них невідомі, або поглиблюючи свої уявлення про вже відомі поняття. Це дає змогу формувати цілісні уявлення дітей про світ. Педагог пропонує дітям розв'язувати завдання в певній послідовності, в яку закладено повторювані дії та рух від простого до складного. Тож завдання складають чіткий алгоритм, який повторюється під час вивчення кожної літери. Зокрема, процес навчання читання слів містить три кроки: діти впізнають і називають букви та склади, вирізняють склади у структурі слова та врешті читають слова. Попри чіткий алгоритм, завдання для дітей щоразу різні – як за сюжетно-тематичним складом, так і за видами діяльності.

Діти люблять співати, танцювати, малювати, розфарбовувати, вирізувати, конструювати, відшукувати предмети у кімнаті, грати в різні ігри тощо. Тому у формулюванні завдань зміщені і акценти з навчання читання на різні види діяльності. Так діти спочатку концентрують увагу на привабливих видах діяльності, а вже потім – на опануванні навичок читання. Це дає дітям змогу отримати задоволення та радість від навчання, а вихователю – сформувати в них позитивну мотивацію до навчання читання.

Запропоновані завдання діти виконують невимушено, з цікавістю та бажанням досягти результату. Ігрові ситуації, загадковість сюжету, спонукають дитину до дії, вселяють оптимізм, позитивні емоції, впевненість у собі. Граючись, діти закріплюють знання про кольори та їх відтінки, предмети побуту, вчаться класифікувати предмети, систематизувати й аналізувати, робити прості узагальнення.

Кожен дорослий, незалежно від віку, досвіду чи спеціальності, може легко користуватися системою завдань, запропонованою автором методики «Розвивальне читання». Адже не потрібно докладати зайві зусилля на власну підготовку та підготовку матеріалів для дитини. Звісно, лише якщо цей дорослий хоче співпрацювати з дитиною, ще пам'ятає своє дитинство, вміє радіти успіхам дитини, уміє та хоче фантазувати та любити гратися з дитиною. Як говорила Людмила Василівна: «Навчання не повинно бути самоціллю, а лише захоплюючою

грою, рамки якої встановлює сама дитина.»

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція. Київ, 2012.
2. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолетова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. К.: Вища школа, 1992. С. 5-23.
3. Вчимось читати. Робочий зошит для дітей 4-5 років. Частина 1. К.:Фенікс. 2017. 272 с.
4. Вчимось читати. Робочий зошит для дітей 6-7 років. Частина 2. К.: Фенікс. 2018.-276 с.
5. Гавриш Н.В. Розвиток мовлення та навчання дітей рідної мови: Мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2003, №7.
6. Розвивальне читання для дошкільнят: планування роботи, рекомендації (за методикою Людмили Шелестової) /за заг. Ред. Л. Шелестової. Київ: Фенікс, 2016. 222 с.
7. Розвивальне читання для дошкільнят. Конспекти занять за посібником «Вчимося читати» (ч.1). 4-й рік життя.
8. Розвивальне читання для дошкільнят .Конспекти занять за посібником «Вчимося читати» (ч.1). 5-й рік життя.
9. Розвивальне читання для дошкільнят .Конспекти занять за посібником «Вчимося читати» (ч.2). 6-й рік життя.

Інтернет ресурси

1. <https://www.shelestova.com.ua/>
2. <https://www.Shelestova.com.ua/product/vchymosyachytaty/>
3. <https://vseosvita.ua/library/leksija-9metodika-na-shelestovoi-navcanna-ditej-citanna-199843.html>
4. <https://vseosvita.ua/library/embed/0100c0f0-191a.docx.html>
5. <https://vseosvita.ua/library/embed/01007zho-14e0.docx.html>
6. <https://vseosvita.ua/library/navchannia-chytannia-doshkilnykiv-za-tekhnolohiieiu-lshelestovoi-624272.html>
7. <https://naurok.com.ua/problema-dityachogo-chitannya-ta-osoblivosti-suchasnih-ditey-chitachiv-dumki-pismennikiv-ta-metodichni-poradi-pedagogiv-163178.html>

Скотинянська Аліна Вікторівна,
вихователь, Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ОСЕРЕДОК ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) наголошується важливість розвитку особистісних цінностей, етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини [1, с. 5]. Одним із завдань визначено важливість забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника, формування у нього ціннісного ставлення до Природи, Культури, Людей, Самого Себе.

Проблеми здоров'я, екології, забрудненості природного середовища, загрози живому довкіллю та вичерпанню природних ресурсів давно вже турбують не лише українських науковців – екологів, але й обговорюються і вирішуються у всьому світі.

Особливо гостро відчули ми ці проблеми саме зараз. Агресія ворога, коронавірус загострили і без того складну екологічну та економічну кризу і України, і нашої планети в цілому. Маю тверду впевненість, що Ми переможемо, відбудуємо все, що нищать окупанти, відродимо нашу українську землю і залишимося вільною державою, у якій незмінними будуть високі моральні принципи, де кожен українець буде порядною, щирою людиною, здатною на добрі вчинки.

В певній мірі виховання маленького патріота, маленької дитини великого світу покладено на педагогів. Як вихователь, маю можливість навчити своїх вихованців будувати нове життя у здоровому довкіллі, гармонії зі світом, спрямоване на збереження і примноження ресурсів. Таку мету поставила перед собою, ознайомившись з програмою «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» – напрацюваннями Н.Гавриш, О.Пометун, О. Саприкіної.

Виховувати навички сталого стилю життя треба починати саме у дитячому садку, залучаючи наймолодших громадян нашої держави до збереження власних ресурсів: здоров'я, навколишнього середовища, культурних цінностей, власного

добробуту, виховання заощадливості, навчання раціональної діяльності.

Ідею сталого розвитку почала впроваджувати в освітній процес із метою виховання покоління, здатного створювати нове стале суспільство, спрямоване на збереження й примноження ресурсів. Важливу роль у цьому процесі відведено змістовному наповненню: освіта для сталого розвитку має будуватися на наявних життєвих ситуаціях, орієнтуватися на події соціального і природнього довкілля. Розробка основних підходів до національної освіти для сталого розвитку відбулася в межах Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії».

Сталий розвиток – це дійсно нове поняття, що виникло в останній чверті минулого сторіччя. Його зміст у тому, що людська цивілізація не може розвиватися за тими ж законами і за тими ж нормами та шляхами, які вона вже пройшла у своїй історії. Потрібно сформулювати такий спосіб життя, який був би основою довготривалого та оощадливого розвитку людства.

Із самого початку основною метою цього напрямку в освіті є формування в дітей стилю повсякденного життя, що відповідає потребам сталого розвитку людства. Це освіта, яка не лише інформує про сталий розвиток, а формує нові моделі поведінки і звички дітей, важливі для сталого розвитку. Тож діти мають не тільки знати про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й оощадливо його використовувати та разом з дорослими відносити паперові відходи до пунктів прийому макулатури. Звички розвиваються через повторення у дітей певних дій, згодом формуються нові моделі щоденної поведінки та стиль життя в цілому.

Тому в закладі дошкільної освіти важливою ланкою є збагачення індивідуального досвіду дітей новими життєвими враженнями, вправляння в умінні самовизначатися, допомога в уникненні негативних виявів. І саме від нас, вихователів ЗДО, залежить досягнення головної мети закладання основ для сталого розвитку. Так, організовуючи заняття я налаштовуюсь на позитивну атмосферу, де буде панувати взаємодовіра, взаємодопомога, де кожна дитина буде почувати себе в безпеці. В невимушеній формі обговорюю з дітьми питання, пов'язані із забрудненням екології, вчинків людей, економічному використанні природних ресурсів та предметів вжитку. Даю можливість кожній дитині ділитися своїми враженнями,

планами, думками, що допоможуть їм усвідомлювати зміст подій, які відбуваються навколо. Важливу роль в освітньому процесі відіграє, насамперед, розвиваюче середовище в групі. Отож, я подбала, щоб дошкільнята мали простір і можливості діяти, пізнавати, розвиватися, задовольняти свої потреби і можливості.

Важливим чинником є демонстрація мною поведінки людей орієнтованих на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення. Використання проблемних питань спонукає їх до пошуку відповіді спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів. Дітей потрібно не тільки інформувати про сталий розвиток, а формувати нові моделі поведінки і звички дітей. І саме від нас залежить досягнення головної мети закладання основ для сталого розвитку: створення найкращих умов для всебічного самовияву і розвитку здібностей дітей; утвердження особистості в різних видах діяльності (через екологічне виховання на основі принципів випередженої освіти); апробація нових наукових розробок та варіативних програм виховання і навчання (екологічного та економічного спрямування).

Щоб прищепити дітям навчальні навички діяльності в реальному житті, навчаю мислити й діяти за законами економіки. Виховую у дітей такі риси, як хазяйновитість, економність, бережливість. Формуючи ці якості, у дітей загострюється увага щодо бережливості. Це не тільки вміння зберігати і берегти, а й моральні якості, ознаки загальної культури особистості, адже кожен повинен бути відповідальним за збереження природи, її ресурсів, за кожен втрачений кіловат енергії і літр води. Для ефективного засвоєння матеріалу я застосовую інтегровані заняття, різні способи мотивації, що допоможуть дітям наблизитися до ситуації та зацікавитися нею. Важливу роль на занятті відіграють картини, які дають змогу унаочнити та обговорити конкретні моделі, зокрема ті, які є очікуваним результатом навчання. Використовую на заняттях дидактичні ігри, інтелектуальні мовленнєві вправи, рухавки, озвучування мультфільмів, ІКТ, вправи на ігровому полі, художню літературу, бесіди, методи екологічних ситуацій, театралізації та багато інших ефективних способів.

Вже в дошкільному віці формую у дітей певну систему цінностей, яка багато в чому визначить його вчинки і дії в майбутньому. І до цієї роботи я обов'язково залучаю батьків. Вони

повинні зрозуміти, що екологія для дітей так само важлива, як математика, література, історія. До екологічного мислення не можна примусити, але можна це ввести у звичку. Чим раніше мама з татом почнуть дітям розповідати про екологію, тим раніше крихітки зрозуміють, що необхідно думати про навколишній світ і берегти природу, і тим більшою буде ймовірність, що в майбутньому дитина продовжить цю благородну справу. Співпраця з родинами допомагає не тільки забезпечити єдність і безперервність педагогічного процесу, але і вносить у цей процес необхідне дитині особливе позитивно – емоційне забарвлення. Ось тоді при наявності знань, спостережень, діяльності в дітях розвинеться почуття чуйності, співчуття до всього живого, дбайливе ставлення до навколишнього. Такий підхід сприятиме формуванню не людини – виконавця, а людини з творчим мисленням, яка буде генерувати оригінальні ідеї, самостійно мислити, приймати сміливі нестандартні рішення в питаннях охорони і збереження природи.

Мої вихованці потребують продовження роботи та мотивації з боку дорослих, щоб засвоєні уявлення, переросли у знання, вміння та навички, у сталі норми поведінки. Моя робота з дітьми – це маленький, але важливий крок, який допоможе їм обирати здоровий спосіб життя, зберігаючи природні ресурси, змінювати своє ставлення до оточуючих.

Отже, сталий розвиток дає змогу задовольняти власні потреби сьогодні, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої потреби у розв'язанні цих проблем.

Переконана, чим багатограннішою буде робота вихователя по формуванню екологічної культури у дошкільників, особливо внутрішньої, тим глибше закладуться основи екологічного мислення й екологічного світосприймання, які так необхідні сьогодні кожному жителю планети Земля.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 7. С.4–19.
2. Гавриш Н. В. Бути чи не бути – ось у чому питання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 4-10.
3. Гавриш Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О.Пометун; за заг. ред. О. Пометун. Донецьк.: «ЛІРА», 2014. 120 с.

4. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років: наук. кер. проекту - Огнев'юк В. О., авт. колектив: Беленька Г. В., Богініч О. Л., Богданець-Білоskalенко Н. І. та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2021. 304 с.

5. Іванчук С. А. Концепія сталого розвитку в освітньому просторі закладів дошкільної освіти. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. №10.1 (62.1) жовтень, 2018. С.39-42.

6. Миськова Н. М. Проблема впровадження ідей сталого розвитку в 33 професійному дискурсі дошкільної освіти. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2017. № 1. С. 66–68.

7. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL:http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 28.02.2024).

Слободенюк Лідія Іванівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія
неперервної освіти»

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У період воєнного стану діти дошкільного віку потребують спеціальної підтримки та допомоги для адаптації до стресових ситуацій, зменшення тривожності й підтримки їхнього психічного здоров'я. Постійні почуття тривоги, напруги, страху та невизначеності ускладнюють процес повноцінної соціалізації малюка.

Дошкільний вік – це час активного розвитку та формування особистості. Діти в цьому віці особливо вразливі до стресу та травматичних подій, оскільки їхні психологічні механізми регуляції ще не повністю сформовані [1, 2]. Умови воєнного стану створюють невпевненість та невизначеність, які можуть бути особливо важкими для маленьких дітей. На травматичні події діти дошкільного віку найчастіше реагують проявами регресивної

поведінки, а саме:

- **Постійний стан тривоги і підвищена напруга:** діти можуть виявляти тривогу, переляк, підвищену збудливість або подразливість; стають дуже вразливими, часто плачуть через незначні проблеми, ображаються; можуть виникати прояви агресії, різкі зміни настрою; можуть бути впертість та кривляння, яких не було раніше; бояться контактів з іншими дітьми чи дорослими, прагнуть до усамітненості; важко засинають, можливі нічні кошмари, сни про воєнні події або інші травмуючі події; може бути нетримання сечі в ліжку.

- **Втрата інтересу до гри та навчання:** діти можуть виявляти втрату інтересу до звичних дитячих забав, навчальних занять та інших активностей; перестають брати участь в іграх з однолітками; спостерігаються труднощі в дотриманні дисципліни; дитина відтворює травматичний досвід під час гри; спостерігаються розлади пам'яті, уяви, слабка концентрація уваги, втрата інтересу до всього, що раніше викликало активність.

- **Дискомфортний психоемоційний стан:** збільшена чутливість до подразників, затяжна депресія; відсутність упевненості в собі, власних силах; іноді дитина починає щось гризти або смоктати, хоча раніше цього не робила; проблеми з апетитом, розвиваються шкідливі звички в їжі; розгубленість, забудькуватість, занепокоєність, непосидючість; плачуть або кричать частіше, ніж звичайно; бояться невідомих звуків, крику; повертаються до моделі поведінки, яка притаманна в більш ранньому віці.

- **Страх перед розлученням:** діти можуть демонструвати великий страх перед розлученням з батьками або іншими близькими особами, страх утратити батьків; частіше за все потребують фізичної близькості своїх батьків, підтримки і схвалення з боку дорослих; зростає потреба в тактильних контактах.

- **Симптоми фізичних захворювань:** болі у животі, головні болі, безпричинне втомлення; деякі діти у стані тривалого стресу починають утрачати вагу, виглядають знесиленими, схудлими, або, навпаки, у них виникають ознаки ожиріння; стомлюються після незначного навантаження, яке зовсім недавно давалось

легко; поява нав'язливих рухів, тремтіння кінцівок; можуть мати затримки в розвитку [2].

Таким чином, стан дитини в умовах війни може сприяти погіршенню його психічного здоров'я через емоційне напруження та виснаження. Тому дітям дошкільного віку вкрай важливо допомогти впоратися зі своїми негативними емоціями та почуттями. Ці завдання покладаються на працівників психологічної служби дошкільного освітнього закладу. Отже, проблема психологічного супроводу дошкільнят у воєнний період залишається дуже актуальною і важливою.

Більшість науковців (Г. Бардієр, М. Бітянова, А. Волосников, А. Деркач, Є. Казакова, Є. Козирєва, Л. Мітіна та ін.) супровід розглядають як системну інтегративну технологію соціально-психологічної допомоги особистості та як один із видів соціально-психологічного патронажу [3]. Для дітей дошкільного віку В.М. Зінченко тлумачить *супровід* як систему професійної діяльності психолога, що забезпечує створення соціально-психологічних умов для успішного навчання і психологічного розвитку дитини в ситуаціях взаємодії. Об'єктом супроводу психолога при цьому є дитина [1, с. 16].

Психологічний супровід розглядається нами як процес, як спеціально організовану діяльність, яка ґрунтується на використанні дотичних знань і досягнень психологічної науки з метою створення оптимальних умов для успішного навчання і виховання дитини, збереження її психічного і фізичного здоров'я, а також розвитку її розумового і особистісного потенціалу [3].

В умовах воєнного стану основну мету психологічного супроводу розвитку дітей дошкільного віку вбачаємо в створенні максимально комфортних, безпечних умов, за яких стає можливим активний розвиток особистості, реалізація здібностей та нахилів дитини, збереження їхнього психічного та емоційного здоров'я.

Психологічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану базується на низці ключових принципів, спрямованих на забезпечення їхнього психологічного благополуччя та адаптації до складних умов, а саме:

1. **Безпека та захист:** створення безпечних середовищ для дітей, як у фізичному, так і у психологічному аспекті.

2. **Сприйняття дітей як унікальних осіб:** важливо розуміти, що кожне дитя унікальне і має власні потреби, досвід та реакції на стресові ситуації. Психолог повинен враховувати індивідуальність кожної дитини при розробці плану психологічного супроводу.

3. **Урахування вікових та особистісних особливостей дитини:** психолог повинен враховувати індивідуальні та вікові особливості дітей дошкільного віку при плануванні і проведенні психологічних інтервенцій.

4. **Підтримка родинних відносин:** умови воєнного стану можуть негативно вплинути на родинні відносини та функціонування сімей. Психолог повинен працювати з батьками та опікунами, щоб підтримувати та посилювати сімейні взаємини.

5. **Інтеграція в освітні та соціальні структури:** важливо забезпечити дітям доступ до освіти та соціальних послуг навіть у складних умовах воєнного конфлікту. Психолог може сприяти цьому, співпрацюючи з освітніми та соціальними установами.

6. **Співпраця з іншими спеціалістами:** Психолог повинен працювати в команді з іншими фахівцями, такими як лікарі, соціальні працівники, вчителі тощо, для комплексного підходу до підтримки дітей [4].

Психологічний супровід дошкільнят у воєнний період має критичне значення для їхнього психічного та емоційного здоров'я. Ось деякі завдання, які можуть бути важливими у такій ситуації:

1. **Зниження стресу та тривоги.** Психологічна підтримка допомагає дітям знизити рівень стресу та тривоги, що виникає внаслідок військових дій. Це може бути досягнуто за допомогою психологічних консультацій, технік релаксації та інших методів.

2. **Сприяння адаптації до змін.** Психологічний супровід допомагає дітям адаптуватися до нових умов, що виникають внаслідок військових конфліктів, таких як евакуація, переселення та інші зміни в їхньому оточенні.

3. **Стабілізація емоційного стану.** Психолог допомагає дітям висловлювати свої емоції та почуття щодо військових подій, що допомагає їм розуміти та управляти ними. Психологічний супровід допомагає стабілізувати психічний стан дитини через

виконання вправ для зняття фізичної та емоційної напруги.

4. **Стимулювання ресурсів внутрішньої сили.** Психологічна підтримка сприяє розвитку у дітей внутрішніх ресурсів, внутрішньої сили, таких як впевненість у собі та самостійність, що допомагає їм впоратися зі стресом.

5. **Підтримка батьків та опікунів.** Психолог працює з батьками та опікунами, щоб надати їм засоби для підтримки дітей в цей важкий період. Це може включати консультування з питань батьківства в умовах кризи та надання практичних порад щодо спілкування з дітьми.

6. **Робота з травмою.** Деякі діти можуть бути свідками насильства або стати його жертвами. Психолог повинен надати їм підтримку та допомогу у подоланні травматичних досвідів через терапевтичні розмови, гру або малювання.

7. **Формування механізмів копіngu.** Діти потребують навчитися ефективно впоратися зі стресом та негативними емоціями. Психолог може навчити їх стратегіям копіngu, таким як візуалізація, позитивне мислення або пошук підтримки в родині та друзях.

Таким чином, психологічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та чутливості до їхніх потреб та емоцій. Це може бути складною, але дуже важливою роботою для забезпечення психологічного благополуччя та відновлення дитячого розвитку в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Зінченко В.М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. № 1. С. 15-17.

2. Підчасов Є.В. Стресові стани дитини під час війни. *Особистість, Суспільство, Війна*. 2022. № 4. С. 93-95.

3. Слободенюк Л. І. Психологічний супровід дошкільнят та молодших школярів. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. 165 с.

4. Шкарлет С.М. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник. Київ-Чернівці: «Букрек». 2022. 140 с.

Софіян Вікторія Валентинівна,

учитель вищої категорії спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 7 міста Хмельницького

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ЯК ЗАСІБ УНАОЧНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ

Дошкільна освіта являється фундаментом системи освіти нашої країни. Саме на даному етапі відбувається становлення та подальший розвиток дитини як свідомої, гармонійно розвиненої особистості. Сучасне суспільство перебуває в активній трансформації. Відбувається процес діджиталізації. На зміну покоління дітей «Z» прийшло покоління «Альфа» («Діти смартфонів»). Вихованці сучасності активні, готові приймати нове, готові до експериментів, проектування, пізнання інформації через різноманітні форми її подання. Невід'ємною частиною дошкільної освіти є інноваційні технології. Вихователі, застосовуючи інноваційні технології, спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає.

Феномен «кліповості» сучасних вихованців дошкільної освіти набуває з кожним роком все більшого розповсюдження. Неуважність, поверхове та фрагментарне сприймання інформації, синдром дефіциту уваги та її концентрації під час занять. Саме з такими проблемами зіштовхується сучасний вихователь [5].

У сучасній педагогіці існує чимало способів розвитку пізнавальної діяльності дітей як спосіб подолання негативного впливу кліповості. Найбільш ефективним, на думку науковців, є застосування інтелектуальних карт – своєрідних «схем» відображення картин світу в її різнобарві.

Англійський психолог, відомий дослідник із проблем інтелекту, психології навчання і проблем мислення Т. Бьюзен значно спростив техніку побудови інтелект-карт для дітей, а також зробив їх такими, що будуються навколо центральної думки або проблеми [1, с. 84].

Інтелектуальна карта – це структурно-логічна схема, в якій у

радіальній формі відображаються зв'язки ключового поняття, що розташовується у центрі, з іншими поняттями цієї теми (проблеми), та становить з ними нерозривну єдність. Інтелект-карта складається за активної участі дітей на їх очах, охоче дітьми коментується, багаторазово удосконалюється та доповнюється [6].

Н. Гавриш пропонує складати прості інтелектуальні карти з середньої групи, щоб у наступному навчальному році, їх можна б було оглянути з цими самими дітьми, проаналізувати, доповнити чи навіть суттєво змінити [3, с. 87].

Метод інтелектуальних карт можна зарахувати до класу комбінованих методів навчання. Адже сама карта є наочним засобом, оскільки наявно показує дітям взаємозв'язки понять теми, основні логічні блоки, містить малюнки, картинки. Проте складання карти відбувається у процесі обговорення, полілогу, в якому діти як співрозмовники обмінюються думками, міркуваннями, висловлюють пропозиції, варіанти відповідей [7].

Перевагою інтелект-карт є те, що під час їх складання працюють обидві півкулі головного мозку. Ліва півкуля відповідає за логіку (слова, цифри, числа, послідовність, лінійна побудова, аналіз). Вона задіяна, коли працює зі схемами. З початком підбирання малюнків (графічних образів) відповідні до слів, розміщених на «гілках» інтелект-карти, активізуються нові розумові процеси, які до цього не були задіяні. До роботи лівої півкулі мозку підкріплюється права півкуля (ритм, колір, уява, просторове уявлення, мрії), що відповідає за образи. Тобто працюють одночасно дві півкулі – від асоціацій до логіки й навпаки.

В основу побудови карт покладено два принципи – асоціативність і фізіологічні основи сприйняття інформації. Ментальну карту можна створювати як на занятті, використовуючи дошку, так і вдома, створюючи колажі, схематичні зображення. Цей вид роботи надзвичайно подобається творчим дітям [2, с. 195].

Дошкільна освіта у старшій групі є фундаментом подальшої освіти, і від успішності проходження даного періоду багато в чому залежить і результативність навчання у початковій школі. Сучасному вихователю необхідно крокувати в ногу з часом, прагнути до вдосконалення сучасних технологій, що сприяють саморозвитку та самовдосконаленню вихованців.

У дітей дошкільного віку розвинуте наочно-образне мислення. Ілюстрації, яскраві кольори, асоціації дітей щодо того чи іншого предмету – все це сприяє кращому засвоєнню інформації у дітей та можливості швидше відтворювати її за необхідності. При зображенні зв'язків використовуються різноманітні малюнки. Головною умовою побудови інтелект-карт для вихованців старшої групи є певні правила:

1. Інтелект-карта – має бути яскравою, інформативною, зрозумілою.
2. Починати будувати інтелект-карту потрібно з центру аркуша.
3. Головна думка карти розміщується в самому центрі і виділяється (кольором, шрифтом або написанням)
4. Виділяються основні гілки карти, які стосуються теми.
5. Від основних гілок йдуть інші які ширше пояснюють попередню гілку.
6. Кожна з гілок має відрізнитись за кольором [5].

Робота з інтелект-картою відбувається у два етапи.

Перший – підготовчий етап включає в себе складання інтелект-карти. За змістом освітніх завдань до вікової групи спочатку потрібно визначити, які елементи становитимуть інтелектуальну карту, що буде складатися на занятті, відповідно готується демонстраційний та роздатковий матеріал, відповідні схеми.

Етап другий передбачає використання матеріалу на занятті [6]. Робота зі схемою відбувається за логічними кроками:

– термінологічний: концентрація уваги дітей на ключовому слові, формвання понятійного поля (узагальнююче поняття та слова-назви об'єктів). Заповнення центрального кола та стрілочки-ланцюжки. Кожне кільце закінчується словом, логічно пов'язаним із ключовим;

– художньо-лексичний: уточнення значень слів-понять, вправлення дітей у складанні словосполучень, фраз, розширення кругозору дітей. Впродовж заняття схема доповнюється, перше коло слів збільшується за рахунок уточнень, відповідно на схемі розташовуються нові зображення. Отримання дітьми вказівок щодо правильного розташування зображень (дитина вправляється в орієнтуванні на схемі, розвивається слуховий, зоровий та руховий аналізатори, відбувається зосередження уваги, стимулюється сприймання та мислення);

– руховий, за потреби задіяти рух для збереження загального ритму, темпу заняття, використання фізкультхвилинки;

– зосередження на оформленні спільного кінцевого продукту: об'єднання дітей за спільною діяльністю. На карті відображуються другорядні ідеї, які пов'язані з ключовими поняттями за допомогою збільшених стрілок [6].

Дошкільнята сприймають цілісний образ, створений за допомогою інтелект-карти, що сприяє легкому, невимушеному його запам'ятовуванню. У такий спосіб діти поступово можуть навчитися «читати» слова без спеціального навчання. Відтак схема стає живою, наочною, а сам процес її складання надає жвавості заняттю динамічного та діалогічного характеру. Особливого значення застосування карт набуває на заняттях інтегрованого типу – ключове слово схеми становить смисловий стрижень, навколо якого і відбувається об'єднання різних видів діяльності та галузей знань. Також готова інтелектуальна карта значно полегшує планування, тобто визначення змісту навчально-пізнавальної діяльності дітей.

Отже, вихователі, застосовуючи інноваційні технології, спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає.

Список використаних джерел

1. Бьюзен Т. Мапа думок. Докладний посібник із вивчення і застосування найпотужнішого інструмента мислення у світі : Тоні Бьюзен; переклад з англ. Олени Замойської. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 224 с.

2. Волинець Ю. О., Дорохова Д. О. Інноваційні технології навчання в державних закладах дошкільної освіти: теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2021. Вип. 4(92). С. 194–197.

3. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття : Методика проведення. К. : Шк. світ, 2007. 128 с.

4. Дичківська І. М. Іноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с. URL: <https://eltutor.at.ua/Podskazki/Dychkivska.pdf> (дата звернення 12.02.2024)

5. Кліпове мислення та профілактика його розвитку в

процесі навчання. URL: <https://vseosvita.ua/library/klipove-mislenna-ta-profilaktika-jogo-rozvitku-v-procesi-navcanna-7545.html> (дата звернення 26.12.2023)

6. Коновалова Н. Використання інтелект-карт у навчальній роботі з дітьми. URL: <https://natalikonovalova.blogspot.com/2018/02/master-klass.html> (дата звернення 10.02.2024)

7. Смолюк С. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. Acta Paedagogica Volynienses, 3, 3–8, doi: URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.1> (дата звернення 16.01.2024)

Стаднійчук Марія Анатоліївна,
аспірант кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД

Ранній вік, зокрема третій рік життя є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, що обумовлено психологічними особливостями дітей цього вікового періоду: активне пізнання функцій предметів, які оточують дитину [1; 4]; підвищена емоційність та вразливість [11]; розвиток активного мовлення [1; 3]; розвиток сприймання [9]; формування самосвідомості як результат розуміння власних можливостей [4]; потреба дитини у спільній діяльності та спільних емоціях з дорослим [1; 8].

В. О. Огнев'юк вважав, що «одним із ключових підходів до реалізації змісту чинних програм в Україні є пріоритетна зорієнтованість на активізацію творчого потенціалу дитини» [7, с. 6]. В цьому контексті погоджуємось з науковцем, що і батьки, і вихователі повинні сприяти залученню «кожної дитини саме до тих видів діяльності, які найбільше сприяють виявленню її інтересів, розкриттю її природних нахилів, здібностей та

реалізації права на вільний вибір практичних способів дій, інструментарію, партнерів тощо» [7, с. 6].

Для дитини третього року життя важливо мати можливість не лише торкатися предметів, а обстежувати їх, не дивитися, а спостерігати і, як наслідок, формувати власну картину світу. Цього можливо досягти лише за умови особистісно-орієнтованої моделі виховання та супроводжувальної ролі педагога. Наші наукові погляди є суголосними з О. О. Дроною в тому, що «супроводжувальна позиція педагога характеризується визнанням за дитиною права на зображення світу таким, яким вона його відчуває, переживає. Дитина є автором процесу образотворення та власником його продукту» [5]. Завдання педагога полягає в тому, щоб забезпечити дитині свободу в творчості, в тому числі у виборі матеріалів та інструментів для творчості. Дорослий повинен «зіштовхнути» дитину з великою кількістю досвіду для того, щоб вона відшукала свій особистий спосіб самовираження [13]. На необхідності створення для дитини раннього віку «безпечного, насиченого предметами, матеріалами, атрибутами, найпростішими інструментами» середовища наголошувала також О. Л. Кононко [6, с. 13-14]. Відповідно, педагог створює умови і забезпечує емоційне тло під час супроводу дитячої імпровізації в творчості. О. О. Вовчик-Блакитна, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко вважають, що завдання вихователя «не «навчити», не «показати», не «забезпечити» й «організувати», тобто передати свій вже далеко не «передовий досвід», а перш за все обережно супроводжувати зростання дитини, а для цього прислухатися і чути, намагатися зрозуміти, щоб принаймні не заважати, не згасити, не знищити в дитині те неповторне і справді геніальне, ту іскру Божу, з якою прийшла вона у світ» [10, с. 7].

Акцентуємо увагу на тому, що в дитячій творчості є неприпустимим «домальовування», «перемальовування» й «розмальовування». Все це шкодить розвитку творчих здібностей. Дитяча кімната, в якій вивішені в ряд десятки ідентичних робіт, свідчить про те, що педагог не дав дітям права обирати, віддав перевагу кінцевому результату, а не процесу емоційного сприймання та пізнання світу дитиною [12]. Емоційний фактор відіграє дуже велику роль під час освітньої взаємодії з дітьми раннього віку. На цьому наголошують І. М. Біла [2], О. А. Половіна, І. В. Кондратець [8]. Створення ситуацій

«милування» красою довкілля, творами мистецтва сприяє позитивним дитячим емоціям. Крім того, щоб заохотити дитину до творчості, потрібно надати дітям можливість побачити та відчувати культуру та способи життя інших, це в свою чергу виховує повагу до вибору інших [12].

Отже, розвиток творчих здібностей дітей третього року життя сприяє становленню всебічно розвиненої особистості, яка і в дорослому житті обиратиме власний шлях, а не слідуватиме встановленим шаблонам. Педагог, створюючи для дитини відповідні умови, виховує людину з гнучким мисленням, яка творчо підходить до розв'язання різноманітних життєвих ситуацій, матиме власну точку зору та активну життєву позицію, яка проявлятиметься у створенні чогось нового, а не відтворенні того, що створив інший.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: «Фенікс», 2014. 137 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. К.: Видавничий дім «Слово», 2009. 408 с.
4. Гурковська Т. А. Супровід розвитку дітей раннього віку, Київ: Шкільний світ, 2011. 128 с.
5. Дронова О. О. Педагогічні технології художньо-естетичного розвитку особистості дитини в контексті завдань сучасної дошкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2021. С.132-136. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.1.27> (дата звернення: 03.01.2024).
6. Кононко О. А. Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в раннього дитинства. Ніжин : ДУ ім. М. Гоголя, 2018. 255 с.
7. Огнев'юк В.О. Особлива місія дошкільної освіти Дошкільне виховання. 2006. № 4. С. 3–7.
8. Половіна О. А., Кондратець І. В. Артосвіта дітей раннього віку: аспекти психолого-педагогічного супроводу. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. № 38 (2). URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3812>(дата звернення: 03.01.2024).

9. Рагозіна В. В. Дитина раннього віку: особливості розвитку, Збірник наукових праць. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2015. Випуск 19. Книга 2. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709370/1/Рагозіна_дитина_РВ_ІПВ.pdf (дата звернення: 08.01.2024).

10. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника: монографія. Т. О. Піроженко, С.О. Ладивір, О.О. Вовчик-Блакитна та ін.; за ред. Т. О. Піроженко. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2012. 236 с.

11. Шульга Л. М. Розвиток художньо-творчого потенціалу як природна потреба дитини дошкільного віку. 2020 URL: <https://drive.google.com/file/d/1uefUzRF0vlgvlpX6-AgbsXuc8Yd6nIN3n/view> (дата звернення: 10.01.2024).

12. Gable S. Creativity in young children. Environmental Sciences Extension. Human and Environmental Services (University of Missouri-Columbia. Extension). 2022. 8 p. URL: <https://extension.missouri.edu/publications/gh6041> (дата звернення: 07.11.2023).

13. Lowenfeld F., Britain L. Creative and Mental Growth. The Macmillan Company, New York. Collier-Macmillan Limited, London. 1964. 412 p.

Столяр Олена Володимирівна,

вчитель-логопед, Хмельницький заклад дошкільної освіти №1 «Капітошка»

ОСНОВНІ ПЕРІОДИ НОРМАЛЬНОГО МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Мовленнєва функція відіграє важливу роль у психічному розвитку дитини, у процесі якого відбувається становлення пізнавальної діяльності, формуються здібності до понятійного мислення. Повноцінне мовленнєве спілкування є необхідною умовою здійснення нормальних соціальних людських контактів, а це, зі свого боку, розширює уявлення дитини про навколишній світ. Оволодіння дитиною мовленням певною мірою регулює її

поведінку, допомагає спланувати адекватну участь у різних формах колективної діяльності. Тому виражені відхилення в мовленнєвому розвитку дитини мають такі негативні наслідки:

- а) відстає психічний розвиток дитини;
- б) уповільнюється формування всіх рівнів пізнавальної діяльності;
- в) з'являються порушення емоційно-вольової сфери, що призводить до формування особливих особистісних якостей (замкненість, емоційна нестійкість, відчуття втрати, нерішучості);
- г) виникають труднощі в засвоєнні письма і читання, що знижує успішність дитини у навчанні [1].

У літературі питанням поетапності становлення мовлення за його нормального розвитку приділяється достатньо багато уваги. У монографії О.Гвоздева, в працях Г.Розенгард-Пупко, Д.Ельконіна, О.Леонтьєва, Н.Швачкіна, В.Бельтюкова докладно описано становлення мовлення у дітей з раннього дитинства. Ці автори з різних позицій розглядають і виділяють етапи мовленнєвого розвитку. Так, О.Гвоздев на основі докладного вивчення послідовності засвоєння дитиною частин мови, структур речень, характер граматичного оформлення пропонує свою періодизацію. Спираючись на дослідження О.Леонтьєва, можна умовно виділити основні періоди мовленнєвого розвитку і в кожному з них визначити ту симптоматику, яка має насторожувати педагога в процесі спілкування з дитиною. Зупинимось докладніше на чотирьох періодах:

- 1-й – *підготовчий* (з моменту народження – до 1 року);
- 2-й – *переддошкільний* (з 1 до 3 років);
- 3-й – *дошкільний* (з 3 до 7 років);
- 4-й – *шкільний* (з 7 до 17 років).

Підготовчий період. Дитина з'являється на світ і свою появу оголошує криком. Крик – перша голосова реакція дитини. І крик, і плач дитини активізують діяльність артикуляційного, голосового, дихального відділів мовленнєвого апарату. Тому, якщо в розділі «анамнестичні дані» зазначено, що дитина народилася в асфіксії і відразу не закричала, то ця інформація вже може бути важливим діагностичним симптомом для вчителя-логопеда.

Період «гуління» відзначають у всіх дітей. Уже в 1,6 міс., а потім – в 2 – 3 міс. голосові реакції дитина виявляє у вимові таких

звуків, як *а-а-бм-бм*, *бль*, *угу*, *бу*. Саме вони у подальшому стають основою для становлення членороздільності мовлення. «Гуління» у всіх дітей народів світу однакове. У 4 міс. ускладнюються звукові сукупності: з'являються нові, на зразок *гн-агн*, *ля-аля*, *рн*. Дитина в процесі «гуління» ніби грається зі своїм артикуляційним апаратом, кілька разів повторює той самий звук, отримуючи до того ж задоволення. Гулить дитина тоді, коли вона суха, виспалася, нагодована і здорова [2].

Якщо поблизу перебуває хтось із рідних і починає «розмовляти» з дитиною, то вона із задоволенням слухає звуки та ніби «підхоплює» їх. На тлі такого позитивного емоційного контакту дитина починає наслідувати дорослих, намагається урізноманітнювати голос виразною інтонацією. Для розвитку навичок «гуління» рекомендується і так зване зорове спілкування, під час якого дитина вдивляється в міміку дорослого та намагається відтворити її.

За нормального розвитку дитини «гуління» поступово переходить у лепет. У 7 – 8,5 міс. діти вимовляють склади на зразок *баба*, *дя-дя*, співвідносячи їх з людьми, що оточують. Лепет – це не механічне відтворення складових співвідношень, а співвідношення їх з визначеними людьми, предметами, діями. У процесі спілкування з дорослими дитина поступово намагається відтворити інтонації, темп, ритм, мелодійність, а також вимовляти звукові елементи мовлення. У 9 – 10 міс. розширюється обсяг лепетних слів, які дитина намагається повторювати за дорослим.

У 8,5 – 9 міс. лепет має модульований характер з різноманітними інтонаціями. Проте не у всіх дітей цей процес однаковий: зі зниженням слухової функції гуління «затухає», і це нерідко є діагностичним симптомом. Так, якщо на консультацію приводять дитину без мовлення в 2,5 – 3 роки, яка не розуміє звернене до неї мовлення і не розмовляє, важливо з'ясувати, чи не зникало у неї «гуління» в ранньому віці. В подібних випадках потрібно обов'язково зробити їй аудіограму [2].

Переддошкільний період. У цей період розширюється обсяг лепетних слів, що використовує дитина. Переддошкільний період характеризується підвищеною увагою дитини до дорослих, що оточують, посилюється її мовленнєва активність. Слова, що використовує дитина, багатозначні: водночас тим самим лепетним словом вона позначає кілька понять: «*бах*» – упав,

лежить, спіткнувся; «дай» – віддай, принеси, подай; «биби» – що катається, машина, літак, велосипед.

Після півтора року спостерігається збільшення активного словника дітей, з'являються перші речення, що складаються з аморфних слів-коренів: «тато, ди» (тато, йди); «ма, да кх» (мама, дай кицю).

Як доводять дослідження, діти не відразу оволодівають правильним мовленням: одні явища мови засвоюють раніше, інші пізніше. У цей період особливо важливу роль відіграє сукупність таких чинників:

- а) механізм наслідування слів дорослих, що оточують дитину;
- б) складна система функціональних зав'язків, що забезпечують здійснення мовлення;
- в) сприятливі умови, в яких виховується дитина (доброзичливе, уважне ставлення до дитини, повноцінне мовленнєве оточення, достатнє спілкування з дорослими).

Аналізуючи кількісні показники зростання лексичного запасу дітей у цьому віці, можна навести такі дані: півтора року – 10 – 15 слів, до кінця 2 року – 30 слів, до 3 років – приблизно 100 слів [2].

Отже, до кінця переддошкільного періоду діти спілкуються між собою і дорослими, що їх оточують, використовуючи структуру простого поширеного речення з найпростішими граматичними категоріями мовлення.

Батьки і вихователі мають знати, що найсприятливіший та інтенсивний період у розвитку мовлення дитини припадає на перші три роки життя. Саме в цей період усі функції центральної нервової системи у процесі природного формування найлегше піддаються тренуванню, вихованню. Якщо умови розвитку в цей час несприятливі, то формування мовленнєвої функції настільки спотворюється, що надалі не завжди вдається в повному обсязі сформулювати повноцінне мовлення.

Дошкільний період. Цей період характеризується найінтенсивнішим мовленнєвим розвитком дітей. Нерідко спостерігається якісний стрибок у розширенні словникового запасу. Дитина починає активно використовувати усі частини мовлення, поступово формуються навички словотворення. У цей час активний словник дітей досягає 3 – 4 слів, формується більш диференційоване використання слів відповідно до їхнього значення, здійснюються процеси словозміни. У віці 5 – 6 років

висловлювання дітей досить поширені, простежується визначена логіка викладання. Нерідко в їхніх розповідях з'являються елементи фантазії, бажання придумувати епізоди, яких насправді не було.

У дошкільний період спостерігаються достатньо активне становлення фонетичної сторони мовлення, вміння вимовляти слова різної складової структури і звуко наповненості. Якщо у когось із дітей і виникають до того ж помилки, то вони стосуються найскладніших, маловживаних і найчастіше незнайомих для них слів. Достатньо виправити дитину, дати зразок відповіді і трохи «повчити» її правильно вимовляти це слово, і вона швидко введе його в самостійне мовлення.

Розвинена навичка слухового сприймання допомагає дитині контролювати власну вимову і чути помилки у мовленні дорослих, що оточують. У цей період формується мовленнєве відчуття, що забезпечує впевненість використання в самостійних мовленнєвих висловлюваннях усіх граматичних категорій. Якщо в цьому віці дитина допускає стійкий аграматизм (*«граю батиком»* – граюсь з братиком; *«мамою були магазині»* – з мамою були у магазині; *«м'яч упав і тоя»* – м'яч упав зі стола), скорочення і переставляння складів і звуків, уподібнення складів, їхня заміна і пропуск, то це є важливим і переконливим симптомом, що засвідчує виражене недорозвинення мовлення. Такі діти потребують систематичних логопедичних занять ще до вступу до школи [2].

Отже, до кінця дошкільного періоду діти мають володіти розгорнутим мовленням, фонетично, лексично і граматично правильно оформленим.

Шкільний період. Упродовж цього періоду триває вдосконалення зв'язного мовлення. Діти усвідомлено засвоюють граматичні правила оформлення вільних висловлювань, повністю оволодівають звуковим аналізом і синтезом, формується писемне мовлення [2].

Отже, розвиток дитячого мовлення – це складний і різнобічний процес. Діти не відразу оволодівають лексико-граматичним складом, словозміною, звуковимовою і складовою структурою. Одні мовленнєві групи засвоюються раніше, інші – значно пізніше. Тому на різних стадіях розвитку дитячого мовлення одні елементи мови виявляються вже повністю засвоєними, а інші – лише частково. Засвоєння фонетики тісно пов'язане із загальним поступальним процесом формування лексико-граматичного

складу української мови.

Список використаних джерел

1. Лопатинська Н.А. Неврологічні основи логопедії: навчальний посібник для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта». Київ: Видавничий дім «Слово», 2017. 152 с.
2. Шеремет М. К. Логопедія: підручник, 3-тє видання, перероблене та доповнене. Київ: Видавничий дім «Слово». 2013. 672 с.

Стребна Ольга Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»;

Роздорожня Вікторія Вікторівна,

викладач кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

**РОЗВИТОК ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗА МЕТОДИКОЮ
ГЛЕННА ДОМАНА**

У «Базовому компоненті дошкільної освіти», що відповідає положенням Конвенції ООН про права дитини, законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», визначаються основні цінності дошкільної педагогіки: «визнання самоцінності дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості, а також необхідності «створення сприятливих умов для розвитку особистісної зрілості та базових якостей кожної дитини» [1]. Проведені дослідження останніх десятиліть підтверджують велике значення раннього розвитку дитини як у теорії, так і в практиці дошкільної освіти. Ранній розвиток дитини визначається як важливий аспект освітньої діяльності, який неодмінно впливає на формування та становлення дитини як компетентної та всебічно розвиненої

особистості.

Проблема розвитку особистості та формування її базових якостей завжди була на часі й потребувала уважного вивчення з боку видатних фахівців. Аналіз наукових досліджень та педагогічного досвіду Г. Домана, М. Зайцева, М. Ібуки, С. Лупан, М. Монтесорі переконує нас у тому, що раціонально організоване освітнє середовище та правильно підібрана методика навчання, забезпечують всебічний розвиток дитини.

Сучасні батьки та педагоги мають можливість обирати різні методики раннього розвитку дітей. Потрібно лише пам'ятати, що будь-яка методика має свої особливості, а також врахувати, що кожна дитина є унікальною. Адже, «ранній розвиток – це не перетворення дитини на енциклопедичний довідник, а створення сприятливого середовища для повноцінного емоційного, фізичного й інтелектуального розвитку дитини» [4].

Дослідниця Д. Момот наголошувала, що «кожна дитина розвивається своїм темпом, поступово, крок за кроком. Кожен малюк формується на свій лад. А що, як не просто погратися і почитати, а почати вчити дитину за допомогою дієвої методики раннього розвитку (звісно, через гру). Вона розвиватиметься ще швидше, інтенсивніше, вразить батьків і вихователів своїм розумом, пам'яттю, винахідливістю, творчими здібностями» [3]. Одним із таких ефективних та широко використовуваних педагогічних підходів серед батьків та педагогів є методика, розроблена Гленном Доманом, яка заснована на вивченні фізіології мозку та специфіці його функціонування в ранньому віці.

Методика Г. Домана є однією з найбільш популярних у зростанні дітей раннього віку. Основна ідея полягає в стимулюванні розвитку малюків через застосування різних навчальних матеріалів та прийомів і методів, спрямованих на активізацію мозку у цьому віковому періоді. Г. Доман – відомий учений, очолював інститут розвитку потенціалу людини в Філадельфії, він та його наукові співробітники придбали всесвітню популярність саме завдяки своїй роботі з дітьми, що мали мозкові порушення, травми. Ці діти під впливом спеціально створеного середовища та цілеспрямованих занять поступово

«починали рухатися, потім повзати, потім дертися і, нарешті, ходити і бігати – причому точно так же, як це роблять здорові новонароджені» [2, с.7].

У своїй унікальній методиці автор розкрив наукову концепцію фізіології мозку і його функціонування, чітко й послідовно пояснюючи, як програма фізичної активності для маленьких дітей може вплинути на їх розвиток і нейрологію мозку. Учений демонстрував наслідки цих процесів, які стимулюють інтелектуальний і соціальний, а особливо фізичний розвиток дитини. Однак, не задовольняючись одними теоретичними поясненнями, Г. Доман у своїх працях «Так, ваша дитина – геній!: природний розвиток потенціалу вашого новонародженого», «Як дати дитині енциклопедичні знання», «Як навчити дитину математики», «Як навчити дитину читати», «Як розвинути розумові та фізичні здібності дитини» подавав точні, послідовні, загальнодоступні рекомендації для досягнення певних цілей кожною маленькою особистістю.

Одним з ключових аспектів методики Г. Домана є раннє стимулювання інтелектуального та фізичного розвитку, побудованому на грі та позитивному досвіді дитини. Завдяки спеціально розробленим методам, таким як використання карточок зі словами, зображеннями та різноманітними матеріалами, діти розвиваються в абсолютно природному для них темпі. Ця методика також сприяє розвитку координації, уваги та вмінню концентруватися, що є важливими навичками для успішного навчання та життя взагалі. Г. Доман у праці «Гармонійний розвиток дитини», наголошував, що «кожен новонароджений має найбільшим генетичним даром – людський мозок. Тому єдине питання полягає в тому, чи зуміємо ми забезпечити відповідне середовище для зростання і розвитку цього мозку. Геніальність доступна кожній дитині. Про це говорить весь наш досвід і всі наші знання. Походження генія пов'язано не тільки з древніми генами наших спільних предків. Воно схоже на зерно, приховане в кожній дитині, яке здатне прорости і принести плоди» [2].

Підтверджуючи думку дослідника, відзначимо, що для досягнення всебічного розвитку дитини раннього віку необхідно,

щоб батьки та педагоги створили специфічні умови, а саме: стимулювати когнітивні здібності у дітей за допомогою фізичних вправ (рухової активності, «діяльності рук»). Г. Доман підкреслював, що «високорозвинений інтелект бере свій початок в людській рухливості й діяльності рук» [2, с.9]; створити особливе оточення, яке сприяє активній рухливості дитини, дозволяючи їй краще та швидше вчитися контролювати своє тіло та почуватися впевненіше.

Г. Доман рекомендував розпочинати заняття з немовлям, наголошуючи на тому, «щоб дитині було цікаво повзати, надайте їй якісь предмети, до яких вона захотіла б наблизитися. Очевидно, що якщо ви помістите її на підлогу та оточите з усіх боків цікавими предметами, то у неї не буде причин повзти куди-небудь» [2, с.140]; використовувати різноманітні іграшки, що допомагають розвивати тактильні, зорові, слухові, нюхові відчуття; створити оточення, що наповнене цікавими та нестандартними предметами, які дитина може ретельно розглядати та досліджувати, а також зовнішній простір, який має безліч фізичних властивостей, інтеракція з яким природно сприятиме розвитку внутрішнього світу дитини.

Також на розвиток дитини раннього віку впливають заняття із картками зі словами, картинками, розгляд та читання книжок, в яких тексти написані великими літерами та супроводжуються яскравими малюнками. Унаслідок спостережень було з'ясовано, що діти, яким читають уголос з раннього віку, успішніше опановують уміння читати, що важливо для розвитку грамотності.

Важливо також започаткувати постійне спілкування з дитиною, відповідати на її запитання та задовольняти її цікавість, що сприяє підтримці її розвитку і навчанню. А ще обов'язково потрібно організовувати та проводити з дітьми раннього віку різноманітні ігри, що відповідають їхнім інтересам та рівню розвитку. Граючись, дитина пізнає світ, навчається спілкуватись з іншими, виконує побутові дії, фантазує. Для дитини гра – це не просто час розваг, а справжнє життя, де вона має можливість вільно виразити свої фізичні та емоційні потреби [2]. Розвиток дітей включає фізичну, соціальну та інтелектуальну

сфери, що може бути джерелом радості як для дітей, так і для дорослих, і водночас це процес, який спрямований на досягнення спільного успіху.

Хоча методика Г. Домана має багато прихильників і успішні приклади використання, вона також має свої недоліки. Наприклад, інтенсивне використання методики може призвести до стресу та перевантаження малюка. Деякі аспекти методики, такі як великий обсяг інформації на візуальних картках, можуть не враховувати індивідуальні особливості розвитку кожної дитини. Крім того, глибоке застосування методики Г. Домана може призвести до відмови від традиційних методів навчання, які також можуть бути ефективними або необхідними для розвитку дитини. Проте, незважаючи на ці недоліки, перевірена на практиці теорія Домана сприяє потужному інтелектуальному старту, який є важливим для раннього розвитку дитини.

Таким чином, методика Гленна Домана надає батькам та педагогам цінний інструментарій для ефективного супроводу розвитку дітей на ранніх етапах їхнього життя та відіграє важливу роль у створенні підґрунтя для подальшого успіху в навчанні.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Доман Г. Гармонійний розвиток дитини. URL: <https://file:///C:/Users/ASUS/Desktop/Глен%20Доман/Гленн%20Доман.Гармоничное%20развитие%20ребенка.pdf>
3. Момот Д. М. Ранній розвиток дітей. URL: <https://sites.google.com/a/kubg.edu.ua/rannij-rozvitok-ditej/rozdumi-na-temu-rannogo-rozvitku-ditej>
4. Разом до гармонії: розвиток дитини раннього віку: *Метод. посіб.* / Авт.-упоряд. І. В. Братусь, Н. В. Кошечко, О. Л. Нагула; За заг. ред. І. Д. Звірівої. Київ: Кобза, 2004. 128 с.

Сущенко Лариса Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Запорізький національний університет

САМОРЕГУЛЯЦІЯ ОСОБИСТОСТІ – ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення, період кардинальних змін і перетворень у будь-яких сферах, у тому числі й освітній галузі, зростає значущість якісної професійно-педагогічної підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних кадрів, здатних до високого рівня організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії, забезпеченні повної реалізації навчальних, розвивальних та виховуючих цілей освітнього процесу у закладі дошкільної освіти.

Щоб збудити у дітей дошкільного віку допитливість розуму, виховати радість пізнання, сформувані потребу у творчій діяльності, сприяти розвитку їхнього творчого потенціалу, сучасний вихователь закладу дошкільної освіти повинен бути не тільки носієм наукових знань і загальнолюдських духовних цінностей, а й творчою особистістю.

Педагогічна творчість має певні особливості. Вихователь творить на очах десятків дітей і не тоді, коли в нього є натхнення, а тоді, коли цього вимагають обставини, – «тут» і «тепер». Його творчість нерідко імпровізаційна, що вимагає миттєвості переvertлення. Вихователю щодня постійно доводиться мати справу з відомим матеріалом, а захопитися раніш знайомим і звичним дуже тяжко. Крім того, творчий задум педагог реалізує через власну особистість, тобто, суб'єкт впливу зливається із засобом впливу. Тому особистість вихователя стає «інструментом» творчості. Педагогічна творчість пов'язана з великою психічною напругою, яка відображається на самопочутті вихователя і нерідко характеризується негативними емоціями. Відчуття емоційного дискомфорту не створюють конструктивної поведінки, дезорганізують діяльність педагога і пригнічують його творчі спонукання. Спостереження свідчать, що надмірна емоційна збудженість і низька емоційна устааленість вихователя

призводять до недостатньої витримки в процесі взаємодії, що позначається як на його ставленні до дітей, так і на ставленні до професійної діяльності, в цілому.

У цих умовах зростає необхідність розвинутого педагогічного самовладання, внутрішньої дисципліни, які дають можливість вихователю в необхідний момент підкорити почуття розуму, організувати себе. Це потребує приведення в належний стан «інструменту» педагогічної творчості – психофізичного апарату вихователя, який необхідно зробити здатним у кожен момент здійснювати необхідні дії, створювати творче робоче самопочуття, яке складається із зосередженості уваги, творчої уяви, готовності до імпровізації, породжує бажання нестандартно, творчо діяти.

Досягнення такого оптимального внутрішнього стану вимагає володіння уміннями саморегуляції, яка в психолого-педагогічній літературі визначається як свідома активність індивіда, спрямована на приведення внутрішніх резервів у відповідність з умовами зовнішнього середовища, як здатність індивіда самостійно забезпечувати адекватність власних дій і вчинків вимогам діяльності.

Важливим питанням у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти постає розвиток їхньої саморегуляції, коли особлива увага має бути звернена на аспекти, найбільш суттєві для творчості. Але, як засвідчили результати проведеного дослідження, найбільш «слабкі» сторони професійної підготовки майбутнього вихователя – це уміння емоційно-образного сприйняття, переживання і перевтілення, здатність до імпровізації, творчої уяви та уваги.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити систему способів управління емоційною і поведінковою саморегуляцією: способи виховання доброзичливості і оптимізму; способи контролю за діяльністю організму; аутогенне тренування. Так, перша група способів пов'язана з вихованням педагогічної спрямованості особистості вихователя в цілому, його установок, ціннісних орієнтацій, формуванням особистісних професійно значимих якостей: доброзичливості, впевненості в собі, душевної рівноваги, педагогічної пильності, емоційної чутливості, почуття

відповідальності, прагнення до адекватної самооцінки. Важливими є способи управління собою, які засновані на вольовому регулюванні психічного стану, що вимагає розвинутої уяви та органів почуття. Зняти психічне напруження, що виникає стихійно, допомагає довільне направлення свідомості на будь-яку діяльність, досягаючи за допомогою відключення, переключення, відвернення уваги.

Спосіб переключення – це вольове регулювання негативного емоційного стану. Кращим засобом тут може виступати захоплююча справа, далека, від об'єкту, який викликав негативні емоції. Ефективними способами, які приводять до розрядки, є бібліотерапія (спосіб управління психічним станом шляхом читання художньої літератури), музикотерапія (зняття напруги за допомогою музики), трудотерапія (включення в активну трудову діяльність). Позитивні результати дає такий спосіб як імітаційна гра – програвання суб'єктом ролі такої людини, якою йому хотілося б бути.

Виходячи з положення про єдність внутрішнього (психічного) і зовнішнього (фізичного) у структурі особистості, багато дослідників при визначенні саморегуляції вважають важливою умовою творчого самопочуття м'язову свободу, яка виражена у зниженні м'язового тону і сприяє спокійному емоційному стану. Практика свідчить, що м'язові напруження, які виникають як результат зосередженості довільної уваги та волі, на здійсненні тих рухів, які у реальному житті відбуваються автоматично, впливають на емоційний стан.

Слід зазначити, що способом, за допомогою якого здійснюється комплексне регулювання психофізичного стану, є аутогенне тренування, яке передбачає оволодіння уміннями входити в стан релаксації (фізичного і психічного спокою). Дослідження доводять, що ефективність оволодіння уміннями саморегуляції забезпечується індивідуальним підходом (роботу за індивідуальними картками-завданнями з вправами тренувального характеру, аналіз діяльності кожного студента на занятті, поради-рекомендації стосовно подальшої роботи над розвитком сформованих умінь та ін.). Важливим у методиці розвитку умінь внутрішньої техніки виступає постійне отримання

студентом інформації про те, як він діє, розвивається і яких результатів досягає на кожному із етапів навчання. Це має забезпечуватися наявністю зворотного зв'язку, механізм якого дає можливість кожному своєчасно корегувати саморозвиток і більш результативно будувати процес становлення внутрішньої техніки, особливо, коли йдеться про усунення певних стереотипів.

Так, закріплення і удосконалення умінь може здійснюватись в умовах реального освітнього процесу, зокрема в період виробничої (педагогічної) практики. У процесі самоаналізу майбутній вихователь має з'ясувати причини виникнення негативних емоційних станів та нейтралізувати їх шляхом використання різноманітних засобів саморегуляції.

Підсумовуючи, зазначимо: основна ідея педагогічної системи розвитку готовності майбутніх вихователів до саморегуляції у професійній діяльності полягає у формуванні комплексу взаємопов'язаних компонентів. Ці компоненти зорієнтовані на цілеспрямований та послідовний вплив на особистість педагога за допомогою змісту, форм, методів, психолого-педагогічних умов освітнього процесу. Вектором цього впливу є формування особистісних якостей, дидактичних та технологічних компетентностей у майбутніх педагогів з метою саморегуляції змісту, процесу і результатів їхньої педагогічної діяльності, а також обумовляють психологічну позицію, спрямовану на співвіднесення себе, можливостей свого «Я» з вимогами обставин освітньої діяльності.

Доведено, що систематична цілеспрямована робота із розвитку умінь саморегуляції майбутніх вихователів допомагає їм управляти власними психічними станами і поведінкою, оптимально, швидко й ефективно діяти в складних професійних ситуаціях; прогнозувати можливі результати педагогічного впливу на дітей та створювати доцільні, позитивно насичені взаємовідносини в тріаді «вихователь-дитина-батьки», без чого творча праця педагога є неможливою.

Талемонюк Аліна Олександрівна,
викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
м. Хмельницький, Україна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НАВИЧОК, ОРІЄНТОВАНИХ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК, У ДИСКУРСІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пошук шляхів подолання екологічних проблем, пов'язаних із засміченістю планети – у глобальному розумінні та рідної вулиці, містечка, краю – у вузькому сприйнятті; проблемами глобального потепління; надмірного використання ресурсів планети; загроза соціальної катастрофи, пов'язаної із проблемами взаємодії між людьми та народами, деструктивним вирішенням конфліктів тощо спрямовують необхідність переорієнтації суспільства в цілому та кожної людини зокрема на дотримання моделі життя в інтересах сталого розвитку. Поняття «навички, орієнтовані на сталий розвиток», у професійному дискурсі дошкільної освіти України з'явилося відносно нещодавно – із розробкою, апробацією та схваленням для використання у закладах дошкільної освіти навчально-методичного посібника авторів Н. Гавриш, О. Саприкіної, О. Пометун «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» [1].

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що попри низку публікацій, присвячених проблемі формування у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, трактування цього поняття саме у такому формулюванні було здійснено у 2018 році унаслідок проведеного наукового дослідження під керівництвом професора Н. Гавриш. Так, навички, орієнтовані на сталий розвиток, трактуються Н. Миськовою як «автоматизовані дії, спрямовані на задоволення власних життєвих потреб, виконання яких відбувається на основі ціннісного ставлення до природи, людей, середовища» [2].

Варто відзначити, що протягом 2020 року в усіх дванадцяти номерах щомісячного спеціалізованого журналу «Методична скарбничка вихователя» публікувалися матеріали на допомогу

педагогам закладів дошкільної освіти щодо формування у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Кожен номер комплексно розкриває особливості методики взаємодії з дітьми дошкільного віку, картотеку активностей для відпрацювання, конспекти різних форм роботи, сценарії розваг та свят, кольорову вкладку із ілюстраціями за темою, перспективний педагогічний досвід, а також досвід формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток, у закладах дошкільної освіти Німеччини, Франції, Чехії, Швеції, Данії, Італії, Польщі, Словаччини, Греції, Норвегії, Хорватії.

Як виділяє Н. Миськова, «напрочуд цікавий досвід формування в дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, має Німеччина. Німецькі педагоги переконані, що основні аспекти сталого розвитку діти здатні зрозуміти й усвідомити вже в дошкільному віці. Тому важливо не втратити дорогоцінний час і змалечку поступово занурювати їх в актуальні для суспільства проблеми».

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що означена проблема перебуває у колі наукових інтересів українських дослідників питань освіти дітей дошкільного віку. Висвітлені результати теоретичного пошуку стосуються пояснення сутності досліджуваного поняття (О. Безсонова, Н. Гавриш, Н. Миськова), визначенні переліку навичок дітей молодшого дошкільного віку, орієнтованих на сталий розвиток, окреслені принципів та методів взаємодії з дітьми у контексті реалізації завдань освіти для сталого розвитку (О. Безсонова, Н. Гавриш, С. Іванчук, Ю. Семеняко); окремих сучасних педагогічних методик (С. Іванчук, Л. Зданевич, К. Крутій, Ю. Семеняко); висвітлені закордонного досвіду професійної діяльності вихователів дітей дошкільного віку у контексті ідей сталого розвитку (Н. Миськова), особливостей взаємодії з родинами вихованців щодо формування у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток (О. Орлова, Т. Сімайкіна).

Виокремлено такі особливості формування у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, які є основою формування означених проблем: побудова взаємодії учасників освітнього процесу за принципами педагогіки емпатуерменту; дієвий підбір методів та способів взаємодії з дітьми молодшого дошкільного віку щодо формування

навичок, орієнтованих на сталий розвиток, сприяє формуванню у них відчуття власної значущості у вирішенні важливих суспільних питань; зміна ролі педагога в освітньому процесі групи з керівника та організатора та коуча; організація взаємодії з родинами вихованців має двосторонній характер: діти викликають занепокоєння у батьків проблемами сталого розвитку, батьки сприяють створенню умов для багаторазового повторення дітьми дій в інтересах сталого розвитку (проте ця особливість реалізується лише за умови партнерської взаємодії педагогів з родинами вихованців).

Варто виділити той факт, що роль батьків у контексті досліджуваної проблеми носить надзвичайну цінність, але має двобічний характер: з одного боку – діти викликають занепокоєння у батьків новими намірами та діями, а з іншого – батьки як активні учасники освітнього процесу за умови партнерської взаємодії забезпечують можливість в сім'ї для багаторазового повторення дітьми дій в інтересах сталого розвитку.

Отже, варто наголосити, що проблема формування у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, відображена у низці нормативних документів та змісті чинних комплексних та парціальних освітніх програм, що означає та дозволяє сформулювати думку про те, що проблема у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, попри досить коротку історію появи та існування у дискурсі дошкільної освіти нашої країни пройшла стрімкий шлях від апробації до декларування у документах державного значення, що унормовують діяльність закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. Д. : «ЛІРА», 2014. 120 с.
2. Миськова Н. Дитячий садок чи станція юних екологів, або Як виховують дітей у Словаччині. *Методична скарбничка вихователя*. 2020. № 9. URL: <https://evykhovatel.mcfcr.ua/837538>
3. Миськова Н.М. Про халабуди та екторби, або цікавинки освіти для сталого розвитку з Чехії. *Методична скарбничка вихователя*. 2020. №4. С. 35-37

Тарнавська Наталія Петрівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
науковий співробітник Університету
Парми (Італія), кафедра спеціальної
педагогіки

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільна освіта закладає основу для майбутньої академічної та соціальної успішності дитини. Усвідомлюючи важливість цього періоду становлення, є важливим сприяння різноманітності, що є базовою категорією освітньої інклюзії та критерієм демократичного суспільства. Розглянемо в цьому контексті багатогранні аспекти різноманітності та їх роль в універсальному дизайні закладу дошкільної освіти.

Різноманітність у дошкільній освіті охоплює широкий спектр, включаючи культурні, мовні, соціально-економічні та пов'язані зі здібностями відмінності дітей. Дуже важливо розуміти та цінувати ці відмінності, щоб створити середовище, яке задовольняє унікальні потреби кожної дитини. Заклади дошкільної освіти повинні не тільки толерантно ставитися до відмінностей, але й активно підтримувати та плекати їх.

Сприяння прийняттю різноманітностей є запорукою того, що кожна дитина дошкільного віку, незалежно від спроможностей, матиме рівні можливості, права та зможе досягти гарних результатів нарівні з іншими. Інклюзія спрямована на створення середовища, де кожен відчуває, що його цінують, поважають і підтримують, де кожен не залишиться позаду, чи буде сегрегований, де люди не стигматизуються у жоден спосіб. Сприяючи різноманітності в закладі дошкільної освіти, ми створюємо середовище, де кожен має справедливе ставлення та можливість робити внесок і процвітати у таких сферах: взаємодія з педагогами і однолітками; вільна гра; діяльність на основі власного вибору; доступ до різноманітних ігрових та дидактичних матеріалів, іграшок (високотехнологічних, конструктивно-будівельних, самостійно створених, тих, які транслюють різноманіття культур, спроможностей, гендерних ролей, рас та національностей), книг

(науково-пізнавальні, книги-іграшки, книги без слів з картинками/ілюстраціями, комікси, інтерактивні книги, абетки, математичні книги, книги з римами, тематичні книги, класичні та народні казки книги про емоції тощо) та бути активним учасником візуалізації простору в своїх групі та ЗДО [2].

Одним з основних показників ефективності освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є створення універсального дизайну. Середовище дитячого садка має бути доступним, безпечним, сприятливим для розвитку кожної дитини та орієнтованим на формування індивідуального освітнього шляху. Важливим є акцент на варіативних моделях організації освітнього процесу в ЗДО із залученням сучасних технологій, освітніх програм, послуг, ігрового обладнання. Реалізація цих принципів можлива, коли необхідні умови відповідають методології ECERS-3. Зазначена методика виконує не лише діагностичну, а й прогностичну функцію, оскільки результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для формування освітньої стратегії, спрямованої на підвищення якості дошкільної освіти, підвищення рівня її інклюзивності [3].

Універсальний дизайн передбачає перебування в середовищі, яке є доступним не тільки для дітей з інвалідністю, але й для кожної дитини, яка прагне себе реалізувати в той, чи інший спосіб, наприклад, дитина полюбляє грати на сопілці – для неї будуть створені відповідні умови, включаючи можливості навчання для кращого оволодіння цим інструментом. Універсальний дизайн – це не тільки доступне та зручне, а й приймаюче середовище, де панує повага, доброта та співпереживання, які активно застосовуються та пропагуються педагогами, сприяючи атмосфері цінування кожної дитини та сприяння її розвитку з опорою на сильні сторони.

Соціально-економічне різноманіття є критично важливим аспектом інклюзивності в дошкільній освіті та створенні універсального дизайну. Державні інститути повинні прагнути усунути перешкоди, які можуть стати перепорою дітям з родин, які знаходяться у важкому соціально-економічному становищі через кризу в Україні, дітям з інвалідністю, дітям, які втратили батька, або батьків через військові дії, отримати доступ до якісної освіти. Це може включати надання фінансової допомоги, забезпечення доступних варіантів навчання та створення програм, які задовольняють особливі потреби сімей з різного роду

труднощами.

Заклади дошкільної освіти повинні бути обладнані для прийому дітей з різними здібностями, спроможностями, у тому числі з особливими освітніми потребами. Принципи універсального дизайну можна застосувати для створення інклюзивного середовища, яке підтримує навчання та розвиток усіх дітей, незалежно від їхніх здібностей. Це передбачає адаптацію фізичних просторів, навчальних матеріалів і освітніх стратегій, щоб забезпечити доступність для всіх.

Щоб середовище ЗДО мало універсальний дизайн й було інклюзивним необхідно:

Докладати зусиль, щоб фізичні простори були доступні для дітей з різними здібностями. Це включає пандуси, ліфти, санітарно-гігієнічні приміщення та відповідні засоби.

Розташовувати меблі, навчальні та ігрові матеріали так, щоб пристосувати дітей з різною мобільністю та сенсорними потребами до їх активного використання.

Надавати різноманітні варіанти для сидіння під час різних видів діяльності, включаючи м'які дитячі меблі, буми, матраци, модульні конструкції, регульовані столи та стільці.

Розробляти чітке й не обтяжене для педагогів планування, яке включає вільний вибір дитиною діяльності, сприяння різноманітним точкам зору, культурному різноманіттю, варіативності стилів навчання й виховання.

Створювати або змінювати дидактичні матеріали, ігрові засоби відповідно до різних спроможностей. Це може включати використання тактильної наочності, різного роду моделей, візуалізації маршрутів, альтернативної мови, або включення аудіокомпонентів.

Забезпечувати постійне навчання та вільний вибір освітянами способів підвищення кваліфікації, що стосуються інклюзивних практик та принципів універсального дизайну. Розвивати серед педагогів закладів дошкільної освіти культуру педагогічних дискусій, роздумів, кооперації, прийняття колективних рішень.

Надавати можливість розгортати вільну гру в будь-якій частині групової кімнати, самостійно обирати, або створювати засоби та локації. Рольові ігри забезпечують безпечне та сприятливе середовище для вираження емоцій і почуттів, допомагають дітям розуміти емоції та керувати ними, досліджуючи різні сценарії та результати в контексті гри та

соціальної реальності.

Підтримувати розвиток дрібної та великої моторики в умовах вільної діяльності в груповій кімнаті та на прогулянкових майданчиках, використовуючи візуальну підтримку, таку як схеми, малюнки та чіткі інструкції, щоб допомогти дітям зрозуміти дії та рухи.

Вести відкрите спілкування з батьками, щоб зрозуміти унікальні потреби кожної дитини, залучати родини до процесу прийняття рішень та заохочувати їхню участь у різних заходах в ЗДО.

Застосовуючи вище вказані підходи, кожен ЗДО може створити середовище, яке максимізує освітні можливості всіх дітей, сприяє різноманітності та інклюзії, а також гарантує, що кожна дитина може брати участь і розвиватися в сприятливих умовах. Різноманітне та інклюзивне середовище містить численні переваги, включно з покращенням когнітивного розвитку, удосконаленням соціальних навичок, підвищенням культурної компетентності та сприянням емпатії й толерантності серед дітей. Крім того, знайомство з різноманітністю готує дітей до глобалізованого світу та сприяє створенню більш справедливого суспільства.

Список використаних джерел

1. Азін В.О., Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Красюкова-Еннс О.В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової Еннс О. В. К., 2013. 128 с.
2. Аргіропулос Д., Тарнавська Н.А Інклюзивна педагогіка: Навчальний посібник для науково-педагогічних працівників, студентів закладів вищої освіти. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 248 с.
3. Звіт за результатами основного етапу польового дослідження оцінки якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3 / кол. авт. : О.Косенчук (осн. автор), Т.Піроженко (осн. автор), Н.Бахмат, О.Венгловська, Н.Гавриш, Х.Ковкрак, Ю.Косенчук, Л.Куземко, С.Нерянова, А.Регент, Н.Тарнавська [за ред О.Косенчук, Т.Піроженко] / Український інститут розвитку освіти. Київ: УІРО, 2022. 24 с.
4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник / Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Укладачем матеріалу є неурядова організація «Проживання в громаді» (м.Манітоба, Канада). К. : Паливода А.В., 2012. 120 с.

Тафінцева Світлана Ігорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Мотозюк Людмила Миколаївна,

кандидат психологічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

СТРАТЕГІЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стабілізація дітей дошкільного віку спрямована на забезпечення їхнього гармонійного розвитку та добробуту в цьому віковому періоді. Воєнний стан може суттєво впливати на психіку дитини, здійснюючи травмівні впливи на її емоційне, соціальне та психологічне благополуччя. Вплив воєнного стану на дитину залежить від багатьох факторів, таких як тривалість конфлікту, інтенсивність бойових дій, рівень підтримки та захисту з боку родини та суспільства. А віковою особливістю дитини дошкільного віку є те, що мислення найвищою мірою конкретне, операційно спрощене і звернене на сьогоднішній день,

Перебуваючи у подіях насиченого психологічного тиску, зумовлених воєнним станом, дитяче его постійно змінюється, регресує і знаходиться набагато ближче до первинних процесів, ніж у старших дітей та дорослих. Також дитина дошкільного віку не здатна проектувати себе на майбутнє, щоб вивчати покращений стан свого «Я». Все це зумовлює необхідність використання методів стабілізації при роботі із дитиною дошкільного віку для поліпшення якості її життя та адаптації до мінливих умов життя.

Вже на сьогодні Україна запускає Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, зазначила Перша леді України Олена Зеленська у своєму відеозверненні 23 травня 2022 року «... ми створимо власну унікальну програму психологічної допомоги. Це амбітне завдання – перетворити стрес і біль у силу і насагу, зло – на добро. Хіба це не робить вся Україна вже три місяці? Отож продовжуємо. До перемоги» [3, с. 13].

Н. Кирста зазначає, що війна торкнулася кожної української сім'ї і назавжди залишила відбиток страху, тривоги, невизначеності у психіці дорослих та дітей. До найбільш вразливої категорії відносимо дітей дошкільного віку. Відповідно

вони найшвидше піддаються емоційній напрузі у суспільстві, відчуваючи небезпеку, беззахистність, безпорадність у незрозумілому для них світі періоду воєнних дій [2, с. 65]. І. Бондар наголошує на тому, що в умовах воєнного стану виникає гостра проблема у забезпеченні складових психічного здоров'я, що сприяють комфортному розвитку дітей дошкільного віку. Дитині ще важко зрозуміти нову ситуацію, причини, наслідки, вони знаходяться у новому інформаційному просторі, де безліч невідомого, що породжує страх, порушення базових потреб – почуття безпеки, задоволення та, навіть, фізіологічних потреб [1, с. 201].

Дослідження засвідчують, що діти, зустрічаючись із випробуваннями не обов'язково мають мати психологічні проблеми, а навпаки можуть демонструвати «посттравматичне зростання». І таке зростання значною мірою залежатиме від підтримки дорослого. Вони можуть зростати резильєнтності (психологічній стійкості), мудрості, вдячності, здатності будувати глибокі стосунки, знати, що є головним у житті [4, с. 29]. Відповідно про психічний добробут дитини дошкільного віку варто турбуватися на етапі сильних випробувань умов воєнного стану. І не обов'язково чекати, коли виникне необхідність звертання вже за професійною психологічною (медичною) допомогою.

Ми визначаємо декілька засобів та стратегій для стабілізації дітей дошкільного віку, серед них:

Створення стабільного навколишнього середовища. Забезпечення безпечної та сприятливої атмосфери вдома та в закладі дошкільної освіти. Запевнення дітей у тому, що вони можуть розраховувати на підтримку та захист.

Встановлення режиму та структури. Встановлення регулярного режиму дня, який включає години сну, харчування, гри, навчання та інші активності. Стабільний режим надає дітям відчуття порядку та прогнозованості. А коли дитина знає, що за чим має відбуватися (відомість), то її рівень тривожності помітно зменшується. Наприклад, введення ритуалів та традицій може створити стабільність та передбачуваність для дітей. Це може бути щоденне привітання, ритуали перед сном чи спеціальні обряди під час свят.

Розвиток соціальних навичок. Заохочення взаємодії та спілкування з іншими дітьми та дорослими. Соціальна

стабільність важлива для психосоціального розвитку дітей в умовах непередбачуваності та відсутності стабільності. Наприклад, варто вчити дітей використовувати різні ігрові техніки для регуляції емоцій: розмальовування емоційно заряджених картинок, ігри-симуляції різних ситуацій тощо.

Підтримка родинних стосунків. Створення сприятливого клімату в родині, підтримка батьків у їхній ролі та забезпечення ефективної комунікації між дітьми та батьками. У умовах воєнного стану співпраця з батьками дітей є критично важливою для стабілізації та підтримки емоційного благополуччя дитини. Враховуючи стресові обставини, ось кілька форм співпраці з батьками: індивідуальні консультації із фахівцями; організація групових сесій підтримки для батьків, де вони можуть обмінюватися досвідом, висловлювати свої емоції та отримувати поради від інших батьків і фахівців; надання батькам інформації щодо ефективних стратегій взаємодії з дітьми під час стресових ситуацій, а також роз'яснення нормальних реакцій дітей на стрес та ін.

Формування емоційної стійкості. Розвиток навичок управління емоціями та навчання дітей конструктивним стратегіям вирішення конфліктів. Дорослим варто бути чутливими до емоцій дітей. Дозволяти їм висловлювати свої почуття та реагувати на них зрозуміло для дитини. Уся інформація, які знаходить в просторі має бути доступна для дитини у доступному для неї форматі та змісті. Адже те що є невідомим, стає більш загрозливим та спричиняє зростання тривожності.

Підтримка фізичного здоров'я. Забезпечення збалансованого харчування, фізичних вправ та розвитку загальної фізичної активності. Фізичне здоров'я безпосередньо пов'язане з психічним і емоційним станом дітей. Наприклад, використовуйте музичну терапію для розвитку та стабілізації емоцій. Спільні музичні заняття, слухання різних жанрів музики можуть позитивно впливати на настрій дитини.

Створення умов для творчості та гри. Забезпечення можливостей для розвитку творчих здібностей через гру та творчу діяльність. Малювання, конструювання, ліплення, гра у пісочниці, сюжетно-рольові ігри та інші види творчої діяльності сприяють розвитку уяви, а дитяча психіка досить пластична та адаптивна: налагодження взаємодії у вигаданому /ігровому світі

– з часом переноситься у світ реальний. А гра з різноманітними іграшками сприяє розвитку різних навичок. Тому варто використовувати конструктори, м'які іграшки для відчуттів, графічні матеріали для розвитку художніх здібностей тощо.

Здійснення психологічної підтримки. Надання дітям психологічної допомоги та підтримки у випадках стресових ситуацій чи проблемної поведінки. Психологічна підтримка дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану спрямована на допомогу їм у розумінні та впорядкуванні власних емоцій, створенні відчуття безпеки та допомозі їм впоратися з стресом, пов'язаним з конфліктною ситуацією та ін.

Вивчення та удосконалення навичок ефективного батьківства. Надання батькам знань та практичних навичок для ефективного виховання та підтримки розвитку своєї дитини в умовах воєнного стану. Це дозволяє батькам надавати підтримку та забезпечувати безпеку для своїх дітей у важких часах. Забезпечення батьків освітою та інформацією про те, як впливати на психологічне благополуччя дітей у воєнних умовах може створити навколо дитини стабілізаційне середовище.. Це може включати навчання ефективним стратегіям комунікації, регулювання емоцій та взаємодії з дітьми, сприяння емоційній виразності, відповідь на актуальні потреби дітей, покращення якості сімейного життя та сприяння емоційній стабільності під час воєнного стану.

Ці стратегії та напрями роботи спрямовані на створення стабільного, підтримуючого середовища для розвитку дітей дошкільного віку та покращення їхнього загального добробуту. Таким чином, створення стабільного навколишнього середовища вимагає уваги до різних аспектів, що включає фізичний комфорт, емоційну підтримку та створення структурованого навколишнього середовища, де діти можуть відчувати себе безпечно та захищено, навіть в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Бондар І. О. Різновиди та механізми вибору storytelling-технології для роботи з дітьми старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану. *Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: зб. матеріалів конференції*. Київ. 2022. 320 с. С. 201-206.

2. Кирста Н. Р. Вплив психологічних травм на особистісний розвиток дітей дошкільного віку. *Освітній процес в закладах*

дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: зб. матеріалів конференції. Київ. 2022. 320 с. С. 65-71.

3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

4. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях: практикум / упорядники Т. Р. Браніцька, Л. О. Махотнюк, О. М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.

Тімченко Лариса Іллівна,

слухачка магістратури спеціальності 012 Дошкільна освіта, група ЗМДО-71, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія;

науковий керівник:

Фроленкова Надія Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасних трансформаційних умовах соціуму досить актуальною є проблема формування у майбутніх фахівців дошкільної галузі здатності до професійної діяльності, формування вмінь, особистісних якостей, професійної самореалізації, реалізації індивідуального підходу тощо. Самореалізація в процесі професійної підготовки є надважливою для розвитку майбутнього вихователя, тому вимагає від сучасних фахівців дошкільної освіти нових знань, вмінь та навичок.

Проблеми професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти лежать в основі сучасних досліджень науковців Л. Зданевич, Л. Коваленко, С. Мітіної, О. Темченко, Л. Пісоцької, М. Фіцули, М. Ярославцевої та інших. До аналізу процесу формування саморозвитку вихователя закладу дошкільної освіти, його гнучкості та мобільності у професійній діяльності зверталися

такі вчені, як: Є Волинець, Ю. Волинець, Н. Стандік, С. Крамаренко та інші. Зокрема, С. Вітвицька, Л. Малаканова й О. Семенов у своїх наукових працях наголошують на професійному становленні майбутнього фахівця дошкільної освіти, який має адаптуватися, пристосувати особистісні якості, мотиви та потреби до взаємодії з суб'єктами освітнього середовища.

Самореалізація студента за освітньою програмою «Дошкільна освіта» є надзвичайно важливою складовою його становлення як професіонала, який буде здатен досягати власних цілей, розвивати особистісні якості, використовувати творчі й інноваційні підходи у роботі з дітьми раннього та дошкільного віку.

Так, на думку О. Темченко, важливим інструментом, від якого залежить ефективність розвитку професійної позиції майбутнього педагога є постійне самовдосконалення – «свідома професійна діяльність в системі його безперервної педагогічної освіти, яка спрямована на підвищення професійного рівня, професійну самореалізацію, подальший розвиток професійно важливих якостей, підвищення ефективності освітньої діяльності відповідно до інтересів, потреб та можливостей здобувачів освіти, а також до вимог суспільства, особистісного та професійного розвитку людини» [3, с. 264].

Використання інноваційних методів для професійної самореалізації майбутнього фахівця дошкільної освіти сприятиме розвитку умінь до пошуку нетипових підходів до вирішення педагогічних завдань, формуванню здатності розробляти нові методи, прийоми, форми і засоби, що сприяють набуттю уміння втілювати теоретичні настанови в конкретні педагогічні заходи.

Згідно позиції Л. Коваленко, констатуємо, що професійна самореалізація, набуття культури для реалізації педагогічної діяльності є безперервним особистісним процесом самопізнання і саморозвитку [2, с. 98]. Для майбутнього фахівця дошкільної освіти цією можливістю стає навчання у закладі вищої освіти, де окрім набуття теоретичних знань він має змогу опанувати практичні навички, уміння і набути професійних компетентностей. М. Фіцула вважає, основним у цьому аспекті є педагогічна практика, яка в системі професійної підготовки

майбутнього фахівця дає можливість для самовизначення у професії й набуття відповідних якостей для формування культури професійної самореалізації [4, с. 126]. М. Ярославцева стверджує, удосконалення педагогічної практики, забезпечення можливостей для професійної самореалізації фахівця дошкільної освіти передбачає її організацію в певній логічній послідовності: етап входження й орієнтації в професії, етап професійної ідентифікації та етап самореалізації у професійній діяльності [5, с. 7].

У науковій праці Л. Зданевич, Л. Пісоцької, Н. Фроленкової розглянуто поняття «професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти» як комплексну структуру, яка охоплює такі елементи, як:

- цілепокладання (процес перетворення знань, взаємодія із соціумом, програми та засоби досягнення поставленої мети);
- самооцінювання (самопізнання, емоційне, когнітивне та ціннісне відношення, система соціальних взаємин);
- самореалізація (самоорганізація, самоврядування, інтеграція всіх психічних процесів, якостей та властивостей, об'єкт самосвідомості), яка включає:
 - професійні мотиви (стійка педагогічна скерованість інтересів і потреб, суспільно значуща діяльність, цінності);
 - науково-теоретичні, оперативні знання і педагогічні здібності (організація педагогічної діяльності та вмінь організації роботи з суб'єктами освітнього процесу);
 - педагогічна творчість, інтуїція та рефлексія [1, с. 217].

Всі структурні елементи професійної самореалізації фахівця з дошкільної освіти взаємопов'язані між собою і становлять повний цикл формування особистості.

Критерієм успішності професійної самореалізації майбутнього фахівця дошкільної освіти є кар'єрний розвиток, який включає високий рівень компетентності в обраній професії, прагнення до професійного розвитку шляхом підвищення кваліфікації та вдосконалення, а також до складніших досягнень та подальшого розвитку професійних навичок.

Розуміємо професійну самореалізацію майбутнього фахівця дошкільної освіти як процес реалізації потенційних педагогічних можливостей, уміння реалізувати себе як індивідуальність у

педагогічному процесі, впровадження в освітній процес ідей, планів, професійних потреб, розкриття власного педагогічного «Я» в процесі планування, організації й проведення диференційованих видів педагогічної діяльності з дітьми дошкільного віку. Професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти починається з бажання прийняти себе, усвідомлення необхідності професійного саморозвитку, зміни свідомості та мислення. Забезпечення повного циклу руху в освіті дозволяє майбутнім фахівцям дошкільної освіти професійно розвиватися за індивідуальною траєкторією відповідно до актуальних життєвих стратегій. Професійна самореалізація пов'язана з прагненням до професійного вдосконалення, що виявляється в організації процесу дошкільної освіти та створенні належних умов для кожної дитини дошкільного віку.

Узагальнені наукові дослідження вчених дозволяють розглянути основні функції, які виконує процес самовдосконалення та самореалізації професійної діяльності майбутнього фахівця з дошкільної освіти такі, як:

- розвиток професійних навичок, педагогічної техніки, виконавчих умінь, вербальних і невербальних комунікативних навичок (техніки мовлення і спілкування, рухів міміки та жестів, інтонації);

- розвиток навичок застосування технічних засобів навчання, включаючи комплексні навчальні технології;

- вдосконалення та збагачення знань (професійних дисциплін, методик, дидактики, психології, етики тощо);

- розвиток сучасного стилю педагогічного мислення (системності, почуття міри, конкретності, вибірковості, гнучкості й економічності);

- формування та вдосконалення рефлексивних навичок;

- виховання стійких моральних якостей людини (віри, гуманізму, виховного оптимізму, принциповості, доброти, щедрості духу й інших);

- розвиток мотивів творчої діяльності (любіві і поваги до дітей, захоплення предметом, потреби в самореалізації тощо);

- розвиток саморегуляції діяльності, культури емоцій та вольового вираження;

- розширення світогляду, професійних цінностей та

переконань [5, с. 13-19].

Сформульовані функції самовдосконалення відповідають особливостям науково-методичної роботи закладів дошкільної освіти стосовно майбутніх вихователів.

Отже, безперервність процесу професійного самовдосконалення формує здібності педагогів визначати перспективу свого професійного зростання та самореалізації, відчувати постійну потребу в цьому, незалежно від ступеня вдосконалення системи педагогічної діяльності. Професійна самореалізація важлива для майбутнього фахівця ЗДО, оскільки вона допомагає не лише якісно виконувати свою роботу, відчувати від неї задоволення, але й сприяє розвитку практико-орієнтованого, фахово компетентного фахівця, який відповідає бурхливим викликам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Зданевич А., Пісоцька А., Фроленкова Н. Професійна самореалізація майбутнього фахівця дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 59, 2023. С.216-219.

2. Коваленко А. В. Культура професійної самореалізації вчителя як наукова проблема педагогіки вищої школи. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 2 (21). С. 98–101. URL: <http://surl.li/qnsbd>.

3. Темченко О. В. Моделювання як ефективний метод дослідження процесу формування професійної позиції майбутнього вчителя. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2016. №1 (298). Частина I. С. 262–267.

4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав. 2006. 352 с.

5. Ярославцева М. І. Формування професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Міністерство освіти і науки України ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький. 2015. 24 с.

Титаренко Світлана Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Глухівський НПУ імені Олександра
Довженка

ЗАСОБИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важливим завданням сучасних закладів дошкільної освіти є формування гармонійно розвиненої, фізично та психічно здорової особистості. Проте, на шляху до досягнення цієї мети стоїть низка проблем, які негативно впливають на успішність цього процесу. Серед них можна виокремити проблеми нестабільного соціально-економічного становлення держави, складнощі соціальної системи розвитку дитини, вплив внутрішньо сімейної атмосфери та взаємин батьків, рівень професійної та психологічної підготовки педагогів, а також сенситивність дошкільників до негативних соціальних впливів, їхня емоційна нестабільність, вразливість та індивідуально-типологічні особливості. Деякі з цих чинників можуть призвести до виникнення у дітей негативних психічних станів, які без належної психологічної корекції, профілактики та адекватних змін у соціально-педагогічних умовах можуть порушити подальший розвиток дитини, призвести до погіршення її вихованості та встановлення взаємин з дорослими та однолітками.

У дошкільного віку діти мають обмежений спектр моральних категорій для сприйняття та розуміння, що ускладнює їхнє включення до суспільних цінностей. Особливе значення у цьому контексті мають ті категорії, які спрямовані на позитивне сприйняття навколишнього світу. Як відзначає А. Богуш, «...дитина не народжується моральною чи аморальною, вона поступово стає такою залежно від того, у якому середовищі, в яких умовах живе, яке отримує виховання» [1, с. 11].

Проблемою виховання дітей, які мають негативні прояви у поведінці займались Т. Колесніка, І. Марценківський, В. Оржеховська, Н. Пихтіна та ін. (профілактика відхилень у поведінці), Т. Федорченко та ін. (дослідження причин і чинників негативних проявів). Значна частина наукових праць розкривають особливості і труднощі виховання дітей дошкільного

віку у період криз психовікового розвитку (Т. Дуткевич, Р. Павелків, О. Цигипало та ін.).

У дошкільному віці вже можна виявити виразні ознаки проблем у формуванні особистості та спостерігати виникнення дітей з деструктивними елементами у поведінці. Без належної педагогічної підтримки з боку дорослих, у віці 6–7 років ці діти можуть поступово перетворитися на неповнолітніх правопорушників та проявляти інші форми девіантної поведінки. Існують різні підходи до трактування базових понять, що становлять теоретичну основу досліджень аспектів та етапів у формуванні девіантної поведінки. Аналіз цих понять дозволяє визначити існуючі різниці у тлумаченні понять, пов'язаних з досліджуваними позиціями авторів.

У дошкільному дитинстві емоційна сфера дитини відіграє велику роль у її розвитку та може як сприяти формуванню особистості, так і гальмувати її розвиток. Переживання негативних емоцій дитиною часто пов'язані зі ставленням близьких дорослих до дій дитини, які можуть мати як негативний, так і позитивний характер.

Вже на ранньому віці неправильне виховання у сім'ї може призводити до проблем у поведінці дитини, таких як невміння гратися з однолітками, спілкуватися з ними, нешанобливе ставлення до дорослих, недооцінка або переоцінка власних можливостей. Ці проблеми часто зумовлені, невдалими стосунками у грі та трудових діях, які викликають невпевненість у собі, образливість, впертість та агресивність. Дефіцит успіху у грі та обмежений обсяг спілкування можуть призвести до деформації психічного розвитку, тому що дошкільний вік є періодом інтенсивної соціалізації особистості та набуття життєвого досвіду. Захисні механізми психіки лише починають формуватися, і саме від подій цього періоду життя залежить, якими вони стануть в майбутньому: продуктивними, що сприяють розвитку та саморегуляції особистості, чи непродуктивними, що деформують уявлення про навколишній світ та впливають на поведінку та діяльність дитини. Деформацію поведінки дослідники називають негативними проявами у поведінці, або негативізмами [4].

Девіантна поведінка серед дітей дошкільного віку може включати широкий спектр неприйнятних дій, від агресивного поводження з іншими дітьми до непослуху та збурення в групі.

Важливо розуміти, що девіантна поведінка у дітей дошкільного віку часто є результатом незрілості їхнього розвитку, недостатнього контролю або навіть реакції на стресові ситуації.

Розуміння сутності поняття «девіантна поведінка» пов'язане з уявленням про «норму» та «відхилення». Існує різноманіття визначень терміну «норма». Як зауважують В. Кузьменко, О. Диса, І. Шинкаренко, норми – це певні ідеальні зразки (шаблони), що визначають те, що люди повинні говорити, думати, відчувати і робити в конкретних ситуаціях. Вони різняться масштабом. Соціальні норми – приписи, вимоги, побажання та очікування відповідної (суспільно схвальної) поведінки [3, с. 27].

Згідно психологічної енциклопедії девіантна поведінка (лат. *deviatio* – відхилення) – дії людини (девіанта), які порушують офіційно встановлені в суспільстві чи неофіційні в певній соціальній групі моральні та правові норми, що призводять до її покарання, ізоляції, виправлення або лікування [6].

М. Примуш девіантну поведінку трактує як таку, що відхиляється від прийнятих у суспільстві ціннісно-нормативних стандартів [5].

У своєму дослідженні Н. Гуцуляк, визначає і дотримується поняття девіантної поведінки як вчинку, дії людини, що не відповідають офіційно встановленим або фактично сформованим соціальним нормам даного суспільства, серед яких особлива роль належить саме моральним нормам [2, с. 111].

Типовими проявами девіантної поведінки є ситуативні реакції дітей, зокрема демонстрація, агресія, втеча від навчання чи трудової діяльності, а також різні асоціальні дії, наприклад, бродяжництво, жебрацтво, жорстоке ставлення до тварин і людей, пристрасть до комп'ютерних і азартних ігор, крадіжки тощо.

Н. Пихтіна, Р. Новгородський виділяють чотири найбільш характерні для дітей дошкільного віку групи порушень їх поведінки на основі чинників, що їх зумовлюють:

1 група: негативні прояви поведінки, зумовлені дефіцитом уваги (істерики, замкнутість, неслухняність, агресивність, крадіжки, гіперактивність);

2 група: негативні прояви поведінки, зумовлені кризами психовікового розвитку (агресія, істерики, жорстокість, неслухняність, гіперактивність);

3 група: негативні прояви поведінки, зумовлені

неправильним вихованням (жадібність, замкнутість, неслухняність, сором'язливість, страхи, агресивність, крадіжки, гіперактивність, нечесність);

4 група: негативні прояви поведінки, зумовлені несприятливою адаптацією дитини до ЗДО (сором'язливість, дитячі скарги, замкнутість, агресивність, гіперактивність) [4].

Корекція девіантної поведінки у дітей дошкільного віку є складним та багатоаспектним процесом, який вимагає індивідуального підходу та спеціалізованих методик та засобів. Аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури дозволив виокремити засоби, які можуть бути використані для профілактики девіантної поведінки у дітей дошкільного віку:

1. Створення позитивного середовища. Один із ключових аспектів вирішення проблеми девіантної поведінки – це створення позитивного та підтримуючого середовища в закладі дошкільної освіти та вдома. Це може включати позитивне підкріплення за бажану поведінку, здорові стосунки з дорослими та іншими дітьми, а також структурований розпорядок дня.

2. Використання позитивного підкріплення. Позитивне підкріплення – це процес використання похвали, винагороди або іншої позитивної реакції для посилення бажаної поведінки. Наприклад, заохочення дитини за добре виконане завдання або за допомогу іншим дітям.

3. Моделювання бажаної поведінки. Діти вчаться за прикладом, тому важливо, щоб дорослі, які їх оточують демонстрували бажану поведінку. Моделювання правильних соціальних взаємодій та стратегій вирішення конфліктів може сприяти формуванню позитивних навичок у дітей.

4. Використання технік саморегуляції. Навчання дітей дошкільного віку ефективно регулювати свої емоції та реакції може допомогти у запобіганні девіантної поведінки. Техніки дихання, розслаблення та візуалізації можуть бути корисними в цьому контексті.

5. Використання програм соціальної компетентності. Ігрові програми та тренінги з формування соціальної компетентності можуть допомогти дітям удосконалювати навички спілкування, сприйняття емоцій та вирішення конфліктів.

6. Індивідуальний підхід до кожної дитини. Кожна дитина унікальна, тому важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини при виборі методів та засобів корекції.

Деякі діти можуть вимагати більшої уваги до їхніх потреб або використання спеціалізованих програм.

Отже, засоби профілактики девіантної поведінки у дітей дошкільного віку відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для здорового фізичного, емоційного та соціального розвитку вихованців. Особливо важливо враховувати унікальні особливості цього вікового періоду та вчасно застосовувати ефективні стратегії. Першочерговими засобами є створення позитивного та стабільного середовища, де дитина відчуває любов, підтримку та безпеку. Розвиваючі ігри та активності сприяють не лише фізичному, але й емоційному вираженню, сприяючи виходу стресу та розвитку емоційного інтелекту. Також, важливо активно залучати батьків до процесу виховання та співпрацювати з ними у вирішенні будь-яких проблемних ситуацій. Батьківська підтримка та приклад для дітей відіграють вирішальну роль у формуванні їхньої поведінки та цінностей. Нарешті, розвиток соціальних навичок та сприйняття правил спілкування сприяє уникненню конфліктів та небажаної поведінки. Через гру та спільні проєкти з дітьми можна виховувати в них вміння співпраці, толерантності та емпатії. Отже, систематичне застосування засобів профілактики девіантної поведінки у дітей дошкільного віку створює підґрунтя для їхнього здорового та гармонійного розвитку, сприяючи формуванню позитивних життєвих установок та соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Духовне виховання на засадах української християнської педагогіки. *Дошкільне виховання*. 2005. № 8. С. 11-13.
2. Гуцуляк Н. М. Поняття норми та девіацій поведінки. *Теоретико-методологічні засади соціалізації особистості* № 3(5) 2007. С.107-111.
3. Кузьменко В.В., Диса О.В., Шинкаренко І.О. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2019. 68 с.
4. Пихтіна Н. П., Новгородський Р. Г. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки : навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 239 с.
5. Примуш М.В. Загальна соціологія. Навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2004. 590 с
6. Психологічна енциклопедія. Енциклопедія ерудита. Автор-упорядник О.М. Степанов Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

Товстоган Володимир Святославович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»

ПЛЕКАЄМО МАЙБУТНІХ ПАТРІОТІВ ЗМАЛЕЧКУ

Триваюча війна в Україні стала іспитом для всіх громадян на предмет не лише присутності, а й дієвості патріотизму. Саме завдяки українцям-патріотам Україна, як держава, вистояла, витримала натиск російської навали.

Хто і коли формує в людини патріотизм? В сім'ї – батьки, з закладі дошкільної освіти – вихователі, закладі загальної середньої освіти – вчителі. Саме синергетичний виховний вплив зазначених представників суспільства визначають якість патріотизму.

У мирний час не завжди і не всі розуміють та усвідомлюють роль та значення соціального, громадянського, патріотичного виховання. Військові події в Україні змінили ставлення до результатів патріотичного виховання.

Доречно нагадати ідеї, які висловлювали в свій час К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, Ш.О. Амонашвілі та ін. Вони наголошували, що любов до своєї країни розпочинається з любові до батьківської домівки, родинних цінностей, традицій, маминих пісень, бабусиних казок тощо. Не менш важливим є авторитет дорослого в очах дитини, компетентність вихователів, вчителів.

Утім, виховувати маленьких патріотів, як відомо з даних нейрофізіології та педагогічної психології, є завданням надзвичайно складним. Особливо це стосується понятійного апарату виховного процесу. Природою продумано (на період дитинства) обхідний шлях: в дітей спочатку формується емоційний зв'язок із батьками, рідною домівкою, найближчим оточенням. З часом закладені основи емоційно-ціннісних ставлень переростають у почуття патріотизму, яке дитина пронесе в серці через усе життя.

Отже, зерна патріотизму закладаються ще з дитинства. Розглянемо роль і місце сучасного вихователя в процесі формування в дитини дошкільного віку любові до своєї землі, рідної країни.

Сьогодні, коли герої-українці боронять свою землю, Україну від російських загарбників, є безліч прикладів того, як діти підтримують бійців: малюнками, флешмобами, віршами, іншими продуктами своєї діяльності. Важливо ці приклади пропагувати дітям.

Варто наситити день також практиками добродіяння: дякувати тим, хто кожен день дає світло, тепло, воду, випікає хліб, готує сніданки й обіди в умовах обстрілів, ремонтує комунікації тощо. І це також приклади героїв-патріотів. Отже, важливо, щоб день вихователя та дитини був наповнений не абстрактними патріотичними гаслами, поняттями, а конкретними діями, емоційними переживаннями – світлими, доступними, приємними для дітей.

Участь дітей у спільних із вихователями та батьками справах, спрямованих на забезпечення благополуччя своєї родини, міста/села, країни – також приклад добродійних практик, що сприятимуть формуванню відчуття приналежності до свого краю, своєї країни.

Практика виховання в закладах дошкільної освіти накопичила достатньо прикладів для виконання щоденних добрих справ, як-от:

Скажи: «Добрий ранок» хоча б п'ятьом людям.

Посміхнися людям, які тебе оточують,— їм це буде приємно.

Бери участь разом із дорослими й друзями в прибиранні та сортуванні сміття.

Напиши або намалюй гарне побажання людям кольоровою крейдою на асфальті.

Зроби комплімент п'ятьом людям.

Запитай дорослих: «Чим я можу вам бути корисним?»

Важливо допомогти дітям осмислити, що вони, як молоді українці, разом із дорослими готуються захищати не лише свою землю, прекрасну українську природу, а й її славу історію, традиції та культуру. Адже українцям є чим пишатися.

Найкращим засобом патріотичного виховання дошкільників є особистий приклад наближених до них дорослих. За допомогою доступного фото- та відеоматеріалу важливо продемонструвати, як сьогодні наш героїчний народ зберігає ознаки державності, яку мужність виявляють дорослі, захищаючи Прапор і Герб, співаючи Гімн України на захоплених ворогом площах міст і селищ, у бомбосховищах. Відтворення отриманих переживань і

почуттів у творчості дітьми є засобом фіксації миттєвостей, які складатимуть «патріотизм».

Здається, що в умовах війни діти дорослішають швидше. Цьому сприяють передусім не скільки отримані знання, а емоційні враження, життєвий досвід, глибокі почуття, що наповнюють їх, незалежно від того, де вони знаходяться з дорослими, та проживають спільне для всієї України лихо: у бомбосховищах, чи в евакуації, чи допомагають батькам у їхній волонтерській діяльності. Тому для таких дітей гасла, героїчні пісні, вірші, казки, легенди перестають бути просто словами. Вони проростають зернятками патріотизму в новому поколінні, надають сили і дітям, і дорослим, і робить наш народ непереможним.

Потужним засобом національно-патріотичного виховання дітей завжди слугувало слово вихователя, читання фольклорних і літературних творів. На основі вивчення українського фольклору діти пізнають традиції і мудрість народу, знайомляться з народними ремеслами, побутом українців. Цінність фольклорного та літературного текстів в тому, що діти отримують соціально значущу інформацію про норми мовленнєвого етикету, правила суспільної поведінки. Знайомство дітей із творчістю українських письменників і поетів збагачує їхній активний словник довершеними зразками художньої словесності.

Переказ творів, виразне декламування та інсценізація допомагають дошкільникам «приміряти» на себе незвичні образи персонажів народних казок, обіграти соціальні ситуації тощо.

Важливо нагадувати дітям інформацію про внесок видатних українців у доробок країни – спортсменів (зокрема, боксерів, футболістів, тенісистів), науковців, майстрів, художників, письменників, музикантів, знати імена воїнів-героїв рідного міста, волонтерів, спортсменів-параолімпійців, що своєю мужністю стверджують велич України тощо. Пишаючись їхніми досягненнями, діти відчуватимуть себе невід'ємною частиною України.

Важливим доробком у скарбницю національно-патріотичного виховання є тісна співпраця вихователів з батьками дітей. Це стосується, насамперед, особливостей побуту українського народу – житла, одягу, народних іграшок, українських народних ремесел, традицій українських свят, української кухні, походження українських прізвищ; формування

уявлення про сім'ю, родину, рід, родовід; ціннісного ставлення до національних святинь України тощо.

Облаштування в усіх вікових групах етнографічних осередків, що містять рушники, віночки, елементи національного одягу, посуд, зображення національних і народних символів, відповідні малюнки дітей, обов'язково привернуть увагу дітей до вивчення традицій своєї країни, її минулого та сучасності.

Для дітей старшого дошкільного віку буде цікавою (за умови активного залучення батьків) проєктна діяльність за національно-патріотичним напрямом. Така діяльність передбачає збирання й аналіз інформації на національно-патріотичну тематику, звичаїв рідного краю; командну взаємодію; самостійне розв'язання проблемних ситуацій через ухвалення спільних рішень тощо.

Для того, щоб мотивувати батьків брати участь у виховних заходах, доцільно дізнатися їхнє ставлення до патріотичного виховання дітей. Отримані дані допоможуть скласти план проведення заходів з національно-патріотичної тематики. Це важливо тому, що патріотичне виховання дітей за умови участі батьків у проведенні календарно-обрядових свят, тематичних розваг, виставок, конкурсів, квестів тощо, матиме позитивний результат, оскільки для дитини важливо бачити приклад дій дорослого у тій чи тій ситуації. Адже діти значно раніше сприймають емоційно-позитивне ставлення, і лише потім починають засвоювати знання.

Отже, плекаємо молодих патріотів, мріємо і віримо, що наші зусилля, спрямовані на виховання свідомих патріотів України, проростуть рясним цвітом. Вже сьогодні молоді вихованці, що йдуть до школи, знають назву країни, в якій вони живуть, її столицю, рідне місто, навіть якщо не знаходяться в ньому. І це є важливим кроком не лише в аспекті виконання завдань Державного стандарту дошкільної освіти щодо формування в дітей елементарних знань про рідну країну, її символіку, традиції, звичаї, а й укорінення в дітях патріотичного почуття, що акумулює в собі любов, вірність, почуття власної гідності, активну громадянську позицію, толерантне ставлення до інших людей, інших національних культур [1; 2; 3].

Список використаних джерел

1. Богуш А. Патріотичний вектор образу Батьківщина в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. *Рідна школа*. 2017. № 1-2 С. 27-30.

2. Лящук А. Виховання патріотів Батьківщини змалку. *Початкова школа*. 2016. № 9. С. 52-53.

3. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Токар Любов Петрівна,

доктор філософії, завідувач кафедри теорії, фахових методик та технологій дошкільної освіти Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Модернізація освіти, яка відбувається наразі в умовах суспільних трансформацій, потребує її відповідності цивілізаційним викликам, одним з яких є забезпечення доступу до загальноосвітнього простору і якісної освіти дітям з обмеженими можливостями життєдіяльності. Однією з глобальних причин реформування освіти є цивілізаційні зміни, які пов'язані з еволюційним розвитком людства та зміною ставлення суспільства до осіб з особливими освітніми потребами [4, с. 17-23].

Україна, на відміну від інших країн пострадянського простору, здійснює значну роботу щодо створення законодавчої бази для розвитку інклюзивної освіти. В Україні прийнято низку законів і нормативних документів, які захищають освітні права дітей з особливими потребами. Зокрема, у законодавчо-нормативну базу з дошкільної освіти внесено зміни, які забезпечують право дітей з особливими потребами, у тому числі з інвалідністю, на отримання освітніх послуг в умовах інклюзії.

Аналіз української нормативно-законодавчої бази свідчить про значне просування нашої держави на цьому шляху, оскільки в Україні прийнято закон «Про освіту» (2017 р.) [3] і низку нормативних документів, які чітко визначають право дітей з особливими потребами на інклюзивну освіту.

Особливість системи інклюзивної освіти полягає в тому, що вона, на відміну від системи масової освіти (яка існувала з найдавніших часів) і спеціальної освіти (яка виникла на певному етапі розвитку суспільства), з'явилася в останні десятиліття ХХ століття, коли демократичні зміни в суспільстві зумовили необхідність забезпечення основних прав і свобод, зокрема права на освіту для всіх дітей, у тому числі для дітей з особливими освітніми потребами. По суті, інклюзивна освіта стала відповіддю на цивілізований виклик суспільству стати кращим, толерантнішим.

Упровадження інклюзивної освіти у вітчизняний освітній простір потребує осмисленого, науково обґрунтованого підходу, опори на сучасні філософські та наукові ідеї. Можна констатувати той факт, що сучасна наука про освіту дітей з особливими потребами у зв'язку з модернізацією системи навчання і виховання змушена здійснити переосмислення під час розробки підходів до навчання дітей з особливими потребами в дослідницькій та освітній практиці. Це передбачає оновлення підходів як в умовах традиційного навчання у спеціальних закладах освіти, так і в умовах інноваційної системи інклюзивної освіти [2, с. 13].

В умовах інклюзивного освітнього середовища необхідна принципово нова готовність до професійної діяльності, що стане основою нового професійного мислення й фахової компетентності в галузі інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Нові виклики, які сьогодні постали перед українськими закладами вищої освіти, потребують переосмислення попереднього досвіду й пошуку нових підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до реалізації інтерактивних технологій в інклюзивному освітньому середовищі.

Останні кілька років увагу українського суспільства спрямовано на інноваційні освітні технології. Дослідники по-різному трактують поняття «технологія» в освітній царині. Одні

виходять із розуміння технології як певного прийому, методу, інші вкладають у цей термін значення «сукупність технік, за допомогою яких реалізується освітнє чи інше педагогічне завдання» та розглядають технологію як теоретичне обґрунтування процесу досягнення результатів.

Інноваційні освітні технології завжди відповідають пріоритетним напрямкам освіти, визначеним державою. Прагнення всіх педагогів, а також спеціалістів, які працюють з особливими дітьми, надати своїй професійній діяльності інноваційний характер, обумовлений, насамперед, переходом української освіти на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки.

З огляду на це, розглянемо інтерактивні технології для підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти в інклюзивному освітньому середовищі: тренінг, менторинг, тьюторинг, коучинг.

Тренінг є однією з технологій активного навчання майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, що уможливає формування в них цінностей суспільства, відкритого для людей з особливими освітніми потребами, закріплення дієвих професійних стратегій щодо організації освітнього процесу на засадах рівності і недискримінації. Участь у навчальному тренінгу допомагає майбутньому фахівцеві оволодіти вміннями контактувати з оточуючими, зокрема дитиною та її батьками, змінивши неконструктивне ставлення до світу на ефективну модель співробітництва та взаєморозуміння, що є особливо необхідним у професійній галузі. Тренінгові вправи розвивають у майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти вміння керувати своїм емоційним станом, визначати мету та сенс життя, попереджувати й розв'язувати життєві конфлікти. Участь у тренінгу уможливає оволодіння механізмами саморегуляції та стимулювання процесів духовного самовдосконалення, допомагає кожному учасникові стати більш компетентним, активізує майбутніх педагогів і стимулює інтерес до пізнання світу, сприяє підвищенню професійного рівня майбутніх фахівців [1, с. 116].

Уміння та навички організації тренінгової діяльності можуть знадобитися майбутнім педагогам закладів дошкільної освіти в роботі з батьківською та професійно-педагогічною спільнотами задля формування позитивного ставлення до інклюзивного

підходу в освіті.

Список використаних джерел

1. Григоренко В. А., Рассказова О. І., Рассказова П. І. Інноваційні засоби розвитку соціальності дошкільників в інклюзивному освітньому просторі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 24 (II том). С. 25-33.*

2. Мартинчук О. В. Підготовка фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі: монографія. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. 430 с.

3. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

4. Сисоєва С. Порівняльна педагогіка в контексті розвитку освітології. *Освітлогія / oswitologia*, 2014. Вип. 3. С. 17-23.

Тур Оксана Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: ТРЕНІНГОВИЙ ПІДХІД

Дієвим методом для розвитку мовлення дітей дошкільного віку є *тренінг* «[з англ. training]. Тренування; спеціальний тренувальний режим» [2, с. 863]. У педагогічній практиці не існує загальноприйнятого визначення поняття «тренінг», що уможливорює його використання у різних варіантах: 1) тренінг як тренування, у результаті якого відбувається формування та відпрацювання вмінь і навичок; 2) тренінг як форма активного навчання, метою якого є передусім передавання знань, а також розвиток умінь і навичок; 3) тренінг як метод створення ситуацій для саморозкриття учасників і самостійного пошуку ними способів вирішення проблем [1, с. 9].

Ми використовуємо тренінг з метою забезпечення засвоєння дошкільниками практичних умінь вербалізації шляхом виконання тренувальних вправ. Тренінг, безумовно, сприяє накопиченню знань, формуванню механізму самоорганізації та самореалізації дітей дошкільного віку. Використання тренінгів також сприяє вільному, чіткому та лаконічному спілкуванню дошкільників, розвитку їхньої креативності та уяви, розширює словниковий запас, допомагає покращити фонетику, лексику, граматику. Ігрові вправи під час тренінгів роблять процес вивчення мови природним та ненав'язливим. Тренінги уможливають розвиток зв'язного мовлення, формують уміння складати розповіді та переказувати тексти. Групові заняття на тренінгах забезпечують безпосереднє контрольоване спілкування дітей одне з одним, діти вчаться співпрацювати та висловлювати власні думки, переборювати сором'язливість та страх.

До тренінгу ми включаємо коментовані, вибіркові, розподільні вправи, вправи на доповнення, на редагування, тестові завдання, відкриті запитання, групове створення зв'язного тексту тощо.

Для забезпечення якісного тренінгу важливо: 1) підібрати вправи та ігри відповідно до вікових особливостей та рівня мовленнєвого розвитку дітей; 2) створити комфортну атмосферу, щоб дошкільники відчували себе вільно та розкуто; 3) заохочувати дітей до активної участі в заняттях; 4) використовувати різні дидактичні матеріали (картинки, іграшки, картки, малюнки тощо) для збагачення мовленнєвого досвіду дітей; 5) співпрацювати з батьками, надавати їм рекомендації щодо розвитку мовлення дітей вдома.

Задля розвитку мовленнєвих навичок, а також логічного мислення, уваги, інтелекту та пам'яті, що є важливими складниками розвитку зазначених навичок, дошкільникам можна запропонувати *лексичні вправи-ігри*, зокрема: 1) викладіть на стіл картки (наприклад, «Тварини та птахи»), запропонуйте дошкільнику витягнути одне ігрове поле з кількома зображеннями, а потім знайти такі самі зображення серед карток на столі та розкласти їх по місцях, називаючи тварин (птахів), зображених на малюнках; 2) розставте на столі кілька іграшок, запропонуйте дитині заплющити очі та приберіть одну з них (або як варіант – поміняйте місцями), а потім запитайте, що змінилося; 3) усім учасникам роздають ігрові поля із зображенням

наприклад, тварин або птахів, дорослий довільно дістає з коробки картку за карткою і називає (не показуючи) те, що зображено. Той, хто знайшов у себе на ігровому полі клітинку з відповідним зображенням, забирає собі картку; 4) дорослий називає кілька предметів, які належать до однієї категорії (наприклад, банан, апельсин, яблуко, груша), а дошкільники мають назвати узагальнювальне слово (фрукти).

Важливого значення для розвитку мовленнєвої здатності дошкільників набувають *граматичні тренінги*. Зокрема можна запропонувати такі: 1) дорослий називає іменник в однині, а діти повинні назвати слово на позначення множини, напр.: м'яч – м'ячі, іграшка – іграшки; 2) дорослий називає тварину і пропонує дошкільнику дібрати для неї зменшувально-пестливу форму (за допомогою відповідного суфіксу), напр.: кіт – котик, заєць – зайчик, вовк – вовчик, півень – півник, корова – корівка та ін.; 3) дорослий кидає дитині м'яч і називає дієслово в інфінітиві, а дитина має назвати дієслово в теперішньому часі, напр.: бігти – біжить; спати – спить.

Вміння розрізняти звуки, визначати їх місце в слові, ділити слова на склади, правильно артикулювати, вміння розрізняти слова, схожі за звучанням та інші вміння забезпечують дошкільникам *фонетичні ігри-тренінги*, з поміж яких можна запропонувати такі: 1) багаторазове повторення складів або слів з певними звуками (Барсук боїться бджілки; Качечка кряче, каченят не баче, кличе качечка курчат, чи не бачили качат); 2) ігри, які супроводжуються віршами та рухами пальців (Гра «Доброго ранку» – пальцями правої руки по черзі вітатися з пальцями лівої руки, торкаючись один одного кінчиками, промовляючи: Доброго ранку, сонце привітне! Доброго ранку, небо блакитне! Доброго ранку, у небі пташки! Доброго ранку тобі і мені!).

Для розвитку зв'язного мовлення дошкільникам можна запропонувати: 1) переказати коротеньку, прочитану дорослим, історію чи казку, або переказати переглянутий мультфільм (якщо дитині складно це зробити, можна попередньо підготувати запитання, відповідаючи на які, дитина створить зв'язний текст); 2) скласти розповідь за малюнком, або запропонувати серію малюнків (від 4 і більше) за якими попросити скласти оповідання (малюнки можна запропонувати у довільному порядку, що ускладнить завдання); 3) придумати цікаву кінцівку до

недочитаної казки, або незвичайний початок до кінцівки оповідання; 4) придумати разом цікаву історію: дорослий вимовляє одне речення і кидає м'яч комусь із дітей, той має продовжити історію і кинути м'яча іншому учаснику і т.д.

Виконання запропонованих тренінгових ігрових вправ розвивають у дошкільників мислення, творчу уяву, рефлексивну діяльність, мотивують їх до ефективної комунікативної взаємодії в цілому. Використання тренінгів значно підвищує мовленнєві навички дошкільнят та забезпечує якісну їхню підготовку до успішного навчання в школі.

Список використаних джерел

1. Бухлова Н.В. Тренінг про тренінг: формування самоосвітньої компетентності учнів. Київ : Шк.світ, 2019. 128 с.
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. Харків : ВД Школа, 2009. 1008 с.

Фазан Тетяна Павлівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СЬОГОДЕННЯ

Державна політика сьогодення висуває нові вимоги до підготовки фахівців дошкільної освіти, що тісно взаємопов'язані з кардинальними змінами в освітній галузі, передусім у системі дошкільної освіти. На сьогодні реформування та модернізація дошкільної освітньої галузі відбувається через оновлення: законодавства, державного стандарту дошкільної освіти, комплексних та парціальних освітніх програм для дітей раннього та дошкільного віку, формування внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості освіти в ЗДО, розширення мережі закладів дошкільної освіти.

Варто наголосити на впровадженні оновленого БКДО і

методичних рекомендаціях до нього [1] та професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» в якому розкрито зміст професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти; надано перелік професійних компетентностей вихователя закладів дошкільної освіти, на основі яких оновлюються посадова інструкція, освітні програми й стандарти вищої та фахової передвищої освіти [2, с. 1].

Дослідженню проблеми формування професійної компетентності вихователя ЗДО присвячено праці багатьох науковців. Зокрема, розвитком теорії формування професійної компетентності, щодо змісту підготовки майбутніх фахівців займалися Л. Артемова, А. Богуш, В. Баркасі, В. Бондар, В. Кузь, І. Пометун, А. Хоружа; дослідженням методів формування професійної компетентності педагогів І. Бех, І. Богданова, О. Богінч, О. Матвієнко [4]; проблемами формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти Т. Атрощенко, О. Бобирєва, Т. Бондар, К. Савченко, Н. Павлуценко, О. Пинзеник тощо.

На нашу думку, важливим елементом у підготовці майбутнього фахівця дошкільної освіти є ознайомлення студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з навчально-методичним забезпеченням освітнього процесу в ЗДО, нормативно-правовими актами та документами які регулюють професійну діяльність, стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти». Зважаючи на це, у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, студентам спеціальності 012 Дошкільна освіта, на четвертому курсі, запропоновано вибірковий освітній компонент «Формування професійної компетентності вихователя ЗДО».

Метою навчальної дисципліни «Формування професійної компетентності вихователя ЗДО» – є озброїти студентів знаннями, необхідними для здійснення навчання і виховання дітей дошкільного віку відповідно до чинного законодавства України; ознайомити з чинними комплексними та парціальними програмами; детально висвітлити загальні, професійні компетентності та трудові функції фахівця дошкільної освіти відповідно до професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».

На вивчення курсу відводиться 4 кредити ЄКТС із загальною

кількістю годин – 120, серед них: 24 години лекційних занять, 24 години практичних занять та 72 години відведено на самостійну роботу студентів над навчальним матеріалом. Курс розрахований на один семестр. Підсумковий контроль передбачає складання студентами заліку.

Для ефективного впровадження в освітній процес ОК «Формування професійної компетентності вихователя ЗДО» розроблено навчальні та інструктивно-методичні матеріали які включають такі структурні елементи: робочу програму навчальної дисципліни підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, силабус освітнього компоненту; опорні конспекти лекцій; методичні рекомендації до проведення практичних занять; тестові завдання для забезпечення поточного та модульного контролю знань; критерії оцінювання навчальних знань студентів.

Робоча програма та силабус освітнього компоненту укладені відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта. Опорні конспекти лекцій та методичні рекомендації до проведення практичних занять розроблені відповідно до кожної теми з навчальної дисципліни. У методичних рекомендаціях сформульована дидактична мета, питання для обговорення у ході практичного заняття, надано рекомендовану літературу та розміщено рекомендації, які допоможуть здобувачам зорієнтуватися та усвідомлено підготуватися до дискусії й виконати завдання самостійної роботи, а також представлені критерії оцінювання виконаних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: ключові поняття курсу; реформаційні та модернізаційні процеси в системі дошкільної освіти України на різних етапах її становлення і розвитку; основні вимоги до розробки і затвердження комплексних і парціальних програм; змістові та структурні компоненти програмно-методичного забезпечення чинних комплексних і парціальних програм дошкільної освіти; структуру, зміст професійного стандарту; загальні, професійні компетентності та трудові функції вихователя ЗДО.

В процесі опанування курсу студент повинен вміти:

застосовувати теоретичні знання в умовах майбутньої професійної діяльності; володіти сучасним програмно-методичним забезпеченням, користуватися чинними комплексними та парціальними програмами; вміло використовувати професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» і методичні рекомендації до нього у професійній діяльності; займатись професійним самовдосконаленням, здійснювати самоконтроль досягнень з вивчення цього курсу.

Програма навчальної дисципліни «Формування професійної компетентності вихователя ЗДО» містить два змістові модулі: «Реалізація змісту державного стандарту дошкільної освіти у комплексних та парціальних програмах», «Трудові функції та професійні компетентності стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».

Перший змістовий модуль «Реалізація змісту державного стандарту дошкільної освіти у комплексних та парціальних програмах» розкриває такі теми: «Програмотворення в системі дошкільної освіти як один з ключових показників активного процесу її реформування та модернізації»; «Програмно-методичне забезпечення чинних комплексних освітніх програм для ЗДО»; «Реалізація змісту державного стандарту дошкільної освіти в чинних парціальних програмах (інваріантний складник державного стандарту)»; «Реалізація змісту державного стандарту дошкільної освіти в чинних парціальних програмах (варіативний складник державного стандарту)».

Другий змістовий модуль «Трудові функції та професійні компетентності стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» містить детальне ознайомлення з професійним стандартом вихователя та включає такі теми: «Структура, основний зміст, можливості застосування стандарту», «Характеристика загальних компетентностей фахівця дошкільної освіти»; «Організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу»; «Участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного середовища»; «Формування навичок домедичної допомоги»; «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу»; «Професійний розвиток та самовдосконалення».

Зараз в умовах війни у закладах дошкільної освіти необхідні

фахівці, які мають сформовану систему загально-людських і професійних цінностей, які володіють ґрунтовними знаннями [3, с. 4], тому особлива увага у програмі навчальної дисципліни приділена формуванню у студентів загальних та професійних компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Отже, вивчення студентами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта освітнього компонента «Формування професійної компетентності вихователя ЗДО» є важливим у контексті вимог сьогодення. Ця навчальна дисципліна ознайомлює майбутнього фахівця дошкільної освіти з чинними комплексними та парціальними програмами, основними нормативно-правовими актами та документами, трудовими функціями та професійними компетентностями відповідно до стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Повноцінне структурно-змістове наповнення освітнього компонента, правильно підібраний лекційний матеріал, завдання для практичної та самостійної роботи є важливим елементом у засвоєнні знань здобувачами, які їм необхідні у майбутній професійній діяльності в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
2. Косенчук О.Г., Регент А.В., Стягунова О.О. Методичні рекомендації про впровадження професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти. К.: Державна установа «Український інститут розвитку освіти». 2022. 16 с.
3. Методичні засади формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: практичний порадник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта / укладачі Т.О. Атрощенко, О.С. Бобирєва. Мукачево: МДУ, 2023. 52 с.
4. Притуляк Л. Особливості формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки. *Обрії*. 2021 №1(40). С. 88-91.

Фамілярська Лариса Леонідівна,

старший викладач кафедри педагогіки й андрагогіки Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, кандидат педагогічних наук, м. Житомир, Україна

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Впровадження інноваційних інструментів в управління дошкільним закладом є ключовим аспектом сучасної освітньої практики. Технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності управління закладом дошкільної освіти.

Розглянемо детальніше аспекти впровадження інноваційних інструментів.

Розвиток STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика) стає важливим напрямом у дошкільних закладах. Використання різноманітних технологій, таких як робототехніка, допомагає дітям розвивати аналітичні та проблемно-мисленнєві навички з раннього віку.

Підтримка батьківського включення через технологічні засоби – це важлива складова успішної роботи дошкільного закладу, оскільки активна участь батьків у житті дитини сприяє її успіхам у навчанні та розвитку. Технології дозволяють створювати платформи для взаємодії між педагогами та батьками. Зокрема, надання батькам доступу до інтерактивних навчальних ресурсів сприяє їх використанню в домашніх умовах для підтримки навчання та розвитку дитини.

Організація вебінарів або онлайн консультування батьків з питань виховання, навчання та розвитку дітей може включати розгляд методів виховання, розвитку мовлення, стимулювання творчості тощо.

Проведення опитувань онлайн для отримання зворотного зв'язку, збору думок та ідей від батьків щодо роботи закладу, побажань та пропозицій.

Це дозволяє забезпечити активну участь батьків у житті

закладу дошкільної освіти, сприяє покращенню комунікації між закладом та сім'єю, а також управлінням освітнім закладом.

Підтримка професійного розвитку персоналу, на сучасному етапі, за допомогою інструментів штучного інтелекту дозволяє створити персоналізовані програми професійного розвитку для педагогічного колективу, отримати рекомендації щодо навчальних матеріалів, вебінарів та тренінгів, які відповідають індивідуальним потребам кожного фахівця закладу дошкільної освіти.

Інноваційні інструменти дозволяють збирати великі обсяги даних про навчальний процес, взаємодію з батьками та ефективність управління закладом. Ці дані можна аналізувати для виявлення тенденцій, потреб, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Отже, впровадження інноваційних інструментів у процес управління закладом дошкільної освіти дозволяє покращити якість освіти та сприяти залученню всіх зацікавлених сторін у навчальний процес.

Загалом, сучасні технології відкривають безліч можливостей для покращення навчального процесу та управлінської складової, сприяючи розвитку дітей та забезпечуючи їм якісну освіту з раннього віку.

Список використаних джерел

1. Фамілярська Л. Л. Як надати ефективний зворотний зв'язок онлайн? // Державний стандарт базової середньої освіти як простір реалізації нових можливостей : зб. матеріалів Регіон. наук.-практ. інтернет-конференції, 24 квітня 2023 р. / КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, Кафедра методики викладання навчальних предметів. Житомир : КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, 2023. С. 53-56. Режим доступу: <https://repository.zippo.net.ua/files/original/224c1d6376ecbd2737e27b058abc3ebc.pdf>

2. Фамілярська Л. Л. Різновиди загроз в освітній онлайн комунікації. Матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпека дітей в Інтернеті: попередження, освіта, взаємодія» <https://drive.google.com/viewerng/viewer?url=https://netboardme-cf1.s3.amazonaws.com/published/207673/files/8d0377732b1b2b3b1d19f5dbbf138c05.docx>

3. Фамілярська, Л. Л. (2021). Інтеграція цифрових технологій в освітнє середовище закладу дошкільної освіти. Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету”, (11), 174-183. <https://www.openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/2414-0325.2021.1115/392>

Ференчук Олена Петрівна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

науковий керівник:

Онофрійчук Лілія Олегівна,

доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Хмельницький, Україна

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Творчо та критично мислити, зрозуміло викладати власні думки в наш час потрібно вміти кожному, оскільки це є базова основа процесу освіченості особистості людини, шляхом до досягнення її успіхів. І прокладати цей шлях варто з маленьких стежинок дошкільного дитинства. На це націлюють нас і процеси модернізації якісного оновлення освітнього процесу у відповідності до вимог оновленого Базового компонента дошкільної освіти [1].

Власне, на сучасному етапі розвитку дошкільна освіта характеризується активним пошуком та впровадженням у практику роботи з дітьми інноваційних технологій, методик, дидактичних засобів що сприятимуть досягненню якісних показників в інтелектуальному розвитку дошкільників, створенню умов до їх особистісного розвитку, пізнавальної

активності та творчої самореалізації. Інноваційні технології в дошкільній освіті потребують теоретичного осмислення і обґрунтування з тим, щоб обмежити їх стихійність та навчитися ефективно управляти ними.

Інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів [4].

На мою думку, на сучасному етапі одними з найбільш ефективних інноваційних технологій, що сприятимуть розвитку пізнавальної активності дітей є: Lego-конструювання, логічні блоки З. Дьенеша, калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей, коректурні таблиці Н. Гавриш та О. Безсонової, мнемотехніка – технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти.

Особливості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку представлено у дослідженнях Н. Гавриш, Л. Лохвицької, К. Крутій, В. Лозової, О. Проскури, Т. Піроженко та ін., де зазначено, що саме у дітей старшого дошкільного віку пізнавальна активність передбачає значний інтерес до отримання нових знань, вмінь та навичок, набуття життєвого досвіду, постійну потребу до накопичення та збагачення знань про навколишній світ, застосування в практичній діяльності різних способів пізнання навколишнього світу.

Для забезпечення розвитку пізнавальної активності дітей ефективно служать інноваційні технології, які часто використовують в практиці педагога закладу дошкільної освіти.

Мнемотехніка як технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної дошкільної освіти представлено у працях Г. Чепурного, О. Білан, О. Білаш, К. Крутій, Т. Ткаченко та ін. [8].

Використання коректурних таблиць з дітьми старшого дошкільного віку, що передбачає стимулювання пізнавальної активності дітей, розширення уявлень про навколишній світ описують у своїй роботі О. Безсонова, Н. Гавриш та О. Хартман [3; 5].

Використання логічних блоків З. Дьенеша описує у роботі з дошкільниками описує, як власний досвід роботи, одна з укладачів парціальної програми «Інтелектуальна мозаїка» Н. Миськова [5].

Використання LEGO-конструктора в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є актуальним питанням, проте вже достатньо розробленим. Дослідження сучасних авторів, таких як В. Близнюк, О. Борук, Ю. Коваль, О. Рома, Е. Фешина та ін. розглядають багатогранні можливості використання LEGO-конструктора, інтеграції його в освітній процес ЗДО. Багато вихователів інтегрують конструктори LEGO в освітній процес ЗДО та описують свої дослідження на сторінках періодичних видань.

Мнемотехніка як технологія ефективного засвоєння інформації у роботі з дітьми дошкільного віку сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації, розвитку мовлення, розвиває комунікативні та пізнавальні здібності, творче, логічне, образне мислення, основні психічні процеси (увага, образне мислення, пам'ять) ядром яких є мова, підвищує пізнавальну активність дітей, упевненість у власних можливостях.

Одним з аспектів підвищення рівня розвитку пізнавальних здібностей та пізнавальної активності є діяльнісний підхід та інтеграція різних видів діяльності у освітній процес. Розвивальна роль будь-якої діяльності полягає в тому, що вона є певною формою практики, тобто має практично-продуктивний характер. Пізнавальні творчі здібності формуються в діяльності у процесі пошуків і знахідок, що здійснюються у повсякденній практиці. Розвитку пізнавальних здібностей також сприяє участь дітей у діяльнісному груповому проекті. Мнемотехніка дає змогу як індивідуального, так і групового підходу до вирішення різних видів завдань та цілей. Пошук аналогій та логічних закономірностей, створення асоціативних зв'язків тощо розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості.

Мнемотехніка ефективно допомагає розв'язати зазначені проблеми завдяки формуванню відповідних навичок, творчому підходу та створенню ситуацій успіху, що є найдоцільнішою мотивацією процесів ефективного запам'ятовування.

Мнемотехніка розглядається як система різних прийомів, що забезпечує успішне запам'ятовування, збереження та відтворення інформації, знань про особливості об'єктів природи, про навколишній світ, ефективне запам'ятовування структури розповіді [8].

На думку Г. Чепурного найбільш продуктивними прийомами мнемотехніки для роботи з дітьми дошкільного віку, для розвитку

пізнавальної активності є: аналогія – в інформаційних одиницях, які слід запам'ятати, знаходять спільні ознаки, властивості, якості, тенденції розвитку тощо; піктограма – абстрактну або образну інформацію, яку потрібно запам'ятати, схематично зображують за допомогою спрощених малюнків (образні піктограми) або малюнків, які за формою нагадують літери (буквені піктограми) чи цифри (цифрові піктограми); трансформація – об'єкти, що підлягають запам'ятовуванню, перетворюються на інші за значенням та образом, що легші для запам'ятовування; стенографіст – прийом, при якому текстова інформація, що запам'ятовується, записується за допомогою окремих ключових букв, особливих знаків і цілої низки скорочень; синтез – об'єднують інформаційні одиниці, для яких не має значення послідовність, у єдиний інтегральний образ зі спільним асоціативним зв'язком; сюжет – створюють асоціативні зв'язки між інформаційними одиницями, «вплітаючи» їх у сюжет оповідання, казки, притчі, розповіді тощо; послідовні асоціації – прийом, при якому для створення асоціативних зв'язків між інформаційними одиницями, що мають чітко визначений порядок створюють послідовні асоціативні зв'язки. Дані прийоми допомагають дошкільникам усвідомлено створювати асоціативні зв'язки між явищами чи об'єктами, керувати процесом запам'ятовування, сприяють розвитку спостережливості, образного мислення, уваги та мовлення.

Один з прийомів, що допомагає дітям складати описові розповіді, розширювати уявлення про навколишній світ, є використання опорних схем. За допомогою них дошкільникам вдається простіше робити різні висловлювання чітко, зв'язно та послідовно.

О. Білан та К. Крутій пропонують для використання в дошкільній – наочні моделі, в яких діти відтворюють структуру різних об'єктів та зв'язків між ними, Дії наочного моделювання є основними пізнавальними здібностями дошкільника у сфері мислення.

Також варто зазначити, що для розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку доцільним є використання мнемотаблиць, мнемосхем, мнемокубиків та мнемодоріжок.

Використання в освітній діяльності дошкільників логічних блоків, що були розроблені угорським математиком та

психологом, автором методики «Нова математика» Золтаном Дьенешем, є одним з продуктивних підходів до досягнення якості освітнього процесу за освітнім напрямом «Дитина у сенсорно – пізнавальному просторі», розвитку пізнавальної активності дітей, оскільки задовольняє потреби дошкільнят бути активними та безпосередніми діячами, дослідниками, експериментаторами в сенсорно-пізнавальній, логіко-математичній та дослідницькій діяльності.

Набір логічних блоків З. Дьенеша утворюється із 48 геометричних фігур, які мають різний колір (синій, червоний, жовтий), розмір (малі, великі), форму (квадратну, круглу, трикутну, прямокутну), товщину (товсті, тонкі). У ньому немає однакових двох фігур, для кожної характерними є чотири властивості, які зазначено вище. Власне разом із відповідними логічними блоками у роботі вихователя ЗДО можуть бути використані картки, на котрих умовно встановлені властивості блоків (форма, колір, товщина, розмір). Застосування таких карток дає можливість розвивати у дітей відповідну здатність до моделювання та заміщення властивостей, вміння декодувати та кодувати інформацію про них. Дані вміння та властивості розвиваються під час виконання різних дій предметно-ігрового змісту.

Зазначена технологія є комплексною, тобто у процесі різних видів діяльності у дітей не тільки закріплюються певні уявлення про ознаки предметів, фігур, формуються відповідні розумові дії, а й безпосередньо розвиваються складові інтелектуальної сфери: пам'ять, мислення, уява, увага, мовлення. За допомогою блоків проводять навчання дітей, що пов'язане із розв'язуванням задач логічного спрямування. Всі ігрові вправи та ігри з блоками З. Дьенеша логічного характеру поділено на чотири групи:

- розвиток вміння порівнювати певні предмети відповідно до їх властивостей;
- розвиток відповідного вміння абстрагувати та виявляти певні властивості;
- розвиток здатності до логічних операцій та дій;
- розвиток дій узагальнення та класифікації.

Основний методичний принцип у застосуванні блоків Дьенеша є їх багаторазове повторення, тому що діти по-різному та у різному темпі засвоюють нове.

Як зазначає Н. Миськова, одна з укладачів парціальної

програми інтелектуального розвитку дітей раннього та передшкільного віку «Інтелектуальна мозаїка», матеріал вивчається невеликими частинами і обов'язково повторюється, закріплюється на наступних заняттях. Таким чином знання дітей збагачуються, уточнюються, приводяться в систему. Досить важливо організовувати повторення матеріалу, поєднуючи його із новими знаннями, що дає змогу не лише поглибити знання, але й по-новому їх осмислити.

Кожне завдання і курс в цілому будуються на принципах: від простого до складного; опори на інтерес молодших дошкільнят; психологічного комфорту малюків; позитивної оцінки досягнень дитини [5].

Продуктивність впровадження вправ та ігор з використанням логічних блоків Дьенеша безпосередньо досягається тільки спільною роботою вихователя з дитиною, створенням мотивації до фантазування та вигадкування дитиною нових сценаріїв гри.

Враховуюче вище викладене, можна констатувати наступне: використання в освітній діяльності дошкільників блоків Дьенеша є одним з продуктивних підходів до досягнення якості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку, оскільки задовольняє потреби дошкільнят бути активними та безпосередніми діячами, дослідниками, експериментаторами в різних видах діяльності.

Конструктор Lego – не лише яскрава іграшка, а й цілий методичний комплекс, що відкриває педагогам широкі можливості інтеграції в освітній процес діяльності закладу дошкільної освіти. Lego-технологія об'єднує в собі елементи гри та елементи конструювання. Це педагогічна система, що використовує моделі реального світу і предметно – ігрове середовище для навчання та розвитку дитини і головне, допомагає комплексно інтегрувати форми роботи з конструювання Lego в освітній процес та формувати ряд компетентностей, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти та сприяє розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Під час роботи з конструктором Lego у дітей формується вміння взаємодіяти один з одним, працювати в парі, команді, домовлятися, спільно шукати правильне рішення, підтримувати один одного, радіти успіхам та досягненням кожного.

Використання Lego-конструктора в ЗДО забезпечує збагачення емоційного та чуттєвого досвіду розвитку мовлення, мислення, пам'яті, уваги, допитливості, винахідливості, логічного мислення, розвитку рухової та пізнавальної активностей дошкільнят. Використовувати у роботі з дітьми педагоги можуть всюди – у Lego студії, у груповій кімнаті, на прогулянці, в спортивній та музичній залах та ін. Важливою умовою під час ігор з Lego-конструктором є динаміка та рухова активність дітей, вони можуть сидіти, стояти, ходити та обов'язково використати у грі побудовану споруду. Тривалість ігор конструктором Lego залежить від інтересу дітей, важливо дати дітям насолодитися цим процесом.

Науковці та практики, укладачі програми «Безмежний світ гри з Lego» розглядають та пропонують кілька варіантів гри. Серед них: розвивальна, творча, вільна, рухлива.

Розвивальна гра – це коротка гра-вправа для розвитку пізнавальної активності дітей, їх логічного та критичного мислення, мовлення, уваги, пам'яті, уваги, оперативної пам'яті та навичок самоконтролю. Під час такої гри потрібно надавати кожній дитині можливість вправлятися у виконанні певних завдань, давати можливість пояснювати власне бачення їх вирішення. Перевага розвивальних ігор – одночасне залучення великої кількості дітей при використанні незначної кількості цеглинок Lego.

Творча гра – це гра під час, якої діти самостійно визначають тему, мету та правила гри та відображають у ній навколишню дійсність. Такі ігри організовуються з ініціативи дітей чи дорослих.

Вільна гра – це гра, що виникає з ініціативи дітей, у якій вони реалізують свої наміри, плани. Під час вільної гри тренуються навички, які необхідні у дорослому житті, перевіряються межі дозволеного в максимальному безпечному оточенні, діти вчаться об'єктивно оцінювати ризики [6]. За допомогою вільної гри діти відчують насолоду від власної активності, вчаться творити та фантазувати, опираючись на свій власний досвід. Будь яка гра (творча, розвивальна, рухлива) може переходити у вільну гру.

Рухлива гра з Lego-конструктором – це гра, що сприяє розвитку рухової активності дітей, їх фізичному розвитку, збагаченню рухового досвід. Доцільно конструктор Lego

використовувати як атрибут під час рухливих ігор, фізкультхвилинок, фізкультурних занять та ін. Під час цих ігор у дітей удосконалюються життєво необхідні рухи, зміцнюється здоров'я, виховуються позитивні моральні та вольові якості.

Отже, гра з Lego – це активна та захоплююча діяльність для дітей, під час якої вони граючись, навчаються та здобувають новий досвід.

Крім ігрової діяльності з дітьми, Lego-конструктор також варто інтегрувати під час занять з усіх освітніх напрямів, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти. Сучасна дошкільна освіта має спрямуватись не на формування окремих компетентностей, а на їх інтеграцію, а Lego-конструктор – засіб її реалізації.

Коректурні таблиці – це ефективний освітній засіб вправлення дітей, який має на меті закріплення знань, умінь та навичок; досить поширений серед вихователів ЗДО нашої країни. Їх використання належить до багатофункціональних засобів навчання [2].

Коректурні таблиці – це інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок (від дев'яти до двадцяти п'яти), заповнених предметними картинками (можуть бути також таблиці окремо з цифрами або буквами, або цифрами і буквами). Картинки добираються за змістом тематично. Тематична палітра може бути досить широкою, у кожній віковій групі розширюється її змістове наповнення [3]. Рекомендується пронумерувати і підписати кожен клітинку – це значно розширює можливості освоєння коректурної таблиці. Діти мимовільно запам'ятовують надруковане слово та цифри. Завдяки системному використанню цих таблиць, діти вчаться «зчитувати» друковані слова, співвідносити їх з буквеним образом, що забезпечить ознайомлення з буквами та швидке навчання читанню, а в майбутньому і техніку читання на основі розпізнавання раніше вивчених слів. Коректурні таблиці використовують для реалізації інтелектуальних, пізнавальних, мовленнєвих завдань, формування логіко-математичних та сенсорно-пізнавальних здібностей, розвитку уваги, спостережливості, пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Їх використання можливе у спільній партнерській взаємодії, що забезпечує розвиток соціальних навичок дітей, їх соціальну взаємодію; під час розвивальної гри, яка є потужним інструментом для досягнення

визначених освітніх цілей; під час інтегрованих занять: на початку – як засіб активізації психічних процесів і заохочення дітей до пізнавальної діяльності, в основній частині – для збагачення та уточнення інформаційно-пізнавальної активності дітей. Діяльність з коректурними таблицями можна організувати з однією дитиною, в парах, в командах, а також, з цілою групою дітей.

О. Хартман та Н. Гавриш, виділяють головні принципи ефективного використання в роботі з дітьми, що дають можливість перетворити навчання на цікаву, активну та змістовну гру: принцип багатоваріантності, що передбачає спрямування дітей на пошук різноманітних варіантів правильного вирішення, а не задоволення єдиним, очевидним; принцип радісного навчання, що вимагає створення доброзичливої, психологічно комфортної атмосфери, насиченої радістю відкриття, успішного розв'язання завдань; принцип партнерства, що має на меті взаємну зацікавленість, рівноправне коло дорослих та дітей, об'єднаного лише прагненням спільного пошуку та відкриття істини [2].

Під час самостійного створення коректурних таблиць педагогами до будь якої теми потрібно дотримуватися певних вимог та правил, щоб вони сприяли вирішенню завдань розвивального характеру. Картинки обов'язково мають бути предметними, чіткими, великими, реальними, зрозумілими розумінню дітей, бажано однотипними, щоб діти могли їх легко впізнати, а також, щоб забезпечити чітке сприйняття: слухові (запитання та завдання дорослого) і зорові (пошук і знаходження відповідей на запитання чи виконання завдань у таблиці) Також коректурні таблиці можна створити за допомогою контурних зображень, що дозволяє використовувати завдання для зафарбовування. Для дітей старшого дошкільного віку таблицю укомплектовуємо 20-25 картинками.

Коректурні таблиці позитивно впливають на мовленнєво-інтелектуальний розвиток дітей та реалізують їх особистісний потенціал у площині особистісних якостей. Під час роботи з ними діти актуалізують раніше сформовані уявлення, вчать виокремлювати істотні властивості та ознаки явищ чи предметів, вправляються в узагальненні, класифікації, порівнянні предметів чи явищ.

Отже, для підвищення якості дошкільної освіти,

забезпечення умов розвитку особистості, розвитку пізнавальної активності, формування усіх компетентностей дошкільника, педагога мають постійно знаходитись в активному пошуку саме тих інноваційних технологій, що допоможуть реалізувати систему діяльнісного підходу у роботі з дітьми дошкільного віку. Досвід впровадження запропонованих технологій підтверджує те, що вони продуктивно сприяють розвитку пізнавальної активності дітей, інтелектуально-мовленнєвого розвитку та усіх психічних процесів дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Держаний стандарт дошкільної освіти). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (дата звернення 25.10.2023 р.)

2. Впевнений старт: коректурні таблиці для дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник / Гавриш Н.В., Хартман О.Ю. Київ: Українська академія дитинства, 2021. 44 с.

3. Гавриш Н., Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Методичні рекомендації щодо використання коректурних таблиць. К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. 256 с.

4. Інноваційні технології в ДНЗ. Шосткинський ДНЗ (ясла-садок) № 3 «Ведмежатко». URL: <https://vedmezhatko.jimdofree.com/методична-сторінка/інноваційні-технології/> (дата звернення 25.10.2023р.)

5. Інтелектуальна мозаїка: парціальна програма інтелектуального розвитку дітей раннього та передшкільного віку / Авт.-упор.: Л. В. Зданевич, Л. С. Пісоцька, Н. М. Миськова, С. В. Таранціца. Хмельницький : «FontanPrint», 2019. 28 с.

6. Рома О. Ю., Близнюк В. Ю., Борук О. П. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з Lego». the LEGO Foundation, 2016. 140с.

7. Хоменко М. Інноваційні технології в дитячому садку. Проведення дидактичних ігор засобами Lego. *Психолог дошкілля*. 2017. № 8. С.13-16.

8. Чепурний Г.А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 152 с.

Фроленкова Надія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія

ІНДИВІДУАЛЬНО-ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Згідно Державного стандарту – Базового компонента дошкільної освіти (2021), через освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» здійснюється формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентності, які визначають як здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Результат – наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, який набуває дитина та використовує в різних видах діяльності [1].

За Л. Зайцевою, організація освітньої роботи з формування математичної компетентності ґрунтується на синтезі сучасних наукових підходів – діяльнісному, компетентнісному, індивідуально-диференційованому [3].

Розглянемо їх згідно наукового трактування дослідниці.

Діяльнісний підхід передбачає засвоєння математичних понять у формі узагальнених процесуальних уявлень. За своїм змістом узагальнене процесуальне уявлення наближається до наукового поняття, а за формою зберігає ще риси образу. Розгортається узагальнене процесуальне уявлення за допомогою адекватних предметно-перетворювальних дій спрямованих на пізнання відношень (кількісних, просторових, часових, послідовності, причино-наслідкових тощо).

Компетентнісний підхід реалізують практичні задачі, які вирішуються на основі засвоєних відношень. Саме в практичній діяльності дитина набуває науково-відповідного досвіду діяння в доступній дитині сфері життя. Вона може розв'язувати практичні задачі різних типів: пов'язаних з широкою соціальною або побутовою практикою.

Компетентність як практичний досвід з'являється тоді, коли дитина-дошкільник використовує наукове знання як узагальнений спосіб дії для розв'язування певного типу задач.

Індивідуально-диференційований підхід забезпечує навчання дітей дошкільного віку на різних рівнях складності. Завдання різної складності дають можливість побудувати для кожної дитини її особистісну програму математичного розвитку [3].

Згідно сучасних науково-методичних праць [5], особистісно-орієнтований підхід до освіти приніс із собою нове розуміння завдань індивідуалізації навчальної діяльності, де головним розглядають не формування особистості з визначеними, заданими властивостями, по встановленій моделі, а створення умов для повноцінного прояву і розвитку специфічних особистісних функцій суб'єктів освітнього процесу.

Резюмуючи результати психолого-педагогічних пошуків (Б. Теплова, С. Шацького, Г. Люблінської, З. Калмикової, К. Гуревич, І. Якиманської та інших), які переконливо доводять, що при забезпеченні систематичного індивідуального підходу до дитини при вивченні будь-якого предмета можна одержати більш високі навчальні результати. Також, індивідуальний підхід впливає на психічний стан дитини, мотивацію навчання, формування навчальної діяльності (М. Акімова, Ш. Амонашвілі, А. Матюшкін, З. Калмикова, Я. Ковальчук, Г. Суворова, З. Шабаліна та ін.).

У педагогічній науці індивідуалізація розглядають як організацію навчального процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпів навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання [7]. Так, для здійснення індивідуально-диференційованого підходу важливо щоб вихователі вміли диференціювати дидактичну мету залежно від рівня сформованості математичних уявлень у дітей. Відповідно до поставленої мети добирають зміст навчальних завдань, матеріал, методи навчання, форми навчальної діяльності дошкільників. Розв'язанню даної проблеми сприяють активні форми навчання: диспути, аналіз проблемних ситуацій, педагогічних задач, «брейнстормінг», «ділові ігри» тощо.

Здійснювати індивідуально-диференційований підхід неможливо без вивчення індивідуальних особливостей дитини та врахування їх у навчанні. Тому, Т. Степанова радить

додержуватися таких принципів діагностики:

– комплексний підхід, що вимагає всебічних знань про дитину (психічний розвиток, наочність, розумова працездатність, рівень фізичного розвитку, соціальне середовище);

– цілісне системне вивчення особистості дитини дає можливість констатувати індивідуальну своєрідність, установити та пояснити її причини.

У дослідженні вченої доведено перевагу раціонального поєднання різних форм організації навчання дітей математики. Авторкою розроблено різнорівневу програму (низький, середній, достатній, високий рівні). Навчання дітей низького та середнього рівнів має випереджальний характер [7].

Задля того, щоб забезпечити усім дітям продуктивність пізнавальної діяльності, психологічний комфорт, успіх у процесі діяльності, доцільно здійснити їх поділ на дві підгрупи. До першої підгрупи увійдуть діти з підвищеним рівнем сформованості математичних уявлень, до другої – решта, які мають достатній рівень сформованості математичних уявлень.

Індивідуально-диференційований підхід розглядають як основу формування змістового компонента логіко-математичної компетентності дошкільників. Критеріями диференціації визначають: обсяг математичних знань та вмінь, ставлення дитини до математичної діяльності, рівень самостійності, уміння контролювати й оцінювати свої дії, застосовувати знання та вміння у інших видах діяльності [2].

Залежно від рівня знань, самостійності дітей, педагог обирає одну із форм роботи – індивідуальна, групова або колективна (фронтальна), робота в парах, відповідно типів занять – навчальне, розвивальне (поглиблення, розширення знань), корекційне (усунення недоліків), комбіноване (різні теми), контроль-діагностичне [6].

Під час проведення колективного заняття диференційований підхід здійснюється у межах груп (наприклад: низький, середній, достатній, високий), при цьому вихователь має змогу працювати то з однією, то з іншою групою. Так, під час закріплення знань, якщо немає великої розбіжності між підгрупами в темпі вивчення матеріалу, можна проводити фронтальні заняття. Диференційований підхід можна здійснювати в межах групи на фоні фронтальної організації

роботи.

Варто проводити заняття з однією підгрупою, коли решта, за бажанням, займається іншими видами діяльності. За такої організації педагог має справу з меншою кількістю дітей, відтак, має можливість краще простежити за темпом діяльності кожної дитини. Якщо дидактична мета і зміст навчального матеріалу різні для обох підгруп, тоді варто запропонувати різні завдання паралельно для обох підгруп (матеріал з теми простий для однієї підгрупи й складний для іншої) – проводиться фронтальна форма організації роботи.

Успіх індивідуально-диференційованого підходу значною мірою залежить від наявності дидактичного матеріалу. При розробці дидактичного матеріалу потрібно прагнути, щоб він був багатофункціональним, різним за складністю й давав можливість здійснювати рівневу диференціацію та індивідуалізацію навчання.

Отож, ефективність здійснення індивідуально-диференційованого підходу до формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку залежить від вивчення та врахування їхніх індивідуальних особливостей. Цей підхід доцільно здійснювати на основі даних про обсяг знань, умінь та навичок вихованців із математики, їхнього ставлення до занять (активність, інтерес), математичних здібностей, самостійності та темпу засвоєння навчального матеріалу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 р. № 33 URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

2. Баглаєва Н. І. Індивідуально-диференційований підхід до формування математичних уявлень у дітей шостого року життя: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. К., 1997. 16 с.

3. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку: парціальна програма. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 48 с.

4. Іщенко Л. В. Індивідуально-диференційоване навчання дітей 5-7 років у процесі математичного розвитку URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_sils

k_shkolu/9/visnuk_31.pdf (дата звернення: 14.02.2024)

5. Індивідуалізація виховання дошкільника: [навч. посібник для педагогів, психологів, вихователів дитячих дошкільних закладів, студентів середніх і вищих пед. закладів, батьків] / авт. колект. С. О. Ладивір та ін.; Інс-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К.: Пед. думка, 2007. 150 с.

6. Мислимо. Граємо. Математику вивчаємо: формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. URL: http://dnz54.edu.kh.ua/tematiczni_tizhni_proekti_svyata/tizhdenj_matematiki_mislimo_grayemo_matematiku_vivchayemo/formuvannya_logiko-matematichnoi_kompetentnosti_doshkilnikov/ (дата звернення: 14.02.2024)

7. Степанова Т. М. Індивідуалізація навчання як засіб формування математичних уявлень у дітей старшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01 / Південноукр. пед. ун-т. Одеса, 1994. 16 с.

Фурман Ольга Вікторівна,

викладач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, вчитель-логопед закладу дошкільної освіти № 29 «Ранкова зірка», м. Хмельницький, Україна

РОЛЬ МОВЛЕННЄВИХ ІГОР ТА ВПРАВ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Корекція мовлення – це педагогічний процес, спрямований на усунення або послаблення симптоматики мовленнєвих порушень шляхом коригувального навчання і виховання. Приступаючи до логопедичної корекції мовлення, слід мати на увазі, що своєчасному і правильному протіканню цього процесу сприяють такі фактори: дитина повинна бути психічно й фізично здоровою, мати нормальний слух, зір, виявляти активність і бажання спілкуватися, перебувати в повноцінному середовищі. Потрібно враховувати, що абсолютно однакових занять не буває,

як і дефектів мовлення в дітей. Тому при одному і тому ж змісті методи і прийоми роботи різні. Кожне заняття потребує від вчителя-логопеда, вихователя певної підтримки з урахуванням мовленнєвих, розумових, психічних особливостей дитини [1].

Основна мета навчання рідної мови полягає в формуванні особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно користуватись мовними засобами. Навчання рідної мови відбувається в рамках особистісно-орієнтовного підходу, який враховує рівень мовного розвитку та мовні здібності, індивідуальні особливості кожної дитини і стимулює творчі прояви особистості.

Провідною формою навчання дітей рідної мови та розвитку мовлення є заняття (ігри-заняття) різних типів: індивідуальні, підгрупові.

Дітям подобаються ті види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Найвільніше діти себе почувають і розвиваються у грі, де найсприятливіша атмосфера для спілкування. Заняття з мовлення слід проводити цікаво, в захоплюючій та ігровій формі на добре знаному матеріалі. Кожний педагог проявляє творчість у плануванні і проведенні різних типів мовленнєвих занять, вдалому їх комбінуванні.

Як відомо, розвиток фонематичного слуху відбувається в дошкільному віці, тому необхідно створити умови для його максимального розвитку. Гра займає значне місце в житті дітей дошкільного віку. Вона є природним станом, потребою дитячого організму, засобом спілкування і спільної діяльності дітей. Гра створює той позитивний емоційний фон, на якому всі психічні процеси протікають найбільш активно. Вона виявляє індивідуальні можливості дитини, дозволяє визначити рівень її знань і умінь.

Ігри є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. Одним із видів є корекційні мовні ігри. З педагогічної точки зору, гра – це єдина система впливів спрямована на формування у дитини потреби в знаннях.

У системі логопедичної роботи з дітьми корекційні мовні ігри потрібно розглядати як засіб навчання та всебічного виховання, та приділяти їй серйозну увагу. Ігри використовуються для виконання програмних вимог з різних розділів «Програми

виховання та навчання дітей в дитячому садку», в тому числі і для розвитку фонематичного слуху. Їх застосовують для закріплення і уточнення вже набутих дітьми знань. Вони допомагають вчителю-логопеду і вихователям розширювати знання дітей про предмети, їх якості, про матеріал, з яких виготовлені ці предмети, розвиваючи органи чуття, вчити узагальнювати явища, заставляти робити висновки [1].

Зміст мовних ігор формує в дітей правильне відношення до явищ навколишнього життя, природи, предметів, що оточують їх. Багато з цих ігор направлені на засвоєння, уточнення, закріплення знань. За допомогою мовленнєвих ігор привчила дітей самостійно думати, використовувати отримані знання в різних умовах у відносності до поставленого завдання. Переважна більшість ігор ставлять перед дітьми завдання раціонально використовувати набуті знання в мислительних операціях:

- знаходити характерні ознаки в предметах і явищах навколишнього світу;
- порівнювати, групувати, класифікувати предмети за визначеними ознаками;
- робити правильні висновки, узагальнення.

Ігри розвивають також сенсорні здібності дітей. Знайомство дошкільників з кольорами, формою, розміром предмету. Різноманітні мовні ігри та вправи розвивають мову дітей. Цілу систему ігор я широко використовую у своїй роботі. Ці ігри розширюють і активізують словник, формують правильну звуковимову, розвивають зв'язне мовлення, вміння дитини правильно і вільно висловлювати свої думки. Дидактичні завдання багатьох ігор поставлені так, щоб навчити дітей самостійно складати розповіді про предмети, явища в природі і оточуючому житті [2].

Отже, проаналізувавши значення корекційних мовних ігор, можна визначити такі вимоги щодо проведення:

- кожна гра повинна давати знання, корисні для розумового розвитку дітей та їх виховання;
- в мовній грі обов'язково повинна бути захоплююча задача, вирішення якої вимагає розумових зусиль, подолання деяких труднощів. До гри як і до будь-якої іншої, відносяться слова А.Макаренка: «Гра без зусиль, гра без активної діяльності завжди погана гра»;

– дидактизм у грі повинен поєднуватися із цікавістю, жестами, гумором. Захоплення грою мобілізує розумову діяльність, полегшує виконання завдання.

Розкривши поняття мовленнєвої гри і проаналізувавши її значення для розумового розвитку дитини, можна зробити висновок, що гра є ігровим методом навчання і виховання дітей.

Зокрема, для проведення корекційної роботи з дітьми застосовується система роботи як з використанням традиційної методики, так і систем творчих ігор та вправ. За основу традиційних ігор можна взяти ігри запропоновані В. Селіверстовим, а за основу творчих ігор, запропоновані науковцем І. Поваровою.

Пропоную ігри на розвиток слухової уваги та мовленнєвого слуху: «Де дзвонили?», «Скажи, що ти чуєш», «Тихо – голосно», «Знайди іграшку», «Де постукали», «Скажи, що звучить?», «Сонечко і дощик», «Впізнай по звуку», «Відгадай, хто це», «Лото», «Хто уважний», «Принеси іграшки», «Назви правильно», «Де звук?», «Хто більше?», «Хто більше слів придумає.», «Дощова хмаринка», «Слово навпаки», «Струмочок», «Зайве слово», «Ланцюжок слів», «Сходинок», тощо.

Психолого-педагогічні дослідження довели, що гра – провідний вид діяльності дитини дошкільного віку, одна з характерних закономірностей дитячого розвитку. Гра як форма діяльності дитини сприяє гармонійному розвитку в неї інтелекту, психічних процесів та особистісних рис.

Дидактичні ігри – найважливіший та найбільш ефективний метод словникової роботи. Дидактичні ігри дають можливість вихователю в емоційній формі організувати вправляння дітей у використанні раніше набутих знань, умінь і навичок, уточнювати й активізувати їх словник, розливати фонематичне сприймання. Дидактична гра є важливим засобом подачі нових знань. Мовними іграми можна досягти великих успіхів в усуненні мовних вад. Крім того, у дітей старшого дошкільного віку виникає бажання оволодіти правильною вимовою.

Список використаних джерел

1. Логопедія. Підручник. За ред. М.Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010 р. 376 с.
2. Григоренко Н.Ю. Логопедичні і медичні аспекти органічної дислалії і способи її корекції. *Дефектологія*. 2022. №4.

Фурман Ольга Леонідівна,

вихователь, Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

КІЛЬЦЯ ЛУЛІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ

В сучасному світі, де межі між культурами стираються, а глобалізація набирає обертів, важливо зберігати й розвивати національну ідентичність та патріотизм серед молодого покоління. Патріотизм – це не просто почуття любові до своєї країни, це глибоке розуміння цінностей, традицій та історії свого народу. Виховання патріотизму у дітей дошкільного віку є надзвичайно важливим завданням, адже саме у цей період формується особистість дитини [3, с.87].

У цьому контексті кільця Лулія відіграють надзвичайно важливу роль у вихованні маленьких патріотів та формуванні національної свідомості, подальше світосприйняття та ставлення до своєї країни.

Мій власний досвід показує, що використання кілець Лулія в контексті патріотичного виховання впливає на дитину на багато більш глибокому рівні, ніж може здатися на перший погляд. У дитинстві, коли світ ще такий великий і загадковий, кожен новий досвід має величезне значення. Я впроваджую у своїй практиці кільця Лулія, і цим отримую можливість вивчати традиції, історію, мову та культуру своєї країни в доступній та захопливій формі.

Одним із ключових аспектів такого виховання є формування почуття гордості за свою націю та розуміння її важливості в світовому контексті. Наприклад використовуючи кільця Лулія такі як «Державні символи України» та «Народні символи України» діти вивчають історичні події, національні символи та традиції. Вони вчаться поважати та цінувати свою рідну землю, її досягнення та досягнення своїх предків [1, с.48].

Крім того, кільця Лулія сприяють розвитку патріотичних почуттів шляхом активної участі у різноманітних заходах та проектах, спрямованих на підтримку рідної країни в умовах воєнного стану. Це можуть бути виставки малюнків на тему патріотизму, конкурси знань про історію та культуру, участь у патріотичних та благодійних заходах на місцевому рівні та ін.

Варто зазначити, що використання кілець Лулія в роботі з дошкільниками стало чудовим засобом не лише весело та цікаво провести час, але й отримати цінний досвід виховання патріотичних почуттів. Діти навчаються поважати свою країну, любити її та бути гідним представником свого народу.

Переконана, що методика Лулія відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості у дітей дошкільного віку, адже вона ґрунтується на грі та творчості. У роботі використовую цікаві ігри :«Добери ниточку до вишиванки», «Склади картинку-впізнай вірш», що є підґрунтям для ознайомлення та вивчення українських обрядів, звичаїв та традицій.

Важливою складовою національно-патріотичного виховання є усна народна творчість. Кільця Лулія на українські народні казки «Лисичка та журавель», «Колобок», «Ріпка» дають змогу здобувачам освіти краще сприймати зміст твору та характери позитивних і негативних героїв.

Окрім того, використання цієї інноваційної методики на мою думку, допомагає дітям закріпити знання про історію та культуру своєї країни в доступній та цікавій формі. Ігрові та творчі методи навчання які я використовую у своїй практиці дозволяють дітям не лише засвоювати факти, а й розуміти їх значення та важливість для суспільства. Через інтерактивні заняття, екскурсії та майстер-класи виховується повага до власної історії та культурних традицій [2, с.49].

За допомогою кілець Лулія, діти знайомляться з національними символами, вивчають значення прапора, герба, гімну. Вони беруть участь у святкуванні національних свят, де відчують себе часткою великої родини – своєї країни. Це сприяє формуванню почуття гордості за свою націю та бажання бути їй вірними.

Як цікавий демонстраційний та роздатковим матеріал кільця Лулія сприяють розвитку патріотичних якостей особистості, таких як відданість, солідарність, готовність до захисту своєї країни. Через різноманітні ігри, творчі завдання та

командну роботу діти вчаться співпраці та взаємодопомозі, що формує в них відчуття єдності зі своїми співвітчизниками [1, с. 34].

Не можна також забувати про важливу роль педагогів-дошкільників. Вони стають не лише вихователями, а й наставниками та прикладом для наслідування. Своїм життям та діями вони показують, що значить бути справжнім патріотом, та надихають дітей на вчинки, спрямовані на благо рідної країни.

Кільця Луллія можуть бути використані для виховання патріотизму у різний спосіб. Наприклад:

1. Вивчення історії України: за допомогою кілець Луллія «Один-багато» діти здобувають знання про національні традиції українського народу.

2. Розвиток національної свідомості: кільця Луллія можуть допомогти здобувачам освіти зрозуміти цінність української мови, культури та традицій.

3. Виховання почуття гордості за свою країну: діти знайомляться з досягненнями України у різних сферах, таких як наука, спорт, культура.

4. Розвиток критичного мислення: діти вчаться аналізувати інформацію, формувати власні думки та аргументувати свою позицію.

Переваги кругів Луллія

Розвиток пізнавальних процесів: сприяють розвитку уваги, пам'яті, мислення та мовлення дітей.

Формування національної свідомості: діти знайомляться з українськими традиціями, фольклором, історією та культурою.

Виховання патріотизму: діти вчаться любити свою країну, поважати її символи та берегти її природу.

Розвиток творчих здібностей: діти вчаться співати, танцювати, малювати та виготовляти вироби декоративно-ужиткового мистецтва.

Отже, кільця Луллія відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні патріотичних почуттів та національної свідомості у дошкільному віці. Їх використання в контексті патріотичного виховання стає майданчиком для виховання гідних громадян, які люблять свою країну, гордяться її досягненнями та готові працювати задля її процвітання.

Список використаних джерел

1. Абрамович С. Д. Круги Луллія: методологічний аспект.

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. 2014. № 1. С. 148.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ: МОН України, 2022.

3. Білан О. Українське дошкілля (2022). Програма розвитку дитини дошкільного віку. Київ: Мандрівець, 2022. 216 с.

4. Мартинюк І.В. Національне виховання: Теорія і методологія: метод. посібник. Київ: ІСДО, 1995. 160 с.

Хіловська Оксана Олександрівна,
музичний керівник, Дунаєвецький ЗДО
№1 «Ромашка» Дунаєвецької міської
ради Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МУЗЕЙНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Виховувати маленького соціально компетентного громадянина складно. Про це говорять як науковці, так і практики. Автори Державного стандарту дошкільної освіти зазначають, що у старших дошкільників має бути сформована соціально-громадянська компетентність. Основи соціально-громадянської компетентності закладаються в дошкільному віці і є передумовою для подальшого розвитку соціальної та громадянської компетентності в Новій українській школі. Завдання та зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі» реалізується з урахуванням системи особистісних цінностей, здібностей, потреб, інтересів, активності дітей дошкільного віку [2].

Соціально-громадянська компетентність – це здатність дитини виявляти особистісні якості, соціальні почуття, любов до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на поліпшення спільного життя [1].

Інтегрований підхід означає реалізацію принципу інтеграції в будь-якому компоненті освітнього процесу, забезпечує його цілісність і системність [4].

Шукаючи ефективні та сучасні засоби створення для дошкільників такого дитячого та водночас реального світу, педагоги все частіше обирають музейну педагогіку. Для того щоб сформувати соціально-громадянську компетентність, потрібний увесь спектр педагогічних впливів і засобів. Один з найдієвіших – застосування музейної педагогіки соціально-громадянського змісту, використовуючи принцип інтеграції.

Сільві Гранж – директорка французького центру співробітництва та інформування у сфері музейної справи говорила: «Музеї – це посередники між сучасним і минулим». А сучасний музей у дошкільному закладі – це аж ніяк не склад ретельно збережених старовинних речей. Це інтерактивне середовище, справжній культурний центр для навчання та дозвілля дітей, що відповідає потребам сьогодення [3].

Музейна педагогіка нині є популярним видом педагогічної практики. Як свідчить досвід, це надзвичайно цікава та корисна навчальна дисципліна, що надає широкі можливості, адже дає змогу розв'язувати декілька завдань:

- здійснювати нетрадиційний підхід до навчання, виховання та розвитку дітей;
- налагодити дослідницьку та проєктну роботу в міні-музеї ЗДО.

Музейна педагогіка в дошкільному закладі передбачає:

- виклад складного для дошкільнят матеріалу на простих і наочних прикладах;
- систематизацію знань, набуття соціального досвіду дошкільника;
- значущість і практичність досліджуваного матеріалу;
- організацію дослідницької та гурткової діяльності [4].

Міні-музеї в дошкільному закладі – це особливий розвивальний простір, створений з метою долучення дитини до світу мистецтва, розширення її культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності.

Завдання міні-музею – продемонструвати об'єкт з різних сторін, відобразити його взаємозв'язки з іншими об'єктами. Розглянемо профілі міні-музеїв соціально-громадянського спрямування як народознавчий («Бабусина світлиця», «Вироби народних умільців», історичний («Історія мого міста»).

На прикладі міні музею народознавчого спрямування «Вироби народних умільців» хочемо показати вплив музейної

педагогіки, побудованої на принципах інтеграції, на формування соціально-громадянської компетенції. Міні-музей «Вироби народних умільців» – це таємничий світ минулого. Добираючи історичний матеріал та спираючись на нього, діти знайомляться з історією свого народу, його історичним шляхом, життям та діяльністю людей, звичаями, традиціями. Міні-музей ми оформили використовуючи горизонтальні поверхні: полиці шаф, кутки, підставки, столи тощо [5]. Під час оформлення музейних експозицій урахували принцип інтеграції – зміст міні-музею дає змогу педагогу ознайомлювати дітей з різними галузями людської діяльності.

Суть інтегрованого підходу у використанні музейної педагогіки в:

- посиленні зв'язків компонентів змісту різних розділів освітньої комплексної або парціальної програми (міжвидова інтеграція) і всередині розділів (внутрішньовидова інтеграція);
- взаємодії методів і прийомів виховання і навчання (методична інтеграція);
- синтезі видів дитячої діяльності;
- упровадженні інтегрованих форм організації навчання: інтегрованих занять, циклів занять, освітніх ситуацій, освітніх подорожей, тематичних днів тощо у міні-музеї, що мають складну структуру [4].

Запроваджуючи інтеграцію в освітній процес роботи міні-музеїв, необхідно враховувати ще й вікові особливості дітей дошкільного віку.

Тому у своїй практиці намагаємось урахувати такі умови:

- об'єкти дослідження повинні або збігатися, або бути досить близькими;
- в інтегрованих освітніх напрямках використовуються однакові або близькі методи навчання;
- інтегровані напрями будуються на загальних закономірностях, загальних теоретичних концепціях.

Такий підхід дозволяє: здійснювати переходи між раніше розгалуженими галузями знань; гнучко реалізовувати різні види дитячої діяльності; пробудити внутрішній потенціал дитини до набуття знань, стимулювати пізнавальну активність дитини.

Знайомство з народними ремеслами проходить у кілька етапів.

На *першому* подаються узагальнені поняття про побутову

культуру наших предків. Вихованців необхідно підвести до усвідомлення природного таланту, працьовитості, естетичного смаку та краси наших пращурів, які вміли все робити своїми руками, створювали корисні і прекрасні речі.

На *другому* етапі необхідно сформулювати уявлення про різновиди українського декоративно-прикладного мистецтва, про його регіональні особливості, що виявляються у кольоровій гамі, способах і прийомах виготовлення та оздоблення.

Для *третього* етапу визначальним є те, що вихованцям подаються знання про окремі види народних ремесел, звичаї, традиції, обряди, що пов'язані з виготовленням та використанням виробів.

На практиці ми переконалися, що освітня робота з дітьми має бути інтегрованою, що передбачає поєднання і взаємопроникнення різних видів дитячої діяльності. Лише так можна забезпечити повноту реалізації різнобічних можливостей дитини, сприяти формуванню цілісного сприймання нею навколишнього світу та її всебічного розвитку.

Намагаємось практично вирішити інтегровані завдання у ході спільної з педагогом діяльності, коли дитина за допомогою дорослого, «притягує» ланцюжки асоціативних зв'язків і виокремлює якусь ознаку не саму по собі, а в системі інших властивостей і зв'язків інтегрованих освітніх напрямів, що є ґрунтом для узагальнення.

В своїй діяльності використовуємо різні форми, методи і прийоми роботи з дітьми

1. Словесні форми, які спрямовані на отримання основної інформації. Екскурсії (проводить вихователь чи підготовлені діти); Домінуючий метод навчання – діалог, інтерактивний;

2. Наочні форми, які пов'язані з використанням наочного приладдя та експонатів музею.

3. Практичні форми оволодіння матеріалом. Метод мандрівки в минуле. За допомогою цього методу діти за допомогою музейних предметів уявляють світ очима людини іншого часу. Такі заняття в музеї можна вести від імені героя події.

4. Метод проектів. Він являє собою педагогічну систему, яка має певну сукупність взаємопов'язаних засобів і процесів, необхідних для створення організованого й цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості дошкільника.

5. Метод моделювання Метод моделювання дозволяє вихователю провести разом з дітьми музейне дослідження за допомогою побудови ситуацій, подій, явищ, «залучити до роботи» свою пам'ять та уяву.

Ураховуючи принцип інтеграції як один із провідних в організації освітнього процесу, ми розробили систему перспективно-календарного блочно-тематичного планування кожного міні-музею.

Блочно-тематичне планування для нас – це не самоціль, а лише засіб, за допомогою якого ми формуємо системні уявлення дітей про себе самих і світ навколо. Особливістю такого планування є його комплексний інтегрований характер. Творча група педагогів розробила теми на рік, кожна з яких визначає загальний напрям роботи.

Найголовнішою перевагою інтеграції є те, що вона розкриває можливості для творчості, самовираження й імпровізації як вихователя – під час розроблення інтегрованого заняття, так і дітей – під час розв'язання численних творчих завдань на занятті.

Успішно апробована нами модель організації міні-музеїв на засадах інтеграції спрямована не лише на формування в малюків знань, досвіду, умінь і навичок, а й на розкриття в кожній дитині її природних задатків.

Підсумуємо. Музейна педагогіка передбачає, що виховання дошкільнят слід здійснювати на музейному матеріалі, який становить загальнолюдські цінності. Кожен музей народознавчого, історичного, патріотичного спрямування створений при освітньому закладі може сприяти реалізації патріотичного, сімейно-родинного, естетичного, морального, народознавчого, правового виховання та допомагає у формуванні в дошкільників соціально-громадянської компетенції. А побудова освітнього процесу в використанні музейної педагогіки на засадах інтеграції забезпечує підвищення рівня ефективності педагогів у створенні середовища особистісного розвитку дитини і результативності освітнього процесу в контексті формування дошкільної зрілості випускника дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (згідно Наказу МОН

України від 12.01.2021. №33)

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упорд.: О.Г.Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, А.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

3. Канюк І. Міні-музеї у дитячому садку. *Палітра педагога*. 2009. №5. С.6.

4. Крутій Катерина. Інтеграція в дошкільній освіті, як інноваційне явище, або що треба знати про інтеграцію. URL: <http://ukrdeti.com/>

5. Шаповал А. Формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №4. С.11.

Хома Ольга Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти, Мукачівський
державний університет

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх учителів початкової школи вимагає у здобувачів вищої освіти комплексної, міждисциплінарної системи знань. Тому проблема її встановлення сьогодні є актуальною. Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі у закладі вищої освіти належить до педагогічних дисциплін. Метою курсу є: підготовка майбутніх учителів до навчання української мови в початковій школі відповідно до Освітньо-професійної програми спеціальності 013 «Початкова освіта», ознайомлення із змістом дисципліни, її завданням та розділами, з тенденціями розвитку методики навчання української мови на сучасному етапі, засвоєння методів і прийомів навчання української мови та читання, визначення прийомів, засобів формування у молодших школярів громадянських, патріотичних, морально-етичних цінностей. Зміст дисципліни спрямований на забезпечення взаємозв'язку

складових професійної компетентності: інтегральної, загальних та фахових. Стає зрозумілим, що у цьому процесі вкрай важливе значення мають міждисциплінарні зв'язки.

Проблема застосування міждисциплінарних зв'язків досліджується низкою учених. Відтак, Ю. Олізько розкриває їх сутність з погляду реалізації основних дидактичних принципів навчання. Дослідницею описано переваги міждисциплінарних зв'язків, з-поміж яких: інтеграція набутих знань, навичок та вмінь в одне ціле та сприйняття засвоєного протягом усього навчання матеріалу як нерозривної єдності [3, с.162]. Дидактичні можливості міждисциплінарних зв'язків при вивченні мовознавчих дисциплін студентами спеціальності «Початкове навчання» визначено у статті, авторами якої є Л. Потеха та Л. Кіндей [4]. Г. Васьківська розкриває дидактичні аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів вищих навчальних закладів. Дослідниця доходить висновку, що міждисциплінарні зв'язки забезпечують посилення професіоналізації навчальних дисциплін шляхом добору змісту (матеріалу), оволодіння діалектичним методом пізнання, узагальненими способами пізнавальної діяльності, формування вмінь здійснювати перенесення знань у нові ситуації, у таких спосіб виступаючи як умова готовності майбутнього фахівця до творчого застосування знань [1, с.146].

Наше дослідження спрямоване на вивчення шляхів реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі викладання дисципліни «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі».

У першу чергу, з'ясуємо зміст ключового слова «міждисциплінарний». За словниковою літературою «стосується знання, розділів тієї або іншої науки, що знаходяться на стику різних наукових дисциплін» [2, с. 670]. У розгляді цієї проблеми ми виокремили такі складові міждисциплінарних зв'язків: 1) базові, що є науковим підґрунтям для оволодіння дисципліною (педагогіка, психологія, сучасна українська мова, літературознавство, технології навчання та інші); 2) суміжні дисципліни або ті, що інтегровані (методика навчання української мови та читання у межах мовно-літературної освітньої галузі); 3) міждисциплінарні зв'язки між освітніми галузями; 4) особистісно-формуючі (розвиток демократичних, морально-етичних цінностей у процесі наскрізного виховання).

Безперечно, можемо говорити й про більш широкий спектр дисциплін, без яких неможливо пояснити певні мовні поняття, методичку їх засвоєння, зміст тексту, його ідейну спрямованість на уроках читання (історія України, філософія, географія, українська та зарубіжна література й ін.).

Реалізація міждисциплінарних зв'язків здійснюється через:

1) лекційний матеріал – надання міждисциплінарної інформації. Наприклад, відомості про взаємозв'язок дидактичних та лінгводидактичних принципів навчання української мови та читання; типи та структура уроку у початковій школі та ін.;

2) практичні завдання до лекційних тем. Вони можуть передбачати пояснення етимології слова, термінів; вибір методів, прийомів, засобів навчання; добірку міждисциплінарних завдань дискусійного спрямування, підготовку проектів тощо;

3) тексти різних типів. Текстоцентричний підхід до навчання української мови та читання вважаємо одним із важливих у сучасній методичці. Текст подає певну інформацію, «закладається» у пам'яті, формує національно-мовленнєву особистість. Тому розвиток у здобувачі вищої освіти кола компетенцій щодо добірки текстів для уроку й методички роботи над ним є вкрай важливим питанням.

Отже, нами окреслено проблему реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі викладання методички навчання мовно-літературної освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Васьківська Г. Дидактичні аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4 (18-19). С. 137-149.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

3. Олізько Ю. Міждисциплінарний підхід як засіб реалізації основних дидактичних принципів навчання. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 18. С. 161-165.

4. Потеха Л.І., Кіндей Л.Г. Дидактичні можливості міжпредметної інтеграції при вивченні мовознавчих дисциплін студентами спеціальності «Початкове навчання» URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eprints.cdu.edu.ua/1297/1/131-107-114.pdf.

Хорнат Ольга Романівна,
Вихователь, Дунаєвецький заклад
дошкільної освіти № 4 «Теремок»

МІНІ-МУЗЕЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ

Музейна педагогіка є інноваційною технологією у сфері особистісного виховання дошкільників, створює умови для розвитку дитини у спеціально організованому розвивальному предметно-просторовому середовищі. Музейна педагогіка розглядає музей як місце, де виховуються почуття і формується особистісне емоційне ставлення до певних фактів, традицій, історичних подій тощо. У сучасних дошкільних навчальних закладах вже стало доброю традицією створювати музеї, музеї-кімнати, міні-музеї, керуючись при цьому Положенням «Про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України 04.09.2006 № 640 та офіційним Листом МОН від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» та іншими нормативними документами [1].

Музейна педагогіка – галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Даний термін вперше ввів у 1934 році в науковий обіг німецький дослідник К. Фрізен.

Діяльність дитячих музеїв спрямована не на запам'ятовування суми знань, а на розвиток бажання та вміння вчитися. Перший дитячий музей було відкрито в 1899 році в Брукліні (Нью-Йорк, США), на території України засновником такого інституту в Харкові в 1920 році став видатний український дослідник, археолог та музеєзнавець Федір Іванович Шміт.

В сучасному розумінні міні-музеї – це освітні осередки, які створені відповідно до певної теми і можуть містити, крім «музейних експонатів», дитячі роботи, фотоматеріали, ілюстрації, короткі описи експонатів, відповідну дитячу літературу та ін. Вони є частиною освітнього простору дитячого садка, де відбуваються заняття, екскурсії, експериментально-дослідницька

та самостійна діяльність дітей. Міні-музеї здатні збагатити дитину враженнями від нових і незнайомих предметів, які вона не могла бачити в доступній їй дійсності, розвивати її пізнавальні здібності та уявлення про навколишній світ.

Мета міні-музеїв у закладі дошкільної освіти – розширення освітнього простору дошкільного закладу; залучення педагогів, батьків та дітей до пошукової, краєзнавчої, художньо-естетичної роботи; виховання шанобливого ставлення до традицій, звичаїв та ремесел українського народу; формування потреби не лише зберігати духовні скарби українців, а й примножувати їх; виховувати національно-патріотичні почуття та гордість за Україну. Важливою особливістю міні-музеїв як складової розвивального середовища ЗДО є участь у їхньому створенні дітей, батьків, педагогів. Дошкільники мають відчувати свою причетність до облаштування міні-музею – узяти участь у обговоренні його тематики, по можливості взяти участь у збиранні експонатів, поповнювати експозицію своїми малюнками, виробами, проводити екскурсії для молодших тощо. Таким чином, міні-музей у ЗДО має бути центром пробудження дитячої творчості. На сторінках педагогічних видань дуже часто з'являються рекомендації з питань облаштування та організації роботи міні-музеїв у ЗДО чи навіть музейчиків у групових приміщеннях. Ідеї щодо їх створення належать творчим, компетентним у галузі дошкільної освіти вихователям, методистам, завідувачам. Зрозуміло, що в умовах дитячого садка неможливо створити експозиції, які повністю відповідали б вимогам музейної справи, та це й не потрібно. Завдання дорослих – не порушуючи інтер'єру закладу, поєднати міні-музей із предметним середовищем дитячого садка чи групи. І якщо в «справжніх» музеях чіпати нічого не можна, то в міні-музеях дошкільного закладу не тільки можна, а й потрібно! У «звичайних» музеях дитина – лише пасивний споглядач, а в дитячому садку вона – співавтор, творець експозиції. Такий музей можна відвідувати щодня, переставляючи експонати, беручи їх у руки, розглядаючи тощо. Будь-яка експозиція міні-музею повинна задовольняти такий логічний ланцюжок: сприйняття як: розуміння – осмислення – вправляння – закріплення – застосування [2].

Принципи створення міні-музею:

- принцип інтеграції – міні-музей повинен враховувати зміст

освітньої програми ЗДО та допомагати в реалізації її цілей і завдань окремих освітніх галузей.

Інтерактивність – міні-музей повинен надавати вихованцям можливість реалізувати себе в різних видах дитячої діяльності (використовувати експонати в сюжетно-рольових іграх, створювати вироби і включати їх в загальну експозицію тощо).

- Принцип науковості – представлені експонати повинні достовірно відображати тематику міні-музею, пояснювати різні процеси і явища в рамках обраної теми науковими термінами і в той же час доступною для дитини мовою.

- Принцип культури відповідності – міні-музей повинен бути орієнтований на залучення дітей до світової культури, загальнолюдських цінностей через засвоєння цінностей і норм національної культури в ході безпосередньої освітньої діяльності в музейному просторі.

- Принцип різноманітності – наповнення міні-музею експонатами, різними за формою, змістом, розмірами, що відображають історичну, природну та культурну різноманітність навколишнього світу.

- Принцип регіональності – міні-музей повинен передбачати організацію роботи з дітьми по ознайомленню їх з культурною спадщиною регіону, а також культурою інших народів, що сприяє розвитку толерантності та формування почуття патріотизму.

- Принцип безпечності – міні-музей має бути безпечний для вихованців.

Створенні міні-музеїв у ЗДО є складним та довготривалим процесом і складається з декількох основних етапів, таких як:

1. Постановка цілей і завдань.
 2. Вибір приміщення або місця.
 3. Збір експонатів для музею та підбірка інформації та матеріалу.
 4. Оформлення міні-музею.
 5. Розробка плану використання міні-музею.
 6. Поповнення музею експонатами
 7. Вибір екскурсовода, ними можуть бути як вихователі, батьки, так і старші дошкільники, чи випускники шкіл, які планують пов'язати свою роботу із дітьми.
 8. Відкриття міні-музею
 9. Проведення екскурсій і занять в міні-музеї
- Оформлення міні-музею вимагає дотримання низки умов:

- якщо створюється музей в окремо відведеному місці: куточку, кімнаті тощо, то потрібно враховувати усі необхідні естетичні норми. Для облаштування міні-музейів можна використовувати різні частини (куточки) групових кімнат, роздягалень, стіни біля входу в групу, холи тощо. Розміщувати експонати можна на столах, тумбах, стелажах, підставках, навісних поличках, стендах, ширмах, на сухих або штучних гілках тощо.

- міні-музей повинен враховувати зміст освітньої програми ЗДО та допомагати в реалізації цілей і завдань окремих освітніх галузей;

- експозиції міні-музею повинні постійно доповнюватися і оновлюватися з урахуванням вікових особливостей дітей групи;

- наявність дитячих меблів та обладнання для проведення занять-мандрівок, ігор-розваг, ігор-подорожей, дидактичних ігор, бесід з дітьми, організації тематичних виставок, зустрічей з цікавими людьми тощо;

- дотримання правил безпеки, гігієнічних норм.

Під керівництвом вихователя у міні-музеї малята мають дотримуватися простих правил, як у справжньому музеї, а саме: при проведенні екскурсії чи розповіді, не підходити занадто близько до інших дітей, не затуляти спиною картин чи експонатів, що заважатиме іншим дітям, уважно оглядати ті експонати, які найбільш цікаві, утримуватися від зневажливих висловлень (зауважень) на адресу картин (експонатів) і їхніх авторів, якщо експозиція не сподобалась, уважно вислухати пояснення вихователя: слухати його пояснення мовчки, а якщо виникли запитання, поставити їх після того, як розповідь закінчено, або під час паузи в бесіді з вихователем, не розмовляти з дітьми, не вживати їжу тощо. Вихователь в свою чергу має влаштувати комфортні умови та організувати освітній процес для сприйняття інформації дітям, керувати процесом, відповідати на запитання дошкільників, які виникнуть в процесі відвідування музею, але так, щоб не заважати іншим дітям тощо.

Відповідно до опрацьованих джерел та аналізу матеріалу міні-музеї можна запропонувати використовувати, як окремо, в кожній групі, так і окремо відведеному місці чи кімнаті садочку, що в свою чергу, вдосконалить освітню систему, відкриє нові контакти з представниками освітньо-культурних галузей міста, підвищить рейтинг садочку тощо.

Тож, розглянемо запропоновані міні-музеї:

Міні-музей «Україна – наша країна» (з метою збагачення знань дітей про історію, культуру, природні багатства і тваринний світ нашої Батьківщини, її регіональні особливості, побут українців, народні промисли, Державні та народні символи та інше);

Міні-музей природи рідного краю (тут можуть бути представлені незвичайні, рідкісні об'єкти живої природи, вироби з природного матеріалу, цікавий гербарій тощо) [4];

Міні-музей рідного краю «Люби і знай свій рідний край» (з метою розширення знань дітей про рідне місто, його історію, вулиці та цікаві пам'ятні місця, його видатних громадян тощо) [4];

Міні-музей народних символів (віночок, рушник, верба, калина, лелека);

Міні-музей національного одягу;

Міні-музей української оселі;

Міні-музей народних музичних інструментів;

Міні-музей фото-зустрічей з учасниками бойових дій;

Міні-музей насіння (з метою збагачення і розширення знань дітей про насіння різних видів рослин, його значення, умови проростання та способи вирощування рослин, їх будову та різновиди).

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів : додаток до листа МОН України від 22.05.2015 № 1/9-255. Історія України (Шкільний світ).2015. № 13. С. 5–7.

2. Беленька Г. В. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального заклад: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_72.

3. Білопола Л. Дошкільникам про природу рідного краю, або Екологічний музей у дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 7. С. 48-55.

4. Шевченко Т. Музей у дошкільному навчальному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*.2009. № 4.С. 17-26.

Цікра Ірина Миколаївна,

вихователь, Городоцький ЗДО «Казка»,
м. Городок, Хмельницька область,
Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

«Сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби»

Гру Харлем Брундтланд

Хто із нас не бажає жити у чистому довкіллі? Жити гармонійно і красиво, довго і щасливо, відчуваючи підтримку і стабільність. Так, бажаємо ми усі. І сьогодні ми, педагоги, маємо таку можливість навчити своїх вихованців будувати нове життя у здоровому довкіллі, гармонії зі світом, спрямоване на збереження і примноження ресурсів.

Сталий розвиток дає змогу задовольнити потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості інших поколінь задовольняти свої потреби. Ідеться передусім про потреби людей у їжі, питній воді, чистому повітрі, комфортних житлових умовах, забезпеченні прав і свобод, мирному співіснуванню, доступі до культурних цінностей і традицій тощо. Освіта для сталого розвитку – актуальний інноваційний напрям розвитку освіти в Україні та світі. Сталий розвиток передбачає розв'язання економічних, соціальних й екологічних проблем. Адже сучасне покоління має залишити достатні запаси соціальних, природних та економічних ресурсів для майбутніх поколінь, аби вони мали змогу забезпечити для себе рівень добробуту, не нижчий за нинішній. Щоб людство успішно стало на шлях сталого розвитку, більшість людей має ощадливо використовувати не лише платні, а й безплатні природні ресурси, дбати про своє здоров'я постійно, а не тоді, коли виникає те чи інше захворювання.

Сформувати в дітей нові моделі поведінки, звички, стиль життя дасть змогу парціальна програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Програму напрацювали експертки громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство» Олена Пометун та Наталія Гавриш.

Програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» формує у дітей екологічні, економічні і соціальні навички. Її можна легко інтегрувати з іншими комплексними освітніми програмами, за якими працюють педагоги.

Метою програми є формування у дошкільників моделей поведінки сталого способу життя. Програма передбачає виконання завдань: створення умов для формування у дітей початкових уявлень про сталі дії та поведінку; усвідомлення дошкільниками необхідності збереження ресурсів планети та особистої причетності до цього; розвиток у дітей ефективних звичок соціальної поведінки, поводження з ресурсами та збереження природи. Мета і завдання освітньої діяльності є орієнтованими на результат. Головне – дії, які засвоюють і виконують діти. Вони спрямовані на: покращення стосунків між людьми; підтримку морального і психологічного клімату у групі; розумне споживання енергії та води; зменшення марних витрат сировини; зменшення кількості відходів; зміцнення власного здоров'я тощо.

Для успішної реалізації програми потрібно центрувати увагу на спільній справі та взаєминах з однолітками: пробудити в дітей зацікавленість, занепокоєння, бажання діяти; спонукати дітей до пошуку інформації, мінімізувати монологи; надати можливість дітям набутти власного досвіду, прожити нове знання через різні види активності; забезпечити багатоканальне сприйняття інформації.

Дуже важливо постійно стимулювати дітей до виконання дій, заохочувати до їх систематичного виконання і повторення, а також пошуку нових продуктивних моделей поведінки. Саме повторення цих дій протягом двох тижнів дозволяє сформувати в дітей сталу звичку – модель поведінки, яка потім стає складовою їх повсякденного способу життя. В межах вивчення кожної теми є вступний і підсумковий аудит – невеличке самостійне дослідження дітьми власної поведінки.

Опанування кожної з підтем потребує два тижні у дітей 6-го року життя і по три – в інших вікових групах. Кожен такий цикл починається тематичним днем, який спрямовано на введення дітей в тему і початок формування у них названих дій.

Обов'язковим елементом вивчення кожної теми є вступний і підсумковий аудит – діти мають самостійно досліджувати власну поведінку. Його результати дають змогу дошкільникам

усвідомити необхідні зміни й ті, що вже відбуваються, а дорослим – спостерігати за процесом змін і підтримувати позитивний зворотній зв'язок щодо особистих досягнень дитини.

Мета кожного з тематичних днів – сформувати в дітей розуміння того, що необхідно постійно виконувати певні дії і розвивати первинні навички їх виконання. Упродовж наступних днів автоматизувати ці дії до звички чинити саме в такий спосіб.

Структура тематичного дня передбачає типові організаційні складники, в усіх вікових групах:

- ранкові заходи й інтегроване заняття – перша половина дня;

- відпрацювання опанованих дій – друга половина дня.

Найкраще провести тематичний день у понеділок.

Ранкові заходи:

- прийом дітей, коротке спілкування з батьками, коли вихователь може представити тему дня;

- спостереження за зеленими насадженнями, погодою, обмін досвідом і враженнями від минулого дня. У цей момент деякі запитання вже можуть мотивувати дітей до роздумів над темою дня;

- проведення ранкової гімнастики. Вона також може бути пов'язана з темою дня;

- індивідуальна робота з дітьми, які цього потребують;

- вільне спілкування та взаємодія дітей в різних видах дитячої активності в розвивальному середовищі групи. Це спілкування може бути пов'язане з темою дня.

Кульмінація першої половини дня – спеціально організоване інтегроване заняття, що поєднує декілька освітніх напрямів, серед яких лише один пріоритетний.

У другу половину дня діти мають закріпити на практиці в різних формах творчої взаємодії, на прогулянці та під час інших видів активності все, що засвоїли під час інтегрованого заняття. Потрібно створювати спеціальні ситуації, насамперед ігрові, які потребували б від дітей застосовувати набутий досвід виконання дій. Тож під час прогулянок у другій половині дня можна проводити:

- ігрові вправи – багаторазове повторення дії сприяє формуванню звички;

- руханки – рухливі ігри чи вправи під музику дають змогу переключити увагу дітей на іншу діяльність, поліпшити їхній

настрій, активізувати їх і допомогти легко засвоїти життєво необхідні правила;

– експериментально-пошукову діяльність – досліди важливі для розумового розвитку дітей, адже дають змогу самостійно переконатися в істинності сумнівних питань;

– ігри з лялькою – класичний метод роботи з дітьми раннього й молодшого дошкільного віку, за допомогою якого вони заглиблюються в уявні побутові ситуації, а отже засвоюють соціально прийнятні способи поведінки;

– дидактичні ігри, які, на відміну від ігрових вправ, мають чітко окреслену послідовність дій, передбачають використання певного набору предметів чи іграшок, проведення відповідного мовленнєвого ритуалу.

Дуже важливим для впровадження освіти сталого розвитку є залучення батьків вихованців до усіх заходів, які сприяють формуванню партнерських відносин, налагодженню взаємозв'язку задля обміну інформацією, досвідом, вироблення спільних вимог щодо формування моделі сталої поведінки дошкільнят в умовах сьогодення. Цьому сприяють спільно проведені: свята, розваги, заняття, конкурси, виставки; благодійні акції; тижні ресурсозбереження, енергозбереження; слайд-презентації; проєктна діяльність; творчі домашні завдання, спеціально розроблені до тематичних днів тощо. Спільні акції та соціально-екологічні проєкти, наприклад: «Збережемо Землю», «Ми піклуємося про птахів узимку», «Ми – за чисте довкілля», «Бережемо воду», «Бережемо енергію», «Заміна зеленим красуням», «Листівки зі старих розмальовок» та інші, об'єднують інтереси усіх учасників, які вболівають за збереження оточуючого середовища та розроблення спільних дій, зміни поведінки у навколишньому світі.

Отже, на сьогодні концепція сталого розвитку є провідною стратегією подальшого розвитку освіти, яка є рушійною силою для реалізації необхідних суспільних змін. Наш час – це ера цивілізації, епоха організаційних та інформаційних технологій, епоха технічної культури, епоха відповідального, дбайливого ставлення до довкілля та здоров'я людини. Новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти, нові системи, нові моделі навчання. Сталість відіграє тут основну роль, оскільки включає в себе основні положення, системність визначення цілей, цінностей, пріоритетів та стратегії розвитку

сучасної цивілізації. Тож, «сталий розвиток» стосується кожного! Освіта для сталого розвитку: не модний тренд, а необхідність сучасного світу!

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 року. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. К., 2019. 23 с.
3. Пометун О. Освіта для стійкого розвитку – інновація XXI століття. *Шлях освіти: науково-методичний журнал*. 2010. № 3. С. 12–17.
4. <https://ezavdnz.expertus.com.ua/868353>
5. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6096

Чаус Аліна Віталіївна,

головний спеціаліст відділу дошкільної освіти Департаменту освіти та науки Хмельницької міської ради

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що для конкурентоспроможності освітнього закладу потрібно впроваджувати інноваційні підходи в управлінні, які станом на сьогодні постійно оновлюються і потребують дослідження їх реалізації. Важливим завданням оновлення змісту та якості дошкільної освіти є її переведення у режим інноваційного розвитку, трансформування наукових ідей, сучасних інноваційних технологій у практику, забезпечення інноваційної діяльності та інноваційний підхід в управлінні закладом дошкільної освіти.

Для ефективного розвитку закладу дошкільної освіти

потрібні кваліфіковані управлінці, які б змогли цілеспрямовано впроваджувати інновації в управлінні освітніми закладами. Таке управління дає змогу підтримувати конкурентоспроможність нашої дошкільної освіти.

Проблема інноваційного підходу в управлінні закладом дошкільної освіти є загальнонауковою, оскільки це предмет досліджень багатьох наук: менеджменту, економіки, соціології та психології. Нововведення або інновації – це процес здійснення цілеспрямованих змін, спрямованих на удосконалення професійного рівня керівника та вихователів.

У сучасних педагогічних дослідженнях існують різні підходи щодо класифікації інновацій. Так, А. І. Даниленко дає таку класифікацію:

1) Психолого-педагогічні інновації: нововведення у навчальному, виховному та управлінському процесах;

2) Науково-виробничі: комп'ютеризація, телекомунікація, матеріально-технічне оснащення;

3) Соціально-економічні: сучасні технології розвитку особистості, нововведення у правове забезпечення системи освіти, нововведення в економіку освіти [3].

У «Філософському енциклопедичному словнику» поняття «управління» визначається як елемент, функція організованих систем, різних за природою, (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечують збереження їх відповідної структури, підтримують режим діяльності та реалізацію їх програм. Сьогодні спостерігаємо посилення свідомості працівників закладів освіти, стала об'єктивною необхідність модернізації цілей, завдань принципів дошкільної освіти як основоположних підвалин системи освіти. А це, у свою чергу, висуває на перший план проблему оновлення змісту першої ланки освітньої системи, яка є базовою у процесі розвитку особистості дитини, майбутнього громадянина України.

Виділяють п'ять функцій управління, «управляти означає передбачати і планувати, організовувати, розпоряджатися, координувати і контролювати», зазначав А. Файоль.

Якщо розглядати педагогічні інновації за І. Дичківською, то це – результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних вирішень різноманітних педагогічних проблем. За педагогічними інноваціями виникли нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання і виховання, освітні

моделі і, як наслідок, нестандартні підходи до управління [1].

Управління педагогічними інноваціями – вид соціального управління, що підтримує цілеспрямованість і організованість інноваційних процесів у системі освіти. Виокремлюють такі структурні компоненти управлінської діяльності:

- 1) постановка мети;
- 2) планування або прийняття управлінських рішень;
- 3) організація виконання рішень;
- 4) контроль за результатами інноваційної діяльності;
- 5) регулювання (або корекція) нововведення;
- 6) аналіз результатів.

Для управління нововведеннями необхідно мати банк інновацій (педагогічних ідей). У даний час понад усе нам бракує саме компетентного досвіду управління ЗВО на засадах інноваційних технологій [4].

Реалізація нових підходів до освітнього процесу у закладі дошкільної освіти та визначення в ньому місця особистості має починатися зі змін в управлінській діяльності. А це вимагає пошуку нових відкритих демократичних моделей управління інноваційним розвитком ЗВО. З огляду на вище сказане, вважаємо, що, насамперед, ми маємо створити умови для напрацювання шляхів і методів управління інноваційним розвитком ЗВО, їх успішного впровадження на практиці в процес управління.

Гуманістичні цінності сучасної освіти передбачають зміну авторитарно-дисциплінарної моделі управління на особистісно зорієнтовану. Суттєвими ознаками цих змін є максимально можлива індивідуалізація, створення умов для саморозвитку і самонавчання сучасних керівників ЗВО. Керувати ЗВО повинні професіонали, які вміють гуртувати навколо себе і вести за собою, хто здатен сформувати професійну команду, в якій поважають думку кожного члена, у якій кожен має можливість проявляти свої здібності і реалізуватись. Важливого значення надається всебічному розвитку індивідуальності керівника, забезпеченню його активної позиції у житті і колективній діяльності, формуванню особистості, яка могла б розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес дошкільного навчального закладу.

Впевнений лідер на чолі закладу – це його майбутнє, адже саме йому вирішувати завдання, які принесуть результати для

розвитку ЗВО [5]. Управління розвитком ЗВО – поняття складне і багатогранне, воно являє собою процес прийняття та реалізації управлінських рішень, це процес постійного руху і видозмін, який залежить від специфіки навчального закладу. Планування – є одним із найголовніших етапів управління, його стратегічною складовою, планом роботи, цільовою програмою, від якої залежить результат управління, розвиток ЗВО на інноваційних засадах. Ефективне розгортання інноваційних процесів значною мірою залежить від доцільних форм і методів управління. Їх добір, розробка та впровадження здійснювались безпосередньо автором дослідження. Такими формами та методами визнано: ділові бесіди, семінари презентації, науково-методичні ради, дискусійні круглі столи, мозкові штурми, тренінги тощо.

Інноваційний підхід в управлінні закладами дошкільної освіти – це система цілеспрямованих впливів на освітній процес, шляхом творчого опрацювання нової інформації, отриманої поза, або в межах, педагогічної системи, задля забезпечення зростання якості навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку.

Таким чином, очевидно, що управління інноваційним розвитком відрізняється від просто управління дошкільним навчальним закладом тим, що спрямовується на підвищення якості освіти загалом. Інноваційний підхід пов'язують, насамперед, з освітньою системою дошкільного навчального закладу.

Інноваційний підхід в управлінні розвитком ЗВО повинен забезпечувати не лише успішне функціонування закладу, а й його якісний розвиток в умовах оновлення та демократизації суспільства. Центральною ланкою управління інноваційним розвитком ЗВО є його успішне планування. Можливість успішно здійснювати навчально-виховний процес дає добре продумане планування, управління ним і контроль реалізації конкретних задач [2].

Сучасний керівник, який прагне досягнути успіху, повинен, перш за все, зосередитися не на процесі управління, а на стосунках у колективі, орієнтації педагогів на ефективну самокеровану індивідуальну та колективну діяльність, створення умов для забезпечення всебічного розвитку особистості кожної дитини.

Отже, підводячи підсумок, можна стверджувати, що проблема інноваційного підходу в управлінні розвитком ЗВО є

дійсно актуальною в освіті. Науковці здебільшого розглядають окремі питання даної проблеми на рівні середньої освіти. І як наслідок, постає проблема в практичному впровадженні інновацій та управлінні ними.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
2. Інноваційний потенціал освіти Полтавської області : збірник статей. Полтава : ПОІППО, 2005. С. 5-6.
3. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним. Х. : Основа, 2004. 240 с.
4. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. К. : Шкільний світ, 2003. 400 с.
5. Янко І. М. Проблема якості в управлінні дошкільною освітою. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 113-118.

Шелепко Галина Володимирівна,
асистент кафедри дошкільної освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

**ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ
УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ
СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОДИЗАЙНУ**

Переосмислення традиційного українського облаштування з урахуванням вимог сучасності – актуальний напрямок новітнього етнотдизайну у просторі закладу дошкільної освіти.

Сучасний український етнотдизайн та старовинні національні традиції вдається гармонійно поєднувати в закладі дошкільної освіти за двома напрямками: дитячий дизайн (діти-митці) та дизайн для дітей (митці-дітям) під час яких опрацьовуються глибинні шари національної культурної спадщини, адаптувавши народні архітектурні рішення до сьогодення в художньо-конструктивній діяльності.

В основі художнього конструювання сучасних закладів дошкільної освіти України – це бачення простору не тільки, як місця безпечного перебування дитини, але як освітнього,

розвиваючого середовища формування основ художньо-конструкторських умінь, виховання та соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Вивченням формування основ художньо-конструкторських (дизайнерських) умінь у дітей старшого дошкільного віку займалися: Н. Голота, О. Дронова, А. Івершинь, С. Матвієнко, В. Моляко, В. Левін, А. Парамонова Г. Сухорукова, Ю. Юрчук, А. Янцур та ін.

Проблема українського етнодизайну посідає особливе місце досліджень М. Близнюк, А. Бровченко Н. Колесник, Г. Максименко О. Піддубної, А. Руденченко та ін. Через поєднання слів «етнічний» і «дизайн» узагальнюють поняття «етнодизайн» А. Бровченко, С. Мигаль, Л. Корницька, В. Крижанівський, Р. Силко. Етнодизайн як різновид дизайну, що адаптований до дитячої художньої практики, висвітлювався у навчально-методичному посібнику «Художня праця та основи дизайну» С. Матвієнко.

Найбільш вдале визначив поняття «етнодизайн» Л. Корницької, яка розкриває його як проекту діяльність зі створення сучасних форм матеріального середовища з використанням з використання традиційних елементів культури певного етносу.

Із освітніх завдань Освітньої програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку за напрямом «Образотворча діяльність» виявляємо основи художньо-конструкторських умінь, якими повинні оволодіти діти цього віку [1]:

- *розвивати*: уміння варіювати поєднання різних матеріалів (кольорів) на основі просторових уявлень, творчої активності, художньо-конструкторських ініціатив; здатність до прикрашання виробу деталями; володіти елементарними здібностями, конструктивними мисленням, винахідливістю під час дослідження властивостей матеріалу, аналізу, планування та проектування роботи з ним [1];

- *навчати*: уміння до формоутворень (прямокутника в циліндр, кола – в конус тощо) внаслідок маніпулювання із папером та картоном; складання паперу навпіл, здатність до складання паперу оригамі; створення найпростіших іграшок з рухомими частинами; обирати з викидного природного матеріалу виразну основу для конструкції за формою, фактурою, кольором, формувати її за допомогою додавання або забирання деталей для

отримання виразного образу, закріплення матеріалів; уміння підбирати потрібні деталі для основи будівлі, виокремлювати частини будівлі та розташовувати їх у просторі, а також розміщувати допоміжні деталі конструкції, використовувати інший матеріал для архітектурного декору (дрібні іграшки, природний матеріал), створювати колективні композиції [1, с. 26- 27];

- *стимулювати, заохочувати, зацікавлювати:* ініціативність та творчість в індивідуальній та командній художньо-конструкторській діяльності [1];

- *створювати умови:* уміння до застосування різноманітних інструментів та матеріалів (картон, папір, природній, будівельний, викидний) для художнього конструювання; створювати іграшки та інші конструкторсько-художні образи з різних матеріалів і різними способами (за малюнком, схемою, планом, уявою) [1].

З'ясовано, що ефективність формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом сучасного українського етнодизайну як в закладі дошкільної освіти залежить від факторів розвитку: корисності і краси, що ґрунтуються на традиціях національного мистецтва. За таких умов удосконалюються принципи організації архітектурного середовища, як-то: функціональне зонування, гнучкість планування, багатофункціональність просторів.

Поруч з тим необхідно звернути увагу на збереження української національної спадщини. Вдалим рішенням стане оформлення в закладі дошкільної освіти, чи на його території музею українського побуту, у вигляді старовинної хати, яка в переважній більшості складалася з трьох частин: сіней (перша частина хати при вході); комори з речами для щоденної праці та світлицею (великою кімнатою). Порівняно з усіма іншими типами українських хат, старовинні будинки бойків, лемків та гуцулів будувалися суцільно з дерева.

В залежності від регіону головними елементами інтер'єру якої буде розмальована піч, переважно рослинними та геометричними орнаментами. Біля печі обов'язково розмістити традиційну колиску та народні іграшки. Окрім цього інтер'єр оформити виробами декоративно-прикладного мистецтва: глечиками, горщиками, мисками, тарелями, скринями, рушниками, вишиванками та іншими речами, які використовували наші предки. Для запавної атмосфери долівку (підлогу) застелити запашними травами (див рис. 1.).

Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти

Рис. 1. Варіант створення музею українського побуту на території закладу дошкільної освіти (с.Велика Круча, Пирятинський район, Полтавська область)

На подвір'ї, огорожену дерев'яним тином вдало поєднати зразки ландшафтного дизайну, малі архітектурні форми, рослини та тварини (див.рис.2.).

Рис. 2. Зразки ландшафтного дизайну (с.Велика Круча, Пирятинський район, Полтавська область)

До самостійного художнього конструювання такого ландшафтного дизайну слід залучати дітей старшого дошкільного віку, які у цьому віці по-особливому сприймають навколишнього світу, проявляють емоційну чутливість та активну пізнавальну активність, здатні до наочно-образного мислення [3].

Характерно, що український етнодизайн втілює в собі творчий архітектурно-ландшафтний дизайн, який передбачає поєднання природних і штучних компонентів середовища в цілісній композиції закладу дошкільної освіти та становить певний художній образ. Протягом усієї історії розвитку українського етнодизайну його об'єкти синтезують в собі природу з мистецтвом, пов'язані з історичними стилями, розвивалися разом у взаємозв'язку із філософією, літературою, живописом, архітектурою, музикою та випромінювали мінливі естетичні ідеали попередніх епох.

Отже, формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом сучасного українського етнодизайну з вдосконалення історичних національних прототипів та органічним поєднанням архітектури з природними елементами у закладі дошкільної освіти відбувається у взаємозв'язку митці-дітям й діти-митці, краса й корисність.

Список використаних джерел

1. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
2. Корницька Л. А. Використання елементів етнодизайну у підготовці фахівців швейного профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2008. № 4. С.82-92.
3. Шелепко Г.В. Проектування ландшафтного дизайну дітьми старшого дошкільного віку. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 1)*: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (28 березня 2022 року): збірник тез. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. С.398-403.

Шоловей Анна Анатоліївна,

керівник гуртка англійської мови,
Городоцький ЗДО «Казка», м. Городок,
Хмельницька область, Україна

АНГЛІЙСЬКА ДЛЯ СУЧАСНИХ МАЛЮКІВ

Все частіше в сучасному суспільстві ми чуємо висловлювання про те, що іноземну мову варто починати вчити у дошкільному віці.

Допитливі, кмітливі дошкільнята здатні швидко і якісно запам'ятовувати нові слова, тим більше, якщо кожне слово підкріплюється певним образом.

Сприяє швидкому запам'ятовуванню і те, що саме у цей період малеча оволодіває рідною мовою, тож іноземну їй засвоїти набагато легше.

І останній вагомий аспект – це те, що вивчення дошкільниками іноземної мови позитивно впливає на загальний розвиток їхніх індивідуальних мовленнєвих здібностей.

Але не варто забувати, що все нове, незнайоме, цікаве і доступне дітям тільки тоді, коли вміло і креативно організувати процес його вивчення, пізнання.

Навчання дошкільнят іноземної мови – це передусім цілісний комплекс підібраних педагогом ігрових прийомів та методів.

Будь-які заняття з вихованцями мають бути захопливими і невимушеними, усі вправи – короткими, динамічними, пізнавальними.

Саме гри – основному виду діяльності дошкільнят я, як керівник гуртка англійської мови, віддаю перевагу, організовуючи заняття з дітьми середніх та старших вікових груп. Хочу наголосити, що проводжу заняття не лише в кімнатах, що облаштовані комфортно і затишно у кожній групі, але й у кабінеті де намагаюся доступно розмістити іграшки, картинки, казкових театралізованих персонажів, створити ілюзію казкової подорожі в цікавий світ пізнання мови. Практикую проведення занять і на свіжому повітрі. Діти позитивно сприймають поданий матеріал на відкритому просторі, де на них чекають непередбачені захопливі історії з відомими героями і загадковими предметами. До речі, мені доводилось проводити заняття і у

сховищі під час повітряних тривог. Варто відмітити, що і тут діти почувалися невимушено, проявляли інтерес до почутого і побаченого, не втрачаючи комунікабельності і гарного настрою.

Місце проведення занять може змінюватися, але незмінною залишається їх структура.

Готуючись до кожного заняття, я продумую усі моменти і не забуваю головного – дітям потрібна гра, живинка яка б зацікавила, спонукала діяти, запам'ятовувати незнайомі слова, спілкуватися з дорослим.

Кожне заняття розпочинається з фонетичної розминки для язичка, створеної моєю уявою, казки, головними персонажами якої є містер Язичок (Mr. Tongue), Вінні Пух, ведмедик Тедді і його друзі лісові мешканці: їжачок Боровичок, зайчик Вуханчик та лисичка Хитрунка. Діти із захватом сприймають вигадані історії про них.

До прикладу, фрагмент однієї такої історії.

-Малята, сьогодні я завітала до вас не сама. Нумо упізнайте вашого гостя.

«Довгі вуха, сіра шубка
Утікає дуже хутко».

Вірно! Ось цього куцохвостого сміливця звать Вуханчик (показую іграшку). Привітайтеся з ним. (Hello).

Зайчик розповів мені неймовірну історію про загадковий будиночок. Думаю, що і вам буде цікаво її почути. Отож слухайте:

-У лісі на зеленій галявині стоїть невисокий, красивий теремок. Ліс такий дрімучий та густий, що у ньому ніколи не чути завивань вітру [u-u-u] і навіть дрібний дощик [t-d; t-d; t-d] не може пробитися між кронами дерев, щоб впасти росяними краплинками на барвисті квіти біля теремка. І тільки сонечку, яскравому променистому під силу зазирнути через віконце до оселі. Коли воно торкається своїми променями теремка, з нього долинають дивні звуки [w-w-w], а якщо хмаринка набігає на сонце, лунає зовсім інша пісня [f-f-f] або [ou-ou-ou]. Вуханчик пропонує нам упізнати, хто живе в лісовій будівлі та співає так дивно. Для цього нам потрібно скласти зображення з частин. Тож до справи!

Дидактична гра «Склади світлину гномика»

Діти, по черзі, викладають на магнітній дошці картки-частини тіла, називаючи їх. В результаті на дошці з'являється зображення гнома.

Мої допитливі дошкільнята завжди активно включаються в лексико-граматичні ігри («Хто сховався?», «Що зайве?», «Веселий рахунок», «Чарівна торбинка», «Загадковий кубик» і т. д.), які допомагають їм закріпити елементарні лексичні форми.

Складаючи перспективне планування роботи, я у виборі теж орієнтуюсь, перш за все, на пору року, визначні події, народні свята.

Відповідно до тем дітей радують різні герої (Різдвяник, Великодній Кролик, Квіткова фея), розповідаючи нові історії, заохочуючи до цікавих, навчальних ігор.

Так, наприклад, в пасхальні дні, Великодній Кролик «Easter Bunny» не тільки нагадав маленьким українцям народні звичаї, пов'язані з святом, але й приніс безліч захопливих ігор-сюрпризів. Найцікавішою для малечі була гра «Великодні сюрпризи», під час якої вони відшукували у кошику з сіном кіндери з сюрпризами всередині. Гра не тільки дала дітям святкового веселого настрою, але й допомогла підтримати інтерес у закріпленні таких тем як «Рахунок», «Кольори», «Тварини», «Великдень».

Сюрпризні моменти завжди позитивно впливають і на дітей, і на їх мислення, психологічний стан, пам'ять, уяву. Тому я постійно намагаюся фантазувати із знайомими персонажами або ще невідомими для моїх вихованців героями.

Хочу згадати одного з найулюбленіших. Це Кіндер Сюрприз, який з'являється, щоб привітати іменинників. Незабутня вечірка (Birthday Party), яка влаштовується зі святкової нагоди, різноманітні ігри-завдання від Кіндера, спільна вітальна пісенька «Happy birthday to you!» не тільки виховують в дітей почуття дружби, доброзичливості, гостинності, але й закріплюють вивчені теми, знайомить з новими словами, розширює уявлення про культуру святкування родинних свят в англійських країнах.

Завжди емоційно радісно проходять на заняттях рухливі ігри і фізкультпаузи («Feelings Freeze Song», «Numbers Song Let's Count 1-10», «How's the weather», «Colors Action Song With Matt», «Rain Rain Go Away», «Head Shoulders Knees and Toes»...) під аудіо і відео записи англійських пісеньок. Підходжу вдумливо до їх підбору, щоб чітко звучали слова, вправи були зрозумілими і ритм музики викликав позитив у малечі. Граючись, діти повторюють слова, якічують, краще їх запам'ятовуючи.

Великого значення надаю підбору необхідного матеріалу і обладнання.

Книжечки з яскравими ілюстраціями, барвисті картинки, картки, фігури різної форми і кольору, театральні ляльки (рукавички, на паличці, конусні) різноманітні іграшки, декорації, настільно-друковані, дидактичні ігри, наголівнички, муляжі – це ще не повний перелік матеріалу, який використовую у роботі з дітьми. Він постійно оновлюється, поповнюється, адже розумію: діти весь час потребують чогось нового, цікавого.

Допитливі оченята малечі, їх жвавий інтерес, бажання говорити та діяти під час занять, індивідуальної роботи, допомагають мені не просто працювати, а творити казку для дітей.

Список використаних джерел

1. Жиго О.О. We play and learn English: посібник для дошкільнят і молодших школярів. Кам'янець-Подільський: Видавець П.П. Зволейко, 2006. 32 с.

2. Програма та методичні рекомендації « Англійська мова для дітей дошкільного віку» / І.А. Кулікова, Т.М. Шкваріна. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 48 с.

3. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації. К.: Шкільний світ, 2008. 112 с.

Шулигіна Раїса Андріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

ВИЗНАЧАЛЬНІ ПОЗИЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Викликами сьогодення беззаперечно є важка екологічна криза, пов'язана з воєнною агресією проти держави Україна з негативними змінами у навколишньому природному середовищі. Під загрозу потрапляє зростаюче покоління, що складає небезпеку для існування людства у майбутньому.

Як визначено в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», на території країни здійснюється

екологічна політика, спрямована на раціональне використання природних ресурсів, збереження безпечних і нешкідливих для людини й живої природи умов навколишнього середовища, гармонізацію відносин соціуму і природи [3, с. 6].

Однією з вагомих компетентностей, якими мають володіти діти старшого дошкільного віку, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (далі БКДО), є природничо-екологічна. В документі природничо-екологічна компетенція визначена, як відповідальне екологічне відношення до природного довкілля через власні дії та вчинки, знання законів природи, дії без порушення екологічної рівноваги [2].

Порушеною проблемою в системі дошкільної освіти цікавились широке коло вчених у ракурсі своїх наукових інтересів: В. Агіляр Туклер, Н. Гаврш, М. Машовець, Н. Кот, Т. Науменко, О. Половина, Т. Поніманська та інші. Особливості формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку представлені у дослідженнях Г. Беленької, Л. Баліки, К. Васильєвої, А. Лабайчук, В. Маршицької, О. Онопрієнко, В. Пісної, З. Плохій, Н. Пустовіт, В. Реус, Т. Туркот, К. Федіної та ін. [5, с. 241].

Засвоєння дітьми законів природи обов'язково повинно відбуватись на практиці, під час тісної взаємодії з її об'єктами. При цьому педагоги та батьки мають ставати прикладом обдуманної і грамотної поведінки. Освітнє завдання дорослих полягає в спрямуванні дітей на формування пізнавального інтересу до об'єкту природи та бажання його пізнання [2]. Формування природничо-екологічної компетенції у дітей старшого дошкільного віку повинно відбуватись органічно та комплексно під час різних видів дитячої діяльності (інтегрований підхід).

Сприймання об'єктів та явищ природи у дітей 5-6 років вже стійке та цілеспрямоване. Вони досить часто вміють помічати зміни в природному довкіллі без запитань дорослого. Під час самостійного спостереження, діти роблять елементарні узагальнення, аргументують їх та з цікавістю вносять корективи. Важливою умовою логічного мислення у є достатній обсяг знань про об'єкти, заснований на необхідності робити судження й висновки.

У тісному зв'язку з розвитком мислення формується мовленнєвий розвиток дитини, тобто посилення функцій

внутрішнього мовлення. Це відбувається, коли під час реальної діяльності виникає проблемна ситуація, що вимагає осмислення. Під час висловлювань дитина часто відображає своє ставлення до природи в образній формі. На запитання «Яка частина року вам подобається найбільше і чому?» діти не відповідають конкретно. Наприклад: «Я люблю літо бо все цвіте. Влітку в лісі весело, співають птахи».

У процесі *предметно-чуттєвої діяльності* в природі діти вмюють виділяти основні зв'язки явищ та відтворювати в образній формі – у формі уявлень. Дітлахи уважно слухають інструкцію педагога та повторюють її для того, щоб запам'ятати. У цьому віці відбуваються перші спроби спеціального запам'ятовування.

Завдяки виникненню первинних форм довільної уваги, діти можуть підпорядковувати свою увагу вимогам педагога (спостерігати за об'єктами і явищами природи, уважно слухати), не відволікаючись. З радістю виконують доручення (наприклад, праця в куточку природи), можуть гальмувати свої бажання та залишати більш цікаві справи задля дорученого завдання.

Складовою частиною ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою та природним довкіллям є *сенсорне виховання*, яке розкриває великі можливості для розвитку дотикового аналізатора. Найважливіше місце займають позитивні емоції дітей та відчуття свободи на лоні природи, важливість самовираження під час спостережень і конкретних дій дослідницького змісту. Так, діти мають досягти:

- розуміння взаємозумовленостей компонентів природи;
- бажання до встановлення причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами та явищами в природі;
- гуманного ставлення до всіх живих істот, вміння безпечно поводитись на природі [1, с. 17-21].

В освітньому напрямі «Дитина в природному довкіллі», емоційно-ціннісне ставлення дітлахів полягає у виявленні зацікавлення щодо набуття нових знань про природу своєї місцевості та держави України, неживу природу (природні явища, які відбуваються у світі та об'єкти Всесвіту) [2].

Дітям важливо виявляти інтерес та готовність до діяльності завдяки яким відбувається пізнання природо доцільної поведінки.

Щодо сформованості знань в БКДО визначено основні базові знання, якими повинні оволодіти діти старшого дошкільного віку,

а саме: знаннями про нашу планету, об'єкти Космосу, знати, що глобус – це модель нашої планети Земля, про сонячне світло і нашу планету на якій є життя, про пори року та їхню послідовність, що чиста вода – запорука здоров'я і у водному середовищі живе багато різних видів тварин і рослин; поширені явища природи місцевості в якій вони живуть (дощ, роса, веселка, туман, град, мороз, снігопад); знати відмінності між річкою, морем, озером тощо та природні особливості свого регіону.

До вікових особливостей природничо-екологічної компетенції відносять знання дітей, які набуваються під час проведення дослідів, щодо властивостей природних матеріалів, поживних речовин необхідні для росту рослин; орієнтування в назвах штучних матеріалів, які виготовлені з сировини, яку отримали з природного доквілля (за Н. Яришевою). Вони розуміють зв'язки між рослинами і тваринами, їхні функції в природі; розрізняють дерева, кущі, трав'янисті рослини. Також знають, що здоров'я людини залежить від якості природного середовища; орієнтуються у дикорослих, лікарських, культурних рослинах, різновидах лісу (листяний, хвойний) тощо [4]. Крім цього, мають уявлення про різних представників окремих груп царства тварин, які зустрічаються у місцевості проживання та Україні, знають правила поведінки з різними видами тварин та уявлення про заходи щодо їх охорони.

Безпосередньо в закладі дошкільної освіти педагоги розширюють світогляд дітей щодо природного доквілля, формують навички, орієнтовані на важливий у XXI столітті сталий розвиток дітей в різних видах життєдіяльності, на початкові уявлення про сталі дії та поведінку, важливість збереження та економного споживання природних ресурсів тощо. В розрізі емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку, педагоги ЗДО мають мотивувати їх на цінності сталого розвитку (важливість спілкування та дружні відносини з ровесниками, збереження та розумне природокористування).

Важливою є тісна співпраця ЗДО з батьками щодо формування у дітей природничо-екологічної обізнаності й практичного щоденного використання природних ресурсів, яка полягає у:

- формуванні свідомості дитини, що вона є мешканцем планети, від якої безпосередньо залежить життя всіх живих істот;
- обізнаності всіх членів родини та ознайомленні дитини з

інформацією про збереження природних ресурсів та дбайливе ставлення про довкілля в Україні та інших країнах світу;

– демонстрації дітям на власному прикладі розумної, відповідальної поведінки у повсякденному житті щодо збереження природних ресурсів;

– активне залучення дітей до участі в акціях з метою збереження довкілля: підтримання чистоти вулиць та доріг, прибудинкової території, її озеленення (висаджування та полив рослин) тощо.

Отже, природничо-екологічна компетентність дітей старшого дошкільного віку визначається, як вміння володіти своєю поведінкою незважаючи на різні обставини, складні соціальні умови, які виникатимуть у їхньому житті й ґрунтується на відповідальності та дбайливого ставлення до живих об'єктів природи під час різних видів діяльності.

Шляхами й механізмами реалізації завдань формування природничо-екологічної компетентності кожної зростаючої особистості можуть стати дослідження чуттєвого сприймання, емоційної сфери, на основі яких зазвичай відбувається формування уявлень про світ природи, зароджуються елементарні взаємозв'язки між явищами природи і людиною.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва Н. Французький город в українському дитячому садку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 4. С. 17-21.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

3. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку, 2013. 115 с.

4. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низьковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.

5. Шулигіна Р. А., Ковальова А. П. Формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку. *Освітньо-науковий простір: науковий журнал*. Вип. 5 (2–2023) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова [гол. ред. д-р пед. наук, проф. Матвієнко О. В.]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. С. 228-238.

Юркова Інна Володимирівна,

директор Хмельницького закладу дошкільної освіти №23 «Вогник»;

Данчук Ірина Валентинівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПАРЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МОЗАІКА» ЯК УМОВА СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Важливим напрямом взаємодії дорослих з дітьми третього року життя є сенсорне виховання як цілеспрямована систематична діяльність. Як стверджує В. М. Кошель, «сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприйняття» [2, с. 10].

На думку А. В. Турбанової та Г. В. Горшкової, саме на третьому році життя дитини необхідно вчити дитину «виділяти певні ознаки, важливі для практичного використання предмета. Трирічна дитина повинна самостійно знаходити собі заняття та під час діяльності, утримувати увагу протягом 3-5 хв; знати шість основних кольорів спектру: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, синій, і фіолетовий, ознайомитись з білим і чорним кольором; знати форми (круг, квадрат, прямокутник і овал); орієнтуватися в простих величинах як великий-маленький» [3, с. 83].

З огляду на це вважаємо, що цього результату можна успішно досягти організовуючи взаємодію з дітьми третього року життя щодо їх сенсорного виховання за вимогами парціальної програми інтелектуального розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Інтелектуальна мозаїка». Ця програма схвалена для використання у закладах дошкільної освіти комісією з дошкільної педагогіки і психології Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, і про це

зазначено у протоколі № 5 від 31 жовтня 2019 року та повідомляється у листі Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України № 221/12-Г-1052 від 08.11.2019 року. Вона укладена у двох частинах: частина перша «Розумійлики» та частина друга «Пізнайлики», кожна з яких має мету», завдання, очікувані результати.

Оскільки метою першої частини визначено забезпечення «повноцінного сенсорного розвитку дітей раннього та молодшого дошкільного віку, а саме: формування у дітей системи перцептивних дій, сенсорних еталонів, вміння самостійно їх застосовувати у власній діяльності», розглядатимемо лише цю частину.

Авторським колективом виокремлено такі завдання для частини «Розумійлики»: «формувати вміння розрізняти та називати предмети за кольором, величиною і формою; вчити логічним операціям: класифікації (групування за однією чи двома із ознак), порівняння, серіації; розвивати конструктивні вміння (прикладання, накладання), враховуючи сенсорні властивості плоскіх та об'ємних фігур, створюючи при цьому найпростіші об'єкти; сприяти активному мовленню; розвивати дрібну моторику рук; створювати умови для прояву кмітливості та творчості у виконанні ігрових та навчальних завдань; розвивати бажання долати труднощі, докладати зусилля при розв'язуванні розумових завдань» [1, с. 4].

Варто звернути увагу, що «Розумійлики» укладено за двома віковими періодами: ранній вік (від 2 до 3 років) та молодший дошкільний вік (від 3 до 4 років). Кожну частину структуровано за чотирма тематичними розділами: ознайомлення з кольором; ознайомлення із формою та величиною; конструктивна діяльність; ігри з водою та піском.

Тематичний розділ «Ознайомлення із кольором» передбачає ознайомлення дітей третього року життя із такими кольорами: червоний, жовтий, зелений, синій, білий, чорний. Важливо звернути увагу на важливу вимогу програми: «робота із ознайомлення з кольором будується у декілька етапів: вибір предметів за зразком, що різко відрізняються за кольором

(«покажи такий як у мене»); сприймання кольору як якість предмета, що позначаються словом назвою (білий сніг, зелений огірок, жовтий лимон тощо); формування вмінь співставляти кольори та відтінки одного кольору; формувати вміння знаходити колір за назвою та самостійно позначати словом».

У розділі «Ознайомлення із формою та величиною» матеріал спрямований на ознайомлення дітей із такими геометричними фігурами: ранній вік – круг, трикутник, квадрат. Завдання цього розділу також передбачають знайомство дітей із такими різновидами величин: великий і маленький, високий і низький. Ці вміння формуються у дітей під час ігор, вправ на групування, впізнавання знайомих фігур на малюнку, на визначення форми предметів, розміщення в різних ракурсах тощо. Величина для дитини – це поняття відносне. Вона не сприймає її як окрему ознаку предмета, а усвідомлює разом з предметом (великий м'яч, маленька ялинка). Сприймання різних параметрів величини (великий – маленький, високий – низький) відбувається за допомогою таких практичних дій як: накладання; прикладання; обстеження; групування за величиною.

Змістове наповнення розділу «Конструктивна діяльність» першої частини «Розумійлики» програми інтелектуального розвитку дітей раннього та передшкільного віку «Інтелектуальна мозаїка» спрямоване на розвиток наочно-образного мислення, пам'яті, уваги. Особливу увагу в цьому розділі приділено формуванню вміння розташовувати фігури відносно одна одної, створювати об'єкти та нескладні сюжети.

У розділі «Ігри з водою та піском» наявні завдання, спрямовані на допомогу у характеристиці предметів за температурним режимом, ваговою категорією та на розвиток тактильних відчуттів. Важливо дотримуватися етапів ігор з піском, на яких наполягає авторський колектив парціальної програми:

1 – «Знайомство» із піском:

а) торкання піску пальцями, долонею, кулачком («вітання пальчиками», «вітання долоньками», «вітання кулачками»);

б) перетирання піску між долонями, пересипання з долоні на долоню;

в) визначення стану піску (сухий, мокрий).

2 – Казки на піску:

а) створення сюжету за допомогою відбитків руки чи предметів на мокрому та сухому піску;

б) створення казки за допомогою іграшок та предметів;

в) «відшукування скарбів».

3 – Малювання на піску:

а) малювання по сухому піску пальчиком;

б) малювання по мокрому піску за допомогою палички чи пальців.

4 – Будівництво з піску.

При реалізації завдань програми цього розділу необхідно враховувати вимоги програми та планувати такі види роботи з водою: «Переливалочки» (переливання із однієї посудини в іншу); «Вижималочки» (ігри з мочалкою); виловлювання предметів із води; занурення предметів у воду; фарбування води; заморожування води; пальчикові ігри у воді.

Таким чином зважаючи на усе, означене вище, вважаємо реалізацію змісту парціальної програми інтелектуального розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Інтелектуальна мозаїка» як одну із умов дієвості сенсорного виховання дітей третього року життя.

Список використаних джерел

1. Інтелектуальна мозаїка: парціальна програма інтелектуального розвитку дітей раннього та передшкільного віку / Авт.-упор.: Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцька, Н.М. Миськова, С.В. Таранціца. Хмельницький: «FontanPrint», 2019. 28 с.

2. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 160 с.

3. Турбанова А.В., Горшкова Г.В. Особливості сенсорного виховання дітей раннього віку в умовах війни в Україні. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 62. Том 1. 2023. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_1/16.pdf [дата звернення: 10.12.2023].

Юрчук Олексій Іванович,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний
університет

СУЧАСНИЙ ІГРОВИЙ ПРОСТІР ЗДО ЯК УМОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Дошкільне дитинство – важливий етап становлення особистості, оскільки у цей період відбувається оволодіння знаннями, уміннями у набутті психічних якостей необхідних для життя (оволодіння мовою, орієнтація у просторі і часі, сприймання, мислення, уява формування міжособистісних стосунків). Цей період дошкільного розвитку пронизаний грою, через яку відбувається відкриття себе світові і світ для себе. Відтак актуальною є проблема створення сучасного ігрового простору, який забезпечує оптимальні можливості для гри.

У працях, присвячених проблемам дошкільної педагогіки, аналіз сутності ігрового простору здійснюється крізь призму розуміння сутності ігрового середовища.

У термінологічному тезаурусі щодо ігрового середовища дослідники нерідко використовують терміни «розвивальне ігрове середовище» та «предметно-ігрове середовище», «розвивальне предметно-ігрове середовище», підкреслюючи у першому випадку його спроможність щодо сприяння розвитку особистості дитини, у другому – його матеріальність, наповненість предметами, які сприяють такому розвитку, а в третьому – наявність обох зазначених характеристик.

Беручи до уваги всі три характеристики, Н. Кашук визначає розвивальне предметно-ігрове середовище як систему умов і водночас сукупність предметів (у тому числі іграшок та ігрового обладнання), які сприяють всебічному розвитку дошкільнят. Як стверджує дослідниця, створення такого середовища передбачає:

- добір і розміщення у просторі закладу дошкільної освіти іграшок, ігрових модулів, макетів, предметів-замінників, ігрових атрибутів у відповідності до вікових та індивідуальних особливостей і потреб дітей дошкільного віку;

- розвиток у дітей ігрових умінь, необхідних для використання зазначеного ігрового матеріалу [1].

Близької до викладеної думки дотримуються Н. Ковалевська

та А. Пасічніченко, які вважають, що розвивальне предметно-ігрове середовище є частиною освітнього середовища – спеціально організованого простору (приміщення групи, ігровий майданчик), який містить іграшки, матеріали, обладнання, необхідні для розвитку дітей, збереження та зміцнення їхнього здоров'я. З погляду авторів, основним елементом цього середовища є сучасний іграшковий матеріал, який репрезентує «світ сучасних речей, подій і явищ» [2].

Інші дослідники вирізняють поняття «ігровий простір», надаючи йому дещо ширшого значення ніж ігрове середовище. Вчені стверджують, що ігровий простір об'єднує у собі власне простір, середовище і гру. Вони розуміють ігровий простір як місце, «межі якого можуть бути позначені предметами матеріального світу, а можуть бути й не позначені, але мати місце в дитячій уяві, образах, про які дорослий може дізнатися, лише звернувшись до дитини з питанням або беручи участь у грі». Тобто ігровий простір функціонує водночас і як реальне створене в освітньому закладі предметно-ігрове середовище, і як певний образ місця, створений в уяві дитини для забезпечення гри.

Таким чином, ігровий простір закладу дошкільної освіти – це комплекс штучно створених у ньому просторових і матеріальних умов, необхідних для організації ігрової діяльності вихованців, які можуть змінюватись (вдосконалюватись, розширюватись або звужуватись) в їхній уяві залежно від ігрових намірів та особливостей такої діяльності.

Завдання спланованого ігрового простору полягає у всебічному розвитку дітей засобами гри, зокрема – збереженню і зміцненню здоров'я вихованців. Середовище для ігрової діяльності повинно бути чітко спланованим і добре організованим, зручним та привабливим і сприяти когнітивному, соціальному, емоційному та фізичному розвитку особистості.

Вчені А. Богуш, Г.Беленька, Н.Гавриш, О.Запорожець, О.Кононко, К.Крутій, М.Лісіна, Т.Поніманська та ін. вказують на важливість облаштування ігрової кімнати та пропонують такі умови її облаштування:

1. Локації ігрової кімнати повинні мати багатоцільове призначення, а не просто обслуговувати одну конкретну тему.
2. Більше природного світла в групі, оскільки воно зменшує споживання енергії та покращує виконання завдань вихованців.
3. Галасливі локації, як от драматична гра, музичні ігри

розташувати в одному кінці кімнати, навпроти тихої локації. Це дозволить кожній дитині обрати район, зручний для своєї діяльності.

4. Дитячий майданчик, обладнання, іграшки та інші матеріали повинні бути безпечними для використання дітьми, а вихователі контролювати діяльність дітей.

5. Дотримання пожежних норм.

6. Іграшки та інше обладнання повинні дезінфікуватися, що дозволить зменшити поширення мікробів навколо.

Таким чином, для ігрового середовища дітей дошкільного віку у ЗДО визначальними чинниками виступають: безпека, довіра, відкритість; розуміння дорослого щодо дитячого світосприйняття; прояв дитиною емоцій та почуттів під час гри; самостійність в ігровій діяльності.

Проте варто зауважити, що у сьогоднішній традиційній практиці закладів дошкільної освіти ігровий простір не задовольняє інтереси дітей. Дослідники вважають, що розвивальне значення ігрового простору можна підвищити шляхом його приведення до відповідності сучасним вимогам, до яких відносять: доцільність в контексті сприяння підвищенню ігрової активності та саморозвитку дитини; виконання педагогом організаторської та спрямовуючої функцій ігрової діяльності; використання оптимальних методів і засобів управління ігровою діяльністю дошкільників [4].

Для цього, як стверджують Н. Ковалевська та А. Пасічніченко, треба забезпечити добір сучасного іграшкового матеріалу, що має відбуватись за такими правилами, як: об'єднання за функціональними ознаками, які відповідають змісту ігрової діяльності вихованців; поліфункціональність (можливість використання з різними ігровими цілями); відповідність розмірів матеріалу параметрам ігрового оточення та зростові дітей; поступового ускладнення (поповнення новими іграшками і предметами) [2, с. 92-93].

Згідно з методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України ігрове середовище закладу дошкільної освіти має сприяти забезпеченню фізичного та психологічного благополуччя дітей. У цій праці наголошується на тому, що ігровий простір треба облаштовувати залежно від віку вихованців.

Так, в молодшому дошкільному віці діти потребують «всієї сукупності сюжетних іграшок, що задають ігрову ситуацію»:

іграшок, пов'язаних з позначення місця ігрових подій (наприклад, будиночки для сім'ї, кімната для ляльки тощо), ігрових персонажів (ляльки, костюми або їх фрагменти, інші атрибути (наприклад, головні убори моряків або пожежників та ін.), засобів людської діяльності (інструменти, обладнання тощо). А для забезпечення ігрової діяльності старших дошкільників, котрі є менш залежними від предметно-ігрового середовища, нерідко використовують предмети-замінники і водночас прагнуть використовувати «справжні предмети», потрібні як умовні предмети для створення умовного ігрового простору, так і реальні предмети та іграшки, необхідні для втілення дитячих ігрових задумів [3].

З огляду на викладене, з позиції педагогічного забезпечення **сучасний ігровий простір** – це комплекс просторових і матеріальних умов, створених (освітнім закладом, сім'єю, громадськістю) для забезпечення ігрової діяльності вихованців у відповідності з сучасним вимогам, головними з яких є доцільність, поліфункціональність, варіативність, відповідність сучасним реаліям і досягненням та віку вихованців. Такі умови можуть змінюватись (вдосконалюватись, розширюватись або звужуватись) в уяві дітей залежно від їхніх ігрових намірів та особливостей ігрової діяльності.

Таким чином, сучасний ігровий простір є важливим чинником забезпечення оптимального розвитку дитини дошкільного віку загалом та чинником збереження і зміцнення здоров'я вихованців зокрема. Такі його функції пов'язані із його можливостями стосовно створення матеріальних і психологічних умов для ігрової діяльності дошкільників, що, у свою, чергу, сприяє збереженню і зміцненню їхнього здоров'я

Список використаних джерел

1. Кащук Н. Специфіка організації предметно-ігрового середовища в контексті сенсорного розвитку дітей раннього віку. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/kachyk.pdf> : (дата звернення 18.08.24р.)

2. Ковалевська Н.В., Пасічніченко А.В. Особливості організації розвивального ігрового середовища в ЗДО. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*. Полтава, 2019. Вип. 3. С. 88–93.

3. Методичні рекомендації «Підбір і використання іграшок для дітей дошкільного віку в дошкільних навчальних закладах :

Лист Міністерства освіти і науки України від 18 липня 2009 року № 1/9-470. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-393290-09#Text> : (дата звернення 18.08.24р.)

4. Седова Л. Н. Становлення творчої особистості в умовах розвивального середовища ДНЗ. *Проблеми освіти: теорія і практика*. 2005. № 1. С. 4–49.

Юрчук Олена Сергіївна,

здобувачка ступеня PhD, Рівненський державний гуманітарний університет

ПСИХОЛОГІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Ескалована до масштабних об'ємів російська військова агресія, стала великою проблемою змін у системі освіти, яка опинилася в раніше незнайомих реаліях функціонування. Перед нею постали загрозливі проблеми, які до сьогодні не потребували вирішення на найвищих рівнях державного регулювання.

За даними проведеного дослідження МОН України та Інститутом освітньої аналітики [3] в умовах повномасштабної війни та воєнного стану суттєвими викликами в освітньому просторі стали:

1) загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини;

2) масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, матеріально-технічної навчальної бази;

3) вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу;

4) загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу;

5) втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій. Насильницька переорієнтація

українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання;

б) зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту;

7) забезпечення розвитку приватної освіти на рівнях дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти;

8) повсякчасне переживання стресових подій у суспільстві, масова психологічна травматизація людей [3].

Із перших днів війни Міністерство освіти і науки України непохитно продовжувало роботу щодо здійснення розробки надійних безпекових стратегій в організації освітнього процесу в умовах військових дій. Це сприяло посиленню діяльності психологічних служб. Також вектор спрямовувався на здійснення психологічної просвіти і формування психологічної компетентності, психологічної культури і стресостійкості педагогічних фахівців.

Влітку 2022 року першою леді України Оленою Зеленською було ініційовано створення «Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки» як органічне продовження ініціативи «Без бар'єрів». Мета Програми полягала у створенні власної, української моделі системи психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка увібрала найкращі світові й вітчизняні практики та наданні психологічної допомоги всім, хто має порушення в стані психічного здоров'я. Реалізація зазначеної Програми відбувається завдяки міжнародній підтримці в подоланні стресових ситуацій, наслідків посттравматичних станів (ПТСР) та попередженні нервово-психічних розладів дитячого та дорослого населення.

Найбільш вразливою, інтолерантною до негативних зовнішніх впливів, схильною до стресу категорією населення є студентство, яке попри війну і постійні тривоги навчається у цих надважких умовах і потребує формування знань й навичок в розвитку психологічної резильєнтності [2, с.13].

Почуття безпеки – основна потреба в житті людини. Це основа здорової психіки. Саме психологічна резильєнтність сприяє витримуванню навантаження у складних життєвих випробуваннях при цьому зберегти психологічне здоров'я та особисту цілісність, рівновагу, впевненість у собі; знайти життєво важливий ресурс і бажання робити все, що необхідно для життя.

Питання резильєнтності здобувачів вищої освіти активно

обговорюються серед таких сучасних вчених як от: С. Бикова, Е. Грішин, В. Єгорова, О. Коновалова, О. Односталко, Л. П'янківська, О. Якимець та ін.

Д. Асонов, С. Бикова, О. Коновалова виділяють найважливіші фактори формування резильєнтності здобувачів вищої освіти:

1. Об'єктивна оцінка своїх здібностей.
2. Комунікативна сфера особистості.
3. Наявність реалістичних планів;
4. Вміння відстояти свої позиції.
5. Наявність життєвих цінностей.
6. Наявність надій що до чогось.
7. Вміння вирішувати проблеми самостійно [2, с.14; 1 с. 22].

Отже, резильєнтність охоплює можливості особистості, зокрема здобувачів вищої освіти, й різноманітні її ресурси для мобілізації у відповідь на виклики. Вони щодня відчують величезний фізичний і розумовий розвиток. Поміж закладом вищої освіти, різними заходами, роботою та громадським життям студенти стикаються з багатьма новими враженнями та викликами. Стійкість дає їм можливість вирішувати ці проблеми, відновлюватися після невдач і мати найкращі шанси на успіх.

Дослідження показують, що чудовий спосіб розвинути стійкість у молодих людей – це допомогти їм відчутися себе частиною чогось більшого, ніж вони самі. Коли вони відчують, що те, що вони роблять має значення у широкому масштабі, тим легше і швидше переживуть невдачі та збережуть оптимізм щодо результату.

Варто звернути увагу, що студенти повинні приділяти час для визначення джерела стресу, а також звернути увагу на те, як вони реагують на ці стресори. Це життєво важливо для розвитку самосвідомості та стійкості, оскільки при усвідомленні походження стресу і які негативні реакції чи поведінку він проковує, студенти можуть перенаправити та вдосконалити механізми та стратегії подолання.

Виокремимо деякі стратегії розвитку резильєнтності:

1. Допомога в налагодженні позитивних стосунків і зв'язку.
2. Пропагування позитивних емоцій.
3. Виховання почуття компетентності.
4. Навчання важливості здоров'я та благополуччя.
5. Заохочення цілепокладання.

6. Розвиток навичок вирішення проблем.

7. Практика вдячності.

Отже, резильєнтність – це не вроджена чи індивідуальна якість, яка притаманна певним особам, її необхідно розвивати. Чим стійкіша психіка, тим краще і легше долатимуться труднощі, і тим вищі шанси відновитися після негараздів і травми.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні розвитку резильєнтності у майбутніх психологів.

Список використаних джерел

1. Ассов Д. Когнітивні та емоційні компоненти резилієнсу у ветеранів війни з травматичним ураженням головного мозку у віддаленому періоді (психокорекція, прогнозування): дис. філософії: 225 «Медична психологія» (галузь знань 22 «Охорона здоров'я»). Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. м. Київ, 2022. 220 с.

2. Коновалова О. В., Бикова С. В. Формування резильєнтності у студентської молоді. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2023. С. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2023. С. 13-17.

3. Освіта в Україні в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/book-of-abstracts_ssi-iea_2022.pdf (дата звернення 21.02.24р).

Яблонська Зоя Олександрівна,

вихователь закладу дошкільної освіти
№ 54 «Пізнайко» Хмельницької ОТГ

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ З ДІТЬМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ВИМІР

Організація ранкового прийому дітей у ЗДО – важливий аспект професійної майстерності вихователя, від якого залежить якість проживання дитиною дня в дошкільному закладі, її емоційне благополуччя та комфорт протягом усього перебування в дитячому садку, починаючи вже зранку.

Спостереження показують, що позитивна динаміка в розвитку власних комунікативних умінь добре усвідомлюється

самою дитиною, що в свою чергу стимулює її активність у спілкуванні, мінімізує наявні внутрішні комунікативні перешкоди. Отже, однією з важливих функцій ранкових зустрічей є розвиток системи комунікативних умінь.

Як вихователь, я щодня переконуюсь, що продуманий і добре організований ранковий прийом дітей має особливе значення для подальшої організації освітнього процесу в режимі дня. Я усвідомлюю, що від того, як мною буде він запланований, залежить рівень активності та творчості моїх малюків, їх настроїв протягом дня та результативність освітньої роботи. Привітна, доброзичлива і тактовна щоденна зустріч нами, педагогами, кожної дитини позитивно впливає на їх настрої, працездатність, дисциплінованість, мовленнєву активність. Вони є важливими для розвитку дітей, створюють атмосферу спільноти, підтримують розвиток мовлення, фізичної активності та музичних навичок.

Першоджерелом, яке мене спонукало до використання у своїй роботі ранкових зустрічей, була програма «Впевнений старт», з якою я познайомилася, працюючи з дошкільниками старшої групи. У даній програмі ранкові кола, спільні кола та вечірні кола є невід'ємними складовими освітнього процесу.

Кожного ранку ми збираємося на нашу зустріч у коло, вітаючись короткими віршиками, які нас згуртовують та налаштовують на позитивний та емоційно піднесений день. Наприклад: «Доброго ранку всім людям Землі! Доброго ранку тобі і мені! Хай день буде вдалим, успішним нехай! На добрій справі наш день починай!» (За програмою «Впевнений старт»). Подібні віршики чудово впливають на подальший гарний настрій малюків та продуктивну роботу впродовж дня. Крім спільного промовляння віршиків, хочу відзначити важливість привітання дітей індивідуально. Я можу підійти до кожної дитини, привітатися по особливому, наприклад, доторкнутися ліктями з дитиною чи кулачками, обійнятися, пожартувати, побажати гарного дня і запитати, як вона себе почуває. Це створює особливий зв'язок між вихователем та вихованцями.

Для моїх малюків такі зустрічі є дуже особливими та важливими, вони досить відповідально відносяться до кожного

«ритуалу», а вони можуть бути різними за змістом та формами роботи. Так, одним з таких ритуалів є календарний ритуал, тобто відзначення днів тижня у нашому потязі з вагончиками, місяців, сезонів або подій, що є корисним для розвитку уявлення про час та структуру. Ми проговорюємо зміну дати на календарі, обговорюємо погоду за вікном, відзначаємо свята або інші події, що відбуваються протягом року.

Під час ранкових зустрічей я розповідаю дітям про плани на день та нагадую про навчальні або розважальні активності, які відбудуться. Це допомагає дітям зорієнтуватися у дні та відчутти стабільність та організованість. Під час оголошення теми дня ми активно працюємо з дітьми над розвитком комунікативних навичок. Я постійно спілкуюся з ними, ставлю запитання та слухаю їхні відповіді, вислуховую їх думки щодо планів на день, які я їм пропоную, запитую, щоб вони ще хотіли зробити або змінити. Це допомагає розвивати їх мовлення, розширювати словниковий запас та навички висловлювання думок. Обов'язково підкреслюю досягнення та зусилля дітей, дякую дітям за їх участь у ранковій зустрічі, активність під час руханок або за виконання завдань. Це допомагає дітям почувати себе цінними та важливими, а також підтримує позитивну атмосферу в групі.

Важливо пам'ятати нам, педагогам, що ранкові зустрічі повинні бути пристосовані до віку та потреб дітей. Для дошкільнят вони мають бути веселими, інтерактивними та стимулюючими для розвитку різних аспектів їхньої особистості. Ось чому так важливо використовувати різні форми та прийоми роботи під час їх проведення. Так, наприклад, повідомлення теми нашого дня відбувається не завжди вихователем, а діти за допомогою вирішення різних загадок, виконання цікавих завдань чи через спільну коротку гру самостійно здогадуються чим ми будемо займатися впродовж дня. Зокрема, коли ми розглядали тему професій, я поділила дітей на дві команди та дала картинки у вигляді пазлів, де вони мали знайти відповідне знаряддя до поданих професій, і коли завдання було виконане, діти самі відповіли на своє ж питання, що сьогодні будемо обговорювати. Подібні завдання дітей дуже стимулюють, вчать

працювати колективно, у підгрупах, у парах та ще більше зацікавляють темою дня.

Повідомлення теми у нашій групі відбувається і у русі, тобто, через різну рухову активність діти дізнаються про наші плани на день. Завдяки різним руханкам, багато з яких є тематичними, ми з дітьми дізнаємося, що будемо досліджувати сьогодні впродовж дня. Так, тему повітряного транспорту, нам допомогла розкрити, всім відома руханка «Гелікоптер», яка є досить динамічною та пізнавальною у назвах повітряного транспорту. Крім того, руханки можуть включати прості вправи, танці, постійну зміну позицій, стрибки, розтяжки та інші активності, що спонукає дітей до руху, допомагає розігріти дітей, покращити координацію у просторі та сприяє фізичному розвитку.

Тривалість ранкових зустрічей залежить від віку дітей, теми, яка планується розглядатися впродовж дня. Так, в молодшій групі, нам потрібно орієнтовно 7-8 хвилин, в середній групі може тривати 9-10 хвилин, у старшій групі дошкільного віку 10-15 хвилин. У практиці моєї педагогічної діяльності були такі ранкові кола, які частково переростали у заняття, так як теми для дітей були цікаві і вони одразу хотіли їх досліджувати, не чекаючи безпосередньо запланованого заняття. Особливо це стосується таких тем занять, які пов'язані з дослідницькою діяльністю, наприклад, тема «Вода. Властивості води», «Чарівний світ криги», «Подорож до повітряляндії». Готуючись до подібних тем та занять і презентуючи їх на ранкових зустрічах, я завжди старалася бути готовою до розгортання теми одразу, тому що малюки часто із великим захопленням поринають у світ дослідів без усякої втоми та перерви на відпочинок. Діти – це маленькі дослідники, яким потрібно краще один раз побачити, спробувати, аніж безліч разів просто чути певну інформацію.

Ранкові кола, або зустрічі, як кому зручніше їх називати, для нас, вихователів, є важливими, як елемент діагностики знань дітей з різних тем. Адже, як я вже зазначала, під час цієї форми роботи використовується ряд запитань, які можуть виявити рівень обізнаності дітей у тій чи іншій темі. Завдяки цьому, ми краще можемо спланувати свою подальшу діяльність у різних освітніх напрямках.

Варто сказати, що ранкові зустрічі є справжнім полем прояву творчості педагога. У нас, вихователів, є незамінні учасники та помічники в освітньому процесі, і це батьки наших вихованців. Вони теж можуть приймати активну участь в проведенні ранкових кіл, і не лише їх. У своїй роботі я активно практикую співпрацю батьків та дітей. Зокрема, батьки, є бажаними та завжди очікуваними гостями наших зустрічей. Так, наприклад, коли ми розглядали тему: «У бібліотеці», для більшого зацікавлення дітей батьки виконували ролі бібліотекарів, презентуючи різні книги та зачитуючи їх. Діти з захопленням слухали батьків та ловили їх кожне слово. Розглядаючи тему «Я кореспондент», діти були в ролі журналістів, які брали інтерв'ю у батьків, запитуючи про їх дитинство, друзів, роботу, хобі, улюблені страви, захоплення, казки тощо. Після інтерв'ю з батьками, малюки разом з ними створювали спільну газету зі статтею про батьків у вигляді колажу з картинок. Дошкільнята у таких спільних видах діяльності з батьками почувають себе досить впевненими, розвиваючи свої комунікативні здібності та сміливість висловити свою думку, вести діалог. Під час залучення батьків до подібних форм роботи важливо надавати їм чіткі інструкції та допомогу в підготовці. Слід заохочувати їх виразно та адекватно спілкуватися з дітьми, створювати сприятливу атмосферу для взаємодії та співпраці.

Отже, ранкові зустрічі в дошкільних закладах освіти є надзвичайно важливим елементом освітнього процесу. Вони відіграють ключову роль у розвитку дітей на ранніх етапах їхнього життя та впливають на багато аспектів їхнього розвитку, а саме: ранкове коло сприяє розвитку мовленнєвих навичок дітей. В межах цих занять діти мають можливість розмовляти, висловлювати свої думки та ідеї, а також слухати інших. Це сприяє розширенню словникового запасу та вдосконаленню навичок комунікації; ранкове коло сприяє розвитку соціальних навичок у дітей. Вони навчаються взаємодіяти, співпрацювати, ділитися та встановлювати позитивні відносини з однолітками та вихователями; ранкове коло допомагає створити розпорядок дня та передбачуваність для дітей. Вони знають, що очікувати та як буде проходити день, що надає їм відчуття стабільності та

комфорту; ранкове коло створює можливість для вираження емоцій та встановлення позитивної емоційної атмосфери. Діти вчаться виражати свої почуття та взаємно підтримувати один одного; ранкове коло допомагає дітям підготуватися до навчання у школі. Вони набувають певних навичок, які будуть корисні при вступі до школи, такі як розвиток мовлення, уміння слухати та спілкуватися; ранкові кола в ЗДО сприяють розвитку особистості дитини, її самовираженню та самоствердженню. Діти навчаються бути впевненими у собі та розвивати свої унікальні здібності.

Список використаних джерел

1. Беленька Г., Кондратець І. Ранок радісних зустрічей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №1. С. 27-35.
2. Дроботюк С., Тесленко О. Із рук в руки: новий зміст старих форм роботи з батьками. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2017. № 10. URL: <https://epsiholog.mcfrr.ua/611817>
3. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів з проведення ранкової зустрічі. Благодійний фонд «Крок за кроком». 2016. 54 с.
4. Нікітіна І. І. Ракові зустрічі з дошкільниками 5-6 років. Харків: Видавництво «Основа». 2021. 160 с.
5. Рибак О. Ранкова зустріч як педагогічна технологія розвитку комунікативної компетентності учня. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 3. С. 239–244.
6. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку/ [Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т.О. Піроженко, О.С. Рогозянський, О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т.О. Піроженко, К. : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
7. Крокуємо до успіху : ранкові зустрічі : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова, М. О. Банник. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 114 с.
8. Ранкові зустрічі. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgxvzLhbgXSICFvbVvHrPjdSdNDWT> (дата звернення: 10.02.2024).
9. Марченко О. Ф. Ранкові зустрічі – дієва стратегія соціалізації дошкільників. Кривий Ріг: 2020. 36 с.

Янкович Олександра Іванівна,

доктор педагогічних наук, професор,
Куявсько-Поморська академія
(м. Бидгощ, Польща);

Гладюк Тетяна Володириівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

РАННЄ ВТРУЧАННЯ ЯК СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ ТА ГРУПИ РИЗИКУ І ЇХНІХ РОДИН У ПОЛЬЩІ

Вирішення проблем раннього втручання в Україні передбачає використання європейського досвіду. Однією з країн, де стрімко розвивається підтримка дітей раннього віку з порушеннями розвитку або групи ризику, є Польща. Вагомість зазначеної проблеми засвідчує той факт, що 2018 рік на запит польського Товариства людей із порушеннями інтелектуального розвитку (Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelaktu) проголошений роком раннього втручання. Саме тоді виповнилося 40 років із часу виникнення підтримки дітей із порушеннями розвитку та їхніх родин. У січні 1978 р. у Варшаві з ініціативи Комітету допомоги дітям спеціальної турботи було створено перший у Польщі осередок раннього втручання як відповідь на запити батьків, що мали дітей, які потребували ранньої, комплексної і неперервної опіки. Згодом осередки раннього втручання виникали у Щеціні, Жешуві, Кельце. Важливою віхою в генезі раннього втручання є створення у 1986 р. у Катовіце реабілітаційно-освітньо-виховного осередку – першого в Польщі закладу для дітей і молоді з порушеннями інтелектуального розвитку й обмеженнями в русі.

На сучасному етапі проблему раннього втручання студіюють Г. Вальчак (G. Walczak) [2], Й. Глодковська (J. Głodkowska) [2], А. Ельшковська (A. Elszkowska) [1], І. Конечна (I. Konieczna) [2], Ф. Кравчик (F. Krawczyk) [1], Р. Пйотрович (R. Piotrowicz) [2; 4], К. Раабе (K. Raabe) [1], Й. Рафал-Луневська (J. Rafał-Łuniewska) [1], Б. Сідор-Пекарська (B. Sidor-Piekarska) [5], Е. Соболевська (E. Sobolewska) [3] тощо.

Термін «раннє втручання» у вузькому розуміння польська вчена Б. Сідор-Пекарська трактує як організовану систему багатопрофільної допомоги, що надається дітям раннього віку з порушеннями розвитку спеціальною мультидисциплінарною командою. Метою такої опіки є покращення можливостей розвитку дитини, усунення порушення і попередження вторинних наслідків дисфункцій розвитку. Раннє втручання – це сукупність рекомендацій, послуг, що надаються дуже малим дітям та батькам на їхнє прохання [5, с. 130].

Нормативною основою організації та проведення супроводу раннього втручання є стаття 127 (розділ 5) Закону про освіту (2016 р.) та розпорядження Міністра національної освіти від 24 серпня 2017 р. у справі організації ранньої підтримки розвитку дітей [1, с. 26].

У польській системі раннього втручання чітко розроблений алгоритм дій від діагностики порушень та загроз їхнього виникнення до створення й функціонування команди ранньої підтримки розвитку дитини. Ця команда визначає багатопрофільну програму оздоровлення дитини. У програмі передбачені: активізація соціальної взаємодії учасника і підготовка до навчання в школі; усунення бар'єрів і обмежень у середовищі, що перешкоджають нормальній життєдіяльності дитини; підтримка родини щодо реалізації програми; дії, визначені залежно від потреб; оцінка успішності дитини.

У Польщі постійно розробляються нові методи роботи в контексті підтримки дітей із відхиленнями в розвитку. Популярними є методи розвивального руху Вероніки Шернборн (Weronika Sherborn), контакту і комунікації Крістофера Кнілла (Christopher Knill), сенсорної інтеграції, різноманітні забави, під час яких відбувається оздоровлення, тощо [1, с. 27].

Використовуються також зоотерапія, відеотренінги комунікації [2, с. 405–445].

Вагоме місце в ранньому втручанні відводиться підтримці родин, у яких ростуть діти з порушеннями розвитку.

На основі аналізу праць польських учених Б. Сідор-Пекарська визначила три типи поведінки (три життєві лінії) батьків, що мають дитину, у якої діагностовано порушення розвитку. Батьки першого типу відчувають труднощі, щоб прийняти дитину такою, якою вона є. Вони неохоче контактують із педагогами та фахівцями. Удома обмежено спілкуються з

дитиною в напруженій атмосфері. Батьки другого типу шукають компроміс між потребами дитини та реалізацією своїх попередніх життєвих планів. І лише батьки третього типу активно включаються в догляд та виховання дитини. Їхніми найважливішими завданнями стають опіка, терапія, реабілітація. Вони не відмовляються від своїх планів, лише дещо переоцінюють їх. Активно співпрацюють у громадських організаціях, товариствах, залучаються до діяльності у фондах, асоціаціях, спрямованих на допомогу дітям, тощо. Допомога батькам як компонент системи раннього втручання може набувати інституалізованих форм і здійснюватися в клініках, лікарнях, терапевтичних центрах [5, с. 137]. Батьки можуть отримати спеціалізовані опікунські послуги [5, с. 138].

Польський досвід раннього втручання є корисним і для України, зокрема заслуговують на увагу методи підтримки дітей із порушеннями розвитку, різновекторна допомога батькам, що виховують таких дітей.

Список використаних джерел

1. Elszkowska A., Golon A., Raabe K., Krawczyk F., Majcher D., Niklewska-Piotrowska E., Piotrowicz R., Rafał-Łuniewska J. *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w teorii i w praktyce*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2017. 107 s. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/J.Rafal-uniewskaWczesnewspomaganierozwojudziecka.pdf

2. Interdyscyplinarne konteksty wczesnej interwencji, wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka: monografia pod redakcją Joanny Głodkowskiej, Iwony Koniecznej, Radosława Piotrowicza, Grażyny Walczak. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2017. 477 c. URL: <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/20403/Interdyscyplinarne%20Konteksty%20Wczesnej%20Interwencji%2C%20Wczesnego%20Wspomagania%20Rozwoju%20Dziecka.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Ocena aktualnego stanu świadczeń w obszarze Wczesnej Interwencji / Wczesnego Wspomaganie Rozwoju w Polsce. Opracowanie: Małgorzata Dońska-Olszko, Elżbieta Sobolewska. Warszawa, 2018. URL: <https://www.agora-eci.eu/wp-content/uploads/2019/02/2018-country-report-Ezra-POLAND-in-Polish.pdf>

4. Piotrowicz R. Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka –

kompleksowe wsparcie terapeutyczne dziecka i rodziny. Diagnostyka i program. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji MEN 2012. 13 s.
URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/piotrowicz_wczesne-wspomaganie-rozwoju-dziecka.pdf

5. Sidor-Piekarska B. Wczesna interwencja jako wspomaganie rozwoju dziecka z trudnościami rozwojowymi i udzielanie wsparcia jego rodzicom. *Roczniki pedagogiczne*. 2010. Tom 2(38). S. 129–140.
URL:

[file:///C:/Users/Admin/Downloads/Wczesna_interwencja_jako_ws-pomagani%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Wczesna_interwencja_jako_ws-pomagani%20(1).pdf)

Ярмошук Віра Данилівна,

директор закладу дошкільної освіти
комбінованого типу «Росинка»
Ямпільська селищна рада

СИСТЕМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нині державна освітня політика України спрямовується на розширення можливостей для створення та діяльності закладів дошкільної освіти (ЗДО) різних форм власності, створення додаткових місць у функціонуючих ЗДО, введення в експлуатацію новобудов, відновлення діяльності закладів, що використовуються не за призначенням, отже потребується професійно компетентних педагогів, котрі постійно підвищують свій професіоналізм. У колі дослідників і практиків досягнуто консенсус щодо якості дошкільної освіти і догляду за дітьми, котра залежить від рівня освіченості та компетентності кадрів.

Слід зауважити, що якісна дошкільна освіта – важлива вимога суспільства й держави. Саме тому, як стверджує В. Кремень, – забезпечити юне покоління якісною освітою, тобто виплекати активну, самодостатню, інноваційну особистість, здатну вчитися впродовж життя, орієнтуватися в новому швидкозмінному світі і бути конкурентоспроможною в ньому – головне завдання закладу дошкільної освіти. Тож сучасний ЗДО має забезпечувати розвиток особистості, здатної орієнтуватися,

діяти, творити в новому швидкозмінному суспільстві, адекватно викликам часу.

Аналіз освітньої діяльності ЗДО нам доводить, що одним із критеріїв діяльності ЗДО є організація методичного супроводу освітнього процесу і діяльності педагогічних працівників. Вважаємо, що метою цього є створення єдиного педагогічного простору, що забезпечує оптимальні умови для самореалізації та саморозвитку особистості всіх учасників освітнього процесу. Дирекція ЗДО спільно з педагогічним колективом, щоб вдосконалити роботу щодо забезпечення якості освіти, вибудовує свою діяльність за такими напрямками: розвиток різних форм організації дошкільної освіти; впровадження у практику ЗДО сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій, електронних засобів навчання; забезпечення якісної взаємодії з закладами охорони здоров'я, Білогірським ІРЦ щодо вдосконалення медико-психолого-педагогічного супроводу вихованців; активізація роботи із дієвості сайту.

Інформаційно-аналітична функція методичного супроводу дає можливість щорічно вивчати та аналізувати освітній рівень педагогічних працівників і залежно від нього диференційовано планувати методичну роботу. Акцентуємо увагу на тому, що системний аналіз реалізації програмових завдань здійснюється із залученням усіх педагогічних працівників нашої установи за допомогою різних форм методичної роботи. В ЗДО активно працює постійно діючий семінар «Організації освітнього процесу – вимоги сьогодення». Через систему практичних завдань визначаємо рівень знань педагогами змісту розділів освітньої програми дошкільної освіти, знань нормативно-правових та методичних документів в сфері безпеки учасників освітнього процесу, охорони дитинства тощо. Саме цей підхід, на нашу думку, допомагає формувати ціннісне ставлення до цілей та результатів педагогічної діяльності через усвідомлене виконання своїх функцій. Окрім того вважаємо, що він є стимулом для професійно-особистісного зростання педагогічних працівників та реалізації мотиваційно-цільової функції методичного супроводу.

Визначаючи реальні умови раціональної організації педагогічної праці та змінюючи мотивацію педагогічної діяльності, ми наголошуємо на відборі продуктивних форм методичної роботи. Їхній вибір проводиться щорічно на основі підсумків рефлексії проведених заходів, педагогічної діагностики

та аналізу діяльності ЗДО за рік. Проведена робота неможлива без визначення зони найближчого розвитку педагогічних працівників.

З досвіду переконані, що тут у систему включається планово-прогностична функція. Виходячи з цього, у закладі налагоджено постійний зв'язок змісту методичної роботи з ходом та результатами діяльності педагогічних працівників, що забезпечує безперервний процес удосконалення професійної майстерності кожного вихователя ЗДО. У результаті проведених методичних заходів, спрямованих на підвищення мотивації педагогічних працівників, зростає їхня особиста зацікавленість у підвищенні рівня інформаційної компетентності. Ми не відмовились від традиційних форм організації методичної роботи, але застосовуємо їх в оновленому, удосконаленому вигляді, використовуючи активні, сучасні методи навчання. Це авторські виставки, творчі спілки педагогічних працівників, майстер-класи, методичні майстерні, робота в мікрогрупах, що дозволяють педагогічним працівникам обговорити проблеми та знахідки, продемонструвати свої методичні прийоми, удосконалити професійну компетентність. Такі форми дають можливість педагогічним працівникам працювати в індивідуальному темпі, активно включатися в обговорення, робити висновки та вибудовувати систему своєї педагогічної діяльності з урахуванням отриманих знань та консультацій-діалогів, консультацій-тренінгів.

Виходячи з вище сказаного, вважаємо, що методична робота має випереджувальний характер і відповідає за розвиток всього освітнього процесу відповідно до нових вимог, до реалій сьогодення. У системі методичної роботи вітаються і тимчасові творчі групи, створення яких залежить від цілей та знаходження шляхів їх вирішення. Діяльність їхня спрямована на професійне спілкування та збагачення досвіду один одного, а також на термінове вирішення будь-якого питання. Наприклад, педагогічний працівник, який володіє ТРВЗ-технологією, займається питанням включення ТРВЗ-приймів в освітній процес; вихователь, який методично і грамотно вибудовує роботу з сім'ями вихованців в умовах воєнного стану, надає підтримку і допомогу родинам.

Вважаємо, що велику допомогу керівникам ЗДО у підвищенні професіоналізму педагогів, надає педагогічна рада,

де обговорюються актуальні питання через обмін досвідом. Виходячи з цього у нашому ЗДО на якісно вищий рівень піднялось питання підготовки та проведення педагогічних рад. На нашу думку, відійшла у минуле практика читання заготовлених виступів, котрі взято з періодичної преси чи результатів наукових досліджень. Кожен педагогічний працівник творчо готується до педагогічної ради. Ми сповідуємо різні ідеї щодо форм та змісту в проведенні та вирішенні проблеми, яка обговорюється. Тому проходять вони цікаво, ефективно, результативно, креативно. Ефективним було проведення у ЗДО педагогічну раду у формі ділової гри «Садок інновацій».

Акцентуємо увагу на організаційно-виконавчій функції методичної роботи, яка включає ефективну організацію підвищення кваліфікації педагогічних працівників, атестацію, організацію самоосвітньої діяльності.

Здійснення аналітичної діяльності, контролю якості освітньої роботи з вихованцями визначає контрольно-діагностична функція методичного супроводу. Контроль ми розглядаємо як інструмент управління, засіб, що стимулює творчість та прогрес тих, на кого він спрямований. Використовуються карти ефективності заходів, на підставі яких проводиться аналіз, робляться висновки та надаються рекомендації. Мотивуючою формою контролю є також рейтинг проведених заходів, що забезпечує гласність, прозорість та стимулює педагогічних працівників до більш високих показників. Стали традиційними огляди-конкурси посібників на певну тематику, виробів з покидькового матеріалу («Дамо друге життя коробочкам, кришечкам, гудзикам тощо»), «Зима в аплікації», «Весна на підвіконні», «Одяганки із майбутнього» тощо. Ефективним заходом із залучення педагогів, батьків, дітей до витоків національної культури стала участь нашого ЗДО в «Дні Ямпільської громади», пересувних виставках та акціях, проведення майстер-класів у рамках тижня педагогічної майстерності та ін.

Вважаємо, що такі заходи сприяють професійному зростанню крізь призму активізації творчого потенціалу, об'єднання в реалізації ідеї усіх учасників освітнього процесу, а система методичного супроводу освітнього процесу і професійності педагогічних працівників постійно удосконалюється відповідно до сучасних вимог, формуючи позитивний імідж ЗДО і забезпечуючи якісну дошкільну освіту.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / Під наук. керівн. Пироженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Ганжа Н.Г. Індивідуальні форми методичної роботи. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 10. С. 28-35.
3. Кіндрат І. Що поліпшить методичну роботу? Інтерактив! *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 12. С.16-20.

Ярмошук Катерина Іванівна,
керівник музичний, заклад дошкільної освіти комбінованого типу «Росинка» Ямпільської селищної ради

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛІ – ВИМОГА ЧАСУ

Людина в ХХІ столітті, яка не буде вміти користуватися ЕОМ, буде подібна людині ХХ століття, яка не вміла ні читати, ні писати.

Академік В. М. Глушков

В умовах сучасного розвитку суспільства та виробництва неможливо собі уявити світ без інформаційних ресурсів, щонайменше значиміших, ніж матеріальні, енергетичні та трудові. Сучасний інформаційний простір вимагає володіння комп'ютером на всіх щаблях освіти підростаючого покоління, починаючи із закладу дошкільної освіти. Тому вже сьогодні система дошкільної освіти активно працює над реалізацією актуального завдання: підготувати підростаюче покоління до успішної соціалізації за умов інформаційного суспільства; закласти основи умінь та навичок сприйняття інформації, навчити ефективно використовувати кошти інформаційних технологій та Internet ресурсів у навчанні, в повсякденному

житті, соціальних комунікаціях та самовихованні. Цифрова трансформація формує нові потреби в освіті та веде до змін освітнього середовища. Використання цифрових ресурсів та інформаційних технологій в освітньому процесі відкриває можливості та передбачає не тільки впровадження нових технічних засобів, а також застосування нових форм і методів, нових підходів до процесу навчання.

Останнім часом все більшої популярності набирає термін «цифровізація», проте лише одиниці здатні правильно витлумачити його суть. Сам термін «цифровізація» з'явився у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Нині цифровізація активно ввійшла у сферу освіти.

Цифровізація – це не просто використання цифрових технологій у різні сфери життя для підвищення її якості, а й фундаментальні зміни стереотипів мислення, методи роботи.

Одним з яскравих компонентів середовища, в якому зростає сучасна дитина, є так звані інформаційні технології. Це слово використовується як аналог терміна ЗМІ – засіб масової комунікації (комп'ютерні системи, телебачення, радіодрук). І якою б малою не було б дитина, всі ці засоби щодня присутні у її житті, вони формують її уявлення про світ, розвивають морально та естетично.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у ЗДО має свою специфіку. Тут освітній процес спрямований не на навчання як таке, а на формування у вихованців уявлень та розвитку певних умінь.

Використовуючи ІКТ, педагогічний працівник повинен прагнути до того, щоб формувати у дитини головну потребу – потребу у саморозвитку.

Правильно підібрані комп'ютерні програми привчають вихованців до самостійності, розвивають навичку самоконтролю. Маленькі діти вимагають більшої допомоги при виконанні завдань та покрокового підтвердження своїх дій, а автоматизований контроль звільняє час педагога для паралельної роботи з іншими дітьми.

У порівнянні з традиційними формами навчання вихованців комп'ютер має кілька переваг: пред'явлення інформації на екрані комп'ютера в ігровій формі викликає у дітей величезний інтерес, а рухи, звук, мультиплікація надовго привертає увагу дитини; несе в собі образний тип інформації, зрозумілий дошкільникам; проблемні завдання, заохочення дитини при їх правильному вирішенні самим комп'ютером є стимулом пізнавальної

активності дітей.

В умовах сучасного розвитку суспільства та виробництва неможливо собі уявити світ без інформаційних ресурсів, щонайменше значимих, ніж матеріальні, енергетичні та трудові. Сучасний інформаційний простір вимагає володіння комп'ютером на всіх щаблях освіти підростаючого покоління, починаючи із закладу дошкільної освіти. Виходячи з цього, трактуємо, що сьогодні система дошкільної освіти активно працює над реалізацією актуальних завдань: підготувати підростаюче покоління до успішної соціалізації за умов інформаційного суспільства; закласти основи умінь та навичок сприйняття інформації, навчити ефективно використовувати кошти інформаційних технологій та Internet у навчанні, повсякденному житті, соціальних комунікаціях та самовихованні.

Цифрова трансформація формує нові потреби в освіті та веде до змін освітнього середовища. Використання цифрових ресурсів та інформаційних технологій в освітньому процесі відкриває безпрецедентні можливості та передбачає не тільки впровадження нових технічних засобів, а також застосування нових форм і методів, нових підходів до процесу навчання. Останнім часом все більшої популярності набирає термін «цифровізація», проте лише одиниці здатні правильно витлумачити його суть. Сам термін «цифровізація» з'явився у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Нині цифровізація активно ввійшла у сферу освіти.

Цифровізація – це не просто використання цифрових технологій у різні сфери життя для підвищення її якості, а й фундаментальні зміни стереотипів висловлення, методи роботи.

Одним з яскравих компонентів середовища, в якому зростає сучасна дитина, є так звані інформаційні технології. Це слово використовується як аналог терміна ЗМІ – засіб масової комунікації (комп'ютерні системи, телебачення, радіодрук). І якою б малою не було б дитина, всі ці засоби щодня присутні у її житті, вони формують її уявлення про світ, розвивають морально та естетично.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у ЗДО має свою специфіку. Тут освітній процес спрямований не на навчання як таке, а на формування у вихованців уявлень та розвитку певних умінь. Використовуючи ІКТ, педагогічний працівник повинен прагнути до того, щоб формувати у дитини головну потребу – потребу у саморозвитку. Правильно підібрані

комп'ютерні програми привчають вихованців до самостійності, розвивають навичку самоконтролю. Маленькі діти вимагають більшої допомоги при виконанні завдань та покрокового підтвердження своїх дій, а автоматизований контроль звільняє час педагога для паралельної роботи з іншими дітьми.

Вважаємо, що демонстрація відеофільмів дає можливість вихованцям не лише побачити, а й почути звуки природи, суспільного життя, тваринного та предметного світу, а також здійснити «подорож» у минуле, відвідати іншу країну, музей тощо. Використання ІКТ дозволяє також пояснити дитині у доступній формі деякі моменти, які незрозумілі їй «на словах» (наприклад, таке явище, як кругообіг води в природі, стає доступним після перегляду презентації), або немає можливості спостерігати в реальній дійсності, тому що не дозволяють кліматичні умови (льодохід, північне саяво, цунамі та ін.).

Створення різних мультимедійних презентацій спрямоване, як на формування нових уявлень, так і на закріплення вже існуючих.

Поза заняттями комп'ютерні ігри допомагають закріпити уявлення вихованців; їх можна використовувати для індивідуальних занять з вихованцями, що випереджають однолітків у інтелектуальному розвитку або дошкільнят, які з певних причин не засвоїли матеріал; для розвитку психічних здібностей, необхідних для інтелектуальної діяльності: сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, розвитку дрібної моторики. Можливості ІКТ можна використовувати і при організації дозвілля, розваг, свят, театралізованої діяльності.

Нові сучасні можливості допомагають у роботі не тільки з вихованцями, а й з батьками. В умовах принципу відкритості, заклад дошкільної освіти надає можливість педагогічним працівникам через використання ІКТ продемонструвати свою роботу із вихованцями батькам. Особливо така форма роботи дала позитивний результат під час пандемії. Батьки мали можливість ознайомитись із діяльністю закладу дошкільної освіти крізь призму цифрових технологій.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільному закладі сприяє підвищенню якості освітнього процесу. Вихованці отримують сучасні знання, навчаються користуватися сучасним обладнанням.

Педагогічні працівники мають можливість накопичувати матеріал, професійно спілкуватися в мережі Інтернет, ділитися своїм досвідом, підвищувати самоосвіту, використовувати роботу

сайту у взаємодії роботи з батьками.

Звичайно, використання ІКТ в дошкільній для роботи з дітьми має і деякі негативні сторони. Не секрет, що яскраві образи з мультимедійних екранів значно ефективніше сприймаються людьми, ніж самі образи, створювані за допомогою словесних описів. Надмірне, непродумане використання ІКТ, не вчить дітей мислити, робити аналіз, синтез тощо.

Електроніка та комп'ютерна техніка відволікає велику частину дітей від книг та реального спілкування, отже, знижують рівень соціалізації дитини.

Тривале перебування за екранами призводить до очної втоми. А безконтрольна та тривала робота з клавіатурою та планшетом призводить до зміни фізіології дитячих пальців.

Згодом можуть змінитися будова кісток, суглобів та м'язів. Тому, використовуючи у своїй роботі з вихованцями інформаційно-комунікаційні технології, педагогічні працівники повинні суворо дотримуватися санітарних норм і вимог. Цифровізація також знижує розвиток дитячої творчості. Дитина не вчиться розмірковувати, робити висновки. Саме це призводить до послаблення розумових здібностей .

Таким чином, відзначаємо, що використання комп'ютерних технологій не повинно замінювати звичних методів та технологій роботи в дошкільній, а бути додатковим, раціональним та зручним джерелом інформації, наочності, створювати позитивний емоційний настрій, мотивувати дитину, педагога, батьків, тим самим прискорювати процес досягнення позитивних результатів в освітній діяльності. І, звичайно ж, не можна не сказати про те, що душевність, любов до дітей та відданість своїй роботі з боку педагогічних працівників не повинні конкурувати з новими технологіями, а, навпаки, доповнювати їх.

Список використаних джерел

1. Руденко Ю. А., Дудник Н. А. Використання ІКТ для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 81 (1). С. 15–35. URL: <http://bit.do/fPRKT>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (із змінами) URL: <http://bit.do/fPRLK>
3. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. [Навчальний посібник]. 2015. С. 184.

ЗМІСТ

Borawska I. Nowoczesne technologie informacyjne w polskich przedszkolach	4
Fáyné prof. dr. Dombi A., Dr. Reho A. A leendő óvodapedagógusok szakmai kompetenciájának kialakítása	10
Dr. Kovács K. Az integráció és inklúzió fogalmának pedagógiai szempontú tartalmi elemzése	13
Dr. Torgyik Judit-Emese, Karlovitz János Tibor. A pedagógiai mentorálás néhány tapasztalata Magyarországon	17
Sharlovych Z. Rola i znaczenie działalności specjalistów pielęgniarstwa w procesie wychowawczym placówek wyahowania przedszkolnego	19
Андрощук Н. О. Казка як засіб соціалізації дітей дошкільного віку	23
Атрощенко Т. О., Попович О.М. Толерантність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як наукова дефініція та передумова ефективної професійної діяльності	28
Бабій О.В. Розвиток комунікативної компетентності керівників закладів дошкільної освіти як умова адаптивного управління	32
Балагір Г.М. Формування граматично правильного мовлення у дітей старшого дошкільного віку методом наочного моделювання	37
Балан Л.М. Мнемотехніка як ефективний засіб формування навичок ефективного запам'ятовування у старших дошкільників	42

Баранюк Н.В. Модернізація управлінської діяльності керівника закладу дошкільної освіти в умовах сучасних викликів	45
Барчук Н.В. Основні напрями діяльності закладу дошкільної освіти: досвід роботи	49
Бевз В.В. Інтерактивні технології у підготовці майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти	53
Безсонова О.К. Етапи педагогічного патронажу родин з дітьми переддошкільного віку	56
Білей Є.В. Мовленнєва культура дітей дошкільного віку: до сутності поняття	60
Богомаз К.О. Особливості використання методики Л. Шелестової на заняттях з навчання елементів грамоти в закладах дошкільної освіти	63
Бондар Е.О., Фроленкова Н.О. Математичний розвиток дітей дошкільного віку: взаємозв'язок суспільного і сімейного інститутів	67
Борин Г.В. Художньо-продуктивна діяльність дітей дошкільного віку: інновації в сучасних реаліях освітнього процесу	72
Борова В.Є. Формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти навичок педагогічного аналізу в процесі створення мультимедійних презентацій	76
Бурбела Л.Б., Кулик С.В. Формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, через участь в реалізації міського проєкту «Розумне довкілля. Хмельницький»	79

Бурсова С.С. Український фольклор як засіб національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку	84
Ватаманюк Г.П. Національно-патріотичне виховання дошкільників крізь призму сучасних освітніх технологій	88
Ватаманюк Г.П., Вишня В.В. Освітні можливості медіа технологій в організації театральної ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку	94
Венгер І.Є. Розвиток навички читання у дітей дошкільного віку в контексті наступності державних стандартів дошкільної та початкової освіти	100
Вершигора І.В. Формування національної свідомості дітей старшого дошкільного віку засобами музичного виховання	104
Вільхова О.Г. Особливості сенсорного розвитку дітей раннього віку у сучасних ЗДО	109
Вільчанська Т.В. Інтеграція досвіду дошкільника у створенні анімаційних фільмів як інструмент формування мовленнєвої та особистісної компетентності дитини	114
Віняр О.А. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку	121
Гагаріна Н.П. Безпечне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти в умовах надзвичайних ситуацій	125
Гасюк Н.Д. Значення сюжетно-рольових ігор у вихованні гуманних взаємовідносин у дітей молодшого дошкільного віку	132

Гончар Н.П. Використання інтерактивних методів в процесі створення ефективної взаємодії в умовах різновікової групи ЗДО	136
Граб О.В. Технологія «морока»	141
Грищенко А.І. Освіта сталого розвитку з дошкільного віку	145
Гудзяк В.М. Формування сенсорно-пізнавальних компетенцій у дітей раннього віку засобами розвиваючої дошки – бізіборду	149
Гула В.А. Використання конструктора LEGO у розвитку творчої активності дитини дошкільного віку	152
Гула Н.В. Формування логіко-математичної компетентності у дитини дошкільного віку за допомогою блоків Дьенеша	157
Густав І.П. Впровадження степ-аеробіки в сучасній дошкільній освіті	161
Данилюк О.В. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку з використанням соціо-ігрової технології	166
Дендеберя Т.Д. Прийоми мнемотехніки у розвитку мовлення дитини дошкільного віку	178
Дереш В.С. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в сімейному середовищі	183
Дзядзін О.Ю. Функції розвивального життєвого простору у педагогічному процесі закладу дошкільної освіти	186
Діденко І.В. Гіперактивна поведінка дитини дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема ..	191

Доротюк Т.М. Вплив ігрової діяльності на соціалізацію дитини дошкільного віку	195
Дронова О.О., Огурцова С.В. Особливості підготовки майбутніх фахівців до організації та функціонування поліхудожнього середовища в ЗДО ...	201
Дудник Н.З., Банах І.І. Особливості валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку	205
Заболотна Н.М. Використання steam-лабораторії в середовищі дошкільного закладу	209
Завіша І.В. Безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти: нові виміри безпеки	214
Засипкіна Л.А., Касько Т.В. Сторожук Н.А. Нейропедагогічні орієнтири у музичному вихованні майбутніх фахівців дошкільного та мистецького спрямування	220
Зданевич Л.В., Коваль Ю.В. Роль гри у роботі вчителя-логопеда з дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення ...	223
Зіняк А.М. Корекційна робота вчителя-логопеда з дітьми з особливими освітніми потребами	226
Зубцова Ю.Є., Суца О.І. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку шляхом застосування кінезіологічних вправ	231
Зюбрівська В.О. Спільні дії вихователя та асистента вихователя на різних етапах освітнього процесу	235
Івах С.М., Мельник О.Є. Значення ігрової діяльності для розвитку сенсорних здібностей дітей молодшого дошкільного віку	238

Івах С.М., Строк В.А. Форми і методи логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку	243
Йокоб А.П. Артистизм вихователя як вагомий елемент професійного іміджу	248
Калитич Н.В. Характеристика феномену ігрової компетентності дітей дошкільного віку	253
Калічак Ю.Л., Долішняк Н.В. Формування ціннісних орієнтацій здоров'язбереження дошкільників	256
Калічак Ю.Л., Чомко І.В. Особливості формування здоров'язбежувальної компетентності студентської молоді у сучасних умовах	260
Капелюх А.О., Фроленкова Н.О. Особливості використання творчих ігор в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку	265
Кас'яненко О.М. Специфіка облаштування просторово-фізичного середовища інклюзивних груп у закладі дошкільної освіти	270
Кирста Н.Р. Особливості супроводу дітей із синдромом Дауна в освітньому процесі ЗДО	274
Клевака Л.П., Гришко О.І., Іщенко В.І. Особливості використання кольору в творчій діяльності дітей дошкільного віку	278
Клименко О.Ф. Організація проектної діяльності у закладі дошкільної освіти	283
Кліменко Ж.О. Формування логіко-математичних компетенцій у дітей дошкільного віку шляхом упровадження інноваційної технології «кольорові палички Д.Кюізенера»	287

Кобець Ю.В. Комп'ютерна грамота як засіб формування цифрової компетентності дітей дошкільного віку	290
Ковалевська О.М. Виховуємо соціально-громадянську компетентність дітей дошкільного віку	295
Ковальова А.П., Шулигіна Р.А. Особливості формування основ стресостійкості у дітей дошкільного віку за технологією «forest bathing»	301
Кондратюк С.Л. Психолого-педагогічні особливості готовності майбутніх школярів до процесу навчання	305
Котович О.М. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку: виклики сучасних реалій	309
Коцібан Ю.В. Теоретичні аспекти проблеми емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобом театралізованої діяльності	311
Кравець Д.Р. Художня література як засіб розвитку образного мовлення старших дошкільників	314
Крищуцька І.С., Розгон В.В. Формування творчої особистості дітей дошкільного віку в умовах ЗДО	319
Кудярська Т.Р. Особливості педагогічної підготовки майбутніх логопедів у контексті інклюзивного навчання	323
Кузь В.Я. Навчання в дії: казка-шумівка у роботі з дітьми дошкільного віку	328
Куклінська В.О. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства	332

Кучерява Ю.В. Картки Г. Домана на заняття з англійської мови в ЗДО	336
Кучинська Л.Ф. Інноваційна діяльність в закладі дошкільної освіти: тенденції, досвід, можливості	341
Левик І.М. Забезпечення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах цифрового середовища	344
Левінець Н.В. Освітньо-розвивальний потенціал цифрових дидактичних матеріалів у навчанні дітей дошкільного віку рухам	349
Лоб О.В. Особливості формування інклюзивної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти	353
Магеляс І.А. Розвиток дрібної моторики рук дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями методами арт-терапії	357
Магера І.М. Концепція сталого розвитку в формуванні екологічної компетентності дошкільника	365
Мазурова І.Й. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку у гуртку «Інтелектуальна мозаїка» засобами логічних блоків З. Дьенеша	371
Максимова О.О. Критичне мислення та розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку ...	375
Максімов Шарон Д. Дослідження впливу воєнних подій на психоемоційне благополуччя дітей ...	380
Малишева Д.Р. Роль проектної технології у соціальному становленні дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення	385

Маліновська Н.В. Лінгводидактичний супровід підготовки майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей раннього віку	389
Малунова К.М. Формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної і дослідницької компетентності у дошкільників шляхом використання блоків З. Дьенеша	393
Манжелій Н.М. Формування патріотичних почуттів у старших дошкільників засобами художньої літератури	397
Марсєва Т.В. Створення освітнього середовища групи для дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення з урахуванням принципів універсального дизайну	402
Матішак М.В. Управлінська компетентність майбутніх магістрів з дошкільної освіти: сутність і зміст поняття	410
Машкіна Л.А. Педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти	413
Меліка М.І. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у формування особистісної компетентності дитини-дошкільника	418
Мельничук Л.Б. Формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про рідний край (на матеріалах Рівненщини)	421
Микуліна А.К. Сучасні тенденції оновлення системи дошкільної освіти в Україні	425
Мисик О.С. Підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів шляхом використання ресурсів Google у професійній діяльності	430

Миськова Н.М., Півторацька В.О. Проблема виховання лідерських якостей у дітей дошкільного віку у дискурсі дошкільної освіти	435
Михайлишин Р.Р. Шляхи забезпечення наступності в національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку та учнів початкової школи	439
Михайлова К.В. Специфіка розвитку та виховання дітей першого року життя	443
Михальчук О.О., Тищенко Я.С. Особливості формування соціальних навичок у дітей дошкільного віку	446
Монке О.С. Ігротерапія як засіб підтримки дітей із тривожними розладами: інтерактивна гра «Mind my light»	450
Мосур В.В., Фроленкова Н.О. Система роботи з пошуково-дослідницької діяльності дітей старшого дошкільного віку щодо формування їх пізнавальної активності	455
Мотичак Н.В., Гевко О.І. Формування логіко-математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку засобами спостережень у природі	460
Нагорняк С.І. Особливості використання індивідуальної роботи в контексті активізації мовлення дітей старшого дошкільного віку	463
Найда Р.Г. Технологія моделювання майбутньої професійної діяльності фахівця ЗДО	468
Нижник Л.А. Створення розвивального, безпечного середовища у ЗДО – головна умова організації освітнього процесу в період дії правового режиму військового стану	473

Нікітішин Б.Б. Казкотерапія як метод психотерапевтичного впливу на дитину	479
Новак О.М., Писарчук О.Т. Формування комунікативної та мовленнєвої компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти	482
Ольшанська Т.М. Особливості організації освітнього процесу з дітьми з мовленнєвими порушеннями в логопедичних групах ЗДО	488
Онофрійчук Л.О., Пісоцька Л.С. Психологічний супровід вихователів закладів дошкільної освіти у контексті викликів сучасності	490
Орлова О.А. Педагогіка емпатуерменту в реалізації освіти для сталого розвитку	494
Панченко О.О. Інтеграція комп'ютерних ігор в освітній процес закладів дошкільної освіти	498
Панченко Є.С. Використання LEGO-технологій як інноваційного інструменту на заняттях у ЗДО	501
Пасічніченко А.В. Формування стресостійкості майбутнього вихователя ЗДО в умовах професійної підготовки	505
Плисюк М.В. Сучасні аспекти підготовки дітей до школи	509
Поліщук К.М. Сучасна іграшка для дітей дошкільного віку: світові тренди та тенденції	513
Поліщук С.С. Розвиток діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку	515
Поліщук В.А., Цегельник Т.М. Використання музикотерапії у корекційній роботі з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення	521

Попович І.Ю. Логопедичні вправи та ігри для розширення словникового запасу дітей	525
Потапенко К.В. Проектна діяльність у формуванні комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку	530
Проскура А.Ю. Особливості навчання, виховання і розвитку дітей з ООП	535
Пугач О.В. Формування мотиваційної готовності дитини дошкільного віку до шкільного навчання	538
Радомська А.М. Логіко-математичний розвиток дошкільників засобами інноваційної технології «Палички Кюїзенера»	543
Ребуха Л.З. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами у закладах дошкільної освіти	549
Ремізок Н.В. Організація в закладі дошкільної освіти свят та розваг з елементами етнічної культури Поділля	552
Рибак Г.М. Мнемотехніка – технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти	556
Рогальська-Яблонська І.П. Соціально-педагогічний супровід формування у дітей безконфліктної поведінки в закладах освіти	560
Рознай М.М. До проблеми виховання доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку	565
Савченко М.С. Сімейні взаємини як умова становлення моральної спрямованості у дітей дошкільного віку	568

Садовнічик Р.Г. Аналіз поняття природо-екологічної компетентності в психолого-педагогічній літературі	574
Сас І.В. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти	577
Сас О.О., Чайка В.М. Використання артикуляційних вправ у роботі з дітьми інклюзивної групи	582
Свйонтик О.О., Федорів М.Р. Інтерактивні ігри в розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку	586
Сербіна-Лукасюк Л.П., Мелешко В.Д. Шляхи подолання недоліків та труднощів у підготовці студентів педагогічного закладу до професійної діяльності	590
Сергеева З.П. Впровадження методу інтелектуальних карт в освітній процес ЗДО	596
Синіцька А.А., Денисова-Горобець К.С. Самовиховання майбутніх фахівців ЗДО як одна із складових професійної компетентності	602
Скакун О.І. Навчання читання дошкільників за авторською методикою Л.Шелестової «Розвивальне читання» через гурткову роботу	604
Скотинянська А.В. Заклад дошкільної освіти – осередок для сталого розвитку	609
Слободенюк Л.І. Психологічний супровід дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	613
Софіян В.В. Інтелект-карта як засіб унаочнення інформації у роботі з дітьми	618

Стаднійчук М.А. Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя: педагогічний супровід	622
Столяр О.В. Основні періоди нормального мовленнєвого розвитку дитини	625
Стребна О.В., Роздорожня В.В. Розвиток дітей раннього віку за методикою Гленна Домана	630
Сущенко Л.О. Саморегуляція особистості – основа педагогічної творчості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти	635
Талемонюк А.О. Проблема формування у дітей молодшого дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, у дискурсі дошкільної освіти	639
Тарнавська Н.П. Різноманітність як ключовий компонент універсального дизайну закладів дошкільної освіти	642
Тафінцева С.І., Мотозюк Л.М. Стратегії стабілізації та підтримки дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	646
Тімченко А.І., Фроленкова Н.О. Змістова характеристика професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти	650
Тітаренко С.А. Засоби профілактики девіантної поведінки у дітей дошкільного віку	655
Товстоган В.С. Плекаємо майбутніх патріотів змалечку	660
Токар Л.П. Особливості підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до реалізації інтерактивних технологій в інклюзивному освітньому середовищі	664

Тур О.М. Шляхи розвитку мовлення дошкільників: тренінговий підхід	667
Фазан Т.П. Формування професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти в контексті вимог сьогодення	670
Фамілярська Л.Л. Можливості сучасних технологій в управлінні закладом дошкільної освіти	675
Ференчук О.П., Онофрійчук Л.О. Інноваційні технології як засіб розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку	677
Фроленкова Н.О. Індивідуально-диференційований підхід як основа формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку	687
Фурман О.В. Роль мовленнєвих ігор та вправ у корекції мовлення дітей дошкільного віку	691
Фурман О.Л. Кільця Луллія як засіб формування національної свідомості у дошкільників	695
Хіжловська О.О. Формування соціально-громадянської компетентності через використання інтеграційних процесів у музейній педагогіці	698
Хома О.М. Міждисциплінарні зв'язки у процесі викладання методики навчання мовно-літературної освітньої галузі	703
Хорнат О.Р. Міні-музеї в закладі дошкільної освіти як засіб формування національної свідомості у дітей	706
Цікра І.М. Впровадження ідей сталого розвитку у роботі з дошкільниками	711

Чаус А.В. Інноваційні технології в системі управління закладами освіти як психолого-педагогічна проблема	715
Шелепко Г.В. Формування основ художньо-конструкторських умінь у дітей старшого дошкільного віку засобом сучасного українського етнодизайну	719
Шоловей А.А. Англійська для сучасних малюків	724
Шулигіна Р.А. Визначальні позиції формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку	727
Юркова І.В., Данчук І.В. Реалізація змісту парціальної програми «Інтелектуальна мозаїка» як умова сенсорного виховання дітей третього року життя	732
Юрчук О.І. Сучасний ігровий простір ЗДО як умова збереження і зміцнення здоров'я дітей	736
Юрчук О.С. Психологічна резильєнтність як особистісний ресурс майбутніх вихователів ЗДО	740
Яблонська З.О. Ранкові зустрічі з дітьми в закладі дошкільної освіти: організаційно-методичний вимір	743
Янкович О.І., Гладюк Т.В. Раннє втручання як система підтримки дітей із порушеннями розвитку та групи ризику і їхніх родин у Польщі	749
Ярмошук В.Д. Система методичної роботи з педагогами як критерій оцінки діяльності закладу дошкільної освіти	752
Ярмошук К.І. Цифровізація освітнього процесу в дошкіллі – вимога часу	756

Наукове видання

**ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE
PROCESS OF ENSURING QUALITY TRAINING OF FUTURE
SPECIALISTS IN PRESCHOOL EDUCATION**

Збірник наукових праць

Відповідальний за випуск – **Зданевич Л. В.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Упорядкування: **Олеся Мисик**

Літературні редактори: **Лариса Зданевич, Леоніда Пісоцька**

Художнє оформлення: **Лілія Онофрійчук**

*Надруковано з оригінал-макетів авторів.
За достовірність фактів, назв, дат, посилань на літературні
джерела тощо відповідальність несуть автори.*

Здано до друку 22.02.2024 р.

Підписано до друку 20.02.2024 р.

Формат 60×84/16.

Гарнітура Bookman Old Style. Умови. друк. арк. 32,4

Тираж 200 прим. Зам. №2301/24

Набір здійснено у інформаційно-методичному центрі
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта
29013, м. Хмельницький, вул. Проскурівського підпілля, 139

